

780 / 2

2008

63

საქართველო

3 - 6

2008

საუნჯე

მასი
აპოსტო
დამამბარე

მსოფლიო ლიტერატურის
მთარგმნელობითი შურნალი
დამფუძნებლები: საპარტიკლოს მწერალთა
კავშირი და შურნალ "საუნჯის" რედაქცია

3-4, 5-6, 2008

შ ი ნ ა ა რ ს ი

ილია II. – კლავდიოსილსა, საპვირველმოქმელსა, გოროტის
დამთრგუნველსა, ღილსა მოწამესა, წმილასა ნათელ
ბიორბის. ეპისტოლე 3

პოეზია და პროზა

ანბელუს სილუზიელი. ძირუბიმული მოგზაური. ლექსები. გერმანულიდან თარგმნა მარიამ ქსოფრულმა.	4
ოკან ჯოლჯანაზ უონ ბოთა. ახალბაზრლა ვერთერის ვნა- ბანი. გერმანულიდან თარგმნა კონსტანტინე გამსახურდიამ.	20
სიბილას ბიადა. ლექსები. ღიტვურიდან თარგმნა რენე კლანდიამ.	101
ანტონ ჩახოვი. ხევეში. მოთხრობა. თარგმნა გურამ გო- გიაშვილმა.	119
რინერ მარია რილკე. ლექსები. გერმანულიდან თარგმნა ლულუ დადიანმა.	147
შოტლანდიელი პოეტები. ლექსები. ინგლისურიდან თარ- გმნა თამარ ერისთავმა.	153
რუსი პოეტები. ლექსები. თარგმნა ლედა მეტრეველმა.	160
სერბი დოვლატოვი. უცხოელი. თარგმნა ლილი მკუდლიშვილმა.	170
მეილი დიკინსონი. ლექსები. ინგლისურიდან თარგმნა გიორგი ხიშნიანიძემ.	236
ჯორჯ ბორლონ ბაირონი. ლექსები. ინგლისურიდან თარგმნა თამარ ერისთავმა.	242
შარლ ლეკონტ დე ლილი. ლექსები. ფრანგულიდან თარგმნა ბადრი თევზაძემ.	244
ორი ნოველა. (ჰანი როლარი, ხაკი). თარგმნა გურამ გოგიაშვილმა.	249

პირველი ნაბიჯები

მოთხრობები. (ალან სილიტო), ღორეთი კარკერი, ჯუჯერსონ
ზანჯიანი). ინგლისურიდან თარგმნა ნათია გოგიაშვილმა. 256

წერილები

მერი ტიტვინიკი. ორი იბერიის ერთი კრიტიკული გამოცემა
– “ინტრასტორია” და “შიდა-ცხოვრების მსტორიკა”. 269
ზურაბ კიკნაძე. “ავთანდილის ანდერძი”, 2001. 295
ლუკიანე სამოსატელი. ძეგათა ძეგა სამშობლოს,
თარგმნა გურამ გოგიაშვილმა. 316
ილია II. საქართველოს უძველესი კუთხის სამეგრელოს
მკვიდრი. 320

მთავარი რედაქტორი
ნანა დარჩია-ბოლქვაძე

სარედაქციო საბჭო:
ელზა ახვლედიანი, მანანა ამისულაშვილი, ნანა ახოვაძე,
ჯემალ აჯიაშვილი, ნანა ბართაია, გურამ გობიაშვილი,
ნანა გოგოლაშვილი, თამარ ერისთავი, დალი ზანჯიკიძე,
ეთერ ყურაშვილი, ბივი შაჰნაზარი, ქეთევან ჩიჭავაძე.

პასუხისმგებელი მდივანი
ვაჟა ჩორღელი

საპუბლიკაციო რედაქციის მამრ მარბიშვილი

**შურნალი დაიბეჭდა სრულიად საქართველოს
კათოლიკოს-პატრიარქის, უწმინდესისა და
უნეტარესის, ილია II-ის ღოცვა-კურთხევით.**

კომპიუტერული მომსახურება: ივანე ბუნუკური

ჩვენი მისამართია: თბილისი, 380026. დესკელის ქ. №4.
ტელ: 99-73-41, 33-46-80, 60-23-40

ხელმოწერილია დასაბეჭდად 1. 12. 2008 წ., ქადაღის ზომა 70X1081/16,
სააღრიცხვო-საგამომცემლო თაბახი 24.02, ფიზიკურ ფორმათა რაოდენობა
20 ფორმა. ტირაჟი 300.
შეკვ. 21

ქვეყანისთვის, საკვირველმოქმედსა,
ბერძნის ღამთრბუნველსა, ღიღსა მოვამსა, წმიდასა ნათელსა

ბ ბ რ ბ ბ ს

სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-პატრიარქის

ო ღ ი ა II

მთავრალეპული თხოვნა

ტყვეთა განმათავისუფლებელი, ტანჯულთა შემწეო, უძღურთა მკურნალი და მწუხარეთა ნუგეშისმცემელი, ქართველთა დიდი იმედი, ძლიერად მოხილვი წმიდა გიორგი, მე, მსახურებელი შენი, ილია II, წყალობითა და განგებითა დვითხათა კათოლიკოს-პატრიარქი სრულიად საქართველოსი, გვედრები, აწ და მრადს იაყავ წინამძღვარ ქართველთა ერისა და მფარველ ეკლესიასა ჩვენისა.

შენი ბრძანებები თვითგანვე ერისმთავარი ჩვენი; ნუ დაივიწყებ ერსა შეცოდებულსა; მუხს გვეყავ, რათა უფადმან შეგვიხდოს და განკურნოს უძღურებანი სულთა ჩვენთანი; გვიხსნას: ურწმუნოებისა, ამპარტყენებისა და შურისაგან, დვარძლისა, მტრობისა და ცილისწამებისაგან, ვერცხლისმოყვარეობისა, ურთიერთშუდიისა და წყევლისაგან, სიძვისა, პტივმოყვარეობისა და სხვათა ქონების მითვისებისაგან და მოგვიტეოს უმეცრებანი ჩვენი: ეკლესია-მონასტერთა ხერევა, კერპთაყვანისმცემლობა, ცრუმორწმუნეობა...

შენიხოვე უფადსა, რათა მოგვმადლოს ჭეშმარიტი მართლმადიდებელი სარწმუნოება, სასოება და სიყვარული, მოგვანიჭოს გრძნობები წმიდა და სული წრფელი; გაგვიხსნას გულისყური შეწყენად ქვრივთა, ობოლთა, მწირთა და ყოველთა გაჭირვებულთა, განამრავლოს ურთიერთშორის სათხოვბანი და საქმენი კეთილნი.

დიდმოწამეო გიორგი, განგვიხათლე გონება, რომ ვცხათ უფალი, ვითარცა გ'სა, ჭეშმარიტება და სიცოცხლე; აღგვავეს დვთაებრივითა სიბრძნითა, რათა ყოველთა არსებითა შევიყვაროთ შემოქმედი, მოყვასი, მამული და ეხა ჩვენი; ჰყავ გულნი ჩვენი ღმობიერ და ურთიერთ ცოდვათა მიმტევებელ; მოგვიძიე და შეგაკრიბე ქრისტეს წმიდა ეკლესიაში.

სასოებით შეგვედრებ ხალხსა ჩემსა, ქრისტეს გვირგვინოსანი მხედარი გიორგი; წმიდითა მახვიდითა შენითა მრად დაგვიცვე და დაგვიფარე ბოროტთაგან და ყოველთა ძვირთა საქმეთა მათთაგან; ხილვი გამსა განკითხვისა საუამდგომელ გვეყავ წინაშე უფლისა ჩვენისა იესო ქრისტესა, რათა ღირს ვიქმნეთ მოპოვებად საუკუნოისა ცხოვრებისა.

მხურვალითა გულთა შეგთხოვ, შეეწიე საუკუნოთგან გარდაცვალებულთა მამათა, დედათა და ყოველთა წინაპართა ჩვენთა და დასჯიდნი სულნი სატახველთაგან იხსენ.

მუხმოდრეკილი გვედრები წმიდაო გიორგი, ნუ უგულებელყოფ ვედრებასა ჩემსა, აკურთხე ერი ქართველთა და წმიდა ეკლესია მისი; მოიდე წყალობა ჩემ ცოდვილთასა ზედა, რამეთუ მძიმეა ჯვარი ჩემი; შემეწიე და დამიცვე მადლითა შენითა, უძღვევლი.

ჩვენთას არს ღმერთი!

შენი სულიერი შვილი, ძალისაებრ ჩემისა
აღმსრულებელი ჩემისა შენისა,
მდაბალი ი ღ ი ა II

F 11830

პოეზია და პროზა

ანგელოს სილეზიელი

ქერუბიმული მოგზაური

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

გერმანელი დიდი
თარგმნა მარიამ ძროვრელი

ღეძსად თქმული მახვილგონივრული აზრები

გერმანელი მისტიკოსი პოეტი, რელიგიური შინაარსის ორტაეპიანი ლექსის ოსტატი, იოჰანეს შეფლერი, ანგელუს სილეზიელის (1624-1677) ფსევდონიმითაა ცნობილი. (ლათინურად სილეზიელ მოციქულს ნიშნავს.)

1657 წელს ანგელუს სილეზიელი აქვეყნებს ლექსების კრებულს "ღეძსად თქმული მახვილგონივრული აზრები". ეს წიგნი ლიტერატურის ისტორიაში შესულია "ქერუბიმული მოგზაურის" სახელით, რომელსაც დიდი აღიარება მოჰყვა და სხვადასხვა ენებზედაც ითარგმნა.

"ქერუბიმული მოგზაურის" ექვსი წიგნიდან ჩვენ მიერ წარმოდგენილია პირველი წიგნი, რომლის გაცნობა ქართული მკითხველისთვის, ვფიქრობთ, საინტერესო იქნება.

მთარგმნელისაგან

რადც არს წმინდა, იგი არს უკვდავ

სუფთა, ვით ბაჯადლო, მტკიცე, ვით კლდე სალი,
წმინდა, ვით კრისტალი, იყავნ სული შენი.

მშუღრო საგანე, მარადიული

ზრუნავს მავანი თვისის თავის დამარხვაზედა,
სურის შეუძკონ სარკოფაგი ძეგლით მდიდრულით.
მე კი არ ვიდწვი ამქვეყნიურ სიღიადისთვის: საფლავსა ჩემსა,
ღვაწლსა ჩემსა და ტახტრევანდსა,
სად საუკუნოდ განვისვენებ, უნდა ეწოდოს იესოს გული.

მთელი არსებით ღვთიურნი იყვნენ

უფადო, მე არა მკმარის შენსა მიმართ მსახურება ანგელოსური,
ვეკავილოვნდები ღვთაებრივი სრულქმნილებით
მარტოდენ შენთვის:

ძლიერ ვუდად ვარ, სულით ვმწირდები,
რომელსა უნდეს ჭეშმარიტად შენ გემსახუროს,
ღვთიური იყოს მთელი არსებით.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

არა უწყიან, რანი არიან

არ ვუწყვი, ვინ ვარ. მე ის არა ვარ, ვუწყვი მე რაიციონალური
იქნებ რაიმე საგანი ვარ, ან ისიც არა, -
არცა წერტილი და არცა წრე.

იმაღ უნდა ბარდამცე, რაიც არს ღმერთი

ოდეს შთავწვდები ჩემს აღსასრულს და პირველ საწყისს,
ღმერთში შევალ და ღმერთი ჩემში დაისადგურებს.
იმაღ ვიქმნებით, არს იგი რაიც: ნათელი ნათელში,
სიტყვა სიტყვაში და ღმერთი ღმერთში.

ღვთისა ჟმცნობის წყურვილი კვლავდეთ

სად ვეძიო სამყოფელი ჩემი?
ნეტავი სად ვიძყოფები, ან შენ სად სუფევ?
სად არის ჩემი დასასრული, რომელშიც უნდა შევიდე ბოდოს?
მივალ საითკენ? იქითკენ აღბათ, სად ვერვის კპოვებთ.
ღვთისა წყურვილით მეუდაბნოდ გავიმარტოვებ.

მე არასოდეს მტოვებს უშალი

ვიცი, წამითაც არ დამტოვებს ჩემი უფალი,
არარაობად ოდეს ვიქცევი, მე, შეჭირვებულს,
სულს შთამბერავს, აღმომაცენებს.

მე ღვთით მიპლავა და ღმერთსა ჩემგნით

რამეთუ ღმერთი ნეტარი არს და სუფევს იგი თავისდათავად,
ჩემგნით მიითვლის მხოდოდ იმას, რასაც თვით მაძღვეს.

შემოსულია ჩემში უშალი და მე მასში ვარ

ცეცხლივით იგი ჩემში გიზგიზებს, მე ვნათობ მასში:
არა ვართ ერთნი ჩვენ შინაგანად?

აღბილისა და ღრთის შემბრძნება

აღაძიანო, როს სული შენი დროსა
და ადვილს ზედ დახტრიალდებს,
ამა ხედვითა შენ შეგიძლია, რომ შეუერთდე მარადისობას.

მე აღამისა არს მარადიული

მე თავად ვარ მარადიული, როდესაც მე დროს გადავაბიჯებ,
დაისადგურებს ჩემში უფალი და მე უფალში დავემკვიდრები.

არს ქრისტიანი ისე მდიდარი, ვითარც უშალი

მდიდარი არის საუფლო ჩემი, ვითარცა ღმერთის,
მტერის ნაწილაკშიც ღვთიურს ვხედავ (მურწმუნე, კაცო).

ღვთის თაობაზე

თუკი რამ თქმულა ღმრთისა მიმართ, იგი არ მკმარის; ღმერთზედ დადადებს ცხოვრება და სინათლე ჩემი.

სიყვარული მორჩილებს უფალს

არ უნდა უფალს, რომ შემაცნოს თავისი უმცირესი ამიტომაც მხურს, რომ მას მხოლოდ ღრმა სიყვარულით დავემორჩილო.

ძრისტიანი არს კვი უფლისა

მეც უფლის ძე ვარ და მჯდომარე გვერდითა მამის; და სული მისი, ხორცი მისი და სიხელი მისი გახვადდა ჩემთვის ღვთის სადიდებლად.

იგი არს ღმერთი, რაიც მას სურის

არს ხაოცრება ღმერთი ჩვენი: არს იგი ისა, სურინ მას რაიც, და სურს მას იგი, რაიც არს თავად; დაუხაბამო და უხასრულო, - არ უწყის ზღვარი.

თავად არ იცის უფალმან ზღვარი

უფალი არის უხასრულო, თავადშეუდგამი (ირწმუნე, კაცო), სვანი გონებით, იგიც თვის ხასრუდს, ხასრუდს ღვთაებრივს ვეროდეს ჰპოვებს.

როგორ მკვიდრდება უფალი ჩვენში

ღმერთი მკვიდრდება საძირკვლის და ფუძის გარეშე, სახომო მისი არს მარტიოდენ უხაზღვროება, და თუ შენც სული ხარ უფალი ღმერთის თანმდევი, ამას მიხვდები, ადამიანი.

და წარმავალის სიყვარული უარყოფონ კაცთა

შენ რაიც გიყვარს, ადამიანი, ამ ქვეყანაზე, არ არს მუდმივი და წარუვალი, ეს სიყვარული არ არს ღვთიური, მაშ, დაივიწყე და დაუტოვე იგი ყოველი, რასაც შენ ეტრფი.

შეუძლებელი შესაძლებელი

ვინც არას ნატრობს, არარაი აქვს, არარა უწყის, უყვარს არარა, არ სურის არც რა, მას აქვს, მან უწყის და უხასრულოდ უყვარს მას იგი.

ტაძარი ღვთის და საკურთხეველი

უფალი თვით არის შეწირული მსხვერპლი ღვთისათვის; და ყოველ წამსა, მე ვარ უფლის ტაძარი და საკურთხეველი, და ოდეს მიხნავს, განისვენებს უფალი ჩემში.

სიმშვიდე არის უმაღლესი სახიერება

სიმშვიდე არის უმაღლესი სახიერება:
რომ არ ეოფილიყო უფალი მშვიდი,
მე თვალებს ვერც კი გავახედდი.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

ღვთის ტახტრეპანი

შენ ეკითხები ჩემს მაცხოვარს,
ხად მიუჩინა ღმერთმა თვისი საბრძანებელი.
იგი არს იქა,
ხად მეუფემ მხოლოდმოძიელი ძეი თვისი დაბადა შენში.

მსბავსება ღვთისა

ვინაც მუდმივად სიხარულშია,
აუტანია ვნებათაღელვას ან ტკივილში შთება,
ის ვერასოდეს ვერ შეიძლება,
რომ მიემსგავსოს უფალსა ღმერთსა.

სულიერი მღობვის მარცვალი

მღობვის მარცვალი არს სული ჩემი,
და მას დახათის თავს მზეი თვისი,
და სული ჩემი უფლისა მსგავსად ხარობს, ნეტარობს.

სიმშვიდეში არის სიძველე

ადაძიანო, როს კეთილ საქმეს მხოლოდ
შრომით და გარჯით აკეთებ,
სიკვდილისაგან შენ ჯერ შორსა ხარ, ისწრაფვი.

სიძველე სრული

სიკვლეუ უნდა თავად ვიყო, და არ ვეძებლე შემთხვევას,
როდის ვაკეთო ქველი საქმენი.

ჩვენში არს წყარო

არა გაქვს ნება, ევედრო უფალს,
რამეთუ წყარო მაცოცხლებელი
მან იმთავითვე შენში დაბადა.
და თუ სათავეს არ ჩაუკეტავ, იღენს მარადის.

უნდობლობა შეურაცხყოფს უფალს

თუ უფალს უნდოდ მოეკიდები,
და შენზედ ზრუნვას მას არ მიანდობ,
ნუ იფიქრებ, რომ ამით უფალს არ შეურაცხყოფ.

უმღაშობაში უფალი მოიკოვება

ვინაც არს კოჭლი, ვინაც არს ბრმაი,
იგი მოიქცეს უნდა იმგვარად, რომ მოიპოვოს უფლისა მადლი.

სხეული, სამშვიინველი და ღვთაებრიობა

სამშვიინველი არის კრისტალი,
ღვთაებრიობა მისი მანათობელი,

ხილო სხეული, რომელშიც შენი სული დგას,
არის ჭურჭელი სულისა და ღვთაებრიობის.

უფალი შენს გულში უნდა იშვას

თუნდაც ათასგზის დაიბადოს ქრისტე ბოდლებში /
და არა შენში, შენ საუკუნოდ დაკარგულე **სიყვარული**
სიზღიერთება

და გარემოში ვერ იხსნის შენს სულს

ვერ მოგაშორებს ბოროტებას ჯვარი გოდგოთის,
თუ იგი შენშიც არ აღიმართა.

შენაც აღსდამი მკვდრებით

მე გეუბნები, შენ არ გიმეუდის
მხოლოდ აღდგომა მკვდრებით ქრისტესი.
თუ ცოდვის შორეულ თავს ვერ დაადწევ,
ვერ დაეხსნები სიკვდილის ბორკილს.

სულიერი მანა

უფალი იგი არის ეახისა მოესველი,
ხილო მარცვალი მარადიული სიტყვა იმისი,
ხნული სულია მისი უკვდავი
და გული ნემსი ჩასათესი ადაგი მისი.

სიღატაკე არს ღვთაებრივი

უღარიბესი არის უფალი, სულ მარტოდმარტო, თავისუფალი
მართლაც განესჯი, როდესაც ვამბობ,
რომ სიღატაკე არს ღვთაებრივი.

გული ჩემი არს უფლის კერია

თუ უფალი არს ცეცხლი მარადი,
მაშინ ეს გული არს კერია მისი უქრობი,
სად ქედმაღლობის შემასა სწევას უფალი ნემსი.

დედას მოუხმობს კმაშთა გავშვი

ვითარცა ხვილი დედას ძუძუს სთხოვს,
ეგრეთვე სული უფაღს მოუხმობს, უფალსა მხოლოდ.

ღვინიანი რძე კაცს აძლიერებს

კაცობრიობა რძის მსგავსია, ღვთაებრიობა ღვინის მსგავსი.
მაშ, შერეული შესვი რძე ღვინით,
თუ გასურს, რომ გახდე უფრო ძლიერი.

სიყვარული

სიყვარული არს უფალი ნვენი,
და სიყვარულით არის მსუფვევი,
ნეტარ იქნება იგი მარადის, ვინ სიყვარულით ივსება მიწვივ.

წარმოადგენდე უნდა არსებას

რომ მოიპოვო სიყვარული, მრავალი ტანჯვა უნდა დახდეთ,
ჩვენ მხოლოდ კი არ უნდა გვიყვარდეს,
არამედ თავად სიყვარულად უნდა გარდვიქცეთ.

ქართველი
მღვდანი

როგორ ჰპოვებ ღმერთს?

უფალი სუფევს ნათელსა შინა,
მისკენ მიმსვლელი ნათელი გზა არს გაკვალული.
და ვინაც თავად არ გახდება, ვითარც სინათლე,
უფლის დანახვის ვერასოდეს გახდება ღირსი.

დასაბამს უნდა დაუბრუნდნენ

სულის წყალობით ჩემს არსებაში სუნთქავს უფალი,
და ამიტომაც მიწვიე ღმერთში უნდა ვმყოფობდე.

შენი კერპი, ღმერთი შენი

შენ თუ მიეღწვი უფალთან ერთად კიდევ სხვა რამეს,
დაუფარავად მიგითითებ, ვითარი წმინდაც უნდა იყო,
რომ ეს გიქცევია კერპად.

არსება არის უჩინარი ღმერთი

უფლის ქმნილ დიად სამყაროში რა მცირედია სული ჩემი,
მე უჩინარეს წერტილად ვხანვარ ღვთის საუფლოში.

უფალი უფლებს ნაყოფთა სრულქმნილით

რომელსა სურის დამიმტკიცოს,
რომ სრულქმნილება არ არს ღვთაებრივ,
იგი ჩამომტეხს უფლის ვენახში ამოსული ვახის რქისაგან.

ხარობს ყოველი თავის გულში

ელტვის ფრთოსანი დაეყარდს, ნაფარდობს,
ქვა მიწაზედა მოსვენებულა...
წყალში მრავლდება ყველა თევზი
და ჩემი სული კი უფლის ხელშია.

რტოთა თვისთაგან ყველა უფალი

თუ უფალთან გშვა, მაშინ უფალი შენშივე ხარობს,
მადლი უფლისა გასაზრდოებს და დაგამშვიდებს.

შენში არს ზეცა

რად ძრწინარ, დადექ. ზეცა არს შენში:
თუ უფალს ეძებ გარეშე შეხსა, მას მოაკლდები სამარადისოდ.

ვით შეიძლება ტკობა უფლითა

ერთადერთია უფალი ღმერთი,
და ვინაც სურის ღმერთებრი ტკობა,
მიემსგავსოს თავად უფალსა, რათა შეერწყას.

როგორ ემსბავსებიან უფალს

სურინ რომედსა ედაროს უფადს,
განირჩეოდეს უნდა ყოვლისგან.
სულ განმარტოვდეს, ყულად იქმნეს
და საღმობათგან განთავისუფლდეს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ვითარ ისმენ სიტყვას უფლისას?

თუ გსურს ისმენდე მარადიულ სიტყვას უფლისას
და მეტყველებდე ამა სიტყვებით:
უპირველესად მიატოვე შეოთიანობა.

მე დიადი ვარ უფლისა დარად

მე დიადი ვარ უფლისა დარად, არარას ძალუძს ამ ქვეყანაზე,
(ო, საოცრებაჲ,) რომ მე დაძიპყროს და შემომსახდვროს.

აღამიანი მოიცავს ყოველს

ვით შეიძლება მითხოვდე რაიმეს, კაცო,
ოდეს შენში არს უფალი თავად და ყოველივეს შენვე მოიცავ.

სული არს უფლისა მსბავსი

რამეთუ სული ჩემი მკვიდრობს უფლის წიადში
ადგილისა და დროის გარეშე,
მაშინ ეს სული უნდა ემსგავსოს
ადგილსა და სიტყვას უცვლელსა.

ღვთაებრიობა არის სიმწვანე

ღვთაებრიობა არს სასმელი ჩემი:
ის, რაიც ჩემგნით მწვანადლოვნდება და ჩემში ჰყვავის,
ესე არს მისი სული წმინდა, რითაც ვნებანი დაძრტებიან.

ვინაც სრულად ღვთიური იქმნა

ვინაც ისეა, თითქოს არ იყოს და არც აროდეს იქნება არც რა,
ო, ხეტარებაჲ! იგი გახდება სრულად ღვთიური.

საკუთარ თავში ისმენენ სიტყვას

ვინაც სუფევს თვის თავსა შინა, ის ისმენს სიტყვას,
სიტყვას უფლისას,
თუნდაც უარჰყო ყოველივე
და გამორიცხო დრო და ადგილი, მაინც მოისმენს.

მორჩილება

მორჩილება არს საძირკველი, სახურავი და თანაც ხანდუკი,
რომელიც ამოვსებულია ქველ საქმეებით პირთაძდე
და დახურულია.

უფალთან შეერთებული გამოიხსნება**მარადიული სატანჯველისგან**

ვინც უფალს ერთვის, მას უფალი აღარ შერისხავს,
აღსასრულის ეამს ღმერთი მისი შემწე იქნება
და გამოიხსნის ცეცხლის აღისგან.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

მკვლარი ნება ხელმწიფობს

რაკიღა ნება ჩემი არს დათრგუნვილი,
მაშინ ის უნდა უფალს ჩემთვის, რაიც მე მსურინ.
და ამიტომაც თავად ვახვენებ უფალს ჩემს სახეს
და მიზანსწრაფვას.

ქრისტე

ისმინეთ საოცრება! ქრისტე კრავია და მწყემსი ცხოვართა,
თუ ღმერთი ჩემში ვაცხა დაჰბადებს.

სულიერი აღქმია

ტყვია ბაჯადლოდ მხოლოდ მაშინ გარდაიქმნების,
უფლით აღვხილი უფლის წყალობით
ოდეს უფალში გარდავიქცევი.

იბივეზე თქმული

მე თავად ვარ ღითონი, სული არს ცეცხლი და კერია.
მესია წყაროა ცხოვრების, სულ-სხეულ გაბრწყინებული.

კვლავ მასზე თქმული

რაც უფრო მალე გადამადნობს უფლისა ცეცხლი,
მით უფრო მალე ამოტვიფრავს
ღმერთი ჩემში თვის არსებასა.

ღვთის ხატი

ექმნიღვარ ღვთის ხატად:
ოდეს უფალი მოისურვებს თვის თავს შეხედოს,
მას ძალუქს თვისი სახის ხილვა ჩემს არსებაში.

თანაარსებობა

უფლის გარეშე მე არ ვარსებობ,
უფალიც მუდამ ჩემზე მზრუნველობს,
ბრწყინვალეობა და შეუქი მისი ვარ, იგი არს ჩემი შემამკობელი.

ყველაზე უფალშია

ყოველი ქმნილება ღმერთის ხელით არის შექმნილი,
და როგორ ფიქრობ,
ვით ეყოლება ეს ქმნილებანი თავის წიადში?

ვარდი

ვარდი, რომელსაც შენ თვალთ ხედავ,
მარადიულად იმდება ღმერთში.

არსებანი

რამეთუ კაცნი უფლის სიტყვაში სუფივეს მხოლოდ:
ვით შეიძლება არარად იქცნენ და ჩაიკარგნენ?

ეროვნული

ძიება არსებისა

დასაბამიდან დღემდე არს ასე:
არრას ეძიებს კაცი, თუ არ სიმშვიდეს შემსწავლნას.

ნეტარებაა მზის გულში ყოვნა

ვის დაემკვიდრა მხესა შინა, მყენია შუქი,
დანთქმულ არს იგი, ვის თვალდაშრეტილს გზა აძბნევია.

უფალი მზე არს

კვადში მისდით ნათელს მზისასა: მზე არს უფალი,
ის ასხივოსნებს სუფსა ჩემსა და ახეტარებს.

მზე არს მთავარი

ვის მზე უნათის, მზე საკუთარი,
ის აღარ ეძებს შუქსა მთვარისას
და სხვა ვარსკვლავებს აღარ შენატრის.

ცვარი

ცვარი ციური მდელის აცოცხლებს,
მან გული ჩემი უნდა ახაროს,
და ცვარი იგი ზეცით ჩაქური
ქრისტეს გულითგან უნდა მეპკუროს.

არაშერი არს ღმერთზე უტკბესი

ტკბება რამელიც ამქვეყნიურ ამოუბით
და სიყვარული მას რისაზე კვალადვე იპერობს,
მან ჯერ არ იცის სიტკბოებაი იმ უხილავის,
რაიც არს ღმერთი.

თავისუფალი რჩება სული მარადის

თუგინდ ათასი რკინის საღტით მჭიდროდ შეძკარი,
დავრნები მაინც ხელგახსნილი, თავისუფალი.

გზამ დასაბამთან უნდა მიბიჭვანოს

ყოველი წყარო სათავეში არის აჩკარა, იცოდუ კაცო,
მაშ, დაეწაფე წმინდა წყაროს
და ყოველ საფრთხეს განეშორები.

ცვართაგან იშვის მარბალიტები

ვითა ჩიქარა ცვარსა ისრუტავს,
მე ქრისტეს სისხლსა დავეწაფები,
ორივე კამსა კეთილშობილი თველები იშეება.

ღმერთი მოელის თვისსა სასქლოსა

გლოვობს დედა გვრიტი, როს გულის სწორს კარგავს,
შენ კი უფალმა ამოგირჩია სამარადისოდ სიკვდილის შემდეგ.

შენ უნდა იმე საწყისს შეერთო

შენთვის განკაცდა უფალი ღმერთი,
და კვლავ თუ მასთან არ დაბრუნდები,
გმობ დაბადებას, სძრახავ სიკვდილსაც.

უფლის მსბავსება განაძარცვებს ყოველგვარ ტანჯვას
ვინც ყოველივეს ღვთისა დარად ჭკრეტს, აღარ მჭმუნვარებს,
თუნდ ჯოჯოხეთის ღრმა უფსკრულებში ჩავარდნილიყოს.

ღმერთისთვის ერთი არის ყოველი

არანაირი განსხვავება ღმერთმა არ იცის,
თანასწორია მისთვის ყოველი.
ერთგვარად ჰპოვებს ის ხაერთოს მწერთან და კაცთან.

ბოროტი შენგნით მოლის

მხოლოდ სიკეთე არს ჩვენი მამა-უფალი.
წყველა და კრულვა, ტანჯვა, სიკვდილი
და რაც ბოროტად წოდებულა, შენში ეძიე, ადამიანო.

მეუღბს მართობა უშალსა შინა

ო, რა ნეტარად განისვენებს სული ღმრთისა წიადში!
ღმერთი და ყოველი არსებანი, იმისი ქმნილნი, არიან მართოდ.

სამოთხე არს ტანჯვაში

ადამიანო, თუ უფალზედ ხარ მინდობილი
და მხოლოდ მასზე იმედოვნებ,
მაშინ სამოთხედ გარდაგექცევა ყველა ტკივილი.

ღმერთი მარადიულობაა

მარადიული თუ არს უფალი, მაშ რაღა გიკვირს?
განა არ ძაღუძს მას ყოფნა ჩემში და ყველა კაცში?

არასრული ბარდაცვალება

ოდეს ჯერ კიდევ სრუნავ მიწიერი საქმეებისთვის,
მაშინ მოღიანად ვერ შეგიცვნია უფალი ჩვენი
და ისე ჩახვალ შენ სამარეში.

მხოლოდ ღმერთთან არს კვი მისი

ძე კაცისა არს შობილი ღვთისაგან:
ღმერთის ღვთაებრივ საკურთხეველთან
ვერვინ დადგება მხოლოდშობილი მაცხოვრის გარდა.

ვით განისვენებს უფალი ჩემში

შენ უნდა იყო სრული სიწმიხდე,
და უნდა იყო ყოველ წამს მზადა,
რათა უფაღმან შენში იმზიროს
და უტკბილესი შვება შეიგრძნოს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

უფალი არვის შინაწვენებს

რად ჰყვედრი უფაღს? თავად წყველი საკუთარ თავსა:
მას სულ არ უნდა ამისი ქმნა, მერწმუნე, მენდე.

**რაც უფრო მეტად ეძლევი უფალს,
მით უფრო მეტად შემოვა შენში**

რაც უფრო მეტად უძღვნი თავს უფალს, ელტვი, ესწრაფვი,
მით უფრო მეტად აგავსებს
ღმერთი უხეტარესი ღვთაებრიობით.

სიტყვა, რომელიც მე მომიცავს, მას მეც მოვიცავ

სიტყვა, რომელიც შენ მოგიცავს,
მე მომიცავს და მოიცავს ყოველს,
მას მეც მოვიცავ სამარადისოდ და დავიმარხავ.

მარტოღუნ ძალუძს ეს შემოქმედსა

ჰგონებ, დაითვლი გუნდებს ვარსკვლავთა? –
მარტოღუნ ძალუძს ეს შემოქმედსა.

შენშია იგი, რაიც შენ ბსურინ

ცაი არს შენში და ტანჯვის წყაროდ შენში არს თავად,
რახაც აირხევ და მოისურვებ,
ეს ყველაფერი ყველგანა ჰგოებს.

ბარნა ქრისტესი სხვა არავინ უყვარს უფალსა

უფაღს ძლიერად უყვარს ის სული,
ვინც შეიმოსა ქრისტეს ნათელი,
ხოლო არ უყვარს იგი უფალსა,
რომელიც იტყვის უარს ქრისტეზე.

ერთარსი სამეპისა

სამშვიტელი, სული და სიტყვა გვაუწყებს ცხადად
და ნათლად,
(თუ შეგიძლია ამას ჩაწვდე),
თუ ვითარ არის ღმერთი ერთობა სამის.

ურთიერთარსი

სხეულში მკვიდრობს სული ჩემი
და ხორცი ჩემი სულსა შეიგრძნობს,
მართაღსა ვიტყვი, სხეული ჩემი სულში გადადის.

ადამიანი მოღის მარადისობიდან

რამეთუ ღმერთმა უწინარესად შვა ძეი თვისი,
მერმე მან მე და შენ დაგვბადა, ამოგვირჩია.

გაფშვად უნდა გადაიქცე

თუ არ იქნები, ვითარცა ბავშვი,
შენ ვერ შეადწევ ვეროდეს იქა,
სადაც სუფუვენი ღვთისა შეიღებო:
კარიბჭე იგი ძლიერ ვიწრო იქნება შენთვის.

იღუმალი ძოწინება

ვინაც არს შუქი და უბიწო პირველქმნილივით,
თავად უფალმა აირჩია იგი ქალწულად.

ამ უნდა იყოს დასაბამი

ადამიანო, თუკი გწადს მარად იდგე ღვთის კრავთან,
მაშინ შენ უკვე აქედანვე მის ნაბიჯებით უნდა იარო.

უფალი ქმნილა სამოვრად ჩვენდა

ო, ხაოცრებავე, ღმერთი იმდენად თავმდაბალია,
რომ მას თავად ხურს, იქცეს სამოვრად, ხაზრდოდ ცხოვართა.

ვინაც სვამს წყაროს ცხოვრებისას

ვინაც სწადია, რომ დაეწაფოს ცხოვრების წყაროს,
მან აქედანვე უნდა მოიკლას წყურვილი თვისი.

მარტოობით ეღრებიან უფალს

ადამიანო, ოდეს ხარ მარტო,
შენგან გადმოსჩქეფს უმრეტი წყარო
ვითარცა წყარო მარადისობის.

სწყურინ უფალსა, მას დაარწყულე

მწყურვალე არის თავად უფალი,
შენ კი ვერ უკლავ იხე წყურვილსა,
ვითარცა ქალი სამარიტელი. შენ შეურაცხელოვ ამით უფალსა.

მარადიული უში

მე ვარ შუქი მარადიული, უწყვეტად ვნათობ, აროდეს ვქრები:
ეს სული ჩემი არის ღამპარი
და ხაწვავს მაძლევეს თავად უფალი.

მოიპოვებლე ღვთისა უვილობას

თუ გხურს უწოდო ღმერთსა უძაღდესს მამაი შენი,
მაშინ ჯერ თავად უნდა შეიცნო შენივე თავი უფლისა შეიღად.

**რაც უფრო ახლოს მიხვალ უფალთან, მით უფრო
მეტად შემოვსა შენში**

რაც უფრო შედის სული უფალში,
მით უფრო სუფუვეს მასში უფალი, —
არცა მეტად და არცა ნაკლებად გახდება იგი შენი.

ქრისტე ყველაშერია

ო, საოცრებავ! ქრისტე არს ჭეშმარიტება და სიტყვა,
შუქი, ცხოვრება, საზრდო, სასმელი,
გზა, მლოცველობა, კარიბჭე და ადგილი წმინდა.

უზრუნველობა არს ნეტარება

უფლის სიმშვიდით შეიმოსნენ წმინდანნი **მადამარიტა**
და ნეტარებაც იმადა პპოვეს, რომ არახოდეს არას ითხოვენ.

მარტო პურითა ვერ ცოცხლობს კაცი

შენ მარტო პური ვერ გასაზრდობს:
იგი, რასაც კი პურით ღებულობ,
არს უფლის სიტყვა მარადიული,
არის ცხოვრება და არის სული.

საბოძვარი არ არს უვალი

ვინაც უფაღს სთხოვს რამ საბოძვარსა,
ის ღმერთს ვერ ხედავს.
ის ევედრება, შესთხოვს არსებას, არა შემოქმედს.

ძვი კაცისა არს უმთავრესი

ძვი არს სიტყვა უსაყვარლესი,
და ამ სიტყვითა ღაპარაკობს უვალი ჩემთან,
უბნობს ის ასე: არა, არ მკმარის საძყარო
და არც თავი ჩემი, მე მსურის ძვი.

ძირითადად ყველაშერი ერთია

ღაპარაკობენ დროზე, ადგილზე,
საწუთროსა და მარადისობაზე,
განა დროება ანდა ადგილი,
საწუთროი და მარადისობა განსხვავდებიან ერთურთისაგან?

ბრალი ჟენ მიბიძვის

მხის ბრწყინვაში სახე შენი რომ იკარგება,
ბრალია შენი თვალებისა და არა დიდი სინათლის შუქის.

ღვთიური წყარო

რამეთუ ჩემგნით უხდა იდინოს საკადმა ღვთისამ:
მე თავად უხდა ვიყო წყარო,
რათა არ დაშრტეს მდინარება იგი ღვთიური.

კალისხმევა არს საჭირო

ვინც არ მიუღტვის მაღალი ღმერთის სანატრულ ყრმასა,
ის იმ ბოხელში დარჩება მუდამ,
სადაც პირუტყვი და მეჯობები ბინადრობენ.

ძვი არ იღვვის გასამრჯელოსთვის

თუ შენ უფაღსა ემსახურები სამაგიერო სიკეთისა,
ნეტარებისა და გასამრჯელოსთვის,

მაშინ, იცოდე,
ქრისტესძიერი სიყვარული არა გქონია მეუფის შენის.

საიღუმლო მოწინება

განა არსებობს ამის მეტი სხვა სიხარული!
ღმერთი მაცხოვარს
სახძლოსა თვისას მიახდობს თვის მარადიულ სიყვარულს
და თვისსავე სულით.

ნამთვის იგი არს ღმერთი, რაიც მე მსურინ

არს მეუფეი არგანი ჩემი, სინათლე ჩემი,
გზაი ჩემი, მიზანი ჩემი, საქმეი ჩემი,
მამახემი, ძმად ჩემი, შვიდი ჩემი და ყოველივე, რაიც მე მსურინ.

ადამიანი თავად ქმნის დროსა

დროს თავად შენ ქმნი: და მექანიზმი საათისა არის აზრები,
ოდეს შეგიპყრობს მოუსვენრობა, გისხდტება დროი.

ღვთისა ქმნილება არს მართლაც ღმერთში

ღვთისა ქმნილება უფროისად უფალში პგებს,
მერმე თვის თავში:
თუ ის ქმნილება უარს იტყვის საკუთარ თავზედ,
მაშინ უფალში დაიმკვიდრებს სამარადუამოდ.

სულიერი კიდობანი და ციური მანანის დოქი

ადამიანი, თუ გული შენი არს თქრო წმინდა
და სული შენი უბიწოი,
მაშინ შენ ძაღვისს გადაიქცე კიდობნად და მანანის დოქად.

სრულქმნილება ღვთით არის

ღმერთი რომ ყოველად ძლიერია, ამას იგი არ დაიჯერებს,
ვინაც უარყოფს სრულყოფილებას, ვითარცა წადიდს უფლისასა.

რატომ იშვა ღმერთი

გაუგებრობავე! იმად დაივიწყა ღმერთმა თვისი თავი,
რომ ჩემში ისევე ახლიდან იშვას.

უმაღლესი ღირსება

ო, უმაღლესო ღირსებავე! ტახტრევახიდან დგება უფალი
და თავის საყვარულ მეში ადგილს მიმკვიდრებს.

მუღამ იბივე

ვიქეცი იმად, რაიც მე ვიყავ, და კვლავ იგი ვარ, რაიც ვიყავი,
და მე დავრჩები მარადიული,
თუ სული ჩემი და ხორცი ჩემი ღვთისგან მიიღებს განკურნებასა.

• • •

გონებას უხმე, ადამიანი, რამეთუ ოდეს გახვალ ამ ქვეყნით,
შემდგომ ამისა ცხოვრებას აგრძელებს არსება შენი.

საქართველოს
პატრიარქოს
საგარეო ურთიერთობების
სამსახური

• • •
სამყაროს შექმნა წიგნი არს ვრცელი:
ვინც ამ წიგნს ბრძნულად იკითხავს,
იგი შემოქმედს უცილობლად შეიცნობს

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

• • •
მიხეხთა გამო არ ხარობს ვარდი,
იგი ყვავილობს, რაშეთუ მას სურს აყვავილება,
იგი თავის თავს ეურს სულ არ უგდებს,
ხედვენ თუ არა, ის არ კითხულობს.

• • •
როს ხივეარული ჩასახება, დუღს მაჭარივით,
რაც უფრო მეტად დაძველდება,
მით უფრო მეტად დაწდება და დაშეუდროვდება.

• • •
ორი თვალი აქვს სულსა: ერთი დროებაში იცქირება,
მეორე განჭვრეტს მარადისობას.

• • •
იგი, რაიც შენ გამოძრავებს,
არის მარადი, თავად შენა ხარ ბორბალი,
და ბორბალი იგი შენგნითუ ბრუნავს შეუსვენებლივ.

• • •
ოდეს ბრძენკაცი სტოვებს ამ სოფელს,
თვალს არ მიაპურობს აროდეს ცახა,
იგი მანამდეც ხედავს ხეცასა, სანამ გული შეუხერდება.

• • •
არაფერია ამ ქვეყანაზე ისე დიადი და ფასიელი,
ვიდრე ის კაცნი,
რომელნიც ღვაწლით განდიდებისკენ არ მიიღტვიან.

• • •
კაცსა რომელსაც შეუძლია მართოს გრძნობა
და ძალა თავისი,
იგი ღირსია, აღარებდეს მეფის სახელსა.

• • •
ქადწულობა არს ღირსიული, მანგრამ ჯობია,
შეიცვალოს დუღობრიობად,
თუ არადა, იგი დარჩება, ვითარცა მიწა უნაყოფი.

• • •
მოდო, შეხედე ღვთისმშობლის ერმასა,
შენ დაინახავ აკვანში მწოდარ
ცახ, დედამიწას, და ვარსკვლავებზე უმრავლეს სამყაროებსა.

•••

ცოდვილო, დადუმდი, ნუ ამუხათებ ადამს და ევას,
თუ ევა ცოდვით არ დაეცემოდა,
შენ ჩაიღენდი იმ ცოდვას უცილოდ.

ქართული
ბიბლიოთეკა

•••

ადამიანო, შენ ღვთისგან ითხოვ მთელ მის საუფლოს:
არხობის პურსა ითხოვდე,
თორემ დამღიურდები და ჩამოტყნები.

•••

ვაი, რომ კაცნი ვერ ვედრებით ტყისა ფრინველთა,
ყველანი ერთად სიხარულით გალობენ მუდამ.

•••

ყველაზე დიდი საოცრება მაინც კაცია,
მას შეუძლია ღმრთის მსგავსი გახდეს,
ან მიემსგავსოს თავად სატანას.

ღ

იოჰან ვოლფგანგ ფონ გოეთე

ახალგაზრდა ვერტერის ვნებანი

გერმანულიდან

თარგმნა კონსტანტინე ბაშსახურობაძე

ყოველივე ცნობა ახალგაზრდა ვერტერის შესახებ ამ წიგნში მოვაგროვე და დარწმუნებული ვარ, დამძაღლებთ კიდევაც ამისთვის ვიცე წიხასწარ, თქვენ არ მიაკლებთ სიყვარულსა და განცვიფრებას მის ხასიათსა და მის სულიერ აღნაგობას, ხოლო ბედი მისი, მეგობრებო, უთუოდ დაიმსახურებს თქვენსავე ცრემლებს.

და შენაც, სულთ, მისებრ ჭმუნვითა და მწუხარებით გულგახენილი, ტახკვათა მისთა ფიალათაგან შეიმსუბუქებდე გულისა ტკივილს და მიიხევედე ამ მცირე წიგნს გულისა ტოლად, თუ არ გაგახნდეს მეგობარი მასზე უფრო ძვირფასი.

წიგნი პირველი

1771 წელი მაისის 4-სა დღესა.

რარიჟ მიხარის, რომ წამოვედი! კეთილი ღეძო, რა არის გული კაცისა!

საოცარია!

გახარადეს ისეთი განუყრელი მეგობრის განშორება, როგორც შენ ღეძთვის იყავი? ვიცე, შენ ამას მომიტყევებ.

განა ღეძო დანარჩენი მეგობრობა ღეძთვის საგანგებოდ მირწყული არ იყო განგების ხელისაგან გულისა ღეძის დასათრგუნებლად?

საბრალო დეონორა!

მოუხედავად ამისა, მე უდანაშაუდო ვიყავი. განა მე რაშე ბრალი მომიძღვის იმაში, რომ მისი დათის თავნება აღტყინებამ გამოიტაცა და დაკოდილ გულში ეხება აღმოგზნო?

განა მე არ აღუხარდე მის გულში ნაზზე უნაზესი გრძნობა?

განა მე...

აიო, რა საოცარია ბუნება კაცისა, ბუნებას მისთვის ქეჩხის ნიჭი რომ მიუცია!

გაძლევეთ სიტყვას, მეგობარო, მე გამოვეკუთლები, მე მიხდა ის მცირე ფათურაჟი, რომელსაც ბედი გვიმზადებს ჩვენ ამ ცხოვრებაში, ადვილად მოვიხედო ისევე, როგორც ეს მრავალგზის მიქნია კიდევ.

მიხდა ამიერთიან მხედლოდ აწმყითი დავსტკბე და წარსულს წარსულად ვივლიდე.

რა თქმა უნდა, შენ უთუოდ მართალი ხარ: ადამიანებს ნაკლები ურვა შეხედებოდა ქვეყნად, ისინი განგების ნებით ისე საოცრად არ იყვნენ მოწყობილნი, რომ წარმოდგენის ძალით არ სხეუოდეთ მათ განვლილთა ჭირთა უკუხმობა და მოგონება. საცქვლად ამისა, რომ შეეცებონ ბოძებულ აწმყოს.

გეოაყვა, გადაეცეო დედახემს, რომ მის დავადებებს მე არ ვივიწყებ; აქ ყოფნის დროს ღეძი მაძიდა მოვისახუდე და დავრწმუნდი, იგი არც ეგზომ ბოროტი დედაკაცი ყოფილა. მაძიდა მხედლოდ გულფიცხი ქალია და სხვა არაფერი.

მე განვიმარტე მას დედაჩემის ჩვილი მასზე დარჩენილ ნაანდერძევის შესახებ.

მაშინდამ ამოხსნა, თუ რა პირობებში შეეძლება დაავიბრუნოს ჩვენი ხვედრი ამ ანდერძიდან; მოკლედ, გადავიცე დედაჩემს, ახლა მე არ მინდა ყოველივე აქ აღვხუხო, ერთი სიტყვით, ყოველივეს, მიხვან მონღობილს, მე კეთილად დავაავიბრუნებ.

უნდა გამოგიტყდე, მეგობარო, ამ უძნებელი საქმეების დროს მე დავრწმუნდი, რომ გაუგებრობა და სიზანტე ამ ქვეყნის უფრო მეტს სიავეს წარმოშვებებს ხოლმე, ვიდრე ბოროტება და მუხანათობა. ეს არი უკანასკნელი ყოველ შემთხვევაში უფრო ნაკლებ თვალსაჩინოა, ამ ცხოვრებაში წარმოდგენილი.

სხვათა შორის, მე აქ გვართახად ვგრძნობ ჩემს თავს, ამ სამთხისებურ მხარეში მარტოობა სახუკველ ბაღსამად მოეცხო ჩემს გულს.

და სიჭაბუკის დღეთა სავსება განცხრომით ათრობს გულს იჭვით სხეულს.

ყოველი ხე ყოველი ჩირაგი მწყანითა და ყვაყვილით შემოსილია, და ყოველ წუთს გენატრება კაცს გადაიქცე თუნდ პაწია ჭია-მაიად, რათა შეეძლოს ხელსურნელოვან მუშკით შეზავებულ სფეროთა დიფლივში პფრუნდე, იშვებდე, გაიხარებდე, ბუნების სახრდის უმეშვეოდ დაწაფებული.

ქალაქი თვითონ უხეიროა, სამაგიეროდ თვალისმომწყვეტი მშვენივით სავსეა საჩახები, აგარაკები, სწორედ ამან წააქეხა აღბათ განსვენებული გრაფი მ... რომელსაც საუცხოვო ბაღჩარი გაუშენებია მახლობელი გორაკის თხემზე.

ბაღი უბრალოდია გაკეთებული და შესვლის უმაღლე დარწმუნებით, რომ მისი გეგმა დაუდგენია არათუ მეცხიერულად განსწავლულ მებაღეს, არამედ მგრძობიარე გულისა პატრონს.

მე არაერთხელ გულგახსნილი ვმჯდარვარ აწ გავერანებულ, ხვით შემოსილ ტალავურს ქვეშ; თვით ბაღის პატრონს ყვარებია ადგილი იგი.

სულ მალე აღბათ ამ მშვენიერ ბაღს დავეუფლები, და მებაღეც ერთგულია და ფრთად ხელმომჭირნე.

მასის 10-ს.

საოცარმა სიხარულმა რომ აათროღა ჩემი გული, იგი მომეკლსა ვით გასაფხულის სეტარი დილა, რომელსაც ახლა მე განვიცდი მარტოობაში. მე აქ მარტოვა ვარ და შეუხარი თვითვე სიცოცხლეს და ამ სანახებს, შვების მომგვრელს და სახეტაროს, და გეტყვი, ჩემი გულისა სწორი, ეს მშვენიერი ტურვა მიდამო ჩემებრ სულისა პატრონისთვის შეთხზულია განგებისაგან, კეთილს ჩემი.

მე ისე ბედნიერი ვარ, ისე აღვხილი ამ აუმაღრველ მეუღრო ყოფნის სიხარულითა, რომ ჩემი შემოქმედების უნარი, ღამისაა, მოღად მოადუნოს ამ ხეტარებამ.

ამ წუთში მე ფუხეს ვერ გავუვარები, ერთი ხაზის მოხმაც არ შემოდია, მაგრამ არახდროს არ მიგრძენია ამაზე მეტი მხატვრული ძაღის მოხლვავება მე ჩემს მაჯებში.

როცა ქალაქებს, ირგვლივ მდებარეს, ცხელი აღმური თავს წაადგებათ და მაღალი მხისა ღამპარი გადმოიხრება თვალსაშავებულ უღრასი ტყის მწვანე ფაფარზე, მხოლოდ დერ-დურა სხივების ისრები შეიჭრებიან უღრან ტევრში, მაშინ ვხებიერობ ვერცხლის სახსქერის შირიახლო მოღზე განროხმული და საოცარი ფერძრავლობა ამ მწვანე მოღის, მაღალ ბაღახის მათლებს მაშინ, როცა ამ მაღალ ბაღახებში მცოცავ მწერების ფუხუფხსა და რბენას საცნაურსა ვეოვ, ამ გასაოცარ შეუცხობ პაწია სულდგმულებს სიახლოვე გულს ამიხქროღებს, მაშინ ცხადია, ვგრძნობ: მეახლა მე ყოვლად

ძლიერ შემთქმელის სუნთქვა და სიტყვო გულის მისის ყოველის შემცველის და მოყვარულის ამ არსებათა, რომელიც შექმნა მან თუითონვე თავის სურვილით, ჩემო კეთილო, და მერმე როცა ჩამოწყება ბინდი მწუხრისა და ჩემს თვალებში ჩამოეშვება სახახარბა სახუკველი და საოცარი, ვოცნებობ მაშინ და ფიქრს ვუძღვევი: ნეტავ შემქმნელს ავსახო იგი, გადავიტახო ქალაქდზე მაინც, რაც ასე ტფილად, ასე ცოცხლად ამ ჩემს სულში აღბეჭდილია, რათა ნაწერი, ან ნახატი იქნეს ხატებად სულის შენის, სურათხატებად ვახსოვროს ღვთის წარმოდგენის.

კეთილო ჩემო, ეჭვი არა მაქვს ამ მოვლენათა დიდებული ძალოვნება მე გადამიტანს, მომაჯადოვებს.

მაისის 12-ს.

არ მესმის სწორედ, ამ მხარეში ხომ არ დაფრენენ თვალის ამქცევი ნაზი სულები, თუ ზეციური ფანტაზიაა ეს სახახები რომ დაფერა სამოთხის დარად.

ჩვენს ახლოს, აქვე, თვალწარმტაცვი წყაროა ერთი, რომელმაც მე ისევე მომაჯადოვა, როგორც მელუზინა და მისი დები.

პატარა გორაკის ფერდობს რომ ჩაძევი, თაღს წააწელები უმნიშვნელოს, ჩაირბენ მერმე ოციოდე ნაბიჯს მხარმარჯვნივ და ხედავ, გულო, მოსჩქევს მარმარის ნაპრალებიდან წყარო ანკარა.

ირგვლივ ქვითკირის გაღავანია, ჩრდილმრავალ ხეთა მწყობრი მწკრივით შემორაგველი. და აქ სიგრიდე, თახისებრი აგავსებს შვეებით და სიტკბოებით.

აქვე მოდიან ქალაქიდან კოხტა ქალები სურებით ხელში. უბრალო საქმე, მაგრამ საქმე ფრიად საჭირო, რომელსაც უწინ სეფეწუდნიც ვერ ასცდებოდნენ. და ამ წყაროსთან როს გავგრიდდები, პატრიარქალურ იდეებით ივსება სული, მივხედავ მაშინ ჩვენს წინაპრებს, ბნელში დანთქმულებს, წყაროსთან მოხულოთ სასძლოთ არჩევა რომ სწვეოდათ მას ეამსა შინა.

ო, ვინც ამგვარ ფიქრებს არ უძღვევა ამ წყაროს პირას, იგი, სჯობია, არც მოვიდეს ამ წყაროს ჩრდილში დასახევენებლად.

მაისის 13-ს.

შენ ჩემი წიგნების გადმოგზავნის შესახებ მეკითხები? მიხედუ შენს დმერთს, ჩემო კარგო და, მომაცილე ზედმეტი ბარგი. მე აღარ მჭირია ამიერიდან ხელმძღვანელობა, გამხსენებება და წაქეხება. ეს ჩემი გული თავისთავად ასევეებულა. მე მხოლოდ ტკბილის ძილისპირი თუ დამჯირდება, ვიპოვე იგი ჩემს ძველ პომურში. ხშირად ამგვარად დავაშოშმინებ ჩემს ამბოხებულ სისხლს. ვინაიდან ასეთს დაუდევარსა და ცვალებად არსებას შენ ბადადსაც ვერ მოუხახავ ამ საწუთროში, როგორიცაა ეს ჩემი გული. თუმცა, კეთილო, რა საჭიროა შენთვის მოწერა ამ ამბებისა, შენთვის, რომელსაც არაერთხელ ვინახავარ მე პირქუშ გარამისაგან უდარდელობის მიუხეებისა და უკურნებელ მელანქოლიისაკენ, წამწყმედელ ვხებათა ღელვისაკენ დაქანებული.

და ჩემს საბრადლო გულის მე ისე ვანებივრებ, როგორც სხუელ ბავშვს; ყოველნაირ ჭირვეულებას ადვილად ვუთმობ. გთხოვ, ყოველივე ეს დარწეს ჩვენს შორის, რადგან ისეთნიც მოიძევიან ამ ქვეყნაზე, რომელნიც ამგვარ საქმეებში მე გამკიცხავენ განუკითხავად.

მაისის 15-ს.

ჩემს გარშემო მცხოვრები ადამიანები უკვე მიცნობენ, ბევრი მათგანი ფრიად თავაზიანად მეპყრობა კიდევ, მაგრამ მე ბავშვებს

შეუყვარდი განსაკუთრებით. ხამწუხარო რამ შევნიშნე ამ დღეებში: როცა თავდაპირველად მე ამ უბრალო ადამიანებს დავეახლოვდი, მათ ეგონათ, დავციხილდი, ამიტომაც უხეშად მომექცნენ. ამ დაკვირვებამ მე შემაგნებინა:

ზოგიერთი წოდების ხალხი შორს იტყურს თავს უბრალო ხალხისაგან, რადგანაც მათ ეძინათ დაახლოებით საკუთარი დონების შებღაღვისა. ხანდახან მათში გამოერევა მკრეხელი და თავიდან მდაბიო ხალხთან დაახლოებას, რათა ამგვარად თავის უბრალოებას მკაფიოდ გაუსვას ხაზი.

მე კარგად მეხმის, რომ ჩვენ, ადამიანები თანასწორნი არა ვართ და ვერც ვიქნებით თუ ვინც, მაგრამ მე დარწმუნებული ვარ, ის, ვისაც აუცილებელ საჭიროებად მიახნია საკუთარი პატივმოყვარეობის დასაცავად, ეგრედ წოდებული ბრბოსგან გამოიჯენა, ასევე გასაკიცხავია, როგორც ის მძიმარა, რომელიც მტერს ემადლება, რადგანაც თვითონ თავის ძაღლის იმედი არა აქვს.

ამას წინად წყაროხთან ვიდექი, მოსამსახურე გოგოს კიბის საფეხურზე დაედგა ხევსე კოკა და შორიდან მომავალ ამხანაგ ქალები-საქენს იხედებოდა.

კიბეზე ჩამოყვლ და შევხედე გოგონას. "მოგეხმარო, ქალო?" ვუბნები.

ძლიერ გაწითლდა.

— "არა ბატონო, როგორ გეკადრებათ..."

მე ავაწვევინე კოკა და მხარზე შევადგი.

მან მადლობა მოთხრა და გზას გაუდგა.

მაისის 17-ს.

მე აქ ბევრი ვინმე გავიცანი, მაგრამ სახეში საზოგადოება ჯერ არ მიმიხნევია, არ ვიცი, ვის რა უნდა მოეწონოს ჩემში?

ზოგიერთი მათგანი არაერთხელ შემთვისებია, და როცა მეორე ადამიანთან გამოვლია მკარეოდენი ცხოვრების მანძილი, მე მუდამ ტკივილები მიგრძენია ამ დროს. შენ თუ მკითხავ, როგორი ადამიანებია აქ? როგორც ყოველგან, — გიპასუხებდი. კაცთა მოდგმა საოცრად ერთსახიერი რამ არის, ჩემო.

უმეტესობა თავის ხიცოცხლეს შრომაში ატარებს. და ზოგიერთი ადამიანი მოწადინებულია, რათაც არ უნდა დაუჯდეს, თავისი მცირე თავისუფალი საათებიც როგორმე მოჰკლას და თავიდან მოიშოროს.

კით, მწარე ხეუდრო კაცთა მოდგმისა!

ხანდახან თავდავიწყებას ვეძლევი, საკმაოდ კარგს საზოგადოებაში რომ გავერევი, აქ გახვიციდი იმ სიხარულს, რომელიც კაცთათვის კიდევაც ხელმისაწვდომია, გულუხვად მორთულ სუფრას შემოუესხლებით, ვხუმრობთ, ვბაასობთ, ან ხავით გავისეირნებთ მახლობელ ველებისაკენ, ან ცეკვას ვაგახადებთ და ყველაფერი ეს ფრიად სანუკველ შთაბეჭდილებას სტოვებს ჩემსე. მე მეძინია თღონდ, არ დავრწმუნდუ, რომ ჩემში მოვლემარე შემომქმედი ძალები უქმად დაიბდნენ.

აჰ, ეს ეტყები ჩრხიდივით ღრნიან ჩემს გულს.

და მაინც ხომ დამუთახსმები: ჩვენი მოდგმის მწარე ხეუდრია — ვერ გავიგოს მოევასმა შეხმას.

გული მიკვდება, ჩემი სიერმის მოჯნურს რომ მოვიგონებ: რა უდროოდ გამოძაცალა სიკვდილმა იგი! ხომ აჯობებდა, არც გამეცნო იგი თღესმე.

მე ვეტყობდი ჩემს თავს: შენ ჭეშმარიტად შლეგი ყოფილხარ. შენ მას ეძიებ, რაც ხელმოუწვდომელია სააქაოში.

მაგრამ ეს არის გასაოცარი, ხომ მეკუთვნიდა მე მისი გული?

განა მისი დიადი სულის სიახლოვეს მე არ დაუმტკბარვარ? განა იმ წუთში ჩემი თავი წარმოდგენილი არა მქონდა უფრო მეტად, ვიდრე ვიყავი სინამდვილეში და სინამდვილეში მე ვიყავი მთელის სავსებით, რაც კი ოდესმე რომ შემეძლო ვეზრდებოდი ღმერთო სახიერო!

განა თუნდ ბეწვის ოდენი ძალა რჩებოდა მაშინ ჩემს არსებაში უქმი, ურგები?

განა მე არ შემეძლო მის წინაშე გადამეშალა მთლად საოცარი სულის მხნეობა, რომლის შემწეობითაც ჩემი სული იკებს ბუნებას და მის სირთულეს განსაცვიფრებელს და ნაირ-ნაირს!

განა ჩვენი მეგობრობა სავსე არ იყო უნახესი გრძნობებით, უბასრესი სიმძლავრით და გონებამახვილობით, და ყოველივე ეს ხომ დადამღული იყო გენიის ბეჭდით.

აჰ, მან რამდენიმე წლით მიმასწრო სიკვდილის ბჭეებთან.

მე ვერასოდეს მას ვერ დავივიწყებ, მისი გულის სავსებას და მის ღვთაებრივ ჭირთა მომენობას.

სულ რამდენიმე დღის წინათ შევხვედი ახალგაზრდა ეც-ს, გულ-წრფელ ჭაბუკს, საკმაოდ ღამაზ გარეგნობით აღჭურვილს.

იგი ახლად დაბრუნებულია აკადემიიდან და მთლად ბრძენად არ მოაქვს თავი, მაგრამ დაბუჯითებით სჯერა, სხვაზე საგრძნობი ცოდნის პატრონი უნდა იყოს. როცა გაიგო, რომ მე ვხატავ თურმე და ძერწვაში ცოტა რამ გამეგება (ორი მეტეორი შეხვდა მიწაზე ვითომც ერთმანეთს), იგი დამიპირდაპირდა და საგრძნობი ცოდნის სკიურები გადმოაღაგა ჩემს წინაშე, ვარტოდან დაწყებული ვუუდამდის, პილესიდან – ვისკელმანამდის, რაც წაეკითხა ან გაეგონა და მარწმუნებდა სულცერის თეორიის პირველი ნაწილი გადაკითხული მაქვს და პეინენის ხელნაწერი ანტიკის მოძღვრებათა შესახებ ჩემს ხელშიათ.

მე ეს მოუწონებ და წავახალისებ. კიდევ ერთი წინებული კაცი გავიცანი აქ, სამთავროს მოხელე, ფრიად გულახდილი და ეხერგიული ვინმე. მასზე ამბობენ, გაწვრონილი აქვსო გული მოყვასთა სიყვარულში. და მართლაც კარგი სანახაყია იგი თავის ცხრა შვილის წრეში.

ძლიერ აქებენ მის უფროსს ქალიშვილს. იგი ამჟამად საბაზიერო სასახლეში ცხოვრობს. თავადის ბაზიერთა სასახლე აქედან საათნახეურის სავაღსება. აქ გადმოსახლებულია იგი თავის ცოდნის სიკვდილის შემდეგ, რადგან ქალაქში ყოფნა აორკეცებდა მის ღრმა სიმძიმის, დანარჩენი ჩემი ნაცნობები, გაცვეთილი ტიპებია, რომელთა შეხედვაც კი ვეღარ ამიტანია.

მშვიდობით.

მაისის 22-ს.

ადამიანის ცხოვრება რომ სიზმარსა ჰგავს, ეს ბევრს აღუნიშნავს და მეც ამკვიარებია ეს აზრი ბოლო ხანში.

როცა იმ დაბრკოლებათ გავითვალისწინებ, რომელნიც ადამიანის მომქმედსა და მაძიებელ ძალებს ბორკავენ, ვრწმუნდები, რომ ყოველივე გარჯა მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებისაკენაა ბოლოს და ბოლოს მიქცეული, და ყველაფერ ამას სხვა მიზანი არ მოძეუება, თუ არა ჩვენი უბადრუკი არსებობის გახანგრძლივება და

ისიც ნათელია ჩემთვის, რომ ყოველნაირი გულის შეჯერება კვლევის ზოგიერთ შესაძლებლობათა შესახებ მხოლოდ მეცნიერთაგან მოგონილი ნუგეშისცემაა და სხვა არაფერი.

რადგან ჩვეულებრივად ჩვენ ხაირ-ხაირი ფერადებით ვამკობთ ამ კედლებს, რომელთა შორის თვითონვე ვართ გამოძველებული, ყოველივე ეს, ჩემო ვიღპელმ, ფრთად მასცვიფრებს.

მე ხემსავე არხებაში უკუიქცევი ამ შემთხვევაში კიდევაც ჩემს სამყაროს და თავშესაფარს.

მეტი ქვეშეცნებითი შეგრძნება, ვიდრე ცაცხალი შემოქმედებითი სახვა: აქ კი ყოველივე ბურუსის წიაღში უკუიქცევა და მე იჭვხუელი დიმილით შევსცქერი სამყაროს.

ბავშვებმა რომ თავიანთი საწადელის მიზეზი არ იციან, ამას ყველა განსწავლული აღმზრდელი თანაბრად ადასტურებს.

მაგრამ მოზრდილებიც რომ ბავშვებით ჭირვეულობით არიან შეპყრობილნი ამ ცხოვრებაში?

ვიცი, შენ ამაზე უთუოდ მომიგებ: სწორედ ისინია ბედნიერნი, ვინც ბავშვებით უდარდელად ატარებს თავის ცხოვრებას.

ისინი ბავშვებით დაათრევენ თავიანთ დედოფალებს და გულმოდგინედ იჭვრიტებიან იმ კოლოფებში, სადაც დიდებას მაქარლამა და ნამცვხრები შემოუნახავს, და როცა საწადელს აისრულებენ, გაფხილი პირით ყვირიან: კიდევ მომეცით!

სწორედ ამგვარი ადამიანებია ბედნიერი, არც იმათ უშავთ რა, ვინც საკუთარ, ხარბუხასებურ საქმიანობას მაღალფარდოვანი ხოტბით ამკობენ და ადამიანების მოდგმას ამადლიან კიდევაც თავიანთ მოღვაწეობას.

ნეტავი იმას, ვინც შესძლებს ამას! ხოლო იგი, ვინც თავმდაბლურად აღიარებს ადამიანების სწრაფვის ამოებას და ნათლად ამჩნევს, რომ ყოველი მოქალაქე თავის ბაღნას იმისთვის უვლის, მზის შუქით დატკბეს, ანდა ერთი წუთით მეტხანს უცქიროს, სწორედ იგი ხდუმს.

და თუმცა იგი შეხლუდულია და შებოჭვილი, მაგრამ გულში მაინც ატარებს ტკბილი თავისუფლების უხმო ოცნებას, ხავსებით დარწმუნებული, რომ მას ყოველ წუთში შეუძლია თავისი საპყრობილიდან თავის დაღწევა.

მათის 26-ს.

შენ აღბათ გახსოვს ჩემი ახირებუდი ჩვეულება. მე ხომ ყოველგან პატარა ქოხი უნდა ავიშენო, მყუდრო კუთხე უნდა გავიხიხო.

აქაც მოვსძებნე მე ჩემი ადგილი.

ქალაქიდან ერთი საათის სავადზე იმყოფება ვალჰაიმი.

ვალჰაიმში ერთი გორაკია, საიდანაც ხელისგულით მოხიანს გრულიაშემო ველ-მიდამო და სანახები.

ამ გორაკის ზეთავზე ორი საუცხოო ცაცხვი დგას. ამ ცაცხვების ჩრდილში ვხივარ ხშირად, მახლობელ დუქნიდან მოხუცებულ დედაკაცს აძოაქვს ჩემთვის ღუედი, საუხმე, ყავა და ღვინო. ცაცხვების შტოების ქვეშ ეკლესიის მოედანია ქოხმახებითა და სახლებით გარშემორტყმული. ასეთი მყუდრო ალაგი სხვაგან არ მეგულება, დაუჯდები ცაცხვის ქვეშ, შეუიქცევი ღვინოს, ან ყავას, თანაც ჩემს პომერს ვფურცლაგ, ვკითხულობ, თავდაპირველად როცა ამ ცაცხვების ძირას მოვედი, საოცარი მარტობა ვიგრძენი, მთელი სოფელი ეანებში გახულიყო, მხოლოდ ერთი ოთხიოდე წლის ბავშვი იჯდა მიწაზე და მეორე ექვსიოდე თვის ბაგლი მის ფერხით. მოზრდილი

პაწიას მკერდზე იხუტებდა, ეფერებოდა. ამ საოცარმა იდილიამ მე აღტაცებაში მომიყვანა. წამოვიჯექი იქვე მიგდებულ ძველ ერქვანზე და დიდის აღტაცებით დაეხატე, ძველი ქოხმახებისა, დამსხვრეულ, უვარგის ბორბლების, ძველი ერქვანის ფონზე.

ამ შემთხვევამ განამტკიცა ჩემი მხატვრული დევისი მეტი სიახლოვე ბუნებასთან.

მხოლოდ ბუნებაა უხვი მასალა, ბუნება აქმნის დრამატიკულ ხელოვანს. ნორმების შესახებ ბევრი რამის თქმა შეიძლება, მაგრამ როგორც მოქალაქურ საზოგადოების შესახებაც ბევრი ნიტიების დაწერაც შეიძლება.

ვინც შემოქმედის ნორმების მიხედვით იწვრთნება, იგი უბემურსა და მახინჯს არ წარმოშვებს, როგორც კეთილგონიერ სოციალურ ნორმებზე აღზრდილი ადამიანი არასოდეს ბოროტმომქმედი არ იქნება.

ამავე დროს ისიც უნდა გვახსოვდეს, რომ დოგმატიური ნორმით მიმდევრობა ჭეშმარიტად ვნებს ბუნებრივ გრძნობებს.

კეთილი მეგობარო, გითხრა საამისო იგავი?

გაბეჯი ქარაგმულად სიყვარულის შესახებ. ვთქვათ, ვინმე ჭაბუკს შეუყვარდა ასული ვინმე, მთელი დღე მისი სიახლოვით სტკბება, დღე და დამეს მიჯნურის აღურსში ატარებს. სატრფოს ანდომებს მთელ თავის ენერჯიას, თავის ჯანსა და საბადებელს. ჭაბუკსა ამგვარს შემოეყრება ფილისტერი და ასე ეტყვის წრესგადასულს და შეყვარებულს: მშვენიერო ჭაბუკო, სიყვარული ღვთით გაწესებულია კაცთათვის, და თქვენც ისე უნდა გიყვარდეთ, როგორც ეს კაცთა სხვევით კიდევაც.

განაწესეთ თქვენი საათები, სამუშაო დრო მუშაობას მოახმარეთ და დასახვეწებლი — მიჯნურსა თქვენსას; მითხსოვეთ — ქონებაც თქვენი მამისეული, საჭირო და აუცილებელი ცხოვრებას მოახმარეთ და ზედმეტად მოეჩიდი — სატრფოსა თქვენსას; ამხაც განსაზღვრული დღეები აქვს ხომ მინეული: დაბადებისა და ანგელოზის დღე და სხვ.

თუ ეს ჭაბუკი ყოველივე ამას მოისმენს და შესაფერადაც მოიქცევა, უთუოდ კარგი ვაჟი დადგება იგი და ყოველ თავადს კურნეული მრხეველად აიყვანოს იგი.

მოვა დრო და სიყვარული მისი დაიშრიტება, თუ იგი მიჯნურია, და თუ ხელოვანია, მისი ხელოვნებაც მიაღწევს აღსასრულს.

ჰოი, მეგობრებო, რისთვის დაწესებულია ასე, რომ გენიის ნიადვარი იშვიათად თუ ამბობდება, იშვიათად ავარდება იგი მაღალ რეგიონებში სულისა თქვენის შესატოკებლად?

ძვირფასხო ჩემო, ამ ნიადვარის ორთავ კიდეზე გულგრილი ადამიანები ცხოვრობენ და მათი წაღკოტები, მათი ველები და ნათესები წაირღვებოდა და წაწყდებოდა აქედებულ სტიქიონისაგან, რომ ცივ გონებას ჯებირების ზღუდეებით არ შეეკრა ნაპირნი თვისნი.

მაისის 27-ს.

როგორც ვხედავ, მე ექსტაზში მომიყვანა ამ იგავებმა, დეკლამაციამ, და მთლად გადამაჟიწყდა უმთავრესი მომეთხრო შენთვის, თუ რა მოუვიდათ მერმე ამ ბაღლებს. მე ორი საათი მოვანდიმე მათ მხატვრულ ჯერეტას, ერქვანზე მჯდომარემ. ქაღალდის ნაჭერი მთლად გადავხაზე.

შეღამებულზე ბავშვებს ხელკალათებით დატვირთულმა ახალბაზრდა დედაკაცმა მოაკითხა და ერთ-ერთს წკრიალა ხმით გადამხდახა მორიახლოდ:

– ფილიპს, ფინად, ხეში პატარავ.

მერმე მე მომესალმა. მე ხალაპითვე ვუპასუხე. მივუხდით და ვუბნებდი: თქვენა ბრძახლებით ამ პაწიების დედა, ბატონო?

მან დაძიმოწმა. უფროსს ხამცხვარი მოუტეხა, პაწიები შედგინა და აკოცა.

– ხეში ფილიპსს ჩავაბარე პაწია და უფროსი ქალაქს წავიყვანე თეთრი პურისა და თიხის კეცების საყიდლად, – ამბობდა დედაკაცი. მე თვალს შევკაკლე ხელკალათაში მდებარე ხივთებს.

– პაწია პახსს წვხიასი უნდა გაუკეთო. ამ აბეზარმა კეცი გაძირეხა ფილიპსთან ბღლაძუნის დროს. გამოუკითხე უფროსი ვაჟის შესახებ და გამოიძვრა, რომ იგი მახლობელ ქელზე ბატებს აძირებს თურმე. აგრეთვე გავიგე, რომ ეს ქალი ხკოდის გაძვის ქალიშვილი ყოფილა, მისი მუუღლე შევიცარიას წახელა მიცვალებული ნათესავისაგან ნაანდერძევ ქონების ჩასაბარებლად. ქალი ძლიერ დანადგლიანებული იყო იმის გამო, რომ ქმრისაგან არავითარი ცხობა არ პქონდა ჯერ მიღებული.

მე გამოძინებდა ამ ქალის მოძორება, ბავშვებს თითო გროში ვახუძე. არ დაეიფიწვე პატარა ბატის მწვემხიც და გამოუკითხვე სამივეს.

უნდა გამოგიტყდე, მეგობარო, ეგ ხომ მძვენიერი ქმნილების შემხედვარეს, დამისაა, გული ამემღვრეს.

ბავშვები ძლიერ მოძინებენ: როცა მე ვხაუხმობ, ისინი ხეში გვერდით სდებთან და შექქვევთან თავიანთ წიგს რძეხა და ეავს. კვირლობით თეთრ უხადოთუხებხაც იღებენ ხახუქრად.

მეტად შემომძინებენ, დედა იმათი მოძობს, პატარებმა არ შემაწუხონ.

მაისის 30-ს.

რაც ამას წინათ მხატვრობის შესახებ მოგწერე, იგივე ითქმის პოეზიისათვისაც.

იქაც მოაგარია უპირატესის შეცნობა. მისი გამოთქმა – უკეთ, გაბეღვა თქმისა.

დღეს მე აქ რომ ხელება ვნახე, ზედმოწვევით რომ აღწეროს კაცმა, წმინდა წელის პოეზია იქნებოდა.

უემშვენიერესი იდილიაც თუ გნებავს.

ფარსავი რომ არ გეგონოს, ვიდგეღმ!

უბირი გლეხი-კაცის ამბავი მინდა მოგითხრო.

იგი თურმე ვინმე ქვრავი დედაკაცის მოჯამაგირე ყოფილა. ვაჟი ფრიად გულტყვილად იხსენიებდა ქვრივს, აქებდა და აღიღებდა მას.

ქვრივს ცუდი მოაბეჭდილება დარჩენია პირველი შეუღლებიდან და ამიტომაც უფროხიდა ხელმეორედ თჯახურ უღელში შებმას. ჭაბუკი ნატრობდა მგლოვიარე ქალის გულის მოგებას და ფიცხა ხდებდა, რომ იმდენ სიყვარულსა და ერთგულებას მოაგებდა ამ დედაკაცს, რომ უკვე განცდილ მწარე გამოცდილებას გაუქარწულებდა.

მე რომ დიდი პოეტის მეტყველების უნარი მქონდეს, სიტყვით-სიტყვაშის გადმოგცემდი მის ნაამბობს, მის მიხვრა-მოხვრას, დაპარავის მანერას, მისი ხმის კარმონიასა და მისი შემოხედვის აღგზნებას. არა, სიტყვით არ გამოითქმება ის საოცარი სინაზე, რომელსაც მისი მეტყველება ამჟღავნებს საუბრის დროს.

განსაკუთრებით გულუბრყვილოდ მომეჩვენა მისი შიში. ვაითუ მე მისი ხატრფო გულარძილ დედაკაცად წარმოვიდგინო. იგი სცდობდა როგორმე დავერწმუნებინე, რომ მათ ჯერ კიდევ არა ჰქონდათ ხორციელი დაახლოება. როცა იგი ამ ქალის სხეულზე მიაბობდა, ეხებით დათუთქუდო თვალებს ნაბაუდა. მე ჯერ არ მინახავს, ეგ'ხომ გახედებულე სექსუალური ეიბი რე მოხდევებოთა ახალგაზრდა ჰაბუკს, ხნიერი დედაკაცის სხეულზე შეყვარებულს.

ამდებოლოს მე მინდა სადმე შევხვედ ამ დედაკაცს, ეხებო მისი აღსაგობა, რომელსაც ეს ჰაბუკი ასე გაუცოფებია. მაგრამ სშირად ვეიქრობ, არა, ისევე სჯობია, მისი მოჩხურის თვალებით ვხედავდე მას შირიდან. ეიბ იცის, რომ ენახო, სულ სხვაგვარად მომეჩვენოს. ვიდრე მის მოჩხურს, და რისთვის წავიწყებდო ეგ'ხომ ნათელი წარმოადგენა მასზე.

იენისის 16-ს.

რატომ ბარათებს არა გწერ?

შენ შეკითხები ამას, გულმისხანო? შენ აღბათ მიხვდები, რომ მე კარგად ვგრძნობ თავს.

მოკლედ გეტყვი: აქ ისეთი ვინმე გავიცანი, ვინც ხემს გულთან ძლიერ ახლოა. დაწვრილებით გააძბო: როგორ, როდის, ან სად?

ეს ყველაფერი საძიებოა. მთაყარია: მე ბუნებური ვარ და კმაყოფილი. ისტორიების წერა არც ისე მემარჯვება.

ანგელოზი?..

ფუი, ყოველი კაცი ასე ეძახის თავის...

არა?

მე ვერ გეტყვი, რამდენად სრულყოფილია, ან რისთვისაა იგი ეგ'ხომ სრულყოფილი?

მან ხემი მოელი გული და გრძობა დაატყვევა და ვბონებ, ესეც საკმარისია.

ამდენი მიაძიება – ეგ'ხომ ნათელი გონების გვერდით, ამდენი სიქველუ – ეგ'ხომ დიდი ხასიათის სიმტკიცის ჯუჯით?

და ასე საოცარი, მშვიდი ბუნება!

ყველაფერი რაც წედან ვთქვი, უმწეო აბსტრაქციებია, რომელნიც დაახლოებითაც ვერ გადმოგცემენ მისი ჭეშმარიტი ბუნების სიაკვარგეს. სხვა დროს გეტყვი, თუმცა არა, სჯობია ახლავე... ახლავე მოგწერ... რაც ეს წერილი დავიწეე, სამჯერ მოვინდომე კადამი გადამეგდო, ცხენი შემეკა'ხმა და გავჭრიდიყავ – მაგრამ არ შემძდიია, დილით სიტყვა მივეცი ხემს თავს არ გავსულიყავ სახლიდან. ყოველ წუთში მივდივარ ფანჯარასთან, ენახო სადაა მზე?

მაგრამ ვერ დავხდლიე გულისხმა... მე უნდა წავსულიყავ მასთან. ახლა ისევე აქა ვარ, ვიღებდმ, ხემი ბუტერბროტი უნდა შევჭამო, სადამოს – წერილები გწერო. შენ ვერ წარმოიდგენ, როგორი სხარულია ხეთვის მისი დანახვა – თავისი რვა დაძმის წრეში.

მე რომ ამ გზით გახვავრდო წერა, ვიცო, შენ ვერას გაიგებ. მაშ მომისმინე, დაწვრილებით გააძბობ.

მე გწერდი ამას წინად, თუ როგორ გავიცანი სამთავროს მოხელე ს..., რომელმაც მოხოვა გწვეოდი სტუმრად თავის მარტყოფში, უკეთ – თავის პაწია სამთავროში.

მე მის თხოვნას ყურადღება არ მივაქციე და მხოლოდ შემთხვევის წყალობით მივაგენი ამ სამთავროში დაფლულ საგანძურს.

აქაურმა ახალგაზრდობამ გადასწყვიტა ბადი მოგვეწყო ადგილობრივი ძაღვების შემწვიბით.

– თ, რატომ არა, ჩვენ აღარებელი ძიები გვყავს და მე სამწუხაროდ დამირჩებოდა, რომ თქვენ მათ შორის უკანასკნელი ადგილი გეჭირონოთ. – შეუხერხებლად დაუბარა მან თავის მრწემს დაიას ბავშვებისთვის ყური ვგლო და როცა მამილო სეირნობითა დაბრუნდებოდა, მისთვის საღაბი ეთქვა.

პატარებს სთხოვა – სოფლის ხათქვამი ისევე გაეგონათ, როგორც მისი, და ისინიც დაპირდნენ – ჭკუთა ვიქნებთყურევენუღი

ექვსიოდე წლის ქერა გოგონამ თავი წამოგვეყურევენდობახა ლოტეს: მენს მაგვირობას სოფლი როგორ გაგვიწვეს ლოტესენ? ჩვენ მენს ვვივარხარ მხოლოდ.

ორი უფროსი ვაჟი ეტლის უკან შემოჯდა და ჩემის თხოვნით ლოტემ ჩება მისცა მათ, ტყეში შესვლამდე წამოგვეყოლოდნენ, მხოლოდ იმ პირობით, თუ მაგრად მოებდაუჭებოდნენ კეპაჟის კოდებს.

ჩვენ ჩებთურად ვისხვით ეტლში და ქაღები უკვე საუბრობდნენ ქაღებსზე და ტახისამოსზე. ლოტემ შეაძღა შეახერა და ბავშვებს უბრძანა ჩამოსულიყვნენ.

ბავშვები ხაზად ეამბორნენ უფროს დას და გამოეთხოვნენ. ჩემმა მხლებელმა ქაღისა მკითხა ლოტეს:

– მე რომ წელან წიგნი გამოგეჩავნეთ, გადაიკითხეთ თუ არა?
– არა, ეს წიგნი არ მომეწონა, არც წინანდელი, ამიტომაც მადლე უკანვე დაგიბრუნებთ.*

მე გავოცდი, როცა გავიგე, თუ რა წიგნები არ მოსწონებია მას. მისს ხათქვამში მე ამოვიკითხე მცირედი რამ მისი ხასიათისა და განვითარებისათვის. ბევრ რამეებში ჩვენ საერთო აზრებიც აღმოგვაჩნდა.

– როცა უფრო ახადგაზრდა ვიყავი, – განაგრძო ლოტემ, – ყველაფერს რომახები მერხია. დმერთმაც იცის, რამდენ ნეტარებას განვიცდიდი, როცა კვირაობით კუთხეში მივჯდებოდი და გუდმოდგინედ თვალს ვადევნებდი რომელიმე მისი გმირის ბედისა და სიყვარულის მოთხრობას. მე არ უარყოფ, რომ რომანი ამჟამადაც არა მძულს... მაგრამ რაკი ახლაც იშვიათად მკაღისა წიგნის საკითხავად, სამაგიეროდ წიგნიც უნდა შეესაბამებოდეს ჩემს მოთხოვნისებებს, და ის ავტორისა ჩემთვის ძვირფასი, რომელიც დაახლოებით ისეთ ცხოვრებას დამთხარავს თვალწინ, როგორიცაა ჩემი ინტერესების სფერო, სადაც ჩემი განცდების მაგვარი რამაა აღწერილი, რაც ჩემს გულისათ უფრო ახლოა, რაც ჩემს შინაგან ცხოვრებას მომაგონებს, რომელიც ყოველ შემთხვევაში სამოთხე არაა, მაგრამ მისიც ერთგვარი წყაროა ენით უთქმელი ნეტარებისა და სიხარულისა.

მე განგებ თავი შევიკავე – რათა არ გამოემუდავნებინა ამ სიტყვების შემოქმედება ჩემს სულიერ განწყობილებაზე, მაგრამ როცა ლოტემ სიტყვა ჩამომიგდო იმ ვეკვიდოდელ ხეცების შესახებ**, მე აქ თავი ვედარ შევიკავე და ჩემი აღფრთოვანება გამოვსთქვი მისი გონებასახვილობის გამო. ცოტა ხანს შემდეგ ლოტე უკვე ჩემს მუინახეებს ესაუბრებოდა.

ერთმა მათგანმა დამცინავი დიმილით გადმომხედა, მაგრამ მე მას ყურადღება არ მივაქციე.

საუბარი ცეკვას შეეხო.

– გხებათ, კოდვად ჩამომართვით ეს ვნება და უნდა მოგახსენოთ, მე ცეკვა ყველაფერს მირჩევნია ამ ქვეყანაზე, – აღიარა ლოტემ.

* აქ ჩვენ იძულებული ვართ არ ვახსენოთ ამ წიგნების სათაური, რომ არ შეურაცხვეოთ ავტორების თავმოყვარეობა. თუმცა რა ბედენაა ახლგარხდა ქაღწულის აზრი ამა თუ იმ ავტორზე?

** წიგნის სათაურია. ავტორს განგებ არ ამხელს ამ წიგნის დამწერი.

– როცა გულზე დარდი მომაწეება, პიახის მთქუჯდები და რამდენაძე ვადსხ რომ დაუკრაჲ, მთელი ზაფრა თქითად გამოედს.

ამ ხაუბრის დროს ხეძი სული მის მავს თვალებში იძხიებოდა, მისი ხორხი ღოყების აღძური და ტუხების ხოწოდუ ახეობრებდა ხემს ვნებით დათუთქულ თვალებს.

მისი ღრმა აზროვნება ხემს გულში პარმონიულ თხხმობას მბადებდა, მაგრამ მომეტებულად მათრობდა მე მისი პრინციპული დარ ბგერათა უნაზესი მუსიკალობა.

ყოველივეს შენ ადვილად წარმოიდგენ, მეგობარო, რადგან შენ იცნობ ხეძი გულის გრძნობიერობას.

დახასრულ, ეტლიც გახერდა.

მე მოგრადივით ჩამოეხტი ეტლიდან და ისე გაბრუებული ვიყავი ღოტეს სიახლოვით, რომ მახლოდელ დარბაზიდან მომავალ მუსიკის ხმას არც კი ვაქვევდი ყურადღებას.

ორივე ახდრანი და ერთიც ვინმე N. R. მოეახლოვდნენ ეტლს. – მათ შორის თრი ღოტეს და ერთი ხეძი შეინახე ქაღის პარტნერები იყვნენ.

კავადრებმა თავიანთი დამები წაიყვანეს. მეც ხემს პარტნერს შევეყვი დარბაზში.

დავიწყეთ მენუეტის ცეკვა.

მე ზედაზედ ვიცვლიდი პარტნერ ქაღებს. ღოტემ და მისმა კავადურმა ინგლისური დაიწყეს და შენ ადვილად წარმოიდგენ, როცა მწკრივში ცეკვის დროს მან ხვეწს სიახლოვეს ჩაატარა რამდენიმე ფიგურა, რა მოაბუჭდილება შეიქნებოდა!

შენ უნდა ნახო მოცუკვავე ღოტე: მთელს თავის სულსა და გულს, მთელს პარმონიულ მიხვრა-მოხვრას ტახისას ამქდავნებს იგი და ყველაფერი მის გარშემო ისრდიდება და უჩინარი ხდება ამ დროს.

ღოტე შემპირდა, მესამე ჯერზედ თქვენთან ვიცეკვებო, თანაც გულწრფელად აღიარა – გერმანულ მენუეტს უფრო მეტის სიამით ვცეკვავო. ხეძი კავადური ცუდად ცეკვავს – დახდინა ღოტემ – და იმასაც ვატყობ, ვედარც თქვენი დამა ცეკვავს ჩინებულად. ესაა მხოლოდ, ხემს კავადურს უნდა სიხოვით ნება და მე თქვენს დამას დავითანხმებო.

ამის შემდეგ მე ღოტეს გავუწოდე ხელი და დავიწყეთ ცეკვა.

თავდაპირველად ხვენ უბრალოდ ვხადისოდით, სხვადასხვა ფიგურებს ვაკეთებდით, როგორის სიმკვირცხლით, როგორის გრაციით ნარნარებდა მისი მშვენიერი ხაზი სხეული! და როცა ვადსხს ტემში აჩქარდა და სვეროების რიადი ვიგრძენით, თავდაპირველად შეფერხდა ცეკვა, რადგან ეს ბევრს არ ემარჯვებოდა. ხვენც შევხერდით, და როცა მოხადისენი მოიქანცნენ და საცეკვაო ასპარეზი დასცადეს, ხვენ ისევ ჩავურიეთ, და მხოლოდ ახდრანმა და მისმა პარტნერმა ქაღმა გავვისწორეს ნაბიჯი.

მე უკვე არსებთან გამთვედი, ხეძი სულიც ცას შემფრენდა, ეგ ზომ ძვირფასი არსების სიახლოვით აღტყინებული. წადიკონივით დავტქროდით მწკრივებში და, ვიღჲქელმ, უნდა გამოვიტყდე, ფიცო დავედ, არახოდეს მივცე ნება ხემს საყვარელს, რომ მან სხვა ვინმესთან იცეკვოს. ესეც ხემს გულს უყვარს, იგი მხოლოდ ხემთან ერთად უნდა ცეკვადეს, მხოლოდ ხემთან, თუნდაც ამ გზით ბოდოც რომ მომედოს. შენ კარგად გესმის, რისი თქმაც მიხდა.

მესამე ინგლისური ცეკვის დროს ხვენ მეორე წყვილი ვიყავით.

როცა ხვენ თრმა ცეკვით გავიარეთ მწკრივი და ერთს ხიერ მახდიდოსანს მიეუახლოვდით, მან ღოტეს დიმიდით გადმოხედა, თითით დაემუქრა და უნებლიედ დახცდა ბავეთაგან: “აღბერტ”.

და ამის შემდეგ იკვით გაჰყვა თავის კავალერს.

– ვინ არის ალბერტ? – შევეკითხე ლორტეს. – ვთხოვთ მომიტყუოთ კადნიერება ამგვარი, – დავეხმინე თანაც.

ის-ის იყო, ლორტე პასუხის მოცემას აპირებდა, და ამ დროს ჩვენ ურთიერთს უნდა გავცდოდით მერვე დიდი წრის ხასიათობდა.

და როცა მოცუკვავთა მწკრივში ისევ შევიყარებით, მე მის შუბლზე შევაძინე გუდნათხრობილი იტყოს ჩემდგომს შევადგება.

– რად დაგიძალოთ, – მოთხრა ხმადაბლა ლორტემ და პრობუნადისათვის გამოძიწოდა ხელი, – მოკლედ რომ ვთხრათ – ალბერტ ჩემი დანიშნულია.

ეს ამბავი ხემათვის არახალი იყო. მაგრამ ეს სიტყვა იმის მიმართ, რომელიც ხელ რამდენიმე წუთში ასე შეიტკბო ჩემმა სულმა, მეუცხეოვა ინქოთად. მოკლედ: მე დავიბენი, თავბრუ დამეხსა და ბიჯი ამერია, რომელიც წევიდს გადავაწყდი, ამის გამო ყველაფერი აირია მოცუკვავთა მწკრივებში და დიდი ხნის გაწამაწია დაგვეჭირდა მწკრივების გასასწორებლად.

ცოცხა დახრულებული არ იყო, როცა ელვამ მოუხშირა, მალე გრგვინვამ და ქეხიღმა დახრდიდა მხიარული მუხივის აკორდები. სამი ქაღწული გამოაკლდა მწკრივებს, მათი კავალრებიც აირივნენ, ყველანი ახონქოლდნენ.

მუხიკა დაღუქდა.

ბუნებრივია, როცა უბედობა და ხიფათი სიამოვნების პროცესში თავს დაატყდება ადამიანს, ეს უფრო ხაგრძობია; მით უმეტეს იმ წუთში ეს უფრო თვალსაჩინოა, როცა ჩვენი გრძობები ვნებოთა და სიტკბოებითაა ახვავებული.

ეს იყო მიხეხი იმისა, რომ მრავალი ქალთა შორის ხაოცრად დაღრუჯილი იყო ამ ამბით. ერთი ქალი კუთხეში დაჯდა და ფანჯრისკენ სურგშეძრულმა თათებით დაიგმანა ყურები.

მეორემ დაიხიჯა მის წინაშე და კალთაში თავი ჩაუდო. მესამე შუაში ჩაეხიბრა და ცრემლმორეული მოეხვია თავის საყვარელ დაიკოს.

ხოგმა შინ წასულა დააპირა.

დახარხეხები დაიბნენ და თავად არ უწყოდნენ, რა ექნათ.

მათი მღელვარებისაგან ვნებააღუსხებული ვაქები თვალებში მესცქეროდნენ ვოგოებს და ხალოცავად აპურობილ თვალებში მათთვის ხელსაყრელ და საიმედო სხივის კაბითი უნდოდით ამოუკითხათ.

ხოგი მათგანი კუთხე-კუთხე დაიხდასხებოდა და ყადისინს აბოლუბდა.

ამახობაში დაახაღოსმა შეხაფური დარბაზი მოგვიჩინა. აქ ფანჯრები დარაბებოთა და პორტიერებით დაეკმანათ.

დარბაზში რომ შევედი, ლორტე წრეში აღაგებდა სკამებს და ახდაღშემთხელებს ამწკრივებდა ამ სკამებზე.

– ჩვენ დათვდა უნდა ვითამაშოთ, ბატონებო, – გამოაცხადა ლორტემ, – მაშ მომიხმინეთ:

“მე მარჯვნიდან მარცხნივ შემოუვული წრეს და თქვენც ჩქარჩქარად უნდა დაითვადოთ ის რიცხვი, რომელიც რომელიმე თქვენგანს მოუწევს, ვინაც კი შეეძლება იგი, უთუოდ ერთ ხილას მიიღებს. მე ამახობაში წრის გარშემო ვიბრუნ, ვიდრე ათახამდის არ დავითვლო”.

საუცხოვო სანახავი იყო, ხელუბგაშლილი ლორტე წრის გარშემო რომ დაგოგავდა, თანაც ითვლიდა სხაპასხეებით: ერთი, ორი, სამი...

აუხქარა ლორტემ.

ვდაცას შეეშადა და გაიხმა ტკაცანი.

აქვდა სიცილი. კიდევ შექმალა ვიღაცას; ისევ სიღაქის ტკაცანი და ისევ საერთო ხარხარი. მეც ორჯერ დავიმხახურე სიღა და სიამოვნებით უხდა აღვნიშნო, რომ ღოტემ მე უფრო დაუხორგველად გამომასპინძლდა, ვიდრე სხვებს.

საერთო ხარხართა და აღთქოთით დაბოლოვდა თამაში. შემდეგ წყვილები კუთხეებში დარიგდნენ. მე ხელაში შევეყვით ღოტეს. გზაში მეუბნება: — სიღამ ავდარი დაავსე ყუჩუხებს. — ვერაფერი ვუპასუხე. ქუხილი გაისმა და საუცხოო მსუბუქი წყმა დაეშვა მიწაზე. გააგრძელა ქვეყანა და პაერი აივსო ნელსურნელებით. იგი ფახარასთან იღა იდაყუზე დაყრდნობილი.

ღოტემ გადაჰყდა მიდამოს, ცისკენ აიხედა და მობრუნდა. მე ცრემლით დანამულ თვალებში ჩავხედე. — მან ხელი ხელზე შემახო და მეუბნება. — კლოპშტოკი. წამსვე მომაგონდა კლოპშტოკის ოდა, რომელსაც იგი გულისხმობდა ამ წუთში. ჩემს გულში მოხდევებული გრძნობა ვერ დავაოკე. ცრემლი მომერია გრძნობის სიჭარბისაგან და ვაკოცე ხელზე და ისევ ჩავხედე თვალებში.

ივნიხის 19-ს.

მე აღარც კი მახსოვს, სად შევსწავიტე ჩემი მოთხრობა. ის კი ვიცი, რომ იმ დამეს, დამის ორ საათზე დავწექი და მე რომ შემძლეობდა ყოველივე ეს სიტყვიერად მომეოხრო შენთვის, აღბათ გათენებამდის მოგუნდებოდი ყოველივე ამის გადმოცემას.

რაც მოხდა ჩვენი შინ დაბრუნების დროს, ეს ყველაფერი არ მომიწერია შენთვის, მაგრამ სხვა დროსთვის იყოს.

მხემ დაფერა დანამული ტყე და გარშემო მწვანე წალკოტები. ჩვენი მუინახუნი სოვლეძდნენ.

— თქვენც ხომ არ გეძინებათ? ჩემი გულისთვის ძილი არ მოიქლომ, — მეუბნება ღოტე.

— ვიდრე მე თქვენს თვალებს შევსცქერი, რა დამაძინებს, — ვუთხარი და თვალი გავუქმართე და ორივე ვეხიზლობდით მის ჭიშკართან მისვლამდის.

ჭიშკარი მსახურმა ქალმა გაგვიღო. — ღოტემ შინაურები მოიკითხა, — ყველანი კარგად არიან; ჯერ ყველას სძინავს, — იყო პასუხი.

მე დავტოვე იგი და თანაც ჩება ვთხოვე იმავე დღეს ვხლებოდი. მან ჩება დამართო. მეც ვინახულე ხელმეორედ, და ამის შემდეგ მე არ მენადვლება მისია და მოვარის ეტლების ცვალებადობა, ჩემთვის ერთია — დღეა თუ დამე და მოვლი ქვეყანა სხივთა კრთომას კარგავს ჩემს თვალში.

ივნიხის 21-ს.

ისეთ ბედნიერ დღეებს ვატარებ, როგორსაც დმერთი გამოიზოგავს ხოლმე თავის წმინდანებისთვის. დეე, მომივიდეს, რაც მოსახვლეულია და არც უვლება მაქვს ვაქვა — მიწიერი სიხარული არ მოგემნია-მეთქი.

ახლა შენ აღვიღად წარმოიდგენ, რა ბედნიერებაა ჩემთვის, რომ ჩემი სამყოფელიდან სულ ნახევარი საათის სავალი გზაა ღოტემდის. როგორ შემქმდით მე ეს მცოდნოდა, როცა ვადიპაიმს ჩემი სეირნო-

ბის საბოლოო სადგურად ვირჩევდი, რომ ასე ახლოს ყოფილა სამოთხესთან. რამდენჯერ მინახავს მე საბაზიერო სახახლე სეირნობის დროს ხან გორაკიდან, ხან თვალმოკვრით გვერდს ჩავლიდს, ვილაპქვამ. მე ბუერი მოვიქრია ადამიანის აღმოჩენითი სურვილებს შესახებ, როცა იგი აღარ ეტყევა თავის ნაჭუჭში, დაძრწის გარეშე და ეძებს ახალსა და ახალს.

ხანდახან იგი შეიკუმშება.

ეროვნული

კარნაკეტილ ცხოვრებას ეძლევა და გარეშე სამყაროს სამბებიც მას იშვიათად აინტერესებს.

საოცარი რამეა: როცა მე აქ მოვედი და მოიდახ ძირს გაშლილ ჭაღაკებს რომ გადმოვხედე, ძლიერ მომეწონა.

მახლობლად ტყეა, ნეტავ შემქმდოს მის ჩრდილში არევა.

შორს, შორს, მოის მწვერვალი მოსჩანს. - გადმოღმა ველია ველზე მოდგმული.

შემქმდოს ნეტავ დავიკარგო მე მათ წიადში და გავითქვიფო.

შორეთი და მომავალი ერთმანეთსა პგვანან. დიდი, ბინდით მოცული საცხება მოელის ჩვენს სულს და ჩვენი სულიც ესწრაფვის ამ საცხებას მოწვეურვებული. და როცა ჩვენ ვუახლოვდებით მის იდუმალ მოჯნებს და ძველი "მანდ" "აქ"-ად შეიცვლება და ჩვენ კიდევ იმედგაცრუებული და შეზღუდული შევსცქერით სივრცეებს.

ასე ეძიებს თავის სამშობლოს გზადაკარგული მოხეტიალე და როცა მობრუნდება თავის ქოხში, თავის მეუღლის მკერდთან მოისვენებს, თავის ბაღდების ხილვით დასტკება და ოჯახისათვის ზრუნვა მიანიჭებს მას იმ ნეტარებას, რომელსაც იგი შორეულსა და უდაბურს ქვეყნებში ამაოდ ეძებდა.

როცა მე დიდდილობით მისი ამოხვლის უმაღ ვაღჰაიმში ავალ და რესტორნის ბოსტანში ცერცვის პარკებს დავავროვებ, კოჭობს ამოვირჩევ სამხარეულოში, ჯერ კარაქს ჩავაგდებ, მერმე ცერცვს, ცეცხლთან მივდგამ მერმე ქოთანს და ჩემი მომერის კითხვას დავიწყებ.

ამ წუთში მე ცხოვლად დამიდგა თვალწინ პენელოპეს საქმროები რომ საქონელს დაჰკლავენ და მწვადების შესაწვავად ცეცხლს როგორ დაახთებენ.

უნდა გამოგიტყდეს მე ძლიერ დანატრებული ვარ პატრიარქალურ ცხოვრებას.

ჩემს სულს სიხარულით ავსებს ისეთი ადამიანის სიახლოვე, თავის საჭირნახულევ ბოსტნეულს რომ შინ მოიტანს და არა მატონაყოფს, ყველა იმ ციხმარე დიდებს, როცა მას ესა თუ ის მცენარე დაურგავს და გამოუხშირავს, გაუმარგლავს, ყველა ნაზ საღამოებს, როცა მას ეს მცენარე მოურწყავს, და შესამწნევი ზრდისათვის თვალის უდევნებია, და ყოველივე ამას ერთ წუთში განიცდის, როგორც ძვირფას ჯიფდის თავის შრომისას.

ივნისის 29-ს.

გუშინწინ ქალაქიდან ჩამოვიდა ექიმი ლოტეს მამასთან და მნახა მე მიწასზე მჯდომი ლოტეს და-მმათა შორის.

ზოგი მხარზე მაჯდა, ზოგს ვუღიტიებდი, ვეაღერებოდი, და საერთოდ, უშველებელი წინქილი და აურზაური იყო ამტყდარი.

ექიმი, როგორც ხანს, ფრიად დოვმატიურად მომართული მანეკენი უნდა იყოს, მაღალ საყუდლოთა და თეთრი მახუერებით მოკაზმული მახუკენი: მას არ მოეწონა ჩემი საქციელი, მისი აზრით ეს არ

შეეფერებოდა სერიოზულ ადამიანს. ყველაფერი ეს მის ცხვირზე ამოვიკითხე.

მე მაინც ჩემი არ დამიშლია, განვაგრძე ბავშვების კარტების ხუხულას აგება, ვიდრე ბავშვებმა ხელმეორედ არ დაანგრეს იგი.

მერე ქალაქში ჭორიკანობა დაიწყო ექიმმა: მოხელის ბავშვები ისედაც გაუზრდელებია და ვერტერი უარესად აფუჭებსო მათ.

დიახ, ჩემი ვიღპელმ, ბავშვები ყველაზე ახლომდებარეებს გულთან.

როცა პატარა არსებაში მომავალ ნიჭსა და ძალის ნორჩ ელორტებს საცნაურად ვყოფ, ბავშვების სიჯიუტეში მომავალ სიმტკიცის ნიშნებსა ვსჭკვრებ და სიცვლქე მიმქდავენებს სიმაღლასეხა და პუმორს, რომელიც ბედის ქარიშხლის გადასატანად ასე საჭიროა ადამიანისათვის, ეს სიხარულით ავსებს ჩემს გულს და ყოველთვის ვიმეორებ მე კაცთა მოდგმის ბრძენი ოსტატის სიტყვებს: "უკეთუ არ იქნებით ვითარცა ყრმანი..."

და ჩემი კეთილი, ჩვენ ასე გვხევეია: ქვეშევრდომებრსავეთ ვექცევით იმათ, ვინც ჩვენი სწორია, უფრო მეტს გეტყვი, — ვინც ჩვენ ნიშნულად გამოგვადგება კიდევაც.

ჩვენ მოწადინებული ვართ ნებისყოფა აღვკვეთოთ ბავშვში. ჩვენ ხომ ვაფასებთ ჩვენსავე ნებისყოფას და რა შუაშია აქ უპირატესობა?

განა ის, რომ ჩვენ უფრო ხნიერი და ჭკვიანები ვართ, უპირატესობას გვაძლევს ჩვენ?

სათნო და საყვარელი მამათ სახიერო!

ყველა ბავშვს შენ ხედავ თვალთ. პატარა ბავშვებს, და მათ შორის თუ ვის ანიჭებ უპირატესობას, ეს ძემან შენმან ჩვენ გააუწვა კიდევაც ერთხელ.

მშვიდობით ვიღპელმ, კმარა ამ საგანზე აწ ამდენი მჭკვრემეტყველება.

ივლისის 1-ს.

რამდენ შვებას მოძვერის აღბათ ღოტეს სიახლოვე ავადმყოფს: ნაწილობრივ ჩემი სხეული გულის მაგალითთიც დაადასტურებს. ღოტე რამდენიმე დღეს დაჰყოფს ამუამად ქალაქში ერთ ფრიად სათნო ქალთან, რომელიც ექიმების სიტყვით სულთმობრძავი მომაკვდავია — და უკანასაკნელ წუთებში ღოტეს მოგვრა უთხოვია.

გასულ კვირას მე და ღოტემ სტ...ს მღვდელი მოუინახულეთ. ეს ადგილი ქალაქიდან ერთი საათის სავალზეა მთის ფერდობზე. ღოტემ თავისი ორი დაია თან წამოიყვანა. როცა ჩვენ, ორი უშველებელი კაკლის ხით დანრდილულ ეზოს მიუვახლოვდით, მოხუცებულს თავისი არგანი დაჰვიწყებოდა და წინ შემოეგება ღოტეს. ღოტემ დაასწრო მოხუცს, დასვა ისევ თავის ადგილზე, გვერდით მოუჯდა, მაძის მოკითხვა და საღამო დაუმოწმა და მოეფერა მის გვერდით მჯდარ გაბურძგვნილ, ზღმურტლიან ბიჭუნას, მისი სიბერის სახუგეშო ნაბიღარას.

უნდა გენახა, როგორ ევლებოდა იგი თავს მოხუცებულს, ხმასაც აუწია, რომ ყრუ ხუცესს გარკვევით გაეგონა მისი სიტყვები, მოუწონა ბებერს კარდსბადში საექიმოდ წასვლის განზრახვა, არწმუნებდა, ახლა უკეთ გამოიყურებით, ვიდრე უკანასკნელი შეხვედრის დროს.

ამახობაში მე ხუცის მეუღლეს მივეხადებე.

მოხუცი ხუცესი გამხიარულდა.

მე კაკლის ხეებს თვალი 'შევაველე და ხოტბა შევასხი მის ჩრდილ-
მრავალ შტოებს.

ხუცესმა ამ კაკლის ხეების წარმოშობის ამბავი წამოიწყო.

– ის მეორე, უფრო ხნიერი კაკლის ხე ვინ დარგა, ჩვენ არ ვიცით.
ხოგი რას ამბობს, 'ხოგი რას.

იგი სწორედ ჩემი მეუღლის ხნისაა, ე.ი. ორმოცდაათი წლისა.

დიდით დაურგავს ჩემ სიძამრს ეს ხე და იმხვედრისადადამოს
ჩემი ცოლი დაბადებულა.

ჩემი სიძამრი ჩემს მოხვლამდის ამ ეკლესიაში სწირავდა, ვერ
წარმოიდგენო, თუ როგორ ჰყვარებია მას ეს კაკლის ხე!..

არც მე მიევიარს იგი მასზე ნაკლებად.

ჩემი ცოლი ამ კაკლის ქვეშ ჩამორბე იჯდა და ქსოვდა, როცა მე
ოცდაშვიდი წლის სტუდენტმა აქ მოვადწიე პირველად.

ლოტემ მღვდლის ქალიშვილი მოიკითხა, გამოირკვა – იგი ბა-
ტონ შმიტთან ერთად სათიბებისკენ გადასულა მეშემის მისახედა-
ვად. და ხუცესმა განაგრძო თხრობა, თუ როგორ შეკედლებია იგი
მომავალ სიძამრს, როგორ შეჰყვარებია თავისი მომავალი საცოლდე.
ჯერ მოავარდიაკონი გამხდარა და მერმე მღვდელი. მისი მოთხრო-
ბა ჯერაც დასრულებული არ იყო, როცა ხუცის ქალიშვილი და ბ.
შმიტი სათიბებიდან დაბრუნდნენ.

ქალწული ლოტეს მიესალმა, გაიხარა მისის ხახვითა და მე
უნდა ვადიარო: ის ქალი ძლიერ მომეწონა.

მარდი, აშოლტილი, შავგურმანი!.. სამახლათოდ საამო ქალი.

მან გაგვაცნო თავისი მიჯნური (აგრე უწოდებდა იგი ბატონ
შმიტს) – სათხო სახის მოკრძალებული მამაკაცი, რომელსაც ეტყო-
ბოდა, არ ეწადა ჩვენს ბაასში გარევა, თუმცა ლოტე დაეინებით
ცდილობდა მის ჩათრევას ჩვენს მახლათში.

მე მას გამომეტყველებაზე შევატყუე: დანარჩენებთან გამოლაპარ-
აკებას უშლიდა არა გონების შესდუღულობა, არამედ სიჯიუტე და
გესლიანი პუქორი. სამწუხაროდ, ეს სულ მალე გამოაშკარავდა.

როცა ფრედერიკამ და ლოტემ სახიორხოდ წამოევიანეს, მე ფრე-
დერიკას გავესაუბრე. ბატონი შმიტის აქამდის რკინისფერი სახე
ერთბაშად გაფითრდა და ჩამობნულდა, და ლოტემ იდაყვი მიბიძგა
და მანიშნა, ფრთხილად მოვპყრობოდი ფრედერიკას. მე არ მიევიარს,
როცა ადამიანები და განსაკუთრებით ახალგაზრდები უკმეხობენ,
ერთი მეორეს უღრუნენ.

სადამოს როცა ხუცის სახლში მოებრუნდით და სამხრობას
შევეუდექით, მე განზრახ მივმართე საუბრის გეზი ამქვეყნიურ სიხ-
არულისა და ურვისაკენ.

ადამიანები, ვამბობდი მე, ამოდე წუწუნებენ – ამ ცხოვრებაში
ბედნიერი დღეები ცოტაა და უხეირო ბევრია-მეთქი.

ჩვენ რომ ავად-მართალი გულის პატრონები ვიყუეთ, რომელიც
შეიშნობს და შეიტკბობს სიკეთეს, მაშინ ჩვენ შესაძლებელ გულის
შეერთებას და მწუხარებას უფრო ადვილად ავიტანდით.

– კი, მაგრამ, ჩვენი სულიერი განწყობილება ხომ მთლად ჩვენ-
გან არაა დამოკიდებული, ჩვენი სხეულისაგანაც ბევრია დამოკიდუ-
ბული! როცა ადამიანი შეუძლოთაა, მაშინ იგი სულიერადაც შეწყუ-
ბულია, – ამბობდა ხუცის ცოლი. მე დაეუთახნემე ამ შემთხვევაში
მას.

მაშინ ჩვენ ეს ავადმყოფობას უნდა მივაწეროთ, – განვაგრძე მე.
– და წამალიც უნდა მოვიკითხოთ შესაფერი.

– სწორია, – შენიშნა ლოტემ, – ჩვენზედაც ბევრი პკიდია. მე
ჩემს თავზე გამომიცდია: როცა ცუდ გუნებაზე დავდგები, გავალ

ბადში, რომელიმე არიას ვიძლერი ჩემთვის, ხშირად ცეკვასაც ავაუ-
ოლებ შეუმჩნევლად და მწუხარებაც უცებ გადამეყრება.

– სწორედ მეც ეგ მიხდოდა მეტქვა, – ჩამოვართვი სიტყვა ლოტეს,
– უგუნებობა სხვა არაფერია, თუ არ სიზარმაცის ერთი დარგი.

ჩვენ უნდა შეგაწვევდეს ჩებისყოფა – ჩვენივე ბუნება აღეხარდ-
თ და დავეგმოდ.

ფრედერიკა გუდდასმით გვისმენდა და შმიტმაც ასეთი წინააღმდე-
გა ჩააკერა ჩვენს საუბარში:

– ჩვენ ხომ არ ძაღვების ჩვენი ბუნების დაოკება და ჩვენი
გრძნობების ეგზომად დამორჩილება?!

მე განვაგრძე:

– აქ ლაპარაკია ისეთ უსიამო გრძნობებზე, რომელთა მოშორე-
ბა ყოველ ადამიანს გაეხარებოდა.

ცხადია, ვინც დასხულებულია, იგი ექიმებსაც მიაგნებს და უმ-
წარეს წამლებსაც არ დაერიდება თავის ჯანმრთელობის აღსად-
გენად. მე შევნიშნე, მოხუცებული ხუცესიც დააინტერესა ჩვენმა
საუბარმა და მისდა გასაგონად მე ხმას აგუწიე და ბერიკაცისაკენ
პირშექცევულმა განვაგრძე:

– ყოველგან ამდენს ქადაგებენ ცოდვების წინააღმდეგ და უგუნე-
ბობის წინააღმდეგ კი მე ჯერ კრინტიც არა მსმენია არავისგან.

– ეს ქადაგის მღვდლებმა უნდა გასწიონ ასეთი ქადაგება, –
ჩაერთა ბერი ხუცესი საუბარში, – გლეხებს უგუნებობა და ბოროტი
პუშირი არა სჩვევიათ. თუმცა ასეთი ქადაგება ძალიან მოუხდებოდა
ჩემს ცოლსა და პატივცემულ მოხელეს.

ბერიკაცის სიტყვებმა დამსწრეთა საერთო ხარხარი გამოიწვია,
თვით მოლაპარაკეს კი ისეთი ხველა აუტყდა, რომ კარგა ხანს
ესდუმდით დანარჩენებიც.

ამის შემდეგ ახალგაზრდამ, შმიტმა აიღო სიტყვა:

– თქვენ გესლიან პუშირს ცოდვად სოფლით, მე ეს გადაჭარბე-
ბულად მიმაჩნია.

– უთუოდ, – ვუპასუხე მე, – ის, რითაც ადამიანი თავის თავსა და
თავის მოყვასს ავნებს, უთუოდ ღირსია ამგვარი სახელის.

ივლისის 6-ს.

ლოტე თავის მომაკვდავ მეგობარ ქაღს დასტრიალებს თავს, იგი
მუდამ ერთნაირია, კეთილშობილი, სათნო არსებაა, რომელიც
ტკივილებს აშუშებს, უბედურთ ანუგეშებს ყველგან, სადაც კი თვალწინ
ხელი მიუწვდება.

გუშინ საღამოს იგი სასვირნოდ წავიდა პატარა მარიანესა და
ვალხენთან ერთად. მე ეს წინასწარ ვიცოდი და შევხვდი. საათნახ-
ევარს ვიარეთ, შემდეგ ქადაგში მოვედით, და მოვისვენეთ იმ წყაროსთან,
რომელიც მე ეგზომ მიყვარს. ლოტე ლოდზე ჩამოჯდა.

ჩვენ მის გვერდით ვიდექით. მე გარშემო მიმოვიხედე და მოე-
იგონე ის დრო, როცა დამარტოებული დავდიოდი ამ მიწაზე.

“მვირფახო წყაროვ, ვთქვი ჩემს გულში, რამდენი ხანია შენთან
არ მოვსუღვარ გულხადვლიანი. ხანდახან გზად გავლიდს თუ
მომიკრავს შენთვის მხოლოდ შორიდან თვალი”.

მე ჩავიხედე ძირს და დავინახე, ვალხენს ამოპქონდა წყაროდან
სავსე ჭიქა: მარიანე შეეგება და უნდოდა ჭიქა გამოეროძია.

– არა, – იყვირა ბავშვმა. – ლოტხენ, შენ პირველმა უნდა მოხე-
ვს წყალი.

მე ისე აღმაფრთოვანა ამ საყვარელი ბავშვის ხინაზე და გულ-
ხვილობამ, სხვა ვერაფრით გამოვხატე ჩემი გრძნობა, ავიყვანე სულ-
ში პატარა და ვაკოცე. ისე მაგრად ვაკოცე, რომ ბავშვმა ტირილი
მორთო.

— ოი, ოი, თქვენ ატკინეთ მას რაღაც, — წარმოხატე ლოტემ და
ხელი მოჰკიდა ბავშვს და წყაროზე ჩაიყვანა. ბავშვი გაფრთხილებით
იფხაჭნიდა ღოყაზე ჩემგან ხაკოცს ადგილს, რათა სადავლი წვერი
არ ამოხვლოდა ღოყაზე.

ლოტეც აღერსიანი მხრუხველობით შევედრე მას ღოყების
ჩამობანაში.

— ვიღპელმ, უნდა გამოგიტყდე, მე არც ერთი ნათვლისთვის არ
მიღევნებია ასე გულმოდგინეთ თვალიყური.

და როცა ლოტემ ბავშვი ხევით ამომიყვანა, მე მზად ვიყავი მას
ფერხთით ჩავვარდნოდი, როგორც ვინმე წინასწარმეტყველს, რომელ-
მაც მოელს ერს წარხოცა ცოდვები ნაკურთხი წყლით.

მე ეს აღტაცება გულში აღარ დამეტია, და ეს მკვირე განცდა
იმავე საღამოს ერთ ჩემს ნაცნობს გაუხიარე.

ეს კაცი ძლიერ გონებასაღილი მეგონა, მაგრამ წარმოიდგინე,
როგორ შევმცდარვარ.

— ეს ძლიერ ცუდია ლოტეს მხრით, — ამბობდა იგი.
ასეთი ცრუმორწმუნეობა არ უნდა ჩაუნერგონ ბავშვებს, თორემ
როცა წამოიხრდებიან, მაშინაც ირწმუნებენო ამგვარ რამეებს.

მე გამახსენდა, რომ ამ კაცმა ერთი კვირის წინად ბავშვი მოახათუ-
ღინა.

ამიტომაც გაფრთხიდი.

ჩემს გულში კი ეს ჭეშმარიტება უცვლელი რჩება, ჩვენ სწორედ
ისევე უნდა მოვექცეთ ბავშვებს, როგორც ჩვენ გვექცევა გამჩენი;
იგი ხომ აღაძიანებს ბედნიერებას მაშინ აგრძნობიანებს, როცა მათ
გონებას ბუნდოვანი ოცნების ურუანტელით გააბრუებს.

ივლისის 8-ს.

ჩვენ ვადჰაიმს წავყვით. ქალები ეტლით დაწინაურდენ, სვირნო-
ბის დროს მე ლოტეს თვალებზე ვფიქრობდი.

მე უთუოდ შედეგი ვარ, ჩემი ვიღპელმ.

შენ უნდა ხახო მისი თვალები! ეს თვალები შელახდება დაძინებ-
ისას.

როცა ქალები ეტლში სხდებოდნენ, ეტლის გარშემო ვიდექით:
ჭაბუკი ვ. ხელშტატი, აუდრანი და მე. ქალები მხიარულ ჭაბუკებს
ებაასებოდნენ. მე ლოტეს თვალებს ვეძებდი. აჰ, მისი თვალები ხან
ერთს უმხერდნენ, ხან მეორეს. მაგრამ მე არ მაღირსა მან შემოხედ-
ვა, მე, რომელიც ეგ ხომ ნაღვლიანი მის წინაშე ვიდექი. აჰ, ჩემმა
გულმა ათასკეცი მშვიდობით გააციღა იგი!..

ეტლი გაქანდა და ჩემს წამწამებს მოაწვა ცრემლი.

მე თვალი გავაყოლე ლოტეს თავშაღს შევასწარი თვალი და
მან მოიხედა. ნეტავ მე თუ მომხედა?

მკვირვასო! მე კი ჯერ არ ვიცი დანამდვილებით: მე თუ სხვას?
მაგრამ ვინ იცის, ეგებ მე მომხედა.

ეგებ!

ეგებ?

აჰ, რა ბავშვობაა!

დამე მშვიდობისა, ვიღპელმ!

ივლისის 10-ს.

ვერ წარმოიდგენ, რა უხერხულ მდგომარეობაში ვვარდები, როცა
სახოგადობაში მასზე დაიწყებენ ლაპარაკს. სშირად მეკითხებიან

კდევა, თუ როგორ მამწონს მე ლოტე? ეს სიტყვა წინა გველით
თ მძაგს. ვის მოეწონება ლოტე, ისე რომ მთელი მისი გრძობები,
მისი სული არ შეიპერას და არ დაატყვევოს.

მოეწონება!

ვიღაცამ ამას წინად ისიც მკითხა: ოსიანი როგორ მოეწონებო!

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ივლისის 11-ს.

ქალბატონი მ... ძლიერ ცუდი არსებაა, მაგრამ ლოტეს ხაორით
ვითმენ ამ ქალის სახელოვეს.

დღეს ლოტემ საოცარი ამბავი გადმომცა:

ივლისის 11-ს.

მოხუცი მ... ფრიად ძუნწი და საძაგელი კაცია, რომელიც წლებ-
ის განმავლობაში აწვალებდა თავის ცოდს.

რამდენიმე კვირის წინად, როცა ექიმებმა იმედი დასწურეს მისი
ცოდის გადარჩენისათვის, ცოდმა ქმარი იხმო, ლოტეს თანდასწრე-
ბით გამოელაპარაკა: მე სიკვდილის წინ ერთ რამეში უნდა გამოგ-
იტყდე, ჩემის სიკვდილის შემდეგ ყოველივე გაუგებრობის თავიდან
ასაცდენად.

მე ოცდაათი წლის განმავლობაში როგორც შემედლო, ხელმო-
ჭირხედ ვაწარმოებდი ოჯახურ საქმეებს. შენ უნდა მაპატიო, რომ ამ
ხნის განმავლობაში მე გატყუებდი. ჩემი მოყვანის პირველ კვირას
შენ გამიხინე 7 გულდენი კვირაში, ამ ფულით მე უნდა გავძლიო-
დი ოჯახის გამოკვების საქმეს.

ეს ფული არ კმაროდა, მაგრამ არაფერი გითხარი. რაც მაკლდე-
ბოდა, იმას საოჯახო კასიდან ვიღებდი შენდა უკითხავად. მე ეს
ფული არ გამოფანტავს, ისევ ოჯახს მოვახმარე.

ახლა ეს იმისთვის გაგიმხილე, რომ ჩემს მოადგილეს საქმე არ
გაუჭირო იმის მტკიცებით, რომ პირველი ცოლი კვირაში 7 გულ-
დენს კმარობდა...

მე და ლოტემ ბევრი ვილაპარაკეთ ამის შემდეგ ადამიანის
აზროვნების საოცრად აღრევისათვის...

ივლისის 13-ს.

არა, მე თავს არ ვიტყუებ.

მე მის თვალებში ნათლად ვკითხულობდი: იგი ჩემი ბედით
დაინტერესებულია.

ვიცი, გული არ მატყუებს, თუმცა არ ვიცი, სახიერო, როგორ
გავბედო ამ სიტყვის წარმოთქმა?

მე ვუყვარვარ მას?

უყვარვარ?

შენ გაიგებ ამას: მე შემიყვარდა ჩემივე თავი, მე ვაღმერთებ ჩემს
თავს მას შემდეგ, რაც დაურწმუნდი, რომ მას ვუყვარვარ.

კადნიერებაა ეს, თუ სამდვილი განწყობილების გრძობა?

მე არ მეგულება ისეთი ადამიანი, რომლისაც მეშინოდეს ლოტეს
თვალში.

მაგრამ როცა იგი თავის დაბიძგულზე სიტყვას ჩამოაგდებს, ისე
გულტყვილად, ისე ნაზად იხსენიებს მას, მაშინ მე ისეთივე გრძობა

მეუფლება, როგორც უნდა მქონდეს აღბათ ღირსება-ახდის, იარაღ-აყრილ რახნდს.

ივლისის 16-ს.

აჰ, მე უღვის ხისწრაფით დამივლისს ქრეანს, როცა ჩემი თითი უცაბედად მიხას გაეკარება, ან მაგიდას მქვეს ჩემი ფეხები ერთი-მეორეს შეხვდებიან.

მე უკას ვიხევე ცეცხელში დამწვარივით, მაგრამ იღუმაღლი ძაღლი ისევე წინ გამწევს – ამ წუთში თაებრე შეხვევა.

ო, მისი უბიწო და ხათინო სული ვერც კი გაბუღობს, თუ როგორ მახელებს მე ამგვარი წვრილმანი.

როცა იგი საუბრის დროს ხელს ხელზე მომადებს, და ჩემსკენ მოიწევა ისე ახლოს, რომ მისი ფშვიინვა ჩემს ბაგემდის აღწევს, მე ისეთი გრძნობა მაქვს, თითქოს უფსკრულში ვიძირებიო. და როცა მე ხანდახან გავეკადნიერდები... რომ ეს ნაობა, ეს გულუბრევილობა...

ვიღპეღმ, შენ გესმის აღბათ, რაც მიხდა ვითხრა.

არა, ჩემი გული ასე გარეწარიც არ არის.

ხირცხვილი!

ხირცხვილი!

იგი წმინდანად მყავს მე მისინუელი.

ყოველივე გულარძნილობა მიუქნდება მის ხიახლოვეს.

ცნობიერებას ვკარგავ მის ახლოს.

იგი როიადზე უკრავს ერთს საუცხოო მელოდისას.

ანგელოზის დარად უკრავს იგი ამ ხიმღერას. მისი საყვარელი ჰიმნია.

ჩემი სული იხიბლება წამსვე, როგორც კი პირველ აკორდებს აიღებს ღოტე და ყოველი ლეგება მუსიკის ჯადოსნური ძაღლის შესახებ საცნაური ხდება ჩემთვის, როცა ეს უბრალო მოტივი ასე მოაჯადოებს ჩემს სულს. ხანდახან სწორედ ისეთ დროს დაუკრავს, როცა მე დარდისგან გულგახენილი ყოველ წუთში მზადა ვარ ტყვიან მიფუშვირო ჩემსავე შებღს. ჩემი სულის ხიბნელე და იჭვის მატლი მქრებიან წამში და მეც თამამად ამოვისუნთქავ ხოლმე ასეთ შემთხვევაში.

ივლისის 18-ს.

ვიღპეღმ, რა ბედენაა ეს ქვეყანა უხიყვარულოდ... იგივეა, რაც ჯადოსნური დიფლიოვა უსინათლოდ.

ხინათლის ჩასელა ამ დიფლიოვაში და წამსვე აირევიან ხაირ-ნაირი ხატებანი შენს თეთრ კედელზე.

და იგი უბრალო მონკუნების მეტი რომ არა იყოს რა, ხომ ესეც ბედნიერებაა, რომ ჩვენ უმწიფარ ჭაბუკებით დავდგებით მის წინაშე. წამიერად აღტაცებულნი ამ ჭრედფეროვან სახახაობით.

დღეს ღოტესთან ვერ წავუდი. მიუციდლებლად უნდა მეხახე ერთი კაცი.

მე მსახური გავგზავნე ღოტესთან, რათა დღის განმავლობაში ახლოს მიყიდოდა ისეთი, რომელიც მის ხიახლოვეს იყო დღეს.

მოუთმენლად მოველოდი მის დაბრუნებას.

ხირცხვილი რომ არ მეკრძაღვოდეს, მე მას ვაკოცებდი.

აღბათ შენც გსმენია ბანონიური ქვის შეხახებ. თურმე ამ ქვას მხვარეში დახლებენ, მისი სხივებს იტაცებს და ამ მოტაცებულ სხივებს დაძვითაც ავრცელებს.

ასეთი რამ შეუძთხვა ამ ვახსაც.

იმის შეგნება, რომ რამდენიმე საათის წინ, ღოტეს მხვარე, ღოტეს თვალები მის სიურთუკს, მის სახეს, მის სახელოს მოხვდებოდა, აღბათ, ამ მსახურს რაღაც საძვირფასის შარავანდეთით მოსაგდასაქმეს თვალში.

მე დამამწუხრა მის სახელომ.

ვიღებდმ, ეს წამიერი შევბაც ხომ მოხვეწება არ არის?

ივლისის 19-ს.

დღეს მას ვნახავ.

შევხვები მხეს, სიხარულით მევხება გული, როცა ჩემს თავს ვამხსიეებ:

დღეს ღოტეს ვნახავ.

სხვა სურვილი არა მაქვს მე დღეს.

მისი სახელოე - ეს ყოველის შემცველი სურვილია.

ივლისის 20-ს.

შენი აზრი არ მოჯდება ჭკუაში, მე უნდა ვაყუვე ელს***-ს.

მართალი ვითხრა, მე არ შემიძლია სხვისი ხელქვეითობა. გარდა ამისა, ეს ედისი ყოველად საძაგელი კაცია. როგორც ვიცი, დედანემს ძლიერ უნდა მე აქტიური ადამიანი გამხადოს (როგორც ეს შენი სიტყვებიდან სნახს).

ვანა მე საკმაოდ აქტიური არა ვარ, თუ გინდ ამკამად?

არსებითად ხომ სულ ერთია: კაცი ცერცვის მარცვალს ითვლის თუ მუხედოსას?

ამქვეყნიური ზრუნვა და კაპანწყვეტა ბოლოს და ბოლოს არამზადობისაკენაა მიქცეული.

ხომ დამეთანხმები: უცვილოდ შლეგია იგი, ვინც სხვისი გულისთვის ფუღსა და პატივს გამოეკიდება, მაშინ როცა მას პირადად არც ერთისათვის ცხელა და არც მეორისათვის.

ივლისის 24-ს.

ვიცი, შენ გულგრილად არ ეძიევი ჩემს მხატვრულ უხარს. უნდა გამოგიტყდუ, დიდი ხანია, მე არაფერი გამოიკეთებია ამ მხრით.

ასე ბედნიერი მე არასოდეს ვყოფილვარ. ასე არასოდეს მივრძენია ბუნების მაჯისცემა, მაგრამ მოუხედავად ამისა, ჩემი ფანტასია თითქოს დახლუნგდა და დაიშალა.

ყოველივე დაიფუშა, დაირღვა, ჩემი თვალი კონტურებსაც ვერ ვრევა.

ხანდახან მგონია: თხა ან სახიელი რომ მქონდეს, ძერწვას მაინც შევძლებდი.

სამჯერ დავიწყე ღოტეს პორტრეტი და სამჯერვე ყაღბი ხახუბი შევნიშნე. ეს მით უმეტეს საწყენი იყო ჩემთვის, რომ რამდენიმე კვირის წინად ყაღამი მარჯვედ მომყვებოდა ხელში.

ამის შემდეგ მისი სიღუეტი დაეხატე და ამით მოვითხე გული.

ივლისის 25-ს.

პო. ნემო ძვირფასო ღოტე, მე ყველაფერს გაგიკეთებ, ყველაფერს მეტი დამავალეთ და რაც შეიძლება ხშირ-ხშირად.
 მხოლოდ ერთ რამესა გთხოვთ:
 თქვენგან გამოიხატონ ბარათებს ქვიშას ნუ მოაქვით მეღნის გასაშრობად.
 დღეს თქვენი ბარათი ტუხთან რომ მივიტანე, მკვამის ვეზაწუნდა ხელს პირში.

ივლისის 26-ს.

ხანდახან გადავწყვეტ: არ ვინახულო ასე ხშირად ღოტე-გული მასიც შემაცდენს ხოლმე.
 მასიც აღთქმასა ვდებ: ხვალ არ წავიდე მასთან.
 ხვალეც გათენდება, ახლა რაიმეს მოვიძიებ და უკვე მასთანა ვარ.
 ასეთ შემთხვევაში ღოტე მეუბნება წინა დღეს: თქვენ ხომ გამოივლით ხვალ? და ერთი მოთხარით, ვის ძაღვებს ასეთ შემთხვევაში არმოხვლა?
 ან არა და რაიმეს დამავალებს – და მე შევპირდები: პასუხს მევე გაახდობ-მეთქი.
 ის დღე შემთხვევით კარგი გამოერევა – დიდს ვაღპაიმში ავდივარ და იქიდან ღოტეს სახლამდის ნახევარი საათის გზაა.
 თვალი დახამხამდება და... მეც მასთან გავჩნდები.
 ბებიანემის ზღაპარი მაგონდება, მაგნიტის მთის ზღაპარი.
 როცა გემები მოუახლოვდებიდნენ თურმე მაგნიტის მთას, ღურსმნები და სხვა რკინის საჭურველი მეხლვაურებს ხელიდან დაუხსლტებოდნენ და მაგნიტის მთისკენ გაფრინდებოდნენ და საცოდავი მეხლვაურები ცარიელ ფიცრებსზე გაირიყებოდნენ ხოლმე ზღვაში.

ივლისის 30-ს.

აღბერტი ჩამოვიდა.
 ღოტესას უნდა წავიდე.
 და იყოს იგი თქნდ უკეთილშობილესი, ფრიად სრულყოფილი ადამიანიც. მე შემშერდება მასიც ამდენ სრულყოფათა მფლობელის ბუდი.
 მაგრამ ვიდრემ, ამდენი მკვერმეტყველება რის მაქნისია.
 საქმრო ჩამოვიდა.
 ძვირფასო, დირხეული ადამიანია აღბერტი. მას უთუოდ წინდახედულად უნდა მოვექცე.
 ნემო ბუდი, რომ ღოტესა და მის შეხვედრას არ შევსწრებივარ. ნემო გული უთუოდ განადგურებოდა ამ სურათის დანახვაზე. იგი ძლიერ რიგიანი ადამიანია, ნემის თანდასწრებით ერთხელაც კი არ უკოცნია ღოტესათვის.
 დმერთმა მოუხდოს სამაგიერო, იგი ძლიერ ახებივრებს ღოტეს. თუმცა მე გუმანი მაქვს აღებული, ამ შემთხვევაში უმთავრესად ღოტეს თავაზიანობას უდევს წილი.
 ქაღები ძლიერ ხათუთად იქცევიან ასეთ შემთხვევაში. როცა ისინი ორ თაყვანისმცემელს შორის მოექცევიან, მუდამ იმის ცდაში არიან – მეტოქეთა შორის პარმონიული დამოკიდებულება დაამყარონ.
 უთუოდ აღსანიშნავია აღბერტის დინჯი გულგრილობაც.

ამისდა მიუხედავად თუ ვრიად გრძობიერი ადამიანი უნდა იყოს და აფასებს თავის ძვირფასს საუნჯეს - ღოტეს.

აღბურტს არა სჩვევია ის უემური უგუნებობა, რომელიც მე ასე მძაგს ხოლმე ადამიანში.

აღბურტი ანგარიშს უწევს ხეშში 'ხედმეტ გრძობიერებას'. სწახს, ხეში გულტფილი დამოკიდებულება ღოტესადმი აღბურტს /სავე შენიშნული აქვს.

და ეს აორკეცებს მხოლოდ მის უსახვგრო ხეუღრის ქა-
ცოლესადმი.

ხეტავ, იჭვის თოტი თუ დრღნის ხანდახან აღბურტის გულს? მაგრამ ამას მე არ მინდა ახლოს შევეხო. გამოვიტყუდები, მის ადგ-
ილზე მე არც ისე საგსებით უსრუნველყოფილად ვიგრძნობდი თავს, თუმცა ეს მან იცოდეს, როგორც თავად ერჩიოს.

ერთი რამ უეჭველია ხემთვის:

ხელ-ხელა იხსნდება ხემთვის ღოტეს ახლო ხილვის სიხარუ-
ლი და ბედნიერება.

არ ვიცი, გონების დაბინდება ვუწოდო ამას, თუ სიშლევკე?

რა საჭიროა აქ საგნების დასახელება?!

მე აღბურტის მოხვლამდისაც ხიხებულად ვიცოდი იგივე, რაც ახლა ვიცი. კარგად ვიცოდი, რომ მე არავითარ პრეტენზიებს არ განვაცხადებდი ამ ქალზე.

პრეტენზიები არც ეხლა მაქვს, მაგრამ 'მდევი ახლა ნათლად ხედავს შედეგებს: - მოვიდა სხვა და მისი მოჯხური ეცლება ხელ-
ოდან - ბასტა!

მე კბილებს ვაკაწკაწებ და ხემსავე უბედობას ებად ვიღებ.

მაგრამ სამკეცი დაცხება იქნება ხემთვის იმის თქმა, ეხათ და შევერიოვდი ყველაფერ ამას, რადგან სხვა გამოსავალი არ არის.

მე შემდლიდით დავხეტიადობ ტყე-დრეში და ღოტესთან რომ მოვადწევ - ვხედავ, აღბურტი და ღოტე მწვანე ტალავებს ქვეშ სხედან და მე ვიწყებ მაშინ ჯამბა'ხურად მახტვას, სიხუდედეებს ვროშავ ათასნაირს.

- ღვთის გულისათვის, - მეუბნებოდა დღეს ღოტე, - მე გთხოვთ არ გაიმეოროთ ისეთი ხცენა, როგორიც გუშინწინ...

თქვენ შეუწყნარებელი ხართ, როცა 'ხომასე მეტად გამხიარულ-
დებით.

ხვენ შორის დარჩეს თღონდ, ვიღამელმ, და მე გან'სრახ შევეურნევ ხოლმე ისეთ დროს, როცა აღბურტს არა სცაღლია, წამწამების დახ-
ამხამებაზე ღოტესთან გაეხსნებო ხოლმე და უსახვგროდ ბედ-
ნიერი ვარ, როცა ამგვარად დავიმარტოხელებ ღოტეს.

ავვისტოს 8-ს.

ძვირფასო ვიღამელმ!

იცოდე, შენ არ მყავხარ სახეში, როცა მე იმგვარ ადამიანებს ვაძაგებ, რომელნიც მიუცილებელ ბედისწერასთან დაპირდაპირუ-
ბულ ადამიანისაგან ერთგულებას მოითხოვენ.

მე სრულიადაც არ მიფიქრია იმაზე, რომ შენ ამ შემთხვევაში ანადლოვიურად ფიქრობ. არსებითად შენ მართალი ხარ.

მხოლოდ ერთი რამ უეჭველია, ხემო კარგო: ამქვეყნად იშვიათად ნახავ ისეთ ადამიანს, რომელსაც - ან პო, ან არა პქონდეს ღოტუნ-
გად, გრძობები და საქციელები მრავაფეროვან ვარიაციებში გვხ-
ვდებიან, როგორც განსხვავებანი თუნდაც კეხიან ცხვირსა და ხაჭ-
ყლეტილ ცხვირს შორის.

ნაპბერა. იგი ყოველ წუთში ოჯახისათვის იღწვის და ზრუნავს, მაგრამ მიუხედავად ამისა ქაღწულური სიანცე და ხალისიანობა მას არ დაუკარგავს.

მე ყურს ვუკადებ ალბერტის საუბარს, ვწყვეტ გზადაგზა/ტერად ყვავილებს, უჩუმრად ვუთხზავ ლოტეს მშვენიერ გვირგვინს ველის ყვავილებისას და ვისვრი მახლობელ მდინარეში და ნადვლიანად გავსცქერი ტაღლებისაგან მოტაცებულ კონას.

არ მახსოვს, მე შენ მოგწერე თუ არა, რომ ალბერტი ^{ქრეცნული} ხატიანურში რჩება ახალ თანამდებობაზე, საკმაოდ კარგი ჯამაგირით. ამისთანა მუყაითსა და ბეჯითს მე იშვიათად შევხვედრივარ მეორეს.

აგვისტოს 19-ს.

უეჭველია, ალბერტი ჩინებული ადამიანია.

მაგრამ გუშინ საოცარი სცენა მოხდა ჩვენს შორის.

მე ვინახულე იგი გამოსათხოვრად; მთებში მიხდოდა ცხენით წასვლა (საიდანაც ამ ბარათს გწერ). როცა ვუცდიდი ოთახში, კედელზე თვალი ვპკიდე მისს დამბახას.

- მათხოვეთ თქვენი დამბახები სამგზავროდ, - ვუბნები ალბერტს.

- იხებე, მისი დატეხვა თუ არ გე'ხარება, იგი მხოლოდ ფორმისთვის პკიდია აქ.

მე ჩამოვილე დამბახა.

- მას შემდეგ რაც ჩემის გაუფრთხილებლობით ხიფათს გადამიკიდა ამ დამბახამ, - განაგრძო ალბერტმა, - შემძულდა იგი.

მე დავინტერესდი ამ ამბით.

ალბერტმა მიაამბო:

რამდენიმე თვეს ერთ მეგობართან ვცხოვრობდი სოფლად.

სახოუმადეს ქვეშ დატენილი დამბახა მედო და ასე მეძინა დამით.

ერთხელ საოცარი ახრი ამეკვიტა: ჩვენ უთუოდ ყანალები დაგვეცემიან-მეთქი, ვფიქრობდი.

ვისმე მსახური და ვუბრძანე დამბახა გაეწმინდა და დაეტენა ისევე.

მსახურს გზაში მოხამსახურე გოგო შეხვედროდა, შესაშინებლად დამბახა მოუღერია, ნახმასისათვის გამოეწია, საგსებით დარწმუნებულს, რომ დამბახა ცარიელი იყო. ერთბაშად დამბახამ იგრიალა და ტყვიამ ცერი მოსწყვიტა ქაღს.

ამ ამბავმა ძლიერ შემაწუხა და გარდა ამისა, იძულებული გავხდი საექიმო ხარჯი მეზღო დასარადლებელ მხარისათვის. ამის შემდეგ მე სასროლს დატენილს არ შევინახავ სახელში.

ჰ, მეგობარო, სიფრთხილე კარგი საქონელია. ხიფათისაგან ვის უსწავლია ჭკუა საბოლოოდ!..

მე ვუსმენდი ალბერტს, თახაც რაღაც ფიქრებმა გამიტაცეს. ამასობაში დამბახის ღულა მარჯვენა თვალის ხემოთ შუბლზე მივიდუვი.

- ფუი, რას შერები?! - წამოიძახა ალბერტმა და დამბახა ძირს ჩამომადლებისა.

დამბახა ცარიელია და ესეც არ იყოს, მერმე რა... ვუბნები.

- მე ვერ წარმომიდგენია ისეთი შლეგი, საკუთარი ხელით რომ თავი მოიკლას, - შენიშნა ალბერტმა...

უბრალო ფიქრიც ამგვარ რამეზე უნებლიედ მეუცხოება კიდევ. საოცარია სწორედ, ეს რომ გვხვევია ადამიანებს რაიმე საქციელის განხჯის დროს: ეს სისულელეა, ეს გონიერია, ეს კარგია, ეს

ცუდია, და რას ხიშხავს ყოველივე ეს? მე თქვენ გაკითხებით, გამოიძიეთ და გამოიკვლიეთ წინასწარ ამა თუ იმ საქციელის მიხედვით? გამოარკვეით თუ არა — რა და რა პირობებში მომწიფდა მისი ატმოსფერო?

ყველაფერი ეს თუ ჩაიდასრულეთ, მაშინ სულმისწრაფებულ/დასკვნებ-საც არ გამოიტანდით.

ვუპასუხე აღბერტს.

შენ დამეთანხმები, ხედავ კარგო, რომ ზოგადად სასტიკი ყოველ შემთხვევაში დასაძრახისია დამოუკიდებლად იმისა, რა მიხედვითაც უნდა იყოს იგი წარმოშობილი.

მე მხრები ავიხეხე და დავეთანხმე. მაგრამ, ძვირფასო ხედავ, განვაგრძე მე, აქაც მრავალია გამოხატულება: ქერდობა ხომ დასაგმობია, მაგრამ ის კაცი, რომელიც თავის თჯახის შემშდით სიკვდილისაგან დასახსნელად მთიპარავს, დასჯის ღირსია თუ შებრალებსა?

ან ვის აღიღებს მახვილს იმ ქმრის წინააღმდეგ, რომელმაც თავისი მეძავი ცილი და მისი ქურთ სიცოცხლეს გამოასხადმა?

ან იმ ქალწულს ვინ გაიმეტებს დასახსნელად, სიყვარულის ნეტარებას რომ ეძლევა უკანონო გზებით?

თვითონ ხედავ ცივისხდა მსაჯულებიც; დამობიერნი ხდებიან ასეთ შემთხვევაში და სახსნელს არ ავრცელებენ სამართალში ბრადღებულზე.

ეს სულ სხვა რამეა, მიპასუხე აღბერტმა, — ვნებისაგან შეპერობილი ადამიანი გონიერებას აკარგავს ხშირად და ასეთ წუთებში იგი უთანაბრდება შეშლილს.

— თქვე დარბაისელნო, — მივამახე აღბერტს დიმილით.

ვნება, თრობა და სიგიჟე;

თქვენ ასე გულგრილად შესცქერით ყოველივე ამას, — ზნეობის დარაჯნი. თქვენ ღლითა მგმობთ, შეშლილიც გძავთ, და გვერდს უხვევთ ტანჯულ მოყვასს, როგორც ხალხთა წერილის მღვდელთაგანი ერთი და დმერთს მადლობას სწირავთ, მზგავსად ცხობილი ფარისეულისა, რომ თქვენც უფაღს არ შეუქმნიხართ როგორც ერთი ვინმე მათგანი.

მე არა ერთხელ განმიცდათ თრობა, და ვნება ჩემი არაოდეს დაშორებია დიდ მანძილზე სამღვიღ სიგიჟეს და არც ერთს მათგანს არ ვინანიებ.

და მე ისიც არ გამპარკია მხედველობიდან, რომ ყოველი რჩეული, რომელსაც რაიმე ღიადი და თვალსაჩინო რამ შეუქმნია, დასაბამიდან იქმნა გაკიცხული, როგორც ღლითი, თუნდაც შეშლილი.

ყოველდღიურ ცხოვრებაშიც ხომ გვეხმის, როცა ადამიანი მოულოდნელად კეთილშობილ, გაბედულ საქმისათვის რომ დაიწყებს მზადებას, ამ დროს თავს დასხხავიან; დამოვრალა, გაგიჟებულათ.

გრცხვენოდეთ, ფხიხედნო!

გრცხვენოდეთ, ბრძენნო!

— შენ უგუხებოდა ხარ, — საერთოდ შენ გადაჭარბება გხვევია ამ შემთხვევაში. მაინც უთუოდ სცდები, თვითმკვლელობას ასეთ დიდ საქმეებს რომ უპირდაპირებ.

მაშინ როცა, თვითმკვლელობა მხოლოდ სიძაბუნეა.

უუჭველია, თვითმკვლელობა უფრო ადვილია, ვიდრე ცხოვრების მძიმე ჭაპანის თრევა, — მეუბნება აღბერტი.

არაფერი იხე არ მაბრალებს, როგორც ის, როცა ხემს გულწრფელ სიტყვებს არაფრის მოქმედ შაბლონურ აზრებს დაუპირდაპირდნენ, ამიტომაც საუბრის შეწყვეტა დავაპირე.

მაგრამ თავი შევიკავე და მივამახე.

– შენ ამას ხიდაბუნეს ეძახი?

მე შენ ვთხოვ საგანს ღრმად ჩაუკვირდე და ისე ილაპარაკო. ტირანის მიერ შებოჭილი ხალხი, ბორკილებს რომ წყვადს და ახვადება, ამას შენ ხიდაბუნეს ხომ არ ეძახი?

ანდა ცეცხლმოკიდებულ სახლში კაცი რომ შევარდება და ისეთ მძიმე ნივთებს გადაათრევს, რომელთაც სვეულებრივი განწყობილების დროს ადგილიდახაც ვერ დახძრავდა, ესეც სისუსტეა?

ან როცა კაცი შეურაცხყოფისაგან გაცოფდება და მთურვეა, ესეც?–

ჩემო კარგო, თუ მოწადინება სიძლიერეა, გადაჭარბება რად უხდა იყოს სისუსტე?

ალბერტმა მომისმინა, შემომხედა და მითხრა:

– ნუ გამიწყრები და შენი მაგალითები აქ არაფერი მოხატანია.

– მართალია, – მივუგე მე, – ჩემთვის არაერთხელ უსაყვედურებიათ: ტენდენციური ანალოგიებით გჩვევიათ მსჯელობა. მაინც ვეცდები სხვაგვარად გავაშუქო იმ კაცის სულიერი განწყობილება, რომელსაც ცხოვრების ჭაბნის ჩამოცილება გადაუწყვეტია.

ადამიანის ბუნებას, – განვაგრძე მე, – განსაზღვრულ მოჯნამდის თუ ძალუძს როგორც სიხარულის, ისე ტკივილის, თუ ტანჯვის გადატანა; როცა იგი ამ მოჯნას გადასცდება, უთუოდ დაიღუპება.

აქ საქმე ის კი არაა, ესა თუ ის კაცი სუსტია, ან ძლიერია? არამედ იგი გადასცილდა თუ არა ამ დათქმულ მოჯნას ტანჯვასა ან სიხარულში (სულ ერთია. ფიზიკურია იგი თუ სხეობრივი).

მე მგონია, როცა საკუთარი ჩებით კაცი თავს იკლავს, მას რომ მშიშარა ვუწოდოთ, ისევე საოცარი იქნებოდა, როგორც ციებისაგან მიცვალებულს რომ მშიშარა დავარქვათ.

– პარადოქსურია, ფრიად პარადოქსური, – წამოიძახა ალბერტმა.

– არც ისე, როგორც შენ გგონია. ვუპასუხე.

შენ ხომ დამეთანხმები: არსებობს აკი ერთგვარი მომაკვდინებელი სენი, რომელიც ისე აუძღურებს სხეულს და ღრდნის მასში დაგროვილ სასიცოცხლო ძალებს და იავარპოვს ორგანიზმს, რომ ვერაერთარი უეცარი რეკოლუცია ვერ ადადგენს სახსრების ნორმალურ მუშაობას.

მამ, ახლა ყველაფერი ეს, რაც სხეულზე ითქვა, სულზედაც გავავრცელოთ. გაითვალისწინე ადამიანი ყოვლის მხრით შეზღუდულ შესაძლებლობათა პატრონი, ყოველი შთაბეჭდილება მასზე ხეგავლენას ახდენს, იდეები მჭიდროდ ფესვდებიან მასში, ვიდრე ერთ მშვენიერ დღეს მოხდევადებული გრძნობა ნორმალურ გრძნობიერებას აუძღის და გაანადგურებს.

ამათა მისთვის გულგრილი მოყვასის თათბირი და გამხნეება.

რადგან მომაკვდავთან მჭიდრო ჯანსაღი შთაგონებით ხომ ვერ განკურნავს სხეულს და თავის ჯანმრთელობას ვერ გადასცემს მას.

ესეც ზოგად ფრაზებად მოუხვენა ალბერტს. ახლა მე მას მოვაგონე იმ საცოდავი გოგონას ამბავი, ამის წინათ წყალში რომ იპოვნეს მკვდარი.

მუდმივ შრომაში, უსიხარულო ცხოვრებაში აღზრდილ ქალწულს ვინმე ჭაბუკი შეუყვარდება და მოიწადინებს, რათაც უხდა დაუჯდეს მისი ცოლი გახდეს, მაგრამ ქალახუნა მოჯნურმა სწორედ იმ წუთში უღალატა შეყვარებულს, როცა მისი სულიერი ძალები უადრესად აღტყინებული და გაცეცხლებული იყო.

გარინდებული, გრძნობაარეული შესდგა ქალწული უფსკრულის კიდე, ჩამობნედა მის გარშემო. არხით იმედი, არხით სხივი მოკიაფე მკრთალ სახეების. მოჯნურმა უღალატა მას და მთელ

ქვეყანას გადაეფარა მის თვალში ბნელი სუდარი, და მაშინ იგი სიკვდილში ეძებს აწრიალებულ სულის ხიმშივლებს. შეხე, აღბერტ, ასეთი რამ არა ერთხა და თრს მოხვლია ამ ცხოვრებაში. განა ეს სიკვდილისკენ მიმართული სენი არ არის?

ბუნება გზას ვეღარ იკვლევს დახლართულსა და გადახეხილ ღაბირინთებში და ადამიანიც იძულებული ხდება სიკვდილს მიენდოს.

ეროვნული

ვაი მას, ვინც ამგვარ სურათის წინაშე მარტოობას მღვკი ყოფილა. მოეცადა, მოეთმინა, ვნება და ტკივილი გაივლიდა და სხვას შეხვდებოდათ გულისა სწორს და მესაღბუნეს.

ასეთი თქმა ხომ იგივეა, ციებისაგან მოკვდინებულზე სოქვან: სულელი, ციებამ მოჰკლათ. მოეცადა, ვიდრე უჯრედები გაჯახხადდებოდნენ, არეული სისხლი დაოკდებოდა, სასიცოცხლო ძალები მოგროვდებოდნენ ხელმეორედ, ყველაფერი გაივლიდა და იგი მშვიდობიანად იცოცხლებდათ თუნდაც დღემდის.

არც ეს მაგალითი იქმარა აღბერტმა და მისაყვედურა: შენ უბრალო გოგონას ამბავი მოიყვასე მაგალითად და მე ვერ წარმომიდგენია, გონიერმა ადამიანმაც ეგ ჩაიღიხოსო.

— ჩემი კარგო, — მიუუგე მე, — ადამიანი ყველა ადამიანია და ის მკვირედი შეგნება, რომელიც ზოგიერთს მოეპოყება ცოტათი მეტი, ვიდრე მეორეს, რა ბედენაა იმ წუთებში, როცა ესება ასევედება და კაცობრიული გრძნობა გულზე მოახქდება ადამიანს.

ამაზე კიდევ ითქმის, მაგრამ სხვა დროს, — დაგსძინე მე და ჩემს ქუდს წამოვაველე ხელი.

ო, ჩემი გული აივსო კიდემდის და ჩვენ ისე გავსცილდით ერთმანეთს, რომ ერთიმეორეს ვერაფერი გავაგებინეთ.

ასეა, ამ ცხოვრებაში იშვიათია, ადამიანმა ადამიანის სიტყვა შეისმინოს.

აგვისტოს 15-ს.

უქვევლია, არაფერი ისე არ ესაჯიროება ადამიანის გულს, როგორც სიყვარული.

მე ვამხსენე ღოტეს: მას უთუოდ შეაწუხებდა ჩემი დაკარგვა და ბავშვებიც ძლიერ შეშფოთდებიან, ყოველ დღეს რომ არ მოვიხახულო იხინი.

დღეს ღოტეს როიალი უნდა მომეძარტა, მაგრამ საამისოდ ვერ მოვიცადე, რადგან ბავშვები ამიხირდნენ ზღაპარი გვიამბუთ — და ბოლოს ღოტემაც მოხოვა ამესრულებინა მათთვის საწადელი.

და მეც ვუამბუ მათ; ვუამბუ ზღაპარი თავადის ქალზე, რომელსაც ხელები ემსახურებოდნენ. ამავე დროს მეც ბევრი რამ შევიძინე.

გარწმუნებ, საოცარი შთაბეჭდილება მოახდინა მათზე ჩემმა ზღაპარმა.

ხახდახას ერთხა და იმავე ზღაპარს მე გულმავეწყობით ხელმეორედ ვუამბობ მეორე ვარიატში და ისინი წამსვე ამხნევენ ამას.

ეს მაგალითი ჩვენ გვასწავლის, რომ ავტორმა პოეტური ნაწარმოები არ უნდა შეაკეთოს მეორე გამოცემის დროს, თუნდაც ეს რემონტი ტექნიკურად კიდევაც აუმაჯობესებდეს ქმნილებას. ეს უთუოდ ავნებს ყოველ წიგნს.

პირველი შთაბეჭდილება ყოველთვის უპირატესია და ვაი მას, ვინც პირველ თქმულს გადაშლის, ან გადააკეთებს.

აგვისტოს 18-ს.

ნუთუ ყველა ბედისწერის ჭირვეულობას უნდა მიეწეროს, რომ ხშირად იგივე, რაც ადამიანის ბედნიერების წყაროდ მიხსენდება, მისივე უბედურების მიზეზიც ხდება?

ჩემი უსახლვრო სიყვარული ბუნებისადმი, რომელიც უკონოდ დიდი ბედნიერებით ხიბლავდა ჩემს სულს, და მოეღს კარგსადაცმართოს სამოთხედ გადამიქცევა ხოლმე, მომეშხამა უკვე და ბუნების სიახლოე ისე აბეზარა გახდა ჩემთვის, რომ მხოლოდ ტანჯვას განვიცდიდი მისგან.

წინად, როცა საღი კლდისადმი გადმომდგარი ტყეების გვირის-ტით შემორაგვეულ ველებსა და ქაღალტებს გადავხედავდი, და ველთა შორის მოწანწკარე რუს თვალს მოვკრავდი, აღაგ-აღაგ ტყეების ქუბაში თავშეფარებულს, შედამებულზე ფრისეულთა ქვილი და მილიონი მწერების ნაირ-ნაირი ზუსუნნი შემომესმოდა, ყოველივეს ჩემი გული სიამით ისმენდა, სტკბებოდა თვალმოკრულით და განაგონით და განუსახლვრელი სამყაროს დანდები და ანასახები დალაგდებოდეს ჩემი სულის გამჭვირვალე სარკეში.

ქედმაღალი მოუბი მოჯარებოდნენ გრულიაშემო და ხახადაბ-ჩენილი უფსკრულები სოფლებდნენ ჩემს ფერხით, და ნიაღვრები ინთქმებოდნენ უძირო სიდრმეებში და მე ვხედავდი ყველგან ყოველადი ქმნადის და ცხოვრების ცოცხალ სტიქიებს და მიწისა და ცის ზედაპირზე აირეოდენ პასაკოვან არსთა სახენი, ყველგან ქმნილება მრავალფერის და მრავალხატის და მიდამოში გაბხეულ ქოხებსა და სახახლებში მობინადრე ადამიანები მუღობელობდნენ ამ უკიდუ-გახო ქვეყანას.

შლეგო, რეგვენო, ეს შენ ვხევეია ყოველი არსის ზერელედ ჭკრუ-ტა, რადგან შენ თვითონ პატარა ხარ და შეზღუდული.

უღრან, უღაბურ ტყეთა კიდუდან, ვიდრე შორეულ თვეანის ვრ-ცულ ნაპირამდის, ყველგან დაჭრის სული დიადი და მარადმქმნე-ლი, რომელიც უბრალო ქვიშის ნაფხვენსაც არ დააბნევს მოუსახრე-ბლად, მოუფიქრებლად და ყოველივე ნატამაღსაც დია აფასებს.

ახე, იმ ხანებში, მეც როგორ მწადდა ჩემს თავზე გადაქროლილ წეროს ბუმბულს გადაყოლილი განუსახლვრელ ზღვის კიდისაკენ, მომესვა პეშვით უკიდო და უფსკრო სითხის ვრცელი ჯამიდან, გაცოცხლებული სისველეს წელისას ვზიარებოდი. რათა ამგვარად ნავწვდომი დედა-ბუნების ნეტარების ნატამაღს მცირეს, სადაც ყოველი მოცემულია და შექმნილი, როგორც უსახლვრო ენერგია თავისთავადი.

ძმებო, ამ წამების მოგონება გულის ახალისებს. თვით ეს მცირე-დი გარჯაც ერთხელ ხაგრძნობის მოსაგონრად და ხელმოკრედ გამოსათქმელად მმატებს მხნეობას.

ამ მცირე განცდამ ჩემი სულის შესახედავად განზე გახწია თაღისი ფარდა ჩემი ცხოვრებისა და უსახლვრო სიცოცხლის სარ-ბიელი, აჰა, გადაიქცა მარად ებადია სამარის ხახად.

ვინ იტყვის ნეტავ: ეს ყოველივე იყვეს განცდა წამიერი ან წარმავალი?

ადამიანის უბრალო გასეირნებაც ათი ათას მცირე არსებათ ახადმებს ხომ წუთისოფედს. ერთი უხეში ნატერფალიც ჯინჭველებ-ის მრავალრიცხოვან ბუდეს სამწუხარო სამარედ აქცევს.

ახევე დიდი, თუმცა იშვიათი მიჭირვება ბუნების ძალთა წაღუ-კავს, წარღვნის ამ სოფლებსა და ამ ბინადართ.

ჩემი გული განიცდის მომავალ მიწისძვრებს, როცა იქნება, მტ-ვერში და ნაცარში რომ ხაღაგებს ამ გოლიათურ ციხე-ქაღალტებს.

ჩემს გულსაც ის იღუპალო ძალა ღრღის, რომელიც უამის მოქცევადის მიხედვითა ბუნების მკერდზე.

და ასე ებორგავ მე შიშისგან გულგახეილი.

ცისა და დედაძიწის ადვირახსნილი სტიქიონების სენთქვა მოსდის ჩემს სმენას; მე სხვას ვერას ვხედავ, თუ არ უფლის ჩამოქმელსა და ყოელის მოძნელებელს შეუპოვარ მაჯლაჯუნას.

ერონენუნი
სიზლირთხა

აგვისტოს 21-ს.

ამაოდ გავშლი მკლავეებს მის შესახებად, დღლით ტკბილ სიზმრებისაგან გაბრუებული. ამაოდ ვეძებ მას ჩემს სარეცელზე, როცა ბედნიერი, ტკბილი სიზმარი მომიტაცებს სიხამდვილის დუხტირ არეთვას – იშვიათ წუთში, როცა იგი მგონია ჩემს გვერდით მჯდარი ხადმე რბილ მოღზე, ხელში მეჭიროს მე მისი ხელი და ბაგეთაგან ვწყვეტაუ ტკბილს ამბორს. ასე, როცა სმანებიდან გამოვერკვევი, ცრემლი მოზვავლება ჩემს წამწამებზე და შევცქერი მაშინ გულგამოტყული ჩემს პირბხელ მომაგაღს, გაუხარებელს.

უბედურება მეწია, ვიღპელმ.

მოუსვენრობამ შემიპერო მოღაად.

არ ძაღმიძს უქმად ყოფნა და ვერც ვერაფერი გამიკეთებია.

ფანტაზია დამეშრიტა, ბუნების გრძნობა დამისღუნგდა და წიგნებიც შემძაგდენ.

როცა ჩვენი სული სვენთან აღარ არის, ჩვენ აღარაფერი გვახარებს მაშინ.

გეფიცები, ხანდახას ვნატრობ ვიყვე სეტავ ბოჯანო მუშა, სვადინდელი დღის გათენების იმედიათი თვალთ შემყურე. ვხედავ ხანდახან უურებადმდე ქადაღლებში ჩაფლულ აღბერტს და ასე მგონია, მე მის აღავას ბედნიურად ვიგრძნობდი თავს.

რამდენჯერმე კინაღამ მოგწერეთ შეხ და მიხისტრს, მინდოდა ის ადვილი შეთხოვა საედნოში, რომელიც ამას წინად შემომამდიეს.

მე მგონი, უარს არ მეტყოდხენ; მიხისტრი მე საერთოდ კარგი თვალთ მიყურებს, მას არაერთხელ ურსევია ჩემთვის – რაიმე საქმისთვის მომეკიდხა ხელი.

მაგრამ როცა მომაგონდება იგავში ნახსენები ცხენი, რომელიც მოუთმენლად ედის თავისუფლების აღკვეთას და დაგამს რომ აუდებენ და უნაგირს დაადგამენ, თვინიურად გახაქხაქლება, მაშინ მე აღარ ვიცი, რა ვქნა.

ჩემი ძვირფასო.

ეგებ სურვილი მდგომარეობის შეცვლისა, ჩემს გულში რომ იბრძვის კარგა ხანია, ვინ იცის, ეგებ სამუდამო სენია ჩემი?

აგვისტოს 28-ს.

დღეს ჩემი დაბადების დღეა.

დილაადრიან აღბერტისაგან პაკეტი მივიღე, გავხსენი და ვხედავ: პომერის ორი ტომი და შიგ ის ვარდისფერი აბრეშუმის ბანტი, გაცხობის პირველ დღეს რომ პქონდა ღოტეს (არაერთხელ მოთხონია ღოტესთვის – ეს ბანტი ეხუქებინა ჩემთვის).

ეს ვუტშტაინისეული გამოცემა პომერის პოემებისა ძვირფასი საუნჯეა ჩემთვის, სვირნობის უამს ადვილად სატარებელი. აწი აღარ დამჭირდება ერნესტის მოუხეშავი გამოცემის თრევა.

ყველაფერი ეს უფრო ძვირფასი ძველია, ვიდრე ბრწყინვალე სახუკრები, რომელნიც ხშირად ხაზს უსვამენ ჩვენს ხელმოკლეობას. მე ვკოცნი ამ ვარდისფერ ბანტს და ვიგონებ პირველ დღეებს ჩვენი შეხვედრისას, როცა ლოტეს სიახლოვემ სიხარულით ათრთოლა ჩემი გული.

ვიღპეღმ, დამეთანხმები, ცხოვრების ჩვენის ყვაილეებია მხოლოდ და მხოლოდ ეს მოვლენები, ჩემო ძვირფასო.

რამდენი ისე ჩაგვივლის გვერდს და არ დასტოვებს ჩაბრუნებას!

რა იშვიათად ისხამენ ჩაყოფს და ამ ჩაყოფთა შორის უმწიფრად ჭკნებიან უმეტესნი და უპირატესნი.

თუმცა ჩაყოფიერნიც არიან, მაგრამ განა ჩვენ ძაღვების მწიფე ჩაყოფს არც კი მივხედოთ?

მშვიდობით, ჩემო!

საუცხოვო ზაფხულია.

ხანდახან ვსივარ ხეხილის ბაღში, ლოტესთვის მიხნეულ მხლის ძირში, გრძელ, წვრილ ჭოლოკზე მოწყობილ ორკაპით ვწვივებ მწიფე ჩაყოფს, მივართმევ იქვე მჯდარ ლოტეს.

აგვისტოს 30-ს.

უბედურო შენ ჩემო თავო, შლეგი ხარ, შლეგი!

რას მოახწავენს ეს უსახდერო და ბობოქარი ვნების ქარტუხილი?..

მე ვლოცულობ მუდამ ეამს მისთვის და მხოლოდ მისთვის...

და ყოველივე ამქვეყნად ჩემს თვალში იმდენად საინტერესოა, რამდენადაც ესა თუ ის საგანი მის სახელთანაა დაკავშირებული.

ეს მგვრის მხოლოდ ბედნიერ წუთებს, ვიდრე იძულებული გაგხდები დავტოვო იგი.

ამ, ვიღპეღმ, ხანდახან ორი-სამი საათი ვსივარ მის ახლოს, ვისმენ მის ციურ ხმას, ვუმზერ მის სახეს, მის აღნაგობას, მის ქცევას, ნელ-ნელა მერევა თრობა და გახელება, თვალთ მიბნელება და როგორც მარხობელა მოსღვავებული გრძობა მწვდება ყელში – გული მიტოკავს და აორკეცებს ჩემს გარინდებას. და მაშინ, ვიღპეღმ, არც კი ვიცი, ამქვეყნად თუ ვარ და თუ მიწაზე დამიდგამს ფეხი...

ხშირად ცრემლები მომერევიან, ტუჩებს მივაკარებ მის ხელს და გამოვიტირებ რა ჩემს უბედობას, აუღებები, გავეცდები, მარტო დავტოვებ და ტყუ-ღრეში გავიჭრები სახეტიადლოდ.

ნარი და ეკლები დამიპოტნიან ხელ-ფეხს და სწორედ მაშინ მომეშვება ოდნავად გულზე.

წყურვილსა და შრომისაგან ქანცმიდებული ხანდახან მოღზე ვწვივარ და ვისვენებ.

ხანდახან ეუღს ტყეში წამსადგება თავს მცხრალი მოვარე. ავღივარ მაშინ დაღვარკნილ ხეზე და შეეცქერი მოვარეს მოვერცხლიდს.

ო, ვიღპეღმ,

მე შენატრება მარტოხელ კარავი ამ უდაბნოში, მატყელს სამოსი უბირი მწირის და ნარმის ხარტყელი.

მშვიდობით, ამ სიღუქტირის აღსახრულს მე ვხედავ მხოლოდ შავს სამარეს.

სექტემბრის 3-ს.

უნდა წავიდე აქედან, გმადლობო, ვიდრეღმ, რომ ყოყმანი დამაძლევიხე და მიმიხვდი წინდაწინ გულისა ხადებს.

ნახევარი თვეა, ხეშში გზას იკავავს ეს ახრი: — გაეშორდე ღოტეს, უნდა გაეშორდე და გავეცადო.

იგი ისევ ქალაქშია ერთ მეგობარ ქალთან და აღბერტის მასთან...

უნდა წავიდე აქედან...

სექტემბრის 10-ს.

რა საოცარი დამეა!
 ეს, მე რამდენ რამეს უნდა გაუქდო!

მე აწი ვეღარ ვნახავ მას.
 თჳ, ხეშო მეგობარო, სეტყე შემქმდოს ყელს მოგეხვიო და ცრემლმორეულმა გაიძხო ამ გრძნობებზე, რომელნიც ეგზომ აღუღვებენ ხელს ბობოქარ სუდს.

აქ გზივარ ახლა და ვცდილობ, როგორმე თავი დავიმშვიდო, ვუცდი განთიადს, ვაღჳაიძინოვის ცხელებს შეკახმავენ.

ახე მშვიდად სძინავს ხელს ღოტეს, და არც კი იცის, რომ მე ვეღარ მნახავს ამიერიდან.

მე ავიწყვიტე, მაგრამ ორი საათის ხაუბარში მანც არ დამცდუნია სუდმეტი სიტყვა.

და, ღმერთო, როგორი ხაუბარია!

აღბერტმა აღმოთქვა — ნავახშმევს ღოტესთან ერთად ბადში შემხვედროდა.

მე წაბღის ხეივანში ვიდექი და გავსცქეროდი, თუ როგორ გადაეშვა მზე მოვლემარე ველისა და მინდვრის ვადაღმა.

რამდენჯერ ემდგარვარ ამ ადგილას მასთან ერთად და ამგვარივე სურათისათვის გვიდევნიებია თვალი — და ასე...

მოუსხვეხრად დავდიოდი ხეივანში.

ეს ადგილი წინადაც მისიხავს მე — ღოტეს გაცნობამდის, და როგორ გამეხარდა, როცა აღმოვახინე, ღოტესაც ახემებული ჰქონებია ეს ხეივანი. იგი ყველაფერზე უფრო რომანტიულია, რაც კი ადამიანის ხელით შექმნილა იდესმე.

უპირველესხად ისაა კარგი, რომ წაბღის ხეივიდან საუცხხოვო ხამხერი იშლება თვაღწინ.

ახლა ვიგონებ, მე ბევრი რამ მომიწერია შენთვის ამ ხეივის შესახებ.

ნახევარი საათი ვიცადე აქ, გაყრის ტკბილი ან გულის მომწუღუნუნული ღოთინით გამძაგებულმა, და უცებ ვხედავ — ღოტემ და აღბერტმა კიბე ჩამოირბინეს და ხელსკენ მოდიან.

წინ შევეგებე, ტანში დამაურქოდა, ხელსე ვაკოცე ღოტეს.

ხვენ ხეივიდან ამოვედი და მოვარემაც ამოვეო ყური მოჯაგრულ გორაკს ვადაღმა, გზადაგზა ვსაუბრობდი, ვუახლოვდებოდი პარკის ტაღავერს.

ღოტე შევიდა და ჩამოჯდა გრძელ სკამზე, ხვენც გვერდს მოვესხედი.

მე ავწრიალდი ხემებურად, მოუსხვეხრად, ავდექი, გავიარე, მასთან მივედი, ისევ დავჯექი მის სიახლოვეს, რაღაც მოულოდნელმა თრთოლვამ შემიპერო. ღოტემ ხვენი ყურადღება მიაქცია საუცხოო მოვარის ნახ შექზე, ხეივის ბოლოს ქვის კიბე თეთრად დაპლაპებდა,

მოვარის სხივებით განათებული... ხოლო გარშემო მოელი პარკი ყუხობდა ხრდილში.

როგორც მოვარიან ღამით გავისეირნებ, წამსვე ჩემი მიცვალებულის შესახებ ფიქრი უნდა ამეკვიპოს, – ფიქრი სიკვდილისა და მომავლისათვის. “ჩვენ კიდევ ვიცხოვრებთ, ალბათ, – განაგრძო ლოტემ იმედიანი ხმით, – მაგრამ, ვერტერ, თქვენ ისევ უნდა მოგვძებნოთ, არ დაგავიწყდეთ... როგორა გგონიათ, აა, რას იტყვით?”

– ლოტე, – ვუთხარი მე, და ხელი გავუწოდე, თვედუქტიცხეშქით ამიწყალოდა, – ჩვენ შევხვდით სააქაოს და საიქიოს ისევ შევხვდებით ერთმანეთს.

მე ვეღარ შევძელი კიდევ მეთქვა მისთვის რაიმე.

– ვიღპელმ, საოცარია, რომ მან ეს მკითხა, – საოცარ თრთოლვით გულაზღვავებულს.

– ნეტავ ვიცოდე, – განაგრძო ლოტემ მიცვალებულებზე საუბარი, – მათ თუ იცინას რაიმე ჩვენი ყოფის შესახებ, თუ გრძნობენ რამეს, ჩვენ როგორა ვართ, ავად, თუ კარგად, ან თუ იგრძნობენ, როცა ჩვენ მათ ვახსენებთ, ხანგრძლივი გაყრით გულმოკლეულები?

ო, დედის ღახდი არ მშორდება მე დღე-ნიადავ.

ხანდახან, როცა ბინდიან საღამოს გარს მეხვევიან მისი ბაღდუბი ისევე, როგორც ესევეოდენ ისინი დედას, მე თვალცრემლიანი ცისკენ ავაპყრობ თვალს და ვნატრულობ გადმომხედოს თუნდაც წამიერად და დამინახოს, თუ როგორ ვასრულებ მე მის ანდერძს და მის სურვილს უკანასკნელს: მის პატარებს გავუწიო აწ მე დედობა.

როგორის გრძნობით დამისხლტება სიტყვა ბაგიდან ასეთ წუთებში: მომიტევე, ძვირფასო ჩემო, ტკბილო დედილო, რომ მე იმათთვის თუ ვერ ვიქნე ის, რაც შენ იყავ. ასე მე ხომ არ ვაკლებ მათ გულმოდგინე მოვლას და ზრუნვას.

ყველას რიგიანად აცვია, არცერთს არ შია, არც სწყურია და აღარც სცივა, არც სიყვარული დაკლებია არცერთს მათგანს. ნეტავ შეგეძლოს მოგეხედო, დედა, ჩვენი წმიდახო, და შენი თვალით ინახულო ჩვენი თანხმობა. შენ ალბათ ღმერთს ადიდებდი მადლობის ნიშნად, რომ შეისმინა სახიერმა ვედრება შენი, შენი შეიღების საკეთილდღესოდ ვად აღუდენიდი. ესა სთქვა მან, – მაგრამ, ვიღპელმ, ვის შეუძლია გაიმეოროს, თუ როგორ წარმოსთქვა მან ეს სიტყვები!..

როგორ შეიძლება მკვდარ ასოებით მისი ციური ზესთა ბუნების გადმოცემა, გამეორება?

ალბერტმა ნაზად შეახერა იგი.

– ეს უთუოდ გაუნებხო თქვენ, ლოტე! მე კარგად ვიცი, თქვენი ხელი ძლიერ ხშირად ეტანება ამგვარ იდეებს.

მე ვთხოვთ, ლოტე...

– ო, ალბერტ, – წარმოსთქვა ლოტემ, – მე ვიცი, შენ აროდეს დაგავიწყდება ის საღამოები, როცა მამა შინ არ იყო და ჩვენ რგვალ მაგიდას ვუსხედით, ბავშვებს უძინათ, შენ რომელიმე კარგი წიგნი თან გქონდა, მაგრამ ამ საუცხოვო ადამიანის სიახლოვეს ვინ შესძლებდა წიგნით თავის გართობას!..

ნაზი, ბეჯითი და სათხო ქაღი!

ღმერთია ერთი იმ ცრემლების მოწმე, მე რომ მიღვრია ჩემს ბაღიშზე ბხელ დამეებში.

– ლოტე, – დავიძახე მე, – დაუუვარდი ფერხითით და ცრემლით დავხამე მისი ხელები.

– ლოტე, უფლის კურთხევა არ აკცდება შენა და დედისა შენისა ხელს განათლებულს.

– თქვენ რომ იგი გცნობოდათ, – მითხრა მან დ ხელზე ხელი შემავლო ნაზად, – იგი უთუოდ ღირსი იყო თქვენი ცნობისა.

მე ამ სიტყვებმა დამადრეს ერთ წამს, — არასოდეს ამაზე უფრო საამაყო სიტყვა არავის უთქვამს ჩემთვის გულწრფელად.

და ეს კეთილშობილი ქალი უნდა გარდაცვლილიყო ჯერ კიდევ სიცოცხლით სავსე, როცა ყველაზე უმცროსი ვაჟი სულ ექვსიოდნე თვისაც არ იქნებოდა. — განაგრძო ლოტემ.

მისი ავადმყოფობა არც თუ დიდხანს გაგრძელდებოდა იგი მშვიდად, მორხილად შეეგება სიკვდილს; მხოლოდ დარდობდა, განსაკუთრებით მისტიროდა ყველაზე უმცროსი. მუდმივბრძავი უკანასკნელ სუნთქვას ითქვამდა და მუუბნებოდა: “მომიყვანე ჩემი ბაღლები” და როცა მოვგვარე ბავშვები, პატარებმა არც კი იცოდნენ, თუ რა ხდებოდა, ყველანი გარს შემოეხვივნენ დედას, მან ხელები გადაავლო ყველას სათითაოდ, ყველანი დაეკოცნა, ყველა დალოცა, შეევედრა ხეცყურ მამას მათ მაგიერად, გამოეთხოვა და მუუბნებოდა: “ექიმს მეს დედად ამ ჩემს პატარებს”.

დიდია შენი აღთქმა, ასუდო ჩემო: გული დედისა, თვალი დედისა, მე არაერთხელ შემომხსენებია შენს მადლიან ცრემლებზე, ეს დამახახავს, არაერთხელ დავრწმუნებულვარ, რომ კარგად გრძნობ ყოველივე ამას. უერთგულე მამ შენს და-ძმას და მამასა შენსა და ნუ მოაკლებ დედაკაცურ მორჩილებას ამიერიდან, ანუგეშებდე. — მან მამა მოიკითხა.

მამა გარულ გასუდიყო, რათა ჩვენთვის დაემალა საშინელი მწუხარება, რომელმაც იგი გაანადგურა და დააბნია.

აღბურტ, შენ თახში იყავი მამის, მას ფეხის ხმას რომ მოჰკრა ყური და როცა შენ შემოხვედი, მშვიდად შემოგვხედა ორივეს, დარწმუნებულმა, რომ ჩვენ ერთად ყოფნით ბედნიერი გავხდებოდათ.

აღბურტი ამ სიტყვების გაგონებაზე ლოტეს ყელზე შემოეჭდო, აეოცა და წამოიძახა: ჩვენ მართლაც ბედნიერი ვართ, და მერმისშიაც ასე ვიქნებით.

საერთოდ წყნარი აღბურტიც წრეს გადასცდა და მე, მე აღარ ვიცოდი, რა მექნა.

— ვერტერ. — წარმოხიქვა ლოტემ, — და ესეთი დედა ასე უდროოდ უნდა დაგვკარგოდა?!

ხანდახან ვუვიქრობ, ადამიანი საკუთარი თვალით ხედავს, თუ როგორ გამოაცვლიან ხელიდან უძვირფასეს არსებას — და ეს არავის ისე არ უგრძნვია, როგორც ბავშვებს, რომელნიც დიდხანს შემოგვხიოდნენ: დედა ვიდაც მაყმა კაცებმა წაიყვანესო.

ლოტე ადგა და მე ისე აღშფოთებული ვიყავი, რომ არც ავმდგარვარ, ხოლო მისი ხელი მეჭირა კიდევ.

— წავიდეუთ, დროა, — წარმოხიქვა ლოტემ, მას უნდოდა ხელის განთავისუფლება, მაგრამ არ ვუშვებოდი.

ჩვენ ისევ შევხვდით, და ყოველნაირ აღნაგობაში ჩვენ უთუოდ ვიცნობთ ერთმანეთს. მე მივდივარ, მე ჩემის ნებით მიუდივარ და კიდევ რომ მეთქვა “სამუდამოდ”, მე ამას ვერ ავიტანდი. მშვიდობით, ლოტე, აღბურტ, მშვიდობით...

ჩვენ ისევ შევხვდებით.

— ხეაღ... — დაესმინე მე ხუმრობით.

ვგრძნობდი ამ “ხეაღებს”.

აჰ, მას არ იცოდა, როცა თავისი ხელი გაითავისუფლა ჩემი ხელიდან.

ისინი ხეივანს მიჰყვნენ, მე ავდექი, მივხედე მიმავალით, მოვარის შუქზე გაბრწყინებულებს. დავეცი პირქვე ცოც მიწაზე და აეჭვითინდი. სეწამოვიტერი, ტერახა გახვედე — და თვალი მოვჰკარ ქვემოდ, მაღალ ჭადრების ძირში ვით გაივლექს თეთრმა დახდებმა. — ხელები გავიწოდე მათკენ და ყოველივე გაჰკრა ერთ წამს, ვით მიჩვენებდა.

წიგნი მეორე

1771 წლის ოქტომბრის 20-ს.

გუშინ ჩამოვედით.

ელჩი უგუნებოდაა და რამდენსაძე დღეს აქ დარჩება.

იგი უქმური ხასიათის კაცი რომ არ იყოს, ყოველფეხ კარგად წარიმართებოდა.

მე ვამხსენებ, ბედისწერა ხასტივ განსაცდელს მიმზადებს.

მცირეოდენი ხადისი ყოველფეხს გადაატანინებს ადამიანს.

ხადისი?

მეციხება სწორედ, როგორ წამოვევო ჩემს კაღამს ამგვარი სიტყვა!

ემ, თდნავი გულგრილობა რომ ხლებოდა ჩემს ბუნებასა და სისხლს, ადბათ უბედნიერესი ვიქნებოდი კაცთა შორის.

სხეუბი მცირეოდენი ძალითა და ნიჭით თავმოძვრონედ დადიან და მე ეჭვი უნდა მეპარებოდეს ჩემს ძალასა და უნარში?

დმერთო სახიერო, ეგ ხომ ნიჭით რომ მაჯიდლოებდი, ნახევარი შენგან ნაბოძებისა დაგუკლო და თუნდაც, სამაგიეროდ, თავისი თავის იმედი და კმაყოფილება მოგენიჭებისა ჩემთვის.

მოთმინება, მოთმინება.

და ყველაფერი უკეთ წარიმართება, — ვეუბნები ხანდახან ჩემს თავს, — უნდა გამოგიტყდე, ვილაკელმ, შენ მართალი ხარ.

მას შემდეგ, რაც ხაღსში ტრიალი მიხლება, და ვაკვირდები ადამიანების ყოფა-ცხოვრებასა და საქმიანობას, ჩემი თავით უფრო მეტად კმაყოფილი ვარ.

ასეთია ადამიანის ბუნება:

ჩვენ ყველაფერს ჩვენ თავს ვადარებთ და ამავე დროს ჩვენ ყველას ვედარებით. ასეთ დროს ყველაფერზე უფრო საშიშია: — მარტობა.

ჩვენი ფანტაზიაც ხომ უმეტესად პოეტურ ქმნილებათა ანრდილებსა ჭერებს, — უყურებ ადამიანი ამ ცოცხლად მიხსეულ “ადამიანებს”; ერთგვარ იერარქიულ კიბეს აშენებ მათთაგან და შენი საკუთარი პიროვნება ამ კიბის უმდაბლესს საფეხურადა გყავს მიხსეული, ყველა დანარჩენი — შენზედ უფრო თვალსაჩინოდ და სრულყოფილად. — ხშირად ვგრძნობთ კიდევაც ჩვენსავე ნაკლს, და თანაც გვეგონია: რაც ჩვენ გვაკლია, ეს სხვას მოეპოვება.

და ეს სხვა ჩვენივე წარმოდგენით ხდება იდეალური ღირსებებით დაჯილდოვებული ადამიანი.

არსებითად კი იგი ჩვენი წარმოდგენის ნაყოფია და სხვა არაფერი.

ნოემბრის 26-ს.

აქ საკმაოდ ცუდადა ვგრძნობ თავს ამ დაბოლოს, საქმეც ძლიერ ბუკრია, ჩემს გარშემო საკმაოდ ჭრელი საზოგადოება ირევა.

ამ დღეებში გარფი N გავიცანი, რაც უფრო ვაკვირდები, მით უფრო მომწონს ეს კაცი. შორსმჭვრეტელი და ფრიად გონიერი ადამიანია გრაფი N.

მასთან დამოკიდებულებაში სიყვარულისა და მეგობრობის შუქი გამოსჭვივის.

იგი ფრიად დიდის თანაგრძნობით მექცევა, არაფერი ისეთ დიდ სიხარულს არ იწვევს ამქვეყნად, როგორც დიდი და გრძნობიერი სულის შეხვედრა.

დეკემბრის 24-ს.

ელხი ხშირად მაყენებს უხიამოვნებას.
ყველაფერ ამას მე წინასწარ ვგრძნობდი.

იგი საკმაოდ დიდი პედაგოგია და პუნქტუალური ტიპი. კაცი, მუდამ თავის თავით უკმაყოფილო; ამიტომაც ვერვის მოიმადლიერებს მას ასე ადვილად.

გრაფ N-ს ღმობიერი მოპყრობა ერთადერთი პუნქტუალური მოქმედების, ამას წინად გამახდო, რომ ელხი მასაც არ მოსწონს.

აღამიანები თვითონვე ქმნიან ისეთ ატმოსფეროს, რომ ცხოვრება აუტანელი გახდის თავისთვის და სხვისთვისაც. თუმცა, ამბობს გრაფი, ასეთ შემთხვევაში მგზავრისა და მთის არაკი არ უნდა დაგვაფიწყდეს:

მთა რომ არ ყოფილიყო, გზა სწორი და ადვილად სავალი იქნებოდა.

საქმეც ასე არის, დაბრკოლება დაძლიოს მგზავრმა და მთა გადაღახოს.

ამას წინად ელხი გამომელაპარაკა, - სიტყვა გრაფზე ჩამომივდო.

- გრაფი საქმიანი კაცია. - ამბობდა იგი, - კალამიც ემარჯვება, მაგრამ, როგორც ყოველ ბელეტრისტს, საფუძვლიანი განსწავლა ამასაც აკლიათ (მე მივხვდი, ამ შემთხვევაში მეც ვყავდი სახეში).

ამ დროს ელხმა ისეთი გამომეტყველება მიიღო, თითქოს ამ გზით უნდა ეთქვა ჩემთვის: გაკიდე თუ იგრძენით?

მაგრამ ასეთი რამეები მე ვერ ამტოვებს.

მე მძავს ამნაირი აზროვნების ადამიანი.

მე არ შევძერთადღვარ და ფიცხლად შევუტოე.

- გრაფი ისეთი კაცია, რომ უთუოდ პარტივისციემის ღირსია, როგორც თავისი ხასიათის, ისე ცოდნის მიხედვით-მეთქი.

მე იმდენად შემხუყდრია ასეთი კაცი, - განყავრძე მე, - ასეთი დიდი ინტელექტური პორიზონტიც მოეპოვებოდა და პრაქტიკული საქმიანობის უნარსაც რომ არ იყოს მოკლებული-მეთქი.

ბოლოს, შევატყვა ელხს: ჩემი ნათქვამი ისევე არ ესმოდა, როგორც კამებს აღიღუთა და კონფლიქტის გაღრმავებაც არ მინდოდა, ამიტომაც დროზე გავეცალე.

- ყველაფერ ამაში თქვენ გუდებათ უცილოდ ბრალი, თქვენ, რომელნიც ამდენს მიგალობდით აქტიურობის უქონლობის შესახებ, და რა მოხაწყენია ამ უხეშ ხაღხთან მისვლა-მოსვლა და საქმიანობა!

როგორ იბრძვიან ეს საცოდვეები ტიტულისა და დაწინაურებისათვის!..

აჰ, მე მეუცხოება ადამიანის მოდგმა, რომელსაც არ ესმის, თუ როგორი გაუგონარი შეძობაა ორდენების და ტიტულების ძებნა, ან როგორი თავდამცირება.

მოუხედავად ამისა, უნდა გამოვიტყდე: სავსებით არ მუნადვლება ადამიანის საქმე, ყოველმა კაცმა საკუთარ ბილიკზე იაროს, თღონდ მე დამახებოს ჩემი.

რაც ყველაზე უფრო მახედებს, ეს არის - საბუდისწერო, ბიურგერული დამოკიდებულება ამ ცხოვრებაში.

თუმცა კარგად ვიცი, რომ ცხოვრებას წოდებათა სხვაობა დიასაც ესაჭიროება სოგიერთ შემთხვევაში, თუნდაც მე რამდენ უპირატესობას მაძლეეს იგი!

მაგრამ ჩემთვის მთავარია, - ამ მოვლენამ გზა არ გადამიდობოს და ის მცირეოდენი სიხარულიც არ მომიშხამოს, რომელიც კიდევ დამრჩენია წუთისყოფად.

ამას წინადა, სკირნობის დროს გავივანი ქალბატონი ფონ ბ. ფრიად სათნო და საყვარელი არსება. ჩვენ ერთმანეთი მოგვეწონა საუბარში და გამოთხოვების დროს ნება ვთხოვე შენახულებიან.

მან გულწრფელად მოხოვა უთუოდ ამეხრულებიან ეს სურვილი.

იგი ამ მხარეში სტუმრად: მამიდას სახლში ცხოვრობს. ბებური მამიდა არ მომეწონა.

ფროილან ბ. გამომიტყდა: მამიდას არც რიგიანი პოეზია, არც განათლებული სული. ერთად-ერთი მისი მისი წინაპრები. მისი ფარ-ხმალია: წოდების მიერ მინიჭებული უპირატესობანი.

ახალგაზრდობაში ღამაში ყოფილა. თავისი უხეირო ხასიათის წყალობით არა ერთი და ორი ჭაბუკისათვის მოუწამლავს საწუთროება.

გვიან სიქალწულეში ერთ ოფიცერს შეურთავს ცოლად. მერმე ქმარი მოკვდომია და პეტარა პენსიით იბრუნებს სულს და კიდევ ეს გულკეთილი დისწული რომ არა, ამ სიბერის დროს აღარავინ გაეკარებოდა აღბათ.

1772 წლის იანვრის 8-ს.

ეს საცოდავი ადამიანები!

მოელი მათი გული და სული იქითკენაა მიპერობილი, რომ ცერემონიების ეთიკა იქნას დაცული. ყოველი კაცი იმის ცდაშია, თუნდაც ერთი ცდილთაც წინ წასწიოს თავისი სკამი უფროსისკენ.

სულელებს ის კი არ ესმით, რომ ხშირად იგი, ვინც პირველ სკამზე სის, პირველ რიგს არ თამაშობს.

ხომ ცნობილია, რომ ზოგ მეფეს მისი მინისტრი მართავს და ზოგი მინისტრი თავისი მდივნის უურმოჭრილი ყმაა.

მაშ ვინაა პირველი?

მე მგონია ის, რომელიც ერთბაშად განსჯერეცს ადამიანებს და მათ ძალებსა და ვნებებს საკუთარი გეგმების შესასრულებლად გამოიყენებს.

იანვრის 20-ს.

ძვირფასო ლოტე!

ამ ბარათს გწერთ მახლობელი გლეხური დუქნის პაწია ოთახში, სადაც თავი შეეაფარე ავდრისგან განრიდებულმან.

რაც ამ სადაგელ დ-ს დაბაში ვცხოვრობ, ამ უამრავი უცხო ხალხით გარშემორტყმული, ერთ წუთსაც ისე არ ჩაუვლია ჩემს ცხოვრებაში, რომ თქვენთვის წერილის მოწერა არ მდომებოდა.

და ახლაც ამ პაწია ქოხში, ამ მარტოობაში, ამ სიდუხჭირეში, როცა თოვლი და ქარი ასქდება ფახჯრებს, აქაც პირველი ჩემი ფიქრი თქვენდამი იყო მიქცეული.

როგორც კი შემოვედი, წამსვე თქვენი სახე, თქვენი ხსოვნა გაცოცხლდა ჩემში, ძვირფასო ლოტე.

ღმერთო კეთილო,

პირველი ბედნიერი წამი!

თქვენ რომ მნახოთ, ჩემო ძვირფასო, ამ აფორიაქებულ განწყობილებაში... უთუოდ შეამჩნევთ ჩემი სულის გაპარტახებასა და გაღატაკებას.

არც ერთი ბედნიერი წუთი, არავითარი სავსება გულისა!

არაფერი,

არაფერი!

თითქოს პანოპტიკუმის შუშის ყუთების წინ ვიდგე და ისე შევხსენებოდა ამ უხეირო კაცუნების სახეებს და დინებებს.

ხშირად უხებლიედ ვეკითხები ჩემს თავს: ოპტიური მონვენება ხომ არ არის ეს ყოველივე?..

მეც ამ საოცარ მარიონეტების თამაშში ვურევოვარ.

უკეთ რომ გითხრათ, მეც მათამაშებენ ძალაუფლებულად და ხანდახან ჩემს მეზობელს ხელს ვტაცებ, ადამიანს ქაღალდის გავიხედავ: ხის ხელი შემრჩება ხელში და გულარული უკან ვიხეე.

სადამოობით გადავწყვეტ, — მეორე დილას მისი ამოსვლით დავსტკბე, და დილით ადგომა მეხარება.

დილით მოწადინებული ვარ, — მომავალ მოვარიან ღამით დაეტკბე და ოთახში ვრჩები მასაც.

არ ვიცი, ან რისთვის ვდგები, ან რად ვწვეები?

საფუარი დააკლდა ჩემი ცხოვრების პურს, აღარ დამრჩა ის გონებრივი სიფხისლე, რომლის წყალობით დამეებსაც კი ვათენებდი, გაპქრა ის ხალისიც, დილაობით ადრე რომ მადვიძებდა.

ერთადერთი ქალი გავიცანი აქ, ძვირფასო ლოტე, რომელიც ოდნავ თქვენ გამსგავსებდათ, — ეს არის ფროიდაინ ფონ ბ.

დიას, იგი თქვენა გვაავთ, თუ შესაძლოა ქვეყნად თქვენი ბადალის პოვნა.

თქვენ აღბათ იტყვით: როგორი მიამიტი კომპლიმენტები დაგიწვიათო!!

მთავად უსაფუძვლოდ არ იქნება თქვენი შენიშვნა.

კარგა ხანია, რაც მე გონიერულ ცხოვრებას ვეწვევი.

გონებადამახვილობა არ მაკვლია (არც შეიძლება უამისობა).

ქალები ასე ამბობენ ჩემზე: ვერტერს ხოტბის შესხმაში ვერვის შეედრებო (და ცრუობაში — დაუმატებდით აღბათ თქვენ; ხომ დამიჯერებთ, უამისობაც არ შეიძლება).

მე მიხდოდა ფროიდაინ ბ. ხე მეთქვა რამე.

მის ციხფერ თვალებს რომ შეხედავთ, უთუოდ დარწმუნდებით, რომ ამ თვალების პატრონს დიადი სული აქვს. თავისი წოდება მას ამძიძებს და ხედმეტ ბარგად მიაჩნია.

მასაც ენატრება, გაეცადოს როგორმე ამ ჯოჯოხეთს.

ჩვენ ხანდახან სოფლურ იდილიებზე ვოცნებობთ. ხშირად ვუბაახები თქვენზე, ფროიდაინ ბ.ს არაოდეს მოწყინდება თქვენზედ საუბარი.

ვგონებ მასაც შეუყვარდით თქვენ.

ო, ნეტავ შემეძლოს ამ წუთში თქვენ ფერხით ვიჯდე, გარს გვეხვიოს თუნდაც თქვენი საყვარელი და-ძმანი ჩვეულებრივი ეიფილ-ხივილით და მე მათ ზღაპრით ვაშოშმინებდე უთუოდ.

მზე თოვლით შესუდრულ ველზე ეშვება.

გრიგალმა ფრთა დაეცა და მოიხყენა; მე ჩემს გაღიაში უხდა დაუბრუნდე.

მშვიდობით!

აღბერტი თქვენთანაა? როგორაა? (ღმერთო, მომიტევე მე ამგვარი შეკითხვა).

თებერვლის 8-ს.

ერთ კვირაზე მეტია, რაც საძაგელი ამინდები დაიჭირა. მე ეს არ მიშლის. რაც აქა ვარ, არცერთ ტაროსიან დღეს არ მოუტანია ჩემთვის რაიმე. როცა წვიმს, მერეხია, ყინავს, მე ასე ვფიქრობ: შინ უარეხი ხომ არ იქნება, ვიდრე გარეთ, — ასე სჯობია!

თებერვლის 17-ს.

მე მეშინია: მე და ჩემი ელჩი დიდხანს ვერ გავძლებთ ერთად. ეს კაცი საკლებით აუტანელია.

მისი მუშაობისა და საქმიანობის მანერა ხშირად სახატოდ არა მყოფნის, ხანდახან ვერ ვითმევ და რეპლიკებს ვესწავლი და ვეფლავურს ჩემებურად ვაკეთებ. ამიტომაც სასახლეში მისივლა ურთვესულია.

მინისტრმა საყვედური გამომიცხადა ოფიციალურად და დამატებით იყო, უნდა შეთხოვა სამსახურიდან გადაყენება, ამ დროს ვლებულობ პირად ბარათს მინისტრისგანვე.

ამ ბარათში მინისტრი მეგობრულად მირჩევდა დამოკებისა ჩემი გულოცილობა. ეს ერთგვარი ეხთუხიახშია, საქმის სიყვარულით გამოწვეული, მწერდა მინისტრი, რაც თავისთავად გასაკიცხი როდია, მაგრამ ხედმეტი გრძნობიერებაც მოსაწონი არ არისო.

ამ ბარათმა დამამშვიდა და გამამხნევა. სულიერი მშვიდობა ჩინებულს რამეა, ძვირფასო მეგობარო, მაგრამ იგი ფრიად რხეულია და ამიტომ ადვილადაც იმსხვრევა.

თებერვლის 20-ს.

ღმერთმა დაგლოცოთ, ჩემო კარგებო! ის დღეებიც თქვენ მოგახიჭოთ ყოველად სახიერმა, რომელიც მე უნდა მომაკლოს.

გმადლობთ, ჩემო ალბერტ, ტყუილი რომ მოგიწერია და არა მართალი.

მე ქორწინების დღის შეტყობინებას მოველოდი და კიდევაც გადაწვეტილი მქონდა ამ დღეს ლოტეს პორტრეტი კედლიდან ჩამომეღო და ძველი ქაღალდების ყუთში დამემარხა.

მაშ, როგორც ირკვევა, თქვენ ჯერ კიდევ დანიშნული ხართ და თქვენი სურათიც თავის ადგილზე დარჩეს.

რატომაც არა?

ვიცი, სამაგიეროდ მეც თქვენთანა ვარ, ლოტეს გულში მეორე ადგილი მაქვს, ეს ხომ შენ არას გავხეხს. მე მიხდა ეს ადგილი არ დაგვარგო მერმისშიაც.

არც უნდა დაგვარგო.

ო, მე უთუოდ გავცოფდები, მან რომ დამიფიწყოს.

ალბერტ, ამ ახრში ჯოჯოხეთი გიხვიხებს ჩემთვის.

ალბერტ, მშვიდობით.

მშვიდობით, ციურო ანგელოზო — ლოტე, — მშვიდობით!

მარტის 15-ს.

მე ისეთი უხიამოვნება შემხვდა, რაც უთუოდ მაიძულებს აქედან წასვლას.

კბილებს ვაკაწკაწებ.

თქვენა ხართ ვეფლავურში დამნაშავე. ვინც მოსვენებას არ მძღუდით — ეს საძაგელი თანამდებობა მეკისრნა, თანამდებობა, რომელიც ჩემს სუფსა და გულს ეგზომ ეუცხობა.

გრაფ ფონ N ძლიერ მწყალობს, ძლიერ მაფასებს, ეს მე გაუწეა შენ მრავალგზის.

გუშის სადილად ვიყავი გრაფთან.

ეს ის დღეა, როცა საღამოს აქაური წარწიხებული საზოგადოება თავს იყრის მასთან.

მე არასოდეს დაგვიქრებულვარ ამაზე და არც ვიცოდი, რომ ხვენ, დაბალი მოხელეები ასეთ შეკრებულებაში ვერ გამოვჩნდებით.

ნახადილევს მე და გრაფი დიდ დარბაზში ბოლთასა ვცემდით. მაიორი ბ. შემოვიდა, — მე ორთავესთან საუბარში ვიყავი გართული.

სტუმრების თავმოყრის დრომაც მოაღწია. მობრძანდა ფრიად მოწყალე ქალბატონი ფონ ს... თავის მეუღლითურთ, დაძებმა თავიანთი ბრწყინვალე თვალები და ღორნეტები მრავალმხარე ჩემსკენ.

მე წასვლა მიხლოდა, მაგრამ ვიფიქრე, მომბრძანებდა შევიცდი, ვიდრე ეს უკმური ცხოველები თავის გზას ეწვევიან-მეთქი. ამ დროს ქალბატონი ბ შემოვიდა. მე ყოველთვის მახარებს მისი დანახვა; მივუახლოვდი და საუბარი დაუწყე, მაგრამ წამსვე შევატყვე, როგორღაც დარცხვენილი მებაახებოდა.

ნუთუ იგიც ისეთივეა, როგორც ეს ხადხი?

გავიფიქრე ხემთვის.

ამასობაში შემოღაგდნენ:

ბარონი ფ. ფრანც პირველის დროის ტანისამოსში, ბატონი ფონ რ... თავის ყრუ ცოლით, ბატონი ი... რომელიც თავის ძველ ფრანკონულ ტანისამოსის დანაკლისს ახალმოდური მწერებით ავსებს. რამდენიმე ნაცნობს დაველაპარაკე, ყველა ძლიერ დაკონურ პასუხს იძლევა.

ბოლოს ისევ ფროილაინ ბ-ს მივუბრუნდი.

მე ვერ ვამჩნევდი, თუ როგორ დაუწყეს უურში ფუნჯის დედაკაცებმა ერთიმეორეს; მერმე მამაკაცებს გადაედო იგი. ქალბატონ ფონ ს...მ გრაფი განზე გაიხმო (ყველაფერი ეს ქალბატონ ფონ ბ...მ მიაშბო შემდეგ). ბოლოს გრაფმა ფანჯარასთან მიმიყვანა.

— თქვენ აღბათ იცით ხენი საზოგადოების საოცრებანი. თქვენი აქ ყოფნა, როგორც ვამჩნევ, დიდს უკმაყოფილებას იწვევს დამსწრეთა შორის.

— არც მე მქონდა აქ დარსენის სურვილი, გთხოვთ მაპატიოთ, თქვენო ბრწყინვალეებო, — ჩამოვართვი სიტყვა გრაფს. წელანვე წასვლა დაეპირე და მხოლოდ რაღაც ბორბტმა სულმა შემაკავა, — დავხდინე და მოკრძალებულად გამოვესაღმე.

გრაფმა მრავალმეტყველად, მაგრამ ჩამომართვა ხელი.

მე გამოვედი ამ პარტიუცემულ გვაშთა კრებულიდან, კაბრიოლეტში ჩავჯექი და მ-სკენ წავედი.

იქ ერთ გორაკზე ჩამოვჯექი, ჩამავალ მზეს თვალი შევაავლე და ჩემს პომერში გადავიკითხე ის ადგილი, სადაც ოდისეის ღვთიური მეღორე გაუმასპინძლებდა. სადამოს სავახშმოდ წავედი.

რესტორანში რამდენიმე კაცი ძელის კამათელს ათამაშებდა. ბატონი ა... მომიახლოვდა და მეუბნება:

— შენ უსიამოვნება შეგახვედრეს, არა?

— მე?

— დიახ, გრაფს დაუთხოვიხარ თურმე თავის საზოგადოებიდან.

— ეშმაკმა წაიღოს ასეთი საზოგადოება! მე კიდევაც მერხია თავისუფალ პაერზე გასეირნება.

— კარგია, შენ რომ ამ ამბავს დიდ ყურადღებას არ აქცევ, ჯავრი არ ჩაგყვეს გულში. ნურც ის დაგაღონებს, რომ ეს ამბავი მთელს საზოგადოებას მოედო.

მართლაც, დღეს სადაც არ მივედი, ყველგან ამ ინციდენტზე მქონდათ მსჯელობა.

ხუთი მტრები სიხარულით ფეხზე ძლივს დგანან: აჰ, გადაჭარბებულმა ამპარტავნობამ ასე იცის. რა ეგონა, ყოველივე დამოკიდებულების გარეშე რომ წარმოიდგინა თავისი თავი?

ამ, მოსაწყენია ამ გონებაცარიელი ხალხის ყბედობა.

მარტის 16-ს.

ყველაფერი მე მაღიზიანებს.

დღეს ფროილან ბ-ს შეეხვდა ხეივანში.

მე ვეღარ მოვითმინე და გამოველაპარაკე, არც ისე დაძაბულად, რომ მასზე ოდნავ გულნატკენი ვიყავი.

– თ, ვერტერ, – მეუბნება იგი ინტიმური ტონით, – თქვენ ჩემს გულს იცნობთ და როგორ შეგიძლიათ ჩემი იმ დღევანდელი დაბნეულობა ასე უკუღმართად ახსნათ. თქვენ ვერ წარმოიდგენთ როგორ ვიტანჯებოდი მე თქვენს მაგივრად იმ წუთიდან, რაც დარბაზში შემოვედი. მე ყოველივეს წინასწარ ვგრძნობდი, რამდენჯერმე დავაპირე კიდევ: გამეფროთხილებინეთ.

მე შევატყვევ მაღამ ფონ...ს... და მაღამ ტ... უმაღლეს თავიანთ ქმრებს აიყოლიებდნენ და დარბაზიდან გავიდოდნენ, ვიდრე თქვენს სასოგადობაში დარჩებოდნენ.

ისიც ვიცოდი, გრაფს ეძნელებოდა თქვენი მომდურებაც.

– ყოველივე ამას მე საშინელი მღელვარება მომაყენა, – სთქვა ფროილანის ფონ ბ-მ და ცრემლები მოადგა თვალებზე.

მე ლამის გონება დაგვარგე და ფერხით დაუუვარდი ამ ქალს. მას უკვე ცრემლები ჩამოდიოდა დაწვებზე. მან ცრემლები მოიხილა ცხვირსახოცით და განაგრძო: ჩემი მამიდაც იქ იყო და გამძვინვარებული შემოგვცქეროდა.

– ვერტერ, თქვენ არ იცით, რამდენს მიქადაგებს მამიდაჩემი, როგორ მიძღის თქვენთან მისულა-მოსულას. ხშირად მე იძულებული ვარ ვუსმინო, თუ როგორ გამცირებენ თქვენ და მე სხვა არაფერი შემიძლია, თუ არ, შეძლებისამებრ, დაგიცვათ.

ფროილანის ფონ ბ...ს ყოველი სიტყვა მახვილივით მივლიდა გულში. იგი ვერც კი გრძნობდა, თუ როგორი სიკეთე იქნებოდა, ყოველივე ეს არც კი გაემხილა ჩემთვის. ქალბატონმა ფონ ბ...მ განაგრძო იმ ღვარძლიანი მოშაინეების ამბავი, რომელნიც გესლიანად სისინებენ და გახარებული არიან, რომ მე დავისაჯე ჩემი ქედმაღლობისა და სხვების აბუჩად აგდებისათვის.

ყველაფერ ამას იგი მეუბნებოდა უნაზესი თანაგრძნობით.

ამ, არაერთხელ ამიღია დახა, რომ ჩემი გახელებული გულიდან სისხლი გამომედინა.

ერთხაირი კეთილშობილი მოდგმის ცხენზე ამბობენ: როცა იგი ძლიერ შეხურდება და გაფიცხდება, ინსტინქტურად გადაიჭამს მარღვს და მიჭირვებულ სუნთქვას შეიმსუბუქებს თურმე ამგვარად.

მეც ასეთი ქინი მომივლის ხანდახან.

მინდა მარღვი გადავიჭრა და მარადი თავისუფლება მოვიპოვო ამ გზით.

მარტის 24-ს.

მე ვთხოვე თანამდებობიდან გადაყენება და იმედი მაქვს ჩემს თხოვნას დააკმაყოფილებენ სასახლეში. იმედია მაპატიებთ, რომ საამისო ნებართვა არ მიმიღია წინასწარ თქვენგან.

ერთი სიტყვით, უნდა გავუცადო აქაურობას, და ისიც ვიცი თუ რას მირჩევდით თქვენ ამ შემთხვევაში.

ეს ამბავი დედანემსაც გადაეცით შესაფერი განმარტებით.

ვიცი, მას არ იამება, დედანემს გულით უნდოდა, მეც ელჩისა და იდუმალი მრჩეველის კარიერა დაშეწყო და ახლა რომ ნახავს ჩემს უკანდახევას, შეწუხდება, მაგრამ რა გაეწყო.

მე უნდა წავიდე აქედან.

ყოველ შემთხვევაში, გაცნობებთ ჩემს მისამართს.

აქ თავადი ვინმე გავიცანი, რომელსაც ჩემი სიახლოვე ძლიერ ახალისებს. მან მოხოვა მის მამულში წავყვე - წინასწარ დამპირდა რომ მე სრული ბატონი ვიქნები ჩემი თავისა.

მეც მინდა ბუდი ვცადო და თან გავეყვე თავადს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

აპრილის 19-ს.

ც ნ ბ ი ს ა თ ვ ი ს

ორივე წერილისათვის დიდად გმადლობთ.

მე განზრახ არ გიპასუხე, რადგან ვუცდიდი სასახლიდან ჩემი დათხოვნის ქაღალდს. მე მეძინოდა, ვაი თუ დედაჩემს მინისტროსათვის მიემართნა და ჩემი სამსახურიდან გასვლა ამ გზით გაერთულებინა.

ახლა უკვე იმედიანადა ვარ. დათხოვნის ქაღალდიც, ესეცაა, მომივიდა.

ვერ წარმოიდგენ, თუ როგორ უძნელდებოდა მინისტრს ჩემი გაშვება. მთავარის ტახტის მემკვიდრემ 25 დუკატი გამომიგზავნა სამგზავროდ, ასე რომ გადაეცი დედაჩემს - იმ ფულს ნუ გამომიგზავნის, ამას წინად რომ ვთხოვე.

მაისის 5-ს.

ხვალ მიუდივარ აქედან.

მინდა გზადაგზა ჩემი სამშობლოს არე-მიდამოც მოვიინახულო, ვნახო ის ადგილები, სად ოცნებაში მიტარებია ჩემი უღარდელი ყრმობის ტკბილი დღეები.

მინდა ერთხელ კიდევ გავიარო ამ ალაყაფის კარებში, საიდანაც უკანასკნელად გამომიყვანა დედამ მამის სიკვდილის შემდეგ, რათა შემდეგ სამაგელ ქალაქში ჩავკეტილიყავ.

მშვიდობით, ვიდამქლამ.

მაისის 9-ს.

მე მოვათავე ჩემს სამშობლოს არეებში ღარიბობა, მრავალი მოულოდნელი გრძნობა ეწია ჩემს სულს უეცრად.

რამდენიმე კილომეტრი მიკლდა დანიშნულ ადგილამდის, გავახერე პოსტილიონი, ვუბრძანე წასულიყო, და მე ქვეითად მივეყვი თემშარას. ამგვარად უფრო ხანგრძლივად შემეძლო გზადაგზა ყოველ წვრილმანს დაგვეირყებოდა. ჯერ კიდევ ბაღლი ამ ცაცხვის ქვეს ვმდგარვარ ოდესღაც და ეს იყო ჩემი სვირნობის კიდე, სახლვარი, დმერთო, როგორი ცვლილება მომხდარა ჩემთვის! მაშინ სურვილით ვიწვოდი, ბედნიერი უმეცრებით წაქეხებუდი, მომეხილა სამყარო მთელი და ხარბი გული გამეძლო ხაირ-ხაირ განცდებით და სანახაობით.

ახლა კი უკან მობრუნებული შორი ქვეყნიდან ვუბრუნდები მშობლიურ ბუდეს.

რამდენი ხელშეშლილი გუგმა, ოცნება, დარჩენილი ხორც-შეუსხმელად! ძირს - მთა მაღალი, ნისლში მოვლემარე.

რამდენჯერ ფიქრი ჩემი ანახდევულად თავს მოვლებია მწვერვალს იმ მთისას.

საათობით ვმჯდარვარ ამ ცაცხვის ქვეშ და ჩემი თვალი დაკარგულა ამ ჭაღლაკებში, ამ ტყეებში, იმ მთის გადაღმა.

მიუყახლოვდი ქალაქს. შორიდან ვესაღმეები ნაცნობ სახლებს და წყნარ ბაღნარებს.

ყველა ახალი თვალში ეკლად მეჩხირება. შევეულ ქალაქის აღაყაფის კარებში და ჩემი თავი ვიპოვნე ისევ.

მე გადავწყვიტე ჩვენი ძველი სახლის გვერდით დაბინავება. შევამჩნიე ის სასკოლო ოთახი, სადაც მოხუცი მასწავლებელი ქალი ახაბანას გვასწავლიდა - იგი ხაწვრიმადლო დუქნად გადაუქცევიათ.

რამდენი ცრემლი დამიღვრია ამ კედლებს შორის, რამდენი ბავშვური წუხილი მიგეშნია ამ არეებში.

არც ერთი ხაბიჯი ისე არ გადამიდგამს ამ პაწია ქალაქში, რომ ჩემს წარმოდგენას არ მოზღვაუებოდა მოგონება მოგონებაზე.

ვერც ერთი წმინდა ქვეყნებში მოხეტიალე მლოცველი ვერ განიცდის აღბათ იმდენ სათნო, მშვენიერ წუთებს, რაც მე ბავშვობის ჩემს არე-მიდამოში ვიგეძე იმ დღეს.

მიუყავი მდინარის ხაპირს იმ აღგილაძის, სადაც ჩვენ ბავშვები შევიყრებოდით და ბრტყელ ქვებს ხტუნვით გავაცურებდით წყლისა სიბრტყეზე.

რა ცხოვლად მახსოვს: ვაკვირდებოდი წყლის რონინებას, განცუფრებული შევცქეროდი, ვფიქრობდი თანაც: სად მიდის ნეტავ იგი ჭაული და ტაღლა ტაღლას ნეტავ საითკენ მივლალება? და ჩემი წარმოდგენის სახღვრებს ებჯინებოდა ეს ჩემი ფიქრი.

შეხედე, ვიღაქვდ, ასე შეხლულული და ბედნიერი იყვნენ აღბათ ჩვენი შორეული წინაპრები შორეულ დროში.

ასე ბავშვური იყო მათი შეგრძნობა და პოეზია.

როცა ოდისეი დაუსრულებულ, განუსახღერელ მიწაზე და განუხომელ წყალთ სივრცეებზე მოგვითხრობს, ეს ისე ადამიანურია, გულთან ახლოს, და ამავე დროს საოცარი იდუმალება.

რას მშველის მერმე მე ის ცოდნა, რომ ყოველ მოწაფესთან ერთად შემიძლია მეც დაგიმტკიცო, რომ მიწა, ჩვენი დედამიწა, ძრგვალია თურმე.

ადამიანს ხომ სულ მკვირული მიწის ნაჭერი ესაჭიროება ამ ცხოვრებაში და განსახვეწებლად უფრო ნაკლები.

უკვე თავადის საბაზიერო სასახლეს მოვადწიეთ.

საადოა ასეთი ჩინებული ადამიანის სიახლოეს ცხოვრება.

იგი უბრალო და კეთილშობილი ადამიანის ნიშნებია.

საოცარი ხაღხი ახვევია თავადს გარშემო. ისინი არც ისე მუხანათნი უნდა იყვნენ, მაგრამ არც პატიოსანი ადამიანის აღნაგობა მოეპოვებოთ.

ხანდახან ისინი რიგიანი ხაღხი მგონია, მაგრამ მე არც ისე იოლად მივეჩლობი ადამიანს.

რაც ყველაფერზე უფრო სამწუხაროა: თავადი ხანდახან ისეთ რამეებზე მსჯელობს, რაც მას მხოლოდ ყურმოკვრით აქვს განაგონი.

იგი ფრთად აფასებს ჩემს ცოდნას და ჩემს ტაღანტებს, უფრო მეტად, ვიდრე ამ ჩემს გულს. არსებითად გულია ჩემი სიამაყე, პირველხავე ყოველივე სიხარულისა. ძაღლისა თუ სიმძიმის.

ამ, რაც მე ვიცი, იმას ყოველი შეიცნობს, მხოლოდ გულია ჩემი ერთადერთი საგანძური.

მაისის 25-ს.

მე ერთი განზრახვა მქონდა ამ დღეებში, არც კი მინდოდა ეს თქვენთვის გამეხილა. ეს სურვილი მე არ ამიხდა. ამიტომაც გიმხელ.

მე ომში ვაპირებდი წახვლას. მიტომაც ჩამოყვევი თავადს ამ მხარეში.

ერთხელ, სეირნობის დროს გავანდე თავადს ჩემი განზრახვა. მან მირხია თავი შემეკავებინა.

მეც არ დავიხუმე და მისი დასაბუთება შევისმინე.

ივნისის 11-ს.

როგორც გუნებოს, ისე გამსაჯე.

მე აქ დიდხანს ვეღარ მოვიცდი. რა უნდა ვაკეთო/აკ? დრო განუსაზღვრელად გრძლად მეჩვენება.

თავადი ძლიერ კარგად მეძვივა, მაგრამ მე ^{მეჩვენება} ~~მეძვივა~~ ^{მეჩვენება} ~~მეძვივა~~ უხერხულად ვგრძნობ.

ბოლოს და ბოლოს მე და თავადს არაფერი გვაქვს საერთო.

იგი გონიერი ადამიანია, მაგრამ ეს გონიერება ფრიად შეზღუდულია.

მასთან ბაასი მე ისე მართობს, როგორც გვარიანად დაწერილი წიგნის გადაკითხვა.

კიდევ რვა დღეს დავრჩები ამ არემარეში და მერმე ისევ გავუდგები გზას.

ერთადერთი, რაც აქ გავაკეთე, არის – რამდენიმე ნახატი.

თავადს ხელოვნების აღდო მოეპოვება, მაგრამ იგი უკეთ იგრძნობდა ხელოვნებას, მისი მეცნიერული განსწავლა და ტრაფარეტული ტერმინოლოგია რომ არ უშლიდეს ხელს.

ივნისის 16-ს.

დიას,

მე მგზავრი ვარ მხოლოდ, ამ ქვეყანაზე საღარიბოდ შემოხიზნული. განა თქვენ ხემხე მეტი ხართ?..

ივნისის 18-ს.

საით მივდივართ?

14 დღეს კიდევ აქ დაყოფ.

მერმე იმ მადნის ქარხნების დასათვალიერებლად უნდა გავემგზავრო. ხემი გამგზავრების ნამდვილ მიზეზს თუ იკითხავ, მინდა დოტეს მიუვახლოვდე – ესაა მთავარი.

და მე ვიცინი!

ხემივე გულის ჭირვეულობა მაცინებს.

ივლისის 29-ს.

არა, ეს კარგია.

ყველაფერი ხინებულადაა.

რაო?

მე – მისი ქმარი?

პაი, ღმერთო, შემოქმედო ხემო, ეს ბედნიერება რომ მოგენიჭები-ნა ხემთვის, ხემს ცხოვრებას დოცვაში გავატარებდი.

მაპატიეთ უნიათო სურვილი, მომიტევეთ მე ეს ამაო თხვრა და ცრემლთა ფრქვევანი.

დოტე – ხემი ცოლი?

მთელს ქვეყანაზე უღამაზესი არსება ხემს მკლავებზე?

ვიღებდმ, მე უხეირო ქრეოლა დამივლის ტანში, როცა აღბურტი მის აშოღტილ ტანს ხელს შემთავლებს.

რა ნება მაქვს მე ასეთი რამე წარვსთქვა?

თუმცა რატომაც არა?
 ვიღამეღმ, გარწმუნებ, ღოტე ჩემს ხელში უფრო ბედნიერიც
 იქნებოდა.
 ალბერტს აკლია გრძნობიერება. როგორც გინდა, ისე გაიგე ეს
 სიტყვები.
 მე და ღოტე ბევრ რამეში ვგაფართ ერთმანეთს ჩვენის სხობი-
 თა და გრძნობებით. მე ათასჯერ მეავეს იგი დაცდილი.
 ძვირფასო ვიღამეღმ,
 თუმცა უხდა იოქვას, ალბერტს ძლიერ უყვარს ღოტე და იოქვა
 სიყვარული ღირსიც არის დაჯილდოების.
 ვიღაც აბეზარმა ხელი შემშიშალა.
 ცრემლები შემაშრა თვალებზე.
 დავიბენი.
 ვიღამეღმ, მშვიდობით!

აგვისტოს 4-ს.

განა მართო მე მომსულია ამგვარი რამე?
 ყოველ ადამიანს უქარწყლდება იმედი, ყოველ ადამიანს დაღა-
 ტობს ბუდი.
 მე ვინახულე ჩემი კეთილი დიასახლისი ცაცხვების ქვეშ.
 უფროსი ბიჭუნა შემომეგება, მისმა მხიარულმა ყიჟინამ დედამი-
 სიც მოიყვანა.
 მისი პირველი სიტყვებია:
 გულკეთილო ბატონო, იცით, ჩემი პანსი გარდაიცვალა (პანსი
 ყველაზე უმცროსი ვაჟი იყო).
 ჩემი ქმარი შეყიცარიიდან ხელცარიელი დაბრუნდა და, დაშე-
 ნოსთ ღმერთმა, მეხობლებმა ხელი მოგვიძარათეს, თორემ მათხოვრო-
 ბა უხდა დაგვეწყო.
 მე ვერაფრით ვანუგეშე ბედშავი და თრიოდე გროში ვანუქე
 მხოლოდ პატარას.
 დედაკაცმა რამდენიმე ვაშლი შემომთავაზა.
 გამოვართვი ბედშავს ძვირედი მონაკითხი და დავეტოვე ეს მწუხარე
 მიდამო.

აგვისტოს 21-ს.

ყოველი თვალის დახამხამებაზე მეცვლება გუნება.
 ხანდახან სიხარულის შუქი შემომეპარება გულში და ერთ წუთ-
 ში უკვე სხვა გრძნობა...
 ხანაც ოცნება გამიტაცებს: ვთქვათ, ალბერტი უეცრად გარდა-
 იცვალა.
 მაშინ მე...
 ან ის...
 მივეყვები, მივსდევ ამ ფიქრს და უცებ სახარი უფსკრული დააბ-
 ხენს ხახას ჩემს თვალწინ.
 ამას წინად ანაზღეულად გავიარე ის გ'ზა, სულ პირველად ღოტე
 რომ წავიყვანე ბაღზე.
 საოცარია!
 არავითარი რემინისცენცი. არც სიამტკბილე მოგონებისა.
 თავს ისე ვგრძნობდი, როგორც ის სული, ოდესღაც დიდებული
 თავადის აწ გავერახებულ ციხე-დარბაზში რომ დაეიადლობს.

სექტემბრის 3-ს.

არ მესმის სწორედ, როგორ შეუძლია მას სხვა უყვარდეს, როცა
 მე იგი ისე გაშმაგებით, ისე ღრმად, ასე გასაოცრად მიყვარს, როცა მე
 სხვა არავინ მივის, არავინ მიყვარს, არავის ვეძებ, მის გარდა.

სექტემბრის 4-ს.

ეს ასეა!

როცა ბუნება საშემოდგომოდ მოემზადება, შემოდგომა ისაღ-
გურებს მასში სულშიაც და გარეშემოც შემოდგომის გამეფდება.
ჩემი ფოთლები მოყვითალო ხდებიან კიდეც და ირავლივ ხეებს
დასცვენიათ ყვითელი ხეში.

ვიღპყდამ, არ მახსოვს, მე შენ თუ მოგწერე ამ გულქმის ბიჭზე, აქ
ვალბაიმში რომ გავიცანი მოხვლის უმაღვე.

მე მოვიკითხე ის ვაჟი, ან რა ბედი ეწია მას?

მიაძბეს: იგი სამხახურიდან გაუგდიათ კიდეც და არც არავის
ხდამია მისი შეკვდლება.

გუშინ, მახლობელ სოფლისკენ მიმავალმა თვალი მოუკარი მას.
ბედშავმა თვისი თავგადასხავალი მიაძბო და მეც ისე დამწვა
მისმა თხრობილმა გული, არ შემძლია არ გაგიზიარო.

თუმცა რად უნდა დაგაღონო შენც ამ აძბავით! არა სჯობს, რომ
ჩემთვის დავიტოვო სამწუხარო და სავალალო და შენც ამგვარად
ჩემი დასაგმობი და გასაკიცხი მასადა არ მოგცე ხელში.

ეჰ, რა გაეწყობა, ჩემი ბედი ასეთი ყოფილა!

ამ ვაჟმა მიაძბო, თუ როგორ მოურია მას იმ ქვრივის სიყვარული.
ბოლოს მან თვითონ აღარ იცოდა, რა ექნა, თურმე სმა-ჭამახედ
აიღო ხელი სიყვარულით გაშმაგებულმა.

თითქოს ბოროტი სული დაეუფლათ, ერთ საღამოს თაახში შეხ-
დია ქვრივს, სმენა არ ათხოვა მის მუდარას და შეგონებას და
ძალით მიახდამა მისი დაპყრობა.

ვაჟი ფიცუელობდა, რომ მას ცუდი განზრახვა არა ჰქონია, მას
სწყუროდა მხოლოდ სიყვარული და იმ ქალის ცოლად შერთვა.

ამ სიტყვებზე იგი დაიბნა და სიტყვა პირში გაეჩხირა...

ბოლოს ხმადაბლა, მოკრძალებულად გამოძიტყდა, რომ ბოლოს
მაინც მიაღწია თავის გულისწადიდს, ქალმა დაიახლოვა და შეიწ-
ყნარა მისი გახელებული ვნება.

ამ ფურცელს რომ თვალი გადავაავლე, დაერწმუნდი, რომ ამ
აძბის ფინალი მაინც არ გადმოძიკია შენთვის.

ჰო, და იმ ქალის ძმა ჩაურია საქმეში. მას თავიდანვე სძულებია
ის ვაჟი და მისი გაგდება უნდოდა თურმე.

ძმას ეძინოდა – დის გათხოვებით და შეიღის ყოლით მის
ბავშვებს მამულ-დედული დააკლდებოდა, ამიტომაც გააძევა მოჯამა-
გირე, ახლა იმ ქალს მეორე ვაჟი აუყვანია მოჯამაგირედ, აუყვანია
და ძმა ახლა იმ მეორესაც გაგდებას უპირებს. ხალხში ხმაა: ქალი
ამ ვაჟს გაჰყვება ცოლადო. მაგრამ ჩემი ნაცნობი ყმაწვილი მონ-
დომებულა: რათაც უნდა დაუჯდეს, სხვას არ გაატანოს ის ქალი.

რასაც აქა ვწერ, ყოველივე ხამდვილად და გადაუჭარბებლად
მაქვს აღნუსხული.

უნდა შევნიშნო, ჩემი ხათხრობი სუსტია იმ ვაჟის ვნებიან
გმობქმებთან შედარებით, რადგან მე ჩვენი ჩვეულებრივი ხსეობის
კარნახით ვერიდებოდი უხერხულ გამოთქმებს.

ეს აძბავი სიყვარულისა, ვნებისა, და ტანჯვისა არამც და არამც
პოეტური გამოგონება არ არის.

იგი ასე მომხდარა, ასე ცოცხლობს, ასე სუნთქავს მოყლი თვისი
თვალწარმტაცი სისპეტაკით იმ ჯურის, იმ კლასის ადამიანებს შორის,
რომელთაც ჩვენ გაუთლელდ, უხემ ადამიანებს ვუწოდებთ ხოლმე.

ჩვენ განათლებულნი – გონებაჩლუნგნი! მე გთხოვ ეს აძბავი
სათნოდ მოისმინო.

ხომ ხედავ, ყოველივე ამას როგორი დაწყობილი ხელით ვწერ?
გადაიკითხე იგი გულდასმით, ჩემი კარგო, რადგან იგი ამავე დროს
შენი მეგობრის აძბავიც არის.

მეც ასე მომივიდა, მეც ასე მომივა, თუმცა მე არც ისე გამბედავი ვარ, არც ისე ჯიქური, როგორც ის ბედშავი მოჯამაგირე, რომელსაც მე ვერც კი შევედრები.

სექტემბრის 5-ს.

ლოტეს წერილი მიუწერია სოფელში საქმეებზე დასწრის საბჭოს. ბარათი ასე იწყებოდა: „ძვირფასო, საყვარელო ჩემო, ჩამოდი, რაც შეიძლება, მალე, მალე ჩამოდი. გიციადი მოუთმეხლად“.

მალე ამბავი მოვიდა, ალბერტი კიდეც რამდენიმე დღეს დარჩებოდა იქვე. ეს წერილი აქ დარჩენილიყო და ხალამოს ხელში ჩამოვარდა. მე გადავიკითხე და გამეცინა.

მან ჩემი ღიმილის მიზეზი გამოიკითხა: ჩვენი წარმოდგენა ხომ ჭეშმარიტად ღვთიური ძღვენია; მე ერთ წუთში წარმოვიდგინე, ვითომ ჩემდამი ყოფილიყო ეს ბარათი მონაწერი.

ლოტეს, როგორც სჩანს, ეს არ მოეწონა, სიტყვა გამაწყვეტინა და მეც დავღუძდი.

სექტემბრის 6-ს.

როგორც იქნა, გადავწყვიტე: ჩემი ცისფერი ფრაკი, რომელშიაც პირველად გავიცანი ლოტე, აღარ ჩამეცვა მეტად. ახლა მეორე შევუკვეთე სწორედ იმავე ფერისა და იმავე ფასონის.

შევიკერე აგრეთვე ყვითელი ეილეტი და ფრაკის შესაფერი მიქვა. პირველად რაღაც მეხამუშება, ალბათ გავა დრო და მომეწონება.

სექტემბრის 12-ს.

ლოტე რამდენიმე დღეს სხვაგან იყო, ალბერტის ჩამოსაყვანად. დღეს მის ოთახში შევედი; წინ შემომეგება, ხელზე ვეამბორე. ერთმა იადონმა ხარკესთან გაიფრთხილა და მხარზე შეაჯდა ლოტეს.

– ახალი მეგობარი!

წარმოსთქვა მან და ხელის გულზე გადმოიტყუა – ეს ჩიტი ჩემი პატარასთვისაა მინიშნებული.

შეხედეთ, როცა პირს მივაწვდი, ფრთებს აფარვატებს და კენკვას დაუწყებს.

შეხედეთ, როგორ მკოცნის.

როცა ლოტემ პირი მიუშვირა, ფრინველმა ჩისკარტი შეუყო ტუჩებს შორის. თითქოს გრძნობდა მის ბაგეების სიტკბობას.

– თქვენც უნდა გაკოცოთ იადონმა, – წარმოსთქვა ლოტემ და ჩიტი მომაშვირა.

იადონის ჩისკარტმა გზა გაავლო მის ტუჩებსა და ჩემს შორის და მისი ჩისკარტის ნელმა კორტნამ სიყვარულით სავსე ალერსი მომაგონა.

– მისი კოცნა, – ვამბობდი მე, – არც ისე უანგაროა. იგი საზრდოს ეძიებს და ცარიელი ალერსით უკმაყოფილო უკუიქცევა ისევ.

– იგი ჩემი პირიდანაც სჩვევია ჭამას, – სთქვა ლოტემ.

მან ფინჩხები დაიყარა ცერზე და გულუბრყვილოდ გულშემატკივარი სიყვარულის ეღვა იღიმებოდა მის ბაგეებზე.

მე სახე ავარიდე.

არ უნდა ჩაიღინოს ასეთი რამეები.

არ უნდა გაადიხიანოს ჩემი, ყოველდღიურობის შუაგულში ჩაფერ-
ფლილი ფანტაზია ამ ციურად უმანკო სურათებით და სიმბოლოე-
ბით, გესმის?

მაგრამ, რატომაც არა?

იგი მეხდობა, და კარგად იცის, როგორაც მიყვარს.

ქართული
საზღვრობი

სექტემბრის 15-ს.

საოცარი ბრაზი მოგიუფლის, ვიღპელმ, როცა იმ ადამიანებს მოი-
გონებ, რომელნიც იმ ძვირე სამკაულს ამ ცხოვრებისას არც კი
აფასებენ, — რაც ასე ამძვენებს მიწიერ ცხოვრებას.

შენ იცნობ იმ კაკლის ხეებს, ვიღპელმ, სტ-ს ხუცესის კაკლის
ხეებს, რომელთა ჩრდილში მე და ღოტე ვისხედით ერთხელ; ის
საუცხოო კაკლის ხეები ჩემს სულს დიდი სიხარულით ავსებდნენ
მუდამ.

როგორ ამკობდენ და აგრილებდენ ისინი ხუცის ეზოს!

და მოგონება იმ პატიოსანი სუფიერი მამისა, რომელსაც ეს
ხეები დაურგავს იდეხლაც, სკოლის გამგემ არაერთხელ ახსენა
მისი სახელი (თავის პაპისგან ქონია განაგონი); იგი ჩინებული
კაცი ყოფილა და მისი სახელი მოკრძალებით და წმინდათ იხსე-
ნიებოდა ამ ხეოა შორის.

გუშინ ხვენ ამ კაკლის ხეების მოჭრაზე ვსაუბრობდით და სკო-
ლის გამგეს ვრემდეები მოადგა თვალეებზე.

მოუჭრიათო? ღამის იყო, გაუგვიუდი. მე სიამოვნებით ჩავაძ-
აღლებდი იმ არამზადას, ვინც პირველად ვუღლი მოუღერა იმ კაკ-
ლის ხეებს.

მოელი სოფელი გულნატკეხად ბუზღუნებს და მე მგონია მღვდ-
ლის ცოდის მრავალი პატივისცემა (კარაქის, კვერცხების გაგზავნა
და სხვა) უთუოდ დააკლდება.

ეს ახალი მღვდლის ცოდია (ბებური ხუცესი გარდაცვლილა).
სადგელი, გამხმარი, სხუელი არსებაა, ყველა სიუფის და არც იგი
უყვარს აქ ვინმეს.

გატეჭებული, ტუტევი დედაკაცი, რომელსაც ძლიერ განათლე-
ბულად თავი მოაქვს კანონების გარკვევაში, ხელებს ურევს და
ბევრს მუშაობს ახალი მოდის ქრისტიანობის მორალურ-კრიტიკულ
რეფორმაციისათვის, ღაფატერის ოცნებებზე მხრებს იხეჩავს, მო-
დად დაძაბუნებული აგებულების პატრონია და ამიტომაც ამ მი-
წაზე არავითარი სიამე არ უღიმის.

მხოლოდ ასეთ უნიათო ქმნილებას თუ შეეძლო ჩემი კაკლის
ხეების მოჭრა.

თურმე ამ ხეების საუცხოო ჩრდილი, მისი აზრით, ეზოს აძ-
ნელებდა, ფოთლების ცვენა მიდამოს ბილწავდა, და მწიფე კაკალს,
ბავშვები რომ ჭაღლოკებითა და ქვებით დაუწვევდნენ ჩამობერტყვას,
ეს მის ხერვებზე მოქმედებდა — და ყველაფერი მას ხელს უშლიდა
კენიკოტის, ზემღერის და მიხაელისის გარჩევაში.

განსაკუთრებით მოხუცებია სოფელში ამ ამბის გამო გულად-
რენილი.

მე შევეკითხე მათ: რისთვის მოატრევიხეთ მერე, თუ ასე ვიყვარ-
დათ ეს კაკლის ხეები-მეთქი?

— როცა სოფელში მამასახლისი და მღვდელი რაღაცას მოინ-
დომებენ, ხვენ რა გვეთქმისო.

თა, მე რომ თავადი ვიყუე, შავ დღეს დავაყენებდი ერთსაც და
მეორესაც; მაგრამ მე რომ თავადი ვყოფილიყავი, არც კი მოვიკითხ-
ავდი აღბათ ამ ხნიერ კაკლის ხეებს-ჩემს მამულში!.

ოქტომბრის 10-ს.

როცა მე მის შავს თვალებს შევხედი, გულზე ბინდი გადამეყრება.

ვატყობ: ალბერტი არც ისე ბედნიერი უნდა იყოს, როგორც მე ვს მეგონა.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ოქტომბრის 12-ს.

ოხიანმა პომერი გააძევა ჩემი გულიდან.

თვალწარმტაც სამყაროში შეკვავხარ პოეტს.

დახეტიალობ გრიგალით გადაქელილ ველებზე და მთის თხემებზე, ხისლების ღეხაქებს რომ დაფხრიწავს შუქი მოვარისა, გაისმის გარდაცვლილ მამების სულთა მოთქმანი.

მთების ქიმიდან გადმომდგარან გვირაბებიდან გამოსული მკვდარი სულები და გაისმის ხავსით მოხილ მხედრების საფლავეების ლოდებზე მტირად მოჯხურთა კვნესა-გოდება.

ახლა ველებზე მოხეტიალე ჭაღარა ბარდი თავის წინაპართა ნატურფალებს რომ ეძებს ველად და ასე საფლავეის ლოდებს პოულთბს მხილოდ, გულგასეხილი გასცქერის მერმე მწუხრისა ვასრკვლავს, აქონრიდ ზღვისა გავას გაღმა მიჩქმადულს, და წარსულ დროთა დომგულ გმირების მხეგადახული სულები რომ გაცოცხლდებიან, და მერმე იგი მომდურალი წარსულ დიდების მხეგადახულთა დახლებს გამოიწვევს ისეუ აწმყოში ჯადოსნურ ძალით და გაცივებულ მიწას დაიხედავს მაშინ და დაიძახებს: მოვა ის მგზავრიც, ვისაც ერთხელ მე უნახავარ მშვეყნებით ხავსე და მკითხავს კიდევ: სად წავიდა, სად წავიდა ის მომდურალი — სწორუპოვარი მე ფინგალისა? მის ნატურფალი ხომ ატყვია ჯერ კიდევ მიწას, და იგი კიდევ მე დამეძებს ხმელეთის პირზე.

პოი, მეგობარო ჩემო, კეთილო!

მინდა ამ წუთში მეც ვიშიშვლო ხმალი ვით ერთგულმა თანამეაბჯრემ და ჩემი თავადი გამოვიხსნა ამ ცხოვრების სიდუხჭირიდან და განთავისუფლებულ დმერთკაცს ვავაყოლო თან ჩემი სული.

ოქტომბრის 19-ს.

აჰ, ჩემი გული დიახაც გრძნობს საშინელ დანაკლისს.

და ვვიქრობ ხშირად, თუნდაც ერთხელ, ერთხელ მაინც რომ შემეძლოს მკერდზე მივიკრა დვთაება ჩემი, ეს დანაკლისი სამუდამოდ შემევესებოდა.

ოქტომბრის 26-ს.

მე დღითიდლე ურწმუნდები, ჩემო კარგო, რომ ადამიანის ცხოვრებას დიდი ფასი არა აქვს მაინცდამაინც, რაც უფრო მეტი ხანი გადის, მითუფრო მკვიდრდება ეს აზრი ჩემში.

ლოტეს ერთი მეგობარი ქალი ეწვია, მე მახლობელ ოთახში შევედი, წიგნი ავიღე, ვედარ ვიკითხე, მერმე კალამს წამოვაველე ხელი და წერა დავიწყე.

ქალები ხმადაბლა უმნიშვნელო რამეებზე საუბრობდნენ.

ესა და ეს თხოვდება, ის ავად გამხდარა, მეორეს ხველა სჭირვებია, მესამეს ების ძვალი გამოვარდნია, იმას გულის წუხილი მქონდა, B-იც ცუდად გრძნობს თურმე თავს. ის მოლაღ დასივდა, - შენიშნა სტუმარმა.

და ჩემმა ფანტაზიამ უკვე მომაკვდავი ქალის სარეცელთან მიმთევანა და ვხედავ, თუ როგორ შეაქცია სულთმობრძეებს სიცოცხლეს ზურგი.

და ქალები გულგრილად ბაასობენ, თუ როგორ უკვდავმა მათთვის უცხო ადამიანი.

და მე თვალი მოვაველე თთახს გარშემო. ეგერ ღორებს ტანისამოსი, მაგიდაზე მისი საყურეები აწყვია, აღბერტის ნივთები, ეს აუჯი და საგნები, ყოველივე ეგზომ ნაცნობი და ჩემთვის მახლობელი, თვით ეს საწერ-კაღამი, ყოველივე და ყველაფერი.

რა ვარ მე ამ სახლში? ჩემი მეგობრები პატივსა მცემენ. მიუხედავად ამისა, მე რომ აქედან წავიდე და ამ წრიდან გამოუთიშო, ისინი კარგა ხანს იგრძნობენ ერთგვარ დანაკლისს, მაგრამ რამდენ ხანს?

ო, როგორ წარმატალია ადამიანი, ვიდრე იგი თანადამსწრეთა თავის წრის და თავის გარემოში, იგი კიდევაც ახდენს მათზე შთაბეჭდილებას და როცა წავა, გაეცლება საყვარელ საგნებს, ძვირფასს არსებებს, წარიხოცება და უწყალოდ წარიძლება მისი კვალი ამ ცხოვრებაში.

ოქტომბრის 27-ს.

ხანდახან მისდა მკურთხევი და გადმოინთხას ამ უბედურ თავის ქალიდან თუნდ ჩემი ტვინი.

თუ სიყვარული, სიტყვო, სიტკბოება თან არ დამყვება სადაც წავალ, ამას ყველაფერს მე სხვა ბედი ვუღარ მომაგებს. და ვერც მე ვუტყობ ჩემს მოყვასსაც ნეტარ გრძნობებით, თუ იგი დამხვდა გულგამოტყული, სულთ სხეული.

ს ა დ ა მ ო ს

ჩემი სულის სავსება მასზე ფიქრით იშრიტება. ჩემი სულის სავსება უძიხოდ რაა, თუ არ არარაობა!

ოქტომბრის 30-ს.

განა ერთხელ და ასჯერ მომივლის აზრი - გადავეხვიო, ყელს შემოვეჭდო!

ღმერთო მაღალო, შენ კარგად იცი, რა ძნელია: თვალით ხედავდე ეგზომ დიდს ცთუნებას და არ შეგეძლოს ხელი შეავლო. და სანატრულ საგნების ხელით შეხება ხომ ბუნებრივი მოთხოვნილებაა ადამიანისა!

განა ბავშვები ხელს არ წააკლებენ ყველაფერს, რაც მათ თვალში მოეწონებათ.

და მე?..

ნოემბრის 3-ს.

ღმერთი მეავს მოწმედ, ყოველ დამეს იმ იმედით ვიძინებ, რომ მეორე დღეს დიდის ნათელსა მზეს ვუღარ შევესწრო.

დიდით თყავს ვახელ, მზე თავზე წამადგება და განუსაზღვრელად უბედური ვარ.

მე რომ უკმური ხასიათის პატრონი ვიყავი, უბუნებობას ან ბუნებას დავაბრალებდი, ან სხვას რაიმეს – და სულის ქენჯინაც არ მიქნებოდა ასეთი მძაფრი.

ვაი მე, რომ კარვად ვიცი: ყველაფერში თვითონ მე ვარ და მნაშავე და სხვა არაყის და არაფერი.

ქმარა, ცხადია ჩემშია საძებარი ყოველივე უბედობის და მწვერულის პირველხათავე ისევე, როგორც ნეტარებისა და სიტყვებისა.

განა მე იგი არა ვარ, გრძნობათ-სავესებით რომ ვიყავი გაღაღებული, ვისაც ისეთი მოსიყვარულე გული უძგერდა თდესლაც მკერდს ქვეშ, რომ მთელ ქვეყანას თავს ევლებოდა – სიყვარულითა და ზრუნვით აღსავსე. და დღეს მე ვხედავ: მოკვდა ეს გული, აღარ გამოსჩქევს მის წიაღიდან არც აღტაცება, არც ნეტარება, დამიშრენ თვალსიცი და ეს გრძნობებიც ვედარ მომირწყავს ტკბილი ცრემლებით, და შემეჭმუხვნა შუბლის ნაოჭი.

მე ვიტანჯები, რადგან, ვაჰმე, დამიკარგავს ცხოვრების ჩემის მაცოცხლებელი ძაღა წმინდა და სანუკველი, რომელიც ჩემს გარშემო ქმნიდა სამყაროს ჯადოსნურ ძალით აღმოცენებულს.

და დილით, როცა მზე გააშუქებს ჩემს სარკმლის გასვწვრივ მთვლეძარე ველებს და მდინარეს მოხხრიალეს თხემებს გადაღმა და ჩემი სული დაწრეტილი მიწიერ შევებით გულხელდაკრეფით შეახერდება ბუნების სურათს მომხიბვლელსა და სანეტაროს, მაშინ მიწასზე დავეცემი – ვლოცულობ ისე, როგორც მთესველი ნოყიერ წვიმებს რომ გამოსთხოვს ღოცვით შემომქმედს.

მაგრამ ასე ღმერთი წვიმებს არ ჰგნავს ჩვენისთანების უნიათო ღოცვის გამგონე.

ნოემბრის 8-ს.

ღოტემ მისაყვედურა: აძდაბოლოს უცნაური ექსცესები რად დაგჩემდაო?

ჩემი ექსცესები?

აღბათ იმას თუ გულისხმობს კეთილი ღოტე, რომ სადილად ერთი ჭიქის ხაცულად მთელ ბოთლ ღვინოს გამოვცელი ხოლმე.

– ნუ ჩადისართ ამგვარ რამეებს.

იფიქრეთ ცოტა და მიხედეთ თქვენს ღოტეს.

– განა მე უნდა მჭირდებოდეს ამის გახსენება?

– მე მგონია.

– მე ყოველ წუთში თქვენზე ფიქრით ვარ შეპყრობილი.

დღეს მე იმ ადგილას ვიჯექი, სადაც თქვენ ამას წინად ეტლიდან გადმოხტით, მან სიტყვა ბანზე ამოვდო, რომ დეტალები არ მომეგონებინა.

მყირფახო, მე ვიდუპები.

რაც მოესურვება, იგი მიყოს, ჩემთვის სულერთია.

ნოემბრის 15-ს.

გმადლობ, ვიდუპემ, გმადლობ შენი გულითადაი თანაგრძნობისათვის, შენი მეგობრული რჩევისათვის. გთხოვ, შენ დამშვიდდი თღონდ.

მიუხედავად იმისა, რომ ძლიერ დავიქანცე, მე კიდევ საკმაო ძაღა მომეპოვება.

შენ იცი, მე ანგარიშს ვუწევ სარწმუნოებას – იგი ხომ მრავალ მაშურაღს ყავარჯენად გამოდგომია.

მაგრამ ყველას ხომ არ გამოდგომია იგი ყავარჯენად? მიმოიხედე ვრცელ სამყაროში, ნახე ათასები, რომელთაც ეს ყავარჯენი არ გამოდგომიათ, არც მერმისში გამოადგებათ.

განა თვით ძე კაცისა ამას არ ამბობს: ხელს გარშემო მხოლოდ ისინი იქნებოან, რომელთაც მამა ზეცური მე მოძახივს.

და თუ მე არა ვარ მიხადმი მინიჭებული?

ეგებ მე მამა ზეციერმა თან დამიტოვოს?

გთხოვ ეს სათქვამი ყალბად არ გაიგო.

ნურც დაცინვით ჩამომართმევ ამ უბირ სიტყვებს.

გულწრფელად, სავსებით გულწრფელად ვადიარებ ყოველივეს შენს წინაშე.

ხედავ კეთილს, რა არის ეს, თუ არ ბედი კაცისა, დაცლა ფიადის ბედისწერით გადმორწყულია?

თვით ძეს კაცისას ხომ ეძწარა ფიადს იგი, კაცურ ბაგითა განახინჯი და ნაგეძები, და ან მე რად უნდა მოგატყუო, ვითომაც ტკბილად ეს ფიადს მეჩვენებოდეს.

ან რისთვის უნდა მრცხვენოდეს იმის, ხედავ სხეული რომ კრთის შიშით, ყოფნა-არყოფნის მიჯნებადის რომ მივადწიე.

როცა წარსული ისე ბრწყინავს, როგორც რომ ელვა ბნელ უფსკრულებზე გარდატეორცნილი და ხელს გარშემო მთელი სამყარო იძირება ხელ-ხელა ბნელში.

განა ეს უფსკრულს დაწაფებულ არსებისა ხმას არ წააგავს: უფადო,

უფადო,

რისთვის დამტოვე მე შენს კადეგან?

რისთვის, რისთვის უნდა მრცხვენოდეს თუნდა ამ გამოთქმისა, როცა ისიც კი ვერ ასცდა ამას, ვინც ზეცის რიგს მძლე ხელებით ისე დაგრაგნის, ვით ხამდის ნაჭერს რამ უმხიშვნელის.

სოემბრის 21-ს.

იგი ვერ ხედავს, იგი ვეღარ გრძნობს, რომ მან ხამხალა განმიძხადა და მიმაყენა სიკვდილის პირას.

და ვეწაფები გულმოდგინედ სავსე ფიადას, მისი ხელთა ხელსკენ გამოწყდილს.

რას მოასწავებს ან ის კეთილი მზერა ხშირად, ხშირად მოპყრობილი...

არა, არც ისე ხშირად, ხანდახან ხედავ ბაგიდან ამოსკდება სიტყვა ვით ელდა; ის ყურადიდებს და შემომხედავს და თანაგრძნობა ესაბრება სათხო სახეზე.

გუშინ საღამოს, მის წახვლა რომ დავაპირე, ლოტემ ხელი გამომიწოდა და მეუბნება: მშვიდობით, ძვირფასო ვერტერ.

ძვირფასო ვერტერ!

ეს პირველად წამოცდა ლოტეს და ამ სიტყვებმა ქრუანტელად დამიარა ძვალსა და რბილში.

ვინ იცის, რამდენჯერ გავიმეორე მერმე გზადავზა მე ეს სიტყვები.

და დაწოდის დროს როცა ხემათვის რადაცუებს ვროშავდი, ხამხალდა უცებ წამცდა: დამე მშვიდობისა, ძვირფასო ვერტერ.

მერმე ისევე მე დავცინე ხელსავე თავს.

სოემბრის 22-ს.

არ ძაღმიცს ლოცვა: მომეცით იგი, და მასინც ხემად მეჩვენება იგი ხანდახან.

არ ძაღმიცს ლოცვა: მე დამახებეთ.

და იგი სხვისა ყოფილა თურმე.
 მე ჩემსავე ტკივილებს ვეხუმრები, ვეთამაშები.
 ბოლომდის რომ მივეყუე, თავისთავად შესდგებოდა ანტიტეზების
 მთელი ლიტანია.

ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

ნოემბრის 24-ს.

იგი გრძნობს, თუ როგორ ვიტანჯები.
 მისი შემოხედვა დღეს გულის სიღრმეში ჩამწვდა.
 იგი მარტო დამხვდა.
 მან შემომხედა.
 მე ველარ ვნახე მასში მშვენიერება. მე ველარ ვნახე მასში გონების
 ნაპერწკლის ელვა. ეს ყოველივე გაჰქრა, თითქოს გაუჩინარდა.
 სამაგიეროდ, მის შემოხედვაში მე თვალი ვჰკიდე ტკბილ თანა-
 გრძნობის შუქსა საამურს.
 რად არ შემეძლო ჩავვარდნოდი იმ წამში ფეხქვეშ? რად არ
 შემეძლო ათასი კოცნა აღმებუჭდა მე მის კისერზე?
 მან პიანინოს მიაშურა და თავისი პარმონიული ხმა ჩააქსოვა
 კლავიშთა აკორდს.
 მე შევეტორტმანდი უტეხი ვნებით აღტყინებული. წელში გამ-
 დრიკა უხილაყმა ძაღამ, თავი ჩავქინდრე. დაუდუვი ფიცი: არასოდეს,
 არასოდეს მოვიხდომო, მაგ ბაგეებზე რომ აღვბუჭდო კოცნა მგ-
 ხნებარე.
 იმ ბაგეებზე – ციური არსნი რომ დაჰქრიან უცხო შეფრფენით.
 ხომ ხედავ, როგორც კედელი აღიმართა ეს ნებისყოფა ჩემს წინაშე!
 როგორც კედელი!
 ეს ნეტარება!
 და უფსკრული!
 და ცოდვების მონანიება?
 ცოდვების???

ნოემბრის 26-ს.

ხანდახან ჩემს თავს ვეუბნები:
 შენი ბედი უბადლოა და ერთადერთი.
 არავის ხვდომია ტანჯვა ამდენი.
 მერმე რომელიმე ძველი დროის პოეტს გადავფურცლავ და ისე-
 თი გრძნობა მაქვს: ჩემსავე გულს ვხედავდე ცხადლივ.

ნოემბრის 30-ს.

ვერ გამოვუხიხლდი, ვერ დავშოშმინდი.
 ხადაც კი წავალ, წინ შემეყრება მონვენება, ელდა მეცემა.
 დღეს,
 პოი, ბედო!
 კაცობრიობაე!
 წყაღს მივაშურე სადილობისას.
 მადა არა მაქვს, კარგა ხანია.
 უდაბნოდ მომეხვენა მე ეს გარემო.
 ცივი, ნოტიო წაღიკონი და ღრუბლები ტუტისა ფერი ჩამოერე-
 კა ქარს მთებიდან ამ ხეობაში.
 შორიდან ვხედავ ვიდაც კაცს, გაცვეთილ მწვანე ტანისამოსში,
 რომელიც კლდეებს შორის დაბობდავს და რაღაც ბაღახებს დაე-
 ძებს აღბათ.

ჩემი ფეხის ხმა რომ გაიგონა, სახე მოიდრია და ჩემსკენ და მისი გამომეტყველება არც ისე ურიგოდ მეჩვენა. ეს იყო მხოლოდ, საშინელი მწუხარების ჩრდილი გადაჰკვროდა ბედშავ სახეზე.

შავი თამბუქი ქინძისთავებით დაემაგრებინა, ნაწილიც ნაწნავებად დაეწნა და მხრებზე ეფინა.

მე გამოვიკითხე, თუ რას ეძებდა.

- ვეძებ ყვავილებს და ვერ ვპოულობ.

- შესაფერი დროც ვერ შეგიძრნევიათ ამ საქანს ვერცხვით?

- ყვავილები? თ, როგორ არა, ყვავილები ძალიან მეყვება.

წარმოსთქვა მან და მოშიახდლოვდა.

ჩემს ბაღნარში ორნაირი ჯიშის ვარდები და სამბახები ყვავიან, ერთი მამამ მასუქა, ისინი ჯინჭრებით იზრდებიან.

ახლა მე დავეძებ და ვეღარ მიპოვებია ჩემი ყვავილები. გარედ ბევრია წითელი, ყვითელი და თეთრი ყვავილები, იასამნის ჩირგვს ხაუცხოვო ყვავილი სხვევია, ახლა ვეღარ ვხახულობ, ოღონდ ეს არის.

მე ფრთხილად შევეკითხე, თუ რათ სჭირდებოდა მას ყვავილები? საოცარმა დიდიღმა გაიფიქრა მის სახეზე.

საღიჯი თითი ტუჩთან მიიტანა და მეუბნება: თუ არ გამცემ, გატყვი: ჩემს მოჯნურს ყვავილის გვირგვინს შევპირდი.

- ეს ხინებული აზრია.

- თ, მას სხვა რამეებიც მოეპოვება, მას სამკაულები და გვირგვინიც არ აკლია.

- რა ქვია თქვენს მოჯნურს?

- თ, სახელმწიფომ რომ ფული მომცეს, მე სხვა ვინმე ვიქნებოდი. თუმცა ისეთი დროც იყო, მე უკეთ ვგრძნობდი თავს. ახლა გავითავდი და ესაა.

მე ახლა ხომ ვხედავ - წარმოსთქვა და თვალცრემლიანმა ახედა ცას.

- ბედნიერი იყავი, არა?

შევეკითხე მე.

- ასე რომ მინდოდაც, ისევ ისეთი ვიქნებოდი, მაშინ მე ისე მსუბუქად ვგრძნობდი თავს, როგორც თუქნი წყალში.

- ჰაინრიხ, - დაუძახა მას შორიდან მოხუცმა ქალმა, - ჰაინრიხ, სად დახეტიალობ? ყველგან გაძიეთ, ვერსად ვხახუთ, გიცვდით სადილად.

- ეს თქვენი შვილია, ქალბატონო? - ვეკითხები მანდილოსანს.

- დიახ, ჩემი საცოდავი ვაჟი, - მიპასუხა ბედშავმა. დმერთმა მძიმე ჯვარი დამაკისრა.

- რამდენი ხანია ასეთ მდგომარეობაში?

- ასე წყნარად სულ სახვეარი წელი. მადლობა დმერთს კიდევ წინად უარესად იყო. ჯაჭვებით შეკოჭილი ყავდათ საგიუეთში.

ყოველთვის მეფეებსა და იმპერატორებს ეტოქება. იგი წყნარი, მშვიდი ადამიანი იყო, ერთხელ გააცივა, მერმე გაგიჟდა მოულოდნელად.

აჰ, მე რომ ამის ამბავი მოგითხროთ, ბატონო...

მე შევაწყვეტინე მოხუცს:

- ის რა დრო იყო, ეს ბედშავი რომ მეუბნება, ასე კარგად ვგრძნობდით ჩემს თავს?

- ეჰ, ბედშავი, იმ დროს გულისხმობს იგი აღბათ, როცა საგიუეთში იყო გამომწვედუელი.

მე ამ სიტყვებმა დამხაფრა, თქროს ფული ჩავუდევი მოხუცს ხელში და ხანქაროდ გავუცადე.

და შენ ბედნიერი იყავი, როცა ისე კარგად გრძნობდი შენს თავს, როგორც თუქნი წყალში.

დმერთო სახიერო!

ვამბობდი ჩემთვის.

ჩუთუ ეს შენი განახენია, რომ ადამიანი მხოლოდ მანამდის გრძნობს ბედნიერებას, ვიდრე გონს მოეცა, ან როცა გონებას დაკარგავს სავსებით.

ბედკრულად!

მე შეხარბება შენი გონების ამღვრევა! შენ სასოწარკვეთილი დახეტილობ, რომ შენი გულის დედოფალს ყვაოდეს მხოლოდ - ამ შუა ზამთარში, და სწუხხარ, რატომ ვეღარ პოულობდი შენს რატომ ვეღარ პოულობდი.

და მეც უხახოდ გამოვდივარ სახლიდან, უხახოდ დავხეტილობ და ასევე უკან ვბრუნდები.

და შენ გგონია, ფული რომ მოგცეს და ჯამაგირი, შენ უთუოდ ბედნიერი იქნებოდი, ბედშაჟო, მაგრამ მაინც ნეტარო, შენი უბედობის მიზეზად ამქვეყნიური დაბრკოლება მიგინნევია? და ვეღარც კი გრძნობ, შენი უბედობის მიზეზი შენს დაბნელებულ გონებაში, შენს იავარქმნილ გულშია ჩაფლული და უამისოდ თვით ამქვეყნიური შეფეები ვერას გიშველიან.

იგი უნდა დაიღუპოს, ვინც ავადმყოფს დასცინის, რომელიც შორეულ სათავეს დაეძებს, თავის ტანჯვათა გამამრავლებელს, ვინც ხინდაისის ქენჯნის დასათკებლად წმინდა ავგიდებზე საღარიბოდ დაეხეტიება.

ყოველი ნატკრფალი მისი მიწისპირზე გადარჩენილი წვეთია, მისი შემკრთალი სულის მაღამოს მომცხები, და თქვენ ფუჭ ოცნებას უწოდებთ ამას, თქვენ, სიტყვებით მოვაჭრეო?

ფუჭი ოცნება?

უფალო, შენ ხომ ხედავ ამ ჩემს ცრემლებს?

მამათ სახიერო, უცნობო, ჩემს მიერ უხილავო, შენ, რომელიც თანხლაც ჩემს სულს, სათნოებით აღავსებდი და აწ პირი უკუგვიძრვია ჩემი არიდან, მიხმე, მამათ.

ჩუ სდუმხარ, კმარა.

ან როგორ შეუძლია მამას იმ წუთებში დუმილის დაცვა, როცა უძლები შვილი მამის წიადად მობრუნებული ყელს მოეჭდობა და ეტყვის ასე: მე შენთან ვარ ისევე, მამა, ჩუ განრისხდები, რომ ჩემი დარიბობა ამქვეყნიად უნდა შევწვიო, რადგან ასეთი იყო შენი ჩება, შენი სურვილი.

სოფელი ესე ხომ ყველგან ერთი და იგივეა სხარულსა, ტანჯვასა და შრომაში ჩაფლული.

მაგრამ რაი არს ეს ყოველივე? მე მხოლოდ იქ ვიგრძნობ შეებას, ხადაც შენა ხარ და შენს სიახლოვეს მინდა დავტკბე, მინდა ვიტანჯო, და შენ, საყვარელო, მამათ ხეციერო, ჩუ ხელსა პერავ ამგვარ უძლებ შვილს!..

დეკემბრის 1-ს.

ვიღამედმ,

ის კაცი, რომელზედაც წედან მოგწერე, ის უბედური, ის ბედნიერი, ღოტეს მამის მწერალი ყოფილა თურმე.

და მერმე დიდხანს პყვარებია საცოდავს ღოტე, დიდხანს უმაღლავს გულის სიდრმეში, შემდეგ ჭირს თავი არ დაუმაღლავს.

ღოტეს მამას სამსახურიდან დაუთხოვნია - გაგიუებულა.

შენ ამ რამდენიმე სიტყვიდან გაიგებ, როგორ ამართოდა მე ამ ამბავმა, რომელიც აღბურტმა ისე გულგრილად მიაშბო, როგორც შენ გადაიკითხავ აღბათ ამ წერილს.

დეკემბრის 4-ს.

ვიღებდამ,
 მე დიდხანს ვერ გავუძლებ ამ ამბებს.
 დღეს მის გვერდით ვიჯექ.
 იგი თავის პიანინოზე უკრავდა სხვადასხვა მელოდებს.
 მისი დაია ჩემს მუხლებზე დედოფალას ატყავდა.
 მე ცრემლები მომყრია.
 თავი ჩავქინდრე და მისი ნიშნობის ბეჭედი თვალში მომხვდა.
 ცრემლები დაბადლებით ჩამომდიოდა ღოყებზე.
 უცებ მას ის ძველი, ხეში საყვარელი მელოდია წამოიწყო.
 ჩემს სულში იმედის სხივმა გაიელვა, წარსულის მოგონებამ
 გამახალისა, ავდექ და გავიარ-გამოვიარე დარბაზში.
 ღვთის გულისათვის, ღვთის გულისათვის მიატოვეთ დაკვრა.
 იგი შეჩერდა და ისქითად შემომამშტერდა.
 ვერტერ, — მოთხრა ღოტემ ნელი დიმილით, — თქვენ ავადა ხარო,
 მეგობარო, თქვენი საყვარელი მელოდებიც გუფს გიხერავენ. დამშ-
 ვიდდით, გთხოვთ თავი დაიმშვიდით.
 მე გაუცილდი მას. გავეცალე.
 დემროს,
 მაკმარე, მაკმარე ესოდენი ტანჯვა და ვნება.

დეკემბრის 6-ს.

მისი ახრდილი არ მახვეჩებს.
 მისი ახრდილი ყველგან თანა მსდევს.
 თვალს რომ დაუხუჭავ, თვალს რომ გავახეღ, ყველგან, ყოველთვის
 თვალწინ — მისი თვალები.
 მე ამ გრძნობის გაბოთქმაც მიმიძის.
 თვალს რომ დაუხუჭავ, როგორც უფსკრული, როგორც სღვა
 შედახდება ეს თვალები.
 რა საცოდავია ადამიანი, ეს ნაქები დემროსკაცი!
 მას სწორედ იქ დააკლდება ძალა, სადაც ყველაზე უფრო მეტი
 სულის მხნეობა უნდა გამოიხინოს.

გამომცემელის მიმართვა მკითხველისადმი

რაროგ მეწადა, ჩვენი მეგობრის უკანასკნელ დღეებზე რაც შეი-
 ძლება მეტი მისივე საკუთარი ხელით ნაწერი მასალები მომეგროვე-
 ბინა, რათა მე თვითონ არ დამჭირებოდა მისი წერილებით გაბმული
 მოთხრობის ძაფი გამეგრძელებინა.
 მე დაწერილებით გამოვკითხე ამ ამბების შესახებ ყველას, ვინც
 კი ახლო იყო მახთან იმ წუთებში.
 მათ მიერ მოთხრობილი ამბავი მარტივია და მცირეოდენის
 გამონაკლისით თითქმის სუსტად ეთანხმებიან ერთიმეორეს. მხ-
 თლოდ მოქმედ პირების გრძნობათა დახასიათებასა და მსჯავრის
 დადებაში მცირედი ეთანხმობა შევამჩნიე.
 ჩვენ სხვა არაფერი დაგვრჩენია, თუ არ საკმაო ჯაფით მონახ-
 ვეჭი ამბები და ცნობები მიუდგომლად ისევ მოვითხროთ. ჩემი
 ვაღია ვერტერის მიერ დატოვებული წერილები და ნაწერები, მცირე-
 ეოდენი შენიშვნებიც ქადაღდის ნახევზე სათანადოდ დავაღაგო
 წინამდებარე წიგნში და მოქმედთა სოგიერთი რამ საქციელი
 ნათელყო და გავაშუქო.
 უგუნებობა და დარდი უფრო და უფრო ერეოდა საცოდავ ვერტ-
 ერს, ფესვებს იღვამდა და მოუღ არსებას ეუფლებოდა.

მისი სულის ჰარმონია მთლად დაიფუჭა, საზოგადოებაში გაღიშებულს ვეღარ ნახავდით.

ალბერტის მეგობრებმა გადმოძვეს, რომ ვერტერი ხშირად უმართობედ მოხედობდა ალბერტზე, ამ ხინებულ, წყნარ და თავმდაბალ კაცზე, რომელსაც ბუდმა ასეთი დიდი ბედნიერება წილად არიყუნა. ხოლო თვითონ საცოდავი ვერტერი უქმად ფლანგავდა თავის ქონებას.

ალბერტი სავსებით არ გამოცვლილა უკანასკნელ ხანებში იხუთივე დარჩა, როგორსაც ვერტერი თავიდანვე იცნობდა და პატივს სცემდა.

მას ძლიერ უყვარდა ლოტე და უხაროდა, როცა ხედავდა, რომ ყოველი ადამიანი აფასებდა ამ ქალში ღვთიურ მშვენიებას.

განა ალბერტი გასაკიცხავი იყო, რომ იგი იჭვის ნატამალსაც არ შეიმჩნევდა, მიუხედავად იმისა, რომ თავის საუნჯეს არც არავის გაუყოფდა ან დაუთმობდა.

მათვე აღნიშნეს, რომ ალბერტი ლოტეს ოთახიდან გამოდიოდა, როცა ამჩნევდა, რომ ვერტერს მისი სიახლოვე ეძძიმებოდა.

ლოტეს მამა მძიმე სენმა შეიპყრო იმუამად თურმე და ამიტომაც იგი კარში არ გადიოდა.

მან თავისი ეტლი გაუგზავნა ლოტეს და ლოტეც გაემგზავრა. საუცხოო ზამთრის დღე იყო – პირველი თოვლი უხვად ფარავდა არემიდამოს.

ვერტერი ფეხით წავიდა საბაზიერო სასახლეში იმ აზრით, რომ თუ ალბერტი ლოტეს მეორე დღეს არ მოაკითხავდა, თავად გაეცილებინა ლოტე მინისაკენ.

ნათელმა დღემ მის მოქუშულ ბუნებაში ვერავითარი ცვლილება ვერ შეიტანა.

მის წარმოდგენაში მწუხარე მოგონებები და სურათები აეკვიატნენ ერთიმეორეს.

თვით რომ დღე-მუდამ თავის ბედზე აღრენილი იყო, ასე ეგონა სხვებიც ამგვარი სენით შეპყრობილი უნდა იყოსო. მან წარმოდგინა თითქოს თვითონ ყოფილიყო იმის მიზეზი, ვითომდაც ალბერტისა და ლოტეს ჰარმონიული დამოკიდებულება რომ ირღვეოდა მის თვალწინ – და ყველაფერი თავის თავზე გადაიბრალა.

დიახ, დიახ, ეუბნებოდა იგი თავის თავს გზადაგზა კბილების დრტყენით, ეს არის განა ნაზი, გულჩვილი მეგობრობისა და ერთგულების ნიმუში?

ალბერტს სხვა ყველაფერი უფრო მეტად აინტერესებს, ვიდრე ძვირფასი მეუღლე თვისი.

და შეუძლია განა მას თავის საუნჯეს შესაფერი რომ დასდვას ფასი?

მისთვის ესეც საკმარისია: ლოტე მას ეკუთვნის, ლოტე მისია და ესეც კმარა.

მე ისიც ვიცი, მე იგი გამაცოფებს, მე ის აზრიც შემომეჩვია, რომ მე მომკლავს ალბერტი და მშვიდობით მაშინ, მეგობრობავ.

განა მე არ ვგრძნობ, რომ მას არაფრად ეჭაშნიკება ჩემს მიერ ერთგვარი ყურადღება ლოტეს მიმართ?

მე კარგად ვგრძნობ, მას ჩემი ჩამოცილება აქვს მოწადინებული, მას ჩემი სიახლოვე ჭაპანად აწევს.

ჩქარი ნაბიჯით მიდიოდა ვერტერი გზაზე, გზადაგზა ჩერდებოდა, ყოყმანობდა, თითქოს უკანვე გაბრუნებას აპირებო.

ბოლოს მიაღწია საბაზიერო სასახლეში.

ჭიშკარში შევიდა.

იკითხა ლოტე და მამა მისი.

მთელი სახლი აფორიაქებული დახვდა.

უფროსმა ვაჟმა უამბო: ვალჰაიმში უბედურება მომხდარა თურ-
მე: ერთი გლეხი მოუკლავს ვიდაცას.

ლოტე მამას აშოშმინებდა. ავადმყოფი არ უჯერებდა და წა-
მოდგომა ეწადა, რომ ბოროტმოქმედების ადგილზე წახველიყო და
გამოეძიებია მკვლელობის მიხეხი.

ამ ამბავს ვერტერი გულგრილად შეეგება. ^{ერეკუნული}
მკვლელის ვინაობა ჯერ ვერ გამოერკვირებო. ^{მოკლულის} ცხე-
დარი სახლის კართან უპოვხიათ დილაადრიან.

მოკლული აღმოჩენილა ვინმე ქერივის მოსამსახურე, რომელ-
საც წინად სხვა მოჯამაგირე ყოფილა და მის წახველაზე აურზაური
ატყებოდა ქერივის ოჯახში.

როცა ვერტერმა ეს გაიგონა, წამს წამოიჭრა.

– ხუთუ ეს მართალია! – წამოიძახა.

დაუყოვნებლივ უხდა წავიდე.

მართლაც გაემურა ვალჰაიმისკენ.

მოაგონდა ყოველივე და დარწმუნდა კიდევაც, რომ მკვლელი
უნდა ყოფილიყო ის კაცი, რომელმაც თავის გულის საიდუმლო
გაანდო ვერტერს.

ცხედარი ღუქნისკენ გადაეტანათ, ახე რომ ვერტერს გზაში ცაცხ-
ვების გვერდით უხდა ჩაეარნა.

გულისამრეკვად მოეჩვენა ახლა ის არე, სადაც ამდენი სიხარუ-
ლი განუცდია ოდესღაც.

კარის ალაგი, სადაც მეზობლების ბავშვები თამაშობდენ ჩვეუ-
ლებრივ, სისხლით იყო შეღებილი.

სიყვარული და ერთგულება – უღამაზესი ადამიანური გრძობანი
ძალადობად და მკვლელობად ქცეულიყო.

ხსიერ, ძალთვან ხეებს გაშიშვლებული შტოები ზეცისთვის შეეშ-
ვირათ.

თვალწარმტაც ბუჩქებს ზღუდეების ძირას, მწვანე სამოსი აღარ
ამკობდა და სამარეს ღოდები თოვლს დაეფარა.

როდესაც იგი იმ ღუქანს მიუახლოვდა, სადაც მოელ სოფელს
თავი მოეყარა, საშინელი წივილ-კივილი ატყდა.

შორიდან გამოჩნდა შეიარაღებულ მამაკაცების მოელი ჯგუფი
და ყოველი მათგანი ყვიროდა: მკვლელი დაეჭირეთო.

ვერტერი შესდგა და დააკვირდა... დიახ, ეს იყო ის ვაჟი, იმ
ქერივი ქალის შეყვარებული, რომელსაც იგი ხვდებოდა ამ მიდამო-
ში, ბრაზისაგან გახელლებულს.

“ეს რა გიქნია, შე უბედურო!” – წარსოქვა მან და ტუსადს
მიაშურა. ტუსადმა მღუმარედ შეჰხედა და გულგრილად ჩაილაპარ-
აკა: “იგი არც ერთის აღარ იქნება, არც ერთი მისი აღარ იქნება”.

ამ საშინელმა შეხვედრამ მოელი მისი შინაარსი ააფორიაქა, და
ამ ამბავმა გადაავიწვა წამიერად მას საკუთარი ურვა და სიძი-
მილი.

და ერთადერთი სურვილი იბრძოდა ახლა ვერტერის გულში: ეს
უბედური რაიმე გზით გადაერჩინა.

ვერტერი ხედავდა, თუ რა დიდი უბედურება დასტეხოდა თავზე
საეოდავს და მისი აზრით, მკვლელი არ უნდა ყოფილიყო დახჯის
ღირსი. ამ აზრებმა ისე მაგრად გაიდგეს მის გულში ფესვები, იგი
დარწმუნებული იყო, რომ ის სხვასაც დაარწმუნებდა. იგი გაბრუნ-
და საბაზიერო სასახლეში და გზადაგზა აღაგებდა აზრებს თუ
როგორ, რა გზით გაემართლებინა მკვლელი.

ოთახში რომ შევიდა, აღბურტიც იქ დახვდა. ამ ამბავმა აუშ-
დვრია ვერტერს გუნება. მაგრამ ძალ-ღონე მოიკრიფა და გულმხ-
ურვადედ წარუდგინა სამთავროს მოხელეს თავისი მოსაზრებები.

ვერტერი ყოველივეს გულმოდგინედ, მჭევრმეტყველურად აღწესხავდა, და ცდილობდა გაემართლებინა საცოდავი ვაჟი. სამთავროს მოხელე მისმა ნათქვამმა ვერ აღელვა, წინააღმდეგ მან სიტყვის დათავება არც კი აცაღა. ჩვენს მეგობარს, არ მოუწონა ამგვარად განსჯა, გააკიცხა კიდევ, რომ კაცისმკვლელს გამოექომაგა.

და აგრე მიუგო ჩვენს ვერტერს: თქვენს მსჯელობას რომ აუკეთო, ყოველი კანონი უნდა გაუქმდეს და სახელმწიფოს მჭევრმეტყველებას საფუძველი გამოეთხაროს.

სიზღირითება

თანაც დასძინა, რომ იგი ასეთ შემთხვევაში სავსებით უძლურია, თუ დიდი პასუხისმგებლის ტვირთვა არ იკისრა, ამჟამად ყველაფერი კანონიერი გზით უნდა იქნას წარმოებული.

ვერტერი მაინც არ ტყდებოდა, და სთხოვა ღოტეს მამას, იმ შემთხვევაში, თუ ტუსადს გაქცევას მოუხერხებდა ვინმე, საგანგებო ზომები არ მიეღო.

ეს აზრიც არ მოუწონა მოხუცმა ვერტერს.

ბოლოს აღბერტიც ჩაერთა მათ საუბარში და მოხუც სიმამრს გამოექომაგა.

ვერტერი ძლიერ გულნატკენი წამოდგა. სამთავროს მოხელემ კიდევ ერთი წინადადების თქმა მოასწრო:

— არა, მას აღარაფერი უშველის აწი.

და ვერტერიც თავის გზას გაუდგა.

თუ რა მიიმე შთაბეჭდილება მოუხდენია ვერტერზე ამ სიტყვებს, ამ სტრიქონებიდანაც სჩანს (ეს უბრალო ქაღალდის ნაგლეჯზე წაუწერია მას): “ბედშავო, შენ ვედარაფერი გიშველის აწი. და მეც ვხედავ, რომ ჩვენ ვედარაფერი გვიშველის ამიერიდან”.

რაც აღბერტმა გამოსთქვა ტუსადის შესახებ იმ დღეს სამთავროს მოხელის გასაგონად, ვერტერს ზიზღსა პგვრიდა.

მისი აზრით, აღბერტს ამგვარად მისი გულის დაკოდვა ეწადა, მაგრამ ამ ამბავს ღრმად რომ ჩაუფიქრდა, დარწმუნდა კიდევ, რომ სიძე და სიმამრი მართალნი იყვნენ ამ შემთხვევაში.

მაგრამ ამ ჭეშმარიტების აღიარება ვერტერის აზრით, მისივე რაობის უარყოფას მოასწავებდა.

მის ქაღალდებში ჩვენ ამგვარი წარწერა ვიპოვნეთ ამ ამბის გამი:

“რა აზრი აქვს ან იმას, რომ მე ჩემს თავს ვარწმუნებ, რომ აღბერტი კეთილია და რიგიანი, ეს სწავს და დაგავს ჩემს შინა არსებას — მე არ შემიძლია ვიყო მისადმი მიუდგომელი”.

* * *

რადგან ბუნება დაშოშმინდა და წყნარი საღამო დაიჭირა, თოვლი დაილეღმა და მოშუშდა, ღოტე და აღბერტი ფეხით წავიდნენ შინისაკენ.

ღოტეს გულს აკლდა, რომ ვერტერი აღარსად იყო. აღბერტმა სწორედ ვერტერზე ჩამოაგდო ღაპარაკი.

იგი კიცხავდა ვერტერს:

შეეხო მის ბედითს ვნებებს და სურვილი გამოსთქვა, რომ ძლიერ კარგი იქნებოდა, ღოტეს ვერტერი ჩამოეცილებინა რაიმე გზით.

მე გთხოვ, ღოტე, — განაგრძო აღბერტმა, — ეცადე როგორმე შენს მიმართ საქციელი შეაცვლევინო და ეგზომ სძირი სტუმრობაც აღუკვეთო.

ხალხი ამ ამბავს ყურადღებას აქცევს, ალაგ-ალაგ ამაზე კიდევ ჩურჩულებენ.

ღოტე განუქმდა.

აღბურტმა, როგორც სჩანს, ამ სიხუმესაც აუღო ადღო და ამის შემდეგ ვერტერს არ ახსენებდა ღოტესთან და როცა ღოტე ვერტერზე სიტყვას ჩამოაგდებდა, აღბურტი სიტყვას სხვა საგანზე გადაიტანდა.

უძედეგო ცდა საცოდავი მკვლელის დახახსნელად, უკანასკნელი აელვარება იყო, ნასაქრობად განწირული.

ამის შემდეგ იგი მოღაღ მწუხარებამ და გდოვამ-მადევა განსაკუთრებით მაშინ წარუკვეთა ვერტერს, როცა გაიგო, რომ მკვლელი ახლა უარზე დამდგარა და შესაძლებელი იყო იგი მოწმედ გამოეძახათ სასამართლოში.

ეს სამწუხარო ამბავი, საელხოში შეხვედრილი უხიაძოვნება, ყველაფერი, რაც კი უბედობა რამ შეხვედრიდა ამ ცხოვრებაში, ადუღდა და აიშალდა მის დამწუხრებულ სულში.

იგი დარწმუნდა განცდილ მაგალითებიდან, რომ უმწეო იყო პრაქტიკული ცხოვრების ადღოს ართმევისა და საქმიანობაში.

ველარც მის უხუგეშო სიყვარულში პოულობდა ვერტერი სანუგეშო რაიმეს, მისი სიახლოვე სულის მშვიდობას ურღვევდა მისთვის საყვარელ არსებას და ყოველივე ამას მოხალოდნელი სამწუხარო შედეგი უნდა მოჰყოლოდა.

აქვე წარმოადგენილი წერილები მკვერმეტყველურად მოწმობენ მის დაბნეულობას, მის ვნებებს, მის სულმოუთქმელ სწრაფვას და ცხოვრების მოყირკებას.

დეკემბრის 12-ს.

“მკირვასო ვიღოქელმ, მე ისეთ მდგომარეობაში ვიმყოფები, რომელშიაც აღბათ ის ბუღმაჯი უნდა ყოფილიყვნენ, ბოროტი სულისთ შეპყრობილებად რომ არიან საქუესოდ ცნობილნი.

ხანდახან რაღაც საშისელი, ჯერაც განუცდელი სიახსლე დამეუფლება, ეელში წამიჭერს, და, დამისაა, საგულუდან გული ამომივარდეს.

ვაიმე, ვაიმე.

და შემდეგ დავხეტიალობ მე დამით დაბნელებულ მიდამოებში, კაცთა სამტროდ განმსაღებულ ამინდის მოუხედავად.

გუშინ გარე მიდამოებში ვისეტიალე.

უცებ თოვლი გალღვა.

გზაში გავიგე, მდინარე ადიდებულა და ვაღმაიმიდან გადმომსკდარ ნიაღვრებს წაუღეკავთ ხეში საყვარელი ველი.

საოცარი სურათი ვხახე.

კლდეების ნაპრაღებიდან გადმომსკდარიყო თქეში და წაერღვნა ნათესები, ბარდები და გადარჩენილ მკვენარეთა და ხეთა კენწეროები მიწასე დაეფინა გრიგაღს. და მოვარე რომ ამოვიდა და მოღეშულ დრუბლებზე წამოსკეპდა, მე გამაქრეოლა ამ უკმეხი სანახაობის ხიღვამ. ხელებგაშლილი შევსცქეროდი ხემს ფურხით გაშლილ უფსკრულს. თა, ამ ნიაღვარიეთი რომ ამომსკდეს გულდან ტახევა, თქეშად მოვარდნილი და ბობოქარი!.

მაგრამ კამი ხეში ჯერ არ მოწეულა, მე ვგრძნობ ამას, ხემ ვიღოქელმ.

დიდის სიაშით ხემს კაცობას გავეწირავდი, თღონდ შემქედლოს ავეუე ამ გრიგაღს და შევეღეწო იმ შავბნელ დრუბლებს, ან დავეუფლო მპყრობელი ხელით ამ სტიქიონებს, კლდიდან გადმომსკდართ.

აა? ხეთუ თღესმე ეღირსება ბნელში ჩაკირულს, ეს ნეტარება საოცნებო რომ ერგოს წიღად? და გულმოკლული ვდგავარ, გავსცქერი იმ ადგილს აწ უკვე წარღვნის ნიაღვრისაგან, სადაც მე და ღოტე

ვიჯექით მოღ'ხე და ვისვენებდით, ხანგრძლივი გზით დაქანცულუ-
ბი.

პა, მაშაძისის ყანა, მინდვრები, საბაზიერო სასახლის არემარენი,
გიქმაუ ნააღვარს წაუღლეკავს მისი ტაღავერი, ოღესდაც მწვანედ
მოსილი.

ვიდექ მარტოკა.

ახლა უკვე არ მქენჯნის გული, რადგან გული უკვე მერხის მე
სახიკვდილოდ".

დეკემბრის 14-ს.

“რას მოასწავებს ეს, ნეტავი, ჩემო ძვირფასო?

ხანდახან მევე შემინია ჩემივე თავის.

განა ჩემი მისდამი სიყვარული უწმინდესი, უსპეტაკესი, ძმური
სიყვარული არ არის?

განა ოღესმე თუ აღმძვრია გულში გრძნობა რამ გასაკიცხავი?

მე არ შემოდია ფიცვი დავსდო.

ოცნება!

ამ ღამეს მე ვერთი, მეკრძალვის გამოთქმა, იგი ჩემს მკლავებში
იყო, მეკრძხე მიყრდნობილი მყავდა და სააღერსო სიტყვების მოჩურ-
ჩულე ჩემმა ტუჩებმა აღბეჭდეს მის ბაგეზე ათასი კოცნა.

და თვალი ჩემი ევლობოდა ვნებისაგან მოვრად ღოტეს თვალუბ-
ში.

უფალო, განა მე ამისთვის უნდა ვამკიცხონ, ტკბილი ხმანების
მოგონებით მვება რომ ვაგრძნო?

ღოტე,

ღოტე!

გავთავდი, ვგონებ!

ჩემი გრძნობები აირია.

ეს მერვე დღეა, გონს ვერ მოვხუდვარ, ჩემი თვალები განუწ-
ვეტლივ სველია ცრემლით.

აღარსად ჩემთვის მოხვეხება არ მოიძევა, არც არაფერი მენატრება,
არც არას ვითხოვ.

და უკეთესი იქნებოდა,

წავიდე ბარემც".

ვერტერის გულში დღე-დღე'ხე მკვიდრდება ამ ცხოვრებიდან
გასვლის მიუცილებლობა.

რაც იგი ღოტეს სახახაყად კვლავ მობრუნდა ამ არემარეში, ეს
იყო მისი უკანასკნელი იმედი და გამოსავალი.

მაგრამ გადაწყვეტილი ჰქონდა – ეს ნაბიჯი მოულოდნელად,
ახქარებულად არ გადაედგა.

მისი სურვილი იყო მაშინ, სიცოცხლეზე ხელი აეღო, როცა ეს
აზრი საბოლოოდ მომწიფდებოდა.

უკანასკნელი გაკამათება თავისივე თავთან და მისი ეჭვები გა-
მოსჭვივიან ერთ პატარა წერილის ნაწევებიდან (ხიანს, ვიღპედმი-
სათვის უნდა იყოს იგი მინაწერი).

ეს ბარათი დათარიღებული არ არის.

“მისი სიახლოვე, მისი ბედი, მისი თანაგრძნობა უკანასკნელ
ცრემლებს იწვევს ჩემი ჩაფურვლილი სულიდან.

ფარდის ახლა და ფარდის უკან დამადგა, ეს არის საქმე, მაგრამ
რას მოასწავებს ეს ყოყმანი? რადგან არ ვიცით, რა ამბავია ამ
ფარდის უკან.

და რომ ვერ მოვადო ხელმეორედ, ვერ მოვბრძანდებით?

ეს ჩვენი სულის თვისებაა გახალისარი. არევ-დარევის და სიბნელის მკრთალი შეგრძნება – რაც ჩვენ არც ვიცით, თუ რას ხიშნავს დაბეჯითებით”.

აქვე მოყვანილი წერილიდან ვაკებულობთ, რომ ვერტერი შეყოფილა და შეეხვია აკვირებულ ბედით ახრებსა.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

დეკემბრის 20-ს.

“გმადლობთ, ვიდკუნდ, რომ ჩემი სიტყვა სწორედ გაგიგია. დიახ, შენ მართალი ხარ, ჩემო კარგო.

უკეთესია, რომ მე წავიდე, ჩემს გზას ვეწიო.

შენი რჩევა, თქვენთან მიბრუნების შესახებ, არ მომწონს. ისიც ძლიერად სასიხარულოა ჩემთვის, რომ შენ გადამებია ჩემ წამოსაყვანად ჩამოსვლა. მაპატივე, მაგრამ 14 დღე კიდევ შეიცადე და მოუცადე ჩემს წერილს. ხამს არაფერი მოიმკა დამწიფებადის. 14 დღე საამისოდ არც უმნიშვნელო ვადაა.

დედაჩემს გადაეცი: ილოცოს თავის შვილისთვის, და მომიტეოს, რომ ამდენი მწუხარება მივაყენე.

ასეთი ყოფილა ჩემი ბედისწერა: მწუხარება მივაგე იმით, ვისთვისაც სიხარული უნდა მიმეხლო.

მშვიდობით, ძვირფასო. ნუმც მოგკლებია ზეცის კურთხევა. მშვიდობით”.

* * *

რაც ამ ხანებში ღოტეს სულში ხდებოდა, თუ რას გრძნობდა იგი თავის მეუღლისა და უბედური მეგობრის მიმართ, სვეს ვეღარ ვბედავთ ვუვლავურ ამის სიტყვებით გადმოცემას, თუმცა მისი ხასიათის და ბუნების მკვლევს მკრთალი წარმოდგენა მაინც ექნება, თუ რას იგრძნობდა ასეთ დროს ნახი, ხათუთი სულის პატრონი ქალი.

ერთი რამ უტყუარია:

ღოტეს გადაწყვეტილი პქონდა, რამუნაირად ვერტერი ჩამოეშორებინა, და თუ იგი ჯერ კიდევ ყოყმანობდა, ამის მიზეზი იყო მისი მხრუხველი და სათხი ბუნება, ვინაიდან მან კარგად იცოდა, თუ რა ძვირად დაუჯდებოდა მისი განშორება ვერტერს, და რომ ეს თითქმის შეუძლებელი იქნებოდა მისთვის.

და ბოლოს ღოტემ შეიგნო, რომ დრო არ იცდოდა.

აღბურტი ხმას არ იღებდა. ეს დემილი მით უფრო ასქარებდა ღოტეს სისრულეში მოყვანა თავისი გადაწყვეტილება.

იმავე დღის საღამოს, როცა უკანასკნელი წერილი მისწერა ვერტერმა თავის მეგობარს, ვერტერი ღოტესას მოვიდა. შობის კვირამდელი იყო.

ღოტე მარტო დახვდა.

დაახახლისი გართულებით თავის პატარა და-ძმებისათვის ნაყოფ სათამაშოების გამოწყობით.

ვერტერმა სიტყვა ჩამოაგდო იმ საამეხე, რომელსაც იგრძნობენ პატარები ამ ხანუქრების დანახვაზე და მოიგონა ის დროებაც, როცა იგიც აღტაცებული ეგებებოდა სახილვებით გახირადღნებულ შობის ხის გამოჩენას დია კარებში.

– თქვენც მიიღებთ პატარა შობის ხეს და სხვა ხანუქრებს, თუ ყონაღად იქნებით.

– რას გულისხმობთ თქვენ ამ სიტყვაში, ძვირფასო ღოტე? – წამოიძახა ვერტერმა, – როგორი უნდა ვიქნე მე?

შეწყდა ეს საუბარი. მერმე აღბერტმა შინაურ საქმეებზე რაღაც ჰკითხა ლოტეს და როცა გაიგო, რომ საქმე ჯერაც არ იყო მოგვარებული, საკმაოდ უკმეხი სიტყვები აკადრა ლოტეს.

ვერტერს წახვლა უნდოდა, მაგრამ თანაც ყოყმანობდა; ბოლოს სუფრა გააწყეს და მან ქუდსა და ჯოხს ხელი წამოაწყო.

აღბერტმა ვახშად დარჩენა სთხოვა, მაგრამ ვერტერს ეს საკმაოდ ნაძაღადევ თავახთანობად მოეჩვენა. გუფერეფე ქადლობა მოახსენა და წავიდა.

შინ მოვიდა, მსახურმა სახათურს ხელი წაავლო, უნდოდა ოთახში შექცოდოდა. მაგრამ ვერტერმა სახათური გამოართვა. ოთახში შევიდა, დიდხანს სტიროდა იგი ხმაძაღლა, შემდეგ ადგა და დაუინებოთ დადიოდა ოთახში. ბოლოს ტანისამოსი გაიხადა, ღოჯინზე დაჰყარა. თერთმეტ საათზე მსახური შევიდა, უნდა ეკითხნა, ხეკმებს ხომ არ გაიხდითო, და ტანისამოსი იქვე იპოვნა მსახურმა.

ვერტერმა ფეხთ გაახდევინა, შემდეგ გაგულისებულმა აღუკვეთა მსახურს ოთახში შემოსვლა, ვიდრე მას არ უხმობდენ წინასწარ.

ორშაბათ დიღას, დეკემბრის 21-ს, მან შემდეგი წერილი მისწერა ლოტეს. მისი სიკვდილის შემდეგ ეს წიგნი დაბეჭდილი იპოვნეს მის საწერ მაგიდაზე და ლოტეს გადახცეს, რაც მე ნაჯერ-ნაჯერად აქვე მომყავს.

* * *

“გადაწყდა, ლოტე, მე უნდა მოვკვდე, და ამას გწერ მე შენ რომანტიული გადაჭარბების გარეშე, გუღდამშვიდებით, სწორედ იმ დიღით, როცა შენ უნდა შეგხვდე უკანასკნელად.

ვიდრე შენ ამ სტრიქონებს თვალს გადააუღებდე, ძვირფასო ჩემო, უკვე შაჳი მიწა გადაეყრება შენს უბედურ ვერტერს, რომელსაც თავის ცხოვრების უკანასკნელ წუთებში სხვა არაფერი დაშთენია მოსაგონებლად, თუ არა მკრთალი სიტკბოება შენი ხეღებისა და შენთან საუბრისა. მე საშინელი დამე გავათიე უკანასკნელად, და იგი იყო ამავე დროს ჩემთვის დამე ეგზომ საწუკველი.

ამ დამეს საბოღლოდ განმკვიდრდა ჩემში ეს ახრი და გადაწყდა ჩემი სიკვდილი: მე უნდა მოვკვდე.

გუშის შენ რომ მოგშორდი, აფორიაქებულმა გრძნობებმა თან გამომსდოეს.

და შემთენითო ჩემს გუღს შენს ხიხღოვეს უსახოთ და უხიხარუღო დაყოვნების ზაფრა და დარდი, ძღიღს მოვადწიე ჩემს ოთახამღის, გონებადაბსეღებუღი დაეკმხე ძირს და, დმერთო სახიერთ, ეს შენ მომანიტე მე სიტკბოება მღუღარე ცრემღთა, ყით ნაზი როვიღი, დახეტყვიღ გუღის მოსარბიღებღად წარმოგზავნიღი.

ათახი გუგმა, ათახი ახრი აირია წამში ჩემს სუღში. საბოღლოდ მაინც გაიმარჯვა ერთმა, ურყევმა: მე უნდა მოვკვდე.

მე დაკწექი და დიღით ადრე რომ გამეღვიღა, ისევე ჯიქურად მუღგა თვადწინ: მე უნდა მოვკვდე.

ეს არ არის სასოწარკვეთა, ეს ჩემი თავის ზვარაკად მიტანაა შენი მაღალი სიყვარუღის საკურთხევეღზე: მე უნდა მოვკვდე.

ო, ლოტე! რათ არ განგაზრახო, საიღუმღლოდ ვეღარ დარჩება, ჩვეს სამში ერთი უნდა წახუღიეთ და ეს ერთიღ – მე მიხღა ვიყვა, ჩემი კეთიღო. ჩემს აფორიაქებულ გუღში მწიგანა გვეღივეით დასიხინებღა ეს ახრი: შენი მეუღლე უნდა მომეკღა. მეც – შენც – ახე იყოს.

როცა შენ მთაზე აირბინო მშყენიერ ზაფხუღის საღამოს, რომეღზეღაც მე გადმოვმღღარვარ ახე ხშირად ძირს გამღიღ ცრამაღლის თვადის მოსავღებად, მიჩხეღე ჩემს საფღავს განმარ-

ტოვებულს მახლობელ ეკლესიის სასაფლაოზე. ნახე ბაღახი მობობინე ჩემი სამარის გარშემო, მომიგონებდე, ძვირფახო ჩემო.

გულდაამწყვდებით დავიწვე ამ წიგნის წერა და ახლა ბავშვით ვტირი”...

ქართული

* * *

ათ საათზე იხმო მსახური ვერტერმა, ტანზე იცვლიდა მსახურები და ეუბნებოდა, რომ იგი რამდენიმე დღით უნდა გაემგზავროს მახლობელ დაბაში. ამიტომაც მსახურს ტანისამოსები უნდა ჩაეღაგებინა; უბრძანა აგრეთვე ანგარიშები გაესწორებინა, თუ ვინმეხი რაიმე ეძარათათ, მეზობლებში განათხივრებული წიგნები მოეტანა, საჩუქრები დაურიგებინა ხელზე მოსამსახურეთათვის, თრი თვის სარგო მიეცა ყველასთვის.

საჭმელი ოთახში მოატახინა. ნასადილევს ცხენით გაემგზავრა სამთავროს მოხელესთან.

მასპინძელი შინ არ დაუხვდა. — დაფიქრებული სეირნობდა ბაღში, მოგონებები შემთავვა. მალე ბავშვები შემოეხვივეს, ეთამაშებოდნენ, მომავალ შობის საღამოს როგორ ესტუმრებოდნენ ლოტეს, საჩუქრებს მიიღებდნენ მისგან.

ხვალ,
ხუბ,
კიდევ
ერთი
ხვალ.

წამოიძახა ვერტერმა და აკოცა სათითაოდ ყველას, და, ის იყო, წასვლას აპირებდა, პატარამ ეურში ჩასწურწულა, რომ ბავშვებს საახალწლო მილოცვა დაუმზადებიათ მამისათვის, ლოტესათვის, აღბერტისა და ბატონ ვერტერისათვის. მათ გადაუწვევითათ ახალწლის დღეს გადასცეს დანიშნულებისამებრ.

ვერტერი მოუფერა პატარას, საჩუქრები დაურიგა ბავშვებს. ცხენზე შეჯდა, დაუბარა მოხუცი მოყვითხათ და თვალცრემლიანი გაუდგა გზას.

ხუთ საათზე მივიდა შინ, უბრძანა მსახურ ქაღს — ცეცხლს მიხედე, დამქმდის არ ჩააქროთ. მოსამსახურეს საცვლები, წიგნები და ტანისამოსი უნდა ჩაეღაგებინა.

ამის შემდეგ დაუწერია აღბათ ლოტესადმი მიმართული უკანასკნელი წერილის ტექსტი:

„მე შენ არ მედი, შენა გგონია, აღბათ მე დავემორჩილები შენს ნებას და მხოლოდ შობის დამეს მოგინახულებ.

ო, ლოტე, ან დღეს, ან — არახოდეს, შობადამეს ეს ბარათი შენს ათრთილებულ ხელში იქნება, შენი ძვირფახი ცრემლებით დაინამება აღბათ იგი.

მე მიხდა...

მე იძულებული ვარ...

ო, რა კარგად ვგრძნობ თავს, რომ ყოველივე გადაწედა”.

ამასობაში ლოტეს საოცარი გახწობილება დაუფლებოდა.

ვერტერთან უკანასკნელი საუბრის დროს მან იგრძნო, თუ როგორ გაუძნელებოდა ვერტერის განშორება, ან როგორ ღრმა მწუხარება მოიცავდა ვერტერის სულის.

აღბერტის თანდასწრებით გაკვრით თქვა, შობამდის ვერტერი არ გამოივლიხო; ამის შემდეგ აღბერტი ცხენით წავიდა მახლობელ დაბაში ერთ მოხელესთან იმ აზრით, რომ მეორე დღემდის იქ დარჩენილიყო.

ლოტე მარტო დარჩა სახლში. იმ დღეს ბავშვებიც არ მოხუღან მის სახახავად. ფიქრები აიშალენ მის გონებაში.

ლოტე ხომ სამუდამოდ დაკავშირებული იყო თავის ქმართან, მისი სულიერი სიმშვიდე, მისი ერთგულება, თითქოს განგებას ისე მოეწყო, რომ ქველი მეუღლისა და მისი შვილების მომავალ სამკვიდროს მტკიცე საფუძვლად გამხდარიყო.

მეორეს მხრით, ამ ხნის განმავლობაში ვერტერი ისე შეეყოფისა მას, გაცნობის პირველსავე დღიდან ლოტე გრძნობდა, თუ რამდენი ხაერით ახრებით, გრძნობებით და ფიქრებით იქნებოდა ვერტერი ერთმანეთთან დაკავშირებული. ვერტერის სწრაფი მისვლა-მოსვლამ წარუხიციელი შთაბეჭდილება დასტოვა მის გულზე.

ლოტეს მოთხოვნებიად პქონდა გადაქცეული: ყველაფერი საინტერესო როგორც ნაფიქრში, ისე საგრძნობში ვერტერისათვის გაუზიარებინა – და ახლა მისი ჩამოშორება უთუოდ დიდი დანაკლისი იქნებოდა ლოტესათვის, – ცხადი იყო, შეუძლებელი იქნებოდა ამ მძიმე დანაკლისის ანაზღაურება.

ო, ნეტავ შესაძლებელი იყოს ამ წუთში ვერტერი ჩემ დვიდო ქმად რომ გადაიქცეს!

ფიქრობდა ლოტე.

რა ბედხიერი იქნებოდა ლოტე.

მაშინ ლოტე თავის დობილებში მოუნახავდა ძვირფასს ვერტერს შესაფერ სასიძლოს – და აღბერტსა და ვერტერს შორის კვლავ დამყარდებოდა ტკბილი მეგობრობა. ლოტემ წამიერად სათითაოდ გადაარჩია თვისი დობილები, მაგრამ ყოველ მათგანს აღმოაჩნდა სათითო წუნი და ვეღარც ერთი ეცხო ვერტერის შეუძლებლის დირსად იმ წუთში.

ამ ფიქრებში და თცნებაში გართული ლოტე ჩასწვდა საკუთარი გონების თვალთ გულის სიღრმეში მიჩქმალულ ზრახვას, ზრახვას იღუმალს და გაუმხელელს, რომ მას ვერტერი თავისთვის უნდოდა, სხვა არავისთვის.

მაგრამ ისიც იგრძნო წამსვე, რომ მას ეს არ შეეძლო, ეს შეუძლებელი იყო.

მისი ნაზი, სათუთი სული არ იყო ჩვეული დრმა შენადვლიანობას და საოცარი იყო: ამ წუთებში იგი აივხო ენით უთქმელ მწუხარებით და ყოველივე ბედხიერი გამოსავალი ამ წუხიდიდან დახშული მოეჩვენა სამუდამოდ.

გული მისი დაითუთქა სიმძიმითა და ბნელი რამ დრუბელი გადაჰყენოდა მის ნათელ თვალებს.

უკვე შვიდის ნახევარი გამხდარიყო და ლოტემ გაიგონა კიბეზე ამომავალ ვერტერის ფეხის ხმა, და ლოტემ გაიგონა მისი ხმა.

ვერტერმა კართან მოიკითხა დიასახლისი, ის იყო სწორედ.

გულმა რეხი უყო ლოტეს, და ეს იყო პირველად მას შემდეგ, რაც ის გაიცნო.

ლოტე აენტო და ვერტერი ჯერაც არ გადმოძცდარიყო კარის ხდურბდს – მიამახა: თქვენ თქვენი სიტყვის უფალი არა ყოფილხართ.

ვერტერმა ასე მიუგო:

– მე არაფერს შეგპირებივართ.

– ყოველ შემთხვევაში თქვენ ჩემი თხოვნისთვის უნდა გაგეწიათ ახგარიში, და მე ეს გთხოვეთ ჩვენ ორთავეს სულიერ მშვიდობისთვის.

ლოტე ისე დაიბნა, მას აღარ იცოდა, რას ამბობდა, ან რა უნდა მოემოქმედნა. რამდენიმე მეგობარ ქალს შეუთვალა შემოეარნათ, რადგან არასგზით არ უნდოდა ამ სადამოს ვერტერთან მარტო დარჩენა.

ვერტერმა თან მოტანილი წიგნები მაგიდაზე დააწყო — სხვა წიგნებიც მოიკითხა და ამასობაში ღოტე ირყეოდა: ხან ეწადა მისი დობილები მოსულიყვნენ და ხან — კიდევაც ეჩოთრებოდა მათი შემოვლა ამ წუთებში.

მსახური ქალი მობრუნდა და გადახცა ღოტეს: *თქვენი მეგობრები ბოდიშს იხდიან, რადგან მოუცლელობის გამო...*

ახალმა აზრმა გაურბინა ღოტეს გულში. მოხამსახურე გოგო შემოეყვანა ოთახში და ხელსაქმე მიეჩინა, მაგრამ მალე ამ აზრზე დაც აიღო ხელი.

ვერტერი აღელვებული დადიოდა ოთახში.

ღოტე როიადს მიუჯდა და მენუეტი დაიწყო, მაგრამ ხელები არ ემორჩილებოდა.

ღოტემ ძალი მოიკრიფა და გულგრილი გამომეტყველებით დაჯდა ვერტერის ახლოს, რომელიც ამასობაში ჩვეულებრივ ადგილს ჩამომჯდარიყო.

არაფერი გაქვთ საკითხავი?

სოქვა ღოტემ.

მას არაფერი აღმოაჩნდა.

ხემს უჯრაში ოსიანის თარგმასია, თქვენი მოტანილი, აქამდის არ წამიკითხავს, რადგან იმედი მქონდა მთარგმნელისგანვე მომესმინა იგი.

ვერტერმა გაიღიმა, გამოიტანა ხელთნაწერი. ურუხტელმა დაუარა ტანში, როცა იგი ხელში აიღო, და ცრემლები მოადგა თვალებზე, როცა შიგ ჩაჰხედა — დაჯდა და კითხვა დაიწყო:

“გარსკვლავო მწუხრისავ, ანათებ შენებით გავსილი დასაკლის კიდეს, ბრწყინვალე მწვერვალი შენი დაქათქათებს ღრუბელსა შენსას, ტან-ახოვანი რთინებ მარტოკა შენსავე სერზე.

დაკეცა ფრთები უქმურმა არაგმა; შორიდას მოისმის ჩანსქერის ხრიადლი, მჩქევარე სვირთები შორეულ კლდის კედელს აწყდება — და დამეულ მწერების ზუზუნი მოისმის ნელი.

რას უმხერ ნეტავი, სინათლევ ჩატიყო?

შენ იღიმები და მიდიხარ.

შეფრინვით გეახლენ ზვირთები, დაგირთვიდეს მოხასხასე თმუბი.

მშვიდობით, შუქო, მწყაზარო შუქო, მოგვეჩვენე, ოსიანის სულისა ნათელი თვალისჩინო.

“და იგიც მოგვევლინა ძალთვანი კიდევაც.

მე ვხედავ ხემს მხეგადახულ მეგობრებს, ისინი შემოკრბენ ღორასე, როგორც ეს სხეულოათ მათ განვლილ დღეებში, ფინგალი მოდის — დაცვარული ნისლისა სვეტი.

გარსშემორტყმიათ თავისი ღომბულნი — და ამა, სიმღერის ბარდები: გაღარა უღის, ეგერ რინო — ტანახოვანი, ეგერაც აღპინ საამო ხმითა გამყინავი, თავხედი ბარდი.

და შენც, ტკბილხმოვანო მიხონა.

აჰ, როგორ გამოცვლიდხართ, თქვენ, ხემო კეთილნო, მას შემდეგ, რაც ვლადისბდით ხელმახე გამართულ სადიმში, გაზაფხელის პაერიით ვიცვლიდით ბორცვებს და ვთელავდით მობიბისე მოდს”.

“გამოეყო მიხონა ტოლებს, ეღვარებდა მშვენება მისი, თვალნი დაეხარხა ღამაზნი, ცრემლები კიაფობდნენ წამწამსე, ნიავი მახლობელ სერიდან მოპარული, აღიყლიყვებდა მის მხრებზე ჩამომღიღ დაღაღებს.

ჩამობხედდა ვმირების გულში, როცა მიხონა ამღერდა, არაერთხელ უხიდავო მათ ზაღგარის სამარე, და თეთრი კედლას სავანე ბნელი.

კოლმა, ტკბილხმოვანი მგოსანი, მარტოკა შეყნილი სერზე.
ზაღვარი შეპირდა მოსვლას, მაგრამ კაღთები გაშალა ღამემ.
ისმინეთ სიმღერა კოლმასი, ბექობზე მარტოკა მჯდარისა.

კოლმა.

“ღამეა, მარტო ვარ. ამეკცა მხარი და ვზივარ სერზე მოებში
ატეხილა არავი, ზაღვარი გადმომსკდარა კლდის შუქრსზე.
არ გამანია თავშესაფარი ქოხი, მე სერზე მიტოვებულს ღამით.
“მოვარეუ, გადმომხედუ ღრუბელთა რიდიდან. გამონნდით, ღამისა
ვარსკვლავნი.

მაყანო სინათლის შუქო, გამოკვლიე ვზა იმ ადგილამდის, სადაც
საყვარელი ასვენებს ნადირობით დაქანცულს ჩემს სხეულს – მის
გვერდით ძევს მშვილდი საისრე, მეძებრები გარშემო დარბიან ქენ-
თელთ.

მე კი აქ უნდა ვიჯდე მარტოხელა, არავი და თქეში მატულობს,
ზმუის – და ხმაც ვერ გავიგონე მე გულის მოჯხურისა.

“რატომ ყოყმანობ, ზაღვარო ჩემო?”

ხეთუ მან თავისივე სიტყვა დავიწყებას მისცა.

ეგერ კლდე, აგერ ხე და მქშინავი მდინარეც აგერ, ხომ შემპირდი
მოსვლასა, როგორც კი ღამე გაშლიდა ფრთებს? ასე ვზა თუ აერია
ჩემს ზაღვარს? ან სიტყვა დაავიწყდა თავისი?

ხომ მეწადა გაქცევა შენთანა და გავეროდი ამაყ მამასა და
ძმებს დიდი ხანია, ჩვენი გვარები რომ მტრობენ ერთმანეთს, მაგრამ
მე და შენ, ზაღვარ, ხომ არა ვართ ერთმანეთის მტრები?

“გავედრები, ქართ, იყუნე მცირე ხანს.

მცირე ხანს დადუმდი, ზაღვარო ხევისაგ, ჩემი ხმა გაიგონონ
მოებში, რომ მოისმინოს მღევარმა ჩემმა.

“ზაღვარ, ეს მე ვარ, რომ გიხმობ, აქვეა ხე და აქვეა კლდეც.
ზაღვარ ძვირფასო, ზაღვარ, აქვე ვარ მეცა.

რისთვის აყოვნებ მოსვლას?”

ზაღვარ, ძვირფასო ზაღვარ”... ხომ ხედავ, ჩემო, აღმოხდა მოთ-
ვარე და ყიხული კამკამებს ხეეში, პირქუში მოებისა მწვერვალნი
აგრუხულან ნაცრისფერ ცამდე. ვაიმე, მე ვერ ვამჩნევ მას მოების
ფერდობებზე, აქშინებული ძაღლები არ მაცნობენ მის მოსვლას
წინასწარ, და მარტოკა ვზივარ მე კლდის ქიმზე.

“ამას ვის ვხედავ, ძირს გაშლილ ტრამალზე მწოლარეს?”

ნეტავ თუ ჩემი მოჯხურია? ან ეგებ ძმა არის ჩემი? მარქვით,
მეგობრებო, ვინა ხართ?

ორნივე სდუმან.

ვაიმე, როგორ შემკროთალა ამ ღამეს გლახ სული!

ვაიმე, ორივე მკვდარია. მათი დაშნები შეუღებავს აღისფერ სისხ-
ლს.

ო, ძმაო ჩემო, ო, ძმაო ჩემო, რისთვის მოპკალი ჩემი მოჯხური?

ო, ჩემო ზაღვარ, მოჯხურო ჩემო, რისთვის მომიკალ ძმა, თვალის
ჩინი?

როგორ მიყვარდით ორივე, როგორ მიყვარდით!

ო, როგორ შეენოდი შენ ათასთა შორის, მთის ბექობზე გამონე-
ნილი.

ო, რა მძვიხვარე იყო იგი ფიცხელ ბრძოლაში ხმაღამოწვდილი!
გამეცით ხმა და მიპასუხეთ, ჩემო კარგებო!

მაგრამ ვაიმე, დამუნჯებულან ორივენი სამუდამკამოდ.

გაცივებულა მათი მკერდი, როგორც უბე ბნელი მიწისა.

ო, მთის ნაპრაღით გადმოღუქით, მთის მწვერვალიდან გადმოიხედეთ და ამეტიყუდებით, სულხო ჩემხო, ეამგადასულხო, გახსუნო ბაგე, ჩემი გული აღარ შეკრთება.

მარქვით, ხად გაპქრით, ხად იპოვნეთ მეუდრო სავანე.

რომელ მღვიმეში მოგიძიოთ, რომელ ნაპრაღში მოგიხატოთ? ვერც ერთი სუსტი დაძახება ვერ გამაგონებს მე ამ გრეგალიში, ვეღარც მორთოღვარე პახესს მიგაწვდით მძვინვარე ქარში.

ვხივარ მთის ბექობზე და ცრემლმორეული ვუცხადებ ვთხოვს. გასთხარეთ სამარე, მიცვალებულთა მეგობრებო, მაგრამ მიწას ნუ მიაყრით მათ ჩემს მოსვლაში.

ჩემი ცხოვრება ხიხმარით იღვევა კიდევ ან როგორ უნდა დავრჩე ცოცხალი ამ ქვეყანაზე!

აქ უნდა დავრჩე ჩემს მეგობრებთან, ხალი კლდის ჩქერის ხიხლოვებს მსურს დაყოვნება. როდესაც დამე ჩამოწვება მთის მწვერვალებზე და ტრამალებზე გადაირბენს ფრთამაღლი ქარი, მაშინვე ხლვაურს ამოჰყვება ჩემი სულიცა და ვიგლოვებ კიდევაც ჩემს მეგობრებს, მხეგადასულებს.

შორით მოისმენს მონადირე ჩემს ხმას გლოვისას, შეეძინდება, მაგრამ მაინც მოისმენს, ცივი.

რადგანაც ტკბილი ხმით დავიტირებ ჩემს გულისხწორებს, რადგან მიყვარდა ორივენი სულზე უტკბესნი.

“ეს იყო შენი საამური ხიმღება, მთი, მინონა, ნა'ხო ასულთ რაინდ ტორმანის.

ჩვენი ცრემლები დასტირიან ამგვარად კოლმას და ჩვენი სული მოიდრუბლა სევდით მოცული.

“უღის წამოდგა, ხედო იპურო ჩანგი და გადმოგვცა აღპინის ქება. აღპინის ხმა მხიარულად აედერდა მაშინ, და რინოს სული აკვესებდა ცეცხლის ნაპერწკალს.

მაგრამ ისინი ამ დუხჭირ სავანეში განისვენებენ, მათი ხიმღებიც მიმოიბნა სელმას წიაღში.

“ერთხელ უღის ნადირობიდან გამოიბრუნდა, ვიდრე გმირები ცოცხალნი იყვნენ.

უცობრებოდნენ ორივენი ერთმეორეს ხიმღერაში მთების ბექობზე.

მათი ხიმღერა ნა'ხო იყო, მაგრამ ხაგზე გულის წუხილით, ისინი იგლოვდნენ პირველი გმირის – მორასის დაკარგვას. მისი სული ფინგალის სულს ედარებოდა, მისი მახვილი – თსკარის მახვილს.

მაგრამ იგი მოჰკლეს და იგლოვდა მოხუცი მამა, მისი დათა ცხარე ცრემლით ატირდა მაშინ, ატირდა მაშინ ნა'ხო მინონა, დიდებული გმირის – მორასის ძვირფასი დათ.

მინონამ უღისის ხიმღერა რომ გაიგო, უკან დაიხია, როგორც მოვარე დახავლისა უკუიქცევა, როცა ხლვაურის ამოვარდნას მოედო. დება და ნა'ხ სახეზე დრუბლის რიღეს წამოიფარებს. მეც ჩამოვკარი მაშინ ჩემს ჩახვს და უღისის ხმას ავაყოლე გლოვის ხიმღერა.

რინო.

ქარი ჩამდგარა და მერეხი დადუმებულა, მოდის შუადღე და დრუბლები იფანტებიან.

ცახცახით ატფობს მთისა ბექობს ცხელი მზის შუქი.

მოწითალო ზვირთი ჩანსქერისა კიაფობს ხევში.

ტკბილია შენი ხელი ეღურტული, დელევ ხევისავ. შენზე უტკბესი მომესმის მე გლოვის ხარი მოხუც აღპინის, მიცვალებულებს რომ დასტირით უხახოთ ხმით.

სიბერეს მწარედ მოუდრეკია ამაყი ქედი ტკბილხმოვანი გმირის აღპინისა.

რად მოხთქვამ, აღპინ, ვითა ქარი გვიანი ღამით, ან ტაღდა ზღვისა შორეულსა ნაპირს რომ ღოშნის?

აღპინ.

“ცრემლები ჩემი, პოი რინო, მიცვალებულთა ხანუკემოდ დაფრქვეულია, ჩემი ხმა – სამარის ბინადართა ხმა არის მხოლოდ. ახოვანი ხარ შენ, მთის ბეჭობზე გადმოდგარს მშვენიერი ამ ტრამაღის ბინადართა შორის; მაგრამ შენაც წასუქცქვი ერთხელ ისევე, როგორც მორარი – და შენს სამარეს დაიტირებს მგლოვიარე ქალწული ერთხელ.

მთების ბეჭობნი დავიწყებას მივცემენ შენც და მშვიდი შენი აქ ეგდება მოუძართავი.

“იყავ ფეხმარდი, პოი, მორარ, როგორც ქურციკი მაღალ ბეჭობისა და ხაშინელი ვით ღამის ცეცხლი შორეული ხეცისა.

შენს განრისხებას ვადარებდი თდესლაც გრიგაღს, მახვილსა შენსას – ხელხართულ თმში ეღვისა ისარს ღრუბელთა შორის.

შენი ხმა იყო ხმა ქუხილისა წვიმიან დღეში, ან თვით ქუხილი შორი ტრამაღის.

მრავალი გმირი მოცველილა შენი ხელითა, შენი რისხვისა აღისქართო გაქარწყლებული.

მაგრამ როდესაც ბრძოლის ველით მობრუნდებოდი, რა ხაზი იყო და რა ხათხო, გმირო, ხმა შენი! და ხახე შენი მზესა ჰგავდა ნაწვიმარ დღითა, და შენი ხახე მოვარეს ჰგავდა მღუმარე ღამით.

და შენი გული ზღვასა ჰგავდა მშვიდად მოვლემარეს, როდესაც ქარი ფრთას დაჰკეცავს და დაიძინებს.

“ვიწროა შენი სამარე გმირო, ბნელია შენი სამყოფელი სამარადქამო.

სამი ნაბიჯით გამოვზომე შენი საფლაფი, სამარე შენი, ახოვანო თდესლაც გმირო.

ოთხოდე ქვა ხავხით მოხილი დარჩენილია შენი ხსოვნის აღსანიშნავად.

და ხე აწ შტოებშემოდარცველი, ხშირი ბაღახი მობიბინე, ქარს აყოლილი.

ეს ყველაფერი თუ ანიშნებს აქ გზადგამოვლილ მონადირეს მაღალმთებისას: აქ ასვენია ძაღოვანი გმირი მორასი, არ მოვა დედა დამტირებლად, აღარც ხასძლო გაიშლის კაეებს. მკვდარია იგი, ვინცა გშობა მწარე ტანჯვაში და თმში მოკლეს ასული გმირი მორგლანისა.

“ვინ არის იგი, ხელყავარჯენს რომ იშველებს?

ვინ არის იგი – თმაჭადარა, თვალცრემლიანი?

ეს მამაშენმა მოაკითხა შენს საფლაფს, მორას.

მამა მოვიდა ერთადერთი პირმშოს საფლაფზე.

მან გაიგონა შენი ძახილი ბრძოლის ველიდან.

მან გაიგონა, ვით დაფანტე ხმლით შენი მტრები.

მამის ყურამდის მისწვდა შენი ქება-დიდება.

იტირე, ბერო,

მორასის მამავ!

“იტირე, მაგრამ შენი შვილი ვერ გაიგონებს.

ღრმა არის ძილი მიცვალებულთა, მათ აღარ ესმის არც ხმაური, არც დაძახება.

ო, ნეტავ როდის ჩაეშვეება ბნელში სინათლე და მიცვალებულს გააგონებს: “შეი, აღსდევინ!”

“მშვიდობით, გმირო, კაცთა შორის უხათხოესო, შეუპოვარო ბრძოლისა ველზე.

ვაიმე, ეელი ევლარ გნახავს შენ აწი გმირო, ტყე ვერ იხილავს აწ შენს მახვილს აელვარებულს.

“შენ თუმცა აღარ დაგრჩენია ძე, ნაშთიერი, ხალხური ლექსი შეინახავს შენს უჭკნობს ხახელს, დრო მომავალი გაიხსენებს ეთუოდ, გმირო, დრო მომავალი გაიხსენებს ბრძოლაში მოკლულს.”

ერეკლე

მამა

“იგლოვდენ ხმადალა გმირები, ყველაზე ხმადალა მოსოქვამდა არმის.

პირში მოიგონა თვისი, ჭაბუკი მოკლული ომში. კარმორ გვერდს უჯდა გმირებს. შორეულ გაღმადლის მთავარი.

რად მოსოქვამს არმისი ასე გულმოკლულად?

ამბობდა თავადი კარმორ, განა თუ შაირი, სიმღერა არ ახარებს კაცთა ხედს უფრო? ისინი ნაზ ნისლის ნაფლეთს მივამსგავსებ, ზღვებიდან გადმოსულს, ყვავილის ელორტებს რომ დათროვილავს და ფურცელი იხარებს შერძე.

მაგრამ ნაშუადღევს მზე იძალეებს, გაიბნევა ნისლი.

რათ დაღვრემილხარ, აგრე, ო, არმის, მკერობელი გორმის?

“აღესიღვარ დიახაც ვარამით, და მიზეზიც მომძევა ამისა. კარმორ, შენ ჯერაც არ იცი, რა მწარეა შეილისა დაკარგვა, ან თუნდაც მოწიფული ქალწულის. მამაცი კოლეგარი ვივის, და ამირა, ქალწულთა შორის უნახესი ასული შენი.

შტოები ფეხვისა ჰყვავიან, ო, კარმორ, და არმის ერთადერთი შტო არის ამომწყდარ გვარის და ჯიშის.

ბხელია საფლავში, დაურა, ხარეკელი გაშლილი შენთვის.

როდის გაიღვიძებ და მოგვასმენ შენს ტკბილსა, მედლოდურ ხმას.

აღხდექით, შემოდგომის ქარებო, აღხდექით, ტრამალზე გაჭკნდით.

მთის ნიაღვარხო, მოსწყდით კლდეების ძუძუ-მკერდს – და დაეშვით ხევში.

გრიგაღინო, შეუტოეთ მუხნარებს, იარე, ო, მოვარეკ, დრუბლებში, გვისვენე ნათელი პირი, მომაგონე ის დამე საზარი, როს ბავშვები დამელუპენ ბრძოლაში, არინდალ ძაღოვანი მოჰკლეს, და დაურა კეკლუცი დაკვარგე.

“დაურა, ასულო ხემო, შეენოდი, ვით მოვარე ცაზე, ან ფურას ბექობზე მომდგარი, თეთრი, ვით პირველი თოვლი, ტკბილი, ვით ხეფირი დამისა.

არინდალ, ხელთ გეპყრა მაგარი მშვიდი, შუბი ხელმარჯვე გსვევოდა.

და მხერა შენი – ვითა ნისლი ზღვების ტაღლებზე, მშვილდი შენი – ცეცხლის დრუბელი გრიგაღის პირზე.

“არმის ბრძოლებში განთქმული მოვიდა, შეიყვარა დაურა, დაურამ შეითვისა იგი და იმედი უბრწყინავდა ორივეს.

“ერატი, ოდგაღისის ძე, განრისხდა, რადგანაც ძმა მოუკლა ოდესღაც არმარმა.

გადაცმული მოვიდა იგი, მუზღვაური ეგონა უბრალო. თეთრად კიაფობდა აურა, თეთრი კულულები შუბლზე, მშვიდი – თვალთა-მხერა მისი.

და არქვა მან დაურას ასე: “უტურფესო ხასძლითა შორის, არმისის ასულო ნატიფო, იქ კლდისა ნაპირას, ზღვის ახლოს, სადაც შტოებში მოსხანს ნაყოფი მწითური ფერად, იქ ელის დაურას –

არმარ, მოესულვარ, რომ სახილო მოგვარო ზღვადაზღვა მამაცხა არმარს.

“ლაურა თან გაჰყვა ზღვაში. ეძახდა, უხმობდა არმარს. — პასუხად მოძახილი ეხმოდა ტაღდისა და სალი კლდეების.

“არმარ, საყვარელო ხემო, რად გინდა შემოკრთეს გული, არნატიხაშიერო? მისმინე, ლაურა ვარ, რომ გიხმობ ზღვაში.

“ერატ მოღალატემ ხარხარით მიაშურა მალევე ქვემოთ. ხმა აიმაღლა ლაურამ, მოუხმო მამას და ძმას.

“ხმამ მოაწია ხმელზე, არინდალ ძე ხემო გადმოვგა ბექობზე, მშვილდი შერხეხოდა ხელში, და მხრებზე ისრების კაპარჭი; გარშემო სუნსუელით მოსდევენ მეძებრები: ყურშია, ქედანა.

“თვალიდა შეასწრო ერატს, ნაპირზე მომავადს რაინდს. შეიპყრო ერატი ფლით და მიაბა მუხისა ხეს.

“არინდალ გადალახა ტაღდები თავისი ფრთამალი აფრით, ლაურა წარუტაცა ზღვისთვის, მოეგვარა ტყვექმნილი სახელში.

არმარ გახრისხდა და ისარი გამოსტყორცნა ფრთამალი, ისარი შენს გულში ჩაერჭო, ო, არინდალ, ნაშიერო ხემო.

“მოღალატე ერატის ნაცვლად შენ გაგწირა მუხთაღმა ბედმა, ხომალდმა მოაღწია ნაპირს და არინდალ ძირს დაეცა უსულო. შენს ფერხით დაიქცა, ლაურა, შენივე ძმის უმანკო სისხლი”. ტაღდებმა დაღეწეს ნავი.

არმარ გადაეშვა ზვირთებში, მოუტაცნა ზღვისათვის ლაურა, ან ზღვაშივე ეპოვნა სიკვდილი.

სწრაფად გააქროლა ტაღდამ არმარის ნავი და ჩანთქა.

მარტოხელამ ნაპირზე მდგარმა გავიგონე ლაურას კივილი, მაგრამ, ვაიმე, შვილო, ვერ გიშველა ბედმაჟამა მამამ.

“მოელ დამეს ვტრიალებდი ნაპირთან, ვხედავდი მოვარის შექხე ლაურას, შორიდან მოყიადე ნავზე. მოელ დამეს მესმოდა კივილი უსასოოდ განწირულ ასულის. იბადა ნაშუადაბევს ქარმა, და ნავი მოახალა რიქრაეზე ნაპირის კლდეების ქიშს.

აღიონზე შესუსტდა ძახილი, იმსხვერპლა ლაურა ზღვამ — და არმარი დახტოვა ობლად და გაქრა სიამაყე ხემო, განადგურდა მეომარის სახელი.

“როდესაც გრიგალი მთას წამოეწევა, როდესაც ზვირთები მთას მოაწევიან, ხათქით და ხარით მოზღვაველება ტაღდა, გავსცქერი მე მაშინ ნაპირის ქიშს.

და ზღვაში ჩაშვებულ მოვარისა შექხე მოღიანდება დაღუპულ შვილების სული, წყვილად რომ დადიან ბილიკზე და-ძმანი დანოქმულნი ზღვაში.”

* * *

ცრემლები ღვარად წამოვიდა ღორტეს თვალოთაგან და გზა გაუხსნა მის გულში დაგუბულ ვარამს. ვერტერმა შესწყვიტა თავისი სიმღერების კითხვა, რვეული განზე გადააგდო, შემოეჭდო ღორტეს ხელს და მწარედ აქვითინდა.

ორთავეს გული აუხქროდდათ, ისინი საკუთარ ბედისწერად მიიჩნევდნენ დაღუპულთა ბედს.

ვერტერის ბაგე და თვალი აუნთენ ღორტეს ხელებზე.

ღორტე ურუახტელმა შეიპყრო, უხლოდა ადგომა, მაგრამ თანაგრძნობა და გულისტკივილი ტყვიასებრ დასწოლიდა გულზე.

ღორტემ ამოიოხრა და ქვითინით შესთხოვა ვერტერს გახეგრძო კითხვა. შესთხოვა ზეციური ხმით.

ვერტერი კრთოდა, მისი გული დაიმდურა ცრემლებით. ხელი წამოაყვას რვეულს და კითხვა გახაგრძო ისევ:

“გაზაფხულისა მადრო ამო, რისთვის-ღა მადვიებ დილით? შენ გინდა მომხიბლო და ამბობ: ციური რთვილით განვიკურთავ ვუღელს. მაგრამ ჭკნობისა დარი უცილოდ დამიდგა მე მოახლოვდა გრივალის სუხოქვა, განმქმარცვა ფურცელი ნორჩი.

ხვალ გამოივლის მგზავრი, რომელსაც უნახაქრქუტდქქე მშვეებით გაეხილი ერთხელ, და თვალმა მომიძიოს მსხმდქქრმმამოვნოს ვერასოდეს აწი.”

მოელი სიმძიმე ამ სტრიქონებისა გულზე შემოაწვა ლოტესა და ვერტერს, ბედისგან გახწირულების ხვედრმა გული დაუთუთქა მათ.

ვერტერი მუხლებზე მოეხვია ლოტეს, ხელები ხელზე წაავლო, მისი ხელისგულით სახე დაიფარა, მკერდზე მიეკრა, ასე რომ მათი მხურვალე ღოყები ეხებოდნენ ერთიმეორეს. მან ხელები შემოკხვია შემდეგ ლოტეს, მკერდზე მიეკრა ათრთილებული ქალი და აღგზნებული ტუჩები დაფარა ვნებიანი კოცნით.

ვერტერ,

ვერტერ!

დაიძახა ლოტემ და ცდილობდა თავი გაენთავისუფლებინა მისი ხვევისაგან.

ვერტერმა ხელები შეუშვა, და ფერხით დაუფარდა.

ქალი დაიბნა, ტორტმანობდა რისხვისა და სიყვარულის მოჯნაზე: “ვერტერ იცოდეთ, ეს უკანასკნელი უნდა იყოს! მე თქვენ აწი ვედარ მნახავთ”. და სიყვარულით ახთუბული თვალებით ერთხელ კიდევ მიხვდა და მიაშურა მახლობელ ოთახს, შევიდა და კარები გადიკეტა.

ვერტერი სახახევროდ იატაკზე იყო გართხმული, ზემო ტანი და თავი დივანზე მიყრდნობილი – და ამ მდგომარეობაში დარჩა კარგა ხანს, ვიდრე მცირე რამ ხმაურობამ გონს არ მოიყვანა.

ეს იყო მსახური ქალი, რომელიც სეფრის გასაწყობად მოეშურებოდა. ვერტერი ადგა, ოთახში გაიარა, ვედარ გაუძლო მარტობას, ოთახის კარამდის მიხუღმა დაიძახა: ლოტე, ლოტე, კიდევ ერთი სიტყვა, კიდევ ერთი... მშვიდობით... სამუდამოდ მშვიდობით...

ვერტერმა უკვე ქალაქის ჭიშკართან მიაღწია. დარაჯებმა იცნეს და მდუმარედ გაატარეს.

იგი თოვლ-ჭყაპში დაეიაღობდა მთა-ველად, მხოლოდ თერთმეტ საათზე მიაღწია შინ.

მსახურმა შენიშნა, რომ შინ მობრუნებულს ქუდი აღარ მოჰყოლია თან.

ვერტერმა გაუბედა ხმის გაცემა, ტანთგახდას რომ შეელოდა, შენიშნა: ვერტერი სულმთლად დახველებულიყო. ვერტერის ქუდი იპოვნეს გვიან მაღალი კედლის ქიმზე, რომელიც ველს გადმოსცქერის. საოცარია, თუ როგორ ავიდა იგი წვიმიან ბნელ ღამით ასეთ სიმაღლეზე.

იგი დაწვა და დიდხანს ეძინა. დილას მსახურმა ყავა რომ შემოუტანა, ვერტერი წერდა ამ სტრიქონებს:

“უკანასკნელად, უკანასკნელად ვახელ, იცოდეთ, თვალებს; აჰ, ისინი აწი მზეს ვედარ იხილავენ.

მხეც აღარ ჩანს, ნისლს დაუფარავს ცისა კამარა. იგლოვებუნებავ-

შენი პირმშო, შენი მოჯნური და მეგობარი მიუახლოვდა უკვე აღსასრულს.

ლოტე, ეს უბადლო გრძნობაა, მწუხრი შემომეხია გულზე და ვამბობ ხემთვის: ეს არის წემი უკანასკნელი დილა, უკანასკნელი!

ლოტე, მე არ მესმის, რას უნდა მოასწავებდეს ეს ბედითი სიტყვა - უკანასკნელი.

მე აღარ შეძრჩა ძალი, მე ვეღარ წამოვდგები და მიწაზე გართხმული ძიღს მივუცემი.

სიკვდილი?

რას ნიშნავს ეს?

დასე, ჩვენ ვიცხებობთ მხოლოდ, როდესაც ეს სიტყვა უკანასკნელად სიკვდილს. მე ძრავალი მიხახავს მომაკვდავი, მე უკანასკნელი მესმის, როგორ უნდა გათავდეს სიცოხლე? ჯერ კიდევ ვეკუთვნი ჩემს თავს, უფრო შენ ვეკუთვნი, პოე, საყვარელო ჩემო.

და სულ ერთ წუთში...

გავქრები.

აღარ ვიქნები.

გავკერები.

ვის იცის, ეგებ სამუდამოდ.

არა, ლოტე, არა, არ მესმის, როგორ უნდა გავქრე, არ უნდა ვიქნე?

როგორ უნდა გავქრე?

ან შენ როგორ?..

რას უნდა ნიშნავდეს ეს?

ეს ხომ უბრალო, ცარიელი სიტყვაა?

ცარიელი ხმაური?

უგრძნობი ხმაური, რომელიც გამოძახილს ვეღარ პოულობს ჩემს გულში.

ლოტე,

მოკვდიომა, ბნელსა და ვიწრო სამარეში ჩაფლვა? მე მყავდა მეგობარი ქალი, რომელიც ჩემს სიჭაბუკეში ყველაფერს მერჩია, იგი მიიცვალა და მე მისი ცხედარი სამარეში მივაცილე. ვხედავდი, როგორ ჩაუშვებს კუბო საფლავში, მესმოდა, როგორ დააყარეს ნიჩბით მიწა და კუბოში ყრულ დაიგრუხუნა, ასე გრუხუნებდა კუბო უფრო და უფრო, ვიდრე მთლად არ დაიფარა მიწით.

მე ვიდექი სამარის კიდესთან ამღვრეული, გარღვეული, შემკრთალი, მთელი ჩემი შინაარსი აფორიაქებული იყო, მაგრამ მე არ ვიცოდი, როგორ მოხდა ეს ყოველივე, როგორ შეემთხვა ეს მას, ან მე როგორ შეემთხვევა თდესმე სიკვდილი?

საფლავი?

არა, არ მესმის ეს სიტყვები.

მაპატიე, ლოტე, მაპატიე, გუშინ - ეს ხომ ჩემი სიცოცხლის უკანასკნელი წუთი იყო, ანგელოზო ჩემო, უკანასკნელად ჩემი არსების სიღრმეში გაივლვა ნეტარების აღმძვრელმა აზრმა: მე მას ვუფ ვარვარ.

ჩემს ტუჩებზე კიდევ არ გამქრალა შენგან ამონასუნთქი წმინდა ცეცხლის მღუდარე აღმერი.

მომიტვევ, ჩემო, მომიტვევ.

ასე, მე ვიცოდი, რომ შენ გიყვარდი, ვიცოდი ეს პირველივე შემთხედვის უმაღლ, პირველად ხელის ჩამორთმევის დროს. მაგრამ როცა მოგცილდებოდი და შენს გვერდით აღბერტს შევამხნევდი, იჭვი მახრჩობდა და გულს მიდრღნიდა.

ვახსოვს ის ყვავილები, შენ რომ გამომიგზავნე, იმ ფატალურ საზოგადოებაში, სადაც ვერც ხელი ჩამომართვი, ვერც სიტყვა მითხარი.

მაგრამ ასე ამ შთაბეჭდილებებმა გათარეს ისევე, როგორც ხანდახან მორწმუნის გულზე გადაივლის ხოლმე უცდის წყალობის გრძნობა.

ყოველივე წარმატალია, მაგრამ ვერავითარი უკუხეთი ვერ აღმოფხვრის იმ მხურვალე სიცოცხლის სუბთქვას, რომელიც მე შენს ბაგეთაგან ყაბემე გუშინ.

შენ ჩემი ხარ, ლოტე, შენ ჩემი ხარ სამარადისოდ.

მერმე რა, რომ აღბერტი შენი ქმარია! ეს ხომ მეტი არაფერია, თუ არა ცოდვა ამ წუთისთვის? და იხილ ცოდვა — რომ მე შენ მიყვარხარ, რომ მე მეწადა შენი წართმევა, ესეც ცოდვაა? ცოდვაა?

კარგი, დეე, მე დავისაჯო ამისათვის, უკეთ, მე ჩემს თავს დავსჯი ამიტომ.

მე ვივარა ამ ცოდვის ციური ნეტარება, მე შევისუნთქავ ამისათვის უცხო სურნელებს.

და ამ წუთიდან შენ ჩემი ხარ, ლოტე, მე ადრე მივდივარ მამახემთან და დედაშენთან.

მე მას შევჩივლებ და მე მანუგეშებს იგი. ვიდრე შენც მოხვიდოდე, ვიდრე შეფრფინვით არ შეგეგებები, შემოგეველები, სამუდამოდ შენთან დავრჩები — განუხაზღვრელს წიაღთა შორის.

აღარ ვოცხებობ უკვე სამარის კართან.

მე გამოვფხიზლდი. ჩვენ ვიქნებით, ჩვენ ისევ შევიყრებით.

შენს დედას შევხვდები, და მას გაგანდობ ჩემი დაკოდილი გულის ტკივილებს.

შენს დედას — შენს განსახიერებას”.

* * *

თერთმეტი საათიც არ იქნებოდა, როცა ვერტერმა მსახურს მკითხა, აღბერტი თუ დაბრუნდათ. მსახურმა უპასუხა: მისი ცხენი გაატარესო რამდენიმე წუთის წინად.

ვერტერმა მსახურს ასეთი ბარათი გადასცა:

“აღბერტ, სხვაგან მივემგზავრები და თუ არ გეშეშებით, თქვენი დამბახა მათხოვეთ, გისურვებთ დღეგრძელ სიცოცხლეს”.

* * *

ლოტეს უკანასკნელი დამე არ სძინებია. ის, რისიც მას ეშინოდა, უკვე გადაწყვეტილი იყო და იმგვარად გადაწყვეტილი, რაც მას არც კი შეეძლო წარმოედგინა. ჩვეულებრივად მშვიდი ბუნება და სიხელი მისი, უკანასკნელ საღამოს განმავლობაში განცდილმა გრძნობებმა ააფორიაქა და ნაციებით უკანკალებდა სათნო გული.

განა ეს ვერტერის კოცნისა და სვევისაგან შემონახული ცეცხლი იყო, აგრე რომ სწავდა მის გულს, თუ უგუნებობა ამ მოულოდნელ გამბედაობისაგან წარმოშობილი? როგორ უნდა შეხვედროდა იგი ახლა თავის მეუღლეს.

ხომ უნდა ეთქვა მისთვის, რაც გუშინ მოხდა! მაგრამ ამ თქმისაც ვერძალეობდა. ამდენხანს ორივენი სდუმდნენ ვერტერზე და ახლა ლოტეს უნდა დაერღვია დუმილი პირველად და ასეთ აღმონენაზე მიექცია აღბერტის თვალი.

ჯერ იმისაც ეშინოდა მას, რომ აღბერტს მარტოოდენ ვერტერის მოხელის ამბავიც არ იამებოდა და ეს მოულოდნელი კატასტროფა?.. ლოტეს ხომ იტვი არ მქონდა, რომ მისი ქმარი ამ ამბებს მოუდგომლად განსჯიდა? იგი ხომ მუდამ გულახდილი იყო თავის მეუღლის მიმართ და მის ბროლივით გამსჭვირვალე არსებაში აღბერტს აროდეს შეუმჩნეველი მცირედი ხინჯიც, განუჭკვერტელი. ეს ყოველივე აღუვებდა ლოტეს, მისი აზრები წამდაუნუმ ვერტერისკენ მისწრაფოდეს.

მისთვის დაიკარგა ვერტერი. ეძნელებოდა მისი დაკარგვაც, მაგრამ უამისობაც შეუძლებელი იყო.

ყოველივე ამას ერთი საოცარი გარემოებაც ზედ დაერთო.

მაღე მის სულში მომწიფდა მტკიცე გადაწყვეტილება: ფერხ-
თით დაეარდნოდა ალბერტს და ყველაფერი დაწერილებით მოეთ-
ხრო მისთვის, რაც გუშინ მოხდა და თავს გადახდა; ეამბნა მისი
ბრალისა და წინასწარ გრძნობების შესახებაც.

მაგრამ ისევ დარწმუნდა, რომ ეს ყოველივე უნაყოფო იქნებოდა,
რადგანაც იგი ვერ დაარწმუნებდა ალბერტს, ვერტყეროთ იგი არ
წავიდოდა.

სურდა გააწყვეს და ღოტეს მეგობარი ქალის მსგავსად; არ უნდოდა დაცვა, მაგრამ არ გაუშვეს და სწორედ სტუმარი შეელოდა
ორივეს – უხერხული დუმილი დაერღვიათ.

მსახური დაბრუნდა.

ვერტყერი აღტაცებაში მოიყვანა იმის გაგებაში, რომ დამბახა
ღოტეს ხელით იქნა გამოგზავნილი.

მას პური და ღვინო შემოატანინა, მსახურს უბრძანა ესაუხმა და
თვითონ წერას შეუდგა:

“ეს დამბახა შენგან ხელშეხაველებია, შენ მოგიცილებია ამისთვის
მტვერი, და შენ, ციურთ არსებავ, მიდასტურებ კიდევაც ხემს გადაწ-
ვეტილებას!

ღოტე, შენ მაწკაი მაშ იმ იარადს, რომლითაც მე ბოლო უნდა
მოვუღო ხემს ცხოვრებას და აჰა, კიდევაც აღსასრული მისი.

მე გამოვკითხე ხემს მსახურს და თურმე, ღოტე, შენ კანკალებდი,
როცა დამბახას უწვდიდი და ვერც მოგისერხებია, რომ გეთქვა უკან-
ასკნელი მშვიდობით!

ვაიმე.

ვაიმე.

არა, მშვიდობით.

ღოტე, სეთუ შენი გული ხემთვის კარგამოხურული უხდა დარ-
ჩენილიყო, თუნდაც იმ წამის გულისხათვის, რომელმაც სამუდამოდ
დაგაკაკავშირა ხვენ ერთმანეთთან?”

ღოტე, ამ შთაბეჭდილებას თუნდაც ასეული წლებიც ვერ წარხო-
ცავენ.

და მეც ვიგრძნობ, შენ არ ძაღგობს შეიძულო იგი, ვინც შენთვის
იწვოდა.

* * *

სახადილევს მსახურს უბრძანა ყველაფერი ჩაეღებინა. გავი-
და გარედ, კიდევ დარჩენილი მცირეოდენი ვალები გაისტუმრა. ისევ
მობრუნდა, ისევ გავიდა სახლიდან. წვიმის მოუხედავად დახეტია-
ლობდა მახლობელ არეშარეში და შეღამებულზე ისევ შინ იყო და
სწერდა ამ სტრიქონებს:

“ვიღპეღმ, უკანასკნელად თვალი შევაველე ველს, ტყეს, მშვი-
დობით შენაც, ძვირფასო დედა, მაპატიე, ვიღპეღმ, ახუგეშე იგი.

ღმერთი იყოს თქვენი შემწე, მე ამ ყველაფერი მოვაგვარე, ხვენ
კიდევ შევხვდებით, მაგრამ უფრო მხიარულნი”.

* * *

“ალბერტ, შენც მაპატიე, რომ უსიამოვნება მოგაყენე სიამის საცუ-
ლად.

მე შენი თჯახის მეუდროება დავარღვიე, თქვენს შორის იჭვი და
უნდობლობა ჩამოგთესე, ახლა გათავდა.

მშვიდობით!

ხეტავ ხემს სიკვდილს შემდეგ ბედნიერი იქნებოდეთ ორივენი.

ალბერტ, ალბერტ, ის ახგელოში გააბედნიერე და კურთხევა
უფლისა ხუმც მოგაკლდებათ თქვენ”.

* * *

იმ საღამოს ვერტერი ძლიერ ვართუღი იყო. ქაღალდებს ალაგებდა, ხოვს სწავდა, ხოვს ხედა, ხოვს დაბეჭდილ პაკეტებში სტოვებდა, ვიღძველების სახელზე. ამ პაკეტებში მე ვიპოვნე რამდენიმე ნარკვევი, დაუმთავრებელი ახრები.

ათი საათის შემდეგ მსახურს ცეცხლი გაახადებინა, დიხსე მოატანინა. როგორც მსახურის, ისე სახლის პატრონების მოყვები დაშორებული იყო ვერტერის ოთახს.

მსახური წავიდა და გაუხადელად წამოწვა, ^{ქრისტეშვილი} ^{გადაგან} ^{მეს} ^{პატონს} ნაბრძანები პქონდა: ფოსტის ცხენები დიდაადრიან მოძაკითხავენ და მზად იყავით.

* * *

თერთმეტ საათს შემდეგ

მეუდროებაა ირგვლივ და სიმშვიდეა ჩემს სულშიაც.

გმადლობ, უფალო, უკანასკნელი წუთებისათვის, რომ არ მომაკვლი სიტყვით და ძაღა.

ფანჯარასთან მივედი, ძვირფასო ჩემო! და ვხედავ, კიდევ ვხედავ, მიმქრად ღრუბელთა შორის ვით კიაფობენ ვარსკვლავები მარადიულ ცაზე.

არა, თქვენ არ ჩამოცვივით, რადგან მარადი ძაღა გაკავებთ თქვენცა და მეც.

ვაკვირდები ვენერას, სხივგამკრთად მოკიაფებს, რამდენჯერ თვალი შემძივლია ამ ვარსკვლავისთვის, როცა შენგან ვბრუნდებოდი გვიან, საღამოს.

ხანდახან გრძნობისგან მოვრადს თვალი გამიშტერებია მისთვის, რომ წმინდა გრძნობების თარჯად მიმქნია მე იგი ცაზე.

ო, ღოტე, ყველაფერი ამ ქვეყანაზე შენს თავს მაგონებდა.

შენს სიახლოვებს დანატრებული მე ბავშვივით განგებ თავს ვირთობდი იმ ხაზების სიახლოვით, რომელთათვისაც შენ ოდესღაც ხელი გაქვს შენაველები.

ძვირფასო ხატებაც, ყოველივე ამას შენვე გიტოვებ და გთხოვ გული არ აიცრუო მათზე.

ათახი კოცნა გამოგიგზავნე მე იმ საღამოს შენგან წამოსუღმა და ათახი სათხო სურვილი.

მე შენს მამას მცირე ბარათით ვთხოვე ჩემს ცხედარზე მხრუნველობის გაღება.

სახაფლაოზე ორი ცაცხვის ხეა, მინდვრების მხარეზე. კუთხეში ჩემი სურვილია - იქ დამმარხონ.

მამაშენს შეუძლია ამგვარი განკარგულების გაცემა. შენაც სთხოვე.

მე არ მგონია, რომელიმე მორწმუნე ქრისტიანმა ისურვოს უბედურის გვერდით დამარხვა.

მეც ეს მიხდოდა, თქვენ დაგემარხეთ გზის პირად, ან მარტოხელა ველის მახლობლად, რომელსაც მღვდელნი და ლეჟიტნი გვერდს აუვლიან და სამარტელნი გულწრფელი ცრემლით დაიტირებენ.

და ამა, ღოტე.

მე არა ვერთი, როცა ხელს ვუწვდი ციხეა და საშინელ ფიაღას, რომლისაგან სიკვდილს უნდა დავეწაფო. შენგან გამოწვდილია იგი და მე უყოყმანოდ მიხდა იგი დავცაღლო კიდევაც.

ყოველივე,

ყოველივე,

ჩემი ცხოვრების ყოველივე სურვილი და ზრახვა აღსრულდა.

სიკვდილის ბჭეების რაზა ცივი და ამაზრზენი რამ ყოფილა ხელშეხახებად. კარგია, რომ ბედმა მარგუნა შენთვის სიკვდილი, შენთვის თავგანწირვა.

მე აღბათ უფრო გულმაგრად და მხიარულად შეკვამბობდი სიკვდილს, მთლად რომ ვიყო დაჯერებული, რომ ჩემი სიკვდილი შენს ბედნიერებას გაამთელებდა და გახამტკიცებდა. მე მიხდა, ღოტე, რომ თქვენ ამ ტანსამოსშივე დამმარხოთ, - მათ შენს ხელს და სუნთქვა არა ერთხელ გაპკარებია.

ეს მე მამამენსაც ვთხოვე, ჩემი ხული უკვე კუბოს პირზე ფარფატობს კიდევაც. ნურც ჯიბეებიდან ამომაცვლიან რამეს.

ის ვარდისფერი ბანტი, შენ რომ მკერდზე გქონდა შემოვლებული ხვენი გაცხობის დღეს, ბავშვებს შორის რომ იდექი, ჩემო ანგულოხო - აკოცე მათ ჩემს მაგივრად და შეატყობინე თავიანთი უბედური მეგობრის ბედი.

ღმერთო, როგორ მიგეხვიე, პირველივე წამიდან შეგიტკბე და შეგიოთვისეს!

ის ბანტი, ჩემი დაბადების დღეს რომ მაჩუქე, ჩემთან უნდა დაიბარხოთ.

აჰ, მე არ მეგონა, თუ ჩემი გ'ხა აქ მომიყვანდა, ვთხოვე დამშვიდდე, მე ვთხოვე დამშვიდდე, დამბახა გატყენილია, დაჰკრა თორმეტჯერ... აღსრულდეს, ღოტე, ღოტე, მშვიდობით...

* * *

ერთმა მეზობელმა სროლა გაიგონა, წამლის აღხაც მოჰკრა თვალი, მაგრამ რაკი ამის შემდეგ მყუდროება არ დარღვეულა, ეურადლებაც არ მიუქცევია.

დიდის ექვს საათზე მსახური შემოვიდა სახათით ხელში და ნახა: გახსხვლიანებული ვერტერი იატაკზე ძირს ეგდო, მის გვერდით - დამბახა, მან დაუძახა, ხელი მოავლო, პახუხი არ გაუცია ვერტერს, მხოლოდ ხრიალი შემოესმა, მსახური გაიქცა აღბურტოახ. იქიდან - ექიმთან.

ღოტემ ხარის ხმა რომ გაიგონა, უხიამოვნო ურუანტელმა აიტანა, ათრთოლდა, აკანკალდა, ქმარი გაადვიდა, ადგნენ, ატირებულმა მსახურმა ამცნო ყოველივე.

ღოტე წაიქცა, როცა ექიმი მოვიდა ბინაზე, ვერტერი ჯერაც იატაკზე ეგდო, ბუღხი კიდევ ხეკმდა, სახსრები არ იძვროდნენ, ტყვია მოუხვედრებინა მარჯვენა თვალის ზემოდ, ტვინი გადმონთხეულიყო შუბლზე.

ექიმმა მარდვი გაუხსნა ხელზე, სიხხლი გადმოდინდა, ვერტერი ჯერ კიდევ ხელს ითქვამდა, სიხხლით დახვრიდი სავარძლის ზურგსაყრდნობი მოწმობდა, რომ ვერტერს ტყვია გაუსროლია საწერ მაგიდასთან ჯდომისას.

მერმე გადმოვარახნიდა და ისურციით უტრიაღნია სავარძლის გარშემო, მას ცისფერი ფრაკი ეცვა და ყუითული კიდეტი.

პირადმა იწვა, მოუღი ხახლი, მოუღი სამეხობდო, მოუღი ქალაქი ამოდრავდა, ამთქილდდა.

აღბურტი მოვიდა, ვერტერი ღოგისზე დაახვეწეს, შუბლი შეუხვიეს, ხახუ მიცვალუბუღს მიუგავდა.

არც ერთი სახსარი არ იძვროდა, მხოლოდ ფილტვების ხრიალი ისმოდა, ხან მძაფრად, ხან სუსტად, წამწუთზე ელოდნენ მის გარდაცვალებას.

ღვინოს ერთი ჭიქა აკლდა, ჭიქიდან ცოტა მოუხვამს. მაგიდაზე გადაფურცლული "ემილია გალოტი" იდგა.

ნურას მკითხავეთ აღბერტის შეწუხებაზე, ნურც ლოტეს უხვგამო წუხილზე...

მოხუცი სამთავროს მოხელე აქლოძინებული შემოვიარდა, ცრემლმორეული დასწვდა და აკოცა მომაკვდავს.

მისი უფროსი ვაჟები ფეხით მოვიდნენ, დაჩუქქულ ვერტერის ხარეკელის წინ, აკოცეს ვერტერს ტუჩზე და ხელთყუფნები ვაჟი, რომელიც განსაკუთრებით უყვარდა ვერტერს, ძლიერ მოაცილეს ცხედარს.

შუადღის 12 საათზე მიიწვავდა ვერტერი. სამთავროს მოხელისა და მისი მხლებლების იქ ყოფნამ ხელი შეუშალა ხაღისი მოგროვებას ვერტერის ბინაზე.

საღამოს 11 საათზე მას დაამარხებინა ვერტერის ცხედარი განსვენებულის მიერ არსებულ ადგილას.

მოხუცმა და მისმა შვილებმა გააცილეს ცხედარი.

აღბერტი ძლიერ უგუხებოდ გახდა.

ლოტეს გადარჩენას არაყის ელოდა.

ხელოსნებმა წაიღეს კუბო სახაფლაოზე — არც ერთი მღვდელთაგანი ცხედარს არა ხვდება.

ლიტვური პოეზია

სიბიტას ბილა

ლექსები

ლიტვური დან
თარგმნა რენე კალანდიაშ

მცირე წინათქმა, ანუ კიდევ ერთი მინოტავრი

სახეითი ხელოვნების მოყვარულებს, რომელთაც თუნდაც ერთხელ გადაუშლიათ მოსკოვში გამოცემული “პიკასოს გრაფიკა”, უთუოდ დაამახსოვრდებოდათ, თუ რა გენიალური სიჯიუტით, ხალისითა და ირონიით, მახვილი იუმორით ატრიალებს პაბლო პიკასო მინოტავრის – კუნძულ კრეტაზე მცხოვრები მძვინვარე ურჩხულის მითოლოგიურ თემას და ახალ ვარიაციებს გვთავაზობს. სულთ ცოდავილი, შეიძლება ისიც იფიქრო, რომ მინოტავრი გენიალური მხატვრის “აკვიტებული იდეა” უფროა, ვინემ სხვა რაღაცა...

ჩემი თაობის ლიტველ პოეტსა და მთარგმნელს /რაინერ მარია რილკე პაულ ცელანი, “ქებათა ქება” და სხვ. – მათ შორის ამ სტრიქონების ავტორიც იკულისხმება – რ. კ/ შეიძლება ითქვას, რომ საქართველოში არ გაუმართლა: ჩემთვის ცნობილ “საბჭოთა ლიტველი პოეტების” ახთოლოგიის პრეტენზიით გამოცემულ ორ კრებულში მისთვის აღვიდა ვერ მოიძებნა და სასაყვედურო არაფერია: რადგანაც იგი ჩამოვიდა არ ყოფილა “საბჭოთა პოეტი”, ხოლო მოგვიანებით გამოცემული წიგნისთვის “თანამედროვე ლიტველი პოეტები” /თარგმნა მერი შალვაშვილმა, 1992, “მერაჩი”/, სიბიტას გადაა “ხანდახმელი” იყო. გულისტკივილით უხდა ვთქვა, რომ “არიდის” /№12, 2000/ სპეცგამომცემაში “ლიტვური დივერტისმენტი” – ისევ თამაშგარე მდგომარეობაში აღმოჩნდა, თუმცა გამოქვეყნდა ძალზე ორიგინალური პოეტის მარცვლიუს მარტინაიტიის ლექსები, რომლის შემოქმედებას თითქმის სამი ათეული წლის მანძილზე ვეცნობოდი. სხვათა შორის მის ლექსებს ხშირად თარგმნიდა ლატვიურად ჩემი ერთ-ერთი მეგობარი მარის ნაკლაიხი.

მოკლედ, ასე გამოვიდა, რომ თითქმის ყველა ევროპულ ენებზე თარგმნილი ერთ-ერთი საინტერესო თანამედროვე ლიტველი პოეტი სიბიტას გადა საქართველოში ცნობილი არაა. არადა, ამ უცნობობაში – დომის წილი მიდევს, ანუ უპირველესი ცოდავილი თავად მე ვარ.

1982 წლის შემოდგომაზე გაუიცანი რიგაში. “რაინისის დღეები” იყო და ჩვენმა საერთო მეგობარმა ლატვიელმა პოეტმა და მთარგმნელმა, პოლიგლოტმა ულდის ბერზინშმა ერთად შეგვყარა “დიდი საბჭოეთის” რესპუბლიკებიდან მისი თაობის ხალხი – ე. წ. აუანგარდისტები, რომელთაც ცენტრის, ანუ მოსკოვის გამოცემლობაში “სლიშკომ კრუტოებს” (“მეტისმეტად მხურაუებს”) გვეძახებდნენ. იქ გაიცანი ჩემი ჭკუის ხალხი: იან პაპლინსკი (ესტონელი) ატნერ ხუხახაი (ჩეხეთი), მოამად სოლიხი და რაუგ პარუი (უზბეკეთი), პაულ მოყნახო (უკრაინა), დიმიტრი ცესელსუკი (მოსკოვი) და სხვ. მაგრამ ამ შეხვედრების “გვირგვინი” სიბიტას გადა აღმოჩნდა. პოეზიის დღეების დამთავრების საღამოს დანხი მოაწვევს ლატვიის მწერალთა კავშირში და, რაღა თქმა უნდა, უხვად დაილია ლატვიური არაყი. შემდეგ, რამდენიმე მეგობართან ერთად ხუროთ სუფრა მივატოვე და ვესტიბულში გავედი. იქაც სუამდნენ და გავაგრძელებ. სიბიტასი გამეცნო და თავისი ახალი წიგნი მანუქა. ჯინსები მეცვა და უკანა ჯიბეში ჩავიდევ. შესაძლოა, რომ ეს ეწყინა და სიტყვიერი შეურაცხყოფა მომადეხა. გავბრაზდი და ვუთხარი, რომ ქართველი პოეტი ვარ და ამგვარ რაღაცას მიხვეული არა ვარ.

მოვითხოვე, ბოდიში მოუხადა. ფეხებზე დამიკადა... იგი დივანზე იჯდა, მე ვიჯექი... ჩემი რეაქცია უღვინებური იყო: ჩემი არვის ხიზნა და მისი ხახუ ერთმანეთს შეახდა. ხელში ხახუვარმოვარის ფორმით ამოტყეხილი ხიზნა შემრჩა, სიგიტასის სათვალემ /ახლომხედველია/ ცალი შუქმა დაკარგა და ლიტველი პოეტი უცვრად აღძირად ნელსონს, მხედარმოვარ კეცხოსოს თუ მკეობრეთა ხომალდის ცალთვალა კაპიტანს დაემხვეს. ხიზნა ამოტყდა ყველა გათვნებული იყო. განსაკუთრებით სიგიტასი... ერქმუნა...

მეორე დღეს ძლივს შეგვარიგა უღლის ბერზინში. სანსონის ქუჩაზე "დაუგავა"-ში გავაგრძელეთ – ჩემი და მისი ლექსების თანხლებით. დაგმსაკაცლით და იმ დღესვე გავაცილეთ "რიგა-ვიდნიუსის" მატარებელზე. კარგა გამოთავ-ვანებული იყო, მაგრამ, მაინც მოველი შეკვრა /ოცთოდე ბოთლი/ ღუდი აიღო და წავიდა. რამდენიმე თვეში ერთ-ერთ სოლიდურ ლიტვეურ ჟურნალში "კულტურას ბარაი" /"კულტურის სახეები"/ ვრცელი პუბლიკაცია გამოკეთა და სოხუმში გამოძიგ ზავა. თვეში ერთხელ მაინც მწერდა. ლექსები მო-მიძღვნა. იაპონიაში მოგზაურობის შთაბეჭდილებებს მიზიარებდა და ა. შ., მოგვიახებით, ჩემი და ჩემი ოჯახის გულბილი მასპინძელიც იყო. კარგად მახსოვს, გერმანიიდან ჩამოტანილ რიგებს სამტომეულს როგორი მოწიწებით ვყვებოდა, ბოსხისა და ბრეიჯელის ვეებრთედა აღბომებიც მახყნა.

ვერ გავუმართლე: თავად მოარგმნა, მე კი თითქმის საუკუნის მკითხედი მაწევს დაღლილ ბეჭებზე გადაუხადელი ვალი. ამ წლებში ვინ არ ვთარგმნე? – ლატვიელები, ფრანგები, უკრაინელები, რუსები, ჩუვაშები, შვედები, პოლო-ნელები და რატომღაც სიგიტასისთვის ვერ მოვიცადე... პა, როგორც იქნა, 25 წლის წინათ და სოხუმში, აგრძას ქუჩაზე წამოწეებული ლიტველი მძაკაცის ლექსების თარგმნა ზუგაიდში, ქეთათის ქუჩაზე გავახრულე...

სიგიტას ვიადას ლექსების ციკლში "ევაილები პაბლო პიკასოსათვის" აქვს ერთ-ერთი ლექსი "მინორავრების ნადიმი", სადაც ფიგურირებს რვა უთავო მინორავრი. დახამდელებით ვიცი, რომ თნი მათგანი მე და სიგიტასი ვართ, დანარჩენი ექვსიც ჩვენს პოეტურ სამში მოიძებნება. თავიანი პოე-ტები იმ "უძრობის ხანაში", თუ რას და როგორ იხვეჭდნენ. ქართულ და ლიტველ მკითხველსაც კარგად მოუხხენება: ისინი ნამეტნავად ჰკვიანები აღმონდნენ და თეხეხის, ანუ გმირის როლს თამაშობდნენ სოცრეალიზმის ხეეტებიანი დარბაზისკენ მიმავალი კიბის საფეხურებზე. ანდერსენის 'ხეა-პრის ბიჭების არ იყოს: "მეფე შიშველია."

საინტერესოა, რომ უთავოების თემა არახადია: მეოცე საუკუნის ფრანგ სიურრეალისტ პოეტს რობერ დესნოსს დაწერილი აქვს დიდი ციკლი "უთავოები", რომელიც ბრწინვადლად თარგმნა რუსულ ენაზე ჩემმა მეგობარმა და მასწავ-ლებელმა, აწ განხვევებულმა ვიცი ორაგველიძემ. დმერთმა ხათელში ამყო-ფის მისი ტანჯული ხული! ასე, რომ "რაც ყოფილა – იგივე იქნება და რაც მომხდარა – იგივე მოხდება; ახალი მზის ქვეშ არაფერია" /ეკლესიასტე, I, 9/.

ბოლო 15 წელია, რაც კონტაქტი არა გვაქვს. ორიოდე წლის წინათ თბილისში ჩამოსულმა ლიტველმა მხატვრებმა, რომელთაც სოფ. გარიფულა-ში ყარამან ქუთათელაძესთან შევხვდი, მოიხრეს, რომ სიგიტასის მეუღლე ქალბატონი გრაქენა გარდაცვლილა. ძალიან მეწინა. მისი დიდი ყურადღება, სათხოება, დახვედრა და მიღება ახლაც მახსოვს. ქალიშვილი ურშულა სტუ-დენტი გამხდარა და ა. შ. მოკლულ, ცხოვრება მიღის, ვებრლებით და დახაკარ-გიც ბევრია ამ წუთისოფელში...

პვი, სიგიტას, შე, მართლაც ბებური ბემურაზო, მოგესალმები სექართველი-დან და გამცნობ, როგორც იქნა, შენი ვალი გადავიხადე! სხვა დანარჩენი, გულისხმიური ქართველი მკითხველის განსახყელია და არა ცოდავილი პოე-ტისა და მოარგმნელისა.

რენე კელანდია, ნოემბერი 2007.

არს კრებვა

რ. კ. - ს*

სიმაღლეები შეერია სულის სიწმინდეს
და უხივენ, სიკეთის სადა, მსუბუქ,
საოცრად ნათელ მელოდიად ედინებიან,
მიწიერ ქართა ფრთების შეხებით,
ხმა იღვრებოდა – იღუმადი, როგორც თიხა და,
ახლა, როდესაც მოაწია სიკვდილის ქამმა,
ველი: ჩემს ხელებს, ოთხმა ფიცარმა
მისცეს უფლება დასვენებისა.

მე ბავშვობისას ყოველ გაზაფხულს
დიდხანს ვუმხერდი ფრინველებს და სიჩუმის მიღმა
ჩემთვის ნიშანი – ქვაზე იყო უფრო მკაფიო,
ეწვდებოდი ისე ღრმად და სრულიად,
როგორც ღვთიური ქოლგა – მარად სიმაღლეებში,
ნაირ-ნაირი მკენარენი – ცად აწკართულნი
თაუდავიწყებით, უანგაროდ მასაჩუქრებდნენ
თავის მშვენიერ და საოცარ უცხო ნათებით.

მე არასოდეს არ მინახავს სამოთხე, სადაც
უფრო ღამაზი, უფრო წმიდა, კეთილი სული
მოიძებნება, აქ – ღვთიური თავად ბუნებაც
შეშდება, თითქოს ქვაგდება და, აუჩქარებლივ
მიმაქვს, ვით დედა – სხივოსანი, შემკვიდრეობა,
ფრთხილად მოხვეულ მოცახცახე ხელებით მიმაქვს,
და როგორც სიზმრის უღამაზეს ფერად ნამცეცებს
მათ ამ ნათელი მელოდიის ხმა გაადვიძებს.

დიდ სიღრმეებში ოდითგანვე იმალებიან
მწვანე ღივები და თესლები სიღამაზისა –
რადგან მოვიდნენ სიმაღლიდან, აქ – გზა აებნათ,
თუმცა, შენ მაინც ინახავ სულში,
მე კი, რომ მოვეყე – ჩემთვის ძალზე მტკივნეულია,
თუნდაც ხმადაბლა, მაგრამ მგონი, უმჯობესია
ვღუმდე, რადგანაც ვერ შევძელი, რომ გამომეთქვა,
თუ როგორ ფეთქავს და მწვანდება ვრცელი სამყარო.

* ორიგინალში მითითებული არაა ლექსის ადრესატი. მსგავსი ინიცილებით ვიცხობ ღიბეულ პოეტს რობერტას კეტურაკისს, პროზაიკოსებს რამუნა კლიმასსა და რაიმონდას კაშაუსკასს. აღსანიშნავია, რომ პირადად ჩემი ინიციალებიც ემთხვევა, მაგრამ 80-იან წლებში პოეტმა სულ სხვა ლექსი მომიძვნა: "კავკასიის თოვლიანი მთები" /მთარგმნელი/.

ქანძრის საბალოკელი

“სიკვდილი – ზღვაა”.
ხორხე მანრიკე

I

თოვლისფერ ზღვაში –
წყლის სუბუელი აყვავებულა,
თრთის,
დიდროს თვალებს აფახულებს –
განცვიფრებული.

ეგ შენი თავი
სადღისფერ ზღვის სიღრმეებში,
მწუხრის ნათელში
მარადიულ იმედით მიმაქვს.

მე ხშირად მზერით
ვისრუტავდი ძიწისფერ ასკიდს,
იგი – ცეცხლია
შენი ტანისა.

აბობოქრებულ ტადლებს აქრობს
წვა და შრიადლი.
გულზე მეღვრება
სიმხურვალე შენი თმებისა.

II

მე დიდხანს ვწვევდი
ცირცელის ნაყოფს,
როზმარინის ბუჩქს
მოედო ცეცხლი.

ადრე გაღურჯდნენ
ჩემი ტუჩები –
რა კაშკაშა და ხახხასაა
ზევა და ტადლა?

როცა დატკნება
ეგ სითეთრე ჩემი სხეულის,
დაე, აყვავდეს
ქვა – უნაყვაველი
ზიზღიერობა
ფრთათა აღმა კი
ანარეკლი ისრილოს ზღვაში,
ეწერის გვიმრამ –
ოროვანდულ წვედიადს მიხედოს!

... აწვართულია კვიპაროსი –
აენთო და ვერცხლისფერია,
ქვა აბრიადდა
და ანათებს ყვავიდნარივით...

III

მოიგონებს თუ არა სული
ნაღველით ამდენ
ნათელ და სპეტაკ
ფურცლების ცვენას?

ავხებუღია თავის ქადა
ზღვის ქაფიან რძით,
ფართოდ გადისხნა
მკერდი – ვერცხლი ნიდაგისა.

მოელი სამეარო –
ღვთაებრივი თრთის, –
ღაინისფერი ნიჟარაა
სხეული ჩემი.

ო, საყვარელო,
მგაღობელი ქანძრ, შენ ძაღვიძს
ამ წვედიადიდან – მომაბრუნო
ადიონისკენ.

ქანძი წახვლისა

არყის ხეები
რხებიან –
ნუ დაემღურები.

მათი ციცები
უფრო გრძელია,
ვიდრე შორეულ ბავშვობაში.

სიზმარიც რჩება
და ის სიპი ქვაც
მინდვრის შუა,

რომელზედაც
შენ – პატარამ
წაიფორხილე,

ყველაფერი, რასაც კი ახსოვს
და, მაინც სძინავს, –
რჩება.

მინდორში – ქარი,
რადიოში –
ხმა.

ყოველი რჩება,
მე –
ვერ დავრჩებო!

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

აქ – იმიტომ
კი არ მოვსულვარ,
რომ თქვენთან დავრჩე.

ტ(ო)რ(ო)ფიანი ზაფხული

ცხენი და ფარცხი,
ვისფერი დიდგო, –
ხემს გულს ჯერ კიდევ
ახსოვს ისინი.

წითელი თიხა
და თეთრი ცხენი,
მწუხრის სხივებში მოხეტიალე.

კვირადღეებში –
ჯოჯოები მიმოფანტულან
და თბებიან
ტბა – ვიასეიასის ახლოს.

აქ – ბაღახნარში
ძმათა ხემათა სადგომებია
უხიერ ტყეში.

როცა რჩებიან ქლიაუები
სიშარტოვეში,
უმაღ იწყებენ გაველურებას.

მკრთალად ნათობენ
ძველთაძველი ტაღლები ტბა –
სნაიგინახის.

პირველი მიწიერი ტაძრები –
სოკობია –
ზეგარდმო თუმცა არ ჩამოდიან.

ცის წესიერი
პირამიდაა –
ციდამაყვანა.

აღისფერი და ხუჭუჭთმიანი
შროშანებია
ჯვრის ძირაქვასთან.

ძიღ-ღვიძიღში
სელმა თვალები გაახილა,
როცა გამოხნდა მზე.

გაქვავებულ ნიჟარას ვხედავ.
და ფართოდ
გამოდებულ ფანჯრებში –
კვლავ იმდევარი ძველისძველობა.

სიმძიმისგან
უმაღ ეცემა პომიდორი,
რადგან მისი გ'ზა –
ციცაბო და ცეცხლისფერია.

თუ სამყაროში
კვლავ არსებობს ჭეშმარიტება,
დაე მასში ფარფატებდეს
თეთრი კოთხუჯი.

მიწას
ღორები ნაა'მტერდნენ
სამარადუამოდ.

მსხალი უნაკლოდ წარმოახეხს
სრულყოფილებას.
თუმცა მას კვლავ ხრავს
უმწეო ჭია.

ცა იღრუბლება, რადგან თბობამ
იქ მოისროლა
უსახლვრო ბადე.

აჰ, იშლებიან მიწის წიაღში
აყვავებული ფესვები,
როგორც ნაწნავები ქაღალდისა.

ბაგენო ხემნო,
თქვენ იყავებო მტკიცეები,
როცა ამბობდით სიმართლეს.

ყვავილები კაბლო პიკასოსათვის

წმინდა ოჯახი

I

და უცვებ სამყაროში მომწიფდა
ერთი პატარა წმინდა ოჯახი:
ცოლი და ბიჭი – ხინკელი,
საღამოს უამს – ვეებერთელას, და უღურჯესს
იგი უყურებს ნაღველმორეულ თვალებით, და კიდევ ქმარი –
საუკეთესო მუსიკოსი
და ხინებული მომღერალი ბაღაგანისა,
რომელიც ხშირად აღმერთებს ღვინოს –
მქრქალი ბაღახის ფერისას.

და უცვებ სამყაროში მომწიფდა
ერთი პატარა წმინდა ოჯახი:
აჯა-ბაჯა ბიჭუნას მიაქვს
ცრემლისფერი ხელისგულით პაწაწინა ჭიანჭველა
ანწლის ასევე პაწია ბუჩქთან,
მწუხრში, რომელიც თუთრად ქათქათებს რატომღაც,
ანწლი – პატარა...
ახ, ქაღმა – დარდიანი თვალებით,
დიდხანს ვერ შესძლო მიმხვდარიყო და გაერკვია,
სჭირდებოდა თუ არა ვინმეს
ის, რასაც იგი ღამ-ღამობით ქსოვდა.

და უცვებ სამყაროში მომწიფდა
ერთი პატარა წმინდა ოჯახი:
აწ მათ არავინ არ მოუყვება,
თუ რა მოელთ ამ საწუთროში
და რა მოხდება... შეწითლებული
ბუდის ვარსკვლავის ყვავილი ისე
ნაზად უცვმა დამტკნარ ცირცელზე,
რომ ფერმიხდილი ბაგეები ძლივს ღუღღუღებენ
ერთადერთ პირქუშ სიტყვას: ხიკვდილი.

II

სევდიანია საუკეთესო მომღერალი ბაღაგანისა,
 რადგან, როგორც ბავშვობის წლებში
 სახლთან ყვავის გადარეული ქლიავი –
 რომელსაც იგი რიდით უმზერდა ოდესღაც...
 ახ, შემდეგ ყველაფერი დახრდილეს
 ბაიას მოცახცახე რტოებმა:
 და ვარდისფერი ქაღალის ქვებმა,
 და წყვილმა შეყვარებულმა თვალმა.

და მაშინ უთხრა საკუთარ თავს: შენ არ გინახავს,
 რა სახიზღრად და ბითურულად ყვავის სამყარო,
 რა უაზრო და უხულოა შენი სიტყვები,
 კონტაპრუული მეტყველება – ფუჭსიტყვაობა...
 ხოლო პატარა უცოდველმა, თეთრმა ბიჭუნამ
 ვეღარ გაუგო აბდაუბდას და დამღლულ ბუეტურს,
 როცა ბუდბუდის რაკრაკს, ანუ გაღობის ბგერებს
 იმეორებდა ღამ-ღამით ხშირად.

აი, ახეა, რაც მომწიფდა ამ სამყაროში
 რჩება, მაგრამ თქვენ, ძმანო ხემხო, ნუ შეგაშიენბთ –
 ბიჭუნას ასე პატარა და
 ჩუმი ხელები...
 ვეებერთელა ნათელმოსილ შუადამეში
 მე მას ვაცვილებ ისე ღამაზად,
 მე მას ვაცვილებ ისე სათუთად,
 სხვა არაფერი არ ხდება ქვეყნად,
 სხვა არაფერი არ ხდება ამ წუთისოფელში.

დიდი მხიარულება ხეობაში

ვეხივრობთ სიკვდილის თვალწინ, პირისპირ
 და ვხვამთ – ლომურად, რადგან უფლის ხეობაში
 შევიყარებით ღოთიბაშები,
 ზეიმი გვქონდა, და უეცრად გამოცხადდა თავად სიკვდილი –
 ნაცარქათამას და ანწლის ბუნქების შესამკობად,
 მოსაკაზმად-მოსართველად მობრძანებული, –
 კვლავ გუგუხებდნენ ორთქლმავლები, უმეცარმა ბრბომ
 მათ შესახვედრად მოურიამულემ
 პაწაწინა ჭრელი აღმები მაღლა ასწია –
 ააქანავა, ააფრიალა,
 ხოლო შემდეგ იქ დაიბადა ღმერთი .....
 და უძღური, თანაც სუსტი ჩვენი სულები,
 უზუნაესი ბუნების მაღლით დაცულნი და შენახულები
 იყვნენ, მას უთხრეს: ირგვლივ და ყველგან
 ღია სამყარო გელის... თქვენ კი, ზეთისხილებო,

ჯერ დაიცადეთ... ჩვენ სიმღერით ზღვაში მივცურავთ –
 ბუნდოვან ზღვაში, მუქ ტაღლებში, და კურორტები –
 მეტნაჯერები კვლავ გარბიან, იქით – მარსელში,
 სადაც ურსხულის მამულები, სამფლობელოა,
 ტრანზისტორების და ბოხების კვანძა-კრუსუნში
 იჯდა იონა – უმრისხანესი, სასტიკ განკითხვის ანკვეთისი,
 ქადაგდზე უფრო ფერწახული, სუფთა ქადაგდზე
 იგი დაპირდა, რომ ყველა მათგანს მიწის ნაკვეთს
 მოუხმავდა... მაგრამ, ჯერ მწვანე
 ხარ სიმღერებით დაბურღულ ხეობავ, შენც დადდილო ველო,
 მაინც, რატომღაც არა მგონია, რომ დაჯაბნის მიწას სიკვდილი,
 რადგანაც დამე – უღამა'ხესი და საოცნებო
 დმერთქალია – ნათელმოსილი,
 მაგრამ ახლა ჩვენი დაღუპვა იქნებოდა უფრო დამაზი,
 უფრო ნათელი... ქუხს სამხედრო ფეიერვერკი:
 იქ – სასათბურე ყვავილელი, იქვე – კომბოსტო –
 რეალისტური პეიზაჟი, სავსებით სრული,
 სხვა დახარხენიც – ყოველივე რაც ჩვენ მიგვაქვს ამ საწუთროდან,
 არა ჩვენი ხლომის მისხედვით, არამედ კუთვნილ ბედისწერიდან,
 მოგისიგისზე და ღვთიური შექმით განათებულ შორ მხარეებში.

პოი, გოგონავ, სულს ჩემო, წმინდათა წმინდავ!
 აჰა, ნათელი საათი შენი, სიკვდილისწინა მურტებისა – უკანასკნელი!

საკპირა(ო) სიმღერა

აჰ, როგორც კვირას, ადრიან დილით,
 ერთხელ კვირადღეს – დილაადრიან
 კენკრის საკრეფად შორეულ ტყეში
 მოგროვდნენ ხემი მეგობრები და ძმაკაცები:
 ის – ქერა – მარწყს კრეფს თავდავიწყებით,
 იგი – მღუმარე – მისდევს ჭრელ ფრინველს,
 და მხოლოდ ერთერთს – სევდა შორეულს,
 რატომღაც არსად არ უნდა წახვდა.

ადრე კი, როცა ჩვენც ვიყავით ახლაგაზრდები,
 როცა ხმატკბილი სიმღერები ვიცოდით უხვად,
 შეგვეძლო გულის მოტყუება – თვითგაბრიყვება
 ქარაფშუტული ანწლის არაყით.
 რა დაგვრჩა, ნეტავ ახლა, რა შეგვრჩა:
 მოდის აპრილის ვრცელ ყანაში ბაბუასემი –
 ჭადარა, ახლა პაპისპაპა – მარადიული
 და მხარზე ხელის თოფრა პკიდია.

ნეტავი, რაა ხელის თოფრაში,
 რა იმაღლება პაპის თოფრაში,

რა საოცრებას იწახავს თოფრა,
და თუ მომწიფდა ამდენი ხანი?
მითხარით, ძმებო, რა არის მასში:
იქნებ აღუბდის ხათული სიტკბო,
ან მიწა – ნაზი, და სათუთი, ვინემ კი პრუჭი?

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

რა დამწიფდა იქ – ხელის თოფრაში, მითხარით, ძმებო,
ნემო მოყვასხო, –
სახელოვანო თუ უსახელო ძმებო, გიცდით, მითხარით რამე?!

იპრონიმუს ბოღება მაისის თვეში

სამყაროს დამეუ, რა ხათული და საოცარია 'შენი ბინდბუნდი!
მკერდი შენი დაფარულია თეთრი ფოთლებით,
ხოლო ფეხებქვეშ მიწისქვეშა მდინარი წყლების
გუგუნიან – გულაღრენილი:
აჰა, როკავენ ავსულები, ფერხულში მარდად ტრიალებენ,
იმანჭებიან, ისმის მათი სიციღ-ხარხარი,
სამყაროს დამეუ, შენი სახე, რა მშვენიერი და უცნაურად საოცარია!

მაისის სითბო, ზმანებანი და სიღამაზის მსუბუქი თველმა,
აკვარიუმთა შუმი ღვინო,
და აქვე მრგვალი გუბურები – თვალამღვრეული,
ფარშავახების ფარჩაატლახს – ნაკრტუნებს ჩვენ ბავშვებს ვახუქებო,
და დაებრძავდებით ასე ცისფერ ყვავილედს ქვემოთ,
ო, რა დამეა, შენი სახე რა ნაზი და საოცარია!

აქეთ მოდიან ყვავილები, როგორც ბადრაგი – სამგლოვიარო,
ავსულს მოჰყვება უკან ოჯახის ფუძის ანგელოსიც,
ხან უთეთრესი, ხან წითელი სიღურჯის ფერით,
თუმცა პირველად არ ტირიან ქმნილებანი დამბადებლისა,
რა ნაზი დამეა, შენი სახე უცნაურად საოცარია!

მოდი აქ – ხემთან უკვდავო ბავშვო,
მომეცი შენი ბაკეები, გულგამყინავი ცეცხლის ყვავილით,
მაგრამ ერთსა გთხოვ, არ მაკოცო, ჯერ საჩამ ვცოცხლობ,
წავიდეთ ერთად და ცვარ-ნამით ახლად მოვერცხდილ
მწვანე ბაღასში ვიხეტიალოთ,
და ავღრიანი აღსასრულის აზარფეშიდან ჩვენი ხვედრი
თაფლიც და მხამიც თამამად მოვსვათ,
სამყაროს დამეუ, შენი სახე, რა ხათულია!

ჭკა კვდავ დაფრინავს უზრუნველად, და სივრცის მიღმა,
სულს სხვა შორეთში,
ხადაც თვალებმა ვეღარ შესძლეს რომ გაეღწიათ.

იქ კვლავ ხოცავენ... რადგან ბნელი სამყარო უფავს
მუქი წყალივით არ დაუთმობს – აღარასოდეს,
სამყაროს დამეკ, შენი სახე, განსაცვიფრებლად საოცარია!

დამეკ ფარულთ, გადაფარულთ სიყვარულით, როგორც ფოთლებით!

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

სპსასტიანე 1943

ჩემი ხსოვნიდან უკან მომდევნა
ბუღბუღის სტყენა-რაკრაკი და შინ მივდიოდი
წკვარამ დამეში, თუმც არაა გზა სახიფათო,
რადგან ადრეც ვთქვი, რომ მე სულაც არ მეშინია,
აწ ძოწისფერთან შეხვედრის თუ განშორებისა...

და როცა შემდეგ
ბუჩქნარს იქით მე ხელები გადამიგრისეს,
მსურდა მეყვირა – ჯოჯოხეთურ მდუმარებაში
ცაზე დემონი ბოინობდა და სიმაღლიდან,
ისროდა ისრებს...

ბრმა და უვიცი ბრბო – მოყაყანე
მტყორცნიდა ისრებს – ატაცებულს მიწიდან, მაგრამ
სანამ წიაღში და მიწაზე ანათებს სისხლი,
თავად მოვძებნი, თუ სად ჩავფლა ჩემი სხეული –
მეწამული და დაცხრილული...

ო, ქვიშიანი მარადი შიში,
სისხლი სასტიკ სასაკლათოთა, ხელებში – თვისი მოჭრილი თავით
კვლავ მოდის დედა, მოაბიჯებს ცის სიმაღლიდან,
დიდი ხანია, რაც შევაგროვე მისთვის სპეტაკი ყვავილები და
მსურდა, რომ თავიგული შემეკრა...

ო, ღმერთო ჩემო, ყველგან და მარად,
ისმის ქვითინი და გოდება მდუმარ სხეულთა:
წყალში,
ცეცხლსა და ქარში...

მინოტავრების ნაღიმი

ისინი რვანი არიან
და ნადიმობენ ისინი ღაღად,
მაგრამ, რა იქნა მათი თავები?
სხუდან და ყველა ერთად ნადიმობს
მათი თავები – საით წავიდნენ?

ისინი რვაა, მხოლოდ რვაა,
რვანი არიან, თან უთავონი,
ისინი რვაა, სულ რაღაც რვაა –
ფერი ცისა და ფერი მიწისა,
მაგრამ, რა იქნა მათი თავები?

ნეტავ, სად გაქრა მათი თაყუბი?
 თაყუბი – გულუხვ სამყაროშია,
 სადაც უფალი გარდიქვა ქარად,
 სადაც ყინულად იქცა დმურთი და
 იქ, სადაც არვინ არის ზედმეტი.
 თაყუბი ახლომახლო არაა –
 ჩვენს მოსაძებნად

წავიდნენ შორეთს,
 სადაც სამყაროს დასასრულია –
 ცისა და მიწის ფერებით სავსე.
 აქ – ამ ნადიმზე იხინი რვაა,
 დიახაც რვაა, მხოლოდია რვაა,
 იხინი რვაა, სულურვედვე რვაა...
 პოდა, მოსულან ჩვენს მოსაძებნად.

ბობონა შრინველებით

და იზრდებოდა ბავშვი, – ორი თანაყვავილი მოღობიერდა,
 ორი ღვთიური თვალი – და მათ განდევნეს ბნელი;
 ღაღად იარე და იძღერე, ხოლო თუ შეგხვდა ადამიანი,
 არ მოკლა იგი, გაუღიმე მას,
 დაე, თქროსფრად ბრწყინავდნენ ღურჯი ყურეს კენჭები,
 ავი სიზმრები შენი ძაღლიან ახლოს არიან თვით არყოფნასთან.
 თუხდაც ერთხელ ხომ დააწვეთე შენ ობლის ცრემლი – მარგალიტი
 გულზე დედის და დედინაცვლისა,
 ხოლო დივები დამყული –
 ესაა ცნობა მწარე ტკივილის შესახებ, ირგვლივ
 მიწა, კვლავ მიწა და ცისფერი ყვავილობაა.

აჰ, სისხლიანი ხეების ბზინვა, დარდის ბიბინი,
 ასე თეთრი და ცარციანი მარადიული ცვარ-ნამისათვის
 უცებ აენტო მუღერი ნიჟარა ღელქაშის ტევრში,
 შენ არ ძაღვიძს დიდხანს იტირო,
 ვანა უფერო აბრეშუმში აღისყური სული არაა,
 შენ მაისში ხარ ჩაწნული, მსხველემტ კურკებში იასამნისა
 ცნობ დიდ წინაპარს – იგი კუნაპეტს მიეჩვია,
 არის მხოლოდ ბაღღამის გემო, სხვა დანარჩენი – მოკვდავია,
 როგორც სუსტი ღერო სისხლისა, მრუდე – გაბარჯღულ რტოებს შორის
 დაიხსომე და მოიგონე: ყველაფერი, ძაღზე დიადი –
 ხანმოკლე და წარმატალია,
 ხოლო ყოველი ხანგრძლივი – ცვალებადი და უფერულია,
 და ჩვენ ცეცხლის გრუხუნისგან საოცრად გვტკივა...

სიკვდილი ეთიოპიაში სულაც არაა აღსასრული, არამედ
 ბაღახებში თვლემია,
 და ხორცი შენი, სულაც არაა სხეული,
 ხოლო ძუძუები ისე სუფთაა,
 რომ მათში რძე დუღს და იძაღება ეკვატორი
 ბახჯველიან და მადლა ტანაყრილ ყვავილებში,
 აღმზრდელი ველ-მინდვრებისა, ქვის და ნეკერხლის –
 ყოველი თეთრი შენ მოქსოვე იქით მკაღლობელ ბუღბუღლისათვის,
 იქ, სადაც წყალთან ისევ წითლდება ანემონა,
 და მიხაკი – მარადიული, მარილიანი კაეშანისა, –

მასში თანაყვავილული კარგავს თავის უახლეს სიზმარს,
აპა ვარსკვლავნი – მათ აქანავენს აშარი ქარი,
თუმცა გულები განბანილია ოქროთი, მაინც
მოჩანს არარა...

ეროვნული
კოთხუჯის მკვანძობის ცენტრი

პა, მოვწყვეტ ყვავილს –
ცისფერს და საყვარელს,
სული ჩემი ბნელ სიღრმეებშია

აგერ-აგერ კოთხუჯი, ეგ-ი-რი!

შევამკობ კოთხუჯს
თვით ჩემი სულით,
მუქ ყვავილს ვახუქებ
დარწეულ რტოს

აგერ-აგერ კოთხუჯი, ეგ-ი-რი!

ავიღებ ყვავილს –
ცისფერს და საყვარელს,
სული ჩემი
კვლავ ვიწრო სიღრმეებშია

აგერ-აგერ კოთხუჯი, ეგ-ი-რი!

ყვავილს შევიყვარებ –
ცისფერს და მტრედისებრს,
სული ჩემი კი მოვარის სიღრმეებშია

აგერ-აგერ კოთხუჯი, ეგ-ი-რი!

ახალი არქიპელაგების შესახებ

მიხედუ ბაღასს, ხომ მაგრდება ეგ სინოტივეც,
აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგთა,
არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

მიხედუ იმ ბაღდს, აღსასრული არაა მადლი,
აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგთა,
არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

მიხედუ იმ ქაღს, შენ ხომ მასთან ერთად ტიროდი,
აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგთა,
არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

მიხედუ იმ ბარტეს, დედამიწა – ჯაღათის კუნძი,
აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგთა,
არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

მიხედუ იმ ღეკვს, უკვე თოვლიც ცეცხლისფერია,
აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგთა,
არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

მიხედუ საათს, მაჯისცემა შიშისფერია,
 აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
 აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგოთა,
 არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

მიხედუ ტაღდას, გაუფრთხილდი, ტკბილად და თბილად
 აღისფერდება სამყარო, ხოლო წყვდიადი ხდება ცისფერი
 აწ გაბზარულ თუ დამსხვრეულ ყრუ არქიპელაგოთა,
 არქიპელაგო – აგო-აგუმა...

ტბა სნაიპინასის ამჟამინდელი ქლიავი

ძველი დრამების პერსონაჟი
 გულადმა ვწევარ
 აყვავებული ქლიავების ქვეშ.

ხელისგულები მითხვრიდა თხილთ
 აი, ისინი, რომლებიც
 დიდხანს თხრიან კარტოფილს,
 შემდეგ მეწამულ
 ბინდბუხდამდე ეხეტებიან.

ერთ დროს მომწონდა
 მე ცისფერი დიდილო, დღეს კი –
 ხემთვის უფრო მშვენიერია –
 უბრალო ნარშავი.

არაფერია ქუჩად უფრო კემშიანი,
 ვინემ მიგდებულ აბახოში –
 შემოპარული მოვარე.

კვლავ აშრიადლა დაღვრემილი
 ტირიფის სევდა,
 თუმცა ბებური ხეა – საბრალო
 და დარგულია ბავშვობის წლებში.

მამისეული ხახლის ახლოს
 რომ ხარობს შოთხვი –
 თაემქავარი არის სულთათვის –
 გარდაცვალების შემდეგ.

არ დაგაიწყდეს ამ გასაფხულზე
 ტყის შუაგულში მდგარი ბუჩავი –
 ობოლ ქლიავის მონახულება.

ტორფობის კამი დამღვარა უკვ
 და მივცურავ მსუსხავ ღელქაშში,
 რათა ვიხილო ქარიყლაპია.

ირგვლივ იხვების
 ჭრელაჭრულა ბუდეებია, –
 მაისის წვიმით დამძიმებულნი –
 საწყალობლად იძირებიან.

ო, ღელქაშებო,
 მე – გარდაცვლილი,
 როგორ მშვიდად დავიძინებდი
 თქვენს ქვემოთ – ფსკერზე.

ფირუზოვანი ზეცა და ისევ
 აყვავებული აღუბლების
 უსასრულოება –
 რაოდენ დიდი და
 ნათელი სევდაა ირგვლივ.

აღი გამოკრთის ასახთისაგან –
 მე კი მწადაია, რომ შევაკავო
 ელვის სინაზე
 ხელისგულებში.

აქ ყვავილობდნენ აღუბლები...
 გავერანების დამჭრელი სული
 მოდის ყოველი კარ-მიდამოდან.

ნემს თვადებს შუა
 აბლაბუდას კვლავ ქსოვენ
 დინჯი ობობები აქ –
 ამ მივიწყებულ
 და დამშრალ ჭასთან.

რამდენიმე კემ წამოიწყო
 ფუსფუსი და დავიდარაბა
 სახლის გვერდით და
 ჭაობიან იხლის შრიალში.

ბინდდება.
მე კი წითელ ქლიაუებს
ვეპოტინები, ვწვდები და ვწყვებ

ყოველწლიურად -
ტკივილია გულგამგმირავი,
როცა დახიცილ ცხოველთა
ძვლებს გადავეყრები,
ველებს დაძთავ რომ ანათებენ.

მსხლის ხეო,
შენ ხომ კვლავ ხაპავ ძაღას -
ამ წიაღიდან - სასაფლაოზე,
ამ უძველეს და
ხავსმორეულ საფლაფთა შორის.

დაბერა ძველთაძველმა დროებამ
ქალაქ გროდნოდან -
სადღაც შროშნები
ანაზღუელად აქვავებუდან.

ზღვის კიშისთვის მწვანე ღეროებს
ვით ქვიშის მარცვლებს
ტაკვენი გააქვთ ხემს კბილებში.

ღრმა სიბერეში სივოცხლე იღებს
საწყალობელ და უფერულ ფერს
პაწია თავის - შემინდვრისა.

ფარდულს მიღმა თამბაქო
ხარობს,
ძროხა საბრალოდ
ბღავის გრილოში.

მწკლარტვა და ყინულოვანი
ზღვის ხიჯარების მარილი, გემო -
თანაც საშინლად ცივა.

ცაზე მოვარეა სამი დღისა
და წიწიბურა ვვავის, მე მასთან
ერთად ღამის გათევა მიხდა.

კვლავ გაიფურსქენ ქლიაუები,
ნახი ფურცლები
მიძოვნილია მოვლეძარ თვალებზე

მუქ სიღურჯეში ჩადირულა და
თვლემს და ირწევა ხანდაზმული ქა
იატვიგების იწინარისა.

ღურჯ ჭინჭრებში, ახ,
თანაც რა შორს -

კაკაღს აგროვებს ერთი ბაღანა.
ხოლო ბავშვები,
რომლებიც მე ძაღთან მგვანან,
მრეხე რცხილების ქვეშ თამაშობენ

იბხარებიან და სკადებიან
დეკას რტვილთა შორისა
შუადამისას -
სოფლურ უსახღვრო და
უპირო მდუმარებაში.

აქ კი -
ცისფერმა ეშმას ნამგაღმა
ზღვის დაძღაპი დაანაკუწა.

ცისკრის ვარსკვლავზე
კვლავ წითლდება
მამლის ბიბილო.

შორეთში თაღგამს აგროვებენ
მაშინ, როდესაც
იფურსქენებიან ქრი'ხანთემები.

ბაღლი ცხენზე ზის,
დედამისი კი -
ბოსტანში ეძებს ხახვის ბილქეებს.

თაღგამის ფონი გაწითლებულა,
ვით მუსაიფი
ერ უ-მუნჯებისა.

მოელი დამე წვიმს -
გადაუღებლივ,
ბოლქვების ღურჯი
აცმაც გრძელდება.

ხოლო სულელები კვლავ ანათებენ
შუადამისას -
ნახევრად დამპალ ტირიფთა
შორის.

მოცისფრო ტბაში მოცურავ ვხედავ
თუ როგორ ხელა შავლებთან
ოდესღაც მრეში
მდინარეები ფსკერზე.

დამწიფებულა წიწიბურა,
მის ბუჩქებში ხშირად იღხენენ
დედაკაცები -
ხის ჭრულაჭრულა კოვხებით.

ხალხი თულების ქვეშ ცხოვრობდა,
დღედაღამ მშვივრებს,
სხვა რა შეეძლოთ ეჭამათ?

თვლემენ დიდრონი ხოჭოები,
რომლებიც ახლა
მორთულან,
კობტად გამოწყობილან
აყვავებულ კარტოფილებში.

ქერის წველი კი ყვითელია...
სულები თრთიან,
ცახცახებენ
მაღალ მწვერვალზე.

გზაში ჩავთვლიძე,
ერთადერთი ჩემი სიზმარი –
ქერის ყვითელი –
მწიფე ყანაა.

ო, გზის დიადი უსასრულობა!
ჩელა ბინდდება,
ძალიან ჩელა,
და მაინც არ ჩანს ძეხორციული.

რა კარგად არის სული ჩემი
ვისფერ სივრცეში –
ამ უკაცურ და ყრუ-მუნჯ
ვაში მოხეტიალე.

უკვე არ ძაღმიძს დავიხსნა თავი,
სულთამხუთავი ზმანებებისგან:
გათეთრებულან ყანებში ძვლები.

ღრუბელი და ძველთაძველი დრო,
კვდება საბრალთო კუტკალია, –
წკრიალით კვდება.

გასუქებული,
კარგად ნაკვები
გუბული უკვე გუბუს იძახის,
მაგრამ არა ამ სამყაროში.

მთელი ცხოვრება მე ვოცნებობ

ხელში ერთი ანაკვირილით,
რომ მივდიოდე და მივდიოდე.

მე მებრალება *კუტკალია*
ველ-მინდვრებში და
უფლისგან მივთქვებულად,
მამისგან მიტრვებული ბიჭი.

საცაა ჩემს ძვლებს
გათეთრებს აშარი ქარი,
თუნდაც ნაცრისფერ აბზინდაში
მამისეული მხარისა.

ისე ვცხოვრობდი,
როგორც სხვები,
მეც ვხნავდი
და ვთესავდი ყანას,
მინდვრებს დიადი უფლისა.

აწ დავიდალე ცხენზე ჯდომით,
სწრაფი ჭენებით,
მთვარე ამოდის ცაზე.

თუმცა, მინდოდა
მაინც მეკითხა,
რა პქვია ლელქაშს
თქვენს კილოკავზე.

როცა დაღლილმა მივადწიე
ჩემს საწოლამდე,
ანაზღეულად ტირიფები
აშრიალდნენ და გაშალეს
ფრთები – ხელები.

მსხლის ერთი ტოტი –
ერთადერთი მწიფე ნაყოფით
ძველ წინკარში
ღამაზად ყვავის.

.....
კირჩხიბი – წყლიდან ამოყვანილი,
ისევ ხედავს ღვთაებრივ სიზმარს,
ანუ ზმანებას ივნისის ცის ქვეშ.

ს ა ხ ლ 0

I

ვინც კი განდევნეს
სამოთხიდან;
იძულებული არის
სახლი ეძებოს თვისი.

ძროხა, ცხვარი
და ბოჩოლა – თვალმშვენიერი
სამი ვერცხლისფერი თავია.

სძინავს ძაღლს,
როგორც მუცლად ყოფნისას
მობუზულს.

ამ სამყაროში
ძაღლზე უფრო
ღამაზად ძილი
არ ძაღუძს არც ერთ სულიერს.

ხოლო ფრინველი
კვლავ შორს მიფრინავს,
შიატოვა რა ტოტი – აკვანი.

ეორანო, შავო ხელმწიფეო,
ამ მურისფერი დედამიწისა,
სად ისწავლე, ნეტავი
ასე ჩხავილ-ყრანტალით ბოინი?

მე ახლა უკვე მაინტერესებს,
როგორ აშეხებს ჭიაჭუა –
გამრჯე ოსტატი
ასე ჩინებულ საცხოვრისს თვისას.

იქ – მიწის ქვეშით,
თხუნელებია –
ცხვირწვეტა ჭიამარიამები.

ხოლო რქოსანი ძროხები,
კვლავ ყორნისფერია –
ხავსმორეული,
როგორც ხსოვნა
მეუღთაძველ ქამის ავსულთა.

აჰ, კიდა სავარცხელი გამაფებელი,
რითაც ცხოველებს
დიდისხანს ვარცხნიდა ბაღლი.

ისე ღურჯდება პირველი დივი –

თითქოს თმებს ვაგლეჯ –
გამწარებული
მხედაბნელებული ცხვირებს.

მაშინ, როდესაც მძვინვარებდა,
ანახდეულად ვიპოვე
ძაღლზე მეწამული და
ჩემგან დაჭრილი ჭიამაია.

ხოჭოვ, გახსოვდეს:
შენ არა ხარ
ამ საწუთროში უფრო დიდი,
ვინემ ხაშხაშის თესლი.

საიდან მოდის
მოციმციმე შარავანდები,
სად დაიწყო და საით მიდის,
ასე ძვირფასი,
შესამოსელი კარდინალების?

წუთისოფლისთვის ეპისკოპოსნი,
უთვალავი დარიბ-დატაკნი
და მკბენარებიც – თანაბარია.

ახ, თანასწორი ხარ,
თუნდ თავად შენც,
მთლად ძოწუელში გამოწყობილო
ხელმწიფევ დედამიწისა!

II

დროებით,
როგორც თვით მარკ შაგალმა,
ერთმა პროტმა ჩათვლიმა კიდევც
გომურის გვერდზე.

ყურში – ნაცარა ქათამია,
ხოლო მუცელზე –
გაშავებული შოშიის სვედა.

და იმსხვრეოდნენ
პოეტის თავში ამოზრდილი
თეთრი რტოები აღუბლებისა.

ვინ შეაკროთობს,

დააფროთხობს სულებს,
როცა ღორები თავად მეფისა
დაძლეობენ მინდვრის ბარდაზე?

შემხებულნი არ იყო ჯერაც:
მაგრამ ნემს ყურში
წკრიალებდა ხმა უცხაური,
რადაც ღორულად
დრუტუნ-ტყვიტინით.

სულები კი ისევ ხმაურობდნენ –
უდახასრულად,
თითქოს ჯერ კიდევ
ახსოვდათ უამი –
დასაწყისი სამყაროს შექმნისა.

სახარული ხიზმარი იყო:
მე – შეძრწუნებულს გარს მეხვია
ძრისებს ჯოჯი – სმუჯა-ხრადით.

და მაშინ, მას ხომ დაცინაბა –
ბოსტნებზე გავლით –
დარდიმანდულად –
პა, მოაბოჯებს თავად სიკვდილი.

იგი ღამაში სუდაც არ იყო –
ბარძაყებზე ეკიდა რხერს
ფიხები, ჭარხლის მკლავეები.

მასაც პეველა ძრავლად ბავშვები,
საოცრად მზავსი და შესადარი –
ხეში და შენი ბავშვების ტოლი.

თვალდაშრეტილებს,
როგორც თვით მაწა,
მათ აცილებდნენ უხილაკ
უხებზე
ენაადგამული თაგუკები.

სამარადისო წრეში კი ისევ
ტრიალებდნენ ჩამავალი მზე
და თავად უსენაესი.

მაგრამ დიდხანს ეძინა პოეტს,
მას არ შეუძლია, არ აქონდა ძალა
სამყაროს გაჩერებისა.

ის მარტოოდენ იძხირებოდა
თვალთა გუგების გარეშე და
დიდი ბრძობილი –
ქვეყნიერების თვალელებით.

რადგან პოეტი სუნთქვდა მხოლოდ
უმსუბუქესი, ნახრ-სუნთქვით
აყვავებული კარტოფილასი ანუ
აფსინდე-აბზინდე-აბზინდისა.

III

თუმცა სამყარო
სასტიკი და შემზარავია,
მაგრამ თაღვამის მოხავალიც
არის საჭირო.

დე, ამოვიდეს და იხრდებოდეს
უშავეს თავზე
სამაგული ტარტაროზისა!

აკი ეწადა დონელაიტისს,*
რომ მოეძებნათ სამყაროში
ლიტველებს სახლი.

ქადაგებანი –
მოყვავილუ კარტოფილებზე
უხვეულოდ მშვენიერია.

ყარყატი თავის ქოხს იშენებს
სივრცის სივრცეში
სამყაროს ზემოთ.

ხილით თხუხელა
მურამდუნედ მიეშურება
სადიებლად ღვიძლი ძმებისა.

მე სხვენზე მძინავს
და დიდხანს უესმენ
ჭრიჭინობლას სიძღერას.

ახ, რომ შეუძლია,
ნემს ძმებს ესწავლათ
გავება ჭრიჭინებისა.

* კრისტიანოს დონელაიტისი /1714-1780 – ლიტველი პოეტი, ლიტვური მხატვრული ლიტერატურის ფუძემდებელი. ცნობილია მისი პოემა "წელიწადის დრონი", დაწერილია კეგზამეტრით /მთარგმნ. შენიშვნა/.

მაშინ, რა მძლავრად
აუღერდებოდნენ
თუნდაც ტადრები
ცის ქვეშეთისა!

ჩვენ ყოველივეს გავიგებდით
იმ ეპოქებზე, რომლებიც
მოვლენ მერმისის ნიშნით.

ხოლო გზისპირა კაჭარი
კვლავ შემახსენდება
ჩემს ადრინდელ
გულისწყრომა-მრისხანებაზე.

ბნელ ჭიაღუებს
კვლავ ეშინიათ
ძორს – სივრცეებში გადახედვისა.

ხოლო ვარსკვლავთა
ყვითელ გრიგალში
ფრენენ ფუტკრები – მოფუსფუსენი.

მაოცებს, რომ მათ არ ამრავლებენ
იაპონელები – ფრიად ნათელი –
მცხოვრებნი ზღვის და ოკეანისა.

იქ აღიზარდა – დიდი ხნის წინათ
ვაიდიავიტუსი მებრძოლი –
ხელმწიფე გადაშენებულ პრუსთა.

IV

ვინ მეცოდება
ამ მიწაზე ყველაზე უფრო?
ღვიძლი ძმა ჩემი.

მე მებრალუბა დედა,
და მამაც,
და უცოდველი პატარა ბავშვიც.

მე მეცოდება პეიზაჟიც,
რომელიც ვხახე ოდესღაც, სადღაც,
და პატარა ბინდბუნდის
სივრცეც კი მეცოდება.

ნეტავი, რისი იმედი ჰქონდა,
მას, ვინაც თესლი მიმოაბნია
ქვეყნიერების ნაკრძალში –
ერთ ღროს.

ჩვენს თავებსა და
დაღლილ ხელებში,
რა პაწაწინა ნათელია,
პოი, უფალო!

შენ მარტოღუნ დაბვიტოვე
იმის უფლებებზე, რომელიც
რათა ვიღოვარ მარტოვე.

ასე რომ ჯერაც ცოცხალ ფარვანას
ჩვენ შეგვიძლია – არაფრის გამო
გაფორტოთ ნემსი – მივასიკვდილოთ.

გუშინ უმწუოდ აწყდებოდა
ჩემს სარკმლის მინას
გარეული და გადარეული –
ხოლებიანი ფუტკარი.

მას მოეჩვენა: უბრალო მინა –
ესაა ზეცა ფირუზისფერი –
უდასასრულო სივრცე.

უბოძე შუქი საბრალო ფუტკარს,
განზე გასწიე
ეგ რუხი ფარდა.

მე სინათლისკენ მივდიოდი
ძალიან დიდხანს
შეყვარებულის მოსაძებნად –
დაუღალავად მივაბიჯებდი.

ახ, საოცრება, თუ გინდათ
მართლაც,
რა ღამაწია ეგ ჩემი სატრფო,
თვით პრინცესაზე უღამაზესი.

მაგრამ, რატომღაც უეცრად
დაჭკნა
მრავალსახა და მრავალნიშნა
ექსტაზი მოყვავილე მიწისა.

და ვერცხლისფერი კუტკალია,
თქვა ჰერმ ღვდღ ღოღოებს –
იგი ამჟამად ჩემი სულისთვის
აღარ არსებობს, – მუნჯია.

ვერ გავიქცევი ვერასდროს და
არც დავიწეება ძაღმძის ოდესმე
იმ ყვავილის,
რომელიც ერთხელ ვიხილე ბაღდამ.

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა

I

სოფელი უკლებლივ ხევში იყო, ამიტომაც შარავნიდან და რკინიგზის სადგურიდან მარტო სამრეკლო და სახითავე ფაბრიკების მიწები ჩანდა. გამკლავდნენ როცა კითხულობდნენ, რა სოფელიაო, ეუბნებოდნენ:

- ეს ის არის, სადაც დააკვანმა ქალებში მოყლი ერთი ქილა ხიხილადა შეჭამაო.

ერთხელ მუფაბრიკე კონსტრუქციის ჯირის სუფრა მქონდა; მავან ბებერ დააკვანს საუხმუელში დიდმარცვლოვანი ხიხილადა დაენახა და დაქიმითებულს დაეწყო ჭამა; ზოგს თუ მუჯღუგუნე წაეკრა, სხვას სახელო დაეწია, მაგრამ დააკვანი სიამოვნებისგან თითქმის გახეუბულიყო: თურმე არცრასა გრძნობდა, იდგა და იღმურძლებოდა. სანამ თიხტირუანი ქილა სულ არ ამოეჭამა, თავი არ გაეხებებინა, და უკვე ბებერი წყალი იყო მას აქეთ ჩაველილი, ის დააკვანი ცოცხლებში აღარ ვრია, ხიხილადას ამბავი კი სუყველას ახსოვდა. ან ცხოვრება იყო აქ ასე უბადრუკი, ანდა ხადხს არა მქონდა მეტის შემჩნევის თავი და აკი ვერც ვერაფერი შეემჩნია ათი წლის წინათ მომხდარი ამ უმნიშვნელო შემთხვევას კარდა, თღონდ ის კია, რომ სოფელ უკლებლივ სხვას არას მყვებოდნენ.

უკლებლივ ციების ბუდე იყო, აქ საფხელობითაც კი ღაფი იდგა, მტკადრე ამ ღობეების ძირებში, ხედ უხვრდილიან ბებერ ტირიფებს რომ დაეხარათ ტოტები, მოელ სოფელში მუდამ სუნი ტრიფლებდა ათახგვარი რამ წარმოების ხარხინისა და ძმრისმკავასი, რომელსაც ჩიოთის გამოყვანისას იყენებდნენ, ფაბრიკები - საბო სახითავე და ერთი სადაბალო - თუითონ სოფელში კი არა, სოფელგარეთ, მოწირებით იყო. დიდი არც ერთს ეთქმოდა, და სუყველაში ერთად თიხასამდე მუშა თუ მოსაქმეობდა, მეტი არა. სადაბალოს გამოსილობით მდიხარეში წყალი ვარდა, მორეული უწმინდურება წამდავდა ბადახს, აქაური გლეხკაცობის პირუტყვს სულ ერთიანად ჯიღუხი ხტარდა, და დაბახანის დაკეტვა აკი ნაბრძანებიც იყო. უკვე დაკეტულადაც ითვლებოდა, მაგრამ უბნის ბოქაულისა და სამახრო ექიმის ნებართვით ნუშად მუშაობდა, რისთვისაც დაბახანის მყვლობელი უსუყველთუყობით თუშან-თუშანს აძლედა ბოქაულსაც და ექიმსაც, მოელ სოფელში თრად თრი რიგიათი ხახლი იდგა, თრიე ქვსა, რკინით გადახურული; ერთში თუშის გამკებლობა იყო, მეორეში, თრხართულისში, ხედ ეკლესიის პირდაპირ, ციბუკინი ცხოვრობდა, გრიფელ პეტროვი, ეპიფანელი მუშინი.

გრიფელს საბალო მქონდა, თღონდ თღუნ სხვათა თვადის ასახეუვად, სინამდვილეში არაერთ, ხვასტაგით, ტყავუელით, ხორბლით, დორებით ვაჭრობდა და არც კიდევ სხვას რასმე იწუხებდა სავაჭროდ, რასაც დაიხელთებდა. როცა, მაგალითად, სახლგარეეთ ქალის ქალებსთვის ჭრელად ნაკურ თავსაკრავხედ მოთხივნილება განხდა, თითო წყვილ თავსაკრავში ექვს შაურს იგებდა. ტყეს გასახეხად უდუღებდა, მუკახმეობდა, საერთოდ მოხერხებული ბერიკაცი იყო.

შვილი გრიგოლს ორი აყავდა. უფროსი, თხისიძე, პოლიციაში მსახურობდა, ხამქებრო განყოფილებაში, და შინ ძვირად მოდიოდა. უმცროსი, სტეფანე, ყაჭრობას მოიყვა და მამას ეხმარებოდა, თუმცა იმისგან დიდი დახმარების იმედი არა ჰქონდათ, რადგან ჯანსუყე და ყრუხუნა იყო; იმისი ცოლი აქსინია, ღამაში, წერსეა ქალი, ბედნიერ დღეს მზის ქედითა და ქოლგით რომ იცოდა ხიარული, დილაბინდხედ დგებოდა, გუას წვებოდა და მოეფიქრებოდა არ ნახრიდა, კალთებაკეცილი დაახსრიადებდა კლდეებზე, ბელელში იყო, ხან მარანში, ხან დუქანში, და ბერი ციბუკინი მხიარულად გასცქეროდა ხოლმე რძალს, თვალები უბრწყინებოდა და თან გულში ნახობდა, რომ აქსინია უფროსი ბიჭისა კი არა, უმცროსის ცოლი იყო, ყრუხუნასი, რომელსაც ქალის სიღამა'ხისა ადბათ ბევრი არა გაეკებოდა რა.

ბერიკაცი ყოველთვის ოჯახური ცხოვრების ტრუიალი იყო და ქვეყნად ყოველის უფრო თავისი ოჯახი უყვარდა, მეტადრე უფროსი ბიჭი-მამებარი და რძალი, აქსინიამ ყრუხუნას ცოლი გახდა თუ არა, მაშინვე უჩვეულო ფხა გამოიჩინა და უკვე იცოდა, ვისთვის ნიხიად უნდა გაეტახებინა, ვისთვის არა, კლიტეები თან დაქონდა, ქმარსაც კი არ ანდობდა, ხაანგარიშის აჩხაკუნებდა, ცხენებს კბილებში უყურებდა, როგორაც გლეხკაცმა იცის, და სულ ვისკისებდა ანდა ვახცახებდა; და რა საქმეშიც, რა დაპარაკშიც არ უნდა შესწრებოდა, იმის შემყურე ბერიკაცს გული უჩუყებოდა და ბურტბურტებდა:

— აი შენ კი გეხაცვალე, ხემო რძალი! მართლა სოფლის თვალ...

გრიგოლ ციბუკინი ქვრივი იყო, მაგრამ შვილის ქორწილის წლისთავზედ ვეღარ მოითმინა და თვითონაც მოიყვანა ცოლი... ქალიშვილი ქალი უძოვეს უკლეუოდან ოცდაათ ვერსზედ, ბარბარე ერქვა, კარგი ოჯახის შვილი იყო, უკვე ხნიანი, ოღონდ ღამაში, მოხდენილი, როგორც კი ბარბარე ხედა სართულის ერთ პატარა ოთახში დაბინავდა, მოედ სახლს შუქი მოეფინა, თითქოს ფანჯრებს ერთიანად ახადი მინები ჩაუსვესო, აინთა ბაზმები, მაგიდებს უმტკურო თოვლივით ქათქათა სუფრები დაფარდა, ფანჯრებზედ და ბაღხაში წითელ კოკრიანი ყვავილები განისდა, და სადილად რომ სხდებოდნენ, უკვე ერთი ჯამიდან კი აღარ შეეძებოდნენ, სუყველას თავთავისი თეფში ედგა, ბარბარე დიდ-პატარას სათნოდ, აღერსიანად უღიმოდა, და გარშემო თითქოს ყველაფერი იდიმებოდა. ეზოში, რაც ადრე არც როდის მომხდარა, გლახაკო, უცხო მგ'ხავრთ, ღეთის მსახურ დედაკაცო იწყეს ხიარული; ფანჯრებთან საწყალობლად, დიდონის ხმაზედ ავიშვიმდხენ და აყაგლახდნენ უკლეუვოელი დიაცნი, იქავ დილით დილაამდე ქონსა კრავდნენ დარცხვენილად მხველარე სოფლის კაცნი, ჯანგამოდუენი, ჩამომხმარნი, ფაბრიკებიდან ღლითობის გულისთვის დათხოვნიდნი, ბარბარე ფუელით, პურიით, ძველძუელით უმართავდა ხელს, მერე კი, ფეხი კარგად რომ მოიკიდა, ხოგ-ხოგი რამ დუქნიდანაც გამოქონდა, ერთხელ ყრუხუნამ თვალი შეასწრო, როგორ გაიტანა მან ორი პარკუჭანა ჩაი, და ამ ამბავმა ააფორიაქა.

— დედახემმა ორი პარკუჭანა ჩაი აიღო, — შეატყობინა ყრუხუნამ მერე მამას. — სად ჩავწერო?

ბერიკას არაფერი უპასუხნია, ერთხანს დაფიქრებული იდგა, თან წარბებს არხევდა, და უცებ გაეჩქარა, სევით ცოლს მიაშურა.

— ბარბარე, დუქანში თუ რამ დაგჭირდეს, — უთხრა აღერსიანად.

— აიღე, არ მოგერიდოს, არც დაუჭვდე.

და მერე დღეს ყრუხუნამ, ეზოს რა გადარბოდა, გასიდა ბარბარეს:

— დედი, თუ რამ გინდოდეთ, იხებეთ!

იმ ამბავში, რომ ბარბარე მოწყალებას არ იშურებდა, იყო რაღაც ახადი, რაღაც სიხარულის მომგვრელი და სათუთი, ვით ბაზმებისა

და წითელ ყვავილებში. როცა აღებლამეს ანდა ხატობაში, რომელიც სამ დღეს გრძელდებოდა, გლეხებს მარილში ჩადებულ დამპალ ხორცი ასადებიანებდნენ, ისე ასუნებულს, რომ კასრთან დგომა ჭირდა, და მოურადოთ ვირადო ცკლებს, ქელებს და ცოდების თქმლებს ართმევდნენ. როცა მუშა ხდები, უხეირო არაერთ დაბახულო, ჩაღახში ეყარა, და ცოდო-ბრადო, თითქოსდა შედედებული, უკვე ჯახდავ იაჯა პაერში, მაშინ რადაცხაირად ერთგვარ შექმნისმალეულად ადაძიანს იმის ფიქრი, რომ იქ, ციბუკიხიხით სახელმა უქსიყრთობდა წყნარი, პეწენიკი ქალი, რომელსაც არა ესაქმებოდა რა არც მარილში ჩადებულ ხორცილს და არც არაერთან; წყალობა ბარბარეხი ისე მოქმედებდა ამ მძიმე, ჯახლიან დღეებში, როგორაც დამცველი სარკველი მახჩანაში.

ციბუკიხის თჯახში სახრუხავი არ იღუყდა, ჯერ მხე ამოსულოც არ იყო ხილმე, რომ აქსიხია უკვე ფროქვინავდა, წინკარში პირს იბახდა, სამხარეულში სადუღარი დუღდა და რადაც ავის მოძახწავებდავ თუხორუხებდა, დაჯუდა, ერთი მუქა გრივოდ პეტროვი გრძელ შავ სურთუკს და ხითის საწყურთუღს იმთხავდა, მაღალუქლიან პრიადო ხექმებს იცვამდა, და ასე გამოწყვილი მოუღ თთახებს უკლიდა, ქუსლებს დააბაკუნებდა, როგორც რომ ერთ ცხობილ ხიძღურაში ძავახი და ძავახი მამამთილი, დუქანს სისხამხედეუ აღებდნენ, როცა სისათლე იბადებდა, პარმადითის თხთვადლას მოაყენებდნენ და ბერიკაცე უთხადავ შეხტებოდა ხედ, თახ თავის დიდ კარტუხს ყურებამდე ხამთიფხატავდა, და უხავც არ უნდა შეუხედა, ვერავის იტყოდა, რომ უკვე ორმოცდაათექსმეტისა იყო, გასაცვილებლად ცოლი და რძალი გამოდითოდნენ, და ამ დროს, როცა ტახს პეწიანი, სუვთა სურთუკი ეცვა და თთხთვადლაში ხორბა შავრა უდაყო პყავდა მუბმული, სამახ მახეთავ დირებული, ბერიკაცს არ უყვარდა, სოფლეღნი რამის სათხორუხედავ ახ სასიყდეღლად რომ მოდიოდნენ; ანახევა არ უხდავდა იმათი, სდაუდნენ და თუ თვალს მოპკრავდა, რომ სოფლის კაცი უინმე ჭიმკართან უკლიდა, გულგამწერადი მუუტეღდა:

- მახდ რახ უდგახარ! წადი, გაიარე!
- ანდა დაუყვირებოდა, თუ ის მათხორუარი იყო:
- დმერთი მოგცემს!

ბერიკაცი საქმეებხედ მიდიოდა; თადხად ჩაცმული ბარბარე, შავართავაფვარებული, თთახებს აღავებდა ახ სამხარეულში ესმარებოდა, აქსიხია დუქანში ვაჭრობდა, და ეხთში იხმოდა ბითოლებია და ხურდა ფუღას წკრიაღი, ისიც იხმოდა, როგორ იციხოდა აქსიხია ახდა როგორ ეყიროდა, და როგორ ჯავრობდნენ მყოფელნი, რომელთაც ის აიუხად იგდებდა, და იმავე დროს ამკარად ხანდა, რომ იქ, დუქანში, არაერთ ფარული ვაჭრობა იყო უკვე, ვრუსუხეხაც დუქანში იჯდა ხოლმე ახ არადა უქედოდ, ჯიბუებში ხელებსაწყობიღი, ქუხაში დაყოადლებდა და ხან აქეთ-იქით ხამწკრივებულ ქოხდახებს აცქერდებოდა უხავნოდ, ხანაც მადდა ცაში აიყურებოდა, დღეში ექვსჯერ მათიც სვამდნენ ხაის; თთხჯერ პურის საჭმელად ხედებოდნენ, ხადამოთი კი ხავაჭრს ითვლიდნენ და იწერდნენ, მურე გულახხად ეძინათ.

უკლეველი სამივ ხანთავი ფაბრიკა და სუყველა მეფობრიკის ბანები, უფროხი ხრიძიხებისაც, უძკროხი ხრიძიხებისაც და კახტი-უკოვისაც, ტედეფეიხით იყო შეყურთუბელი, ტელეფონი გაიყვანეს თემის გამკებდლობაშიც; თღიხე იქ მალე მოიძაღდა, რადგახ შივ ბადღიხიჯო და აბახის ჭია გაუხნდა, თემის მამახახელიხი მკირემცოდნე კაცი იყო და ქაღალდეებში ყოველ ხიტყვას ახომთავრულად წერდა, მაგრამ ტელეფონი როცა გაფუჭდა, მაძიხვე იხა თქვა:

- არა, ურედლეფონოდ ვაგუიჭირდება.

უფროხი ხრიძიხები სულ უძკროხებდის სივიღში იყვნენ, ხან უძკროხებიც სხუებობდნენ ერთმანეთში, სასამართლოში ხიოდნენ და მაშინ იმათი ფაბრიკა თუკობით, თრთვეობით არ მუშაობდა, ხანამ

ისევ არ შერიგდებოდნენ, და ეს ამბავი გასართობად პქონდათ უკლევყოლოთ, რადგან ყოველი ახალი დავიდარაბის გამო ათას რასმე ღაპარაკობდნენ და ჭორაობდნენ. ბედნიერ დღეებში კოსტიუკოვმა და უმცროსმა ხრიძინებმა ეტლაობა იკოდნენ. დაქროლებდნენ უკლევყოში ეტლებს და ხან ვის ხბოს გაიტახდნენ, ხან ვისას გამოპრანჭული აქსინია გახამებული ქვედატანის მარიმურით დასეირნიბდა ხოლმე ქუჩაში თავიანთი დუქნუქუქუქუქუქლო; უმცროსი ხრიძინები ჩამოუქროლებდნენ, სტაცებდნენ ხოლმე ვითომ ძალით მიჰყავდათ. მათის გამოვიდოდა ბერი ციბუკინიც, რათა თავისი ახალი ცხენი გამოეჩინა, და ბარბარეს თან იახლებდა.

სადამთი, ეტლაობის შემდეგ, როცა დასაძინებლად წვებოდნენ, უმცროსი ხრიძინების უსოში ძვირფასიან გარძონს უკრავდნენ ხოლმე, და თუ მოვარე ანათებდა, გარძონის ხმას აყოლილ გულს მღელვარება და სიხარული იპყრობდა, და უკლევყო უკვე ორმოს აღარ ჰგავდა.

II

უფროსი ბიჭი თნისიმე შინ იშვიათად, მხოლოდ დიდ ბედნიერ დღეებში ჩამოდოდა, მაგრამ სამაგიეროდ ხშირად ატანდა თავისი სოფლის ხალხს ძღვენს რასმე და მოკითხვის წიგნებს, სხვა ვიღაცის ძალზედ ღამაში ხელთ მუდამ თაბახ ქაღალდზედ ჩაწიკვიკვიბუღს. ის წერილები არ ხახავით იკითხებოდა, ისეთი გამოთქმებით იყო ხავეს, თნისიმე ღაპარაკში რომ არ იყენებდა. “საყვარელო ღუდახემო და მამახემო, გიგზავნიო ერთ გირვანქა ყვავილის ჩაის თქვენი ფისიკური საჭაროების დასაკმაყოფილებლად”.

ყოველი წერილის ბოლოს მიჩხაპნილი იყო, თითქოს გაფუჭებული კაღმის წვერით: “თნისიმე ციბუკინი”, და ამისა ქვეშე იმავე წინებული ხელით: “აგენტი”.

წერილებს ხმამაღლა არა ერთხელ და ორჯერ კითხულობდნენ და ბერიკაცი, გულახუყებული, მღელვარებისგან წამოჭარხლებული, იტყოდა ხოლმე:

– შინ ყოფნა არ ინდომა, სწავლას გაჰყვა. რას იზამ! ყველას თავისი ვისმათი აქვს.

ერთხელ ყველიერის წინ დიდი თოვლ-ჭყაპი წამოვიდა. ბერიკაცი და ბარბარე ფანჯარასათან მივიდნენ გარეთ გასახედად, და რას ხედავენ – თნისიმე მარხილით მოდის სადგურიდან. სრულებით არ ელოდნენ. თნისიმე ამღვრეული და რაღაცაზედ გულახრეკილი შემოვიდა, და ამის მერე აღარც გამოცვლილა; სულ მარზედ იყო, კადნიერად ეჭირა თავი. წახვლას არ ისწრაფოდა, ისეთნაირად იქ ცეოდა, სამსახურიდან დათხოვნილსა ჰგავდა. ბარბარეს გულით უხაროდა თნისიმეს ჩამოსვლა, რაღაც ეშმაკურად შეავლებდა ხოლმე თვალს, თხრავდა და თავს აკანტურებდა.

– აბა, სადაური ამბავია, ბატონო? – ამბობდა ბარბარე. – ეჰ-ჰე-ჰე, ბიჭი უკვე ოცდამერვე წელიწადშია და ისევ უცოლოდ დადის, ეჰ-ჰე-ჰე...

ბარბარეს წყნარი, აუქარებელი მეტყველება მეორე ოთახიდან ასეთნაირად ისმოდა: “ეჰ-ჰე-ჰე”. მერე იძღეს უხურხულა ბარბარე ბერიკაცსა და აქსინიას, რომ სახეზედ იმათაც ეშაკობა და იღუმალი რამ გამომეტყველება აღებუტაოთ შეთქმულებსავით.

გადაწვივრეს თნისიმეს დაოჯახება.

– ეჰ-ჰე-ჰე! პატარა ძმას რა ხანია ქალი შერთეს, – ეუბნებოდა ბარბარე. – შენ კი ისევ ცაღად ხარ, როგორც ბაზარში მამალი. აბა, რახა ჰგავს ესა? ჰე-ჰე, ნეტავი დმერთმა ქნას, ქალი შეერთო, და მერე თუ გინდა, ადუქი და წადი იმ შენს სამსახურში. ცოლი აქ დარჩება, ცოტას ხელს წაგვაშველებს. უგვანად იქცევი, ვეყო, აღარც რამ წესი

გახსოვს, ვხედავ, და აღარც რამ რიგი. ეჰ-ჰეჰ-ეჰ, ცოდვაში ვიდგათ ფეხი ქალაქელებს, ცოდვაში.

როცა ციბუკინები დაქორწინებას დააპირებდნენ ხოლმე, იმათთვის, როგორც მდაბრებისთვის, სულ ერთმანეთზედ ღამას ქალებს არჩევდნენ. თუათონ თხისიძე, გარუჯახულად უხანდომო და უმხო, აგებულებითაც სუსტი და ჯახდაგი იყო, კოჭდაბადი, პატარა ტახისა, საცხე, ფუნხულა ღოყები ძაღლით დაბურიდლებს მიუვადებდა, თვით სულ არ უხამხამებდა, და გამოსხედა სუსხიანი პქონხე, პქონხე, პქონხე, თხელი და, თუ ფიქრი მოერეოდა, წყურს პირში მოიქცევდა და ძიძვნიდა; თანაც კიდევ სახმელს ეტახებოდა, ხშირად სვამდა, რაც სახეხუდაც ეტყობოდა და სიარულზედაც, მაგრამ როცა უთხრეს, შენთვის უკვე ნაპოვნია ძაახ ღამაში ქალით, თხისიძემ უძალი მოუგო:

— არც მე ვარ ბრუციანი. ციბუკინები, უნდა ითქვას, მოვლი თჯახი ღამახები ვართ.

იქავ ხედ ქალაქთან იყო სოფელი ტორგუევი, რომლის ერთი ნახევარი ცოტა ხის წინ ქალაქისთვის მიეერთებინათ, ნახევარი კი ისევ სოფლად ითვლებოდა. ქალაქს მიბმულ სოფლის ნახევარში თავისი საკუთარი მცირე რამ 33 სახლი ედგა ერთ ქვრივ დედაკაცს; იმას და ჰყავდა, არას მქონე, დღიურად ძლივს გამოდიოდა. ამ დას კი ქალისძვილი ჰყავდა, სახელად ღიპა, რომელიც აგრეთვე დღიურ დუკის ძებნაში იყო. ღიპას სიღამაზეხედ უკვე ღამპარაკობდნენ ტორგუევოში, და სუყუდას მხოლოდ იმისი საშინელი სიღატაკე აღროხობდა; მერე რა, რომ ცარიელ-ტარიელთათ, ამბობდნენ 'სოგ-სოგხი, ვისმე ხნერო თუ არა, ქვრივი მათიც შეირთავსო, ახლა სულაც "ისე" წაიყვანს, და შვილის გვერდით დედასაც ეძველებათ. ღიპას ამბაყი ბარბარემ მაჭახელებისგან შეიტყო და წავიდა ტორგუევოში.

მერმედ დეიდას თჯახში მივიდნენ ქალის სახახავად და, როგორც წესი და რიგია, პატარა სუფრა გაიშალა, საუხმეულიც იყო, სახმელ-იც. ღიპას ახალი ვარდისფერი კაბა ეცვა, საგანგებოდ ამ დღისთვის შეკერილი, და ჭიბჭური ბაუთა. თითქოს აღიათ, ისე უკრთოდა თმაში. ღიპა გამხდარი იყო, სუსტი, ფერმკრთალი, კოხტა, ხა'ხი ნაკვთები პქონხა, მუდამ პავრზედ მუშაობისგან 'მავეგრემასი ხანდა; ნადვლიასი, მორცხვი დიმილი წყითთ არ შორდებოდა სახეხედ, ბავშვურ თვალებში კი ხლობა და ცხობისწადილი ხანდვლიოდა.

ღიპა ემაწვილი ქალი იყო, ჯერ ისევ გოგო ეთქმოდა, გულ-მკერდი კარგად არც ეტყობოდა, მაგრამ გათხოვება უკვე შეიძლებოდა, ვინაიდან დროც ერჩოდა და ხანაც უწევდა. ნამდვილად რომ ღამაში იყო, და მხოლოდ ერთი რამ თუ დაეწუნებოდა — დიდი კაცური ხელები, აწ უქმად რომ ჩამოკონწიალებოდა, როგორც ორი დიდი მარწეხი.

— უმხითვობა რა ხალაპარაკია, — ეუბნებოდა ბერიკაცი დეიდაძისს, — ხეებს ბიჭს სტეფანხესაც დარიბი თჯახიშვილი მოვუყვანეთ, მაგრამ იმის ქებას ეხა ვერ იტყვის. ვინდ თჯახში, ვინდ საქმეში თქროს მარჯვენა აქვს.

ღიპა კარებთან ატეხუდათყო და ისეთი სახე პქონხა, თითქოს უნდოდა რომ ეთქვა: რაც ვინდათ, ის მიყავით, გენდობითო, დედაძისი პრახკოვია კი, მედღური დედაკაცი, სამხარეულოში იკუნტებოდა და ხიმორცხვისაგან ხუნთქვა ეკვროდა. თდუხდაც, ჯერ კიდევ ემაწვილქალიობაში, ერთი ვიდაც სოვდაგარი, რომელსაც იატაკებს ურეცხავდა თურმე, გახჯავრებოდა და ისე დაებრახუნებინა ფეხი, რომ საწყად ქალს თავხარი დასცემოდა, გამეშვებუდიყო, და ის მაშინდელი შიში მოვლი სიციხხლე გამოძვიდოდა. შიშისაგან კი ერთთავად ხელ-ფეხი უკანკალებდა და ღოყები უთრთოდა. სამხარეულოში მოკუნტული პრახკოვია იმის ცვაში იყო, როგორმე გაუგონა, სტუმრები რას ღამპარაკობდნენ, და წამდაუწუმ პირჯვარს იწერდა, მიიჭდობდა თითებს შუბღზედ და ხატხა მყურობდა.

შეჭიკვებილებული თნისიმე შეუღებდა ხოლმე სამზარეულოს კარს და უბოღიშოდ ეუბნებოდა:

– ნეტავი აქ რას უჩიხარ, საყვარელო დედი? უთქვენოდ მოწვენილნი ვართ.

შემკრთალი პრასკოვია კი ხელებს დამტკნარ, გაღმურ ძუძუ-მკერდზედ მიიწყო და და მოუგებდა:

– არა, რასა ბრძანებთ... ძლიერ კმაყოფილი ვარ თქვენსგანით.

დაწინდვის მერე ქორწილის დღე დათქვენს მონისიმე შინ ადგილს ვერა პოულობდა, თთახებში დაბრუნდა და სტე-ენდა, ანდა, თუ რამ უცვრივ წამოაგონებოდა, ჩაფიქრებოდა და იატაკს ისეთნაირად დააშტერებოდა, თთქოს მხერით დედაშიწას გულში ღრმად უნდა ჩახვდესო. არც ამით კმაყოფილებას გამოხატავდა, რომ ცოლს ირთავდა, სულ მალე, კვირაცხოველობას მოჰყავდა, და არც ხაცოლის ჩახვის სურვილს ამჟღავნებდა, იდეა და სულ ერთთავად უსტვენდა. აშკარა იყო, რომ ჯვარს, მხოლოდ იმიტომ იწერდა, რაკი მამასა და დედინაცვალს სურდათ ეგრე, და კდეც იმიტომ, რომ სოფლად წახია: ვაჟიძვილი ცოლს იმის გულისთვის ირთავს, რომ თჯახს შემძველებული გაუჩნდეს. ქალაქის გზას დამდგარი თნისიმე წახვლას არა ჩქარობდა და საერთოდ თავი იხეჰქირა, როგორც ადრე რომ ჩამოდიოდა ხოლმე, – რაღაც ჩამეტურ კადნიერად ირჯებოდა და იმას არ ამბობდა, რაც ხათქმელი იყო.

III

სოფელ შიკადოვიაში თნი მკერავი და ცხოვრობდა, თრთუ ხლისტი, ანუ დვთის შვილი. ციბუკინიანთ ქალებმა საქორწილოდ ჩახაცმელი კაბები იმ დებს შეუკვეთეს, და ისინი ხშირად მოდიოდნენ მისაწომ-მოსაწომებლად, კარგა ხანს რჩებოდნენ ხოლმე და ჩაის მიირთმევდნენ. ბარბარეს შავი მაქსანითა და მინის მძივით გაწყობილი დარითისისფერი კაბა შეუკერეს. აქსინიას კი – დია მწვანე, ყვითელგულისპირიანი და გრძელკალოთიანი, მკერავნი საქმეს რომ მორჩნენ, ციბუკინმა კი არ გადაუხადა, თავისი დუქნის ცოტა რამ შემუღი შეახუნა, და იმათაც რა უნდა ექნათ, ადგნენ და წამოვიდნენ დადონებულნი, ხელთ პატარა ბოხსები ეჭირათ, შიგ სტეარინის ხანთლები და სარდასები შქონდათ გამოკრული, რაც სრულებითაც არ სჭირდებოდათ, და სოფელს რომ გამოსცდნენ, იქავ მინდორში ერთ პატარა ბორცვზედ ჩამოსხდნენ და ატირდნენ.

თნისიმე ქორწილამდე სამი დღით ადრე ჩამოვიდა, სულ ახალთახლებში იყო. ფეხთ ბდღვრიად რეხინის კალოშები ეცვა, ყელსახვევის მაგივრად კოპლებიანი წითელი ზონარი შქონდა გამოსკვნილი, და მხრებზედ პაღტო ჩამოაპონწიადებოდა, სახელოებში მკლავებგაუყრელი, ახალთახალივე.

პატიოსნად რომ იდოცა და ადიდა უვადი, თნისიმე მერე მამას მიემშვიდობა და ათი ვერცხლის მახუთიანი და ათიც ათმაურიანი მიუბოძა. ბარბარესაც იმდენივე შესძღვნა. აქსინიას კი ოცი ხუთ-შაურიანი მოუკითხა. ამ ბოძებულების უმთავრესი რამ ღაზათი ის იყო, რომ შიგ ძველი მოჭრილი ერთი თეთრიც არ ურია და სუყვედა ერთნაირად ეღავედა მხეხედ. რა არი დინჯი და დარბაისელი გამოხეხილიყო, თნისიმე სახეს იჭიმავდა და ღოყებს იბერავდა, მაგრამ რა სიდაინჯე, რის სიდარბაისლე, არაყის სუნად ყარდა: აღბათ ყოველ სადგურზედ ბუფეტში ჩარბოდა, და კვლავ რაღაც თავამუებულობა, რაღაც სუდმეტი ეტყობოდა. მერე თნისიმემ და ბერიკაცმა ერთად დადესს ჩაი. ცოტა წაისაუხმეს, ბარბარე კი ახალმოჭრილ მახუთიანებს აწვადებდა ხელში და თან იმ თანახოფდულებს ამბავსა შკითხავდა, ქალაქს რომ იყვნენ ხაცხოვრებლად წასულები.

– არა უშავთ რა, ღვთის წყალობით ცუდად არ არიან, – ეუბნებოდა ოხისიძე. – ოღონდ ივანე ეგოროვს ვერ მოუვიდა კარგი საქმე: დედაკაცი დაეღუპა, ჭლექმა მოკლა საწყალი სოფია. ჭირის პური კონდიტერს შევუკვეთეთ. სული მოუხსენიეთ, კაცის თავზეც ორი და ათი შაური წაიღეს. სულ ღვინო ესვით. სოფი ხვენებური გლეხიც მოვიდა. ისინიც აგრეთვე ორ და ათ შაურად იანგარიშეს კაცი, პირი არ გაუნძრევიათ. აბა სად გლეხი, სად სოფი!

– ორი და ათი შაური! – თქვა ბერიკაცმა და უკან გააქანგამოაქნია.

– აბა რა გგონია? იქ სოფელი კი არ არი. შეხვალ რესტორანში, ცოტას შევჭამ რასმეო, ამას მოითხოვ, იმას მოითხოვ, ხან ვინმე შემოგესწრობა, ერთს იტყვიოთ, ორს იტყვიოთ, და დაგათენდებათ კიდევ კაცი, სულ ცოტა, სამი ან ოთხი მანეთი მაინც ჯდება, ხოლო სამორლოდოვი თუ შემოგესწრო, სუფრის ბოლოს კონიაკიან ყავას მოითხოვს, კონიაკი კი ერთი თხლაში ექვსი უხალთუნია.

– სულ ტყუის! – ჩაილაპარაკა გრძნობამორეულმა ბერიკაცმა, – სულ ტყუის!

– სამორლოდოვს აწ გვერდიდან აღარ ვიშორებ. ჩემს მოკითხვის წიგნებს რთ გწერთ, ეს ის სამორლოდოვია. დიდებული რამ წერა იცის, აი, რო მამამბობინა, დედაჩემო, – მხიარულად განაგრძობდა ოხისიძე, – რა კაცია ეს სამორლოდოვი, არ დაიჯერებთ. სუყველანი მუხტარს ვეძახით, რადგან სომხის ბიჭივით ერთი ყუყა ვინმეა. მოხარშულს ვიცნობ, ჩემი ხუთი თითივით ვიცი, დედაჩემო, რითიც სუნთქავს, ისიცა გრძნობს ამას და სულ უკან დამდევს, გადაბმულებითა ვართ, უერთმანეთოდ წყალსაც არ ვაქცევთ. ცოტა თითქოს უშინიან კიდევ, მაგრამ აღარც უჩემობა შეუძლია. სადაც მე ვარ, ისიც იქ არი. მე, დედაჩემო, ეშმაკი თვალი მაქვს. ხელად შევატყობ შესატყობარს. ბაზარში თუ ვართ და დავინახე, რო გლეხკაცს ვისმე პერანგი აქვს ჩამოტანილი, ეგრევე შევუძახებ, არ გაინძრე, ნაქურდადსა მყიდი-მეთქი. და მართლაც ნაქურდადია ხოლმე!

– მერე შენ საიდან იცი? – დაეკითხა ბარბარე.

– არსაიდან, თვალი მაქვს აგეთი... გაგებაში არა ვარ ხოლმე, ვისია, რა პერანგია, მაგრამ თვალი რაღაც იქით გამიბრბის და გულისც მითქვამს, ნაქურდადიაო, ჩვენი სამძებროს ბიჭებიც უკვე მაგონებენ: წავიდა ოხისიძე ტყის ქათამსხედ ხანადიროდო, მაშასადამე, ნაქურდადის სამძებნელადო, ქურდობა... კი, ბატონო, სუყველას შეუძლია, მაგრამ შერხენისა რა მოგახსენოთ! ქვეყანა დიდია, ოღონდ ნაქურდადის დასამძალი ადგილი არ არის.

– ხვენს სოფელშიც მოჰპარეს წინა კვირას გუნტორევებს ცხვარი და ორი ბატკანი, – თქვა ბარბარემ და ამოიოხრა. – მძებნელიც არავინ არი... ეჰ-ჰეჰ-ეჰ...

– მძებნელი? მოძებნა შეიძლება, ეგ არაფერია, შეიძლება.

დადგა ქორწილის დღე. აპრილის გრილი, მაგრამ მზიანი, კარგი დღე იყო. უკლევეოს უკვე სისხამ დიდიდანვე ეღარუნ-წკარუნით მოედვნენ სამცხენიანი და წყვილცხენიანი ეკენიანი ეტლები; ცხენებისთვის ცალკეებიცა და ფაფრებიც სულ ნაირფერადი ბაფთებით დაემშვენებინათ. ტირიფებში ჭილყავანი ხმიანობდნენ, ამოდენი ცხენ-ეტლის დგრიად-თქარუნით შეწუხებულნი, და ხმაჩაუღებლივ, გაბმულად გალობდნენ მოძიები, თითქოს უხაროდათ, რომ ციბუკისიანთ ქორწილი აქონდათ.

საქორწილო სუფრაზედ უკვე ელაგა მოელ-მოელი გრძელი თევზები, ფელიკი, ანუ ღორის უკანა ფეხის შაში, და საკახმით გამოტენილი შემწვარი ფრინველი, შპროტიანი ჭურჭელი, სხვადასხვაგვარი მკავემკუვე და მწნილუელი, ღვინითა და არაყით ხავსებოთლები. პაერში შებოდილი ძეხვეულისა და შემქავებული ასთაკვის ხუნი იდგა, და იქავე სუფრასთან, ქუსლების ბაკობუკითა და

დანების დეხვა-დეხვით, ტრიალებდა უფროსი ციბუკანი, ბარბარეს წამდაუწყებ ხან ვინ დაუძახებდა, ხან ვინ, ზოგი რახა ხოხოვდა, ზოგი რახ, და ისიც თავგზაობი და გულამოყარბილი მიბრბოდა-მიბრბოდა სამხარეულში, ხადაც დილაბინდიდან მუშაობდნენ კონტი-უკოვის მხარეული და უმცროსი ხრიბინების მესაღილე ქედაკაცი. აქსინია, თმადაკულულებული, უკაბოდ იყო, კორსეტი აძარა, ფეხსახალი გრაჭუნა წაღები ეცვა, ეხოში ქარაშოტუკით დაჯიქროდა, და მარტო იმის შიშველ მუხლებსა და გულ-მკერდს ირთუქრავდა თვალს კაცი. გნახი იდგა, გახსმოდა ღანძლევა-გინება, ფიცვილი; ამვლეულ-ხამვლეული ყურთამდე მოღიავეულ ზიმკართან ხერდუბოდნენ. და ყველაფრით იგრძნობოდა, რომ რაღაც არახვეულებრივი რამ აძბის ხამხადისი იყო.

- წავედით პატარძლის მოხავეანად!

ეურსა სწვდებოდა ზარ-ზანხაღაკების გაბმული წკარაწკური და სოფელს იქით შორს იკარგებოდა... მესამე საათი რომ დაიწყო, ხალხი ხიადვარივით დაიძრა; კვლავ გახსმა ზარ-ზანხაღაკების ხმა: პატარძალი მოჰყავდათ! ეკლესიაში ტევა არ იყო, ქორკანდელს ნახხახი გაქონდა, მგალობელნი, როგორც თჯახის უფროსმა ციბუკინმა ისურვა, ნოტებით გალობდნენ. უხვმა სინათლემ ხახხასა კაბებმა თვალი მოხჭრა ღიბას, და პატარძალს ეხვეებოდა, რომ მგალობელნი თავიანთ წკრიალა ხმას ნაქუჩივით უკაკუნებდნენ თავში; კორსეტი, პირველად რომ ეცვა სიცოცხლეში, და წაღები გრანაირად ეჭერდა, და ისეთი გამოხედავა ჰქონდა, თითქოს ეს-ეს არის გულწასული მოხუციერდაი. - თვალებგამოციკვებული იყურებოდა. თხისიმეს შავი ხეროუკი ეცვა და ყელსახვევის მაგივრად წითელი ზინარი ჩამოეკონწიალებინა, ჩაფიქრებული იყო, ერთ წერტილს მიხსერებოდა, და, როცა მგალობელნი ხმამაღლა შემოსძახებდნენ ხოლმე, სქარა-სქარა იწერდა პირჯვარს. გული ეელში ებჯახებოდა, ტირილი უნდოდა. ეს ეკლესია პატარაობიდან ასხოვდა, თდეხდაც; ზიარება'ხედ დაყავდა აქ განსვენებულ დედამისს; თდეხდაც აქ კლიროს'ხედ შემდგარს სხვა ბიჭებთან ერთად ეგალობა; ყოველი კეთხე-კუნტული, ყოველი ხატი ეცხობოდა. აწ კი ჯვარსა სწერეს, ადათ-წესის გულისთვის აქორწინებენ, მაგრამ ის ამა'ხედ აღარც კი ფიქრობდა. გულიდან გადავარდხიდა, სრულებით დავიწყებოდა ქორწილი. ცრემლმოწალილი ხატებს ვეღარ არჩევდა, გული ეკუმშებოდა; იღვა და დოცულობდა, ღმერთს ვეჯდრებოდა, რომ უბედურებას, გარდაუვალს, რომელიც უკვე დღეს-ხვად თავს უნდა დასტყდომოდა, რამენაირად იქნებ გვერდი აეკლას მისთვის, როგორც რომ სააუდრო დრებელი წვეთისხამოუგაღებლად ჩაუვლის ხოლმე სოფელს გვაღვაში. მერე რამდენ ცოდვაში ჰქონდა აქამდე ფეხი ჩადგმული, რამდენ ცოდვაში, და ისე თავდაუდწვეული, გამოუხწორებული ჩახდა ყველაფერი, რომ უმართებულოც კი იყო შენდობის თხოვნა. მაგრამ თხისიმე შენდობასაც ითხოვდა და ხმამაღლა ასდუკუნდა კიდევ, თუმცე ყურადღება არავის მიუქცევია, რადგან ივიქრეს ნახვამიათ.

გახსმა ბავშვის შემზარავი ტირილი:

- წამოყვა, დედი, აქედან წამოყვა, გეხაცვალე!

- ხემაღ! - მეჰყვირა მღუდელმა.

ეკლესიიდან რომ ბრუნდებოდნენ, უკან ხალხი მოხდევდათ; დუქიანთან. ქეჩის კართან და ეხოშიც მრავალნი ირეოდნენ. დასამწყალობნებლად მოხუციევენ დედაკაცსი. სეფე-პატარძალი კარბინი შედოვდა თუ არა, ხმამაღლივ, მოელი ძალით შემოსძახეს მგალობლებმა, უკვე წინკარში რომ იდგხენ და ხელთ ნოტები ეჭირათ; აუღერდა მუხიკა, ქალაქიდან სავანგებოდ გამოწე რილი. შემოიტანეს დირური შუშხუნათი სავსე ყარყარა ხასმისები, და სოფლის ხურთმ, მუხარდე ელი'ზაროქმა, მაღალმა, ხმელ-ხმელმა ბებერმა, რომელ-

საც იმისთანა სქელი, ჩამოფხატული წარბები ჰქონდა, რომ თვალები ძლიერ უჩანდა, ახალგაზრდაწერილთ მიძარბა.

– თხისიმე და შენცა, შვილო, გიყვარდეთ ერთმანეთი, დეოისნი-ერად იცხოვრეთ, შვიდებო, და დეოისმძობელი არ დაეცოდეთ. – ელიზაროვმა უფროს ციბუკინს თავი მხარსეუ ჩამოაღო და ხელიაკუნხდა. – ვიტიროთ, გრიგოლ, პეტრეს ბიჭო, სხარულის ცრემლი ვღვაროთ! – წარმოთქვა მან წერილ ხმაზე და იმავე წამს ხელჩარი აუტყდა, და ამ ხარხარ-ხარხარში ბოხად განაგრძობდა: ~~წამს ხელჩარი~~ ეს რძალიც კარგი შეგხვდა! ყველაფერი თავის ადგილას აქვს, ხა'სია, არ ირახრახებს, გამართული მოწყობილობისა ჩანს, არც ჭანჭიკები აკლია.

ელიზაროვი ეგორიევის მა'ხრიდან იყო, მაგრამ ახალგაზრდობიდანვე უკლეევის ფაბრიკებში, ამ მა'ხრაში მუშაობდა და თავს აქაურად გრძობდა. ძველიდანვე უკვე ხსიერ, ხეხელა კაცად იცნობდნენ და მეტსახელად იმთავითვე ეკვარჯენი შეერქმიათ. აღბათ იმიტომ, რომ მოელი ორმოცი წელიწადი, მეტი თუ არა, ფაბრიკებში იმისი ხელობა მარტო შეკეთება იყო – ყოველ კაცს ახდა სავანს თუ ნივთს რახმე მხოლოდ სიმაგრის თვალთ უყურებდა: ეძახდ შესაკეთებელი არაფერი მქონდესო და ხანამ სუფრას მოუჯდებოდა, რამდენიმე სკამს სიმაგრე მოუხიხჯა, ხან ერთი შეატრიალ-შემთატრიალა, ხან მეორე, და ხივსაც წაუტანა.

მუშხუნის შემდეგ სუყველამ მაგიდას მიაშურა. სტუმრები დაპარაკ-დაპარაკით ისწორებდნენ სკამებს დასახდომად. წინკარში გუნდი გადობდა, უკრავდა მუხიკა, და ამავე დროს გარეთ დედაკაცნი ამწყალობდებდნენ, ყველანი ერთმხრივ, – იმისთანა საშინელი, უშიძი რამ გზიასი და ბასტიბუბუ იყო, რომ თავი სკდებოდა.

ეკვარჯენი წრიადებდა და მეზობლებს მუჯღუჯუნსა სცემდა, დაპარაკს არ ანებებდა, და ხან ტიროდა, ხან ხარხარებდა.

– შვიდებო, შვიდებო, შვიდებო... – სხაპასხუპით ბუტბუტებდა ეკვარჯენი, – აქსიხია, შემოგველე, შენცა ბარბარე, სუ მშვიდობა და სიამტკბილობა ყოვიდოიოს, ხემო კარგო ხელეხიებო.

ელიზაროვი საერთოდ ცოტასა სვამდა, და ახლა ინგლისური არაყის პირველივე ხორხამ შეათრო, ამ გულის ამრეკმა, სა'ხი'ხლარმა სითხემ, კაცმა რომ არ იცოდა, რისგან იყო გამოხდილი, სუყველას თავბრუ დაძხვია, ვინცა სვამდა, თითქოს ჯიხი დაძკრეს და დაარეტიანესო. ენის ველარაგინ იმორჩილებდა.

აქ იყვნენ სამღვდელს პირნი, ფაბრიკების მოხელენი ცოდლებითურთ, სხვა სოფლებიდან მოსული ვაჭარნი და მიკიტან-მუღუქენი. თემის მამასახლისი და თემის მწერალი, უკვე თოთხმეტი წელიწადი ერთად რომ ემსახურათ და მოელი ამ ხნის განმავლობაში წამლად ერთ ქადაღლსედაც არ მოეწერათ ხელი. არცვინ სათემო გამგებლობაში სათხოვნელად მისული, მოუტყუებელი და იმეღაცტრუებული რომ არ გაეშვათ, ახლა გვერდიგვერდ ისხდნენ, ორივენი ხაკურატებულნი, გამტყვრადნი, და ცოდო-ბრალით თითქოს უკვე იმოდუნად გაქლენთიდიყენენ, რომ სახის კახიც კი რაღაც განსაკუთრებული, თვავითმაქცური ჰქონდათ. მწერლის ცოდს, გაღუულ, ელამ დედაკაცს, მოელი თავისი ქუღფათობა თან წამოეხსა და, როგორც რომ შტაცებულმა ფრინველმა იცის, ისე ეჭირა თეფშებზედ გაზად თვალი და ყველაფერს ეგრევე ბღუჯავდა, რაც რამ ხელთ მოხვდებოდა, და სოვს თავის და სოვსაც ბავშვების ჯიბეებში მალავდა.

ღიპა გაქვავებული იჯდა, ისევ ისეთივე სახის გამომეტყველება მქონდა, როგორიც ეკლესიაში. თხისიმე, დდიდან გაცნობისა, ჯერ ერთი სიტყვითაც არ დალაპარაკებოდა და ამიტომ აქამდის არც პატარძლის ხმა გაეგონა; ახლაც, გვერდით რომ უჯდა, თხისიმე კრისტს არა ხიზრავდა, იდგა და ინგლისურ არაყს ეძადებოდა, ხოლო სახმელი რომ მოელი, წინ მჯდომ მაგას დედაკაცს გამოეღაპარაკა.

მერე ქუჩაში გაეარდა. ვიღაცას გამოეკიდა: დაიჭირეს, 'შინ ხელგაკავებული წამოიყვანეს და, მოერადი, სიბრაზისგან პირზედ ანთებული, მოღაღ ხველი, იმ ოთახში შეაგდეს, ხადაც დეიდა უძველესი ხდიდა ღიპას, და კარი გამოუკეტეს.

IV

ეროვნული

ბიბლიოთეკა

გავიდა ხუთი დღე. წასახვლელად გზაზედ დამდგარი ონისიმე ხევით ბარბარესთან ავიდა გამოსამშვიდობებლად. ბარბარეს სუყველა ბაზმა დაენთო, ოთახში საკმლის სუნი იდგა, თვითონ ბარბარე კი ფანჯარასთან მიმჯდარიყო და წითელი დახლის წინდებსა ქსოვდა.

— რაღაც დიდხანს არ დაგიდგა გული, — უთხრა ბარბარემ, — აღბათ მოსწყინე, არა? ეპ-ეპ-ეპ... ცხოვრებით კარგად ვცხოვრობთ, ყველაფერი ბევრი გვაქვს. შენი ქორწილიც წესიერად გადავიხადეთ, ჯეროვნად; ბერიკაცმა: ორი ათასი დაჯდათ. ერთი სიტყვით, რაღა სოვდაგრები და რაღა ჩვენა, ოღონდ ეგ არი, მოსწყენითა ვართ. ნამეტნავად ვსაგრავთ ხალხსა. გული მტკივა, შემოგაკვლე, ვსაგრავთ და მერე როგორ — დმერთო ჩემო! გინა ცხენსა ვცვლიდეთ, გინა ვყიდულობდეთ რასმე, გინა მუშასა ვქირაობდეთ — მოუტყუებლად არც რა შეგვიძლია. სულ მოტყუება და მოტყუება. ხუთი დუქანში მძალე გვაქვს, ასუხებული, სხვებისა კუპრი უმჯობესია. ვითომ რა, მიბრძანე ერთი, კარგი ხუთით ვაჭრობა არ უკებოდა?

— ყველას თავისი ყისმათი აქვს, დედაჩემო.

— ერთხელაც ხომ უნდა დაუხიოცნეთ? ოპ-ოპ, ნეტავ მოლაპარაკებოდაი მამაშენს..

— მიდით, თავად მოლაპარაკეთ.

— ეპ! მე ჩემსას ვუებნები, ის კი შენსავით სულ იმას გაიძახის, ყველას თავისი ყისმათი აქვსო. იმქვეყნად სწორედ მაგას გაგიჩვენებ, ვის რა ყისმათი აქვს. ღვთის მსჯავრი სამართლიანია.

— რასაკვირველია, არავინ დაიწყებს გარჩევას, — თქვა ონისიმემ და ამოიოხრა. — დმერთი ხომ მაინც არ არის, დედაჩემო, რის გარჩევა, რა გარჩევა!

ბარბარემ გაკვირვებულმა შეხედა და გაახსენა, ხელები გაახსენა. იმის გამო, რომ ის აგრე გულწრფელად გააკვირვა იმისმა სიტყვებმა და როგორც რომ ობროდს ვისმე, ისე უცქეროდა, ონისიმე შეკრთა.

— დმერთი იქნება არის კიდევ, ოღონდ სარწმუნოება არ არის, — თქვა ონისიმემ. — ჯვარს რომ მწერდნენ, გუნებაზედ ვერ ვიყავი. აი, როგორც ქათამს კვურცი გამოაცადლო, და შიგ წიწილა წიოდეს, ისე აწივლდა უცებ ჩემში სინდისი, და, სანამ ჯვარსა მწერდნენ, სულ იმის ფიქრში ვიყავი, დმერთი არის მეთქი! მაგრამ ეკლესიიდან გამოეუდით თუ არა, გადამქარდა, ანდა აბა საიდან უნდა ვიცოდე, არის თუ არა დმერთი? ბავშვობიდანვე სხვარიგად ვემოდღვრაუდნენ, და ჩვილი რო ჩვილია, იმასაც კი მხელოდ ერთს რასმე ჩახიჩინებენ: ყველას თავისი ყისმათი აქვსო. დმერთი აკი მამაჩემსაც არა სწამს. გუნტორეებს ცხვრები მოპარესო, ამას წინებზედ რო ბრძანეთ... მივაგენი: მიკადლოვოელი გლეხის მოპარულია, იმან მოიპარა, ტყავი კი მამაჩემთან არი... აი ესეც თქვენი სარწმუნოება!

ონისიმემ თვალი მოჭკუტა და თავი ააკანტურა.

— არც მამასახლისსა სწამს დმერთი, — განაგრძობდა ონისიმე. — არც მწერადის, არც დიაკვანს. და ეკლესიაში თუ დადიან და მარხვას ინახავენ, ამას იმიტომ შვრებიან, ხალხმა ჩვენზედ ცუდი არაფერი ილაპარაკოსო, და კიდევ იმის გამო, ვაითუ განკითხვის დღე მართლა დადგესო. აწ იმასაც ამბობენ, თითქოს ქვეყანა თავზედ იმიტომ გვექცევა, რო ხალხი მოეშვაო, დედ-მამას პატივს აღარა სცემენო, და სხვახაც ათას რასმე გაიგონებ. სულ სხსულელება. ჩემის ჭკუით,

მოელი უბედურება, დედაჩემო, იმისგან გეჭირს, რომ ხელს პირში ცოტა წყალია შემორჩა, სინდისი გამოედია. ყველაფერს თვალდათვალ ვხედავ, დედაჩემო, და ჩემს ჭკუით აგრე მესმის. კაცს თუ მოპარული პერანგი აცვია, ეგრევე ვხედავ. სამიკიტნოში რო კაცი ზის, თქვენა გგონიათ, მარტო წახს სვამს და მეტი არაფერი, მე კი, ჩაი ჩაი და კიდევ იმასაც ვხედავ, რომ იმ კაცს სინდის-ხაშუსი არა აქვს. მოელი დღე რომც იარო, პირწელიან კაცს ~~ჩემთვის~~ ვერ შეხვდები. და ნამდვილად მიხეხი ის არი, რომ არ ფეხდები ~~მეტი~~ არის თუ არა... ეჰ, მშვიდობით ბრძანდებოდეთ დედაჩემო. სულ კარგად და ჯანსაღად მენახეთ. ავი სიტყვით ნუ მომიგონებთ.

ონისიმემ ძაბლად დაუკრა ბარბარეს თავი.

– სუყველაფრისთვის მადლობას გწირავთ, დედაჩემო, – უთხრა მან. – ხეხს თჯახს თქვენგან დიდი სარგებლობა აქვს. ძალზედ წესიერი ქალი ბრძანდებით, და თქვენგან ნამეტანი გულსავეს გახდავართ.

გულახვილებული ონისიმე გარეთ გავიდა, მაგრამ ისევ შემობრუნდა და უთხრა:

– სამოროდოვმა ერთ საქმეში გამხვია: ან სულ ავშენდები, ან დავიდუპები. თუ ისეთი რამ მოხდეს დედაჩემო, ცოტა მიხუგემეთ მშობელი.

– აი, თურმე რა ყოფილა! ეჰ-ეჰ-ეჰ... ღმერთი მოწყალება. ნეტავი კი ონისიმე, იჰ-იჰ, ცოლს მოძვერებოდი, თორემ ეგრე ერთმანეთის ბღვერა არ ივარგებს; ერთი გაღიმება მოგიხდებოდათ.

– რა ვიცი, რაღაც უცნაური ვინმეა... – თქვა ონისიმემ და ამოიოხრა:

– არაფრის გაგებაში არ არის, სულ გაჩუმებულია. ნამეტანი ხორჩია, წამოიხარდას.

პარმალთან უკვე მოუყენებინათ კოჭმაღალი, ფერდამოდებული, თეთრი ულაყი, შარაბანში შებმული.

ბერი ციბუკისი გაქანდა, ყოსაღად წაჯდა, სადავე ჩაბღუჯა. ონისიმემ ბარბარე აქსინია და მძა გადაკოცნა. პარმალზედ იღვა აგრეთვე ლიპაც, უძრავად იღვა და გვერდზედ იყურებოდა. თითქოს გასაცოილებლად კი არა, ისე, თვითონაც არ იცოდა, რისთვის გამოსულიყო. ონისიმე მივიდა და ტუნებით პაგროვნად, სულ თანავ შეეხს მის ღოყას.

– მშვიდობით, – უთხრა ონისიმემ.

და ლიპამ, არც კი შეუხედავს იმისთვის, რაღაც უცნაურად გაიღიმა; სახე აუცახცახდა, და სუყველას რატომღაც შეებრაღა. ონისიმეც ერთი მარდი შეხტომით წაჯდა და დოინჯი შემოიყარა, ვინაიდან თავი ღამაზ ვაკეცავდ მიაჩნდა.

ხევიდან ხეუთ რომ აღიოდნენ, ონისიმე სულ უკან იყურებოდა, სოფლისკენ: თბილი, მზიანი დღე იღვა. საქონელი პირველად გამოეღალათ, და სახირის შორიანლო გოგოები და დედაკაცები ტრიალებდნენ, სუყველანი სადღესასწაულოდ გამოწყობილნი. წაბლისფერი მოხვეერი, თავისუფლებით გახარებული, ხმუოდა და წინა ფეხებით მიწასა დხვერაუდა. ყოველგან, მაღლაც და დაბლაც, ტორთლები გაღობდნენ. ონისიმე ეკლესიას უყურებდა, კოხტად ამართულს, ქათქათას – ამის წინათ შეეთუთრებინათ, – და წამოავიდა, ხუთი დღის წინათ რაგორ დოცულობდა იქ; მერე თვალი შეავლო მწვანესახურავიან ხეოდას, მთხარეს, რომელშიაც თდესლაც ებანავა და ეთევხავა, და გულში სიხარულის ჩიტი აუფროთხიადდა, და მოინატრა, რომ უეცრად მიწიდან კელელი რამ ამოხრდილიყო და წინ აღარ გაეშვა, და მხოლოდ და მხოლოდ მარტო წარსულთან დარსენილიყო.

სადგურში ბუფეტს მიაშურეს და თითო სირჩა ხერხი დადოეს. ბერიკაცმა ჯიბეს იკრა ხელი ქიხის ამოსაღებად, რომ ფული გადაეხადა.

– მე გეპატივები! – უთხრა ონისიმე.

ბერიკაციმა გრძობამორეულმა მოუთათუნა მხარხედ ხელი და მეტოვებულს თვალი უყურა: ვითომ ახლა შვილი მყავსო.

– ხეტავი დარჩენილიყავ, ონისიმე, შინ, ხაქმეს დაადეკებოდა, – უთხრა მან. – ფასს ვერცვის დაგდებდა! თავით ფახთაძლიერულ ოქროში ჩაგსვამდი, შვილო.

– ეგ არახეხით არ შეიძლება, მამახემო.

ეროვნული

ხერეხი მომჯავო იყო, ღუქის სუნი ჰქონდა, მაგრამ მისი მხარხე კიდევ დადიეს.

ბერიკაცი ხადგურიდან რომ მობრუნდა, პირველ ხანს თავისი უმცროსი რძალი ველარ იცნო. ქმარი ეზოდან გავიდა თუ არა, ლიპა გამოიცვალა, უცვებ გამხიარულდა. ფეხშიშველი იყო, ძველი, დაცრეცილი ქვედაბოლო ეცვა, მკლავეები მხრებამდის დაეკაპიწებინა, წინკარში კიბეხა რეცხავდა და წყრილი წყრილია ხმით მდებროდა, ხოლო ხარეცი წყლით სავსე დიდი ვარცლი გარეთ რომ გამოჰქონდა და თავისი ბავშვური დიმილით მსხეს უყურებდა, მაშინ თვითონ ისიც ტორილასა ჰგავდა.

ერთმა ძველმა მუშა ხელოსანმა, გ'ხად პარმადის გასწვრივ რომ მიდიოდა, თავი გააქან-გამოაქნია და დაიყმუყუნა.

– შენ რომ რძლები გყვანან, გრიგოლ პეტროვ, ტყუილია, ორიც ღვთის გამოგ'ხავნილია! – უთხრა მან. – დედაკაცი კი არა, ერთიცა და მეორეც სამღვივი განძია!

V

რვა ივლისს, პარასკევს, ელიზაროვი, მეტსახელად ყავარჯენი, და ლიპა სოფელ ყაზანსკოედან ბრუნდებოდნენ, სადაც სალოცავად იყვნენ წასულები ტადრის დღესასწაულის – ყაზანის ღვთისმშობლობის გამო. შორს უკან მოდიოდა ლიპას დედა პრასკოვია, რომელიც ველარ მოხდევდათ, ვინაიდან ავად იყო და სუნთქვა ეკვროდა. საღამოვდებოდა.

– პო-ო-ო! – იკვირებდა ყავარჯენი ლიპას მონაყოლს. – პო-ო! არა, მართლა?

– მე, იღია ბატონო, მურაბის გიჟი ვარ, – ეუბნებოდა ლიპა. – მიეჯდები სადმე ჩემთვის კუთხეში და სულ მურაბიან ჩაის გიახლეები. ანდა მე და ბარბარე ერთად ვსვამთ, და ის დასადონარ რასმე ამბავსა პევება ხოლმე. მურაბა ბევრი აქვთ – ოთხი ქილა. ჭამე, ლიპაო, მეუბნებიან, არც დაეჭვდეთ.

– პო-ო-ო! ოთხი ქილა.

– მდიდრულად ცხოვრობენ. ჩაის გამტკიცებულ თეთრ პურს აყრილებენ; ძროხის ხორციც რამდენიც გინდა. მდიდრულად ცხოვრობენ. თლხნდ სუ შიშში ვარ, იღია ბატონო, ო-ო, რა შიშში ვარ!

– რისა გეშინიან, შვილო? – პკითხა ყავარჯენმა და უკან მიიხედდა, რომ დაეხახა, პრასკოვია ძადიან შორს ხომ არ იყო ჩამორჩენილი.

– პირველში, ქორწილი რო გადავიხადეთ, ონისიმესი მეშინოდა. არა, დაშავებით არცრას მიშავებდა, თლხნდ, როგორც კი ახლოს მოდიოდა, ტანში მცრიდა, ვიყინებოდა. და არც ერთი დამე არა მძინებია, სულ ვბაბანებდი და უფადს ვევედრებოდი. აწ კი აქსინიახი მეშინიან, იღია ბატონო. არა, არც ის მიშავებს რასმე, სულ ხაცხიებუდი დადის, თლხნდ ხახდახას ფახჯარაში რო გამოიხედავს, ისეთი ბრაზიანი თვადები აქვს და ისე მწვანელ უპრიადლებს, როგორც რო ცხვარსა ფარეხში. უმცროსი ხრიძინები რევენ; თქვენს ბერიკაცხაო, ეუბნებიან, მამული აქვს ბუტიაკინო, ორმოცი დესეტილი, ქვიშიანი

მამულია და წყალიც არის, მიდი, აქიოქა, შენს სახელობაზედ აგურხანა აიშენე, და წილში ჩვენც შემოყალიბო. აგური ეხლა ოცი მანეთია ათახი ცალი, სარფიანი საქმეა, გუშინ სადიდზე აქსინიამ მამამთილს უთხრა კიდევ ბუტიოკინოში აგურხანა უნდა დაეღვა, ჩემი თავის ეკვარი მე თვითონ ვიქნები. თან ეუბნებოდა, თან ეციხებოდა. ბურთკაცს მიწის ფერი დაედა; ეტყობა, არ სთამოვნა. სანამ მე ცოცხალი ვარ, უთხრა, ჩვენი გაყრა არ იქნება, ყველანი ერთად უნდა ვიყვნეთ. აქსინიას თვალებში ცეცხლი ჩაუდგინა, კბილები გაადრჭიალა... ხაკიწი შემოიტანეს — პირი არ დააკარა!

— ჰო-ო-ო! გაიკვირვა ეკვარჯენმა. — პირი არ დააკარა!

— ხაკვირველსა ვარ, როდისა სძინავს! — განაგრძობდა დიპა. — ნახევარი საათის ჩაძინებული არ არის, რა ისევ წამოხტება, დადის, სუ დადის, ხან ხად შეიხედავს, ხან ხად: სოფლის ხადხმა ცეცხლი ხო არაფერს წაუკიდაო, ხედს ხო არაფერი გააყოლო... დეობს გარეგანია, იღია ბატონო! უმცროსი ხრიძინები ქორწილის მერმე დასაძინებლად კი არ დაწოლილან, პირდაპირ ქალაქს წავიდნენ სასამართლოში საქმის გასარჩევად; და სოფელს დაღდაღანი გააქვს, სუ აქსინიას ბრადიაო, თრი ძმა ქარხნის აშენებას დაპირდა, მესამემ კი იწვინა, და ფაბრიკა მთელი ერთი თვე იღვა, ბიძახედი პროხორი უმუშევარი ეხო-ეხო ხახორმალს აგროვებდა. შეხა-მეთქი, ბიძახემო, ჯერხნობით იქნებ გეხნა ანდა შემა გეხერხა-მეთქი, ვუთხარი, რა თავს ირცხვენ-მეთქი! რა ვქნა, ქრისტიანულ საქმეს გადახვეული ვარო, მითხრა, აღარცრა მუხერხება, ჩემო დიპაო!

ახალტანაურილ ვერხვანარში მუხერდნენ, რათა შეეხვენათ, პრასკოვიასთვის დაეცადათ. ელიზაროვი უკვე დიდი ხნის მენარდე იყო, მაგრამ ცხენი არა მკავდა, მთელ მაზრას ფეხით უვლიდა, სურგზედ მოვლებულ თოფრაკში ხახვი და პური დაჰქონდა, და ხელების ქვევა-ქვევით დააბორტებდა. და იმის გვერდით სიარული ძალიან ძნელი იყო.

ვერხვანარის პირას სამოჯხე ხარეუ იღვა. ელიზაროვი დაეჯაჯგურა: მაგრად დგას თუ არაო. პრასკოვია სუნთქვაშეკრული მოვიდა, დაღმუჭილი, მუდამ შემინებული სახე ბედნიერებისგან უბრწყინავდა: დღეს სხვა ხადხივით ეკლესიაში იყო, მერე ბაზარში შეიარა, იქ მსხდის ბურახი მიირთვა! ასეთი რამ მიხთვის იშვიათი ხილი იყო, და, ის კი არა, აი, ახლაც ეხვენებოდა, თითქოს სიცოცხლეში პირველად დღეს იგემა სთამოვნება. ცოტა რომ შეიხვენეს, სამივენი გვერდიგვერდ გაუდგნენ გზას. მზე უკვე ჩადიოდა, და იმისი სხივები ვერხვანარში ატახდა, ცოტებზედ კრთოდა, წინ ეივილ-ხივილი ისმოდა, უკლეველოელმა გოგონებმა კარგა ხნის წინათ ჩაიარეს, მაგრამ აქ ვერხვანარში შეუთვნიებულიყვნენ: აღბათ სოკოსა კრეფდნენ.

— ეჭვი, გოგუცახებო-ო! — უყვიროდა ელიზაროვი. — ეჭვი, კეკლუცებო!

პახუხად სიცილი ისმოდა.

— ეკვარჯენი მოდის! ეკვარჯენი! ყრანტი!

და გამომახილიც იცინოდა. აი, ვერხვანარიც უკან დარჩა. უკვე გამთხნდა ფაბრიკის მიღების წვეროკინები, სამრეკლოზედ ჯვარმა გაიფლავა: ეს სოფელი იყო. ხწორედ იხა, “სადაც დიაკვანმა ქელესში მთელი ერთი ქილა ხილიდალა შეჭამა”. აი თითქმის უკვე მის არიან; მარტო ერთი ხევშიღა უნდა დაშეუბა, დიპა და პრასკოვია, რომელნიც ფეხშიშველნი იყვნენ, ბაღახზედ დასხდნენ, რათა ფეხი ჩაეცვათ: იქვე ჩამოჯდა მენარდე ელიზაროვიც. ხეშოდან რომ დახუდავდით, უკლეველო თავისი ბხებით, თეთრი ეკლეხითა და მდინარით ღამაზ, მყუდრო სოფლად მოგეხვესებოდათ, და თუ რამ აუშნოებდა, მხოლოდ ფაბრიკების სახურავები იყო, მამჭირნეობის გამო ბხელი, უგემური ფერით შეღებილი. მეორე მხარეს ფერდობზედ ჭვავი ხან

და - ბაქებიც, ძხებიც აქა-იქ, თითქოს ქარაშოტიხგან მიყრილ-მოყრილი, და ხელ ახალი მომკილი, სოღებად დაწვენილი; შვრიაც უკვე შე მოსულყო და აწ მზეხედ სადაფსავეთ ბ'ხინავდა. ნამგაღობა იდგა. დღეს უქმეა, ხვალ, შაბათს, ჭკაყია ახადები, თოგაა გასატანს, მერე კვირაა, ისევ უქმე. ყოველდღე დროდადრო შორი ქუჩილი ისმოდა; პერი დაიხუთა, წვიმას უჩანდა პირი, და მინდვრის შემყურე სუყოველი კაცი ამხელად იმას ფიქრობდა, დამერთმა ჭირნახუდივედღად დაგვაბინავებინოსო, და გულის კი უხაროდა, მხიარულად უხედავდა; მაგრამ მოესვენრად იყვნენ.

- მომკელნი წლუელს ძვირად ღირან, - თქვა პრასკოვიამ, - დღეში შვიდი აბახი!

ვახანსკოეს ბაზრობიდან კი მოდიოდა და მოდიოდა ხალხი: დედაკაცნი, ახალკარტუზიანი ფაბრიკელი მუშები, უარარაონი, ყმაწვიდნი... ხან ფორახი მოხრიგინებდა, მტკვრის კორიანტელს აფენებდა, და უკან გაუყიდველი ცხენი მოსდევდა, თითქოს გახარებულად, რომ მუშტარი არაყინ გამოუჩნდა; ხან რქებში თოკწაბმული პროხა გამოატარეს, გაონებული, ხან ისევ ფორახი გამოინდა, შიგ მოვრალი სოფლის კაცნი ისხდნენ, ფეხებგადმოკიდებულნი. ერთ ბებერ დედაკაცს პატარა ბიჭი მოჰყავდა; ბიჭს დიდი ქუდი ესურა და დიდი ნექსები ეცვა; შეღონებული იყო სიცხისგან და მძიმე ნექსებისგან, რომელთა გამო ფეხები მუხლებში ვერ მოედუნა, მაგრამ მაინც იდგა და, რაც ძალი და ღონე ჰქონდა, სათამაშო რამ ღოროტოტოს უხუსტრად ატუტუნებდა; უკვე ჩაიქვეითეს და ქუჩაში შეუხვიეს, ღოროტოტოს ხმა კი ჯერ კიდევ ისმოდა.

- ხვენი მეფაბრიკეები რაღაც გუხეობახედ ვერ არიან... - თქვა ელიზაროვიამ. - უბედურებაა! კოსტიუკოვი გამიბრა'ხდა, დაავგარდახსო, დამიტატახა, ბევრი ყავარი მოანდომყო, როგორ ბევრი-მეთქი? რამდენიც უნდოდა, ხემო ვახილ ბატონო, იმდენი მოვასდომე-მეთქი, ვუთხარი, მაგისტოანებს როგორ მიბედავო? რეგვენო, შე ახეთ-ისეთო! თავს ნუ გაგივიდაო, მიყვირა, მუხარდუ მე გაგხადყო! დიდი ამბავი-მეთქი, ვუთხარი, მუხარდუ არ ვიყავი, მაგრამ ჩაის მაინც ყოველდღე ესვამდი-მეთქი. სუყველანი ბაცაცები ხართო... მე აღარაფერი ვუთხარი, გულში კი ვიფიქრე, ხვენ ამქვეყნად ვართ ბაცაცები, თქვენ იმ ქვეყნად გახდებით ბაცაცები-მეთქი. ეჰ-ეჰ-ეჰ! მეორე დღეს ცოტა მოღბა, შენა, ყავარჯენო, მეუბნება, ნუ მიბრაზდებითო, იქნებ ზედ-მეტეც ვითხარი, მაგრამ ნუ გავიწყდება, რო პირველი ვიღდიის ვაჭარი ვარ, შენ'ხედ უფროსი ვარ - ენა არ უნდა შემომიბრუნო, ბატონი ბრძანდებით-მეთქი, ვუბნები, თქვენ პირველი ვიღდიის ვაჭარი ხართ, მე კი ხურო ვარ-მეთქი, აკი წმინდა იოსებიც ხურო იყო-მეთქი, ხვენი საქმე მართალი და ღვთის სათხო საქმეა-მეთქი, ხოლო უფროსობა თუ გნებავთ, ხემო ვახილ ბატონო, ბრძანდებოდეთ-მეთქი, მერე კი, ამ ხვენი ღაპარაკის მერე, დაავიქრდი: უფროსი მართლაც ვის არის-მეთქი? პირველი ვიღდიის ვაჭარი თუ ხურო-მეთქი! რაღა თქმა უნდა, ხურო, შვიდებო!

ყავარჯენი ჩაფიქრდა და დახმინა:
- ეს აგრეა შვიდებო, ვინც ირჯება, ვინაც ითმენს, უფროსიც ის არი.

მზე ჩაყოდა და მდინარეხედ, ეკლესიის გაღაფანში და ფაბრიკების ახლო-მახლო მინდვრებზედ ხისლი ბოღავდა, თეთრი, როგორც რძე, ახდა, როცა სწრაფად ბინდებოდა, ქვევით სინათლეები კრთოდა, და როცა ხისდქვეშ თითქოს უძირს უფსკრული იყო დაფარული, ღიპას და დედაძისს, დარიბ-ღატაკებად რომ დაბადებულნიყვნენ და ბოღომდის ასე ეპირებოდნენ ცხოვრებას, თავიანთი მიმატანილი, უწყინარი ხუდეების გარდა, ყველაფერს სხვას რომ სძევნიდნენ,

– ეგება წუთით მოეხვეწათ კიდევ, რომ ამ უხარმახარ იდუმალ სამყაროში სხვა უთვალავ სიცოცხლეს შორის ისინიც მავანისა და მავანის უფროსნი იყვნენ; აქ ხეშოთ ჯდომს ხომოცხებდათ, ბუნიერნი იდიმებოდნენ და გულისთან გადავარდნიდათ, რომ ქვეშით მაინც უნდა ჩახუდოყვნენ.

ბოლოს, დაბრუნდნენ შინ, ქუჩის კართან და დუქნის სიბღოლეს მიწახედ მომკვლხი ისხდნენ. უკლეველო ხვეულებრივ არაყის მიდითდა ციბუკინთან, რის გამოც სხვათა დაქინებულ უხელებოდა, და ახლა თვალს ეჩვენებოდა ბნელში, რომ სუფიქტორნიც გრძელ-შავწვერიანები შეურიდოყვნენ. დუქანი და იყო, და კარებში ჩახდა, როგორ ეთამაშებოდა ყრუსუნა პატარა ბიჭს. მომკვლხი დიდებდნენ, თანავ გასაგონად, ახლა ჩამაძღვა ითხოვდნენ გუშინდელი დღისას, მაგრამ არ უხდოდნენ, რომ სვალამდის არ წახუდოყვნენ. ციბუკინი უსურთუკოდ, ეილეტის ამარა და აქსინია პარმადთან არყის ძირში ჩაისა სვამდნენ; და მავიდაზე ლაძვა ენით.

– პაპაკაცო-ო! – იძახდა ჭიშკრის უკან მომკვლი ვინმე, თითქოს გასაბრაზებლად. – ჩახუვარი მაინც გადაგვიხადე! პაპაკაცო-ო!

და იმავე წუთს გაისმოდა სიცილი, მერე კი ისევ თანავ გასაგონად დიდებდნენ... ეავარჯენიც ჩაის დახაღვევად დაჯდა.

– ვიყავით, მაშდამე, ბაზრობა მოვიარეთ, – დაიწყო მან მოყოლა, – კარგად მოვიარეთ, შვილებო, ძლიერ კარგად, მადლობა უფაღსა, თლინდ ერთ ფინთ ამბავსაც შევესწართ: მჭედელმა საშკამ თუთუნი იყიდა და ათშაურიანი დაუღო, მაშდამე, გაჭარსა, დაუღო, ფუელი კი თურმე ყაღბი იყო, – გასაგრძობდა ეავარჯენი და თან აქუთ-იქით მიიხუც-მიიხუცდა; უნდოდა, რომ სურსულოთ ელაპარაკა, მაგრამ ყრუ, ხრინწიანი ხმით ლაპარაკობდა, და სუყველას ესმოდა. – შო, ათშაურიანი ყაღბი გამოდგა, ეკითხებთან: ხედ აიდეო? ხადაო და, თნისიმე ციბუკინმა მიმცაო, იმის ქორწილში რომ ვიყავით, მაშინაო... ხელად დაუძახეს ათისთავსა და წაიყვანეს... ჩახე, გრეგოდ, ემანდ ხათაბაღას არ გადაეკიდოთ, რა ვიციო...

– პაპაკაცო-ო, – აბრაზებდა ისევ ის ხმა ჭიშკრის უკნიდან. – პაპაკაცო!

დუმილი ჩამოვარდა.

– ეჰ, შვილებო, შვილებო, შვილებო... – სხაპასხუპით წაიდუღუნა ეავარჯენმა და წამოდგა; რული ერეოდა. – ჩაისთვისაც მადლობა და შაქრისთვისაც, შვილებო, მიღის დროა, სულ დაფუკტუროვდი, თავხეები დამიღაპა, ეჰ-ეჰ-ეჰ!

და წახუდისას დააყოლა!

– სიკვდილის დრო მოვიდა უკვე!

და ჩაისლუკუნა. ციბუკინი ჩაის აღარ სვამდა, მაგრამ არ ამდგარა, იჯდა, ფიქრობდა და გამომეცქველება ისეთი აქონდა, თითქოს უკვე შორს ქუჩაში მიმავალ ეავარჯენის ჩაბიჯებს უგდებდა ყურს.

– იმ საშკა მჭედელმა აღბათ ტყუილი დაახეთქა, – თქვა აქსინიამ, ბერიკაცის გულისთქმას ჩახვედრიდმა.

ციბუკინი შინ შევიდა და ცოტა ხანში უკანვე მობრუნდა, ხელთ რაღაც შეკვრა ეჭირა; გახსნა და – მანეთიანები აბრტყვიადდა, სულ ახადმოჭრილი, აიღო ერთი ცალი, კბილით გახსიჯა, სინზედ დააგდო, მერე მუორე დააგდო...

– მართლა ყაღბი მანეთიანებია... – თქვა ბერიკაცმა, თან აქსინიას უყურებდა და ჩამღვიდავ სავონებელში იყო ჩავარდნილი, – ის ფულია, თნისიმემ რომ ჩამოიტანა მაშინ, იმის ჩახუქარია, წაიღე შვილო, – წაუწურსულა რძაღს და ხელში შეკვრა შეახუნა, – წაიღე, ჭაში ჩაყარე... ჯანდაბას! ჩახე, ხაღაპარაკო არ გახადო, მართლაც ხათაბაღას არ გადაეკიდოთ... ხადუღარი აიღე, სინათლევ ჩააქრე...

ლიპა და პრასკოვია, ფარდულში მსხდომნი, ხედავდნენ, როგორ ერთმანეთის მოყოლებით ჩაქრა ეველა შუქი, მხედოდ ზეით ბარ-

ბარესთან ერთად ღურჯი და წითელი ბაზმები, და იქიდან მუდროუბის, გულსაგსების და უცოდნელობის სით ქროდა. პრასკოვია ვერას გზით ვერ შეპკუებოდა იმას, რომ ქაღლიშვილი მდიდარხელ პყავდა გათხოვილი, და როცა კი მოდიოდა, წინკარში მორცხვად იქნებებოდა, მუდართო იდიმებოდა, და ჩაისა და შაქარს იქ გამოქრახანენ ხოლმე. ბუფს ვერც ღიპა შეპკუებოდა და მახ მერე, რაც ქარი წაუვიდა, თავის ღოგინში კი აღარ ეძინა, არამედ სადაც მთხვადებოდა — სამხარეულში ან ფარდულში, და ცხიმარე მღმე მანკებს რეცხავდა ანდა თეთრეულს მურკნიდა, და ეხვეებოდა, რომ მუდღერად მუშაობდა. და ახლაც, სალოცავიდან დაბრუნებულთ სამხადში ჩაი რომ დადიეს, მხარეულ ქაღლიან ერთად, მერე ფარდულში წამოვიდნენ და ძირს მიწვნენ, მარხილებსა და კედელს შუა, ფარდულში ბნელოდა. ცაღულების სუნა იდგა. სახლის ახლომახლო შუქი ჩაქრა, მერე ყურთასმენამდე აღწევდა, როგორ კეტავდა ყრუხუნა დუქანს. როგორ ეწყობოდნენ დასაძინებლად მოძკელნი ეხოში. შირს. უმცროს ხრიძინებთან ძვირფასიან გარმონს უკრავდნენ... პრასკოვიას და ღიპას ძილი მოერიათ.

და როცა ისინი ვიდაცის ნაბიჯებმა გამოადვიდა, უკვე მოვარე ქათქათებდა და განათებული იყო. ფარდულის შემოსახვლეულში აქხინია იდგა, ხელთ ღოგინი ეჭირა.

— აქ თითქოს უფრო გრილა... — ჩაილაპარაკა მან, მერე თითქმის ხელ დორესთან დაიგო ღოგინი და დაწვა, და თავით ფეხთამდე მოვარის შუქი ადგა.

აქხინიას არ ეძინა და მძიმედ ხუნთქავდა, მერე სიცხისგან გათანგულმა ტახთ თითქმის სულ გაიდრო — და ეხა ვერ იტყვის, ამ ჯაღონხურ მოვარის შუქში რა ღამაში და რა ამაყი რამ სულდგმული იყო! — ცოტა ხანი გამოხდა, და კვლავ ნაბიჯის ხმა გაისმა: კარებში ბერიკაცი გამოხნდა, მოლაღ თეთრი.

- აქხინია! — დაუძახა მან. — აქა ხარ?
- რა არი მერე! — ბრაზიანად გაეპასუხა აქხინია.
- წელან რა ვითხარი, ფული ვაში ჩაყარე-მეთქი, ჩაყარე?
- გიჟი კი არა ვარ, ქონება წყაღში ჩამყარა, მოძკელთ მივეცი...
- თა, ღმერთო ჩემო! — ჩაილაპარაკა ბერიკაციმა. — უტიფარი დედაკაცი ხარ... თა, ღმერთო ჩემო!

ბერიკაციმა ხელები გაასაგსავა და გაბრუნდა, და სახამ მიდიოდა, რაღაცას ბურტყუნებდა, აქხინიამ ცოტა ხანს უყურა და წამოიჭდა, მძიმედ ამოიოხრა დარდიანად, მერე ადგა, ამოიღლიაჯა თავისი ღოგინი და გავიდა.

- აქ ხად გამომათხოვე, დედაჩემო! — წაუღაპარაკა ღიპამ.
  - ქაღლი უხდა გათხოვდეს, მვიდო. სვეხი მოგონილი არ არი.
- და ცოტაც, და უხუგემო ხალკელი დაერეოდა დედა-შვიდის. მაგრამ აი მოეხვეწათ რომ ვიდაცის ღახლი ვადმოდგა მადალი ციდან, ღავეარდი სივრციდან, იქიდან, სადაც ვარსკვლავებია, ყველაფერს ხედავს, რაც უკლეულში ხდება, დადარაჯებულთა. და რა ვინდ დიდ-იც არ უხდა იყოს ბორბრება, დამე მახიც მშვიდი და ღამაშია და ღვთისგან გახენიდ წუთისაფულში მახიც არის და იქნება სამართალი, ამ დამესავით მშვიდი და ღამაში, და დედამძის ხურგხელ ყველაფერი იმის მოლოდინშია, რომ სამართალს შეერწყას, როგორც მოვარის შუქი ერწყმის დამეს.

და ორივენი, დამშვიდებულნი, გვერდიგვერდ მიწოდინნი ძილს მიეცნენ.

VI

უკვე კარგა ხნის ცხობილი იყო, რომ ყაღბი ფულის მოჭრისა და გასაღებისთვის თნისიმე ცხებში ჩაესვით. გავიდა რამდენიმე თვე, გავიდა სახვეარ წელიწადზე მეტი, მიიწურა გრძელი სამთარი, დად-

გა 'ხაფხულო, და იმ ამბავს, რომ თხისიძე ცხემში იჯდა, თჯახშიც და სოფელშიც შეეხვივნენ, და როცა ვისმე ღამით ჩაუკლიდა ციბუკის-იანთ ხახლს, ან დუქანს, მაშინდა ავთხდებოდა, რომ თხისიძე ცხემში იყო, და როცა სოფლის ხახაფლაოზედ რეკავდნენ, მაშინაც რატომ-ღაც წამთავონდებოდათ ხელმე, რომ ის ცხემში იჯდა და ხახა-მართლოს ელოდა.

ეზოს თითქოს ჩრდილი რამ დაადგა, ხახლი ^{ჩახლს} ხახურავი ჩაქანგდა, რკინაგადაკრული, შიშიმე, მწვანედ შეღებულ დუქანს კარი ჩაქამდა ახდა, როგორც ყრუხუნა ამბობდა, "დაიდროჯა"; და თვითონ ბერი ციბუკისიც თითქოს ჩაბნელებული იყო, აღარც თმას იკრუჭდა და აღარც წვერს, გათბურძგნა, ტარანტასში უკვე შეუხტომდლად ჯდებოდა და მათხოვრებს აღარ უყვიროდა: ღმერთი მოგცემთო! თანდა-თან უძღურდებოდა, რაც ყველაფერზედ ეტყობოდა. უკვე ხაფხიც ნაკლებად უშინდებოდა, და ათისთავმა დუქანში თქმისც კი შეუღებ-ნა, თუმცა ძველებურად იღებდა, რაც საჭირო იყო; ქაღალქშიც სამჯერ დაუძახეს, რათა არაერთ ფარული ვაჭრობისთვის გაესამართლები-ნათ. მაგრამ საქმე სამჯერვე გადაიღო მოწმეების გამოუცხადებლო-ბის გამო, და ბერიკაცი გაწამდა.

შვიდობის ის ხშირად დადიოდა, ვიღაცას ქირაობდა, ვიღაცასთან არზა მიჰქონდა, ხაფხაც ბაირალი შეხწირა. იმ ცხის სუდამხედუ-ელს, ხაფხაც თხისიძე იჯდა, უერცხლის საჭიქე მართვა თავის გრ-ძელ კოვხიანად, საჭიქეს მინახარზედ ეწერა "სუღმა ზომა იცის".

- მარჯვედ რე მიმდგარიყო და მომდგარიყო, არავინ არი, - ამბობდა ბარბარე. - ექ-ექ-ექ... იქნებ ვისმე დიდი კაცისთვის გვეთხ-თვნა, მთავარი უფროსებისთვის მიგვეწერა... ხახამართლომდის მაინც გამოუშვედნენ! რაზედ ვტანჯავთ ბიჭსა!

ჯავრი იმასაც უწიწქნიდა გულს, დანადვლიასებული იყო, მა-გრამ გასუქდა, გათეთრდა, უწინდებურად ახოებდა თავის ოთახში ბაზმებს და თვალი ეჭირა, რომ თჯახში ყველაფერი სუფთად ყო-ფილიყო, და სტუმრებს მურაბით და ვაშლის პასტილით უძახსინ-დებოდა. ყრუხუნა და აქსინია დუქანში ვაჭრობდნენ, აიტეხეს ახალი საქმე - აგურის ქარხანა ბუტოკინოში, და აქსინია ყოველ-დღე დადიოდა იქ ტარანტასით; ტარანტასი თვითონ ჰყავდა და, ნაც-ნობს ვისმე რომ დაინახავდა, წამოიყვალყვალავებდა, როგორაც ჭვავის ჯეჯიდიდან გველი, და მიამიტად და შეუცნობლად იღიმებოდა. ღიპა კი იდგა და სულ თავის წვიღს ეთამაშებოდა, რომელიც მარხვის წინ გაუხნდა. პაწაწკინებულა, გაკნაჭული, საცოდავი ბავშვი იყო, და უცნაურად ჩახდა, რომ ჩხაოდა, იცქირებოდა, ადამიანად რომ მიახნდათ და, ის კი არა, ჩიკოფორსაც ეძახოდნენ. ხვილი ხოჭიჭში უწვა, თვითონ ღიპა კი კარებთან მიდიოდა და თავის დაკვრით ეუბნებოდა:

- გამარჯობათ, ჩიკოფორე, თხისიძეს ბიჭო!
- და წამხვე მიირბენდა ბავშვთან და ჰკოცნიდა. მერე ისევ მივი-დოდა კარებთან, ისევ თავს დაუკრავდა და კვდავ:
- გამარჯობათ, ჩიკოფორე, თხისიძეს ბიჭო!

ის კი თავის წითელ ფეხებს პლაკავდა, და ხურთ ელიზაროვისა-რ იყოს, ტირილი და სიცილი ერთმანეთში ერეოდა.

ბოლოს, დაინიშნა ხახამართლო. ბერიკაცი ხუთი დღით ადრე წავიდა. მერე სოფლიდან ვლესკაცობაც წაახსენს, მოწმედ დაძახე-ბუღინი; წავიდა ძველი მუშა ხელისხანიც, რომელსაც აგრეთვე მიუ-ღო უწყება.

ხახამართლო ხუთშაბათს იყო. მაგრამ უკვე კვირაუქმე დღე დადამდა, ბერიკაცი კი არა ჩახდა, და არც რამე იხმოდა. სამშაბათს ხაფხოს პირზედ ბარბარე ღია ფახჯარასთან იჯდა და ყური ვ'ხო-

საკენ ეჭირა: ეგება სადმე ბერიკაცი განხდესო. გვერდით ოთახში ღიპა თავის ჩვილს ეთამაშებოდა, ხელში აბურთავენდა და აღტაცებული ამბობდა:

- გაიხრდები დიი-დი, დიი-დი! გლეხიკაცი გახდები, ერთად ვივლით დღიურად! დღიურად ვიმუშავებთ!

- ერიპ-აა! - იწყინა ბარბარემ. - რა მედღეურობა აგიტყდა, სულელსო? ბიჭი ვაჭარი გვეყოლება!...

ღიპა ჩუმად ადიდინდა, მაგრამ ცოტა ხანში უკანმოკლესი თავი და კვლავ:

- გაიხრდები დიი-დი, დიი-დი, გლეხიკაცი გახდები, ერთად ვივლით დღიურად!

- ერიპ-აა! აიხირა!

ხელში ჩვილატატებული ღიპა კარებში განერდა და პკითხა:

- რატომ არი, დედი, რომ ნიკოფარე აგრე მიყვარს? რატომ არი, რო აგრე მეცოდება? - განაგრძობდა ღიპა ათრთოლებული ხმით, და თვალები ცრემლებისგან გაუბრწყინდა. - ვინ არი? რას წარმოადგენს? რაღა ბუმბული, რაღა ნამცვეცი რამ და რაღა ესა, მე კი მიყვარს, ნამდვილად ადამიანსავით მიყვარს. არც რის თავი აქვს, არც რას ამბობს, მე კი ყველაფერს ვუგებ, რაც თავისი პაწაწა თვალებით ესურვება.

ბარბარემ ყური მიუგდო: ხმაური მოისმა, სადგურში საღამოს მატარებელი შემოდინდა. ეგება ბერიკაციც ჩამოპყვა? ბარბარეს უკვე აღარც ეყურებოდა და აღარც გაეგებოდა, რას ღაპარაკობდა ღიპა, აღარც ის ახსოვდა, დრო როგორ გადიოდა, მხოლოდღა კახკალებდა, და არა შიშისგან, არამედ ძლიერი ცნობისმოყვარულობისგან. აი დაინახა, როგორ ჩამოიქროლა სწრაფად, ხრიგინ-ხრიგინით სოფლის ხაღხით საესე ფორანმა. მოწმეები დაბრუნებულიყვნენ, სადგურიდან მოდიოდნენ. დუქანს რომ გაუსწორდნენ ფორნიდან ძველი მუშა ხელოსანი ჩამოხტა და ესოს მოაშურა. ისმოდა, როგორ მიემშვიდობნენ ეზოში, რაღაც პკითხეს...

- უფლებებისა და მთელი ქონების ჩამორთმევა, - ხმაძაღდა უთხრა მუშა ხელოსანმა, - და ციმბირში ექვსი წლით კატორღა.

ჩანდა, როგორ გამოვიდა დუქნიდან უკან კარით აქსინია; ის-ის იყო საუთის მუშტარს ისტუმრებდა, და ვაღ ხელში ბოთლი ეჭირა, მუორეში - ძაბრი და პირში ვერცხლის ფული პქონდა.

- მამა რაღა იქნა? - პკითხა მან ხიყნიფით.

- სადგურშია, - უპასუხა მუშა ხელოსანმა. - უკვე კარგად რო დაბხელდებაო, თქვა, მერე წავაღო.

და როცა ეზოში ცნობილი გახდა, თნისიმეს საკატორღო სამუშაო მიუსაჯესო, მზარეულმა დედაკაცმა უცებ მოთქმით მორთო ტირილი, თითქოს ცხედარს დახტირისო, ეგონა, რომ ამას ზრდილობა ითხოვდა:

- ვისი ანაბარა დაგუყარე, თნისიმე, ბიჭო, შე თვალმახვილო შევარდენო...

აყუფდნენ დაფეთებული ძაღლები. ბარბარემ ფანჯარახთან მიიბრძინა და ჯავრისგან აწრიალებულია, ევირილი დაუწყო მზარეულ დედაკაცს, რაც შეუძლო, ხმას ძაღას ატანდა:

- გუე-ყოფა, სტეპანიდა, გუე-ყოფა! გული ხე გააწერილე! იწამე ქრისტე!

სადღერის დადგმა დაავიწყდათ, უკვე აღარაფრის მოფიქრების თავი აღარ პქონდათ. მარტო ერთი ღიპა იყო, რომელსაც ვერ გაეგო, რა ხდებოდა, და ისევე თავის ჩვილს ელოდიავენებოდა.

ბერიკაცი სადგურიდან რო დაბრუნდა, იმისთვის უკვე აღარაფერი უკითხავთ. მან ყველანი მოიკითხა, მერე ოთახები მღუმარედ შემოიარა; არ უგახშია.

– მიძღვომ-მიძღვომი არაფერია იყო... – დაიწყო ბარბარემ, როცა იხინი ორნი დარჩნენ, – ხო ვთქვი, ვინმე დიდ კაცსა ვთხოვოთ-მეთქი, – არ დაძიჯერეთ... არ'ხა მათიც...

– მივდექი კიდევ და მოვდექი კიდევ! – თქვა ბერიკაცმა და ხელი ჩაიქნია, – თნისიმეს სახეელი დახდეს თუ არა, ჩაქნისვე ვნახე ის დარბაისელი კაცი, ვინც იმას იცავდა. აწი აღარაფერი შეიძლება, მოთხრა, ვეიან არიო. თუითონ თნისიმეც უკრუ ამბობს: ვეიან არიო. მაგრამ სასამართლოდან როგორც კი გაქვედვნილი მოველდარავე ერთ ვეჭიდს, ბევრ მივეცი... ცოტა ხანს უნდა დავილო, კვირის თავზედ ისევ წავალ. იქნება დემეტრისა გადმოვხედოს.

ბერიკაცმა კვლავ მღუმარედ შემთიარა თათხები და ბარბარესთან რომ შემობრუნდა, უთხრა:

– ფულის საქმე ვერა მაქვს კარგად. გახსოვს, თნისიმემ ქორწილის წინ თამას კვირაში ახალი მანეთიანები რომ ჩამომიტანა? ერთი შეკვრა ავდექი და შევინახე, დანარჩენი ხემსაში გადავუყოფ-დემეტრისა აცხინოს, ერთი ბობა მყავდა, დიმიტრი, სულ საქონელზედ დაიარებოდა, ხან მოსკოვში, ხან ყირიმში. სახამ ის საქონლის ჩამოსატანად იყო ხოლმე წასული, იმისი ცოლი სხვებთან დადიოდა. ექვნი შვილი ჰყავდათ. და ბიძახეში როცა დაღუპდა, იცინოდა ხოლმე კურაფრით გამირჩევიათ, ამბობდა, ხემი შვილები რომლები არიან და სხვისები რომლებით. კარგი ხახიათის კაცი იყო. მეც, სწორი გითხრა, იმის დღეში ვარ, ვერ გამირჩევია, რომელი ჩამდვილი ფული მაქვს და რომელი ყაღბი. და, მგონი, სულაც ყაღბია.

– აბა, რას ამბობ, დემეტრისა დაგვიფაროს!

– ხადგურში ბიდეუსი რა ვეიდულობდი, ხამი მანეთი გადავწოდე, და მეგონა, ვითომ ჩამივე ყაღბი იყო, მართალი გითხრა, შემეშინდა. აღბათ რაღაც ამბავია ხემს თავს.

– რაც ვინდა თქვი, ყველანი დგოთთა ვართ... ემ-ემ-ემ... – ჩაიღვარა ბარბარემ და თავი გააქან-გამთაქნია. – ყველაფერი უნდა იფიქროს კაცმა... რა იცი, რა ხდება. ახალგაზრდა აღარ ხარ. მოკვდები, წახვალ, და, მეშინიან, უშენოდ შვილიშვილი არ დაგინაგრონ. ვაი, ვაი, რომ დაგინაგრავენ ნიკოფორეს, დაგინაგრავენ! მამო, ჩათვადე, რა აღარა ჰყავს, დედა ერთი სულელი ვოგია... ნეტავი ის ბუტიოკინის მიწა მათიც დაუგწერა, გრიგოლ, იმაზედ, ბავშვზედ ვამბობ! იფიქრე! – განაგრძობდა დარწმუნებას ბარბარე – მერე რა კარგი ბიჭია, ცოლისადექი და ხვალვე წადი და დაწერე ქადაღლი. რაღას უნდა უკადო?

– შვილიშვილი აღარ მომგონებია... – თქვა ციბუკინმა. – მოვიკითხო მათიც. მაშ კარგი ბიჭია, არა? დემეტრისა ქნას, კარგი გაზრდილი იყოს!

ბერიკაცმა კარი გამოაღო და მოკაკუელი თითით თავისთან დაუძახა დიპას. დიპა ხელში ბავშვატატებული მოუახლოვდა:

– შეხა, შვილი დიპა, თუ რამ საჭიროა, მკითხე, – უთხრა მან. – და რაც გინდადეს. ჰამე, არ გვეჩანება, თღონდ კარგად იყავი... – და ბავშვს პირჯვარი გარდაახა. – ამ ხემს შვილიშვილსაც გაუფრთხილდი. შვილის მაგივრად შვილიშვილი დამრჩა.

ბერიკაცს ღოყებზედ ცრემლი ჩამოუწანწკარდა, დასდუქუნდა და გვერდზედ გადავა. მალე დასაძინებლად დაწვა და, შვილი უძილი დამის შემდეგ, მკვდარივით დაეძინა.

VII

ბერიკაცმა ცოტა ხნით მთიარა ქადაქი. ვიღაცამ აქსინიას ჩაუკუნტა, ნოტარიუსთან იყო ანდერძის დასაწერადი, და ბუტიოკინო, ხადაც შენ აგურსა წვავ, თავის შვილიშვილს ნიკოფორეს უანდერძათ. ეს

ამბავი აქსინიამ დიღით შეიტყო, როცა ბერიკაცი და ბარბარე პირ-
მადთან არყის ძირში ისხდნენ და ჩაის სვამდნენ. აქსინიამ დუქანი
ქუჩის მხრიდანაც დაკეტა და ეხოს მხრიდანაც, რა კლიტეებიც კი
ჰქონდა, სუყველა მოაგროვა და ბერიკაცს კლიტეები ფეხებში მოუ-
ყარა.

— მორჩა, მე თქვენი გულისთვის თითხაც აღარ გავინძრევ! —
დაიყვირა მან ხმადაღლა და აქვითინდა. — გამოდის, რა მე რადღაც კი
არა, მოჯამაგირე ვყოფილვარ! მთელი ხალხი იცინის: ცირკელებმა
ეს რა კარგი მოჯამაგირე იშოვნესო! არა, მე ქორთა არ დავდგომი-
ვართ! მე არც მათხოვარა ვარ და არც კიდევ ვილაცა ყურმოჭრილი
მონა, მაშაცა მყავს და დედაც.

აქსინიას ცრემლი არ მოეწმენდია, ისე მიაპყრო ბერიკაცს თვალები,
აცრემლებული, ღვარძლიანი, სიავისგან გაყვამებული, სახე და კისერი
გაჭარხლებული ჰქონდა, რადგან ყვირილით იჭაჭებოდა.

— მეუო, რაც გემსახურეთ! — განავრძობდა აქსინია. — საკმარისად
ვეწამე! დღეაღამ მუშაობა, დუქანში ჯდომა, დამდამობით არაყხედ
სირბილი — მე, ხოლო მიწის ხუქება — კატორღელის ცოდსა და
იმის უშმაკ ხაშიერს! ის არი აქ დიასახლისი, უფროსი ქაღბატონი,
მე იმისი მისამსახურე ვყოფილვარ! მიეცით, ყველაფერი იმას მიეცით,
ტუსხლის ცოდს, ეელხემც დასდგომსა, მე ხუენებთან წავად! სხვა
ვინმე სულელი იპოვნეთ, თქვე წყეულთ პეროდეებო!

ბერიკაცს თავის სიცოცხლეში ერთხელ რა არი, ერთხელაც არ
გაელანბდა და არ დაესაჯა შეილები და იმის გაფიქრებაც კი უჭირ-
და, რომ თჯახის რომელიმე წვერი უხემ სიტყვას აკადრებდა ანდა
უპატიუცებულად მოექცეოდა, და ახლა ძალიან შეშინდა, შინ გაიქცა
და კარადის უკან დაიმაღლა. ბარბარე კი ისე გაოგნებულიყო, რომ
ადვილიდან ველარ დგებოდა, იჯდა და იმნაირად იქნეედა ხელებს
თითქოს ფუტკარს იგერიებდნო.

— თმ, ამას რას მოკვსწარი, ღმერთო ხემო? — ბუტბუტებდა ზარდ-
აცემული ბარბარე. — რა არი, რა აყვირებს? კი-ჰე-ჰე... ხალხი გაიგებს!
ცოტა ხუმად... თმ, ცოტა ხუმად მაინც იყვიროს!

— რახან ბუტიოკინო მიაართვით, — განავრძობდა ყვირილს აქსინ-
ია, — ბარემ ყველაფერი იმ კატორღელის ცოდს მიაკუთვნეთ. — მე
თქვენი არაფერი მინდა! ჯანდაბამდისაც გზა გქონიათ! სუყველანი
ერთნაირები ხართ! მეუო, რაც გიცქირეთ! გაუძარცვავი არავინ დაგრ-
ხენიათ, არც ავლილი და არც ჩავლილი, არც დიდი და არც პატარა,
თქვე მართლა ავახაკებო! უპატენტოდ ხო ყიდეთ არაყი? ყაღბ
ფულებს რაღას უშვრებით? დაავსებს სკივრები ყაღბი ფულებით —
და ეხლა აღარა ვჭირდები!

ყურთამდე დაა ჭიშკართან უკვე მოგროვიდიყო ხალხი და ეხო-
ში იცქირებოდა.

— იყუროს ხალხმა, იყუროს! — ყვიროდა აქსინია. — თავი უნდა
მოგჭრათ! სირცხვილის ცეცხლში უნდა ამოგბუგოთ! ისეთ დღეში
ხაყროთ, მგონი, ფეხებს მილოკავდეთ! პეი, სტეფახე! — ყრუხუნას
გახსახა აქსინიამ. — წავუდით ეხლავე ხუენებთან! მაშასქმთან და
დედაქემთან წავუდით, ტუსხლებთან ცხოვრება არ მინდა! მალე!

ეხოში გაბმულ თოკებზედ სარეცხი ეფინა; აქსინიამ ხან რა
ჩამოგლიჯა თავისი რამეები, ხან რა, ქვედა და ზედა ჩასაცმელები,
ჯერ ისევ სველები, და თან ყრუხუნას ხელებში აჩენებდა. მერე,
გაშმაგებული, მთელ სარეცხს დაერია, აღარ არსეედა თავისი იყო
თუ სხვისი, სულ ძირსა ყრიდა და ზედ ფეხით სდგებოდა.

— თმ, ღმერთო ხემო, დააშოშმინეთ! — კვნესოდა ბარბარე. — რამ
გადარია? მიეცით ეს თხერი ბუტიოკინო, მიეცით ქრისტე ზეციერის
გულისთვის.

— აი, დე-და-კა-ცოი! — ამბობდნენ ჭიშკართან. — დე-და-კა-ცო აბა ეგა ყოფილა! აუ, რა გაიწია!

აქსინია სამხარეულოში შევარდა, სადაც ახლა ხარეცხი აქონდათ. ღიპა მარტო რეცხავდა, მხარეული დედაკაცი მდინარეზედ წასულიყო ხარეცხის გასაღებდად. ქურის ახლოს ვიწრო და ქაბს ორთქლი ახლითა, და სამხარეულოში ორთქლის ბუდისგან დაძძიმებული პაერი და დაბუნდებული შუქი თვალებზედ ჯერ ისევ გაურეცხავი მთელი გროვა თეთრეული ეგონებოდა. ღიპამ წითელფეხებამწერილი ნიკიფორე იწვა და რომც გადმოეარდნიდყო, არა დაუშავდებოდა რა, სწორედ მაშინ, როცა აქსინია შემოვიდა, ღიპამ ძირიდან იძისი პერანგი აიღო და ვარცელში ჩადო, და ხელი უკვე გაიწოდა მღუღართ ხავსე ჭურჭლისკენ, რომელიც მაგიდაზე იდგა...

— მომე აქ! — შეუძახა მძულვარედ მზერამი პერობიღმა აქსინიამ და ვარცლიდან თაყისი პერანგი ამოსტაცა. — შენი საქმე არ არის ჩემი თეთრეულის ხელის სღება! შენ ტყუხადის ცოლი ხარ და შენი ადგილი უხდა იცოდე!

ღიპა გაოგნებული უცქეროდა და ვერ მიძვდარიყო, რა უხდოდა, მაგრამ უცებ შეამჩნია, რა თვალისთაც მან ბავშვს შეხედა, და უცბადვე მიხვდა და გაფითრდა...

— რახან მიწა წამართვი, ამა, ესეც შეხა!

ამის თქმა იყო, და აქსინიამ მღუღართ ხავსე დაპოტხ წახტაცა ხელი და ნიკიფორეს შეასქაფუნა.

და გაისმა კივილი, რომლის მსგავსი ჯერ არასოდეს გაეგონათ უკლეულოში, და არც არავის ეჯერებოდა, რომ ასეთ პატარა, სუსტ არსებას, როგორც ღიპა იყო, ამისთანა კივილი შეეძლო და ანახდად ეხოში ხინუმე ჩამოვარდა. აქსინია დადუმებული შევიდა შინ, წინაღუდეგებრ მიამიტად იღიმებოდა... ყრუხუნას ამოვიღლიავებინა თეთრეული და ეხოში დაბორიალებდა. მერე ისევ დაფეხა დაიწყო, მღუმარედ, აუჩქარებლად, და სახამ მხარეული დედაკაცი მდინარიდან არ დაბრუნდა, ვერაეინ ბედავდა, სამხარეულოში შესულიყო და ენახა, რაც იქ მოხდა.

VIII

ნიკიფორე თემის საავადმყოფოში მიიყვანეს, და საღამო ხანს იქ დაიღუპა. ღიპას აღარ დაუცდია, როდის მოაკითხავდნენ წახავეწინად, მიცვალებული კაბაშურში შეახვია და შინ წამოიღო.

ახალი, ცოტა ხნის წინათ აშენებული, დიდფანჯრებიანი საავადმყოფო მადლა გორახედ იდგა; ჩამავალ მზეს მოღაღ გაუდადღადებინა, და ისე ჩანდა, თითქოს შიგნით ცეცხლი უკიდიათ, ძირს დაბა იყო. ღიპა გზას ჩამოჰყვა და დაბამდე არ მიხული, ერთ პატარა გუბურასთან დაჯდა. ვიდაც ქაღმა ცხენი მოიყვანა წყლის დახალევიბებლად და ცხენი არა სყამდა.

— მეტი რაღა გინდა? — წყნარად ეუბნებოდა შეფიქრისებული ქალი. — მეტი რა გინდა?

ხედ წყაღთან წითელპერანგისი პატარა ბიჭი იჯდა და მამისეულ ხეკმებს რეცხავდა, და სხვა არავისი ჭაჭანება არ იყო, არც დაბამი, არც გორახედ.

— არა სვამს... — თქვა ღიპამ, თან ცხენს უყურებდა.

მაგრამ აი წავიდნენ ქალი და ხეკმებისი ბიჭი, და უკვე აღარავინ ჩანდა. მზე დახადინებლად ჩავსვება და მეწამული თქროს ფარხა გადაიფარა, ცახედ გრძლად გაჭიშული ჭააფერი და ხოსანი ღრუბლები ყარაულობდნენ მზის მუედროებას. საღდაც შორს, მოუგნებულ ადგილას, ყარაულა ყმუიდა, როგორც ბოსელში გამომწყვდეული ძროხა, ხალვლიანად და ყრუდ. ამ იდუმალი ფრინველის ყივილი ყოველ

- შენი ცალკული არა ჩანს. - უთხრა ბიჭმა. - არხად არის.

- მართლა ვავიღა ხარ!

მოხუცმა ნაკვერსხადი აიღო, გააღვივა - მარტო თვალები და ცხვირი გაუნათდა, მერე, ცალკული რომ იპოვნეს, ნაკვერსხადიანი ლიპახთან მივიდა და შეხვდა; და მოხუცის გამოხედვა თანადგომასა და სინაზეს გამოხატავდა.

- დედა ხარ. - უთხრა მან. - ყველა დედას ეძიებოდა თავისი შვილი.

ამ სიტყვებთან ერთად მოხუცმა ამოიხსრა და თავი გააქან-გამოაქნია. ვაჟივლამ რაღაც დააგლო ცეცხლზედ, ფეხით მიტეკუნა და მაშინვე დაუკუნეთდა, თვალი ვედარაფერს არჩევდა, და წინადაც ბურად იყო მხოლოდ მიხდარი. ვარსკვლავიანი ცა, ხშიანობდნენ ფრინველნი და ერთმანეთს ძიღს უძლიდნენ. სადღაც ყიოდა დაღ-და, და ხმა თითქოს იმ ადგილიდან მოისმოდა სადაც კოცონი იყო.

მაგრამ გავიდა ერთი წუთი და ისევ გამოხედნენ სახიდრებიც, მოხუციც. ახმასი ვაჟივლაც. სახიდრები ჭრიდლით გადიოდნენ გზაზედ.

- წმინდანები ხართ? - შეეკითხა ლიპა მოხუცს.

- არა, ფირსანოველები ვართ.

- წელან რომ შემომხედო, ცოტა გულზედ მომეშვა, ეს ბიჭიც წყნარი ჩანს, და ვიფიქრე: აღბათ წმინდანები თუ არიან-მეთქი.

- შორს მიდინარ?

- უკლეველიში.

- დაჯე, კუზმენოკამდე მიგიყვანო. იქიდან შენ პირდაპირ წახვალ, ხვეს მარცხნივ.

ვაჟივლა კახრიან სახიდარზედ დაჯდა, მოხუცი და ლიპა მერეზედ დასხდნენ, ხაბიჯით წავიდნენ, წინ ვაჟივლა იყო.

- მთელი დღე მეტანჯებოდა ბავშვი, - თქვა ლიპამ. - შემომცქეროდა თავისი პატარა თვალებით, რაღაცის თქმა უნდოდა და ვერ ამბობდა. დმერთო დიდებულო, ხეციერო დედოფალო! მწუხარებისგან ფეხზედ ვერ ვდგებოდი. რამდენიც წამოვდექი, იმდენი დავეცი საწოდთან. მიოხარი ერთი, პაპავ, სიკვდილის წინ პატარა რიდასთვის უნდა იტანჯებოდეს, როცა დიდი ადამიანი იტანჯება, კაცი გინაქალი, იმას ცოდვები მიეტევენა, პატარა რიდასთვის, როცა ცოდვები არა აქვს? რისთვის?

- აბა, ვინ იცის! - უპასუხა მოხუცმა.

ნახევარი საათი სუძად მიდისოდნენ.

- რისთვის და როგორ, ყველაფრის ცოდნა არ შეიძლება, - თქვა მოხუცმა. - ჩიტს ოთხი კი არა, ორი ფრთა აბია, იმიტომ რომ ორითაც შეუძლია ფრენა. არც ადამიანს სჭირდება ყველაფრის ცოდნა, ნახევარიც ყოფნის და ნახევრის ნახევარიც. რამდენიც ცხოვრებისთვის უნდა, იმოდენა იცი.

- ჩავალ, ფეხით სიარული მირჩევნია, პაპავ, რაღაც გული მიფანცქადებს.

- არა უშავს რა, იჯექი.

მოხუცმა დაამთქნარა და პირზედ ჯვარი გამოისახა.

- არა უშავს რა... - გაიმეორა მან. - არც ისეა სექმე. ცხოვრება წინ არი, - ბევრს კიდევ კარგსაც ნახავ და ავხაც, ყველაფერს ნახავ. დიდი ხვენი რუსეთი! - თქვა მან და აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედა. - მთელი რუსთა ქვეყანა შემოვლილი მაქვს და სულ ვიცი, სად არი, დამიჯერე, შვილო, რასაც გეუბნები. ციმბირს წარგზავნილი ვიყავი, ამურზეც ვიყავი, აღტაიშიც ვიყავი, და ციმბირშიც გადავსახლდი კიდევ: ვხნავედი, ვთესავდი, მერე მომენატრა ხვენი რუსეთი და ისევ უკან წამოვედი ჩემს სოფელში. უკან რუსეთში ფეხით მოვდიოდით; მახსოვს, ბორანს მოჰყვებოდით, ჩამომხმარი და ჩამოგლეჯილი ვიყავი, ფეხშიშველი, გაფიხებული, შავი პურის ქერქსა ვლოდნიდი, ხვეს გარდა ბორანზედ ვიდაც ერთი მგზავრი იყო, დიდკაცი ჩანდა, - თუ

მკვდარია, ღმერთმა აცხონოს, — მიყურებდა და სიბრალულით ცრემლი სდიოდა. ეჰ, შენი ლუკმაც შავია და ცხოვრებაცაო, მითხრა. შინ მოვედი და, როგორც იტყვიან, თითხედ გადასახვევი არაფერი დამხვდა; დედაკაცი მყავდა და ისიც ციმბირში დამრჩა. იქ დამარხებულ მოჯამბეგობით გამაქვს თავი. აბა რა ვქნა? გატყვე მერე ვიცი ბევრი ვხახუ და კარგიც. ვარ, სიკვდილი ჯერ არ მიხდა. თუ წყლიწადს კიდე ვიცოცხლებდი. ჩახს, შვიდო, კარგი მეტი ვხახუდარია ჩვენი რუსეთი! — თქვა მოხუცმა და კვლავ აქეთ-იქით ვიხედავითხუდა. უკანაც გაიხედა.

— ადამიანი როცა კვდება, პაპავ, — ჰკითხა ღიპამ, — იმის სული მერე რამდენი დღეა კიდევ სააქათში?

— კაცმა არ იცის! აი ვავიდას ვკითხოთ, სასწავლებელში ნავადობა. ეხლა სუყველაფერს ასწავლიან. ვავიდა! — გასძახა მოხუცმა.

— პა!
— ვავიდა, ადამიანი როცა კვდება, იმის სული რამდენი დღეა სააქათში?

ვავიდამ ცხენი გაახურა და მაშინდა უპასუხა:
— რამდენი და, ცხრა დღე. ბიძახეში კირილე რომ მოკვდა, იმის სული ხევს ქოხში მერე ცამეტი დღე ტრიალებდა.

— რა იცო?
— რა ვიცი, და ცამეტი დღე ღუმელში ვიდაც აკაკუნებდა.
— პო, კარგი, დაიძარი. — უთხრა მოხუცმა, და ჩანდა, რომ ამისთანა რამეები არა სჯეროდა.

კუხმენოკთან სახიდრებმა შარახედ გადაუხვიეს, ღიპამ პირდაპირ განაგრძო გზა. უკვე ირიურაჟა. ღიპა ხევში რომ ეშვებოდა, უკლევეოს ქოხები და ეკლებია ნისლში ეხვეოდა. ციოდა, და ღიპას ეხვეებოდა, რომ ისევ ის გუგული ხმითანობდა.

ღიპა შინ რომ მივიდა, საქონელი ჯერ არ გაელადათ: ყველას ეძინა. იჯდა ღიპა პარმალხედ და ელოდა. პირველი ბერიკაცი გამოვიდა; ის მაშინვე, დანახვისთანავე მიხვდა, რაც მომხდარიყო, დიდხანს ხმას ვერ იღებდა და მხოლოდ ტუნებს აცმაცუნებდა.

— ეჰ, ღიპა, — ჩაილაპარაკა ბერიკაცმა. — ვერ შეძირინებე შვიდი-იშვილი.
ბარბარე გადავიძეს, მან ხელს შემოჰკრა და აქვითინდა და მაშინვე დაიწყო ბავშვის გაპატიოსნება.

— მერე რა მადლახი ბიჭი იყო. — ამბობდა თან ბარბარე. — ეჰ-ჰეჰ-ეჰ... ერთი ბიჭი გყავდა და ამასაც ვერ მოუარე, შე სულელო...

ულოცეს დიღითაც და საღამოთიც. მერე დღეს დამარხეს, და დამარხვის შემდეგ მოხუცმა ხაღხმა და სამღვდელთებამ, იმდენი ჭამეს და ისე ხარბად, თითქოს დიდი ხნის უსმელ-უჭმელები არიანო. სუფრას ღიპა ემსახურებოდა, და ერთმა მღვდელმა, რომელსაც მადლა აწუელ ჩანგაღხედ მეავე მჭადა-სოკო ჰქონდა წამოგებული, უთხრა.

— ბავშვხედ ნუ დარდობთ. ყრმანი სასუფეველსა შინა არიან. და როცა ყველანი წავიდ-წამოვიდნენ, ღიპა ჯეროვნად მაშინდა მიხვდა, რომ ნიკოფორე აღარა ჰყავდა და აღარც ეყოლებოდა, მიხვდა და გული ამოუჯდა. აღარ იცოდა, რომელ ოთახში გასულიყო და სად ევაგლახა, რადგან გრძნობდა, რომ ბავშვის სიკვდილის შემდეგ იმ სახლში უკვე აღარ ედგომებოდა, აქ აღარა ესაქმებოდა რა, ხედმეტი იყო; და ამას სხვებიც გრძნობდნენ.

— პა, რა გადრიალებს? — შეუყვარა უცებ აქსინიამ, რომელიც კარებში გამოჩნდა. დაკრძალვის დღის გამო მთლად ახლები ეცვა და გაპუდრული იყო. — გაჩუქდი!

ღიპას უნდოდა გაჩუქება, მაგრამ არ შეეძლო, და კიდევ უფრო ხმამაღლა აქვითინდა.

- არ გესმის? - დაუყვირა აქსინიამ და გაცეცხლებულმა ფეხი დაუბრაახუნა. - ვის ვუბნები? გაეთრიე აქედან და შენი ფეხი აღარ ვნახო, კატორღელო! გაეთრიე!

- აბა, აბა, აბა!... აწრიაღდა ბერიკაცი. - აქსიუტა, თაშოშინდი, შენი ჭირიძე... იტირებს, აბა რას იხამს... შვილი მოუკვდა...

- აბა, რას იხამს... გამოაჯავრა აქსინიამ. - ~~ახიფთავდა~~, ამდღამ დარჩეს, ხვალ თვალთ არ დამქნახოს! აბა, რას იხამს!... - ერთხელ კიდევ გამოაჯავრა მას და სიცილ-სიცილით დაიხრჩვეს.

მეორე დღეს დილა დიდაადრიან წავიდნენ ~~აქსინიამ და ბერიკაცი~~ და დასთან.

IX

ამჟამად დუქნის სახურავიცა და კარიც შეღებოდა და ორივე ახალსავე გამოიყურება. ფანჯრებზედ ძუღლებურად თვალმახარა ჩემსიწვერა ყვავის, და რაც ამ სამი წლის წინათ ციბუკინიანთ სახლ-კარობაში ხდებოდა, უკვე თითქმის დავიწყებულია.

უფროსად, როგორც მაშინ, გრიგოლ ციბუკინი ითვლება, სამდვილად კი ყველაფერი აქსინიას ხელში გადავიდა; ის ყიდის, ის ყიდულობს, და თუ არა იმისი პოობა, ჩხირს ვერავინ გადააბრუნებს. აგურის ქარხანა კარგად მუშაობს; იმიტომ რომ აგურს რკინიგზაზედ ითხოვენ; ათასი ცალი ოცდაოთხი მანეთი გახდა; დედაკაცი და გოგოები ეხიდებიან აგურს სადგურში, ვაგონებს ტვირთავენ, და დღეში ხუთ მაურს იღებენ.

აქსინია ხრიმინებთან წილში შევიდა და იმათი ფაბრიკა ახლა ასე იწოდება: "უმცროსი ხრიმინები და ამხანაგობა". სადგურის სიახლოვეს სამიკიტნო გახსნეს, და ძვირფასიან გარმონს უკვე ფაბრიკის ეხონში კი აღარ უკრავენ, არამედ ამ სამიკიტნოში, და აქ ხშირად დაიარება საფოსტოს განყოფილების უფროსიც. უმცროსმა ხრიმინებმა ყრუხუნა სტეფანეს ოქროს საათი აჩუქეს, ისიც წარამარა იღებს ჯიბიდან იმ საათს და ყურთან მიაქვს.

სოფელში სუყველა იმას ამბობს, აქსინიამ დიდი გავლენა და ძალა მოიპოვა; და მართლაც, როცა ის დიდით თავის ქარხანაში მიდის, მიაძიტად მოდიმარი, ღამაში, ბუდნიერი, და როცა მერე იქ განკარგულებებს ახდენს, დიდი ძალა ეტყობა. იმისი სუყველას ემინია, შინაც, სოფელშიც, ქარხანაშიც. ფოსტაში რომ მიდის, საფოსტოს უფროსი წამოხტება ხოლმე და ეუბნება:

- დაბრძანდით, უმორჩილესად გთხოვთ, ქალბატონო ქსენია!

ერთი კოპწია, უკვე ხნიერი მემამულე, რომელსაც თხელი მაუდის ხიფთანი და მაღალყელიანი გაპრიალებული სექსები ეცვა. ერთხელ, ცხენს რომ ასყიდებდა აქსინიას, ისე მოიხიბლა მასთან ღაპარაკით, რომ რამდენის დაკლებაც მას მოინდომა, იმანაც იმდენი დაუკლო. ის დიდხანს არ უშვებდა აქსინიას ხელს, მხიარულ, ცბიერ თვალებში ჩასცქეროდა და ეუბნებოდა:

- ისეთი ქაღის სიამოვნების გულისთვის, როგორც თქვენ ბრძანდებით, ქალბატონო ქსენია, ყველაფერს დავთმობ და დავაკლებ. ოღონდ მიბრძანეთ, როდის შეიძლება თქვენი სახვა, რომ ხელი არავინ შეგვიშალოს?

- როცა გხებავთ!

და ამის შემდეგ ხნიერი კოპწია მემამულე თითქმის ყოველდღე დადის დუქანში ღუდის დახალევედ. ღუდი კი უხეიროთა და აბზინდახავით მწარე, მემამულე თავს აქნევს, მაგრამ სვამს.

ბერი ციბუკინი უკვე აღარ ერევა საქმეებში. ფული თან აღარ დააქვს, იმიტომ რომ ნამდვილი ყაღბისეგან ვერ გაურჩევია, მაგრამ განუშებელია. არავისთან კრინტს არა ხდრავს ამ თავის სუსტ მხა-

რეხედ, რაღაც გულმაკვიწი გახდა, და საჭმელი წინ თუ არ დაუდგეს, თვითონ არ მოითხოვს, მაჭამეთო; უკვე მიეხვივნენ უძიძოდ სადილობას, და ბარბარე ხშირად ამბობს.

– კაცო წუხელისაც ისევე უჭმელი დაწვა.

და გულგრილად ამბობს, იმიტომ რომ მიეხვია. ბერიკაცი რატომღაც ზაფხულშიც და ზამთარშიც ერთნაირად სულ დაბეჭვილი ქურჭი აცვია და მხოლოდ ძალიან ცხელ დღეებში არ გამოდის გარეთ, შინა ზის. ხვეულებრივ, გაეხვევა ქურჭში, საჭმელს არცეფს, შეიფუთნება და დასეირნობს, მთელ სოფელს უვლის, სადგურამდე ჩადის, ანდა დიდიდან საღამომდის ეკლესიის ჭიშკართან სკამფიცარზედ ზის. ზის და ერთს არ გაინძრევა. გამვლელ-გამომვლელნი თავს უკრავენ, მაგრამ ის პასუხს არავის აძლევს, ვისიდან წინანდულები არ უყვარს გლეხკაცობა. როცა რაიმეს ეკითხებიან, ხავსებით გონიერულად და თავაზიანად პასუხობს, ოღონდ მოკლედ.

სოფელში ლაპარაკია, ვითომ რძალს ბერიკაცი სახლიდან გამოგდებულნი ჰყავდეს, პურს არ აჭმევდეს, და ვითომ ის თავს მოწყალებით ირჩენდეს: ზოგნი ნიშნს უგებენ, ზოგთ ეცოდებათ.

ბარბარე კიდევ უფრო გაფაშვამდა და გათეთრდა, უწინდებურად კუთილსა იქმს, და აქსინია ხელს არ უშლის. მურაბა აწ იმდენი აქვთ, ახად მოსავლამდე ვერცა ჭამენ; უშაქრდებათ, და ბარბარე ძალიან წუხს, აღარ იცის რა უყოს.

ონისიმე თანდათან მიაკვიწდათ. ერთხელ იმისგან არ ზის სახით ღექსად დაწერილი მოკითხვის წიგნი მიიღეს, დიდ ქადაგდის ფურცელზედ ისევე იმავე ხინებული რამ ხელით ჩაწიკვიკებული. ეტყობა, მისი მეგობარი სამორიადოვი იმასთან ერთად იხდიდა სასჯელს. ღექსის ქვეშ უღამაზოდ, ძლივს გასარჩევად ერთი სტრიქონი იყო მიწერილი: “ავადობამ ჩამაგდო, მძიმედა ვარ, მიშველეთ ქრისტეს გულისთვის”.

ერთხელ – შემოდგომის ნათელი დღე იყო, საღამოს პირი – ბერი ციბუკისი ეკლესიის ჭიშკართან იჯდა, თავი ქურჭის აწუელ საყუდლოში ჩაერგო, და მარტო ცხვირი და ქუდის წინაფრალა უჩანდა. გრძელი ფიცარსკამის მეორე ბოლოში მუნარდუ ელიზაროვი იჯდა, და გვერდით სკოლის დარაჯი იაკობი მიხჯდომიდა, სამოცდაათწლამდე მოხუცი, უკბილო. ყავარჯენი და დარაჯი ერთმანეთს უღაპარაკებოდნენ.

– შეიღებმა კიდევ უნდა აჭამონ ბებრებს და კიდევ უნდა აშვან... პარტივი მიაგე მამაშა შენშა და დედაშა შენშაო, ნათქვამია, – გაცხარებულად ამბობდა იაკობი. – იმან კი, რძალმა, შაკუთარი შახლიდან გამოაგდო მამამთილი. ბერიკაცს არც შაჭმელი აქვს და არც შაშმელი – რა ქნას შად წავიდეს? მეშამე დღეა, ღუკმა არ ჩაშვლია პირში.

– მესამე დღეა! – გაიკვირვა ყავარჯენმა.

– აი ვერე ზის, შულ განუმებულია, დაშუშტდა. ნეტავი რაღას უყურებს? ადგეს და შეიტანოს შაშამართლოში, – იქ ქებაშ არავის დაუწევებშ, რა კარგი რძალი ყოფიღხარო.

– ვის დაუწევს ქება? – კარგად ვერ გაიგონა იაკობის ნათქვამი ელიზაროვი.

– რაო?

– არა, მცდეელი დედაკაცია. მაგათი საქმე ვერეა... უცოლველად არ გამოდის.

– შაკუთარი შახლიდან, – განაგრძობდა გაცხარებული იაკობი. – შენი შახლიდან რო გააგდო, კიდევ პო, ზოგი რა გამოვა ამიშთანა! გუელდრძო!

ცობუკინი უსმენდა და არ იხმრეოდა.

– გინდ საკუთარი სახლი იყო, გინდ სხვისი, სულ ერთია, თანხ სითბო იგრძნობოდეს, და დედაკაცები არ ჩხუბობდნენ... – თქვა ყავარჯენმა და გაიციხა. – ახალგაზრდა რო ვიყავი, ხემო ნახტასია ძაღსიან მეცოდებოდა, წყნარი გოგო იყო, მაგრამ ხან ხამაცვიდებოდა ხოლმე: იყოფ, იღია, სახლი! იყოფ, იღია, სახლი! იყოფ, იღია ცხენით, კვდებოდა და მა'შინაც იმას მუებნებოდა: იყოფ, იღია, ერთი ცხენიანი ღირლიჭა, ფეხით ნუ დადიხარო! მე კი მარტყმარტყმაკვერებს თუ ვუყიდი, ეგ იყო.

– ქმარიც ყრუხუხა მყავს, დაბდური – ყავარჯენს არც უსმენდა, თავისას განაგრძობდა იაკობი, – რაღა იშა და რაღა უტვისო, ღერღუტი. აბა, ღერღუტს რა ესმის? თავში ჯოხიც რო ხაარტყა, მაინც ვერ გაგითგებს.

ყავარჯენი წამოდგა, შინ ფაბრიკაში მიდიოდა. იაკობი იდგა, და ორივენი ერთად წავიდნენ, თან ღაპარაკს განაგრძობდნენ. როცა ისინი ორმოცდაათოდუ ნაბიჯით გაშორდნენ, ცობუკინიც წამოდგა და ხანხალით მიჰყვა უკან, თითქოს მოდიპულ ყინულზედ მიდისო, ისე გაუბედავად ადგამდა ნაბიჯებს.

სოფელი უკვე საღამოს მწუხრში იძირებოდა, და მზე მხოლოდ მაღლა გ'ხა'ხედა ბრწყინავდა, რომელი გ'ხაც შედმართ'ხედ გველსაფით მიიკლაკნებოდა ქვევიდან 'ხევით. ტყიდან დედაბრები ბრუნდებოდნენ ემაწვილებთან ერთად! კალათებით არყა-სოკო ნაბადა-სოკო მოჰქონდათ. ჯგუფად მოდიოდნენ დედაკაცნი და გოგონები სადგურიდან, სადაც აგურით ვაგონებსა ტვირთაყდნენ, და ცხვირები და ღოყები თვადლებქვეშ წითელი აგურის მტვრით მქონდათ შეფქვილული. მღეროდნენ. ყველაზედ წინ ღიპა მოდიოდა და წკრიალა ხმით მღეროდა, გაბმულად არაკრაკებდა ხმას, თან ცას აჰყურებდა, თითქოს ზეიმობდა და აღტაცებული იყო, რომ დღე, მაღლობა დმერთს, მიიწურა და დასუენება შეიძლებოდა. ქაღებში დედამისიც ყრია, მედღეური პრასკოვია, რომელსაც პატარა ბოღჩა მოჰქონდა და, როგორც ყოველთვის, მძიმედ ხუნთქავდა.

– გამარჯობა, იღია ბატონო! – გასძახა ღიპამ, ყავარჯენი რომ დაინახა. – გამარჯობა, კარგო კაცო!

– გაგიმარჯოს, ხემო ღიპა! – გაუხარდა ყავარჯენს. – გოგუცანებო, გოგონებო, შეიყვარეთ მდიდარი ხურო! ოჰ-ოჰ! ხემო შვილებო, ხემო პატარა შვილებო (ყავარჯენი ასლუკუნდა). ხემო კარგო ხელეწიუბო.

ყავარჯენი და იაკობი წინ წავიდნენ, და იხმოდა, ერთმანეთს რომ ელაპარაკებოდნენ. აი ამათ შემდეგ შეხვდა ქაღებს ბერი ცობუკინი, და უცებ მღუმარება ჩამოვარდა. ღიპა და პრასკოვია ცოტა უკან ჩამორჩნენ, და, როცა ბერიკაცი გაუსწორდათ, ღიპამ მდაბლად დაუკრა თავი და უთხრა:

– გამარჯობათ, გრიგოლ ბატონო!

და დედამაც დაუკრა თავი. ბერიკაცი შესერდა და ხმის ამოუღებლად შესცქეროდა ორივეს, ტუხები უკანკაღებდა და თვადები აცრემლებული მქონდა. ღიპამ დედას ბოხხიდან კორკოტიანი ღყუხელის ნატყრი ამოიღო და მიაწოდა. მან გამართვა და ჭამა დაუწყო.

მზე უკვე სულ ჩავიდა; აღარც მაღლა გ'ხა'ხედ ბრწყინავდა. სიბხელე და სიგრილე მატულობდა, ღიპამ და პრასკოვიამ გ'ხა განაგრძეს და მერე დიდხანს იწერდნენ პირჯვარს.

ბერძნული პოეზია

რაინერ მარია რილკე

ლ ე ქ ს ე ბ ი

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ბერძნულიდან

თარგმნა ლულუ ჯაფარიძე

რ ე კ ვ ი ე მ ი

მიძვნილი ვოლფგრაფ ფონ კალკროითისადმი

ნუთუ არახდროს მინახიხარ? რად მიძიმს გული
 ასე მე შეხგან, ვით უძძიმესი დასაწყისისგან,
 რასაც ნიადაგ თავს არიდებენ. აწ აღვიძვრები
 ჩამოგქნა სიტყვით, გარდასულო შენივ სურვილით,
 შენ, ნეტარებით და აღტკინებით განსვენებულო.
 სიკვდილმა ურვა მართლაც ისე თუ დაგიაძა
 როგორც ყლოდი, თუ კვლავ შორსაა აღარსუდგმა
 მკვდრადყოფნისაგან? შენს გულისხმაში: უმჯობესია
 იქ დაიუნჯო, სადაც საუნჯე არ ფახობს მეტად.
 გჯეროდა, მიღმა იმავე წიადს ევანებოდი,
 ხატებასავით თვალწინ რომ გედგა აქ დღენიადაგ,
 და იმ სიღრმიდან შეადწევიდი ხანატრ ხატრფოში,
 ყველაფრის გავლით, იდუმალი რხევით, ძლიერად.
 თ, ნეტავ შენი ცდომილება სედმეტად დიდხანს
 არ გაადევნო შენს ემაწვიდურ მცდარ თვალთახედვას.
 დაე, მედინი კაემანით წარტაცებული,
 ღამის ნახევრად ცნობიერი, ვარსკვლავთა ირგვლივ
 წრებრუნვისას მიაგნებდე იმავე სიხარულს,
 აქედან რაიც შორს განირიდე და იმქვეყნიურ,
 ოდენ შეხეულ ზმანებათა მკვდრადყოფნას ანდე.
 რა ახლოს იყავ აქ ძვირფასო იმ სიხარულთან
 და აქ თავადაც რა მეუდროდ იყო ის, რაც მიგახინდა
 შენივე მკაცრი მონატრების სერიოზულ ხესიხარულად.

შენი წიღხვედრი ბუდნიერებით და უბედობით
 სრულიად იმედგაცრეებული, თავს ჩაუღრმავდი
 და მიგნებუდი თვალთახედვით თავდადწეული,
 ბნელ მიკვლეულის სიმძიმის ქვეშ ქედადრეკილი
 დაატარებდი იმ სიხარულს, რაც ვერ შეიცან.
 დიახ, სიხარულს დაატარებდი, შენი პატარა
 მხსნელის ტვირთი დაგქონდა სისხლით და დაახწარი.

დასაჩახია, მაინც რატომ არ დაელოდე,
 რათა სიმძიმე გამხდარიყო გაუსაძლისი:
 ის ხომ სახეცვლას განიცდის მაშინ, იძენს სიმძიმეს,
 ვინაიდან არის ნამდვილი. ასეთი იყო
 აღბათ წამი უახლოესი შენსკენ მიმხრბილი,

უკვე კარს უკან მომდგარიყო გვირგვინბოსილი, როცა ხმაურით გაიხურე სიცოცხლის კარი...

პოი, ეს დარტყმა რარივ მსჭვალავს ქვეყნიერებას, როცა კი სადმე მოუთმენლობის შეუბრალები გამჭოლი ქარი უმაღლე ხისტად ჩარახავს დას. ვის შეუძლია თავი დახდოს, რომ მიწის წიაღს მყის არ გახწინის ხალი თეხლი მედინი მუხტოვან ვინ დაადგინა, რომ დაურვებულ ცხოველთა მკვლელობის ეინი შმაგი ხლობით არ აღინთება. როცა ეს ბიძგი გაიკვესებს მათ ტვინში ელვად. ცნობს კია ვინმე იმ ზეგავლენას, ძეხორციელთა ძაღისხმევით რომ გადასხლტება უახლოეს მწვერვალზე მყისვე, ან ვინ გაუწევს მას მეგზურობას იმ საუფლოში, იქ სადაც ყველა და ყველაფერი არის გამტარი?

რაც ჩაიღინე, თაობებმა განსაჯონ უნდა, სამარადისო დამდად გრხება უკუნისამდე. და თუკი გმირი ნილაბივით ჩამოგლეჯს თუნდაც, ხვეზგან საგანთა ნამდვილ სახედ მიხნეულ არსს და მყის გააშიშვლებს სახეებს, ვისი თვალებიც უკვე კარგა ხანია სახეცვლილ ხერვლთა მეოხებით გვიმზერენ უტყვად, დაეინებით, გვაკვირდებიან:

და ჭკრეტენ სახეს, არასდროს რომ გარდაიქმნება: – სახე, შენგანვე იაგარქმხილი. ქვაკუთხედები ელაგა აქ და უკვე მათ ირგვლივ პაერს შენების დაუმრეტელი მსჭვალავდა რიტმი, როცა შენც იქვე მიმოდიოდი და იმათ წესრიგს ვერ კი ამხნევდი, რადგან სავსებით ფარავდა ერთი მეორეს შენგან: გენვენებოდა – ღრმად ფესვგადგმული იყო ყოველი, ცდილობდი მაინც, თუმც უიმედოდ, გამკლავებოდი, სასომიხდილმა იტვიროთ კიდევ სულ ერთიანად, რათა კვლავ უკან ჩაეხერგა ქვათა სამტეხლოს ღია წიაღში, რომელმაც კედარ დაიტია

ამარტებული ღოდები, შენი გულით ნაჯერი. ქაღის მსუბუქი ხელის შეხება რომ ღირსებოდა ამ მრისხანების ჯერაც ხვილ საწყისს, ან ნეტავ ვინმე ვინც შინაგანად და უღრმესი სუდიერებით იღწვოდა, წყნარად გზად წაგწყდომოდა, როცა გასწიე ბედისწერის აღსასრულეებლად; – ანდა გზასავალს მხოლოდ შენეულს, იმ სამტედლოსთან ჩაეულო, სადაც თვალფხიზელი მამაკაცები გრდემლს უროს სცემენ, სადაც დღე სრულად და უბრალოდ ხორციელდება; შენს სავსე მზურას რომ მქონოდა მხოლოდ იმხელა სივრცე, რომელიც დაიტევდა მუშაკი ხოტოს გარმჯე ანარეკლს, მაშინ გახსნილი თვალსაწიერით წაიკითხავდი და ამოხსნიდი იდუმალ წერილს, ბავშვობიდანვე რომ იმარხავდი სულში ხანდაზმით. დრო და დრო ცდიდი, წინადადება აიკინძობო ეგების თავად: თუმც ასრი მაინც არ გეხსნებოდა.

მე ვიცო; ვიცო: შენ მუხლმოყრილი სცვეთდი ნატდევეებს, როგორც საფლავზე ამოკვეთილ ეპიტაფიას გრძნობენ თითებით. თუკი რაიმე მანათობელი ანთებული გეგულებოდა, კელაპტარივით ხელთგეპერა მტკიცედ ამ სტრიქონის წინ;

თუმცაღა ალი უმაღლე ჩაქრა, ვიდრე აზრს ჩასწვდი,
 აღბათ შენივე სუნთქვამ ანდა, ხელების თრთოლვამ
 თუ ჩააქრო, ან სულაც ისე, თვით ჩაინაგლა,
 როგორც ხანდახან იცის აღმა გამოსაღმება.
 შენ ვერასოდეს ამოიკითხე, რასაც ეძებდი,
 ხვეს კი, სიშორით გულნატკენი – უკვე ვერ ვბედავთ.
 მხოლოდ ღექსებს თუ მოვიძიებთ, რომლებიც
 შენი შეგრძნების თავდადმართხე მიაქანებენ
 სიტყვებს, შენგან ამორჩეულებს, თუმც ყველა როდი
 აგირჩევია: ხშირად საწყისი მზად გექდებოდა
 ვით მთლიანობა და შენც გამგონედ იმეორებდი,
 გასასრულებლად მოგანდეს თითქოს, და მწუხარებად
 მიიხნევი ამ დაეაღებას. ო, ნეტავ სულაც
 არ მოგესმინა, ის – ამოთქმული შენგან ღექსებად.
 ახლა კი შენი ანგელოსი ხშიანებს ისევ,
 ის სულ სხვანაირ უღერადობას ანიჭებს სიტყვებს
 და აღტკინება მეუფლება, მხიბლავს მისი
 ამეტყველება, მიიღე შენად ეს აღტკინება:
 შენია რადგან: რომ რაც გაგახნდა უძვირფასესი,
 დაკარგე ისევ, რომ შენ მხილველად გარდასახვისას,
 უარყოფა და სიკვდილში კი, წინსვლა შეიცან.
 ო, შენი იყო, შენ ხელოვანო, ეს საბი ღია,
 უხაზმნო ფორმა. აი, იხილე ღითონსხმული
 სახე პირველის: სივრცე შენი გრძნობების ირგვლივ,
 იმ მეორედან, გაგენდობი, იხსნება ჭვრეტა,
 დიდ შემოქმედთა ჭვრეტაა იგი, არასმწყურვალი;
 მესამეში კი, შენ თავად რომ უდროოდ მოსრე,
 ვიდრე პირველი სინჯი მასში ჩაიღვრებოდა
 გულის ვარვარა კუნთიდან მფეთქავ მწველი საზრდოსი
 – იყო სიკვდილი, უშედავათო გარჯის შედეგად
 ღრმად ჩატვიფრული, ის საკუთარი სიკვდილი, ასე
 უთუოდ რომ ვჭირდებით, რადგან ვაცოცხლებთ ჩვენიო,
 და არხად სხვაგან ასე ახლოს არა ვართ მასთან,
 როგორც აქ, მხოლოდ სააქაოს, ამ საუფლოში.
 ეს ყველაფერი შენი იყო, სიმდიდრე შენი;
 და ეს გუძანით ვიგრძენია ხშირად; მაგრამ შეძრწუნდი,
 როცა იმ ფორმებს, უკიდუგახოს, უფრო ღრმად ჩასწვდი,
 თუმც მოიხვეჭე მარტოოდენ სიცარიელე
 და საკუთარ თავზე მოსთქვამდი. – ო, პოეტების
 ოდინდელი ჩვევა წყუელი, საცა თქმა სჯობდა,
 არჩევენ სულთქმას, საკუთარ გრძნობის განსჯას მისდევენ,
 ნაცვლად იმისა, აღზარდონ იგი და სჯერათ ისევ,
 იციან თითქოს, რა გაახნიათ სასიხარულო,
 თუ საწუხარი. თითქოსდა ღექსად სინანულისა,
 ან ხოტბის თქმისა ჰქონდეთ უფლება, სნეულებივით
 ურვა-ვაებით აღვიწერენ წვრილად სატკივარს,
 იმის მაგივრად მეტყველ სიტყვებად გარდაისახონ,
 იმ ქვისმთლელებივით, ტადრის აგებას შეჭიდებული,
 ქვის გულგრილობას თავდავიწყებით რომ შეერწყმება.

ეს კი ხსნა იყო. თუნდ ერთხელ მაინც რომ დაგენახა
როგორ შეაღწევს ბედისწერა ღუქის სხეულში,
უკან კი უკვე აღარ ბრუნდება, როგორ შეიძენს
ღუქის წიად სურათის სახეს, შენი წინაპრის
მოვარაუებულ, სურათად ქცეულ ხატებასავით,
რომელსაც თუკი ახედავდი, გეხვეებოდა,
რომ გგავდა კიდეც და არც გგავდა: - შენ დათმუნდი.

თუმცა გვაკნინებს იმაზე ფიქრი,
რაც არ ყოფილა. თან საყვედურის ელფერი დაპკრავს
შედარებასაც, შენ რომ არასგზით გესადაგება.
რაც კი რამ ხდება, ჩვენს გულისხმამდე მოსაღწევად
იმ დროუამს ითვლის, რომ ჩვენ არათუ დავეწვევით,
ვერც კი გავიგებთ, სინამდვილეში რა სახით მოხდა.
არ მოგერიდოს, როცა მკვდრები შეგეხებიან,
სხვა, უცხო მკვდრები, ბოლომდე რომ გაუძღეს სვებედს.
(ეთქმის კი ბოლო?) გაუზიარეთ ერთმანეთს მზერა,
აუჩქარებლივ, უდრტვინველად, როგორც წესია,
და არ შეშინდე, რომ ჩვენი გლოვა გამორჩეულად,
იმათთვის უცხო, თვალში საცემ სიმძიმეს შეგძენს.
ოღინდელ დროთა დიდი სიტყვები, ჯერაც ხილვადი
ხდომილება რომ არსებობდა, არ თქმულა ჩვენთვის.
გამარჯვებას ვინდა ახსენებს? დათმენა უკვე ყველაფერია.

დაწერილია 1908 წლის 4-5 ნოემბერს პარიზში.

ც ლ უ ნ მ ბ ა

არას შეულოდა, როცა იხოკდა
მახვილი ეკლით
ავხორცულ სხეულს;
მისი ფეხბძიმე გრძნობები 'შობდნენ
შემადრწუნები კივილით წყეულ,
უდღეურ არსებს: ირიბ, დადრეკილ,
მოსავსავე, მფრინავ სახეებს,
არარაობებს, მასზედ დაგეშილ
მოლაზღანდარეთ,
ბოლმით სავსეებს.

მსამ გრძნობებს იბარტყეს ვნებით,
რადგან იძრაულა სიბილწემ ღამით,
ჭრელ-ჭრელ დაქებად,
ბღანტ ღაფასავით

დასავსავებენ გაასკეცებით.
თხიერ სამსაღად იქცა ზმანება:
სწჯა სახელურებს მისი ხელები,
და იძრა ჩრდილი თეძოთა მგვანი,
თბილი, ვნებისთვის განახელები.
მაშინ ყვირილით უხმო ანგელოსს:
და ანგელოსიც გაჩნდა სხივმფენი,
მოველინა და: მყისვე განდევნა,
ისევ წმინდანში შედენა მრენი,
რათა ბილწი და ეშმაკეული
კვლავაც მოესრა
სულშივე ბრძოლით,
გამოეხადა ანკარა ბროლი, -
ღმერთი, ჯერ
მისთვის ვერმიკვლეული.

ე ლ ე ბ ი ა

მიძღვნილი მარინა ცვეტაევასადმი

ო, წარმავლობა სამყაროს შინა, მარინა, ცვენა ვარსკვლავებისა!
მას იოტასაც კი ვერ შევმატებთ, გადავიხვეწით რომელიმე

ვარსკვლავზე თუნდაც! სამარადელად ყველაფერი გამოთვლილია.
 თვით ვარდნილიც კი წმინდა რიცხვი არ შემცირდება.
 უარმყოფელი ვარდნა ყოველი, დასაბამადე აღწევს და სრულქმნის
 და თუ ეს მხოლოდ თამაშია, მსგავსია ტრიალი და ჩანაცვლება,
 სახელიც არსად მოეძეება
 და თუ ხაგრამიც ვერ იგულებს ვერსად საყუადელს?
 თუ ტაღლებია, მარინა, ზღვა ვართ, თუ უფსკრულია, მარინა, ცა ვართ.
 მიწა - მიწა ვართ, გაზაფხული ათასჯერადი, აღმთხაუნდო მზნგი,
 ხიმღერა, ტორილებივით თვალშეუღამ სივრცეში გვერდობის.
 წვენ აღტკინებით ვიწყებთ, მზნგი კი უკვე სრულად აღგვემატება;
 მოულოდნელად სიმძიმე წვენი სიმღერას დადრეკს გოდებისაკენ.
 თუნდაც: გოდება, უმრწემესი აღტკინება არ არის განა ღტოლვა
 მიწისკენ?
 მიწიერ ღმერთებს ხოტბა სწყურიათ თურმე, მარინა.
 უცოდველნი არიან ღმერთნი, ქებას ელიან მისწავლეთა გულმოდგინებით.
 შეუასხათ ხოტბა, საყვარელო, დავისხარჯით ქება-დიდებით.
 არაფერი წვენ არ გვეკუთვნის. მხოლოდ იღნავ თუ შევეხებით
 ხელუხლებელ
 ყვავილებს ყელზე. მე ეს ვიხილე კომ-ომბოში, ნილოსის პირას.
 ასე, მარინა, მსხვერპლს გაიღებენ მხოლოდ მეფენი,
 საკეთარ თავის უარმყოფელნი.
 ვით ანგელოსნი ჩამოივლიან
 და დასახსნელთა კარიბჭეზე ნიშანს სტოვებენ,
 ასე ვყებთ ყოველივეს, რაიც ნატიფად მიგვაჩნია, ან გვეხვეწება.
 ო, რამდენად შირს, ოი, რარიგად დაბნეულნი ვართ წვენ, მარინა.
 თავად უღრმესი სულიერი საბაბის დროსაც. მაჩიშნებელნი,
 სხვა არაფერი.
 ეს უწყინარი საქმიანობა, თუ წყნთაგანი რომელიმე
 მეტს ვეღარ იტანს და თავს გადახდებს შესარკინებლად,
 მყის მურს იძიებს და მოაკვდინებს.
 მსახურად ძალას რომ ფლობდა, აკი
 გამხევედით ყველა, მის დახვეწილ, ნატიფ ქვევასა
 და უცნაურ ძაღისხმევაში, რომელიც ცოცხლებს გადარჩენილ
 გექმნის არსებებად, არყოფნა. უწყი, თუ რარიგ ხშირად
 მიგვაქანებდა ბრმა ბრძანება, კვლავდაბადების ყინულოვანი
 წინარესივრცით... მიგვაქანებდა: წვენ? უთვალავი თვადით
 აკინძულ,
 შნივითულ სხეულს, უხვად დაფენილ ქოთიოებქვეშ ურჩად შეხისხულს.
 ეზიდებოდა მთელი მოდგმის გულს დანარცხებულს.
 მძღვეარ ფრინველთა მიხნისაკენ,
 ეზიდებოდა წვენი დივლივა გარდასახვის ნაკრებ სახებას.
 მეტრფეებმა კი, მარინა, ოღონდ არაფერი უნდა უწყოდნენ
 სიკვდილის არსზე. მუდამ ცინცხალი სიქმაწვილე შეინარჩუნონ.
 მხოლოდ მათ საფდავს სჭირდეს სიბერე, მხოლოდ სამარე
 ჩაუფიქრდეს, დაიკრას თავისი
 მტირალი ხის ქვეშ. მოიგონებდეს გარდასულ დღეებს.
 მხოლოდ სამარე ჩაიქცეს მათი. ისინი კი, მოქიდელები დარჩნენ ღერწვიით.
 ის კი, რაიც მათ დრეკს განუხომლად,
 მორკადავს კიდევ სრულქმნილ გვირგვინად.
 თუმც განაქარებს მაიხის ქარი! მარადიული შუაგულიდან,

სადაც შენ სუნთქავ და აღდგოვ გიგრძნობს,
მათ წარიტაცებს სულ ერთი წამი.

(ო, როგორ გიგებ, მდგდრო ყვავიდო, ასეთივე
წარუვად ბუჩქზე ამონაყარო. რა ძალით ვერწყმე დაბეჭდო პაერს,
დამდამობით რომ გელამუნება). ოდითგანვე ფლობდნენ დმერთები
ნახევრებთან პირმოთხეობას. ამ წრებრუნვაში მინამწკნეულებმა
გავიძთლიანეთ საკუთრივ თავი, ვით დისკოებში სავსე მთვარისა.
მცხრადი მთვარის უამს, თუნდ ახალი მთვარის კვირაშიც.
სისავსეს ვერვის დაგვიბრუნებდა, თუ არა მხედლოდ
მარტოეული სულა საკუთარი, ძილგამკრთადი მთა-ველის თავზე!

მიუზო, 9 ივნისი, 1926

შოტლანდიელი პოეტები

ი. ნ. გ. ლ. ი. ს. უ. რ. ი. დ. ა. ნ.
თარგმნა თამარ მარსთავაძე

რობერტ ბერნსი

ს ი ზ მ ა რ ი

(პოეტს ესიზმრა, რომ ესწრებოდა მეფის დაბადების დღის საზეიმო ცერემონიალს 1786 წ. 4 ივნისს და ამ ღვექსით მიმართა მეფეს. მას იმედი აქვს, რომ სიზმარს სახელმწიფო დაღატად არ ჩაუთვლიან.)

1

დილა მშვიდობისა, თქვენს უმაღლესობას!
დე, ზეცამ გიღხინოთ ბოლოსაც,
თქვენ დაბადების დღეს ჩვეული ბრძანდებით,
მეფეო, პოეტთა მოლოცვას.

ეგებ გენოთიროთ ბრწყინვალე დარბაზში
მდაბიო მეღვექსის გამოსვლა,
იქნებ საზეიმო იერი აკლია მასაც და მის ტანისამოსსაც
ამ დიდებულ დღეს!

2

ქათინაურებით გამკობენ, გმოსავენ,
ჯერ წარჩინებულთა ჯერია, —
“უფალო, ჩვენს მეფეს ექმნო მოწყალო!” —
ყველანი ერთ ხმაზე მღერიან.

პოეტთა კრებულმა ქებისთვის მომართა
ყალბად აწყობილი ჩანგები,
რათა შთაგაგონონ, რომ მარად მართალი,
მარად შეუმცდარი ბრძანდებით, —
ამ დიდებულ დღეს!

3

ხემგან კი ჩუ ელით მონარქის წინაშეც
ლაპარაკს ტკბილსა და ქლესიას,
ვითომ, რაო ჩემო, წოდება მაგაღებს,
თუ დიდი ჩინი და პენსია!..

არც ბევრი აუგი არა მაქვს სათქმელი
და ქებაც აუგის ტოლია, —
ჩვენ ბევრი გვეოლია თქვენზე უარესი,

თქვენზე უკეთესიც გვეოლია,
გარდასულ დღეებში.

4

ვერ ვიტყვი, მეფეო, რომ ჩემი ~~ლექსები~~
ნატიფი რითმით მაქვს ნაქარგი,
სიძარბოლე ურჩია, თავს არსად ~~გამაძლევს~~,
არ უყვარს მანჭვა და ~~ღმერთი~~.

ის ბუდე ინგრევა, თქვენ რომ ზედ აზიხართ,
ვერ სწვდება თქვენი ფრთა ბოლომდის,
მის გადასარჩენად, ვინ უწყის, რას იზამთ, —
მეფეო, ვაი ამ მოლოდინს
და ამ ზარიან დღეს!

5

ღმერთმა დამიფაროს, აუგით ვახსენო
მე კანონმდებლობა ინგლისის,
და ვთქვა, რომ არ გყოფნით ამ ერის მართვისთვის
სიბრძნე და მეფური სიხდისი;

მაგრამ ის უნდა ვთქვა, ძლიერ მაკვირვებს,
ვის ახდეთ სამართლის სადავე,
ცხენების სონორიკს რომ უნდა ხვეტავდნენ,
ისინი ქვეყანას მართავენ
ამ ძნელბედობის დღეს.

6

ბრიტანეთს მიუცით ნანატრი მშვიდობა, —
იმთელებს დამტვრეულ კიდურებს,
გადასახადი კი როგორც ცხვარს კრეჭავს და
ხანდახან მის ტყავსაც შიგ ურევს.

მე რა მესაქმება, ერთი გლეხკაცი ვარ,
არ მინდა ჩინი და პატივი,
თღონდაც ბაღახის ჭამა ნუ მომიწევს
მინდორში გაშვებულ ბატივით,
ერთ მშვენიერ დღეს...

7

არა, უნდობლობას სულაც არ ვუცხადებ
პერსონას ვილიამ პიტასას,
ვალები ბევრი გაქვთ, უფალო მეფეო,
იმათი დაფარვა იკისრა.

ხარჯებიც ბევრი გაქვთ, და ცოტა ზედმეტი
ტყავი რომ გაგვაძროს, რა უმაჯს,
თღონდ ფლოტს მიხედოს და მისი ადამი
ამაზე ძირს აღარ დაუშვას
ამ ზარიან დღეს.

მშვიდობა სინიორ! დე, თავისუფლებამ
 ამ ცისქვეშ ფრთა ღაღად გაშალოს,
 გვაშოროს სიმყრადე გახრწნის და ღპობისა,
 არ გვქონდეს მიზეზი საშარო!

წახელამდე კი მინდა, დედოფალს შევუფიცო,
 თუ ღმერთმა ამ ქვეყნად მაცალა,
 რომ მის ქვეშევრდომად დავრჩები, სინიორ,
 მის ერთგულ მონად და ვასალად,
 მიმაველის მრავალ დღეს!

ვალტერ სკოტი

ლოხინვარი

ლოხინვარ-ჭაბუკი ცხენს მოაჭყენებდა
 დასაველეთ მხარიდან,
 მისმა ბედაურმა ყველა გზა დაღაზა,
 არაფერს დარიდა;
 არ ეცვა აბჯარი ლოხინვარ-ჭაბუკს და
 არ ახლდა ამაღა,
 მარტო მოდიოდა ორღესულ ხმლისა და
 მათრახის ამარა;
 ტრფობაში ერთგული, ბრძოლაში მედგარი
 და დაუძინარი, -
 ლოხინვარ-ჭაბუკის ბადალი რაინდი
 ამ ქვეყნად ვინ არი!

გადავლო ჭყნებით ჯაგნარი, ველები,
 კლდიახი წარაფი,
 უფონოდ გასცურა მდინარე ესკი და
 არ შედრკა არაფრით,
 მა, უკვე გამოიხნდა და უკვე ახლოა
 სასახლე ნეზერბის,
 ვაი, რომ დაძკარგე, ლოხინვარ რაინდო,
 ის, რასაც ეძებდი: -
 ღამაზმა ელენმა სხვას მისცა თანხმობა,
 სხვა ძაღამ მოხიბლა,
 ქორწილი დაიწყო ნეზერბის დარბაზში,
 ჭაბუკო ლოხინვარ!
 ამაოდ ჩქარობდი, ამაოდ გადმოვლე
 მოები და ველები,
 ტრფობაში დონდლის და ბრძოლაში გუდღაჩარს
 დარჩება ელენი.

და ჯიქურ შევიდა ნეზერბის დარბაზში,
 თავი არ დამაღა,
 იქ, სადაც იღხენდნენ პატარძლის მოყვრები

და ჩუქის ამაღლა.
 ხმადს ხელი დაიდო პატარძლის მამამ და
 შემოსულს გახდახის:
 (ჩუქს კი მიშისგან კრინტიც არ დაუძრავს,
 შეუდგა ვახცახი);
 “მოხველი მშვიდობით, თუ მოხველ საომრად,
 რომ არვინ დაინდო,
 თუ მოხველ, ქორწილზე ჩვენთან რომ იცხვ
 ღოხინვარ რაინდო?!”

“მე დიდხანს ვეჭრფოდი თქვენს ასულს, სინიორ,
 თქვენ ეს არ გუნებათ,
 და სიყვარული რომ სოფლეის ტაღდას ჰგავს,
 თქვენც მოგესხენებთ, –
 მასავით ბობოქრობს და თავაშვეებული
 ხაპირებს აწყდება,
 მასავით ბობოქრობს და მერე ერთბაშად
 მასავით დაცხრება.
 მე დღეს არ მოვედი დამცხრალი გულით და
 დამცხრალი ტრფიალით,
 მე მხოლოდ ერთ ცეკვას მოვითხოვ დღეისდღეს
 და ღვინოს ფიალით.
 ჯერ შოტლანდიაში ღამაში ასული
 ბევრია საკმაოდ,
 და ჭაბუკ ღოხინვარს არ დაიწუნებენ
 ისინი საქმროდ”.
 ღვინის თასს შეეხო ელენი ტუნებით
 და რაინდს შეხედა,
 რაინდმა აიღო, დასცაღა თასი და
 დააგდო ფეხებთან.
 გაფითრდა ელენი და ოხერა აღმოხდა
 უეცარ სიმძიმით,
 შეხედა ღოხინვარს სევდიან ღიმილით,
 ცრემლების ციმციმით.
 და ხელი მოჰკიდა ჭაბუკმა ქაღის ხელს,
 არავის დარიდა,
 “ვიცეკვოთ ერთადო”, – და გაიყოლია,
 დარბაზში გავიდა.
 ჭაბუკი ბრგეა და სინაზით სავსეა
 ასული ღამაში;
 ჯერ არ ღირსებია ასეთ წყვილს არასდროს
 არცერთი დარბაზი.
 აქ დედა ანხხლობს და იქ მამა ბრაზისგან
 შფოთავს და დუდღუნებს,
 საქმრო ცქმუტავს და აწვალებს ბერეცში
 გარჭობილ ბუმბულებს.
 და ქალიშვილებს კი სახეზე ჰფენიათ
 ღიმილი ნეტარი: –
 “ო, ჭაბუკ ღოხინვარს შეუდღებოდაო
 ჩვენი და, ნეტავი!” –

სულ ერთი შეხება ხელისა ხელზე და
 ნიშანი პატარა,
 დარბაზის კარებთან ცხენი დგას; პატრონი

ფრენით რომ ატარა,
 მსუბუქად შემოსვა მან ცხენის გავაზე
 ასული ნეზერბის,
 თუითონაც იმის წინ მოევლო უნაგირს
 ხმლითა და დეზებით, –
 “რახან მოგიპოვე, ვეღარ შეგვანერებს
 კლდე-დრე და ღოღიო,
 ვისაც ჰყავს ცხენები ფიცხი და ფეხმარდი,
 დე, იმათ მოგვდიონ!”
 ამხედრდა, დაიძრა, ვინც იყო ვაჟკაცი,
 ნეზერბის კლანიდან,
 ფორსტერის, ფეხვიკის, გრეიმის გვარიდან
 მრავალი წავიდა;
 ქნობი-ლიისკენ მიჰქროდნენ მხედრები,
 ლტოლვილებს ეძებდნენ,
 ამაოდ დაშურნენ და თვალიც კი ვერ მოჰკრეს
 პატარძალს ნეზერბელს.
 ტრფობაში ერთგული, ბრძოლაში მედგარი
 და დაუძინარი,
 ლონინვარ-ჭაბუკის ბადალი რაინდი
 ამ ქვეყნად ვინ არი!

პიუ მაკლაინრიდი

ბულჯი მაწეუს მძიმედ

გულზე მაწევს ზამთარივით მძიმედ
 შოტლანდიის ბედ-იღბალის ტვირთი,
 გაზაფხული არ იძლევა იმედს
 და ზამთარი ისე ნელა მიდის,
 ისე ნელა, ისე ნება-ნება,
 გეგონება – სამუდამოდ რჩება.

უდიდლამო სინათლე აქვს მზესაც,
 შუადღეებს ფერი ადევს თაღხი,
 თავის ნაღველს ჰაერში თუ ღვებავს
 ეს ბრიყვი და უგუნური ხაღხი,
 და ჭკვარტლივით ეღობება მზის სხივს
 ამ ნაღველით გაქდენილი ჩიხლი.

ზოგჯერ თითქოს დრუბლიანი ციდან
 ჩათლის სხივი გამოკრთება მაღვით,
 “ჰე, ინათლა! – დავიძახო მიხლა, –
 აღმოსავლეთს მიაპყარით თვალი!”
 მაგრამ ისევ
 ზამთარია მრუმე, –
 ეს ნათელიც თოვლისაა თურმე.

ფურიერების არვე

არ ურევია ფურიერები
 ირმის არვეში,
 რომ არ უცვლეს მკერდში გული
 მთელი არვესი,
 ერთის თვალები რომ გიყურებს,
 მიწავ, აღერსით,
 ეს მოციმციმე თვალებია
 მთელი არვესი.
 არვეს რონინი მორიალე
 ნათლის აღია,
 და ფურიერები არვეს ერთვის
 ისე მაღიად,
 მისი მოსვლა და გაუღვება
 ისე ჩქარია,
 რომ აღარ იცი, ცხადია თუ
 მზის სიზმარია.

ო, ეს ასულიც ზეციით მოდის
 ნათლის ფერებად,
 მიწიერ თვალებს მისი ხილვა
 არ ეჯერებათ,
 და ეუფლებათ მისი ფერი
 დაუსრულებლად,
 თითქოს ციური სრბოლა ნახეს
 წმინდა სულების.
 მაგრამ ხანდახან კაცის თვალი
 დაეწაფება
 მის სხივთა ნათელს, ცაში გაბმულს
 თქროს ძაფებად,
 და მაშინ კრთება მისი შუქი
 უბრწყინვალესი,
 ვით წამიერი გაუღვება
 ირმის არვესი.

ალექსანდერ სმიტი

ბ ბ რ ბ ბ რ ბ

იღვა მშვიდი კვირადელი;
 ძველი საყდრის ძველ ეხსოში ყვითელი და ფერნაცვალნი
 ხმელი ჩემოს შარიშურით მივდიოდი.
 იყო ღოცვის სიმხურვალე და ფხადმუნთა მთელი წყება,
 ხან ორღანის ქარიშხალი, ხან ორღანის მისუმება,
 სიტყვა ცოდვათ-შენდობისა, — ხადბუნით გულს რომ ხვდება;
 მე კი ვიდექ შეუმძრადლი.

მუსიკა რომ ირგვლივ ქუხდა
 და მღვდელი რომ ხადხს ღოცავდა ხელაპყრობით,
 სიტყვაუხვად,
 გული სხვაგან მიიღბვოდა, გული რაღაც სხვაზე წუხდა.
 მაგრამ უცებ, ის-ის იყო წამოვდექი წახსვლელად,
 უცხო სახემ ანგელოხის თვალთა სხივით გამიელვა;
 ღვთაებრივი ხილვა იყო, — ცით მოსული წამიერად,
 შენი სახე და თვალები, ო, ბარბარა!

სახე შენი, სახე შენი ფერგამკრთალი
 და თვალები სათნოების ნიშანწყალთ
 უკანასკნელ შეხვედრისას შთამებეჭდა
 სულ სხვა ძალით.

დიდის ხისლში ფრიალებდა თეთრი კაბის გრძელი კაღთა,
 მოშრიადლი, სიყვარულთ, მოირბინე გულის კართახ,

ჩემი ბაგის სიმხურვალე აღმურივით ბაგეს გახნდა
იმ 'მღეგ დიდას, ო, ბარბარა!

შხიან დღეს და წვედთად დამეს
შენი ძებნით გავეწამე,

რომ აღარ ხარ მათ წიადში, ო, ვერასგზით ვერ ვიწვევდი
ხამთრის დამე ბევრჯერ თუთრად გავათიე, რაც შენს სიხველ,
ვოჯექ ცეცხლთან და ხელებში ჩამარხული მქონდა სახე,
კელესის გაღაგანში წვიმა ციდან ცრიდა ჩაღველს
და გეძინა შენ, ბარბარა!

სული შენი ზეცას მიწვდა,

ნეტავ ხომ არ დაგავიწყდა

ის დღე, — ოქროს სამაჯური რომ შეგაბი მკლავზე წინდად;
ან ის დამე, — ცეკვისა და გიტარების რიტმით საცხე,
მურე ბაღი და სინუმე, სინუმე და სიღამაზე,
დრო რომ რბოდა იდუმალი ვარსკვლავებით საცხე ცაზე,
ვიდრე თავს არ დაგვათენდა, ო, ბარბარა!

ბევრჯერ გული დამირბიეს, გამომცვალეს წლებმა ძლიერ,
მაგრამ ძველი სიყვარულის ერთგულებას ვერა სძლიეს;
ბევრი ცოდვა დამიგროვდა, მომეცარა ბევრჯერ ხელი,
მაგრამ შენი სიყვარულის ცისარტყელა შვიდივ ვერით
ჩემი სულის ჩანჩქერებში ისევ მდურის,
ო, ბარბარა!

ბევრმა ეჭვი გამაწვალა,

დავანება არ მაცვალა,

დავითი ქვეყნის უდაბნოში, როგორც ქარი მაწახწავლა...
ძალა მქონდეს, მაგ ვარსკვლავთა შორეთიდან მოგიხმობდე,
წამიერი შენი ხილვით სულის მიმშიდს დავიცხრობდე,
მცირე სიბრძნეს გამოგთხოვდე იმ ქვეყნიურ სიბრძნის მფლობელს,
ო, ბარბარა.

ამათა, ამათა ჩემი თხერა,

არახოდეს, არახოდეს აღარ მოხვად,

ისევ წვიმს და ზეცამ წვიმით გული ვედარ მოთოხა.

ხეებშია ქარიშხალი, ირგვლივ მწუხრის ბინდი წვება,

და ზღვა გულში დავკოდილი, კვხებით ნაპირს ეხეთქება;

სად ვიპოვო სიმშვიდე და სად ვეძებო მოსვენება?!

მხოლოდ შენთან, მხოლოდ შენთან, ო, ბარბარა!

ათანას ვეტი

ძველი წერილები

უხმო მოწმენო ჩემი მზის და მთვარის ნათების,
დავიწყებული, დამტკვერილი ჩემს წინ აწვევით
და ცოცხლდებიან ანგულოზისდარი ნაკვთები
სახის, რომელიც, რა ხანია, გადამავიწყდა.

თქვენ ძველებურად სიყვარულით და ხელობით სუნთქავთ,
ახალგაზრდული შეგრძენით სიწმინდე, ხიბლი,
დღეს ეს სიტყვები, ჩვენამდე რომ ათახჯერ უთქვამთ,
სირცხვილით მწვავენ და მაწვება სახეზე სისხლი.

თქვენით ვისჯები. მაგონდება წყარო დამშრალი,
მკლავს მონატრება სამუდამოდ დაკარგულისა,
თქვენ გახსოვთ ჩვენი განშორების მკაცრი ზამთარიც,
აფეთქებული გასაფხულიც ჩემი სულისა.

დაუფიქრებლად მოვიშორე თქვენი დამწერი,
გულით მიხდოდა, ვერ გავექეც ბედს მოთარეშეს,
რად დავიჯერე, თითქოს ქვეყნად არის ნათელი
ღვთით ბოძებული სიყვარულის გრძნობის გარეშე.

თქვენ მიღიძით და სიყვარულზე მეწერხულებით,
თვალეებში მიცქერთ და გუღს გული იხევ ენდობა,
მაგრამ ვერაფერს დააბრუნებს ცხელი ცრემლები
და არ არსებობს, არ არსებობს ჩემთვის შენდობა.

ყურში მიწივის ახლაც ხმები შენი ტირილის,
წლები გავიდნენ, გულში დარდი ვერ გამოვლიე
და მეხისმრება შენს სახეზე ნაზი ღიმილი,
როცა ჯაღათმა სიყვარულზე დაგიყოლიე.

დრო მიდიოდა, სიხარული გვედგა თვალეებში,
ბედნიერებმა არ ვიცოდით, დარდი რა იყო,
მაგრამ განგებამ გადამხვეწა უცხო მხარეში
და სამუდამოდ ჩვენი გზები ორად გაიყო.

“მიდიხარ?” – მკითხე, ხელზე თბილი ხელი შემახე,
ვერ შემოგხედე, თვალებს მჭრიდა ცრემლების ბროლი
და ჩემმა თეთრმა ღამეებმა შემოინახეს
შენი თრთოლვა და წამწამებზე სპეკალი ორი.

ქართული
წიგნიწიგნი

●
ჩურჩული და ჩქოლვა გულის,
ოხვრა, ხუთა შრიადი,
ვერცხლისფერი ნაკადულის
ვერცხლის ხმაზე წკრიადი,

შენი სახე საყვარელი,
როგორც ღმერთის წყალობა,

ღამე, მთვარე, ვარსკვლავები,
ბუდბუდების გალობა,

შორს დრუბლებში ბრწყინვა ქრვის
ელვა ვარდის მაისის,
კოცნა, ცრემლი, ფორიაქი
და აისი, აისი!

მაისის ღამე

ცაზე დრუბლები მიცურავენ
უკანასკნელი,
გზად ეგებება მათ ნამგაღა
მთვარის ნათელი.

მაისის ღამე, ანთებულო
ოქროს ფერებად,

შენ ძვირდებოდი ამკვენიურ
ბედნიერებას.

ის კი მიწაზე ვერხად ეპოვა –
კვამლად წავიდა
და სული ეძებს ზეციურ გზით
დასაბამიდან.

ისევ მაისის ღამე

ო, რა ღამეა, კვირტთა სკლომის ხმები გაისმის,
მშობელო მხარე, გაზაფხულის მოხელა გელირსა,
აჰა, მოფრინავს მშვენიერი შენი მაისი
თოვლის, ყინულის და ქარიშხლის საბრძანებლიდან.

ო, რა ღამეა, ვარსკვლავები ანთია თეთრად,
ეველა მათგანი სულში გწვდება, საცქერად ამო,
ხოლო პაურში, ბუდბუდების რაკრაკთან ერთად,
განფენილია სიყვარულიც, შიშიც მის გამო.

თეთრ არეის ხეებს ნეტარების ცრემლი ჩამოსდით,
თან ენანებათ ზამთრის ძიღთან გამოთხოვება
და, ვით პატარძალს, საზვიამო კაბა-სამოსი
უხარიათ და, ამავე დროს, ეუცხოებათ.

მაისის ღამე! უსხეულო მგონია თავი,
სულ მოვითენთე, მეძნელება თვალის გახელა,
მოვიდა ხედი უნებური სიძღურის წაში,
კვლავ შენ გიძღური და, ვინ იცის, უკანასკნელად!

ცხოვრება წავიდა უკვადოდ,
სული კი იწვოდა უკვამლოდ,
ვინ იცის, რა პქონდა მიხნად?
გაქრა ოცნება და იმედი,
ხოლო დაწვევტილი სიმები
მიწაზე ცვივიან ცივან.

ახე ქარიშხლისგან ძღუელი
თოვლი, ნამქერებად ქცეული,
ტოვებს გამძვინვარებულ მონღვრებს,
ბიხას ტყის სიღრმეში დაუძებს
და ცივ, საბუქრამშენს წარეცვლს
ვერცხლის სხნქმეში ბგებს.

უკვე დადამდა, როგორც იქნა, დავრჩით მარტონი,
შეხედე! ზეცა არაქაურ სიწმინდით ელაგს,
ახლა დამეა ამ მიდამოს ბატონ-პატრონი,
მდინარეს გულზე აბნევიან ვარსკვლავი ვველა.

ახეთ წუთებში ვერ ახროვნებს საღად გონება,
შემდლის მიწოდებ და გრძობები მართლაც შემშლიან;
სიყვარულს უხმობს ყველა ფიქრი და მოგონება,
ვერ გაგხუმდები - არ მიხდა და არც შემძლია.

მე ვიტანჯები, მოწამეა მაღალი დმერთი,
კარგად მისმინე და გაიგე! - ვნებებს არ ვმაღავ,
მე შენ მიყვარხარ და მიხდახარ, შენ ერთადერთი,
მე შენ მიყვარხარ და არ ძაღძობს ყოფნა სხვაგვარად.

არ გამოცვლიხარ, თუთრთმიანი ისევე მოგელი,
სიყვარული და ერთგულება დღეს უკეთ ვიცი
და ძველი ბანგი - სასიკვდილოც, შეუბისმომგვრელიც -
მეც მწვაავს და ჩემში თვითონაც იწვის.

თუმცა ყოველდღე უხადისოდ სხვისკენ ვისქარი,
მშვენიერად მახსოვს, რომ ჩვენს შორის არის საფლაავი,
მე მაინც მჯერა, რომ არა ხარ მხოლოდ სიხმარი,
მაინც მიხათებ, როგორც ვარსკვლავი.

თუ წამიერად გაივლეებს სხვა სიღამაზე,
მომეხვენება შენი სახე მყისვე მოვარეულს,
გულში იღვიძებს ძველებური ისევე სინაზე
და ვთხზავ სიმღერას ცრემლებგარეულს.

ცაცხვებს შორისაც კი აღწევდა მზის სხივი მწველი,
მბრწყინავ ქვიშაში შენ რადაცას ხაზავდი ხელით,

მე ვოცნებობდი მომავალზე, ჩვენს შესაფერზე, —
შენ არაფერი მიპასუხე ამ ყველაფერზე.

მაგ მკერდქვეშ ჩემთვის გიზგიზებდა გული — საკირე
ბედნიერება საკუთარი ჩემთვის გასწორე,
გარწმუნებდი, რომ დამნაშავე არ ვართ არცერთი
ამ ყველაფერზე შენ პასუხიც კი არ გამეცი. *სიზღვირთა*

გიმტკიცებდი, რომ სიყვარული ჩვენ არ ძაღვკვიდა,
გვედრებოდი, რომ წარსულზე დარდი არ ღირდა,
რომ წინ დღეები მოგვედლოდა, მხით დანაფერი, —
შენ არაფერი მიპასუხე, სულ არაფერი.

თვალს ვერა ვწვევდი გაყინული შენი სახიდან,
ღრმად დამარხული საიდუმლოს მსურდა წაკითხვა.
მაპატიე, თუ დაივიწყე ჩემი სახელი? —
სულ არაფერი მიპასუხე, სულ არაფერი.

ანა ახმატოვა

გზა წვიმისგან დაპლაპებდა,
ქარი ურჩობდა,
გაცილების ნება მოხოვა
ვიღაც უცნობმა.

ახლაც მახსოვს ძველ ჭიშკართან
გზის დასასრული,
სიმღერებით ამიშალა
დარდი ფარული.

დავთანხმდი და დამავიწყდა
მისთვის შეხედვა,
მერე დიდხანს მის ნაკვალევს
გული ეძებდა.

ღვიძლ ძმასავით მომაწოდა
ჯვარი სპილენძის,
შემარყია, შემირხია
გულში სიმები.

ქუნა ჩანდა ნისლში, როგორც
გუნდრუკნაკმევი,
მის დიღინში კი ისმოდა
სტეპის ჰანგები.

შეხერებაც ვერ მოვასწარ,
დავიგვიანე,
სად ხარ, ჩემო თანამგზავრო,
შემეხმიანე!

ოცდაერთი რიცხვი. ორშაბათი. დამე.
სიზმარულ ნისლში გახვეული ქაღალცი.
ამიხსენით ვინმემ, ო, მითხარით რამე,
ვინ შეთხზა, რომ არის სიყვარული მარადი.

უხაქმობის გამო ეს იწამა ყველამ
და გონების ხად ხმას აღარავინ იგონებს,

სიყვარული უნდათ, სიყვარულის სჯერათ,
სიყვარულზე წერენ გულისმომკვლელ სტრიქონებს.

დაინახა ვინაა ამ ყველაფრის მიღმა –
სიყვარულის მითი ხალხის მონაგონია...
მეც შემთხვევით ამას გადაწყარა ფიქრმა
და მას შემდეგ თავი ავადმყოფი მგონია.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

გემადლები. უშენობას მიქარებენ
სივრცე ნაირფერადი.

განძორებას გადავიტან როგორმე
შეხვედრას კი ვერასგზობ.

ცივი და ბასრი შენი სიტყვები
ჯერ ცოცხალ გულზე ღოდად დამეცა,
ვერ ვიტყვი, თითქოს არ მოველოდი,
თითქოს იმედის ბოძი წამექცა.

დღეს ბევრ საქმესთან მომიწევს შებმა:
უნდა ვისწავლო მარტო ცხოვრება,
უნდა წავშალო ხატი, რომელიც,
მეგონა, მუდამ მემახსოვრება.

ფანჯარასთან დგას ცხელი ზაფხული,
ფანჯრის მინაში მზის სხივი ბრწყინავს...
დიდი ხანია, გული ხედავდა
ამ ნათელ დღეს და ცარიელ ბინას.

წამოსახსამქვეშ თითებს იმტვრევს-
“რატომ გაფითრდი?”
ღარდით დაჯიჯრე ძლიერ გადაჯდა
ხღურბლზე ნაბიჯი.

უკან მივდევდი გონს მოსული,
გულგახეთქილი.

რამ დამავიწყოს – სახე შექონდა
ტანჯვით შეშლილი.

“არ დაიჯერო, მე ვიხუმრე.
მიყვარხარ, დარწი.”
მოტრიალდა და მშვიდად მოთხრა:
“ნუ დგახარ ქარში.”

ბანხეთქილება

1.

არა დღეებმა, არა თვეებმა,
ჩვენ განძორების წლებმა დაგვადლა,
ძვირად დაგვთქვა თავისუფლება –
საფეთქლებს ამკობს უკვე ჭაღარა.

ბოლო მოვლო გაცვლას, გაცემას
და აღარ ისმენ უკვე დილაძღე,
როგორ იქცევა თავისმართლებად
უდარებელი ჩემი სიმართლე.

2.

როგორც ეს ხდება განშორებისას,
მოგვაგონდება შეხვედრის უამი,
უკანასკნელად იმღერებს ჩიტი,
გასპეტაკდება ყოველი წამი.

თუმც სიხარული წარსულის მბარდა,
ყინვამ დაგვახრო გულისუკვლამის
გაგვახსენდება, როგორ გამოვარდა
და ურთმხეობზე როგორ ვსრულვდით.
გინგლირთმეკა

შპანასკნელი სადღებრძელი

ესვამ სადღებრძელის დაქცეულ სახლის,
მწარე ცხოვრების,
ერთად ყოფნისას მარტოობის,
შენთვის ბრძოლების,
ტყუილს და დადატს ნახვევ ბაგის,
ცივი თვალების,
თვით ღმერთისაგან მიტოვების,
არდახმარების.

სულ დაგვივიწყეს მზის სხივებმა,
ყვითლდება ბაღახი
და უსიცოცხლო მინდვრებს ფარავს
ჭყაპი და ტაღახი.

ტირიფმა ჩრდილი პორიზონტზე
მარაოდ მოჰფინა,
ვინ იცის, იქნებ ასე სჯობდა –
შენი არ ვყოფილვარ.

ვიწრო არხებში წყალმა უკვე
ხმაური შეწყვიტა
და ნაადრევი თოვლის ფიფქი
მეფრქვევა ხეციდან.

მზის ოქროსფერი ათინათი
ნატვრად მაქვს ქცეული,
ამაღამ, აღბათ, მობრძანდება
ზამთარი გრძნეული.

მეაღერსება აპრილი ნაზად,
საღამო რძისფერ ნისლში ეხვევა,
თუმც მრავალი წლით დაგვაგვიანდა,
მე მისხარია შენთან შეხვედრა.

მაგრამ არაა იქნებ გვიანი –
შენმა თვალებმა სულ სხვა რამ მამცნეს...
აჰა, რვეული ცისფერყდიანი
ნემი ბავშვური ლექსებით სავსე.

მაპატიე, რომ დარდი მათრობდა,
არ შეეხაროდი ნათუბას მზისას,
მაპატიე, რომ ძალიან ხშირად
შენად ვიდებდი სიყვარულს სხვისას.

ღრუბლები, ნაკვეთი უხეშ საჭრეთელთ
 ირევიან ცაზე და თავისას წუხან,
 ხოლო ამ ტყე-პარკში ერთადერთი მუხა
 ჯერ უღონო ელორტა ამწვანებას ელის.

ეროვნული
 ბიბლიოთეკა

მე მახარებს ახლა: ეს სენაკი ვიწრო,
 შუადამით ისევ ცისკრის სხივთა ფენა,
 ო, რა კარგად მესმის მცენარეთა ენა, —
 ყველა ხე და ბუჩქი მოფერებას ითხოვს.

მე მახარებს ახლა: ამ ტყე-ღრეში ყოფნა,
 რაღაც მშვენიერზე მომღერალი ჩიტი,
 უბადრუკი, ოდნავ ჩახნექილი ხიდი
 და ისიც, რომ დიდხანს არ მომიწევს მოცდა.

სულ უბრალოდ და მარტივად ვცხოვრობ,
 ცას ვუცქერ და ღმერთს მადლობას ვუხდი,
 ოღონდ ძილის წინ ვსეირნობ დიდხანს,
 რომ მოვერიო უაზრო წუხილს.

ჩემად შრიალებს ოროვანდები,
 ცირცელს მტევნების სიმძიმე ღუნავს,
 მე კი ლექსებით ვეხმიანები
 ცხოვრების სწრაფ და ცვალებად ბრუნვას.

ხელებს მილოკავს ფუმფულა ფისო.
 ვბრუნდები. ვრითმავ ამბავს მოგონილს
 და ტბის ნაპირებს გადახთებული
 წითლად ანათებს ღამეს კოცონი.

მხოლოდ ხანდახან სინჟმეს გაძკვეთს
 ყარყატი. გულმა კი რა იღონოს?
 ახლა კარებზე შენი კაკუნი
 მე შეიძლება ვერც გავიგონო.

მოკლე და მკვეთრი მისი სახელი
 მესმის. მუხლები მეკვეთებიან,
 ხოლო თვალები ღამენათუვი,
 შეგვიბრალეო, მეუედრებიან.

დავხეტიალობ. ბილიკს დავუძებ
 მოჭრილ ძორებს, მიხდურებს, სწულს

ჩიავს კი ახლავს ის სურნელება,
 როგორც სწევია მას გაზაფხულზე

აღარ მიდგება გული საგულეს,
 ფიქრით დაფხვები შორეულ გზებზე
 ის ცოცხალია, ის მხიარულობს,
 ის ბედავს, სულაც არ წუხდეს ჩემზე

უკანასკნელად შეეხვდით მაშინ სანაპიროზე,
ხედავითან ახლოს - როგორც ყოველთვის,
დაპარაკობდი ზაფხულზე და იმაზე, თუ რა
უაზრობაა ქალი პოეტი.

საქართველოს
წერის-ბეჭდვის
კავშირთა
დაზღვევის
კომპანია

ო, როგორ მახსოვს პეტრე-პავლეს ციხესიმაგრე
მეფის სასახლე - გუმბათმაღალი.
ქალაქში რაღაც საოცარი იდგა სინათლე
და მადლდებოდა ნევაში წყალი.

მეჩვენებოდა, თითქოს გულმა შეწყვიტა ძვერა,
ხოლო გარემო სამოთხეს ჰგავდა
და მე ვძღვროდი უკანასკნელ შემლილ სიმღერას,
ვაი, რომ შენი დაკარგვის ფასად.

სულერთია, სად მოვიწყენ -
მოწყენისთვის არ არსებობს ზღაპრულ
ბორცვის ძირას წისქვილი თველქმს
და აქ წლობით შეიძლება დუმდე.

ტბორი, ელარტით დაფარული,
დამშრალია, ენატრება ნამი.
მოცახცახე ვერხვის ფოთლებს
მოვარის შუქი ავარაყებს ღამით.

დასტრიალებს აბრეშუმას
ფეხარი და ბხუდით კეთს სივრცეს
ტბორთან ვაგაფარ, აღს ვესახი,
ის კი უკვე მკვდარიაო, მითხრეს.

ველარა ვცნობ აქ ვერაფერს,
აღუა ცრემლებს მარჯალოტა იხამს
ვლაგაფარ, ვლემშვარ და მზადა ვარ,
თუნდ ახლავე შევუერთდე მიწას.

სულ სხვანაირი წლები მოდიან,
ვინდა მოისმენს ახლა სიმღერებს,
შენ კი წკრიალებ მაინც ზარივით,
რაც უნდა გითხრა, არ დამოჯერებ.

აგერ ახლახან, როგორც მერცხალი,
ზევას სერაფდი ფრთების ფათქეხით,
დღეს კი მათხოვრობ და არვის ესმის
უცხო კარებზე შენი კაკუნი.

ღამით

მოვარე ძლივს მონახს, დრუბლის ფთიდები
დახეირნობენ ცაზე ტაატით
და მოღუშული ღამის გუშაგი
ისრებს შეპყურებს კაშკის საათის.

ერთგულ ცოდს აფრთხობს ღამის სინუძე
და ხაუქრობედ წუხილით იწვის,
მოდაღარე კი სახლში ბრუნდება
ცივი სახით და ტყუილი ფიცით.

მე მათ გრძნობებთან რა მესაქმება? -

გამოვეთხოვე უკვე სამყაროს.
ბაღში დაეჯდები, რომ ხანგს შევეხო
და ვარსკვლავები ცაზე დაკოვადო.

ქართული
წიგნების
კავშირი

ის გვატყვევებდა გაუწაფავ, მარტივ პანგებიო
და ოდიტგანვე სიყვარული სახელად ერქვა.
უცნაურია, სულ ახლახან, რაღაც განგებით,
შენგან შორს იყო თმაში ვერცხლი და გულში სევდა.

ის იცინოდა შენს ბაღებში, სახლში, ველებზე,
შექნაროდი და სამუდამოდ რაცხდი მეგობრად,
სულ ვერ ამხნევდი მოოქროვილ ბორკილს ხელებზე,
თავისუფალი საკუთარი თავი გეგონა.

შენ შექს აფრქვევდი, სანამ მისი მონა იყავი,
გაბრუებული, მის საწამლავს სვამდი შარბათად,
გეჩვეებოდა უფრო დიდი ყველა ვარსკვლავი,
სულ სხვანაირი სუნი ჰქონდა შემტკნარ ბაღახსაც,
შემოდგომის შემტკნარ ბაღახსაც.

უკანასკნელი შესვედრის სიმღერა

გულში რაღაც იმსხერუოდა, მაგრამ მაინც
ვცადე მშვიდად დარჩენა,
ერთმანეთში ავურიე ხელთათმანი
მარჯვენა და მარცხენა.

მომეჩვენა ერთიორად უფრო მეტი
კიბის საფეხურები,
შემოდგომის ნეკერხლებმაც მიწილადეს
მწუხარება უღევი.

თქვეს, რომ ბედმა უკუღმართმა მოატყუათ,
დაავიწყათ სიცილი,
მენიშნა და ვუპასუხე, რომ მიხდოდა
მათთან ერთად სიკვდილი.

სახლს გავხედე ჩაბნელებულს, დამწუხრებულს
განშორების სიმღერით,
საწილ ოთახს ანათებდა მხოლოდ მკრთადად
სანთლის შუქი ყვითელი.

გული გულზე მიჯაჭვული არ გეგონოს,
შეგიძლია დამტოვო,
ბედნიერი ის იქნება აღბათ მხოლოდ,
ვინც წარსულზე არ გდოვობს.

არა ვხივი, დამრჩენია მხოლოდ ღოცვა,
 ღოცვა სახომიხდილი,
 დავიდალე, აღარ მიხდა შენი კოცნა,
 აწ მაკოცებს სიკვდილი.

შეუპყვიდე ზამთრის დღეებს მწარე დარდი,
 დარდი, ჩემთვის ჩვეული,
 რატომა ხარ, რატომა ხარ უფრო კარგი,
 ვიდრე ჩემი რჩეული?

ნაცრისფერ თვალითა ცივ მხერას ვხედავ,
 მოგონებებით კვლავ თავს ვიწამებ
 და მახსენდებით მწარე ნადველით,
 განმარტოებულს ტყერის მიწაზე.

თქვენ მახდ ტყვედ ეავხართ მშვენიერ ხელებს,
 მე გადმოვეყვი აქეთ გრიგადებს,
 თქვენ ხომ არც მეტი და არც ნაკლები,
 თვით სიყვარულის მოკვლა მიბრძანეთ.

ჩემო ცნობილო თანამედროვე,
 თქვენ თქვით, რომ ჩვენი უამი წავიდა,
 მე უღონო ვარ, სისხლი კი ბორგავს
 და სათქმელს ისევ ვიწყებ თავიდან.

მე თუ მოკვდები, რატომ არ ფიქრობთ,
 ვინდა ვიმღერებთ მწუხრის სიმღერებს,
 ვინდა მოგიძღვნიო ღექსებს ჩემს ნაცვლად,
 ჯერ უთქმელ სიტყვებს ვინ ააუღერებს?

ეროვნული

სერგეი დოვლატოვი დაიბადა 1941 წელს 3 სექტემბერს უფაში, სწავლობდა ლენინგრადის უნივერსიტეტის ლიტერატურულ ფაკულტეტზე... 1952-დან 1965 წლამდე საბჭოთა არმიის რიგებში მსახურობდა. დემობილიზაციის შემდეგ ჟურნალისტიკის ფაკულტეტზე დაიწყო სწავლა, პარალელურად წერდა მოთხრობებს. მუშაობდა ჟურნალისტად ლენინგრადის გაზეთებში. 1978 წელს, როგორც დისიდენტი, ემიგრაციაში წავიდა, დასახლდა ნიუ-იორკში. აქ გამთავისუფლება თავისი ნაწარმოებები: "უჩინარი წიგნი", "სოლო უნდერგუდზე", მოთხრობები: "კომპრომისი", "ზონა", "ნაკრძალი", "ჩვენები" და ა.შ. სერგეი დოვლატოვი გარდაიცვალა ნიუ-იორკში, 1990 წლის 24 აგვისტოს...

"უცხოელში" დოვლატოვი რუსი ემიგრანტების მემკვიდრეად წარმოგვიდგება. კვინსის 108-ე ქუჩა, რომელიც მოთხრობაშია დახატული, რუს ემიგრანტთა შარკების გალერეაა.

მარტოხელა რუს ქალებს ამერიკაში –
სიყვარულით... სევდით... იმედით...

ახმერვე ქუჩა

სვენს რაიონში ერთი ასეთი ამბავი მოხდა – მარუსია ტატაროვისმა ლათინურამერიკელი რაფაკელი შეიყვარა. მართალია, ორი წელი იყო მანა, მაგრამ ბოლოს თავს ხელია და დათანხმდა. ისე, კაცმა რომ თქვას, საბრწყინვე არაფერი იყო. მის ამბავს მოულოდნელი წყნება განიცდიდა, ელოდა, მოედევნები როგორ განვითარდებოდა – სვენსომ ამგვარ საქმეებს ძალზე სერიოზულად ვეკიდებით!

სვენს – ეს სუპერმარკეტის ირგვლივ უპირატესად რუსებით, ანუ ცოტა ხნის წინახდელი საბჭოთა მოქალაქეებით დასახლებული ექვსი აგურიო ნაგები შენობა და, როგორც გაზეთები წერენ – ემიგრანტების მუსამე ტაღდა ვართ.

სვენი რაიონი რკინიგზის ხაზიდან სინაგოგამდე გაჭიმული, ოდნავ ჩრდილოეთით ტბა მდლოუ მდებარეობს, სამხრეთით – კვინსის ბუღვარი, სვენს შუაში ვართ.

ასმურვე ქუჩა სვენი ცენტრალური მაგისტრალია.

გვაქვს რუსული მაღაზიები, საბავშვო ბაღები, ფოტოატელიე და საპარიკმახეროები. გვყავს ადუოკატები, მწერლები, ექიმები და უძრავი ქონებით მოვაჭრენი. არც განგსტერები, შეშლილები და მუქავები გვაქვია. ის კი არა, ბრმა მუსიკოსიც გვყავს.

ადგილობრივ მცხოვრებლებს სვენები უცხოელებად თვლიან. ინგლისური საუბარი თუ არ ესმით, სმენას ძაბავენ და დაბეჯითებით მოითხოვენ:

– რუსულად ილაპარაკეთ!

მერე და მერე სოციერთი ადგილობრივი მცხოვრები მართლაც აღაპარაკდა სვენებურად, მაგალითად, სასაუბრედან წინელი მუსადმება:

– დიდა მშვიდობისა, სოღუენიცი!

მაგრამ, ხაცკლად სოლოქეიციხისა, "სოლოქეიხისა" გამოსდის. ამერიკელების მიმართ რთული განწყობა გვაქვს. არც კი ვიცო, რა უფრო მეტია მასში, შემწყნარებლობა თუ მოკრძალება. ჩვენ ისინი უსუსური ბავშვებივით გვეცოდება, თუმცა ყოველ წელს ვიმეორებთ:

"ერთმა ამერიკელმა მითხრა..."

ამ ფრაზას გადამწყვეტი არგუმენტის კიდოთი წარმოვუქმამო, მაგალითად:

"ერთმა ამერიკელმა მითხრა, რომ ნიკოტინი ჯანმრთელობისთვის საზიანოა!"

აქაური ამერიკელები, ძირითადად გერმანელი ებრაელები არიან. იშვიათი გამონაკლისის გარდა - მესამე ებრაული ემიგრაცია, ისე რომ, საერთო ენის გამონახვა მათთან საკმაოდ ადვილი აღმოჩნდა.

ადგილობრივი მცხოვრებლები წამდაუწუმ გვეკითხებიან:

- თქვენ რუსეთიდან ხართ? ღაპარაკობთ იდიშს?..

გარდა ებრაელებისა, ჩვენს რაიონში ჩინელები, ინდუსები და არაბები ცხოვრობენ. შავკანიანები შედარებით საკლებნი არიან, ცოტა უფრო მეტნი - ლათინურამერიკელები. ჩვენთვის ისინი ტრანსისტორიანი უცნაური ხალხია, ჩვენ მათ არ ვიცნობთ, თუმცა ყოველი შემთხვევისთვის აბუნად ვიგდებთ და გვეშინია.

ელაში ფრიდა უკმაყოფილებას ვერ ფარავს:

- წაეთრეოდხენ მაინც იმ თავიანთ საძაგულ აფრიკაში!

ფრიდა წარმოშობით შკლოვიდანაა, მაგრამ საცხოვრებლად ნიუ-იორკი ურჩევნია...

თუ გინდათ ჩვენი რაიონი გაიცნოთ, საკანცელარიო მაღაზიასთან უნდა დადგეთ, თან რაც შეიძლება ადრე.

აი, მიქრი-მოქრიან ჩვენი მეტაქსეები - ლევა ბარანოვი, პერცოვინი და ესელევსკი. სამივე ჯმუხი, პირქეში და შეუპოვარია.

ლევა ბარანოვი სამოცს არის გადაცილებული, იგი ყოფილი მხატვარ-მოლოტოველია. მისი ნამუშევრები უამრავი სახელმართველობის, პოლიკლინიკისა და ადგილკამის კედლებზე კიდია. თქვენ წარმოიდგინეთ, ყოფილი ეკლესიის კედლებზეც კი...

ბარანოვმა ზედმიწევნით შეისწავლა კვალიფიციური მუშის სახიანი საგარეო საქმეთა მინისტრის - მოლოტოვის ფიზიონომია. სანაძლეოზე მის სურათს 'სოგჯერ ათ წამში ხატავდა. სხვათა შორის, თვალდახვეულიც.

მერე მოლოტოვი მოხსნეს და ლევა ახლა ხრუშჩოვის დახატვას შეეცადა, მაგრამ შეძლებული გლეხის სიფათის ტილოზე გადატანა მისთვის მიუღწეველი აღმოჩნდა.

ახე დაემართა ბრეჟნევის მიმართაც. არც თპერის მომღერლის ფიზიონომიის ხატვა გამოსდიოდა. ბოლოს გამწარებულმა აბსტრაქტულ მხატვრობას მიჰყო ხელი. ახლა ფერად დაქებს, ირიბ ხაზებსა და ხვეულებს ხატავდა. თან სვამდა და დებოშს ტეხდა.

მეხობდლებმა ლევას უბნის მილიციონერთან უჩივლეს:

- სვამს, აყაღმაყაღს ტეხს, რაღაც აბსტრაქტულ აბდაუბდას ხატავს...

ბოლოს ლევა ადვა და ემიგრაციაში წავიდა, მიუჯდა იქ საჭეს და დამშვიდდა. თავისუფალ დროს ახლა მოლოტოვს კი არა, ცხენზე ამხედრებულ რეიგანს ხატავს...

რაც შეეხება ესელევსკის, კიევის უნივერსიტეტში ის მარქსიზმ-ლენინიზმს ასწავლიდა, თან სადოქტორო დისერტაციისთვის ემზადებოდა.

ერთხელ როგორღაც ბულგარელი მეცნიერი გაიცნო, რომელმაც სოფიაში კონფერენციაზე დაპატიუა, მაგრამ, როგორც ჩანს, საზღვარგარეთ ებრაელის გაშვებას მოერიდნენ და ვიზა არ მიცვეს.

ეროვნული
ბიზლირთხვა

ესელევსკის პირველად წაუხდა გენუბა:
– ასეა, არა?! მეც აუღებო და ამერიკაში წავაღ!
და წაყიდა.

დასაგლეჯოში გული უკვე საბოლოოდ აიცრუა მარქსიზმზე. ემიგრანტულ გაზეთებში ახლა ცხარე-ცხარე სტატიებს ბეჭდავდა. მაგრამ მალე გული ემიგრანტულ გაზეთებზეც აიყარა და ისღა დარჩენოდა, საჭესთან დამჯდარიყო. თავი ტაქსის მძღოლობით ერჩინა...

პერცოვინი კი მოსკოვშიც მეტაქსე იყო, ამიტომაც მის ცხოვრებაში ბევრი არაფერი შეცვლიდა. ეს კია, აქ გაცილებით მეტს შოულობდა და, რაც მთავარია, აქ მას საკუთარი ტაქსი ჰყავდა.

აგურ ფორტატელიეს პატრონი ევსეი რუბინიკიც გამოჩნდა. ცხრა წლის წინ აქ მან საწარმო იყიდა და მას მერე ვალებშია. ცოტაოდენ ფულს თუ გადაარჩენს, იმასაც თანამედროვე ტექნიკის შეძენაში ხარჯავს.

მეათე წელია, მაკარონით იკვებება, მეათე წელია, რეზინისძირიან ჯარისკაცულ ფეხსაცმელს დაათრევს. მეათე წელია, მისი ცოლი კინოში წახვლასე ოცნებობს, მეათე წელია, ცოლს იმით ამშვიდებს, ბიზნესი წვენს შვილს დარჩება, იმ დროისთვის ვალები უკვე გადახდილი გვექნებაო. მაგრამ, მიხდა უუთხრა, რომ იმ დროისთვის კიდევ უფრო თანამედროვე ტექნიკა გაჩნდება.

აი, დილის გაზეთების საყიდლად დამწყები გამომცემელი – ფიშა დრუკერი მოიქარის. ლენინგრადში ფიშას ისე იცნობდნენ, როგორც საუკეთესო ბიბლიოფილს. მოუღ დღეებს, დილიდან დადამუბამდე, წიგნის ბაზრობებზე ატარებდა, ექვსი ათასზე მეტი იშვიათი კი არა, უიშვიათესი წიგნი აქვს შეგროვილი.

ამერიკაში გადაწყვიტა, გამომცემელი გამხდარიყო. ერთი სული აქონდა, როდის დაუბრუნებდა რუსულ ლიტერატურას მივიწყებულ შედეგებს – ოლეინიკოვისა და პარმისს ლექსებს, დობინინის, აგუევის, კომაროვსკის პროზას.

თავიდან სავაჭრო ცენტრში დამლაგებლად დაიწყო მუშაობა. მისი მეუღლე მოწყალების და გახდა და ერთ წელიწადში ორივემ ერთად ოთხი ათასი დოლარის მოგროვება შესძლო.

ამ ფულით ფიშამ მეუღრო, კეთილმოწყობილი ოფისი იქირავა. შეუკვეთა ვისუფერი საფირმო ბლახკები, ავტოკალიმები და სავიზიტო ბარათები. დაიქირავა მდივანი, სხვათა შორის, ერენბურგის შვილიშვილი.

წარმოებას “რუსული წიგნი” დაარქვა.

გაიცნო ცნობილი ამერიკელი ფილოლოგები – რომან იაკობსონი, მალმსტედონი და ედვარდ ბრაუნი. რომან იაკობსონი ცვეტაევას რომელიმე ნაკლებად ცნობილ ლექსს თუ გაიხსენებდა, ფიშა სასწრაფოდ დასძენდა:

– აღმანახი “ხიდი”, ოცდაათი წელი, გვერდი ორას ორმოცდაოთხი.

ფილოლოგებს უევარდათ მისი ერუდიციისა და უანგარობის გამო...

ესწრებოდა სიმპოზიუმებსა და კონფერენციებს, კულუარებში ესაუბრებოდა ქორე ნიკას, ოტენბურგსა და რანიტს, პქონდა მიმოწერა ვერა ნაბოკოვასთან. სათუთად ინახავდა მისგან მიღებულ რელიკვირებს:

“გადაჭრით წინააღმდეგი ვარ”. “არავითარ შემთხვევაში თანახმა არ ვარ”. “პირობები მიუღებლად მიმაჩნია” – ასე შემდეგ და ასე შემდეგ.

მერე რეზინის ბუკეტი შეუკვეთა: “უკიმ გ. დრუკერი. გამომცემელი”. შეუკვეთა ემბლემა – ფილიანტზე შემოდებული ბატის ფრთითა და მისამართით.

ამაზე ფული, რაც პქონდა, შემოეღია.

აღვა და სახესხებლად მიხაილ ბარიშნიკოვს მიმართა. ბარიშნიკოვმა ხელი ათას ხუთასი დოლარით გაუმართა და ურჩია, მასაჟი ესწავლა, მაგრამ ნაცვლად ამისა, დაადო თავი და ამკერსტში კონფერენციაზე გაემგზავრა. იქ ორი ხანდასმული სწავლული – ვეუდლე და კარლინსკი გაიძნო, ორივეს მათი მივიწყებული პუბლიკაციები გაახსენა და თავისი განსწავლულობით ორივე გააოცა. უკან მომავალმა გზად მოხუც პოეტს – იური ივასკუს შეუარა, იქ მთელი ორი კვირა დაჰყო და ეს ორი კვირა იმაზე საუბარში გაატარა, ვაგინოვი იყო პომოსექსუალი თუ დობინევი.

და ისევე გაუთავდა ფული.

მაშინ ფიქრად თავისი უნიკალური ბიბლიოთეკის ნაწილი გაყიდა. იმ იმედით, ებრაელი თემა ნუენს ემიგრაციას დააინტერესებოდა, აღებული თანხით ფილიპინგერის “ებრაელი ხუსი” ხელმეორედ გამოსცა, მაგრამ გამომცემლობისთვის, რომელსაც “რუსული წიგნი” ერქვა, ეს მეტად უცნაური არსევანი გამოდგა.

წიგნის გარეკანზე მსხვილი ასოებით მხოლოდ ავტორის გვარი – “ფილიპინგერი” იყო გამოტანილი.

“ებრაელი ხუსი” ხელა იყიდებოდა. იქ, საბჭოეთში, თავისუფლება არ იყო, მაგრამ იყვნენ მკითხველები. აქ თავისუფლება საქმარისზე მეტი იყო, მაგრამ არ იყვნენ მკითხველები.

ამასობაში დრუკერის მეუღლემ განქორწინებაზე განცხადება შეიტანა და ფიქსი ოფისში გადაბარგდა.

ოფისი “ებრაელი ხუსით” იყო გამოტენილი, ფიქსი იქ ყუთებზე ეძინა. ხელფასს ერენბურგის შვილიშვილს “ხუსით” უნახდაურებდა, მაღაზიაში წიგნებს ძეხვში ცვლიდა, წიგნებს მეგობრებს ნუქნიდა.

გახაოცარი კი ის იყო, დრუკერი ყველას უყვარდა, ცოლის გარდა.

ზიამა პიუოვაროვი მაღაზია “დნეპრის” პატრონია, ახლა იგი თაროებზე საქონელს ალაგებს.

საბჭოთა კავშირში ზიამა პროკურორი იყო. ამერიკაში ჩასვლისთანავე ჯერ მტვირთავად დაიწყო ბახარში მუშაობა, მერე ბოსტნეულის ჯიხურში ყოველნაირ სამუშაოს ასრულებდა. და აი, ერთი წლის შემდეგ ჯიხური იყიდა.

ჯიხურს საქონლით ცნობილი ფირმა “დემსა და რახინი” ამარაგებს, რა არ იყიდება – ვოლოგდის კარაქი, რიგის შპროტი, ქართული ხაი თუ უკრაინული ძეხვი. შეგიძლია ქარვის ფარდულიც შეიძინო. ელექტროსამოვარიც, ხის მატრიოშკებიცა და შალიაპინის ფირფიტაც.

ზიამა შრომაში დღე და ღამეს ასწორებს. ეს რეალობისა და ოცნების იშვიათი თანხვედრა, ძალისხმევებისა და შედეგების, შესაძლებლობისა და სურვილის გახაოცარი ერთობაა...

მე მას ბედნიერ ადამიანად ვიხსენი. სურსათი მისი ხტეხია, მისი ბიოლოგიური გარემოა.

ზიადა ისე შეესაბამება თავის დელიკატესებს ჯახურს, როგორც ნაპოლეონი აუსტერიცს. დელიკატესებს შორის ის ისევე ორგანულია, როგორც მოცარტი და "ჯადოსნური ფლეუტის" პრემიერა. ხეყნს რაიონში თითქმის ყველა მისი მოვადლე.

უჩინებელი

თევზის მავაზის გვერდით ძაღლთან ერთად შექმნილი სარეცკი დასეირნობს. აცვია პაჭანიკიანი სპორტული კოსტიუმი, გამკლავებულ თავზე ცელოფანის პარკი აქვს ჩამოცმული.

საბჭოთა კავშირში სარეცკი კულტურის მოღვაწეებზე დაწერილი პოპულარული მონოგრაფიებით იყო ცნობილი. იმავედროულად კერძო გამომცემლობაში გამოხატულად მზადდებოდა მისი ანონიმური გამოკვლევა – "სექსი ტოტალიტარიზმის დროს", სადაც ამტკიცებდა, რომ საბჭოთა ქალების ოთხმოცდაათი პროცენტი ფრივიდული იყო.

მაღე სადამსჯელო ორგანოებმა სარეცკის იდენტიფიკაცია მოახდინეს და იძულებული გახდა, ქვეყანა დაეტოვებინა. საბაჟოზე სარეცკიმ ერთი ასეთი ისტორიული განცხადება გააკეთა:

- მე არ ვტოვებ რუსეთს, ეს რუსეთი მტოვებს მე!
- თითოეულ გამცილებელს ეკითხებოდა:
- არის აქ აკადემიკოსი სახაროვი?
- თვითმფრინავში ჩაჯდომამდე რამდენიმე წუთით ადრე უცხოეთში ერთი მუჭა მიწის წახადებად თამამად შეაბოჯა გახონზე მაგრამ მიღიციონხერმა გახონიდან გამოაგდო.

- სარეცკიმ ხმამაღლა იყვირა:
- რუსეთი თან ჩექმის ძირებით მიმაქვს!
- ამერიკაში მაშინვე მასწავლებლობა დაიწყო. ასწავლიდა ყველაფერს: ებრაელებს – მართლმადიდებლობას, სლავებს – იუდაიზმს, ამერიკულ კონტრმზურავეებს – სიფხიზლეს.
- იბრძოდა დემოკრატიისათვის. ასე ამბობდა:
- ამისათვის ყოველგვარი საშუალება უნდა გამოიყენო, თვით ატომური ბომბიც კი!

როგორც ცნობილია, ამერიკაში რომ გაგიგონ, წყნარად უნდა ილაპარაკო, მაგრამ სარეცკი ამას ვერ ხვდებოდა. უყვიროდა სოციალური უზრუნველყოფის თანამშრომლებს, ყოველდღიური ემიგრანტული გაზეთის რედაქტორს, მოწყალების დებს საავადმყოფოში... შედეგი კი ის იყო, რომ აღარაფერ უსმენდა. მიუხედავად ამისა, ყველა ემიგრანტულ თაყურისღობას ესწრებოდა და ყვიროდა. ყვიროდა, რომ დასავლურ დემოკრატიას საფრთხე ედის, რომ ჯერადის ფერარო საბჭოთა შპიონია, ამერიკული ლიტერატურა არ არსებობს. სუპერმარკეტებში ხელოვნური ხორცი იყიდება, რომ კარდუმში უნდა დაიბომბოს, ველფერი უნდა გაფართოვდეს.

სარეცკი პროფესიული დამახგრეველი იყო. ნგრევის ინსტიტუტი მასში შემოქმედებითი ჟინის მასშტაბებს იძენდა. მის ხელში ყველაფერი იმსხვრეოდა – იმსხვრეოდა საათები, იმსხვრეოდა მაგნიტოფონები, იმსხვრეოდა ფოტოაპარატები... მწუობრიდან გამოდიოდა კალკულატორები, ელექტროსაპარსები, ხანოებულები...

დაამტკრია რკინის ტურნიკეტი საბვეიში. მის გამო სიტი-პოლის მბრუნავი კარი კარგა დიდხანს საჭყდილი იყო.

- ნაცნობებს შეხვედრისას ასე ეუბნებოდა:
- რა ხდება, საყვარელა? თქვენი ცოლი რაღაც ძაღლიან მოეშვა. ვაჟიშვილი, როგორც ამბობენ, ცუდ წრეში ტრიალებს. თქვენც ავადმყოფურად ხართ სახეზე წამოწითლებული... ძვირფასო, დროა ექიმს მიმართო!

რათღუნ უცხაურიც უნდა იყოს, ზარეცკის პატივს სცემდნენ, ცოტა არ იყოს, ეშიხოდათ კიდევაც.

აი, გამონდა გადაძვარი დისიდენტი კარავაევი. მასი სახე ერთ-
დროულად მღელვარებასა და ენთუზიაზმს გამოხატავს. ხელში წაუ-
იხვერი პაკეტი უჭირავს, პაკეტიში, ეტყობა, ღუდისეულები
უწყვია.

საბჭოეთში ის უფლებების ცნობილი დამცველი იყო. რეჟიმის
წინააღმდეგ ბრძოლაში განსაკუთრებულ გამბედაობას იჩენდა. შეიდ-
ჯერ შიმშილობა გამოაცხადა, მაგრამ, მორხებოდა თუ არა, მაშინვე
თავიდან იწყებდა.

ახალგაზრდობაში ერთი ასეთი იგავი დაწერა: ჯიქის გაღია-
სთან ზოოპარკში უამრავი ხალხია, გაღიის ქვედა ნაწილზე სპილენძის
ფირფიტაა, ფირფიტაზე ჯიქის ლათინური სახელი წერია, აგრეთვე
– სად ბინადრობს და რით იკვებება. იქვე მითითებულია, რომ იგი
ცუდად მრავლდება ტყვეობაში. ამის შემდეგ ავტორი მცირედენ
პაუზას აკეთებს და კითხულობს:

“თქვენ?”

გადასახლებაში მესამე ვადა რომ ჩაათავა, დასავლეთში გადა-
სახლეს. თავიდან იქ ინტერვიუებს იძლეოდა და ლექციებს კითხ-
ულობდა. მერე რაღაც ფონდი დააარსა, მაგრამ მის მიმართ ინტერ-
ესმა თანდათან იკლო და საჭირო გახდა არსებობისათვის რაღაც
სხვა გზა გამოეძებნა.

ინგლისური არ იცოდა. დიპლომი არ პქონდა. გადასახლებაში
შექნილი მტვირთავის, პურის მჭრელისა თუ მენიჟნივეს სპეციალ-
ობები ამერიკაში არ ფასობდა. მხოლოდ რუსული გაზეთები სწუ-
ალობდნენ. წერდა ერთადერთ თემაზე – რუსეთის მომავალზე და,
უნდა ითქვას, აწმყოსთან შედარებით მომავალს უკეთ ახნალიზებდა.

მოგეხსენებათ, წინასწარმეტყველთათვის ეს ჩვეულებრივი ამბა-
ვია.

ბოლოს იმედი ამერიკამაც გაუცრუა. ახლა უკვე საბჭოთა ხე-
ლისუფლება, მარქსიზმი და დამსჯელი ორგანოები ენაკლისებოდა
– აქ ხომ არაფერი იყო ისეთი, რასაც შეიძლებოდა შესწინააღმდე-
გებოდა.

ბანაკიდან გამოყოფილი ათასგვარი ავადმყოფობის გამო შეეძ-
ლო ინკალიდის უფლებებით ესარგებლა. ბევრს სვამდა, რაც მოა-
ვარია, სვამდა ნაბახუსევსაც, მით უმეტეს, ღუდი აქ თავისუფლად
იყო. ამის გამო წვენი მეტაქსეებიც და ბიზნესმენებიც ზევიდან
უყურებდნენ.

აგერ საზოგადო მოღვაწე ლემკუსი “შევროლეს” საჭესთან ჯდება.
საბჭოთა კავშირში ის პროუესიული წამომწყები იყო – აწყობდა
მასობრივ სეირნობებს, საპირველმაისო დემონსტრაციებისთვის სა-
დღესასწაულოდ რთავდა ჯანმრთელობის კერებს, წერდა საიუბი-
ლეო სიტყვებს, კანტატებს, გაღექსილ ინსტრუქციებს ავტომოყვარულ-
თათვის, თამადაობდა ახალგაზრდების ქორწილებში და ფულს თამა-
დობითაც შოულობდა. თხზავდა საეკლესიო რეპრიზებს. მაგალი-
თად, აი, ასეთს:

- ვასია, მოწყენილი რატომ ხარ?
- ხემ თვალწიხ კაცი გუბეში ჩავარდა.
- ამიტომ წაგიხდა გუნება?
- რა თქმა უნდა!.. ის კაცი ხო მე ვიყავი!”

რუსეთი მას პოლიტიკური დევნის გამო დატოვა. დევნა კი აი
ასეთ კომძარულ უასრობას მოჰყვა:

შეიარაღებული ძალების მესამოცე წლისთავზე ლემკუსმა კან-
ტატა დაწერა. კანტატა იფიცურთა სახელში იქნა შესრულებული, ის

წამყვანის ტექსტს კითხულობდა. დარბაზში ექვსასზე მეტი ფლოტისა და არმიის წარმომადგენელი იჯდა, დინამიკები ზეიძნ მოულოდნელად გადასცემდნენ. სასულე ორკესტრი მის ზურგს უკან იყო განლაგებული.

თავიდან ყველაფერი შესანიშნავად მიდიოდა. დეკლამირებისას ხან ჯარისკაცის ქუდს წამოიცივამდა თავზე, ხან მატროსის უსახელო ქუდს.

კანტატა ასეთი სიტყვებით მთავრდებოდა:

ეროვნული
ზიზღით

ჩვენს მშვიდობიან სიხმრებს იცავდით,
მტკიცეხი გახდით გრანიტზე უფრო...
გმირობისათვის თქვენ – დირსეულებს,
მშობლიური პარტია ჩვენი
დირსეულად დაგასახუქრებთ!..

უკანასკნელი ფრაზა დემკუსმა განსაკუთრებულად ხმაძაღლა და მგზნებარედ წარმოთქვა – “თქვენ – დირსეულებს, პარტია ჩვენი დირსეულად დაგასახუქრებთ!..” ამ დროს, ხად იყო და ხად არა, თავზე სცენის საპირწონე, ანუ, უბრალოდ, თორმეტკვილოგრაძიანი ბრეხენტის ტომარა დაეცა.

გულწასული დემკუსი იატაკზე გაიშხლართა, მაყურებელი მხედლოდ მისი საკონცერტო ფეხსაცმლის შეღახულ ძირებსდა ხედავდა.

ორიოდე წუთში დარბაზი მიღიციონერებით აივსო. კიდევ სამი წუთი და მოულოდნელად შენობა უკვე გარშემორტყმული იყო. დემკუსი მოასულიერეს, მაგრამ მაშინვე დააპატიმრეს კიდევაც.

კა-გუ-ბეს მათორმა დივერსიაში დააღანაშაულა, ირწმუნებოდა, ყველაფერი წინასწარ გათვალა, კომუნისტური პარტიის დისკრედიტაციისათვის წამყვანს ტომარა განგებ ჩამოაძხოო.

– კი, მაგრამ, წამყვანი ხომ მე თვითონ ვიყავი! – თავს იმართლებდა დემკუსი.

– მით უმეტეს!.. – არ ცხრებოდა მათორი.

მოკლედ, დევნა დაუწყეს, აუკრძალეს იდეოლოგიური საქმიანობა, სხვაგვარ სამუშაოზე კი დემკუსს წარმოადგენა არ აქონდა.

ბოლოს იძულებული გახდა, ემიგრაციაში წასულიყო. ოთხი თვე იქ თავისი სპეციალობით მუშაობდა, ემიგრანტებისათვის ნიაგარაზე მახლობრივ ექსკურსიებს აწყოდა, უძღვებოდა სუფრებს, თამადაობდა, წერდა დექსებს, გართმულ განცხადებებს, სადღეგრძელოებს, კანტატებს... მაგალითად, მე მისი ერთი ასეთი სტროფი მახსოვს:

კა-გუ-ბესაგან წუთისოფელგამწარებულებს
გვახსოვს სიმწარე ყოველი წყენის!
დე, ამერიკამ, მშობლიურმა,
დაგვიფაროს მტრისაგან ჩვენის...

სამწუხაროდ, დემკუსს ცოტას უხადინეს. თან ამახობაში მეორე მვიდიც ეყოლა და სწორედ ამ მდგომარეობაში იყო, რომ ბაპტისტები გააცნეს.

ბაპტისტები კი, მოგუხსენებათ, რუსი ემიგრანტების ყურადღების მიპყრობას ცდილობდნენ – იქ მათ თავიანთი კაცი სჭირდებოდათ და აი, დემკუსი მათ სათანადოდ შეაფასეს – იყო კარგი მეოჯახე, სიგარეტს არ ეწყოდა, რაც მთავარია, არ ღოთობდა.

ასე გახდა რელიგიური მოღვაწე. სათავეში ჩაუდგა რომელიღაც საიდუმლოებით მოცულ ტრანსმსოფლიო რადიოს, მიჰყავდა რეკლამარული გადაცემა – “როგორ ვიხილოთ დემკუსი?”

გახდა ღვთისმოსავი და სეკულიანი. თვადებს დახრიდა და ჩუმადა ჩაიბუტბუტებდა: “ფირა, ხადიდად, ღვთის ხებით, ხბოს ხორცს ხომ მომიმზადებ?”

ხვენს რაიონში ლეკმუსს ყველა თაღლითად თვლიდა.

აი, ქუჩის კუთხეში უძრავი ქონებით მოვაჭრე არკაშა ლერხერმა შექმნილია — ეტეობა, საუხმისათვის რაღაც განსაკუთრებული საკმაში დასჭირდა.

ლერხელმა კარიერა ბელორუსის ტელევიზიაში რეჟისორობით დაიწყო. მისი ცოლიც იმავე ტელევიზიაში დიქტირებად მუშაობდა.

იყო მეგობრული, ბედნიერი ცოლ-ქმარი, პქონდნათ კარგი ბინა, ორი ხელფასი, პყავდათ ვაჟიშვილი მიშანია და ავტომობილი.

საბჭოეთში არკადი ლერხერს საუკეთესო პროფესიონალად თვლიდნენ. მის ტელენარკვევებს შენელებული გადაღებებით გატაცებაც კი ვერაფერს აკლებდა. მათში გრაციოზულად დაცორვაკდნენ კადმეურსეობის შავრა ცხენები, ხელა იშლებოდა ყვავილები, ტაღლების თავზე ლამაზად დაღიყლიყვებდნენ თოღიები... ლერხერს პარმონია ხიბლავდა, მას იმპრესიონისტად თვლიდნენ. მის მოკლემეტრაჟიან ფილმებს — იმპრესიონისტურად.

ირგვლივ კი სოციალისტური რეალიზმით გაჯერებული ცხოვრება ღუღდა. კელედს იქით ვინმე ბერენდევევი ცოლს უტყაპუნებდა... ფანჯრის ქვეშით ღოთები ხმაურობდნენ... ტელესტუდიის ღირექტორი პირწავარდნილი ანტისემიტი იყო.

და ლერხერებმა ემიგრაციაში წასვლა გადაწყვიტეს, მით უმეტეს, იმ დროს უკვე ბევრი ტოვებდა ქვეყანას, მათ შორის მათი უახლოესი მეგობრებიც.

ამერიკაში ლერხერმა დაახლოებით ერთი წელი მხარ-თემოზე წამოწოღიღმა გაატარა. მისი ცოლი უკვე "აღუქხანდერსში" მუშაობდა გამყიდველად, ვაჟიშვილი ებრაულ სკოლაში დადიოდა. თვითონ მხოლოდ ტელევიზიაზე ოცნებობდა. ამასთან, ტიპურ ემიგრანტს არაფერი უგაედა, თავს არ ასაღებდა სახელმწიფო პრემიის ღაურეატად. არ ფანტაზირობდა თავის დისიდენტურ დამსახურებაზე, დასავლური კულტურა კრიზისს განიცდისო, არ ამტკიცებდა.

ერთხელაც მეგობრებმა იმ პროდიუსერს შეახვედრეს, ვისაც რუსული კლასიკის გადაღება უნდოდა და სღაგური წარმოშობის რეჟისორს ეძებდა.

- შეხვედრა რესტორან "ბლოუ-აპის" ტერასაზე შედგა.
- რეჟისორი ხართ? — პკითხა ამერიკელმა.
- არა მგონია, — უპასუხა ლერხერმა.
- ესე იგი?
- ამ ერთ წელიწადში ძღიერი დეგრადაცია განვიცადე.
- ამბობენ, რომ რეჟისორი იყავით?
- ვიყავი, უფრო სწორად, ვითვლებოდი. რეჟისორად სამოცდაშვიდში დავიწყე მუშაობა, მანამდე დამხმარულ ვმუშაობდი.
- რეჟისორის დამხმარულ?
- დიახ. იმად, ვისაც არეის მოსატანად დაარბენინებენ.
- ამბობენ ნიჭიერი რეჟისორი იყოთ...
- ნიჭიერი? პირველად მესმის. ის, რასაც ვაკეთებდი, არახოდეს მაკმაყოფილებდა...
- თ'კვი... მე კლასიკის ეკრანიზაციაზე ვმუშაობ.
- ხეძი ახრით, ყოველი ეკრანიზაცია ნაგავია.
- ეს კომპლიმენტია?
- მინდაღა მეთქვა, უპირატესობას რაიმე ორიგინალურ თემას მიეცემდი-მეთქი.
- მაგალითად?
- მაგალითად, თემას ბუნების შესახებ.
- აქ მოსაუბრეებს შორის ღრმა უფსკრული განხდა, რომელიც სულ უფრო ღრმავედებოდა.
- ბუნება წამგებიანია, ამოგება არა აქვს, — ამბობს იანკი.

– ხელოვნება არ იყიდება!.. – ცხარობს ლერნერი.

და ამის შემდეგ სამი თვე ლერნერმა ისევ მხარ-თემოზე წამოწალიდმა გაატარა, თუმცა მისი ფინანსური მდგომარეობა არც ისე ცუდად იყო.

ჩანს, ლერნერს მატერიალური კეთილდღეობის რაღაც თანდაყოლილი ნიჭი ჰქონდა. დარწმუნებული ვარ, სიმდიდრე და სიღარიბე, ისე როგორც თმის ფერი ან, დავუშვათ, მუსიკალური ხმესა ადამიანის თანდაყოლილი ნიჭია. ერთი ღარიბად იბადება, მეორე – მდიდრად, ფული აქ არაფერ შუაშუა.

მდიდრებს უმძიმეს პირობებში მყოფ ხეკებს შორისაც შევხვედრივარ, ღარიბებს – ბანკის ადმინისტრაციის უმაღლეს მონღეებს შორისაც...

ღარიბები ხარაღს ყოველგვარ ვითარებაში ითმენენ. ღარიბებს იმისთვისაც აჯარიმებენ, მათმა ძაღლმა სადმე უადგილო ადგილას რომ მოისაქმოს. ღარიბს შემთხვევით ხურდა ფული რომ დაუკარდეს, აუცილებლად ღიუკში წაგარდება. მდიდრებისთვის კი ყველაფერი პირიქითაა. ფულს ისინი ძველი პიჯაკის ჯიბეებში წახულობენ, ლატარიაში იგებენ, შორეული ნათესავეები შემკვიდრეობით აგარაკებს უტოვებენ, მათი ძაღლები უხვად ჯიღდოვდებიან გამოფენებზე.

როგორც ჩანს, ლერნერი მდიდრის ქუდბელით იყო დაბადებული. ჯერ იყო, ადგილობრივი დახტისტის ნიუჯაუნდლენდმა უკბინა და ხარაღის ასახაზდაურებლად ბლომა ფული გადაუხადეს. მერე ერთმა იმ ბერიკაცმა მოძებნა, იმპერიალისტური თმის წინ ლერნერს ბაბუისაგან სამი თქროს თუმბიანი რომ ისესხა და სამოცდაათი წლის შემდეგ ის სამი თუმბიანი რამდენიმე ათას დოლარად იქცა. ამის შემდეგ ლერნერს კიდევ ერთმა ნაცნობმა მიაკითხა:

– რაღაც თანხა მაქვს, გამომართვი და შეინახე, იღონე, თუ შეიძლება, ხედმეტად ნურაფერს მკითხაე.

ლერნერმა ფული გამოართვა, კითხვები, რა თქმა უნდა, არ დაუსვამს, უხარებოდა.

ერთ კვირასაც არ გაეკლო, რომ მისი ის ნაცნობი ატლანტიკ-ხიტიში მოკლეს.

შედეგად იმ ფულით ლერნერმა საუცხოო ბინა იყიდა. ბინა ერთ წელიწადში ერთიორად გაძვირდა, გაყიდა და სამი ახალი ბინა მყიდინა. მოკლედ, უძრავი ქონებით ვაჭრობა დაიწყო.

დივნიდან ის ახლა კიდევ უფრო იმუიათად დგებოდა, ფული კი მოედინებოდა და ლერნერიც ხელგამდიდრად ხარჯავდა.

ამერიკაში ცხოვრების მთელი თარმეტი წლის განმავლობაში მხოლოდ ერთადერთი წიგნი იყიდა. წიგნს მეტად შთაბეჭდავი სახელწოდება ჰქონდა – “როგორ დავხარჯეთ სამახი დოლარი საუხმისთვის”...

საუხმის შემდეგ ლერნერი ტელეფონს გათიშავდა და თვლემდა, სიგარეტის მოწვევაც კი უხარებოდა...

მგონი, გამოგრძელდა მესავალი, დროა, დავუბრუნდეთ მარუსია ტატაროვიჩს.

ქალიშვილი კარბი ოჯახიდან

მარუსიას მამა – ფიოდორ მაკაროვიჩი საწარმოო-ტექნიკური კომბინატის გენერალური დირექტორი გახლდათ. დედა – გალინა ტიმოფეევნა, ქალაქის ყველაზე მსხვილ სამკერვალო ატელიეს განაგებდა.

მარუსიას მშობლები კარიერისტები არ იყვნენ. პირიქით, თავმდაბალი, მოკრძალებული ადამიანების შთაბეჭდილებას ტოვებდნენ. ფიოდორ მაკაროვიჩს, მაგალითად, ერიდებოდა ტრამვაიში ასვლა. ამიტომაც ქალაქკომის მავი მახჭახით დადიოდა, ოფიციალტების ეძინოდა და სურსათს ე.წ. “დახურული გამანაწილებლიდან” იღებდა.

რაც შეეხება გალინა ტიმოფეევას, ხმაურსა და აურხაურს ვერ იტანდა, არც უვარგისი თანამშრომლის გაშვება შეეძლო, ამიტომაც მოხსნით ხაღხს ადგილკომი ხსნიდა, დაჯილდოებით კი სტახანოვლებს თავად გალინა ტიმოფეევას აჯილდოებდა.

მარუხიას არც მამა იყო კარიერისათვის განხილვი და არც დედა, ამას მათ სამოქალაქო გარემოება აიძულებდა.

არის მონაცემები, რომელიც სწრაფი ნომენკლატურული აღმაშენებლის გარანტიას წარმოადგენს. ამისთვის საჭიროა მისი მრავალი და პრიმიტიული რამ — უნდა იყო რუსი, პარტიული ნიჭიერი და დაკვირვებულნი. ამასთან, ყველა ეს თვისება აუცილებელია, ერთის გამოკლებაც კომბინაციას ახრს უკარგავს.

რუსი, პარტიული, ნიჭიერი, ღლითი — არ ვარგა. რუსი, პარტიული, დაკვირვებულნი, მაგრამ არც ისე ნიჭიერი — არ გამოდგება. ყველა ამ თვისების მქონე და უპარტიო — ნდობას არ იმსახურებს და, ბოლოს — დაკვირვებულნი, ფხიხელი, ნიჭიერი, ებრაელ-კომუნისტი — უბრალოდ, გამაღიზიანებელია.

აი, მარუხიას მშობლები კი ოთხივე ამ თვისებით იყვნენ შექცეული. იყვნენ რუსები, დაკვირვებულნი, პარტიულნი და ძალიან ნიჭიერნი — თუ არა, მიღებული წესების უსიტყვო შემსრულებლები მაინც.

ისინი ჯერ კიდევ ომამდე შეუღლდნენ. ოცდასამი წლის ფილოდორ მაკაროვიჩი ინჟინერი იყო, გალინა ტიმოფეევას — მკერავი-მოტორისტი.

მერე 1938 წელი დადგა.

რა თქმა უნდა, ეს ძალიან ცუდი დრო იყო. ოღონდ — არა ყველასათვის. უმეტესობა დენაევსკის მხიარულ მუსიკაზე ცეკვავდა. გარდა ამისა, დღითიდღე სულ იაფდებოდა და იაფდებოდა ყველაფერი. ერთი კილოგრამი ხიხილადა ცხრამეტი მანეთი ღირდა და ყოველ ფუხის ნაბიჯზე იყიდებოდა.

რა თქმა უნდა, ხერუტდნენ უდანაშაულო ადამიანებს. მიუხედავად ამისა, ერთის დახვრეტა სხვა ათის სასიკეთოდ ხდებოდა. ერთი მარშალის დახვრეტა ათი მისი თანამშრომლის დაწინაურების საწინდარი იყო — გათავისუფლებულ ადგილზე გენერალის აწინაურებდნენ. ამ გენერალის ადგილის პოლკოვნიკი იკავებდა, პოლკოვნიკს მაიორი ცვლიდა. შესაბამისად წოდებებს უმატებდნენ კაპიტნებსა და ლეიტენანტებს.

ერთი მიხისტრის დახვრეტას ათობით სამსახურეობრივი გადაადგილება მოსდევდა, თანაც მხოლოდ ზევით. ქვედა ბიუროკრატიის წარმომადგენლები სამსახურეობრივ კიბეზე ზევით-ზევით აღიოდნენ.

ქარხანაში, სადაც ფილოდორ მაკაროვიჩი მუშაობდა, რვა კაცი დააპატიმრეს, მათ შორის — სამქროს უფროსიც და მისი ადგილი ფილოდორ მაკაროვიჩმა დაიკავა.

იმ ფაბრიკაშიც, სადაც მისი მეუღლე მუშაობდა, ბრიკადირი დაიჭირეს, ხოლო მის ადგილას გალინა ტიმოფეევას დააწინაურეს.

დაჭერები ორ წელიწადს გაგრძელდა. ამ ორ წელიწადში ფილოდორ მაკაროვიჩი ერთი პატარა წარმოების მთავარი ტექნოლოგი გახდა, გალინა ტიმოფეევას — საკაჭრო განყოფილების გამგე.

მერე ომი დაიწყო და მეტალურგიული ქარხანაცა და სამკერვალო ფაბრიკაც სოვოსიბირსკში იქნა ევაკუირებული. სოვოსიბირსკში ფილოდორ მაკაროვიჩსა და გალინა ტიმოფეევას ქალიშვილი შეეძინათ. ქალიშვილს მარუხია დაარქვეს.

მარუხიას მშობლები დრმა ზურგში იყვნენ საჭირონი. თუმცა უამრავმა ადმინისტრაციულმა მუშაკმა თავი შუა ფრონტზე ამოყო.

მათ შორის საუკეთესოები დაიღუპნენ, ფიოდორ მაკაროვიჩი და გალიან ტომოფეევსა კი დააწინაურეს. ვინ გაბუდავდა, ვინ უსაყვედურებდათ?!

მეოცე საუკუნის სამოციანი წლებისთვის მარუსიას მშობლები უკვე მყარად იყვნენ დამკვიდრებულები საშუალო ნომინალურულ რგოლში. ორივე საწარმოს ხელმძღვანელი, ორივე პედაგოგიური საბჭოს დეპუტატი იყო. სარგებლობდნენ ყველა სათანადო პრვილეგიით: პქონდათ უშუქლებელი ბინა, ავარაქვიანული ფისური ავეჯი, ფანჯრებს ქვემოთ ორივეს სამსახურის მანქანა იდგა.

საწარმო, რომელსაც ფიოდორ მაკაროვიჩი ხელმძღვანელობდა, ხანმოკლედ ითვლებოდა. 1970 წელს საწარმო დეინოდ იღის ბრეჟნევი მა მოინახულა და ფიოდორ მაკაროვიჩმა თავი მის წინაშეც იხაზა.

“ბაღახზე სიარული აკრძალულია”, – ეწერა ქარხნის სამმართველოს კორპუსის წინ ხელმიშვებული გახონის ფირნიშზე.

გენერალური მდივანი საწარმოს ოქტომბერში უნდა სწავლიდა. იმის გამო, რომ იმ დროისთვის ბაღახი უკვე გაყვითლებული იყო, ფიოდორ მაკაროვიჩმა განკარგულება გასცა, პუდუერიზატორით შექვლებათ და გახონი მართლაც მწვანედ გადაბიბინდა.

ხამოვიდა ბრეჟნევი. მცველებით გარშემორტყმულმა შენობის წინ გახონს შეხედა და იხუმრა:

– მაშ, აკრძალულია, არა, ზედ სიარული? აბა, ერთი ვცადოთ!

და მტკიცედ გადააბიჯა ბაღახზე.

ყველამ გაიცინა, უცებ ყველამ ტაში დასცხო. ფიოდორ მაკაროვიჩის სიცილისგან მისასაღძებელი ადრეხი ხელიდან გაუვარდა, მაგრამ ბრეჟნევი გადაეხვია და უთხრა:

– აბა, არწივო, მანვეზე შენი საწარმო!

გენერალური მდივანი იმ დღიდან ტატაროვიჩის ყოველთვის მფარველობას უწევდა.

მარუსია უზრუნველყოფილ, ბედნიერ ოჯახში იზრდებოდა. ეზოში მის გარშემო მუდამ დამჯერი, ღამაზად ნაცმული ბავშვები ტრიალებდნენ. სახლი, სადაც ტატაროვიჩები ცხოვრობდნენ, ქალაქის კომიტეტისა იყო და სახლის წინ საგანგებოდ დადგმულ ჯიხურში დღედაღამ მილიციონერი მორიგეობდა, ვისაც, ცოტა არ იყოს, ეძინოდა კიდეც იქ მცხოვრებლების.

ტატაროვიჩების ქალიშვილი უკომპლექსო, ბედნიერი გოგონა იყო. სკოლაში კარგად სწავლობდა, დადიოდა სამედიცინო ცენტრზე. პქონდა როიალი, ფერადი ტელევიზორი, პყავდა ძაღლი, მეცადინეობდა კეთილსინდისიერად, ეწეოდა მშვიდ, ჯანსაღ ცხოვრებას, დადიოდა კინოთეატრებსა და მუსეუმებში.

ფიზკულტურა სქესობრივი მომწიფების ტვივიდს უმსუბუქებდა.

სკოლა რომ დაამთავრა, კულტურის ინსტიტუტში ყოველგვარი ვართულების გარეშე მოეწყო. ამ ინსტიტუტდამთავრებულები, როგორც წესი, მხატვრული თვითშემოქმედების განხრით იწყებდნენ მუშაობას, თუმცა მარუსია დარწმუნებული იყო, მშობლები დაესმარებოდნენ და რაიმე უკეთეს სამუშაოს იშოვიდა, ვთქვათ, რადიოში ან ისეთ უფრხალში, სადაც მუსიკაზე წერდნენ.

ცამეტი წლიდან ირგვლივ მუდამ ინტელიგენტი, კარგად აღზრდილი ჭაბუკები ეხვივნენ. გოგონა ისე იყო მათთან მეგობრობას შეჩვეული, სიყვარულზე თითქმის არ ფიქრობდა, თუმცა თითოეული იმ ახალგაზრდათაგანი ტატაროვიჩების ტასწერსტა, პირმშვენიერი და მხიარული ქალიშვილის ერთგული თაყვანისმცემელი იყო, თითოეული მხად იყო, ცოლად ეთხოვა იგი.

მაგრამ, გამოვიდა ისე, რომ მარუსიას ებრაელი შეუყვარდა...

ყველა, ვისაც ბედნიერი ბავშვობა ჰქონია, საკუთარ თავს ხშირად უნდა პკითხავდეს, რით გადაიხდის ამ ბედნიერებისათვის? რას მოუტანს ხილამაზე, ჯანმრთელობა, უხრუნველი ხასიათი? რა ფასად დაუჯდება მდიდარი, მოყვარული მშობლები? და აი, ცხნოვიცის მარუსიამ ებრაელი, თანაც უცხოური გვარის ებრაელი - ცხნოვიცური შეიყვარა.

ეროვნული

ზიზღიერება

ებრაელი არხებითად, გვარი, პროფესია და გარეგნობაა. არიან ზრდილი, დელიკატური, წესიერი პროფესიის, კოსმოპოლიტიკური გარეგნობისა და ნეიტრალური გვარის ებრაელები, მაგრამ მარუსიას რჩეული ახეთი არ გახლდათ.

მას მუდამ სახელითა და გვართ მოიხსენიებდნენ - ღაზარ რუვიძოვის ცხნოვიცური. იყო გამხდარი, გრძელცხვირა და თმასუჭუჭა. სწავლობდა ეოლოინოზე დაკურას და ქალიშვილმაც ის სწორედ ამ სივამხდრის, ნიჭიერების, ერუდიციის, სარკასტული იუმორისათვის შეიყვარა.

მარუსიას მშობლები, მართალია, ანტისემიტები არ იყვნენ, მაგრამ ძალიან დარდობდნენ, თუმცა გალინა ტიმოფეევას არაოფიციალურ ვითარებაში ხშირად უთქვამს:

- სამუშაოზე მირჩევნია ებრაელი ავიყვანო, ყოველ შემთხვევაში, არ იფოთებს მაინც...

- გარდა ამისა, - დასძენდა ფიოდორ მაკაროვინი, - ებრაელი სხვა თუ არაფერი, ჭკუით მაინც იპარავს, წარმოებიდან ის მიაქვს, რაც საჭიროა, რუსს კი, რაც ხელთ მოხვდება, ყველაფერი...

რაც მთავარია, მარუსიას მშობლებს ცხნოვიცური საუჭუკო პიროვნებად მიაჩნდათ - ყოველდამ დასაყდეთის რადიოს უხმუნს, დაბადეულიანი დახურული ფეხსაცმელი აკვია, გაუთავებლად ხუმრობს, მარუსიას იდეურად მოუღებელ წიგნებს - ბებელს, პლატონოვს, ლიშჩენკოს აკითხებო.

ებრაელი სიძე ხომ ტრაგედიაა, - ფიქრობდა ფიოდორ მაკაროვინი, - მაგრამ ებრაელი შვილიშვილი უკვე კატასტროფაა, ამის წარმოდგენაც შეუძლებელია.

გადაწყვიტა, დაღაპარაკებოდა ცხნოვიცურს, ფული შეეთავაზებინა, მაგრამ ტიმოფეევმა უფრო წინდახედული აღმოჩნდა.

ცხნოვიცურს დაპატიუება დაუწყო. სრუნვასა და ყურადღებას არ აკლებდა, თან მასთან ერთად გოვოროვის, ნიხიბაბინის, ლინეცკის, შუმეიკოს ვაკეშივილებს პატიუებდა (გოვოროვი მარშალი გახლდათ, ნიხიბაბინი - სამხატვრო აკადემიის აკადემიკოსი, ლინეცკი - ფირმა "სოფრაბტის" დირექტორი, შუმეიკო - ცენტრალური კომიტეტის ინსტრუქტორი). ცხნოვიცური ამ საზოგადოებაში თავს აბუხალაკივით გრძნობდა. დედამისი კონდექტორი იყო, მამა ფრონტზე პეავდა დაღუპული.

ტატაროვისებთან თავმოყრილი ახადგაზრდები სამხრეთსა და ბალტიისპირეთში იხვეწებდნენ, ყვეათ საუცხოოდ, უყვარდათ რუსტორნებში და თიატრალურ პრემიერებზე სიარული, ჯაზის ჩანაწერებს გადაამყიდველებთან ვიდულობდნენ.

ცხნოვიცურს კი ჯიბეში გახკრეტილი შაურიანიც არ ედო, მის მაგიერ ფულს მარუსია იხდიდა.

და ცხნოვიცურმა შეიძულა მარუსიას მეგობრები, გონებაჩლუნგებს, ხეპრეებს, ცინიკოსებს ეძახდა. თუ ეტყოდნენ, მანგო მიირთვით, თვალებს ხერვიულად მოჭუტავდა:

- მე პურის ბურახი მირჩევნია!

მეგობრულად თუ გამოელაპარაკებოდნენ, წარბშეკრული პასუხობდა:

– მირხენია, ხიხუმეს ვუხმენდე!

ბოდოს მობეზრდა მარუსიას ცეხნოვიცერი და ფეოდოროვი შეიყვარა.

გენერალ ფეოდოროვის ვაჟი ქორუგოელზე სწავლობდა. ეს იყო ახალგაზრდა ემაწვილი, მიხარული, დამახს და უპრობლემო. ცხოვრებით გაღაღებულსა და უხრუხველს სხვაგვარად უხრუხველზე წარმოდგენა არ აქონდა.

ჰყავდა მამა, ვისითაც შეეძლო ეამაყა, აქონდა ბინა შხარხის ქუჩაზე, სადაც მხოლოდ ბებიათან ერთად ცხოვრობდა. აქონდა აგარაკი, მოტოციკლი, საყვარელი პროფესია, ჰყავდა ძაღლი და აქონდა სახადირო თოფი. მისი ერთადერთი სახრუხავი კარგ თჯახში აღზრდილი ახალგაზრდა, მომხიბვლელი ქალიშვილი და მასზე დათჯახება იყო.

მეხუთე კურსზე დიმა ფეოდოროვი ის-ის იყო ცოდის შერთვა გადაწყვიტა რომ მარუსია ტატაროვისი გაიცხო და ერთ კვირასაც არ გაეყო, ქორწინების სახლის მარმარილოს კბეზე უკვე ხელმოწერილუბი ჩამოდიოდნენ, ერთი დღის შემდეგ კი საქორწილო მოგზაურობაში უკვე ყირიმის ვზას აღზენ.

იმდე შემოდგომაზე ახლადქორწინებულები მშობლებმა ორთახიანი ბინით დაასახუქრეს.

ახე დაიწყო დიმასა და მარუსიას ცოდ-ქმრული ცხოვრება. დიმა მოუღ დღეებს აკადემიაში ატარებდა. მარუსია დაპლომის დასაცვად ემხადებოდა – მისი სადიპლომი თუმა “სამეჯლისო ცეკვების ესთეტიკა” იყო.

სადამოებს ცოდ-ქმარი ტელევიზორის უყრებასა და საუბარში ატარებდა. შაბათობით კინოში დადიოდნენ, იღებდნენ და სტუმრობდნენ საცნობ-შეგობრებს.

მარუსია დარწმუნებული იყო, რომ დიმა უყვარდა – ის ხომ თვითონ აირნია!

ჭკვიანი, მხრუნველი, წესრიგის მოყვარული დიმა უწესრიგობას ვერ იტანდა, ყოველ დღეა ბლოკნოტში რუბრიკების მიხედვით – “მოვიფიქრო”, “გავაკეთო”, “დავრეკო” – ჩანაწერებს აკეთებდა. სოფჯერ ამგვარ რამეებსაც იწერდა: “არ მიყვხადმო ვიტალი დუცენკოს”, ანდა – “აღუშკოვისის ქაჯობას სიმშვიდით ვუპასუხო...”

შაბათს ჩანაწერი “მაშა” – კინოს, თეატრს, რესტორანში ვახშამსა და სიყვარულს ნიშნავდა.

დიმა ამბობდა: – არა, პედანტი არა ვარ. უბრალოდ, ვცდილობ თავი ქათხისაგან დავიცვა...

დიმა კარგი ადამიანი იყო, მისი ჩაკლი უნაკლობა გახლდათ, მაგრამ ჩაკლი ხომ შეტად იხიდავს ადამიანებს, ვიდრე დირსება, ანდა, როგორც მინიმუმი, უფრო ძლიერ გრძნობებს იწვევს!

ერთი წლის შემდეგ მარუსიამ დიმა შეიძულა, თუმცა ხიბულვილის გამოხატვაში ხელს დიმას წუნდაუღებელი საქციელი უშლიდა. მიუხედავად ამისა, ერთად მაინც მშვენიერად ცხოვრობდნენ. მაგრამ, ეს რომ უბედურებაა, ცოტა ვინმემ თუ იცის... უბედურებაა, როცა ყველაფერი კარგად იწყება, ბოდოს კი შეიძლება კატასტროფით დაძთავრდეს.

და დამთავრდა კიდევაც. ჯერ დიმა მამა – გენერალი გარდაიცვალა. მერე მისმა დოთმა დედამ თავი საგიჟეთში ამოყო, რის შემდეგაც სამი ძმა და ერთი და ქონების გაყოფაზე მამახისხლად წაიკიდნენ.

გენერლის სახლის ყველაზე ძვირფასი ნივთი – სტადიონის ჩანუქარი მაში და ღადის თვლებით მოტკვილი ორდენი პროკურორის მიერ კონფისკებულ იქნა.

ერთ თვეში დიმა ჩვეულებრივ რიგით ადამიანად იქცა, საშუალო ნიჭის მიხანსწრაფულ, შრომისმოყვარე ასპირანტად.

სოკაჯერ მარუსია გაღიხიანებული ეტყოდა:

- დათვერი მაინც!
- რაზეც დიმა პასუხობდა:
- ღოთობა ეს ნებაყოფლობითი სიგიჟეა.
- მარუსია არ ცხრებოდა:
- იტყვიანე მაინც!
- ეტყვიანობა სპეკულაციური თავის მიმართ შურისძიების მსახურად.

ქართული ენის ინსტიტუტი

შეცდომების გამო... - პასუხობდა დიმა.

ჩველაზე ძველი გამოცდა ბედისგან განებივრებული ადამიანისთვის მოულოდნელად თავს დატეხილი ბედუკუდმართობაა. დიმა სულ უფრო დაბნეული დადიოდა, გულგატეხილი და მოწყენილი იყო იმის გამო, რომ რცხვენიდა და მარუსიას მშობლებისაგან ფიხანსურ დახმარებაზე უარს ამბობდა. რესტორანში ახლა მხოლოდ მრგვალი კატლეტს და კომპოტს სჯერდებოდა. საზღვარგარეთულ კონტინენტს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში იცვამდა.

ბილსის მარუსია დიმას უკვე დაღატობდა, სხვათა შორის, გამუდმებით და განურსევლად. დაღატობდა მეგობრებთან, ნაცნობებთან, ტაქსის მძღოლებთან, კულტურის ინსტიტუტის მასწავლებლებთან თუ ტრამვაიში შემთხვევით გაცნობილებთან. უღაღატა მოულოდნელად გამოიხენილ ცეხნოვიცერთანაც.

თავიდან მარუსია თავის გამართლებას ცდილობდა და ყოველ ნაბიჯზე ტყუოდა. იგონებდა არარსებულ ფაქტულტურ მუცადისებობებს, სემინარებს, დაპარაკობდა თავის მოკვლის განხრახვით ამხანაგთან გატარებულ უძილო დამეხე თუ დურგახვეოში ნათესავებთან მოულოდნელ გამგზავრებაზე. მერე მობეზრდა თავის მართლება და ტყუილი, მობეზრდა ფანტასტიური ამბების მოგონება.

დილით, შინ დაბრუნებისას, გზად თავის თავს უებნებოდა, არა უმაჯს, ტაქსის ან ლიფტში რამეს მოვიფიქრებო...

დიმა შეშფოთებული რომ კითხავდა, აქამდე ხად იყო, მარუსია გაოცებული წამოიძახებდა:

- მე?
- ჰო, - დაუდასტურებდა დიმა.
- როგორ თუ ხად ვიყავი?! შეკითხება კიდევაც! დავუშვას დრო ვინმე ნაცნობთან გავატარე. უფლება არა მაქვს, ნაცნობები მოვიხახულო?

თუ მაინც ჩაეკითხებოდა, მარუსიას უკვე თავი აღარ ქეხდა მართლებას:

- ნათვალე, რომ ესვამდი!. ნათვალე, რომ თავაშვებული ქალი ვარ!. ნათვალე, რომ ცოლ-ქმარი აღარა ვართ!.
- ვის არ იცის, ცოლ-ქმრის თანასწორობა რომ ზღაპარია. უპირატესობა, თუ ეს უპირატესობად შეიძლება ჩათვალოს, იმის მხარესაა, ვისაც ნაკლებად უყვარს.

მარუსიამ თვდაათი წლისამ უკვე საბოლოოდ ირწმუნა, რომ ცხოვრების აზრი მხოლოდ სიამოვნებაში იყო. სიამოვნება - ყვავილეტი, რესტორნები, სიყვარული, უცხოური ნივთები და მუსიკა; უსიამოვნება - უფულობა, საყვადურები, ავადმყოფობა და დახაშაულის გრძნობა. მარუსია სიამოვნებას ეძლეოდა. დიმა ეცოდებოდა, სინდისი ქეხნიდა და ხშირად ეუბნებოდა:

- ვინდა, ვინმე ქალიშვილი გაგაცნო?
- დიმა გაოცებას ვერ მაღაყდა:
- ჰო, მაგრამ, რისთვის?

მაღე დიმა და მარუსია განქორწინდნენ. მარუსია მშობლებთან გადაბარგდა. თავიდან ფოთლორ მაკაროვიჩი და გაღინა ტიმოფეევ-

ნა, მართალია, ცოტა შეწუხდნენ, მაგრამ დიდხანს არ უნერვიულებათ – დიმა ფიფქოვი, როგორც ხოცე მათ უკვე აღარ აინტერესებდათ. ასე და ამგვარად, მარუსია – ქალიშვილი კარგი თჯახიდან – ისევ გასათხოვარი ბრძანდებოდა.

დიდი დრო არ იყო გასული, რომ მარუსიამ ცნობილი დირიჟორი კაუდანოვი შეიყვარა; მერე ცნობილი მხატვარი, პირადად პეიზაჟიზმის მფარველობის ქვეშ მყოფი მარუსიის მხატვრობის საყოველთაოდ სახელგანთქმული ილუზიონისტი მხატვრის დაქვრივებული ქალის ორ ნაწილად ჭრიდა. კაუდანოვიც, მარაფუტდინოვიცა და მადისიც გაცილებით უფროსები იყვნენ მარუსიასზე.

კაუდანოვმა მარუსია ბალტიისპირეთსა და ურალში ამოგზავრა. მარაფუტდინოვთან ერთი წელი აღუპკაში იცხოვრა. ილუზიონისტი მადისთან თვითმფრინავით მოკლე იმიერპოდარეთს შემოუფრინა.

მაგრამ მონოგამიით დაავადებული კაუდანოვი გარდაიცვალა. მარაფუტდინოვი სასულხო კომიტეტის ხელნაწილთ თავის ავადმყოფსა და შეუხედავ მუდღეს დაუბრუნდა. ფრანკფურტში გახტროლეზზე მყოფმა მადისმა მოახერხა და პოლიტიკური თავშესაფარი მიიღო.

მოკლედ, მუსია ყველამ მიატოვა. ამასთან, მისი ცხოვრებიდან მხოლოდ კაუდანოვი წავიდა პატიოსნად, დანარჩენების საქციელი რაღაცით უფრო გაქცევას ჰგავდა.

მარუსია მღელვარებაში შეიპყრო. ყველა მისი მეგობარი გათხოვილი იყო, ყველა თავს მშვიდად და მყარად გრძნობდა, ყველას თავისი თჯახი და თბილი კერა ჰქონდა.

შეიძლება მისი მეგობრები მდიდრულად არ ცხოვრობდნენ, შეიძლება ქმრებსაც დაღატობდნენ, სასტიკად ექცეოდნენ და იბრიყვებდნენ კიდევაც, ახლა ზოგიერთი შეიძლება პირიქით, თვითონ ითმუნდა დაღატკს, მაგრამ გათხოვილები იყვნენ და მარტო იმის გამო, რომ ქმრები აყავდათ, ყველა ურიდებოდა და ყველა პატივს სცემდა.

ამ დროისთვის მარუსიას უკვე ოცდაათი წელი უსრულდებოდა, კარგა ხანია, შვილი უნდა აყოლიოდა და დედა უნდა ყოფილიყო, მაგრამ მშვენიერად იცოდა, რომ ორი-სამი წელიც და ყველაფერი დამთავრებული იქნებოდა.

ამასზე უკვე ამკარად დედავდა. მართალია უცოდლო მამაკაცები გარს უწინდებურად ეხეივნენ, ქალებს უწინდებურად შურდათ, უწინდებურად არც ახლა აქვდა რესტორნები, თეატრი, სერტიფიკატების მაღაზიები, ყველა სიკეთე უწინდებურად მის ხელთ იყო, მაგრამ ვერაფერი ამშვიდებდა.

სწორედ ამ დროს პორიზანტზე ესტრადის ცნობილი მომღერალი – ბრონისლავ რაზუდალოვი გამოჩნდა. მისი სახელი დღეს უკვე აღარავის ახსოვს, სამოციან წლებში კი ხიდზეც, კობზონზეც და დოღინსკიზეც პოპულარული გახლდათ.

რაზუდალოვი მარუსიას ყოველგვარ მოთხოვნილებას პასუხობდა. იყო ღამაში, ნიჭიერი, პოპულარული, ფულის მშოვნელი და, რაც მთავარია, ცხოვრებას მხიარულად, ღაღად, უსრუენველად ატარებდა.

მარუსია რაზუდალოვსაც მოეწონა – ესეც კეთილად აღზავი, პირმშვენიერი, ღალი, მხიარული და თავქარიანი იყო. მალე რაზუდალოვმა და მარუსიამ რაღაც სამოქალაქო ქორწილივით გადაიხადეს.

მომღერალი ხშირად დადიოდა გახტროლეზზე, მარუსიაც თან სიამოვნებით დაჰყვებოდა. თავიდან, უბრალოდ, მის გვერდით იყო –

ხალამობით კონცერტებს უხმენდა, დღისით საკომისიო მაღაზიებში დადიოდა. მერე სამუშაო გამოუჩნდა – აფიშებს უკვეთდა და ადვილობრივ გახეთქებში დადებითი რეცეპსიების საქმეს აგვარებდა. თქვენ წარმოიდგინეთ, ბუღალტრობდა კიდევაც, ვინაიდან მისთვის მაინცდამაინც დიდი პროფესიონალიზმი არ იყო საქმის.

მარუსიას გამოიხეხამდე რაზუდალოვს თვითონ მიჰყავდა თავისი კონცერტები. მაყურებელთან საუბარი მოსწონდა უკვე მთელი წახსკურებით პროვინციაში. მაგალითად, გამოვიდოდა სიციხეში და იტყვოდა:

– ზოგიერთ მომღერალს ღამაში ხმა აქვს, ზოგიერთი, რომ იტყვიან, მოელი გუფით მღერის. აი, მე კი ხმა არა მაქვს.

მერე პატარა პაუსას მოაყოლებდა და დახმენდა:

– არც მოელი გუფით ვმღერი...

ბოდოს ტაშა და სიციღ-ხარხარში ნათქვამს ასე დააგვირგვინებდა:

– როგარ ვმღერი, მართალი გითხრათ, თვითონაც გარცეხული ვარ!

მაღე მარუსიას წამყვანის მოვალეობაც ანდევს და ერთდროულად სამი საკონცერტო კაბა შეუკვეთა, ისწავლა ცხენზე მოხდენილი ჯდომაც.

გამოვიდოდა კედისებიდან სწრაფად, ერთ წუთს გაირინდებოდა პროექტორების დამაბრმავეებელ სინათლეზე, მერე თვალს პირველ რიგში მსხდომებს მოაველებდა და წამოიყვირებდა:

– მიკროფონთან ესტრადის მომღერალთა საკავშირო კონკურსის ღაურეატი ბრინხლავ რაზუდალოვი, – და წუთების სიღიადით დამძიმებულ თავს გრაცითსუღად დახრიდა...

კონცერტები მუდამ დიდი წარმატებით მიდიოდა. იყო თანამედროვე კამერული რეპერტუარი, იყო სიმღერებში თავმკვავებული ინტიმური კიდოც:

შენ მითხარი – არა,

მე გითხარი – დიახ...

შენი კვადი

დიდ ტბორთან დაიკარგა...

შენ მითხარი – დიახ,

მე გავიგე – არა!...

რაზუდალოვი მხიარული კაცი იყო. ფუფს იმ ემოციებით მოიპოვებდა, რა ემოციებითაც ადამიანები უსახდურო სიხარულს, დიდ თავდავიწყებას გამოხატავენ. მღეროდა, ვეკვავდა და ვეკვის დროს ათასგვარ სისუღელეებს წამოიძახებდა – ამაში მას კარგად უხდიდნენ.

მაგრამ მაღე მუსიამ შეიტყო, რომ რაზუდალოვის სიცოცხლის სიუყარული მეტისმეტად შორს მიდიოდა და ცოდიქმრულ დაღობში არცთუ უხაფუძვლოდ დადანაშაულება დაუწყო.

ქმრის ჯიბეებში ხან საპუდრეს ნახულობდა, ხან თმის სარჭს. მისი პერანგები ხშირად პომადით იყო დახვრიდი. და აი ერთხელაც მის საგრძობროში მუცლითმეხდაპრე კახინას დედიშობილას წაახწრო.

იმ დღეს ქმარს ნორების პიუპიტრით სცემა. ოცი წუთის შემდეგ რაზუდალოვი ხცენაზე შავი ხათვლით რომ გამოვიდა, მარცხენა ხელი უხიციოცხლოდ აქონდა ჩამოკიდებული.

ცოდის საუკედურებს ის ყოველთვის როგორიღაც იდიოტური სიცილით პახუხობდა.

უებნებოდა:

– მარია, ეს არახერიოხული საქციელია! მეგონა, ჭკვიანი, კულტურული ქალი იყავი...

მაგრამ ბოლომდე თავისი ხასიათის ერთგული რჩებოდა, ისევე ისეთი მექალთანე და ქალების მოყვარული იყო, თან ტყუილებსაც მიეხვია. გაუთავებელი ტყუილების გამო ენა ბლუსავით ებმოდა. მაშინაც კი ტყუოდა, როცა ამას არავითარი აზრი არა ჰქონდა.

მეგობრები სუძრობდნენ: რა ხუდადლოვს უნდა, თუ რომ მოძრაობს, ყველაფერი თავის ქვეშ მოიქცეოსო...

ახლა უკვე მარუსია იტანჯებოდა ეჭვებისაგან. მარს მთელი დამეები თვალმოუხუჭავად ელოდა. ვერ გაეგო, ახერხებულაქნებოდა, ასე რატომ შეიცვალა?! იქამდეც კი მივიდა, გაგაგონებოდა.

რა ხუდადლოვი შინ რომ მოვიდა, იმ დღესაც უკვე გათყვებული იყო. სახლი ღვინისა და კონსერვის სუნით ააქოთა, იფიცებოდა:

- გესმის, მეგვვიანდით, ვსვამდით, მთელი დამე ხელოვნებაზე ებედობდით...

- სად იყავი?

- იმასთან... აი, იმასთან... გოლოშენკინთან... ბიჭებმა მოკითხვა შემოგიფარეს.

მარუსიამ უბის წიგნაკში იმ ვიდეო გოლოშენკინის ტელეფონის ნომერი მოძებნა და რომ დაურეკა, ქერბილში ქალმა მკვახელ უპასუხა:

- იღია სახაროვიჩი რა ხანია საავადმყოფოში წავს...

განრისხებული მარუსია რა ხუდადლოვს ეცა:

- ესე იგი გოლოშენკინთან, არა? ხელოვნებაზე ებედობდით, არა?

- უცხაურია, პირადად მე იმასთან ვიყავი, - თქვა შემცბარმა რა ხუდადლოვმა.

და აი, მარუსია აქ პირველად დაფიქრდა, რა ექნა, როგორ გაეტარებინა ცხოვრების დარჩენილი დღეები - სიამოვნების შემდეგ დანაშაულის გრძნობა გაეფლავა. უანგარო ქმედების ჯილდო დამცირებდა, გამოდის, ჩაკეტილ წრეში ხარ...

სად არის ბედნიერება? სად არის სხარულის წყარო? როგორ უნდა გაექცე გულსტკივილსა და სასოწარკვეთას? ხუთუ არ მუძღება სიამოვნებას ისე მიეცე, მერე ხინახუღმა არ დაგახრჩოს? - ეს აზრები მოსვენებას არ აძლევდა.

ერთი წლის შემდეგ მარუსიას ბიჭუნა ეყოდა.

ყველაფერი ძველებურად მიუღინებოდა. რა ხუდადლოვი ხშირად იყო გასტროლებზე, მაგრამ, დაბრუნდებოდა თუ არა, ისევე იკარგებოდა მთელი დამეები.

ცოლის საყვადურებზე უმაღლ თავის მართლებას იწყებდა:

- გათგე, მე ხომ მსახიობი ვარ, იმპულსი მჭირდება...

და მარუსია ისე მშობლების სახლში გადაბარგდა. ეს სწორედ ის დრო იყო, როცა გაღინა ტიმოფეევმა პენსიაზე გავიდა.

მოულოდნელად რა ხუდადლოვი ყვავილებითა და შამპანურით გამოეცხადათ. თავის შემოქმედებით წარმატებებზე პყვებოდა. ცენზურას უჩიოდა, ხეში საუკეთესო ხიმღერა - "შენი ბაგიდან მიხდა შევსვა ტკბილი ხექტარი" აკრძალესო...

გაღინა ტიმოფეევს მორიდებლად დედის ეძახდა და უხიროდ ხუმრობდა. მაგალითად, მარუსიას მამას ასე გაეკილიკა:

- ძია ფედია, შენ მე ასე ხუ მიყურებ! კარგად თუ გავერკვევით, შენ არავინ ხარ. მე კი, სხვათა შორის, ფილდორ ტატაროვიჩის სიძე გახლავართ!

შამპანურისა და კონიაკის ხმას რომ მორჩა, ერთი დასტა დაჭმუჭნილი ფული მაგიდაზე დაყარა და გაიქცა. მამა ვარო, არაფრად დაგიდეკა, შვილის მარტო კოცნიდა და ჭკუას არიგებდა:

- იმედი მაქვს, ჭკვიანი და დიდბუნებოვანი ვაჟკაცი გაიზრდები!

სამაგიეროდ, მარუხიას ზოგჯერ სახიფათო კუჭლებიდა, თავს მოვიკლავო, — ქმარს ეძუქრებოდა, რომ სწორედ იმ ხანად რაზე დადოვის რეპერტუარში ერთი ასეთი შლაგერი განხდა:

თავის დახრხოდა თუ გადაწყვიტა,
სახამდე წახვედ მდინარისაკენ,
ჯერ ნემთან მოდი —
ბოლო სიტყვა ვუთხრათ ერთმანეთს.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

მერე მიგიყვან იმ მდინარესთან
და მიგასწავლი გზას მორუგისას...

მარუხიას კი, ისე როგორც ზღაპარში, სწორედ ამ დროს ცეხნოვიცური გამოეცხადა. წასაკითხად “არქიპელაგი გულაგი” მოუტანა და ემიგრაციაში წახვედა ურჩია:

— ფიქტიურად დაქორწინდეთ, მერე კი, როგორც ებრაელები, წავიდეთ.

— სად? — ჰკითხა მარუხიამ.

— მე, მაგალითად, ისრაელში წავაღ, შენ — ამერიკასა ან საფრანგეთში.

— რა მინდა, რა უნდა ვაკეთო საფრანგეთსა ან ამერიკაში?! მერე და რა უღის აქ მამახემს?!

მიუხედავად ამისა, მაინც აუკვიატა ემიგრაციაზე ფიქრი. ჯერ ერთი, მოღაში იყო, თითქმის ყოველ მოახროვნე ადამიანს ჯიბეში მოწვევა ეყო.

დღე არ გადიოდა, კულტურის რომელიმე მოღვაწეს ქვეყანა არ დაეტოვებინა. წავიდა მოქანდაკე ნეიზვესტნი, რათა ამერიკაში თავისი გრანდიოზული პროექტი — “ხე სივოცხლისა” განეხორციელებინა. წავიდა რელიგიური გრძნობებით შეპყრობილი სავა კრამაროვი. უკანონო კონცურტების გამო ციხისთვის თავი რომ აერიდებინა, წავიდა გენიალური ბორია ხაჩიანი. წავიდა მოდიხიდენტო პოეტი კუპერშტოკი, ვინც თავის ერთ-ერთ ლექსში ამაყად აცხადებს:

მემკვიდრე პეშკინის და ბლოკის,
მე ვარ შვილი ებრაელი კუპერშტოკის!

მიდიოდნენ მწერლები, მხატვრები, მსახიობები, მუსიკოსები, სხვათა შორის, არა მხოლოდ ებრაელები, მიდიოდნენ რუსები, ქართველები, მოლდაველები, ლატვიელები, ამტკიცებდნენ, ხვენში ებრაული ხისხლიც სქეფსო. მოკლედ, ემიგრაციის პრობლემა ფართოდ განიხილებოდა შემოქმედებით წრეებში და მარუხიაც სულ უფრო ხშირად ფიქრობდა ამაზე.

ემიგრაციაში რაღაც ირეალური იყო, რაღაც, რაც იმქვეყნიური ცხოვრების იდეას შეგახსნებდა. ესე იგი, შეიძლებოდა ყველაფრის თავიდან დაწყება გეცადა, წარსულის ტვირთისგან გათავისუფლებულიყავი.

შემოქმედებითი ცხოვრება მუხიას არ აეწყო. ბედი არც გათხოვებაში დაჰყვა, ამ მხრივ მისი უამრავი ამხანაგი მასში შურსა და სიმუღვიღს იწვევდა.

მშობლების სახლში თავს ისე გრძნობდა, როგორც მოხუცთა თავშესაფარში. ცხოვრობდა ყოველმხრივ მზამზარეულზე ყოველგვარი რეალური პერსპექტივის გარეშე. ძილი, ტელევიზორი, დეფიციტური სურსათი გამაჩაწილებლიდან და ფიოდორ მაკაროვისის ხელქვეით საქმროები, რომლებიც ცდილობდნენ, მისთვის კი არა, თავი უფრო მამამისისთვის მოეწონებინათ.

მარუხია გრძნობდა, კიდევ საბოლოო და ყველაფერი სამუდამოდ იქნებოდა დაკარგული...

ცეხნოვიცური კვლავაც ისე დაბუჯითებით ურჩევდა ფიქტიურ ქორწინებას, რომ ერთხელაც მარუხიამ უთხრა:

— ადრე ისე ვიყვარდი, როგორც ქალი...

ამაზე ცეხნოვიცერმა უპასუხა:

– ახლა კი ისე მიყვარხარ, როგორც საერთოდ აღამიანი.

მარუსიამ არ იცოდა, უნდა სწყუხიდა ეს თუ გახარებოდა, მაგრამ ბოლოს მაინც გულნატკეპნი დარჩა. ჩანს, ასეთია ქალის ბუნება – არ უყვარს, თაყვანისმცემელს რომ კარგავს, ისეთსაც კი, როგორიც ცეხნოვიცერი იყო...

ემიგრაციაში წახვლა რეალური ჩანდა, მარტამ საქმე-საქმეზე რომ მიდგებოდა, თავს მაშინვე უამრავი პრობლემა წინაშე ხდებოდა.

რა დღეში ჩაცვივდებოდნენ მშობლები? ხანსაც კი მკვირვებდა?... მთავარი მაინც ის იყო, ვერ წარმოედგინა, რა უნდა ეკეთებინა იქ, დასავლეთში?

ცეხნოვიცერთან ერთად ხელის მონაწერად ქორწინების სახელში წახვლაც პრობლემა იყო. საქმროს საამისოდ აღბათ ხეირიანი კონსტიტუციც არ ჰქონდა. ინსტრუქტორს იმას ხომ არ ებუდებოდა, ქორწილი ფიქტიურიათ?..

მერე სინავთგასთან ხელის შეხვედრები, გასაუბრებები უცხოელ ქურნალისტებთან და რაღაც “სამახსოვრო ბუკლეტები” წამსვლელთათვის.

მარუსიამ აკრძალული სახატების გამოყენაზე სიარულს მოუხშირა, საკუთარ “ოლიმპიაზე” მადამოვისა და დომბროვსკის აკრძალულ მოთხრობებს იწერდა, ცდილობდა, კემბიგუეი ორიგინალში წაეკითხა.

მისი მშობლები რაღაცას ხედებოდნენ, მაგრამ დუმდნენ, ამიტომაც მარუსია იძულებული გახდა, ყველაფერი აეხსნა.

რა იყო და როგორ იყო, ამაზე აჯობებს არაფერი ვითხრათ. მით უმეტეს, მსგავსი დრამა არც სხვა უამრავ ნომენკლატურულ ოჯახში გახლდათ იშვიათი.

მშობლები შვილებს დაღატკეპნი აღანაშაულებდნენ, შვილები მშობლებს კონფორმისმისა და ქვეშევრდომული ერთგულებისათვის აკრიტიკებდნენ.

ტირილს, შეურაცხყოფასა და საყვედურებს ხვეწნა-კოცნა ცვლიდა.

ფილდორ მაკაროვიჩმა იცოდა, შედეგად ამას სამსახურის დაკარგვა და პენსია მოუვებოდა. გაღიზიანებული იყო და რაღაცეები უნდა ეთქვა, მაგრამ არაფერი ვითხრათ. მით უმეტეს, მსგავსი დრამა არც სხვა უამრავ ნომენკლატურულ ოჯახში გახლდათ იშვიათი.

ოქტომბერში მარუსიამ და ცეხნოვიცერმა ხელი მიაწერეს, ახალი წლისათვის ნებართვაც მიიღეს და ცხრა იანვარს უკვე ავსტრიაში იყვნენ.

ჩავიდნენ თუ არა, ცეხნოვიცერი სრულიად შეიცვალა. ახლა ის ებრაელი პატრიოტი იყო, ამაყი, ბრძენი და თვსაუ ქედმაღალი. ხვდებოდა პიასის წარმომადგენლებს, ატარებდა ექვსკუთხა ანოლირებულ ვარსკვლავს და ცოლად ებრაელი ქალის მოყვანაზე ოცნებობდა.

ფიქტიური ქორწინების პირობები ცეხნოვიცერმა კეთილსინდისიერად შეასრულა – ცოლი დასავლეთში წაიყვანა, სამაგიეროდ ყოველგვარი ხარჯი მარუსიამ იკისრა, ის კი არა, ხემოდანიც უყიდა.

მადე თითოეული თავისი გზით უნდა წახულიყო. ცეხნოვიცერი ისრაელში გაფრინდა, მარუსია ვიზას ელოდებოდა და ჯერ ისე იცდიდა.

ცეხნოვიცერს შეწუხებულად ეკითხებოდა:

– ისრაელში რა გაგადიდებინებს, იქ როგორ უნდა იცხოვრო, იქ ხომ მხოლოდ ებრაელები არიან?

– არა უშავს, მივესწევი... – პასუხობდა ცეხნოვიცერი.

მარუსია დარდობდა მასთან განშორებას, ის ხომ ერთადერთი აღამიანი იყო მისი წარსულიდან!

მოუხედავად ყველაფრისა, ამ აგრესიული, ამაყი, ქედმაღალი, უიღბლო კაცის მიძარბო რაღაც სიყვარულისმაგვარს გრძნობდა. ხომ იყო გრძნობა მათ შორის! ჰოდა, რახან იყო, რა მნიშვნელობა აქვს, ცუდი იყო თუ კარგი! და თუკი მართლაც იყო, მაშინ სად ან როგორ შეიძლება გამქრადიყო?..

აეროპორტში მარუსიას ცეხილიცერი არ გაუცილებია - სწორედ იმ დღეებში ელი სტკიოდა ლეკუშკას.

ფახჩრიდან უყურებდა, როდის ჯდებოდა ავტობუსში და იდუის იმ დიდი ტვირთის ქვეშ ხალხრად მოუხეშავი ეხვეებოდა, ისე მტკიცედ მიაბიჯებდა, როგორც კარგად გავარჯიშებული უსიხლო. ერთი კვირის შემდეგ ლეკუშკას, რომელიც პოსპიტაღში ტილსტის ფონდის წევრმა - მისის კუკმა წაიყვანა, გადახედვა წარმარებით ამოატრეს. ამ დროისთვის მარუსიას ვიხა შემდეგ დიდი კქონდა.

გავიდა თექვსმეტი დღე და თვითმფრინავი, რომელშიც მარუსია იჯდა, კენედის სახელობის აეროპორტში დაეშვა. მარუსიას ხელში სიმინხის ჩიპების პაკეტი ეჭირა. მის გვერდით უხალისოდ მიბანცალებდა უძილობისგან გაბრუებული, ძილგამოყოლილი ღვეა. თრი ხანის დანახვაზე ბიჭუნა უცებ ხმადაღლა აღრიაღდა და მარუსია შეეცადა, დაემშვიდებინა:

- ღვეა, კარგი, განუმდი!

და დასძინა:

- პირწავარდნილი მამაშენი ხარ, ხმაც ზუსტად მისი გაქვს!..

ხომაღლის ღალუპვის უემღუპ

აეროპორტში მარუსიას დედის მხრიდან ბიძაშვილი ღორა და ღორას მეუღლე ფიმა ელოდნენ. ღორას დედა - დეიდა ნადია რიგით კორექტორად მუშაობდა, მამა - ბიძია საკული ფისკულტურის მასწავლებელი იყო.

ღორა მამის გვარს - მელინდორს ატარებდა.

ტატაროვინები ხევიდან არ უყურებდნენ მელინდორებს. ღორა ზოგჯერ ავარაკზეც მიჰავდათ, ზოგჯერ თვითონაც მიდიოდნენ დერგანეოში, მარუსია ბიძაშვილს კაბებსა და კოფტებს ხუქნიდა:

- ღურჯი კოფტა აიღე, მწვანეს ჯერ ისევ ვიცვამ.

ახრად არ მოსდითოდა, რომ ღორას ეს გულის სტკეხდა. მოკლე, მარუსია და ღორა არ შეგობობდნენ.

მარუსია ღამაში და ქარაფშუტა იყო, ღორა - ნაკითხი, ნაზი და თვინიერი. მისი ხედიანი სახე ბიბლიურად მიანდათ.

ტატაროვინის ცხოვრება მხიარულად და ხმაურთანად მიედინებოდა, ღორას ცხოვრება მთხოშილი და ერთფეროვანი იყო.

მარუსია წეწუნებდა:

- ყველა მამაკაცი ერთნაირად უტიფარია!

ღორა გულგრილად ასწუქდა წარბებს:

- რატომ? ხეში ნაცხობები ძალიანაც კორექტულები არიან.

ამაზე მარუსია აკაყბულად უპასუხებდა:

- ნახე რა, შენც საამაყო!

ტატაროვინები არ გაურბოდნენ მელინდორებს. მელინდორები, უბრალოდ, სხვა სოციალური წრისანი იყვნენ. ძველად ამას ღარიბ ნათესავებს ეძახდნენ. ასე რომ, ბიძაშვილები ერთმანეთს საკმაოდ იშვიათად ხვდებოდნენ...

მარუსიამ ვილაღისაგან გაიგო, ღორა გათხოვდა, მისი ქმარი - ფიმა ასპირანტიო, მაგრამ ასპირანტი სიძე მას მხოლოდ ამერიკაში გაიცნო.

ახალდაქორწინებულმა ღორამ და ფიმამ გადაწვევიტეს, ნიუ-იორკში ეცხოვრათ. ემიგრაცია მათთვის საქორწილო მოგზაურობაც იყო. ერთი წლის შემდეგ ორივენი უკვე რიგიანად ლაპარაკობდნენ ინგლისურად. ფიმა საბუღალტრო კურსებზე სწავლობდა, ღორა მანიკიურის შემსწავლელ კურსებზე. საქმე ხინებულად მისდიოდათ. რამდენიმე თვეში ერთიკა და მეორეც სამუშაოზე მოეწყო.

ფიმა მდიდარ საუკეთესო კორპორაციაში შეუდგა მუშაობას, ღორა საპარიკმახეროში ამერიკულ კლიენტურას ემსახურებოდა. ასე ამბობდა: - რუსები ჩვენთან თითქმის არ დადიან, აქ მათთვის ძალიან მაღალი ფასებია.

ღორა წელიწადში თხუთმეტი ათასს გამოიმუშავებდა, ფიმა - ორჯერ მეტს.

მაღე საკუთარი სახლი შეიძინეს. ეს იყო პატარა აფერის შენობა ფორესტ-ჰილსში, სადაც ცხოვრება მაშინ არც ისე ძვირი ღირდა. ფორესტ-ჰილსში ძირითადად კორეელები, ინდოელები და კერამიკის კერამიკები ცხოვრობდნენ. ფიმა ხშირად ამბობდა:

- რუსებთან ურთიერთობა პრაქტიკულად თითქმის არ გვაქვს.

ცოლ-ქმარს უყვარდა თავიანთი სახლი. ფიმა წყაღვავიანობა და სახურავი საკუთარი ხელით შეაკეთა, გარაჟში დენი გაეყვანა, ღორამ ფარდები და კერამიკის ავეჯი იყიდა.

მეუღრო სახლი იყო, ღამაში და შედარებით არც ისე ძვირი. ქურნალისტი ხარეცი, რომელიც ღორამ პიასში გაიყვანა, ამ სახლს "მავხოლეუმს" ეძახდა. აშკარად ჩანდა, ბერიკაცს ეხარბებოდა სხვათა კეთილდღეობა...

ღორა და ფიმა ახალგაზრდა ბედნიერი წყვილი იყო. ბედნიერება მათთვის ისეთივე ბუნებრივი და ორგანული გახლდათ, როგორც ჯანმრთელობა. ყოველგვარ უსიამოვნებას არაჯანსაღი ადამიანის ხეუღრად თვლიდნენ. იცოდნენ, ზოგი ემიგრანტი ხელმოკლედ ცხოვრობდა და მიახნდათ, რომ ისინიც ხარეცკით ავადმყოფები და ცუდი ხასიათისანი იყვნენ.

ცოლ-ქმარი თავს ისე ბედნიერად გრძნობდა, რომ ღორა ზოგჯერ თავისდა უნებურად წამოიძახებდა:

- ფიმა, მე ისეთი ბედნიერი ვარ!

მაგრამ ბედნიერება, ცოტა არ იყოს, აშინებდათ კიდევაც: ამის გამო დროდადრო პატარ-პატარა უსიამოვნებებსაც იგონებდნენ. მაგალითად, საღამოს ფიმა შებღვს შეიკმეხნიდა და იტყოდა:

- იცი, ამ დღეს კახლამ ველისიკედი დავაშტვრიე.

ღორა შეშინებული შეაფეთებდა თვალებს:

- ფრთხილად იყავი, რა, გუხვეწები, ფრთხილად იყავი!

- ნუ დელავ, ღორა, შესახიშნავი რეაქცია მაქვს.

- მაგრამ, ველისიკედზე? - ვერ მშვიდდებოდა ღორა.

- ზოგჯერ ფიმა სახლში დამნაშავესავით შემობიოჯებდა.

- ცუდ გუნებაზე ხარ? - შეეკითხებოდა ღორა, - რა იყო, რა მოხდა?

- არ გამოჯავრდები?

- თქვი, თორემ ვიტყვებ.

- დაიფიცე, რომ არ გამოჯავრდები.

- კარგი ახლა, შითხარი!

- თღონდ არ გაბრაზდე. მე შენ იტალიური ჩექმები ვიყიდე.

- ხელეღოს! ჩვენ ხომ მეუთანხმდით, ფული ეკონომიურად გვეხარჯა... აბა, მახვენი!

- ძალიან მომეწონა... ორიგინალური ფერი აქვს, - ისეთი კარგი ყავისფერია...

მაბათ დიღას ღორა და ფიმა დიღხანს საუბრობდნენ. მერე მაღაზიაში წავიდნენ, საღამოს რელევიზორს უყურეს და კარგა ხანია უკვე ვერანდაზე ეძინათ, რომ უცებ ზარის ხმა გაისმა - ფოსტადონმა ვეხიდან გამოგზავნილი დეკემბა მოიტანა, სადაც მარუსია სწერდა, ხვალ დიღას ორას სამოცდამეოთხე რეისით ჩამოფრინდებოდა. ესე იგი, ფიმა და ღორა რვის სახეგარზე უკვე აეროპორტში უნდა ყოფილიყვნენ.

მარუსიას სხარულით შეხვდნენ. პირველ დამეს სამ საათამდე არ დაუძინათ. ცოლ-ქმარი გამოართული იყო. ფიმა კომპიუტერს

მარუსიას სხარულით შეხვდნენ. პირველ დამეს სამ საათამდე არ დაუძინათ. ცოლ-ქმარი გამოართული იყო. ფიმა კომპიუტერს

ამხადებდა. მარუსია და ღორა ფარდაგზე მოეწყვნენ - აქ ასეა მიღებული, - თქვა ღორამ.

მერე დივანზე დახედნენ.

ღორა მარუსიას უკვე შეათუფ ეკითხებოდა:

- მაინც რატომ წამოხვედი? თან ამ პატარა ბავშვით სჯობს?

- არ ვიცი... ასე გამოვიდა.

- დისიდენტები, ებრაელები, სისხლის სამართლის დარღვევები რომ მოდიან, მესმის, შენ კი...

- უხასიათოდ ვიყავი.

- ანუ?

- მენუყენებოდა, რომ ყველაფერი დამთავრდა.

მუსიას უნდოდა, გაეგოთ და თანაეგრძნოთ, თუმცა თავად მისთვისაც ბევრი რამ გაუგებარი იყო.

- იქ შენ არაფერი გაკვდა - გართობა, თაყვანისმცემლები, ნახაცმელ-დასახური... მიუხედავად ამისა, დაქვარი ფეხი და წამოხვედი.

- რაღაც მესიზმრა.

- მაინც?

- თითქოს ფრთები მქონდა, ქალაქის თავზე დავფრინავდი და ვლექტრონათურებს ვაქრობდი.

- ნათურებს? - დაინტერესდა ფიმა, - გახაზებია... ფროიდის მიხედვით ნათურები პენისის სიმბოლოა, სექსუალურ დაუკმაყოფილებას ნიშნავს.

- ფრთები?

- ფრთებიც პენისის სიმბოლოა, - თქვა ფიმამ.

ამასუ მარუსიამ უპასუხა:

- ვხედავ, ის თქვენი ფროიდი რაზუდალოვზე ნაკლებ თავქარიანი არ ყოფილა...

- პო. მაგრამ, მაინც რისთვის წამოხვედი? - ეკითხება ისევ ღორა, - პოლიტიკა არასდროს გაინტერესებდა, მატერიალურად უზრუნველყოფილი იყავი, არც ანტისემიტიზმის გამო იტანჯებოდი.

- ეგდა მაკვდა!

- მაშ რა იყო, რა მოხდა?

- არაფერი, წამოვედი და მორჩა... შენი ხახვა მიხდოდა, ფიმა-სიც.

რადიოდან მუსიკის ხმა ისმოდა, ჭიქებში ყისული წკრიალებდა. ტოსტერიდან ცხელი პურის სურნელი დიოდა, გარეთ ბნელოდა.

შუალამისას ყველას მოშიოდა.

- ფიმიუღია, მაცივრიდან ქეიქი მოგვიტანე... - სთხოვა ღორამ, ღორას მოსწონდა, ხახლი კარგად რომ ჰქონდა მოწყობილი.

კედლებს შიშიაკოვის დითოგრაფიები ამშვენებდა, მაცივარი ყოველთვის გემრიელი ხახუსნავით იყო საყეს, გარაქში იაპონური მანქანა იდგა, კარადაში ნაირ-ნაირი საუკეთესო ტანსაცმელი ეკიდა.

ღორა ჯერ კიდევ დილით ეუბნებოდა ქმარს:

- რამდენ ხანსაც მოუნდებათ, იმდენ ხანს იყვნენ... არ მიხდა სამაგიერო გადავუხადო იმ გულსტკივილისთვის, არ მიხდა ხეში უპირატესობა ვაგრძნობინო... ხუენ ამასუ მაღლა უნდა დავდგეთ, წყნაზე სიკეთით უნდა ვუპასუხოთ...

- რა იყო, რაზე ფიქრობ? - აკითხა ბოდოს.

- რაზე და, ბედნიერებაა შენ რომ მეავხარ...

- მე კი - შენ!

ღორამ ბავშვსა და მუსიას ცაღკე ოთახი მიუჩინა, რაზეც მუსიას, უბრალოდ, მადლობაც არ უთქვამს. ღორა სთავაზობდა, რაც მოგისდებოდა, მაცივარი გამოადე და იქ ყველაფერი იყო, თუმცა მარუსია კარტოფილის ჩიპსებითაც კმაყოფილდებოდა.

თვარტი არ აინტერესებდა. მაღალსიაში თუ შევიდოდა, მხოლოდ ბავშვის სათამაშოებს ათვალთვრებდა. ღამის ბრთღვეი ხმაურიანი და ჭეუჭეიანი იყო, - ამბობდა.

ახე გავიდა შვიდი დღე.

კვირას სტუმრად კორპორაციის მენეჯერი ჯი კეი ელბაუმი ეწვიათ, ხმაურიანი, მოურიდებელი და მსუქანი. თბილური უკანა პარმადზე ხოსის წვაკდნენ და "ბადვაიხერს" შეექცეოდნენ.

- აქამდე ჯი კეის ყოველთვის თავის საცოდე კარენ როუნი მოჰყავდა, ახლა კი რატომღაც მის გარეშე მოვიდა - თქვა ღორამ.

- კარენი სად არის? - პკითხა მან ელბაუმს.

- კარენმა მიმატოვა. პირდაპირ ხასოწარკვეთილი ვიყავი. მერე ახალი მანქანა ვიყიდე და ბინა გამოვიცვალე, ახლა ბუნდოვანი კაცი ვარ, - იყო ელბაუმის პასუხი.

ელბაუმს მარუსია მოეწონა. მერე მარუსიამ მისთვის რამდენიმე შაირი იმღერა, მაგალითად, აი, ეს:

"დიდ რაკეტას აგებენ, მთვარეზე აგზავნიან. მე მინდა იმ რაკეტით ცოლი ჩემი ფუძფულა მთვარეზე ავაფრინო".

შაირი ფიქრად ელბაუმს სიტყვასიტყვით გადაუთარგმნა.

მადე ელბაუმი გამოემშვიდობათ და წავიდა.

- მე მგონი, დიდი სულელი ვინმეა! - თქვა მარუსიამ.

ღორა აღშფოთდა:

- ჯი კეი, უბრალოდ, ტიპური ამერიკელია, ჯანსაღი ნერვების პატრონი. ესენი სხვანაირად არიან მოწყობილნი. რუსები თუ სულ იტანჯებიან და წუწუნებენ, ამერიკელების უმეტესობა თავგადაღუბული ოპტიმისტია...

- ამერიკას ძლიერები უყვებს, ღამაზები და უტიფრები. ეს საქმიანი, მიზანსწრაფული ადამიანების ქვეყანაა. წარუმატებელი ადამიანი ამერიკაში არავის მოსწონს. აქ მხოლოდ საკუთარი თავის იმედი შეიძლება გქონდეს... - უხსნიდა ღორა მუსიას.

- ამერიკაში ტანსაცმელი ყოველდღე უნდა იცვალოს, - დახმინა ფიქრად, - ერთხელაც, გამოცვლა დამავიწყდა და გავიხედე, ელბაუმი მეკითხება: - "მეგობარო, წუხელ სად იყავი, დამე სად გაათენე?"

დილაობით მარუსია ლეკუშკას მოვლით იყო დაკავებული, სხვა ისეთი აუცილებელი საქმე არაფერი ჰქონდა, მით უმეტეს, სერების მაგივრად ბავშვს იაფფასიან, მაგრამ მოხერხებულ დაიპერსებს ახმარდა.

სწორედ ეს დაიპერსები იყო პირველი, რაც აქ მარუსიას მოეწონა. გარდა ამისა, მოსწონდა ჩიპები, ბუსტული და ქაღალდის ფერად-ფერადი ჭურჭელი - იხმარე და გადაყარე...

და მაინც, მუსია თავს მოუსვენრად გრძნობდა, სასწრაფოდ სამუშაო უნდა ეშოვა, მით უმეტეს, ლეკუშკა უკვე საბავშვო ბაღში ჰყავდა.

ბავშვი თავიდან ტირიდა, მაგრამ ერთი კვირის თავზე უკვე ინგლისურად აღაპარაკდა.

მუსია სულ იმის ფიქრში იყო, რა საქმისთვის მოეკიდა ხელი. საბჭოთა კავშირში ფართო პროფილის ინტელიგენტი გახლდათ, შეეძლო, სადაც მოისურვებდა, იქ ემუშავა, გინდა კულტურის სამინისტროში, გინდა რაიონულ გაზეთში, მაგრამ, აქ? კიბო, ტელევიზია, რადიო, პრესა? როგორც მინიმუმი ყველგან ინგლისური ენის საუკეთესო ცოდნა იყო საჭირო.

პროგრამისტობა არ უნდოდა. ძიად და მოწყალების დად მუშაობა - მით უმეტეს. ერთნაირად აღიზიანებდა ციფრები, სხვისი ავადყოფობა და სხვისი ბავშვები. ერთხელაც მისი ყურადღება საიუველირო ხელობის შემსწავლელთა კურსების რეკლამამ მიიპყრო. კაცმა რომ თქვას, ამ საქმეს ძვირფასეულობასთან მაინც ჰქონდა კავშირი, ძვირფასეულობაში კი მარუსია კარგად ერკვეოდა.

კურსებს მეთოთხმეტე ქუჩაზე ბლოკით ხაგები უდიდლამო სახლის მესამე სართული ეკავა და ზომიერად მსმელი ოფიცრის სივითის მქონე მისტერ ჰიგბი ხელმძღვანელობდა. თარჯიმნის პირობით ჰიგბი მარუსიას ეუბნება:

– მთელი ათი წელი ფერწერას ვსწავლობდი, ბილდოს კი საცოდავო იუკველირი გავხდი... აბა ეს რა ცხოვრებაა!..

თარჯიმანი ბორისპოლელი ემიგრანტი ლიონია იყო. ლიონია მომავალში საიუველირო ნაკეთობათა მაღაზიის გახსნაზე ოცნებობდა.

– აქ მე ამით ვშთუვლობ გროშებს დუქმაპურისათვის, – ამბობდა ლიონია.

მოსწავლეები ჯგუფებად დაყვეს და ხელსაწყოების, თითოეულს მაგიდაზე გირაგი, შტატივი და სარხილაგი დაძაპ ედგა.

კუთხეში მონიკვლებული მაღულარა დედდა. იქვე გვერდით მუხის სტელაჟი იდგა. სტელაჟში საგანგებო კოლოფებით მოწაფეების ნამუშევრები ინახებოდა. ნამუშევრები მარუსიას უგემოვნო ეჩვენა. ვიღაც ბარი დუხის ვერცხლისაგან მინიატურული საშვიდოსნოც კი გამოეჭედა...

თითოეულ ჯგუფს თავისი მასწავლებელი პყავდა. მარუსიას ჯგუფს კრაკოველი დტოლვილი პან ვენხისლავ გლიხსკი უძღვებოდა. პირში მთელი დღე პაპიროსი პქონდა განრილი, ფერფლი ზედ შარვალზე ეყრებოდა.

დექციები თითქმის არ პქონდათ, პრაქტიკულები არ უტარდებოდათ, თითოეული იმას აკეთებდა, რაც ხურდა – ერთნი რხილაუდნენ, მუორენი ბურღაუდნენ, მესამენი თუხუქიდან პატარა ფიგურებს ჭრიდნენ.

მოწაფეებს მორის რამდენიმე შაკეანიანიც ურია. ისხდნენ, საათობით უხმენდნენ მუსიკას და სკამზე აქეთ-იქით ირწეოდნენ. თითოეულს გვერდით იატაკზე ტრანზისტორი ედგა. ზოგჯერ მარუსია უცნაურ ხუნს რომ იგრძნობდა, ნუ დედავ, მარისუანას ხუნიათ, – ამშვიდებდა ლიონია.

მარუსიას გვერდით ვიღაც ჩინელი მუშაობდა, წყნარი, აღურსიანი ახადგაზრდა. იჯდა და სპილენძის წერილი მავთულით ნაწნავს წნავდა. მარუსიაძაც უყურა, უყურა და იმანაც იგივეს კეთება დაიწყო. მერე თუხუქიდან ასო “მ” გამოჭრა, გვერდები ქლიბით დაუმუშავა და ძეწკვის გასაყრელად პატარა ნახვრეტი გაუკეთა. ჩინელმა მუხედა და მოწონების ნიშნად ხელი დაუქნია.

მარუსიას ზურგს უკახ პან ვენხისლავი გახურდა. რამდენიმე წამს განუშებული იდგა. მერე გარკვევით ჩაიღოპარაკა:

– ჩინებულია!

და მარუსიას სახელოზე ნაცრისფერი, მიღივით წავგრძელებული ფერფლი დაეცა...

ხუთშაბათს მარუსიამ სტიპენდია – სამოცდაცამეტი დოლარი აიღო, დევეშკას დახაქოქი მოტოციკლი უყიდა, ღორას – ყვავიდეები, ფიმას – ნახევარი გაღონი ვისკი, ხოლო დარჩენილი ორმოცი დოლარი საოჯახო საჭიროებისთვის შეინახა.

ღორას არ უხდოდა ეს ფული საოჯახო საყიდლებზე დახარჯულიყო, მაგრამ მარუსია თავისაზე იდგა:

– მე ხომ თქვენი ისედაც უამრავი მშართებს!..

– როცა გექნება, პროცენტით გადაგვიხდი... – გაიცინა ფიმამ.

მარუსია დილაადრისან განურებაზე გარბოდა, პირველ საათზე მოგუგუნე მიწისქვეშეთში – ნიუ-იორკის მეტროში იჯდა, ასე რომ, ერთი უღუფა მიში ყოველდღე გამოწერილი პქონდა.

მისთვის ნიუ-იორკი სახახაობა, ამბავი, კონცერტი იყო, ქაღაქი მისთვის მხოლოდ ორი-სამი თვის მერე გახდა. ქაოსიდან თანდათან საგნები, ფერები, ხმები გამოიკვეთა. ხმაურიანი გზაჯვარედინი ერთბაშად ბოსტნეულის ჯიხურად, კაფეტერიად, სადახდვევო სააგენტოდ და დელიკატესების მაღაზიად წარმოუდგა, ბუღვართან ჩამ-

წერილები მანქანების ჯერი - ტექსტის გაჩერებად. ცხელი პურის სუნი და "ბეკერის" ფირნიში ახლა მიხთვის უკვე განუყრელი იყო. განხდა კავშირი ჯგუფ-ჯგუფად შევროვილ ბავშვებსა და აგურის ორხართულიან სკოლას შორის...

ნიუ-იორკი აღიარებდა, შიშს ჰგვირდა, უხლოდა თვითონაც ისეთივე გაწაფული და თავდაჯერებული ყოფილიყო, როგორც ქოლგიანი მოსუცები და დახეულფეფუფაიკიანი ხანჯი ახალგაზრდები. უხლოდა მასაც გულგრილად ესმინა ტრანზისტორების ხრიკი-ხრიკი, შეხეული საბჭუსი ამიაკისებურ ხიმურაღებს. მსგავსად და უბრალოდ შესძლებოდა ეს ქალაქი, როგორც მხედროდ საკუთარი თავი შეიძლება გძულდეს...

შურდა ბავშვების, მათხოვრებისა და პოლიციელების - ყველასი, ვინც თავს ამ ქალაქის ნაწილად გრძნობდა. შურდა თვით პანგლინსკისაც კი, ვისაც მეტროში ეძინა და შავი ხელიგნებისა არ ეშინოდა, ვინც ამბობდა, კომუნისტები ამხე ათჯერ უფრო საშიშები არიანო...

მეტროდან კურსებამდე სამას ოცდაათხუთმეტი ნაბიჯი იყო. სამას ოცდაათხუთმეტი ნაბიჯი სხვადასხვა ფერის უსაქმურ, მყვირალა, ხმაურიან ბრბოს შორის, სიგარეტის კვამლის, ქუჩაში მოშიშხნე ტაფებიდან წამოსული ორთქლის დრუბლებს შორის, ხარახურით სავსე ტროტუარებისა და უკემოვნო, გაბღვრიანებული ვიტრინების გასწვრივ. ღოტოს მოთამაშეების გზიასში მანქანების დრიაღსა და დოღის გამუდმებულ ბრახაბრუხში...

ყოველდღიურ შიშსა და უიმედობაში...

ოთხშაბათს კურსზე მეცადინეობა მეწვედა.

ჯერ ყველაფერი სორმალურად მიდიოდა. მუსიამ ცეცხლზე თითბრის ფირფიტა გაახურა, მასშით აიღო, კანიფოლიხთვის უხდა მიემარჯვებინა, რომ ფირფიტა ხელიდან გაუსხდტა, რკალი მოხაზა, გაუხინარდა და უცებ მარუხიას დაქის ხექმის ყელიდან ბოლო ამოიწვერა.

ერთი წუთიც და მარუხიას ყვირილმა ტრანზისტორების გამყინავი ხმა დაფარა - ხექმის ეღვას ყურა და ვერ ხსნიდა და ყვიროდა. ორგულივ ყველანი დაბნეულები შეწყურებდნენ, ვერ გაეგოთ, რა ხდებოდა. მუსტერი რომ არა, ეს ამბავი შეიძლება ცუდად დამთავრებულიყო.

მუსტერი იმ შეხობაში დამლაგებლად მუშაობდა. ემიგრაციაამდე ის მოკრივეების ახალგაზრდულ ნაკრებს ავარჯიშებდა რიგაში. ორმოცდაათი წლისა ახლაც აქტიური და მოძრავი გახლდათ. საუცხოოდ ინარჩუნებდა რელიეფურ მუსკულატურასა და ერთგვარ აგრესიულობასაც. აღიზიანებდა და ვერ იტანდა შავკანიანებს.

ყოფილი ბოქსორი დიდიდან საღამომდე ოთახების დადგობა-დასუფთავებაში იყო. გვიდა, მადულარას წელით ავსებდა, გადაქონდ-გადმოქონდა სკამები. ცოცხით რომ მიუახლოვდებოდა, ხელი რომ არ შეეშალათ, მოსწავლეები დგებოდნენ. დგებოდა ყველა, შავკანიანების გარდა.

შავი ჭაბუკები კი მოწვევას განავრძობდნენ და უხურვო სკამებზე აქეთ-იქით ირწეოდნენ - საქმეში გულმოდგინება მათთვის ორგახულად უცხო იყო.

მუსტერი წუთით შეიცვლიდა, მერე მიუახლოვდებოდა, ცოცხს ვკვრდზე გასწევდა, სახეზე შიშისმოძგვრელად წამოეხიებოდა და მათთვის უცხო ენაზე იყვირებდა:

- ბ კ ხ ღ მ!

და მასშინვე მიაყოლდებოდა:

- ვის ვუთხარი, ეშმაკმა დაღაჩვროს!

- სოვიერთებს უკანასკნელად ვუბნები: ჩქარა, მა, აბა, ჩქარა-

მეთქი!

და შავი ჭაბუკები ბუხლუნით, უხადისოდ წამოიმართებოდნენ.

- ო კ ე ი!.. ო კ ე ი!

- მართალია, სამხრეთელები არიან, მაგრამ, ხელაჟ, ვაგებინებ! - უხაროდა შუსტერს.

მოკლედ, მარუსიას ყვირილი გაიგონა თუ არა, მაშინვე მის გვერდით გახსნა. თვალის დახამხამებაზე ყველაფერი გაიანთრა. უკანა ჯიბიდან ბრუნდის მათარა ამოიღო, მარუსიას დაქის ხეკმაში მოაპირქვა და ყველამ გაიგო, ცაცხლი შიშინით ხელ-ხელა რაღაც ნაინაგლა.

მერე ჩაჭყდილი ელვა გაგლიჯა. მარუსია ხუმად ტიროდა.

ეროვნული

ზიგლირთქა

- ფეხი ექიმს გაახინჯე, - უთხრა შუსტერმა, - აგერ კუთხის იქით ქალაქის საავადმყოფოა.

- აბა ერთი მანვეზე! - დაინტერესდა უცებ საიდანღაც მოვლენილი ვლახი.

მაგრამ შუსტერმა მხრით გვერდზე გასწია.

ექიმმა მარუსიას ფეხი გაუსინჯა, მინ წახვლის ნება დართო და მარუსიამ კოჭლობ-კოჭლობით მიჩისკენ გასწია, გადაწყვეტილი მქონდა, სასწავლებელში აღარ ევლო. ფიმა და ლორა მის ამ გადაწყვეტილებას გაგებით შეხედნენ.

- თავს ხეკით ჭერი გაქვს, არც მშვიერი დარჩები... დამშვიდდი და ინგლისურში იმეცადინე, მერე კი რაღაც გამოჩნდება, ნუ დედაჟ, - უთხრა ლორამ.

ფიმამ დახმინა:

- შეხვან აბა რა იუველური უნდა დადგეს! ხვენი თქრო შენა ხარ!..

- ოღონდ, არ ვიცი, ხინჯა რა ადვილას ამოგტვიფრო, - გაიციხა ლორამ.

ასე გახდა მარუსია ტატაროვიჩი დიასახლისი.

ფიმა და ლორა დილით ადრე მიდიოდნენ სამსახურში. ფიმა - თავისი მანქანით, ლორა ავტობუსის განკრებაზე გარბოდა.

თავიდან მარუსია ცდილობდა მათთვის საუხმე მოემზადებინა, მაგრამ მალევე მიხვდა, რომ ეს საჭირო არ იყო - ფიმა ერთი ფინჯანი ხსნადი ყავით კმაყოფილდებოდა, ლორა ერთ ცაღ ვაშლის გზადავსა შეჭამდა და ეგ იყო.

თვითონ დილით ამ საათზე იღვიძებდა, ღვევა კი ამ დროს უკვე ტელევიზორთან იჯდა, დაღვედა ერთ ჭიქა რძეს და ერთ შუჭა სიმინდის ბურბუშულას მიაყოფებდა...

მერე ღვევა საბავშვო ბაღში მიჰყავდა. უკან დაბრუნებული დიდხანს ფურცლაკად რუსულ გახუთებს. განსაკუთრებული ყურადღებით განცხადებებს ჩაქირკიტებდა.

“მანჭერენში გაიხსნა ქალთა პარიკმახერების კურსები”... “რუსული დამის კლუბი სამუშაოზე აიყვანს მიმტანებს, უპირატესად მამაკაცებს”... ხუმტად ასე ეწერა: “უპირატესად მამაკაცებს”...

ორივე ეს სამუშაო რეალური იყო, მაგრამ მარუსიასთვის ნაკლებად მიმხილველი - ვიღაც უნდა გაკრიჭო... ვიღაც უნდა დაახლვიო... ვიღაცას საუხმე მიართვა?!

იყო ასეთი განცხადებებიც:

“კარგი მღვთმარეობის მქონე ჯენტლმენი სიამოვნებით გაიცნობს ნებისმიერი ასაკის ინტელიგენტ ქალს. სასურველია ფოტოსურათი”.

ტექსტის პოელოში კი ეწერა: “ოღონდ არა ხარბინელს”.

- პო, მაგრამ - ოღონდ არა ხარბინელსო, - რაღას ნიშნავს? - უკვირდა მარუსიას, - მაინც რა ასრი უნდა გამოიტანო აქედან? იქნებ თვითონ არის ხარბინელი? იქნებ მას მთელი ხარბინი იცნობს, როგორც უკანასკნელ თაღლითსა და ხულიჯანს?

“კარგი პირობების მქონე ჯენტლმენი გაიცნობს ნებისმიერი ასაკის ქალს... სასურველია ფოტოსურათი...”

ვითომ რაში სჭირდება ნებისმიერი ასაკის ქალის ფოტოსურათი? - ფიქრობდა მარუსია, - იმიტომ, რომ გუნება წაუხდეს?

დღინით მალაჩიებში დადიოდა, რეცხავდა და ინგლისურში მეცადინეობდასავით. სამსხე ღვევაშიც გამოჰყავდა ბაღიდან, ექვს საათზე

ფიმა და ღორა ბრუნდებოდნენ სამსახურიდან. საღამოს თითო ჭიქა კოქტეილს დაღევდნენ და ტელევიზორს უყურებდნენ.

შაბათობით მოელი თჯახი ქალაქში გადიოდა, მუხეუმებს ათვლიერებდნენ და იაპონურ რესტორანში სადილობდნენ, ნახეს მუსიკალური კომედია იულ ბრინერის მონაწილეობით.

ასე საიარა სექტემბერშია, დადგა გვიანი შემოდგომა. თუმცა გაზონებში ბაღახი ჯერ ისევ მწვანედ ბიბინებდა და დღისით ისე ცხელოდა, როგორც მაისში...

მუსია ახლა სულ უფრო ხშირად ფიქრობდა ~~სამსახურში~~ მამაკაცზე. როდემდე უნდა იყოს სხვისი ხელის შემყურე? როდემდე უნდა იცხოვროს სხვის ჭერქვეშ?..

თავს ისე გრძობდა, როგორც ნათესავების აგარაკზე, საიდანაც ადრე თუ გვიან შინ უნდა დაბრუნებულყო.

მაგრამ სად?

ჯერჯერობით მაძლარი და ხალ-ხალაძათია, ტანსაცმელი ბლომად აქვს, სახარჯი ფული ტარტის კოლოფის ქვეშ დევს, როცა დასჭირდება, შეუძლია აიღოს, მაგრამ რამდენჯერ უფიქრია - ეს ცხოვრება კი არა, პარტიულ მუშაკთა სანატორიუმია, დირდა კი ამისთვის ამ სიშორეზე წამოსვლა?

დღითიდღე სულ უფრო მეტად და მეტად წუხდა.

ერთხელაც მშობლებს ასეთი წერილი მისწერა:

“ძვირფასო დედა და მამა!

წარმოდგენილი მაქვს, როგორ მღაანძლავთ და მაღანაშაულებთ, მაგრამ სულ ტყუილად, საქმე ისაა, რომ მოსაწერი არაფერი მაქვს, სრულიად არაფერი.

ღაზკა თავის ისტორიულ სამშობლოში წავიდა. ბოდიში მომიხდია და, იქ მხოლოდ ებრაელები არიან, მაგრამ, ასე თქვა, არა უშავს, თავს გაეიტანო.

კიდევ რა გითხრათ?

გუნა მდინარის პირას გაშენებული პატარა წყნარი ქალაქია, იქ ყველა მარტო დონაუ-დონაუს გაიძახის, მხოლოდ მდინარე დონაუ და მეტი არაფერი.

ოპერის თეატრი აქვს, მაგრამ...

ხალხს ოპერაში უფრო ცუდად აცვია, ვიდრე ხვენთას კინოში და ცოტა უკეთესად, ვიდრე მეცხიერებისა და ტექნიკის სახლში.

ავსტრიაში ხვენ სამი კვირა დავეყავით, სასტუმროდან თითქმის არ გამოვდიოდით. შესასვლელში აი ისეთი ქალები მორიგეობდნენ, აი, ისეთი, მაგრამ, ისე კი არა, ყოველ შესვლაზე ფულს ითხოვდნენ.

მოკლედ, თავისუფლება იქ იმაზე მეტია, ვიდრე საჭიროა.

დევას მაღის წინდები და ჯემარი ვუყიდე, ხემთვის არაფერი მიყიდა.

ამერიკამდე დაახლოებით შვიდი საათი ვიფრინეთ. თვითმფრინავში კინოს გვახვენებდნენ, როგორ ფიქრობთ, რას? თქვენ აღბათ ვერც კი წარმოიდგენთ - რას და “შესანიშნავ შვიდეულს!” არ ვიცვი, დირდა კი ყოველივე ამისთვის ამსიშორეზე წამოსვლა?

ვცხოვრობ ღორასა და ფიმახთან. დეეკა საბაყმვო ბაღში დადის, სულ იმის ფიქრში ვარ, რა ვქნა, რა საქმეს მოვეკიდო?

აღამიანი აქ კიდევ უფრო თავისუფალია, ვიდრე ავსტრიაში. სპეციალურ მაღაზიებში რეზინის ორგანოები იყიდება, ხომ გესმით? დედისკო ამის დანახვაზე მაშინვე აღბათ გულწახული დაეცემოდა.

ამერიკაში მაგკანიახებს დიდი ხანია ღიხის წესით აღარ ასამართლებენ. ახლა აქ ყველაფერი პირიქითაა, მართალი გითხრათ, ბევრ რამეში ჯერ კიდევ ხეირიანად ვერ ვერკვევი...

კიდევ მაღე მოგწერთ, მომწერეთ...

გახვევით, თქვენს შეუგნებელი ქალიშვილი მარია”.

ტალანტები და თავზანისმცემლები

ერთხელ მოულოდნელად ზარეცკი გამოეცხადა, რომ გაიგო, სახლის პატრონები შინ არ არიანო, შეწუხდა:

- უკაცრავად, წინახწარ არ დაგირეკეთ, ასე შემოგვეკურით!
- რა უჭირს! - თქვა მარუსიამ, - თღობდ, აი, ხალათით ვარ.

ერთი წუთის შემდეგ ზარეცკი ყავას სვამდა და უფროს-ფერ ზევირს შეექცეოდა, შაქრის ფხვნილი საგულდასრულებლად დაუთოებულე შარვალზე ეყრებოდა...

ზარეცკის კულტურა და ქალები უყვარდა. კულტურა მისთვის ფულის მოხვის წყარო იყო, ქალები - შთაგონების საგანი. ანუ კულტურა პრაგმატული მოსახრების გამო იზიდავდა, ქალები - უანგაროდ. უანგარობის იდეა აშკარად სექსუალური წარუმატებლობის გამო იყო ხაზგასმული.

საქმე ისაა, რომ ზარეცკის ურთიერთსაწინააღმდეგო ვნება ტანჯავდა - ქალის თან დაუფლებას ცდილობდა, თან ყოველნაირად აშცილებდა. დახვეწილ კომპლიმენტებს შეურაცხყოფელი სიტყვები ენაცვლებოდა. აღვირახსნილ კურკურს ეთიკასა და სხეობაზე ქადაგება ცვლიდა. ჯერ მხურვალედ მოეწოდებდა მორალისაკენ, მერე იმავე წუთს თვითონვე აიძულებდა მის უგულვებელყოფას. გარდა ამისა, ის უკვე აღარც ახალგაზრდა იყო, თმამდელით თვითმფრინავს აეროპლანს ეძახდა...

სვამდა ყავას, ზევირს მიირთმევდა და მარუსიას ფეხების ცქერით ტკბებოდა. ხალათის კალთები მღვლეარების მოძვერვლად გადასხნოდა ქალს აქეთ-იქით, ხალამურ პერანგზე ორი ზედა დიდი შეხსნილი ჰქონდა.

ზარეცკი დაინტერესდა:

- ფულს როგორ მოუღობთ, რით არსებობთ?
- რა ვიცი, ჯერ არ ვმუშაობ, - თქვა მარუსიამ.
- თუ საიდუმლო არ არის, რა საქმიანობას აპირებთ მომავალში?
- არ ვიცი... ისე, კულტურის მუშაკი ვარ.
- თქვენი მონაცემებით მე, მაგალითად, ჰოლივუდზე ვიფიქრებდი.

- ჰოლივუდში საკუთარი ხალხიც პყოფნით. რაც მთავარია, იქ მეტიმეტად გამხდრები სჭირდებათ.

- აბა ერთი დაველაპარაკები იქ ვინმეს, - დაჰპირდა ზარეცკი. მერე უთხრა:

- თქვენთან საქმე მაქვს. იმ წიგნზე მუშაობა, რომელსაც "სექსი ტოტალიტარიზმის დროს" ჰქვია, თითქმის უკვე დავამთავრე. გამოუკითხე ოთხასზე მეტი ქალი. მათი ასაკი თექვსმეტიდან ორმოცდახვიდმეტ წლამდე მერყეობს. მონაცემები დამუშავებულთა და სისტემაში მოყვანილი. მოკლედ, მე თქვენ კითხვებს დაგისვამთ. მიპასუხეთ უბრალოდ, ყოველგვარი ყაღბი სიმორცხვის გარეშე. ვფიქრობ თქვენთვის გასაგებია, რომ ეს მხოლოდ მეცხიურული გამოკვლევაა. მეშინური ცრურწმენები აქ სრულიად უადგილო გახლავთ. დაჯექით.

ზარეცკიმ ჩანთიდან, რომელსაც საიზოლაციო ლენტი ჰქონდა შემოხვეული, მაგნიტოფონი, ბლოკნოტი და ავტოკალამი ამოიღო.

- ეურადდება, დავიწყოთ! - თქვა ზარეცკიმ.

და მაგნიტოფონში სხაპასხუპით განაგრძო:

- ობიექტი ოთხას ოცდაცხრამეტი. თექვსმეტი აპრილი, ოთხმოცდახუთი წელი. ფორესტ-ჰილსი, ნიუ-იორკი, ამერიკის შეერთებული შტატები. საუბარს უძღვება ნათან ზარეცკი.

მერე მარუსიასკენ შემობრუნდა:

- რამდენი წლისა ხართ?
- ოცდაათობმეტის.
- გათხოვილი ხართ?
- გაცილებული ვარ.
- გქონდათ სქესობრივი ურთიერთობა გათხოვებამდე?
- გათხოვებამდე?
- ანუ როდის განიცადეთ დეფლორაცია? **ეროვნული**
- რაა? **ბიზლირთხვა**

- როდის დაკარგეთ ქალწულობა?
 - ა-ა-ა... მე დეკლარაცია გავიგონე...
 ამ სიტყვებზე მარუსია ოდნავ გაწითლდა. ხარეციკი მიშხა და პარტივისცემას აღუძრავდა, ვაითუ უცებ მეშხანად ჩამოვადლობო, - ფიქრობდა.

- არ ვიცი, არ მახსოვს, - თქვა მარუსიამ.
- რა არ გახსოვთ?
- მანამდე თუ მას შემდეგ, მე მგონი, უფრო მახამდე.
- რის შემდეგ ან რის მანამდე?
- თქვენ მკითხეთ, ქორწილამდე თუ ქორწილის შემდეგ?
- მაშასადამე, მახამდე თუ მას შემდეგ?
- მგონი მანამდე.
- უნგრეთის მოვლენებამდე თუ მას შემდეგ?
- რას ნიშნავს უნგრეთის მოვლენები?
- პიროვნების კულტის გამოვლისებამდე თუ მას შემდეგ?
- აღბათ, შემდეგ.
- უფრო ხუსტად?
- შემდეგ.
- კარგი... მასტურბაციას თუ ეწვეით?
- როგორც წესია, თვეში ერთხელ.
- როგორც წესია?
- კი, ეს... ეს ხომ ქალების წესია.
- მე მასტურბაციაზე გეკითხებით.
- ო, დმერთო! - თქვა მარუსიამ.

რადაც უშლიდა, შეესერებისა ან გარეთ გაებრძანებინა ეს უტიფარი ბერიკაცი. რადაც აიძულებდა, შეცბუნებულს ებუტბუტა:

"არ ვიცი... შეიძლება... აღბათ..."
 ხარეციკი თანდათან სულ უფრო ეშხში შესული ამბობდა:
 - მთიშორეთ ვგ არაფრისმაქნისი სიმორცხვე! დაივიწყეთ ეს ფარისევლური მორალი. ადამიანის სხეული წმიდათაწმიდაა! საბჭოთა ხელისუფლება ადამიანს ბუნებრივ სიხარულის უხშობს. ცოტალიტარულ სახელმწიფოში კლიმაქსი ქალების გაცილებით ადრე ეწვებათ, ვიდრე დემოკრატიულ ქვეყნებში!
 მარუსია თავს ექხევს:

- აბა რა!
 ხარეციკი ერთბაშად შეიცვალა, როგორღაც უცნაურად ასახელებდა სიხარისფერ პადისტუხწაჭერილ კისერს და იშმუშნებოდა. უცებ ხმადაბლა ახურხუღდა:
 - ო, მაშა! შენც სულ რუსეთით ხარ! მონღოლების მიერ შებიღწული, ბოდშევიკების მიერ გაუპატიურებული რუსეთით შენც სასწაულებრივად შეინარხუნე უმანკოება! ო, შემადწვევინე შენს ამწვანებულ ხეობაში! - ამბობდა სუნთქვამკერული.

მერე წინ წამოიწია. მისი კრემპლინის მარუღიდან ნაპერწკლები ცვიოდა, თვალები ქორურგიული იუბიტერებით უბრწვინავდა. უცებ მაგნიტოფონი ოდნავ გახსაკუნდა და დაუკმადა.

- ო, მთმეცი ნება და სახელსა და დიდებას მოგიტან! - ლურხუღებდა ხარეციკი.

მუსია წუთით ჩავიქრდა. ამ ყბედი ბერიკაციისაგან რას უნდა ელოდეს! მით უმეტეს, სასიკეთოს! დროთა, ბავშვის მოხაყვანად წავიდეს, ინქაროს...

ზარეცკიმ წელზე ხელი ისე შემოსდო, თითქოს ძველებურ სამე-
ჯლისო ცეკვაზე ეპატიებოდა.

მარუსიამ უკან დაიხია – მეცნიერი კაცია, ასე უკადრისად კი
იქცევა! რაც მთავარია, ეჩქარება, ღევას მოხაყვანად უნდა წავიდეს.

მაგრამ ზარეცკი გამოცდილი ლოველასი გახლდათ, მისი ტე-
ქნიკური ფანდები ასეთი იყო: პირველი – არ წავიდეს გვიან დამემ-
დე, მერე კი უცებ აღმოახინოს, რომ ავტობუსი აღარ დაეფრფხე-
აიყვანოს? არა, ტაქსი ძვირია! მერე – “ნებას დავმართოთ ტაქსი
ხანს სავარძელში ვიჯდე?” ანდა: “შეიძლება თქვენ გვერდით დავწვე?
ისე, მეგობრულად...” მერე აკანკალდებოდა და ათასგვარ სისულე-
ლეს როშავდა. ამ მდგომარეობაში მისთვის ხელის კვრას ქალები
ვერ ბედავდნენ – დაუკმაყოფილებელმა ვნებამ ვაითუ ფსიქიკურ
აშლილობამდე მიიყვანოს, ან კიდევ უარესი – გული გაუსკდესო.

ზარეცკი ტირიდა, დებოშს ტეხდა, იმუქრებოდა, სიყვარულს ეფი-
ცებოდა, ითხოვდა, ერთად გაეგრძელებინათ მეცნიერული მუშაობა
და, თქვენ წარმოიდგინეთ, ამის შემდეგ ყველაზე უტეხი და ჯიუტი
ქალებიც კი დათმობაზე მიდიოდნენ.

ასე იყო დამით, დღის ხინათლეზე მისი ეს ფანდები ძაღას
კარგავდა.

– ახლავე დავბრუნდები, – თქვა მუსიამ.
და ერთი წუთის შემდეგ ხალისივურ კოსტიუმში გამოწყობილი გამოეც-
ხადა.

ზარეცკიმ შუბლი შეკრა, მაგნიტოფონი ხანთაში ჩადო:

– ნამდვილი სფინქსი ხარ, მარია!
– სფინქსი რატომ ვარ! – იწყინა მარუსიამ, – ეს კიდევ რა ახალი
ამბავია! იქნებ სხვა მიყვარს!

ზარეცკიმ დამცინავად გადაიხარხარა, მეტროს ექტონი აიღო და
წავიდა.

იმ დღიდან მარუსიას თაყვანისმცემლებისგან მოსვენება აღარ
მქონდა. თავისუფალი ქალი აღბათ რაღაც განსაკუთრებულ ფლუ-
იდებს ახივებს. ღამაში ქალი, მით უმეტეს.

სადაც კი გამოჩნდებოდა, მამაკაცები აუცილებლად გამოელა-
პარაკებოდნენ – მაღაზიებში, ავტობუსის განერებაზე, სახლის წინ
თუ გახეთის ჯიხურებთან. ზოგჯერ ამერიკელები, უფრო ხშირად –
თანამემამულეები.

ურეკავდნენ ტელეფონზე, უგზავნიდნენ ლექსებს ღია ბარათე-
ბით, გამოეცხადებოდნენ სახლში რაღაც გაუგებარი წინადადეგე-
ბით. მაგალითად, დისიდენტმა კარავაევმა ლექსად ასეთი რამ
მოსწერა:

“მარუს! გიყვარს შენ რუსეთი?”

კარავაევმა მარუსია აფთიაქში გაიცნო და მაშინვე სახართვის
მხარდამჭერთა დემონსტრაციაზე დააპატივა.

– მერედა ბავშვი ვის დავუტოვო? – უთხრა მარუსიამ.

კარავაევი გაბრაზდა:

– ყველამ მხოლოდ საკუთარ შვილებზე თუ იფიქრა, რუსეთი
დაიდუპება!

მარუსია შეეკამათა:

– პირიქით, უკეთესია ყველა თავის შვილებზე თუ იზრუნებს...

– თქვენ, მარუსია, ტიპური ემიგრანტი ხართ, დასავლეთისგან
გაუკუღმართებული. მხოლოდ საკუთარ თავზე ფიქრობთ, – არ დაუთმო
კარავაევმა.

მარუსია ჩაფიქრდა: “ერთი რუსეთს მადარებს, ბოლშევიკებისაგან გადაგვარებულს, მეორეს დასავლეთისგან გაუკუღმართებულ ემიგრანტად მივაჩნევარ. მაინც ვინ ვარ სინამდვილეში?”

კარავაევმა შესთავაზა, ერთად ებრძოდათ ახალი რუსეთისათვის, მაგრამ მარუსიას არაერთარი ბრძოლის სურვილი არ ჰქონდა.

გამომცემელი დრუკერიც ბრძოლისკენ მოუწოდებდა: “მელონდ, ამ ბრძოლის მიზანი ემიგრანტების გაერთიანებაა. შენც მისწვდილიყო.”

უუბნებოდა:

– ჩვენ ცოტახი ვართ, დაშლილნი და დათითოებულნი... უნდა გავერთიანდეთ, ამ გაერთიანების საფუძველი კი რუსული კულტურა უნდა იყოს...

დრუკერმა მარუსია თავის წიგნებით გამოტყენილ ბინაში დაბატოვა. ახეუნა გეორგ ივანოვის, ნაბოკოვის, ხოდასევიჩის უამრავი უსიკალოური გამოცემა მათივე ავტოგრაფებით, ახეუნა “დათარსული” “ფოიხტვანგერი” და ისევე ემიგრანტების გაერთიანებაზე გაუბა საუბარი:

– ჩვენ ბევრი რამ გვაკავშირებს – ენა, კულტურა, აზროვნების თავისებურება, ისტორიული წარსული...

მარუსიას კი ამისთვის არ სცხედოდა. დრუკერის გვერდში ამოდგომა ცხოვრებისეულ პრობლემებს ვერ გადაუჭრიდა. მას წარსული კი არა, მომავალი აინტერესებდა.

– მოდი უბრალოდ ვიამხანაგოთ, – შესთავაზა მარუსიამ დრუკერს.

დრუკერმა ცალკეად გაიღიმა და დაეთანხმა.

მეტაქსეები უფრო გაბედულად მოქმედებდნენ: პერცოვი უუბნებოდა –

– მოდი ფლორიდაში გავფრინდეთ, ი ‘კეი? გზის, სასტუმროსა და ვართობის ხარჯებს მე ვკისრულობ, თან მოდურ ფეხსაცმელსაც ვიყიდი, ი ‘კეი?

– მე ხომ ბავშვი მყავს?!

– კგ უკვე ჩემი საზრუნავი არ არის, ი ‘კეი?

– ვნახოთ, ვიფიქრებ...

ესედეკსკის თავი ცოტა უფრო მოკრძალებულად ეჭირა, უფრო თავშეკავებულად მოქმედებდა. შესთავაზა იაფფასიანი მოტელო ღონგ-აილენდზე, ხოლო მოდური ფეხსაცმლის მაგიურად – ახაწონი მოკოდადი დელიკატესების მაღაზიიდას.

უარზე ესედეკსკის გუნება არ წახდენია, ის კი არა, მეონი, შუბითაც ამოისუნთქა.

ყველაზე კეთილშობილურად ბარანოვი მოიქცა, ასე უთხრა:

– კვირაში შეიდას დოლარს გამოვიშეშაყებ, აქედან ირასს სახმელში ვხარჯავ. თუ თანახმა იქნებით, ასს თქვენ მოგცემთ, ისე უბრალოდ... ჩემთვის ეს ხელსაყრელიც კია, ნაკლებს დავდეგ.

– არა, ეს უხერხულია, – თქვა მარუსიამ.

– უხერხული რატომია? – გაუკვირდა ბარანოვს, – ფული არის... ცუდი არაფერი იფიქროთ. ქალები დიდი ხანია აღარ მაინტერესებს. ოცდახუთი წლის წინ – ქალები თუ აღკობილი-მეთქი, – ყუთყმანობდი, მაგრამ შეუპოვარ ბრძოლაში აღკობილია ხდლია.

– ვნახოთ, ვიფიქრებ, – თქვა მარუსიამ.

დახმარება ვესვი რუბინსიკმაც შესთავაზა. მანაც უანგაროდ, თუ ხატავთო? – კეთიხა.

– გაანხია რას? – უპასუხა მარუსიამ.

რუბინსიკმა განუმარტა:

– ფურადი ფორტოების რეტეშირებაა საჭირო.

– რეტეშირება? ეს რას ნიშნავს?

- ტუნები და ლოყები უნდა გაუფერადოთ, წარბებიც... ისე, რომ კლიენტები კმაყოფილები დარჩნენ.
- მარუსია დაფიქრდა - მისთვის ეს ნაცნობი საქმე იყო.
- რამდენს გადამიხდით?
- საათში სამ დოლარს.
- დაგირეკავ... - დაპირდა რუბინიკი.

მარუსიათი რელიგიური მოღვაწე ლემკუსიც დამსწრე მსმენელთა ბიბლია აჩუქა ინგლისურენოვანი, მერე უთხრა, ღმერთი უპირატესობას უიღბლოებსა და მარტოხელებს ანიჭებო და დააიძუდა, რომ იმ საიქიოს კარგ პირობებში იქნებოდა.

- ეგ როდის? - ამოთხრა მარუსიამ.
- როცა ღმერთი მოისურვებს... - წამწამები დაუშვა ლემკუსმა.
- ფული ბორბტებააო, - ხშირად იმეორებდა.
- განსაკუთრებით ის ფული, რომელიც არ გაქვს... - თქვა მარუსიამ.

მალა'ხია "დნეპრის" პატრონი ხიამა პიროვაროვიც ხანდახან ჩაუჩურხულვებდა ხოლმე:

- ახალი, შენსავით ფუმფულა ფუნთუშები მივიღე...
- ეპატივებოდა უძრავი ქონებით მოვაჭრე ღერნერიც:
- როგორმე ატლანტიკ-სიტიში წავიდეთ. ოცი ათასს მოიგებ.

მაგრამ თავისი იდეის რეალიზებას ღერნერი ჯერჯერობით ვერ ახერხებდა. ისიც კი ეხარებოდა, წიგნაკში მარუსიას ტელეფონის ნომერი პქონოდა ჩაწერილი.

ერთფეროვანი დღეები კი სუპერმარკეტის ტომრებივით ერთმანეთს მისდევდა... ასე გაიარა ოთხმა თვემ.

იზივნი და გონზალესი

იმ დროისთვის მე უკვე ამერიკის მოქალაქე ვიყავი. ძირითადად, ლიტერატურული შრომით მიღებული შემოსავლით ვცხოვრობდი. ხუმს წიგნებს საუკეთესო მთარგმნელები თარგმნიდნენ, ისე რომ, ერთ ხუმს კიდევას ხშირად უყვარდა თქმა - დოვლატოვი ორიგინალში აშკარად აგებო.

რეცენზენტები ხემით აღტაცებულები იყვნენ, ხანდახან ხუმს გვერდით დოსტოევსკის, გოგოლს, ჩეხოვსაც კი ასხენებდნენ.

ერთ-ერთ რეცენზიაში ასეთი უცნაური რამ იყო ნათქვამი: "დოვლატოვის პერსონაჟები ხოლქუნიციხის პერსონაჟებზე გაცილებით მეტად ბრწყინავენ, მაგრამ გაცილებით ფუქსავატურ ჯოჯოხეთში".

რეცენზიები დიდად არ მაინტერესებდა. იმის მიმართ, რასაც ხუმ შეხახებ წერდნენ, სრულიად გულგრილი ვახლდით.

მიუხედავად ამისა, ხელა იყიდებოდა ხემი რომანები - კომერციულ წარმატებას პირი არ უჩანდა. ცნობილია, ამერიკელები უპირატესობას საკუთარ ლიტერატურას ანიჭებენ, თარგმნილი ნაწარმოები ბესტსელერი აქ იშვიათად თუ გახდება. გამონაკლისი მხოლოდ ბიბლიაა.

ლიტერატურული აგენტი მირსევდა:

- აიღე რაიმე სიუჟეტი ამერიკის ცხოვრებიდან, ამერიკაზე წერე. შენ ხომ უკვე მრავალი წელია აქ ცხოვრობ.

მაგრამ ამერიკელი ლიტერატურული აგენტი ცდებოდა - მე ამერიკაში კი არა, რუსულ კილონიაში ვცხოვრობდი, რომელ ამერიკელ სიუჟეტზე შეიძლებოდა აქ ლაპარაკი!

მაგალითად, ავიღოთ ერთი ასეთი ამბავი. სამრეცხაოსა და ბანკს შორის ქართულ დარბაზში ხდებოდა ხაზგაშორებული: - ბატონ ღერხერს დიდი მწვადი რატომ მიეცით, მე კი უფრო პატარა?

- ე-ე - იცინის ქართველი.
- მისცა რატომ?
- ე-ე-ე-

- იცოდეთ, ვიხივლებ! ამას ასე არ დაეცოდნენ ქართველები რატომ?! - რატომ? იმიტომ, რომ მე ის ადამიანი მომიყვანეს, რომელიც ჩემთვის უფრო მისი ხეობის ახრით, ეს მზა სიუჟეტია, მაგრამ ახლა რა არის ამასი ამერიკული?..

ერთხელაც ტელევიზიის დარეკა, უკრძოდი რომ ავიღე, მუხია ტატაროვიჩი შეუბნება:

- შეგიძლია სიგარეტი მომიტანო?
- მოხდა რაზე?
- განსაკუთრებული არაფერი, თვალი მაქვს დაღუპული, ქუჩაში გასვლის მერიდებია, ფულს მაშინვე მოგცემ.
- სადა?
- რა შენი საქმეა... ქურკი გავყიდე.
- არა, ფულზე არ გპყობები, თვალი დაღუპული რატომ გაქვს?

- რაფკას ვუხსობე.
- ახლავე მანდ გავხსნებო...

მარუსია ხუცტად ერთი წლის წინ გავიცანი, რუსული ტელევიზიის ცნობილი ავანტიურის დღეებში.

ორმა ბიზნესმენმა - დედოიკმა და მარტიკმა ქვლავის ცენტრში თვისი გახსნეს და რუსული გახუთები მაშინვე განცხადებებით ააჭრეს, თითოეულ თჯახში სპეციალური რეპროდუქტორების დადგმას მირდებოდნენ, მოკლედ, ამერიკული ტელევიზიის გადაცემების რუსულ ენაზე დუბლირება გადაწყვიტეს.

წამოწყებას საქსიოდ დიდი წარმატება მიიხდა, განსაკუთრებით პესიონერებს შორის. მოხუცები ფულს სიამოვნებით უცხავიხდნენ, დედოიკმა და მარტიკმა სამუშაოდ ექვსი თანამშრომელი აიყვანეს, ორი მდივანი ქალი, ბუღალტერი, მცველი, სარეკლამო აგენტი და მე, როგორც შემოქმედებითი ერთეული.

სამსახურში ვიჯექი და ხეშს რომასს - "ხეშოდანს" ვამთავრებდი. მდივანი ქალები მთელ დღეებს დაქვლავში ატარებდნენ, აგენტი ფულს არარსებულ ტელევიზიაში ახდევინებდა რეკლამის შექვვითებს. ბუღალტერი ღექსებს წერდა, მცველი, მოდელავკოთის ყოფილი ხეშპიონი სამბოში, წამდაუწუმ დახალუვად დარბოდა.

მცველი, გარდა იმისა, რომ დედოიკი და მარტიკი უხდა დაეცვა, იმ სავარაუდო შემთხვევისთვისაც აიყვანეს, შემთხვევით რომელიმე მოტყუებული კლიენტი თუ აუცირაუდებოდათ.

ორ მდივან ქალთაგან ერთ-ერთი მარუსია ტატაროვიჩი იყო, დავინახე თუ არა, მომეწონა - მაღალი, ტანწერწერა, მოხდენილად ნაცმული და როგორცაც უმწეო, თვალში მაშინვე მისი უხუსურობა და აპლომბი გეცემოდა.

როგორც კი შეხდავდი, მიხვდებოდა, რომ კოლექტორი ცხურებისთვის არ იყო განხილი.

მაგალითისთვის ერთ ასეთ შემთხვევას მოგიყვებო:

მეორე მდივანი ქალი გათხოვილი გახლდათ, ქმარმა დაბადების დღეზე სამაჯური ახუქა და თავი რომ მოეწონებინა, ქმრის სახე-ქარი ქვლავ სამსახურში მოიტანა. მარუსიამ სამაჯური ხელში შეატრიალ-შემოატრიალა და ამბობს:

- რა შესანიშნავია! ასეთი საბჭოთა კავშირში მეც მიხნდა, ოღონდ პლატინის...

ამის შემდეგ მდივანმა ქალმა მარუსია შეიძულა.

მარუსია ხშირად ჰყვებოდა თავის დაკარგულ ნომენკლატურულ პროვიდეციებს, ხალხით იგონებდა თავისი ცნობილი ქმრის ამბებს, მის ხანუქარ ქურქს მეტისმეტად დაუდევრად მიაგებდა ზოლმე დივანზე.

კოლექტივს მიახნდა, კარგი იქნება, მისი მდგომარეობის ადამიანი თავს ცოტა უფრო მოკრძალებულად დაიტყუროს.

სამიოდუჯერ მე და მარუსიამ დიდხანს ვისაუბრეთ, თან ქვეყნის შევექცეოდით, თან ვსაუბრობდით, მან მე მთელი თავისი უცნაური ისტორია მომიყვა და ამასობაში ერთგვარად დავმეგობრდით კიდევაც. მართალი ვითხრათ, მომწონს ასეთი ადამიანები — უიღბლონი, უილაჯონი და ამავე დროს ძალიან თავმოყვარენი. ხშირად მოთქვამს, ვინც გაჭირვებულად ცხოვრობს, ის არ სცოდავს-მეთქი.

— ცუდია, ცოლიანი რომ ხართ, მე და თქვენ ერთად კარგად ვიქნებოდით... რაც მთავარია, თქვენი ცოლი გახალციარი ქალია, ერთ თვეში თქვენზე უკეთეს კაცს გაიხენდა, — მითხრა მარუსიამ.

სამსახურში მოეწყო თუ არა, ბიხას დაუწყო ძებნა. ფული ღარას-გან შქონდა ნახესხები, მაშინ ჩვენს რაიონში ჯერ ისევ შეიძლებოდა ოთხასობდე დოღარად ბინის ქირაობა.

— პირველ თვეს ყველანი უხელოვასოდ იმუშავებთ, — გამოგვიცხადეს მოულოდნელად დელიკმა და მარტიკმა, — ასეთი წესია, ჩვენ ხომ ახად ფირმას ვქმნით.

გავიდა ოთხი კვირა, ბოსები განუძებულები არიან, ხმას არ იღებენ. ფულზე ვინმე თუ დაელაპარაკებათ, მაშინვე ინგლისურზე გადადიან.

მე უკვე მივხვდი, რომ მოგვატყუეს (ხანში შესულები ამას ერთი თავის შემდეგ მიხვდნენ). აუღეკი და შევედი ბოსებთან და რახაც მათზე ვფიქრობდი, ყველაფერი პირში მივახალე, თან ისე ვყვიროდი, ჩემი ყვირილი დერეფანში ისმოდა.

მარუსია გაოცებული იყო:

— წარმოგეჩნა არ მქონდა, ასეთი სიტყვები თუ იცოდი...

მოკლედ, ტელევიზიამ დაბადებაც ვერ მოახწრო, რომ გარდაიცვალა. დელიკმა და მარტიკმა მოტყუებული ხელის მომწერლები ჯერ ისევ ეძებენ.

არი ბიხესხემნის უკვადო გაუჩინარებას რუსულ ემიგრაციულ პრესაში ფელეტონების ნიაღვარი მოჰყვა. ფელეტონის ავტორებს ეტვი ეპარებოდათ, რომ დელიკი და მარტიკი სახელმწიფო უშიშროების მიერ იყვხენ შემოგზავნილები, რომ მათი მიხანი კაპიტალისტური სისტემის შინაგანი გახრწნა იყო.

მაგალითად, ერთ-ერთი ფელეტონის სათაური ასეთი გახლდათ: “მშობლიურ ქვეყანას, მარად საყვარელს...”

— დიდი ამბავი, წავად და სახელმმართველობაში ვიმუშავებ, — თქვა ბუღალტერმა ფადკოეინმა.

და ასტორიაში სუპერად წავიდა.

გათხოვილი მდივანი ქალი ტორონტოში ქალიშვილთან გაფრინდა. სარეკლამო აგენტმა მაგნიტოფონის ჩახაწერებით ვაჭრობა დაიწყო. მე თავისუფალი ლიტერატურის გაჭირვებულ, მაგრამ მშობლიურ მდგომარეობას დაუბრუნდი. მცველი ახლა იაკობ სმირნოვის ქეშიკად მუშაობს. ამბობენ, სმირნოვს მისი, ცოტა არ იყოს, ეშინიათ.

მარუსია მოუწობელ, ცარიელ ბინაში უკაპეიკოდ დარჩა. ერთი-ორჯერ ჩემი მანქანით წავიყვანე, რაღაც ავეჯი გამოფუძებნე, ვახუქი ჩვენი ძველი ტელევიზორი — მეტი რა უნდა მექნა, რა შემეძლო, ცოლს ხომ არ გავყვებოდაი მის გამო!

ამის შემდეგ მე და ის მხოლოდ შემთხვევით ვხვდებით ქუჩაში. გამოკითხვას ხომ არ დაგუწევბდი, რას შერები, როგორ ცხოვრობ-მეთქი?

შეიძლება მოახერხა, რაიმე შემწეობას იღებდა და თავი იმ შემწეობით გააქონდა.

ახე მითხრა, ლევეშკამ ცოტა იავადყოფა. მიხდა მუსიკაში მოწაფე ავიყვასო, მერე კი იქნებ როგორმე პატარა საბავშვო ბაღი გაეხსნათ. ხომ გაგიგონიათ, მკვდარი მკვდარს რომ აეკიდება? მე თითქმის აღარ ვუხმენდი. ახეთი ამბების მოსმენას რომ იწყებ, ცუდი გუხებაზე დგები.

ეროვნული
გინტონიშკა

ამ მდგომარეობაში იყო, რომ ლათინურამერიკელი გამოჩნდა. უფრო სწორად, კი არ გამოჩნდა, აღმოცენდა. აღმოცენდა უცხო, ზღვისმიერი, გაუგებარი ცხოვრების ქაოსიდან. რამ წარმოშვა, საიდან მოვიდა? ტრანზისტორებიდან წამოსული ერთფეროვანი ვიბრაციული მუსიკიდან? ერთმანეთში არეული პიცერიის, ბენზინის, კოსმეტიკის სურნელიდან? ცხელ ასფალტზე მოხრიალე ფერად-ფერადი სინათლეებიდან? მაღაზიის წინ მქროლავ მანქანებზე ვიტრინების ანახლეტიდან?

რაფაელი საყოველთაო არამდგრადი გრძნობებისგან მატერიალიზდებოდა – ხეიმის, უბედურების, წარმატების, წარუმატებლობის კატასტროფული ფეერიებისაგან...

მარუსიას არ ახსოვს, როდის, რომელ დღეს, რა ვითარებაში გაიღწო. ის ისევე უცნაურად, ისევე განუხრელად განჩნდა, როგორც თავად მესამე სამყარო.

მხოლოდ ბუნდოვნად ახსოვს, რომ რაფაელი უკვე დიდი ხანია არსებობს, ახსოვს, კიბეზე მისი უცნაური დიმიდი, ძველი, შეღახული ავტომობილიდან მისკენ ნასროლი ვარდები და ლევეშკასთვის მიწოდებული ოთხცენტრიანი კანფეტები.

კიდევ დიფტში ძვირფასი ოდეკოლონის სურნელი... კარებს შორის სივიწროვე... აწეული შლაპა... ნატის პიჯაკი... სიგარა... კრემისფერი მარვალი... ყაღბბრილიანტიხთვლიანი ბეჭედი და... დამსხვრეული ოცნებებისფერი პალსტუხი.

თავიდან მარუსიასთვის რაფაელი იყო ქუჩა, განსხვავებული პეიზაჟი, ფირმა “რეინბოუს” ვიტრინა, ბერძნული მაყლების სურნელი თუ ადრიახი ხელეჩტანოს ჩახლყხილი ბანი.

თავიდან ის ადგილისა და დროის გარემოება იყო.

მერე აღმოჩნდა, რომ მარუსია მის დამტვრეულ მანქანაში ზის, რომ ისინი რესტორან “დელ-მონაკოდან” ბრუნდებიან და ლევეშკას მანქანაში სძინავს; რომ რაფაელის ყაღბი ბრილიანტისბეჭდიანი ხელი მარუსიას ხელისგულზე ეფერება.

- ნოუ, - ამბობს მარუსია.

და მისი ხელი მანქანის გახურებულ სავარძელზე გადააქვს.

- ვაი ნოტ?

ლათინურამერიკელი ხელს ახლა შიშველ კისერზე უთათუნებს.

- ნოუ.

მარუსია მის ხელს მისხავე მუხლზე დებს.

- ვაი ნოტ?

რაფაელის ხელი ახლა მარუსიას თეძოზეა.

- ნოუ.

და მარუსია მის ხელს გვერდზე გასწევს.

- ვაი ნოტ?

ამბობს ლათინურამერიკელი, ერთი ხელით მკერდზე დიდებს უხსნის, მეორე ხელით მუხლებს ჯიუტად უწევს აქეთ-იქით.

“ნეტავი მანქანა როგორ მოჰყავს? უფრო სწორად, რით? ორივე ხელი დაკავებული აქვს?” – ფიქრობს მარუსია.

მიუხედავად ამისა, მანქანა მშვიდად მისრიალებს.

და ლათინურამერიკელი ისევ თავისას განაგრძობს, მხოლოდ მუხლს თუ გაჰკრავს საჭეს ხანდახან.

- არანორმალური ხარ! - უკვირის მარუსია რაც შეიძლება ხმაძაღლა, - კრეიზი!

რაფაელი მანქანის შეუჩერებლად ჯიბიდან ღურჯ ფლომასტერს იღებს, ხეიღონის ჯემპრში გამოკვართულ ფართო, მონიერ მკერდთან მიაქვს, ხელის სწრაფი მოძრაობით უხარმისხარ უკელს იხატავს და მარუსიასკენ საკოცნელად იხრება. მერე მისკენ მთელი ტანით შეტრიალდება, საჭეს კი, როგორც მარუსია ამტკნუნუნებდა, არც თუ გამხდარ-გაკნაჭული უკანაღლით მართავს.

სახლში მისი შეპატიუება მარუსიას არ უნდა, კრიდება თავისი ცარიელი, მოუწყობელი ბინისა.

არ უნდა, რაფაელმა ხახოს, რომ:

საწილის მაგიერობას ღვეუშკას დერმატინის ჩამტვრეული სავარძელი უწევს, რომ მარუსიას ქუჩიდან ჩემს მიერ მოთრეულ გასაშლელ საწილზე სძინავს, რომ მაცვივარში მხოლოდ ქათმის გაღურჯებული ბარკლები აწყვია.

მერე ასეთი რამ ხდება: რაფაელი საბარგულის ხსნის, იქიდან პოლიეთილენის შაღითაში მრგვლად გახვეულ ღეიბს, ერთ ბოთლ რომს, ერთ შეკვრა პეპსი კოლას, ოთხ ფორთოხადსა და გალეტს იღებს.

ღეიბი ჯერ ახალი და გაუხსნელია.

მაგრამ მარუსიას ეს უკვე აღარ უკვირს.

ეკითხება:

- რა გქვია? ვოტ იზ იორ ნეიმ?

- რაფაელი ხოსე ბელინდა ნიკორილო გონსაღესი, - პასუხობს ღლათინურამერიკელი.

- მე შენ უბრალოდ რაფას დაგიძახებ, - ეუბნება მარუსია.

- რაფა იყოს, - ეთანხმება ღლათინურამერიკელი და დასძენს: - მუსია!

სურსათს ჯიბეებში სწრაფად იღაგებს და ღვეუშკას მხარზე ისვამს. ღეიბი თავისით მიგორავს (რაც პირადად მე მჯერა).

თავისუფალი ხელით მუსიას ეფერება, თან სიგარეტს ეწევა, თან კარს მოხერხებულად ხსნის.

უცვბ მუსიას უცნაური ტკაცუხი მოესმა - თურმე ეს აბორგებულ სხეულის მოწიღისგან ღლათინურამერიკელის მარვალი სკდებოდა ტკაცატკაცით.

კიდევ ერთი ასეთი წვრილმანი: ღიფტიდან გამოსვლისას ბიჭუნამ უცვბ გაიდვიდა, რაფაელს ერთი თვის ღკევის გულუბრყვილო თვალებით შეხედა და ჰკითხა:

- შენ ვინ ხარ? ჩემი მამიკო ხარ?

როგორ გგონიათ, რა უპასუხა ღლათინურამერიკელმა? ღლათინურამერიკელმა უპასუხა:

- ვაი ხოტ!

მითმან-მითმან

მანქანაში ჩავჯექი. სამი კვარტალი რომ გავიარე, გამახსენდა, მარუსიამ სიგარეტის ყიდვა რომ მოხოვა და უკან მიუბრუნდი. მანქანა მის სადარბაზოსთან გავახერე - ყოველი შემთხვევისთვის ქანის გასაღები ხომ არ წავიდაო თავის დასაცავად, ხომ შეიძლება რაფაელმა სასუბრად გამოშიწვიოს-მეთქი.

არა, მშიშარა არა, მაგრამ სხვა ქვეყანაში ვარ, ენა ხეირიანად არ ვიცი, კანონებში ცუდად ვერკვევი, იარაღს შეხვეული არ გახლავართ, აქ კი ყოველ მეორეს ბომბი თუ არა, ჯიბეში პისტოლეტი მაინც უდევს...

ამბობენ, ღლათინურამერიკელები ხანგებზე საშიშები არიანო. ხანგები ორასი წელიწადი მონები მაინც იყვნენ, რაც შესაბამისად

მათ მხატვარებზე აიხაზა. ესენი? ესენი, როგორც ერთი, ყველა ჯანთა და ღონით სავსე, თავხედი და აგრესიულია...

ჩხუბი და მუშტი-კრივი ღვინვრადშიც იყო. მაგრამ იქ ეს ყოველგვარი საბედისწერო შედეგის გარეშე მთავრდებოდა.

ერთხელაც, მახსოვს, ამხანაგები შევიყარებით და ესვამდით. პროზაიკოსი სტუკალინი კარგად რომ დათვრა, ლიტერატურათმცოდნე ზაიცევიც ეუბნება:

- იცოდე, ცხვირ-პირს გაგიერთიანებ.
- არავითარ შემთხვევაში. მე ტოლსტოევი ვარ, ყოველგვარ ძალადობას უარვუბ. ერთ ღოყაში თუ გამარტყამ, მეორეს მოგიშვერ, - მასუხობს ზაიცევი.

სტუკალინი ერთხანს დაფიქრდება და ეუბნება:
 - კარგი, ეშმაკსაც წაუღიხარ!..
 ამაზე ყველანი დაუმშვიდდით.
 უცებ რაღაც ბრახა-ბრუნი მოგვესმა. შევრბიყართ ოთახში და რას ვხედავთ? სტუკალინი იატაკზეა გაშხლართული, ტოლსტოევი ზაიცევი ხევიდან მოქცევიდა და მუშტებს სივრცეში უბათქუნებს.
 დიას, იქ ეს უმტკივნეულოდ ხდებოდა, აქ კი...

რაც არის, არის, დროა წავიდე-მეთქი, - გავიფიქრე და კიბეზე ავაბიჯე.

კარს მუსია ტატაროვიჩი მიღებს. თვალი ჩაღურჯებული აქვს, ქვედა ბაგე - გახეთქილი, შუბლი - დასისხლიანებული.

- ასე ნუ მიყურებო, - მეუბნება.
- სად არის-მეთქი? - ვეკითხები.
- ვინ? რაფკა? არ ვიცი, სახლიდან გიყივით გავარდაო.
- პოსპიტალში ხომ არ წავიყვანო-მეთქი?
- არა, არ ღირს, ამ ყველაფერს კოსმეტიკით დავიფარავო.
- მაშინ პოლიციაში დარეკე-მეთქი.
- რისთვის? დიდი ამბავი, ესაჩხელმა ვიდაცას თვალი დაუღიღავა, აი, ყელი რომ გამოეჭრა ან შუბლი გაეხვრიტა, სულ სხვააო.
- თუ ასეა, არ ღირს, ნუ დარეკავ-მეთქი.
- ჰო, რა თქმა უნდა, რა აზრი აქვსო!

- ვეუბნები:
- იქნებ თორმეტი დღე მაინც ჩახვან, ისე, პროფილაქტიკისთვის...
- ჩხუბისთვის? ამ გადარეულ ნიუ-იორკში?! აქ ციხეში მოხვედრა გაცილებით ძნელია, ვიდრე მარსსა ან თუბიტურზე ამისთვის აქ მიხიმუმ ასი ადამიანი უნდა მოკლა, თანაც უმადლესი უფროსობა. შენ კი მეუბნები, ჩახვამეო... ჩემზე ნუ წუხხარ. ამას ახლავე რეტეშით დაფარავ... - მასუხობს მარუსია.

ოთახში მივიხედ-მოვიხედე. მიხი ბინა უკვე ისეთი ცარიელი აღარ იყო. კუთხეში სტერეოდახადგარი შევნიშნე. აქეთ-იქით ველვეტის ორი სავარძელი იდგა, სავარძლების პირდაპირ - დივანი. კედელთან სამთელიანი ველოსიპედი იყო მიყუდებული, ფანჯრებზე ფარდები ეკიდა.

- კარი კარგად ჩაკეტე! - ვუთხარი მარუსიას.
- რა აზრი აქვს, გახადები ჯიბეში უღვეხო, - მიპასუხა.
- ჩანს, საქმე კიდევ უფრო უარესადაა-მეთქი... და ვეკითხები:
- მატერიალურად თუ მაინც გეხმარება?
- მეტ-ნაკლებად, ისე, კეთილი კაცია, უამრავ ხარახურას ყიდულობს. განსაკუთრებით ლეკუშკასთვის. ესპანელები, ეტყობა, ბავშვების მიმართ გულგრილები არ არიან.
- კიდევ ქერა ქალების მიმართაც.
- აი, ეგ კი ზუსტად ასეა. ამ მხრივ რაფა ჩამდვილი პიონერია!
- ვერ გავიგე?
- პავლიკ მორთხოვივით ყოველ წუთს მზად არის! მხოლოდ ერთი ოცნება აქვს - საწოდში თავს როდის გიკრავს! ხანდახან

იმასაც კი ვუიქრობ, ამხელა ენერჯია ტყუილად რომ არ დაიკარგოს, ცუდი არ იქნებოდა, ტურბინაზე მიმეერთებინა-მეთქი. რაც შეეხება ფულს, ძუნწი ნამდვილად არ არის. კინო, თეატრი, რესტორნები – ხადაც და როცა გინდა. აი, ქირისთვის კი ახი დოლარიც უნახება. ანდა, უბრალოდ, ვერ ხვდება. მე ხომ სხვა უამრავ ხარჯთან ერთად ბინის ქირას ვიხდი...

მარუსია სამზარეულოს კარს მიუფარა და ტანსაცმელს ამოიცვალა.

- დაღუპე ყავას?
- არა, მადლობ... ისე, რას საქმიანობს?
- არ ვიცი.
- მაინც?

- მგონი, რაღაცას ყიდის. ან შეიძლება ყიდულობს რაიმეს. ერთი-ორი თვე, მგონი, ხადაც სწავლობდა... მოკლედ, სპინოზა არ არის. ხაიდან ჩამოხვედით? – მეკითხება. ლენინგრადიდან-მეთქი. პო, ვიცი, ეგ პოლონეთშიაო... ერთხელაც ვხედავ, გახეთს კოთხულობს. მართალი გითხრა, გამოკვირდა – წერა-კითხვა მაინც სცოდნია, ამისიც მადლობელი ვარ-მეთქი...

მარუსიამ ყავე დაისხა და განაგრძო:

- ისინი აქ მოუღო კლანია – დედა, ძმები, დები. რაფას გარდა ყველანი, ასე თუ ისე, სოლიდური ხაღხია. მის მამას ბრუკლინში ოთხი სახლი აქვს. ერთ ძმას – კაისერვიხი, მეორეს – ხამრეცხაო. მხოლოდ რაფაა უსაქმური, ფული მას ხაკლებად ადევლებს. მოკვარია, რაც შეიძლება იშვიათად ხაიცვას მარგალი...

მეკითხები:

- პო მაგრამ, მომავალში რას აპირებ?
- რაზე მეუბნები?
- როგორია შენი სამომავლო პერსპექტივა? შენი ცოლად შერთვა თუ უნდა?

- ხომ გითხარი, იმას რაც უნდა. სხვა ყველაფერი მხოლოდ წარმოების დახაზარჯებია.

- ესე იგი, არავითარი გარანტია?
- რა გარანტიაა ან რა მომავალზე მელაპარაკები? ეს მხოლოდ საბჭოთა კავშირში ლაპარაკობენ მომავალზე. აქ კი – დღეს ცოცხალი ხარ და სული გიდგას! ძალიან კარგი, მესანიშნავია!...

- ლექსებსაც ხომ უნდა იფიქრო!

- პო, ხეშხედაც, მაგრამ გათხოვება აუცილებელი არ არის. უძველესი ვიყავი გათხოვილი, მერედა, კარგი რა ვნახე?... იცი, რას გეტყვი, ერთხელ გასტროლებზე წასვლა მომიწია, მოუღო ამ ხის მანძილზე სასტუმროში მეც მივლინების ფულით ვცხოვრობდი და მსახიობებსაც დღე-ღამეში ორ მანეთს და ორმოც კაპიკს ვუხდიდი. ამ გახაცოდავებული გროშებით დღე-ღამეში სამჯერ უნდა ეჭამათ, პლიუს ამას ხასმელი, სიგარეტი, ტრანსპორტი და წვრილმანი ხარჯები. გარდა ამისა, ცოლის საჩუქრისთვის ცოტათუენი ფულიც ხომ უნდა გადაეხაზათ, შეძლებისდაგვარად დრო ქაღებთახაც ხომ უნდა გაეტარებინათ? და ეს ყველაფერი, ბოდიშს ვიხდი და, ორ მანეთად და ორმოც კაპიკად...

- ამას რისთვის ამბობ?
- მას შემდეგ მივლინებასა და სამივლინებო ფულს ვერ ვიტან, უფრო სწორად, ჭირით მძუღს.

მუსიამ გაბრაზებულმა მოჭუტა თვალები:

- აბა გარშემო მიიხედ-მოიხედე. მე ხვეწს ემიგრანტებზე ვლაპარაკობ. ისინი ხომ მივლინებაში არიან. თითოეულის ხელთ მხოლოდ ორი და ორმოცია. პოდა, მეც ისევ რაფაელი მირჩევნია თავისი იმ კვრეთ წოდებული სიყვარულით...

- მეც ორი და ორმოცო მაქვს-მეთქი?

– დავუშვათ შენ ოთხი და ორმოცი გაქვს... პო, მართლა, მე შენი სივარეტის ფული მმართველს... დასარჩენები კი ყველანი ორი და ორმოცის ანაბარა არიან... აქ ერთი ჩერხოვიტელია, გარაჟის პატრონი. ცოლი მედიცინის ხალხით მუშაობს. ორივენი ერთად 60 000-მდე იღებენ. თუ იცი, ის კაცი როგორ ერთობა სადამთავრობო? შეძვრება თავის შავ “ოლდსმობილში” და ტომკა მიახსაროვის კასეტებს უსმენს. ასეა ყოველ საღამოს. გუფიცები, ასეა. ცოლი ხის შერხზე და “პანორამას” ანიდან პოემდე კითხულობს, ფულიქნის ხის და კასეტებს უსმენს. მერედა პქვია ამას ცხოვრება? პოდა, შენც ეს დამთხვეული რაფა მირჩევნია სამშობლოდან წამოსულ ჩვენს ამ ყურმოჭრილ მონა-მორჩიდებს.

– გარაჟის პატრონი, ყვიქრობ ცოლს არ სცემს.

– პო... არ უნდა ზედმეტად შეეხოს...

ჩაცმულ-დახურული, გაპუდრულ-გაღამაზებული მარუსია კიდევ უფრო გათამამდა. თუმცა გრიძის, კოსმეტიკის ქვეშ სილურჯე კმ ლავაც აშკარად ეტყობოდა, მხოლოდ გახეთქილი ტუჩის დამალვა მოეხერხებინა იისფერი პოშადით...

მუნასა და სახლში

...ხმა ჩვენთან სწრაფად ვრცელდება. თუ ახალი ამბები გაინტერესებთ, რუსულ მაღაზიასთან დადექით, ყველას სჯობია, მაღაზია “დნეპრის” ახლოს.

ეს ჩვენი კლუბია. ჩვენი ფორუმი. ჩვენი ასამბლეა. ჩვენი საინფორმაციო სააგენტო. აქ ყოველგვარი ცნობის მიღება შეგიძლია. შეგიძლია მოისმინო ახალი საგასეთო სტატიის განხილვა, დაიქირაო დაკვა, მძღოლი ან, ვთქვათ, ფასიანი მკვლელი. შეიძინო მანქანა ასობდე დოლარად, იყიდო სამამულო წარმოების ცილოკორდინი, გაიციხო მხიარული, უპრეტენზიო ქალი. ასე ამბობენ, აქ მარისუანას და იარაღს ყიდიან. ცვლიან უცხოურ ვალუტას, საეჭვო გარიგებებს ახდენენ. ჩვენი რაიონის თითოეულ მცხოვრებზე აქ ყველამ ყველაფერი იცის.

იციან, რომ ზიამა პეიოვაროვს შვილიშვილი შეეძინა და ბენჯი დაარქვეს; რომ სამართალოდამკველმა კარაგაევმა ბრეჟნევის ქალიშვილის, ტოტალიტარიზმის მსხვერპლის – გაღიხას დასაცავად სტატია დაწერა; გამომცემლობა “რუსული წიგნის” პატრონმა ფიმა დრუკერმა აღბოში – “იპონური ეროტიკა” მეორედ უნდა გამოსცეს, რომ ბარანოვმა, ესელეკსკიმ და პერცოვისმა ერთად დანხონეტი იყიდეს.

ყველამ ვიცით, რომ ფოტოატელიეს პატრონმა ევსეი რუბინიკმა ცოლისთვის მეტონის ქურქის შეძენა დღემდე ვერ შეძლო, რომ გრიგორი ლემკუსმა ძუენა აფროდიტე გაათხოვა, რომ ქუდბუდზე დაბადებული ლერნერი სურათების გაღერეა “როდოსის” მედილიონზე დამთვალეიერებელი აღმოჩნდა და ჯილდოდ სამასი დოლარი მიიღო. იცოდნენ ისიც, რომ აქამდე სურათების გაღერეაში ლერნერი არახოდეს ყოფილა.

სხვათა შორის, ყველახათვის ისიც იყო ცნობილი, რომ ზარეცკი საიდუმლოდ სოლჟენიცინთან წავიდა, რომ იგი იქ ღირსეულ მასთან ორი წუთი ესაუბრა, რომ იგი დაინტერესდა, რას ფიქრობდა ისაინი ხექსის თაობაზე, რაზეც ასეთი პასუხი მიიღო: “ესე ყოველი არს ახირება ზღვისიმიერი, ანტიქრისტესეული სიცრუე”...

მოკლედ, აქ ყველახათვის ყველაფერია ცნობილი. ისე რომ, ბოლოს და ბოლოს მარუსიასა და რაფაელზეც დაიწვეს დაპარაკი:

– აი იმ კუთხის სახლში ქალთან ერთი ესპანელი დადის. თანაც სრულიად დაუფარავად. შეიძლება, საკუთარ თავს მანდილოსანი პატივს ასე არა სცემდეს?!

ამ თემის განხილვისას კაცები თვალს ერთმანეთს მხიბრულად უკრავდნენ. ქალები მკაცრად სწევდნენ წარბებს. კაცები ამბობდნენ:

– ეს წითური ქალბატონი არც აქ დასიკარგება, თავს აქაც შესანიშნავად გრძნობს.

ქალები უფრო სასტიკად განსჯიდნენ:

– იოტისოდენა სიხდისი მაინც აქონდეს!..

თუ ქალები, როგორც წესი, მარუხიას კიცხავდნენ, კაცები უმეტეს შემთხვევაში თანაუგრძნობდნენ.

თუ მაშაკაცების თვალში რაფა განგსტერი, ის კი არა, ტერორისტიც იყო, ქალები, უბრალოდ, სასმლის მოყვარულ კაცად თვლიდნენ. ელამი ფრიდა ამბობდა:

– ეს ზანგი ნამდვილი ამერიკელი გოია!..

ჩვენი ქალების ფილოსოფია ასეთი იყო:

“ბავშვიანი და მარტოხელა თუ ხარ, თანაც უგროშო, ნუ იჭიმები, თავი ცოტა თავმდაბლად დაიჭირე”...

მათი აზრით, მარუხიასაგით მძიმე მდგომარეობაში მყოფი ქალი ყოველთვის ქანცგაცლილი, საცოდავი, სხვისი ხელის შემყურე უნდა ყოფილიყო, მუდამ ნერვებდაგლეჯილი და აკადემოფი. მხოლოდ მაშინ თანაუგრძნობდნენ, ის კი არა, დარწმუნებულნი ვარ, დაეხმარებოდნენ კიდევაც. მაგრამ, რახან თავმდაბალი და ამაყი ბრძანდება, გაუშვი, თვითონ დაადწიოს მდგომარეობას თავი!

საერთოდაც:

“გინდა მეცოდებოდე? ჯერ მაცადე შენი დამცირებით დავტკბე!”

მარუხია კი სულაც არ ტოვებდა მიტოვებული და დამცირებული ქალის შთაბეჭდილებას. მალე რაფამ თავისი გაქეცული “ბიუიკი” მაღალ “ჯიპზე” გაცვალა და მუსიამ მანქანის ტარება დაიწყო. გააჩერებდა მანქანას რუსულ მაღახიასთან და რაღას არ ყიდულობდა – ძვირად ღირებულ თევზეულს, ბუქინას თუ შავ ხინდიდას. თუმცა ჯერ კიდევ ვერავის გაეგო, რას საქმიანობდა რაფა. მარუხიაზე ხომ დაპარაკიც ხედმეტი იყო...

მართალი ვითხრათ, ათახჯერ მაინც დავრწმუნდი, რომ სიმდიდრე და სიღარიბე თანდაყოლილი ნიჭია, რომ თითოეული ამ ორიდან იმას ირჩევს, რაც მეტად მოსწონს. შეიძლება ძალიან უცნაურადაც მოგესვენოთ, მაგრამ, თქვენ წარმოიდგინეთ, ბევრს სიღარიბე ურჩევნია. აი, რაფაელმა და მუსიამ კი სიმდიდრე ირჩიეს.

რაფა არისტოტელე თნასისის განებიერებულ ვაჟიშვილს ჰგავდა. ისე იქცეოდა, როგორც უფულო, მაგრამ მაშის მილიონების მოიმედე ტაბუკი. სესხულობდა ყველაფერს და ყველასგან; სადაც ხელი მოუწვდებოდა, აფორმებდა საკრედიტო ქაღალდებს; დროს ატარებდა, ქეიფობდა, შედეგები ფეხებზე ეკიდა.

მუსია თავიდან ნერვიულობდა, მაგრამ მერე თანდათან შეეჩვია – ამერიკა მდიდარი ქვეყანაა, ამ ქვეყანაში ვიღაცამ ხომ უნდა იცხოვროს უდარდელად?!

და ცხოვრობდნენ კიდევაც.

მაგრამ, საზოგადოებას შეუძლო ყველაფერი ეპატიებინა მათთვის – მუქთახორობა, გამომძალველობა, ხარკორტიკები, მოკლე, ყველაფერი, გარდა დაუდევრობისა.

ელამი ფრიდა აღშფოთებული იყო:

– ასე მეც ხომ შემიძლია ვინმე ჩიპოლინოს ავეკიდო!..

ჩვენი ინტელექტუალები კი ასე გამოხატავდნენ თავიანთ აზრს:

- აბა ერთი ამ ლათინურამერიკელს დააკვირდით, მაგის კუნთებსა და ყურის ნიჟარებს. ჩვენს წინ ტიპური ლათინურ-დიხორსიდიული მონოქსიპათია. ახლა კი მართა ფიოდოროვსას შეხედეთ. მის მუცელსა და მეხჯის ძვლებს. ეს ხომ რელევანტურ-მითოზირებული პოლისექსუალიტეტის ტიპური შემთხვევაა, მოკლედ, ეს ორი ადამიანი ერთმანეთისთვის შეუფერებლები არიან, ამბობდა ზარეცკი.

ღემკვუსი თვალებს ხრიდა:

- დამერთი სიყვარულია...

სამართალდამცველი კარავაევი ხელებს იქნევდა და ხმაძაღლი ამბობდა:

- უხეობაა და სამარცხვინო, დროს ადრულტურზე დაპარაკში კარგავდეს, როცა მთელი პელსინკის ჯგუფი ციხეშია!

ხოლო გამომცემელი დრუკერი სევდიანად დასძენდა:

- ყურადღების ღირსად გახადო ადამიანი, ვინც ტოლსტოისა და დოსტოევსკის ერთმანეთში ურევს!.. პირადად ჩემთვის ეს გაუგებარია...

არკაშა ლერნერიც ერთგვარი სევდით იძვორებდა:

- ღამაზ ქალებს ყოველთვის თამაში ქართველები ისაკუთრებენ... რა? ესპანელია? მერედა, რა მნიშვნელობა აქვს, ეს ხომ პრინციპში ერთი და იგივეა!..

მაღაზიის პატრონი ზიამა პილოვაროვი ნამდვილი ბიზნესმენივით მსჯელობდა:

- პო მაგრამ, ტყუილად ხომ არ უნდა წახდეს დეფიციტური საჭინელი...

ევსეი რუბინნიკმა კი, როგორც სუდით მხატვარმა, ასე თქვა:

- ცუდი შესახედავები არ არიან, სიამოვნებით აღვბუჭდავდი რვა თორმეტთან ფირზე...

რაც შეეხება ბარანოვს, ესელევსკისა და პერცოვისს, ისინი ცოტა არ იყოს, ფუქსავატურად იხუხჯობდნენ. კერძოდ, პერცოვისმა მარუსიას უთხრა:

- შენ, მარუსია, ამხანაგები არ დაივიწყო. თუ გათხოვდი, შეიძლად ამიყვანე, თორემ სამოცლათოთხმეტი წლის კაცს საჭესთან ჯდომის არაქათი აღარა მაქვს...

არა, კი არ დაგუმეგობრდი რაფაელს, ამისთვის ჩვენ მეტისმეტად განსხვავებულები ვიყავით, მაგრამ შეხვედრით ხშირად გვიწვედა შეხვედრა. რას იზამ, ასეთია ჩვენი რაიონი.

ვთქვათ, ეძებ ვიღაცას. მისამართის გაგება წინასწარ საჭირო არ არის, უბრალოდ, გაისვირნე ცენტრალურ ქუჩაზე, იყიდე ერთი ქილა ლუდი, მიირთვი ერთი უღუფა ნაყინი, მოწიე სიგარეტი და ვისაც ეძებ, უხათუოდ შეხედები, მიიღებ ვველანაირ ინფორმაციას, თღონდ, რაც მთავარია, დამახინჯებულს...

მარუსიამ ერთხელ წვეულება გამართა და მე და ჩემი ცოლიც დაგვპატივა. თან პელძენებს აკეთებდა, თან რაფას წვრონიდა:

- ხუ ეწვევი!.. ნაკლები ჭამე!.. რაც მთავარია, ნაკლები ილაპარაკე! გახსოვდეს, შენ აქ ვველაზე უტვიხო ხარ!..

რაფაელს არ სწყინდა და ეხას საათობით არ აჩერებდა. სულ იმის განსჯაში იყო, მიღიონერი როგორ გახდებოდა, ერთთავად სწრაფი განვითარების გეგმებს სახავდა.

ჯერ "ნახახრამუნებელ" საბავშვო წიგნებს გამოხცემდა, მერე "ნახახრამუნებელ" ჯადრაკებს გაიტანდა გასაყიდად... ბოლოს ქაღის "ნახახრამუნებელი" საცვლების თაობაზე ერთი ამალეღვებელი იდეაც გაუჩნდა.

ეგ არის, საწყისი კაპიტალი არ გააჩნდა.

- ფული შემოდის ძმებს ვთხოვო, ისინი ყოველმხრივ მენდობიან. საკმარისია ყურმილი ავიღო, რომ...

- რომ ძმები არაფერს მოგცემენ, - ჩაურთავდა სიტყვას მუსია, - შენ ეს კარგად მოგეხსენება, იდიოტები კი არ არიან!

- პო, არ მომცემენ, - დაეთანხმებოდა რაფა, - თხოვნით კი თუნდაც ახლავე ვთხოვ... შენ რა, არ გჯერა?..

როგორც ყველა ამერიკელი, გამდიდრებაზე ისიც მოულოდნელად და გულბრუნვით იცნებოდა, მაგრამ, ამავე დროს, უფრო მეტად იცნებოდა იდეალური ცხოვრებისათვის, მისთვის მთავარი მაინც სამართლიანობა იყო.

- წახულიყავი შენც და გემუშავა...

რაფა ჯიუტად ერეკებოდა თავისას:

- გაუშვი, მდიდრებმა - დანტისტებმა და ადვოკატებმა იმუშაონ...

მოკლედ, მის საუბარში დოგიკის ხასიახიც არ იყო.

ერთხელაც მარუსიასთან ვიყავი. რაფამ საიდანაც ადვოკატბუღმა და ფერწახულმა მოიბრძინა.

- გუნაღური იდეა მაქვს, - იყვირა კარის ზღურბლიდანვე, - სამ კვირაში ხელფანური ძუძუების ფაბრიკას გაუხსნი, სამ მილიონ მოგებას მოგეიტანს. არავითარი რისკი! წარმატება ახი პროცენტით გარანტირებულია!

- რას? - თვალები გაუფართოვდა მარუსიას.

- ხელფანური ძუძუების ფაბრიკას!

მეც გაოცებული ვეკითხები:

- ვერაფერი გავიგე, რა ფაბრიკა, რა ძუძუების?

- ქალის, ხეუღლებრივი...

და რაფამ თავისი უღალატო თითი მკერდზე იტაკა.

- ყველაფერი ძალიან მარტივადია. აბა ქალებს შეხედე. განსაკუთრებით იმათ, ვინც ცოტა უფრო ახალგაზრდაა. კარგად გამოგვიჩვენე, ყველანი უბუსპალტროდ დადიან. ეს თქვენც ადბათ შემხნეული გაქვთ.

- ვთქვით, შემხნეული მაქვს.

- მე ამას დიდხანს ვაკვირდებოდი და აი უცებ...

- უცადე ნაკლებად დააკვირდე, - ჩაურთო სიტყვა მარუსიამ.

- პო, დიდხანს ვაკვირდებოდი და აი დღეს უცებ გონება გამიანთდა. ახალგაზრდები - კი ბატონო, უფროსებს კი გული ხწყდებათ.

უნდათ, კაბის ქვეშ თვითონაც მკვრივი და ღამაში მკერდი უჩანდეთ. მოდა, აი, - რაფამ ხმას აღტაცებულმა აუწია, - მოვიფიქრე, როგორ მივაღწიო ამას!

კი მაგრამ, როგორ-მეთქი? - ვეკითხები.

- ვთხოვთ, ყურადღებით მომიხმინოთ. დედაბური ბუსპალტერზე რეზინის ძუძუს იმაგრებს და ხევიდან კოფთას იცვამს.

- მერე რაა?

- ის, რომ კოფთაში მოელი მკერდი უჩანს, თან მკვრივი და ღამაში.

- და იმედი გაქვს, რომ ამ ნაგავს გაყიდი? - მკითხა მუსიამ.

- დიახ, განუხასხდურელი რაოდენობით. თითოეულს ორმოც ცენტად... ეს საქმე მილიონებს მოგეიტანს. მთავარია, საწყისი კაპიტალი ვიშოვო, დაახლოებით ოცი ათასამდე...

- ნამდვილი ვიქია, - თქვა მარუსიამ, - კრეიზი! ეს ფაქტია, მაგრამ ღვევა ნამდვილად უყვარს. უამრავ სათამაშოს ყიდულობს, მასთან ერთად საცურაოდ დადის. ამას წინათ სათევზაოდაც იყენებ. ინტელექტის მიხედვით ზუსტად ღვეუშკას დონეზეა, შეიძლება ღვევა სჯობდეს კიდევაც...

ერთხელაც მუსიამ მე და ხემს ცოლს სახლში შემოგვიარა და გვეუბნება:

- ეავას დამალუვინებთ? შეიძლება ცოტა ხანს ჩამოვჯდე? ხუთ საათზე რაფა ღვევას კინდერგარდენიდან გამოიყვანს და ისიც შემოგვივლის.

ხემა ცოლმა მაცივარი გამოადო. მარუსიამ იყვირა:

– დეირო, დამოფარე! მე ხომ დიეტაზე ვარ...

ყავა დავლიეთ, ვისაუბრეთ პოლიტიკას, კერძოდ, გორბაჩოვის პიროვნებასა და მის რეფორმებზე.

– იქ თუ რამე ცვლილებები დაიწყება, ამას პირველი მე გავიგებ, – ამბობს მარუსია, – მაშას მაშინვე სამსახურიდან გაათავისუფლებენ. ასე მეუბნებოდა – ვიდრე მე ამ საპასუხისმგებლო თანამდებობაზე ვარ, შენ და დედას კომუნიზმი არ გემსიყვარება!

ამ დროს ქვევიდან ვიღაცამ დარეკა.

– ეს აღბათ რაფაა, – თქვა მუსიამ.

მართლაც, ერთი წუთის შემდეგ რაფა შემოვიდა, თავახიანი, მზისგან გარუჯული და კოსმეტიკისაგან კეთილსურნელოვანი.

პეკსი-კოლათ გაზავებულ რომს დავლევდით, – თქვა და დახდინა:

– გარეთ ჯოჯოხეთური სიციხეა.

მარუსიამ გაიციხა:

– ამ რაფას სად არ ნახავ, ყველგანაა...

მერე პკითხა:

– ბავშვი სად არის, ეზოშია?

– ახლავუ ყველაფერს აგიხსნი...

მარუსიამ წამოიწია:

– სად არის ლევუშკა?

– ნუ ღელავ, ყველაფერი ნორმალურადაა.

რაფამ ისევ დალია და ჭიქა მაგიდაზე დადგა. მერე ხემს ზურგს ამოუფარა და წერილი ხმით ჩაილაპარაკა:

– მგონი, დავკარგე...

– რა?

– მგონი, მანქანიდან გადავარდა... ოღონდ არ აღელდე...

ხევს უკვე კბიხეზე ჩავრბოდით. წინ მარუსია მირბის, უკან მე მიყვები. ხემს უკან ხეში ცოლი მოდის. მერე რაფაელი მოგვევება და გვიმტკიცებს:

– მანქანით გრანდ სენტრალზე მოვდიოდით. ხიდისკენ რომ შევუხეიყ, დეო უკანა სკამზე თავის ახალ სათამაშოებთან გადაძვრა. უკვბ ბრაგვანის ხმა გავიგონე, მეგონა, სათამაშო ბომბი გასკდა...

– მოგკლავ! – ყვირის მარუსია და გარბის.

ყველანი გადასახვლეულისკენ გავრბივართ. რაფა გზადაზა სიგარეტს ეწევა. ხემს ცოდის საშინაო ფეხსაცმლით ხიარული უჭირს და თანდათან უკან გვრჩება. ხალხი გზას გვითმობს.

ცხელი, მზიანი დღე იდგა. ასფალტს ბუნჩინის თხშივარი ასდიოდა. აეროპორტის მხარეს რეაქტიული ძრავების გუგუნე ისმოდა. ახმერვე ქუჩა ფერწახული ფოტოსურათით იყო.

ვიადუკის ოღნავ მარცხნივ პოლიციელის ირგვლივ თავშეკრიბილი ხალხი რომ დაეინახეთ, მარუსია ყვირილით გავარდა წინ. წუთიც და გახურებულ ასფალტზე გართხმული სხეული შევნიშნეთ.

ხალხმა გაიწ-გამოიწია. ეხედავთ, ლევუშკას ხელში სათამაშო ყუმბარა ჩაუბღუჯავს და ტირის. მუხლები გადაყველევილი აქვს.

– ესე იგი, ეს ბავშვი თქვეჩია? – გვკითხა შუბლმკეპრით პოლიციელმა.

მარუსიამ ღუვა ხელში აიყვანა.

– კიდევ კარგი, იოლაღად გადარჩა, – თქვა ხალხში ვიღაცამ.

– ახეთ მშობლებს სასამართლოში უნდა უჩივდოდ, – დახდინა მუორემ.

საუბარში ახლა სხვა უსაქმურებიც ჩაურივნენ:

– რა მოხდა?

– ბავშვი მანქანიდან გადავარდა...

– კიდევ კარგი, თვითმფრინავიდან არა...

მალე შინისკენ გააწიეთ. რაფაელს თავი განზე ეჭირა. მერე უცებ ამბობს:

– მე მგონი, ეს ამბავი უნდა აღვნიშნოთ!.. – და ხაბიჯი რესტორან “ლოტოსისკენ” გადადგა.

სიტყვა ხეირიანად დამთავრებულიც არ აქონდა, რომ მარუსიამ სახეში ერთი მაგრად გაუღლაწუნა. ისეთი ხმა აქონდა, იტყვოდა, ადრიახო ჩელენტიანოს ათასმა თაყვანისმცემელმა ტაში ერთხმად დასცხიო.

რაფას თვალი არ დაუხამხამებია, მხოლოდ ხედებდა მისი თქვა:

– ვხეებდები!..

ივლისში მუსია დაბადების დღეს აღნიშნავდა. ოთახში თორმეტობდნენ სტუმარს მოყვარა თავი.

პირველად ნათესავები – ფიმა და ლორა მოვიდნენ. მერე ხარეციკი გამოეცხადა თავისუფალი გენერალივით. ღერხერს თამბაქო აქონდა დავალებული. რუბიცკი საქმიან წრეებს წარმოადგენდა. გამომცემელი დრუკერი – კულტურას, ბარანოვი, ესელექსი და პერცოვიჩი ხაღხის სახით იყვნენ წარმოდგენილები. კარავაევი რაიონის გასსხვაკებულ აზრს წარმოადგენდა. პიოვაროვის გარეშე კი წყულებას, აბა, როგორ ჩაევილო! ბოლოს დაუპატიჟებლად გრიგორი ლემკესიც მოვიდა ბავშვთან ერთად.

ხარეციკი მარუსიას თანაჲ შემტყნარი ვარდი აჩუქა, ღერხერმა – თორმეტი ბოთლი შამპანური, გამომცემელმა დრუკერმა – არაბული უშვერი სლაპრების ტომეული, კარავაევი – ბელოცერკოვსკის ფოტო ავტოგრაფით: “შემტყნარებლობა სვენი საიმედო იარაღია!..” რუბინიკმა – ოცდათურამეტი დოლარისა და სამოცდაოთხი ცენტის მანი-ორდერი, ნათესავებმა ფიმა და ლორამ – ვენტილატორი, პიოვაროვი – თავისი მაღაზიის ხაირ-ხაირი საქონლით სავსე ხაზიდარა; ბარანოვმა, ესელექსიმ და პერცოვიჩმა მუსიას ახალი ტელევიზორი უყიდეს, ლემკესმა ღოცვით დაახანუქრა, მე და ჩემი ცოლი ყავის ჩვეულებრივი მადუღართი ვაკეით იოდას.

ახლა მხოლოდ დავვიანებულ რაფასდა ველოდით.

მარუსიამ აგვისხნა:

– ჯერ მანქნებიდან დარეკა რამდენიმეჯერ, მერე ღონგ-აიღუნდიდას, ამ ნახევარი საათის წინ კი ჯეკსონ-პაიტსიდან. ყვიროდა, მალე მოვალთ. არ ვიცი, ფულის საშოვნელად შეიძლება ნათესავებს შეუარა. აღბათ რაიმე განსაკუთრებულ ხანუქარს ეძებს, თუმცა ეს აუცილებელი არ არის, ჩემთვის მთავარი ყურადღებაა...

გადავწვივით, ცოტა ხანს კიდევ დაველოდებოდით. არკაშა ღერხერს თვალი სულ სუფრისაკენ გაურბოდა. ხერვიულობა მალე სხვებსაც დაეტყოთ.

– კაცმა რომ თქვას, სამთარში ჭამას სხვა გემო აქვს. რა თქმა უნდა, არც ხაფხულში გამოდგები უჭმელ-უსმელი, მაგრამ უმაღლად, უხადისოდ ჭამ. – თქვა რუბინიკმა.

ღერხერმა შებღი შეიკრა:

– რა სისულელეა, სამთარს უნდა დაველოდოთ თუ რა!

და საიხიდან ხეთიხილი ფრთხილად აიღო.

– დაბრძახდით, – მიგვიწვია მუსიამ სუფრასთან... ყველანი მაშინვე ხმაურით შემოვუსხედით მაგიდას.

– მარია ფეოდოროვნა, მე აქ თქვენს გვერდით მოვეწვიები, – თქვა ხარეციკი.

– მე კი აგერ ორავედს მივუჯდები... – ეს ღერხერი იყო.

გაისმა სარის ხმა. მარუსიამ დიფტთან მიიბრძინა და მალე ოთახში რაფაელთან ერთად შემობრუნდა. რაბჯას ამაყი, სახეში გამომტყვევებული აქონდა, ხელში უშველებელი ყავისფერი პაკეტი

ეჭირა. პაკეტიში რაღაც ფხაკურობდა, ქაღალდს ჩხაპნიდა, ატკაცუნებდა – მერე რაღაც შემაწუხებულ ამოსუნთქვასავით მოიხმა.

რაფაელი დაგველოდა, ვიდრე ყველანი გაეჩუქდებოდით, პაკეტი სავარძელზე მოაპირქვა და პაკეტიდან ფრთების სწორებ-სწორებით დიდი მწვანე თუთიყუში გამოფრთხილდა.

– ო, ღმერთო ჩემო!.. ეს რაღაა?! – თქვა მარუსიამ.

რაფამ ხაღხს თვალი გახარებულმა მოავლო. – ამას დოღო აქვია! სამასი დოღარი გადავინახდე!.. ხომ გიხარია?

– ნამდვილი კოშმარია! – თქვა მუსიამ.

– უფრო ზუსტად, ორას სამოცო დოღარი, ისე, სამასი დამიფასეს, პლუს ამას ტაქსის ფული...

სიმაღლით დოღო მოხრდილი ქათმისხელა იყო. მწვანე, ხახხახა, წითელქონრიანი, ხარინჯისფერი კიკისებითა და მიძინოს შავი ნისკარტით. მისი სემიტური პროფილი აღშფოთებას გამოხატავდა. მერე თავი ოდნავ გვერდზე გადახარა და წინ ბაჯბაჯით გახწია.

სავარძლიდან ჯერ ეტაქერზე გადავიდა, მერე ტორშერზე, ტორშერიდან – ჭაღზე, ჭაღიდან – ლავგარდანზე, ლავგარდანიდან ფანჯრის შტორს ჩამოყვა, ტელევიზორზე გადმოაბიჯა, ხედავინად დადგა და ცოტა ხანში ტელევიზორის გაპრიალელებულ ზედაპირზე ბლომად მოსკლინტა.

ამ საუნჯით რომ დაგვაჯილდოვა, დოღომ დაქაღნებით დაიცივლა და უკმაყოფილო რატრატს მოყვა:

– შიტ, შიტ, შიტ... ფაკ, ფაკ, ფაკ...

– ეტყობა, კარგი პატრონის ხელში იყო, – თქვა მარუსიამ.

– ხეტავი მე ვფლობდე ასე ისგლისურს, – იხატრა დრუკერმა.

ამასობაში თუთიყუში გაშლილ სუფრაზე აბრძანდა, ნაირ-ნაირ საუხმეულს ჩაუარა, ფეხი მაიონეზში სტკეცა, ნისკარტი ხარდისს კუდში ჩაავლო, დაითრია და ისევ ჭაღზე აფრინდა.

მუსია რაფაელს მიუბრუნდა:

– გაღია რა უყავი?

– ფული არ მყოფ, – თქვა დამნაშავესავით დარცხვენილმა რაფაელმა.

– ასე ხომ სკლინტით აავსებს აქაურობას!

– რა თქმა უნდა, გამორიცხული არ არის, პირიქით... – დაუდასტურა ხარეციკი.

– მაშინ რა ვქნათ?!

– ხომ გიხარია, თქვი, ხომ გიხარია? – ჩააცვივდა რაფა მარუსიას

– მე? აბა რა, ღამის გადავირიო! ბუნდუერებისთვის მხოლოდ ესაა მაკლდა!..

საერთო ძაღისხმევით თუთიყუში, როგორც იქნა, კარადაში შევამწვევდიეთ.

დოღო უკმაყოფილო იყო, ისე იღანძვებოდა, როგორც ნაბახუსევი საბჭოთა შავი მუშა. დონიერი ნისკარტით ღამის ხვრეტდა კარადის კედლებს.

მერე მიხუშდა, ეტყობა, დაიძინა.

ძველ, დრიტოებიან კარადაში პაური თავისუფლად შედიოდა...

– ვხახოთ, ხვალ რაიმეს მოვიფიქრებ, – თქვა მარუსიამ.

და დახძინა:

– აბა ახლა კი მობრძანდით მაგიდასთან!

ერთ წუთში სასმისებს წკარაწკური ავუტყხეთ, ვსვამდით ყველაფრით, რითაც მოგვსვდებოდა – სირჩებით, მოხრდილი ჭიქებით თუ ყავისა და ჩაის ფინჯსებით. ღერხერმა ხმაძაღდა, ხარ-ხეიძით წარმოთქვა:

– მარუსია ფეოდაროვნა, დაბადების დღეს გილოცავო!

– თქვენც ასევე!

თქვა მარუსიამ დაბნეულად და თავი რატომღაც უხერხულად იგრძნო.

როცა დავიძალოთ, დამის პირველი საათი იყო, მივდიოდათ და მარუსიას პრობლემებზე ვმსჯელობდით. ხარეცკი ამბობდა:

– მაპატიეთ და, ჯანითა და ღონით სავსე, ჯანმრთელი ქალია, არ მუშაობს, ცხოვრობს რაღაც მანვხდარბივით... მთელი დღე დიდ-იდან დაღამებამდე თავისუფალია. ბეწვსა და ხამშში ^{განსჯული} დადის, ჭამს, სვამს და არაფერზე ფიქრობს, არაფერი აწუხებს... ავლანეთში, სხვათა შორის, სხსლის გუბეები დგას, აქ კი შამპანურის მდინარეებია! ნებადში ბავშვები მიმძიდით იხოცებთ... რაღაც სახიხლარი თუთიფეში კი აქ სარდინებს მიირთმევენ! – განსჯის სა-მართალია?!

ამ დროს მე როგორღაც უახროვ გავიციხე.

– აი ცინიკოსი! – იყვირა ხარეცკიმ, – ილაპარაკეთ, მე თქვენ სიამოვნებით მოვისმენთ, ყურადღება, პატონებო, ყურადღება! მაინც რა არის სიმართლეზე მეტი?

– ბევრი რამ!

– უფრო კონკრეტულად?

– უფრო კონკრეტულად? ეთქვათ, გუდმოწვადება.

სახლში მინდა

დადგა შემოდგომა, ნყენმა რაიონმა ხაფხულის ხანგრძლივი, სულისმემსუთავი ხიცხის შემდეგ, როგორც იქნა, შვეებით ამოიხუთქა. კონდიციონერები უკვე გამორთული იყო, გავასქელი, ჩახუქებული მაშაკაცები, ნაცვლად სახიხლარი შორტებისა, ახლა კრემპლინის მოხდენილ შარვლებში იყვნენ გამოწყობილები. ნახევრად შიმშილ-მა ქალებმა სხეული დაიფარეს, კვამლისა და ბენზინის ჩამწვავის მძიმე სუნი ჩამოცვენილი ფოთლების სურნელში იყო არეული.

მარუსიას ახლა უკვე ხშირად ვხვდებოდი, ხანდახან ერთად ბარ-შიაც შევივლიდით. მარუსია წუხდა:

– არა, მენ ამას ვერ წარმოიდგენ! რაფა და დოდო ჩამდილი ტყუპივით არიან, პასუხისმგებლობა ერთხანთვისაც და მეორესთვისაც ხელს უდრის, ლექსიკონიც კი ერთხანით აქვთ.

– ისეუ არ მუშაობს?

– ვინ, დოდო?

– დოდო კი არა, რაფაზე გეუბნები!

– შენ ის ეტყობა, ვიღაცაში გეშლება! დოდოს მუშაობას უფრო დავიჯერებ, ვიდრე იმისას.

მარუსიას დამონათიანი ჯიხი მოუტახეს, მე – ორი ულუფა “სტოლინი”.

მერე ცალკე მაგიდასთან გადავსხედით.

ვაითხე:

– მაშ, რით ცხოვრობთ, რით არსებობთ?

– არ ვიცი... ერთი თვე კანტორაში ვიმუშავე, ვიჯექი და ტელეფონის ხარებს ვპასუხობდი. რა თქმა უნდა, კანტორის პატრონი შემომიხინდა, რომ აღარ და აღარ მომასვენებ, ერთხელაც ვუთხარი, მოტკლში წავიდე, მთელი ეს სიამოვნება ახი დოდარი დაგიჯდება-მეთქი. ის კი – მეგონა, წესიერი ქალი იყავიო. წესიერი ქალი შენ ერთ მდლიონადაც არ დაგნებდება-მეთქი.

– შენ რა, ხომ არ გავიქდი?! – სიტყვა შევაწყვეტინე მარუსიას, – მეძავი ხომ არ ხარ, აბა ეგ რა ლაპარაკია!

– მაშ რა ვქნა, რას მირჩევ, ჭურჭელი ვრეცხო რომელიმე ქვეციან რესტორანში? პროგრამისტობა ვისწავლო? თხილით ვივაჭრო ას-მერვეზე? მირჩევნია, ავდგე და ისევ დაბრუნება ვითხოვო!

– სად? მოსკოვში?

– თუნდაც მოსკოვში! ამაში განსაკუთრებული რა არის?! ციხე-ში ხომ არ ჩამსვამენ! პოლიტიკასთან საერთო მე არაფერი მაქვს...

- მერედა, თავისუფლება?
- ვითომ რა თავში ვიხლი თავისუფლებას! მე მხოლოდ სიმშვიდე მინდა... და, საერთოდაც, რაში მჭირდება ეს თავისუფლება, როცა იქ დედა და მამა მყავს?!

- ლაპარაკობ რა, შენც!
- ნორმალური ადამიანი თავს მოსკოვშიც თავისუფლად გრძნობს.
- მერედა, ბევრი გინახავს ნორმალური?
- ისინი ბევრნი არსად არ არიან, არც აქ და არც-მე.
- შენ, უბრალოდ, ყველაფერი დაგაგიწყდა...
- მოსკოვში უხეშად რუსულად მაინც მომძარითავდნენ...
- სწორედ ეგ არის აუტანელი!
- მოკლედ, ეს ცხოვრება არ არის. რაფას იმედზე ყოფნას აზრი არ აქვს - დღეს შენს წინ მუხლებზე ხიხავს, ხვალ კი უცებ სადღაც იკარგება. მთელი ორი კვირა, კაცმა არ იცის, სად დაეხეტება. მერე გაიხედავ, ისეუ მოგადგება კარზე. ერთხელაც, ვხედავ, მარვალს იხდის, საცვლები კი მთლიანად პომადითა აქვს დახვრილი. რას იზამ, ასეთია... გეფიცები, ეჭვიანობას აზრი არ აქვს, სულერთია, ვერაფერს გაიგებს. მორალის მხრივ მასთან შედარებით დიდო აკადემიკოსი სახაროვია, ქალებში მაინც არ დადის...

ვეითხე:
- ღევა?
- ღევა ჯერ პატარაა ქალებში საყოფილოდ.
- არა, მე იმას გეკითხები, ღევეუშკა ამ ვითარებაში თავს როგორ გრძნობს?

- ღევა? ღევა შესანიშნავადაა, რაფასაც მშეენიურად ეწეობა, თუთიყუშსაც, ოღონდ სიტი გუნებაზე თუა... როგორც იტყვიან, ნამდვილი მონათესავე სულები არიან...

ამ დროს ხელი ერთ ჩემს ნაცნობ მხატვარს დაუქნიე. მისმა ცოდმა მუხიას ისე დაუწყო ეურება, თითქოს ვიღაც საეჭვო ადამიანთან წამასწრო. ვიცი, დაიწყებდნენ ახლა ერთ მიოქმა-მოთქმას, თუმცა ეს ისედაც კაი ხანია დაწყებული აქონდათ.

მაგრამ, გუნება მაინც წამიხდა. ფული გადავიხადე და რუსტორნიდან გამოვედი...

გაუიდა ერთი კვირა. სადღაც ყური მოგვარი, მუხია საბჭოთა საელჩოში იყო, სამშობლოში დაბრუნება ითხოვათ.

თავიდან, რა თქმა უნდა, არ დავიჯერე, მაგრამ ამაზე სულ უფრო მეტს და დაბეჯითებით ლაპარაკობდნენ, ათასგვარ წერილმანხაც ასახელებდნენ. კერძოდ, რუბინიკი ამბობდა:

- მის საქმეს საელჩოს მესამე მდივანი ბალუკვი განიხილავს... ავდექი და მარუსიას დაუურეკე ვეითხები:
- მაინც რა ხდება იქ?
მარუსია უცნაურ ხმაზე მპასუხობს:
- მთლი, გინდა, შევხედეთ?
- სად?
- ოღონდ მაღაზია "დნეპროთან" არა...

ერთმანეთს ოსტინგ-სტრიტზე შევხვდით, ერთი გირვანქა ბალი ვიყიდეთ და პრესვიტერიანული ეკლესიის გვერდით ბაღასზე დავესხედით.

მუხია მეუბნება:
- ჩემთან რომ დაგინახონ, უსიამოვნება შეგხვდება.
- ცოლი გაიგებს და იმიტომ?
- არა, ცოლი არა, ჩვენი ემიგრანტული საზოგადოება.
- მიმიფურთხებია... შენ რა, მართლა იყავი საელჩოში?
- კი, ვიყავი.

– რატომღა, რომ ადამიანებს შორის პირქუში და უცხვირპირო უფრო მეტია, ვიდრე მხიარული?

ამაზე ლოგინოვმა ასე უპასუხა:

– იმიტომ, რომ თავის მონვენება პირქუშებისათვის უფრო ადვილია.

მერე უცებ ეკითხება:

– შეიძლება ერთი კითხვა დაგისვათ?

– ასე?

– მართალია ცოტა სახოთირო კია, მაგრამ მხიარულებით – როგორ მოხდა, პარტიკულარული მარია ფეოდოროვნა, რომ ახლა დასაუღლეთში ხართ?

– როგორ? როგორ და, ჩემი სისულელის გამო.

– მაშა თქვენი სოლიდური ფიგურაა. დედა – პასუხისმგებელი მუშაკი. თქვენ საკმაოდ კარგი ხელფასი გქონდათ, გარდა ამისა, ბოდიშს ვიხდი და, ყოველთვიური აღიმქნეტიც ასი მანეთი გამოგდიოდათ...

– ბედნიერება მხოლოდ ფულში არ არის.

– გუთანხმებით... მაინც რაშია? პოლიტიკისაგან შორს იყავით, ფული არ გაკლდათ, ხელგაშლილად, უზრუნველად ცხოვრობდით... ვთქვათ, ნათესავები მოგეხატრათ, მაგრამ ასეთი შემოსავლით ხომ შეგეძლოთ იქ დაგეპარტიეთ?

– არ ვიცი... სულელი ვიყავი...

– ამაშიც სრულიად გუთანხმებით. მიუხედავად ამისა, როგორია თქვენი სამომავლო გეგმები?

– კერძოდ, რის შესახებ?

– როგორ აპირებთ მომავალში ცხოვრებას?

– მოვახერხებ რაღაცას.

უცებ მარიას გაახსენდა:

– არა, ამერიკას არ ვაგინებ, პირიქით, მომწონს კიდევაც.

– რა თქმა უნდა, – დაუდასტურა ამხანაგმა ლოგინოვმა, – დიდი ქვეყანაა! მიუხედავად ამისა, ჩვენ აქ უცხონი ვართ!

მარუსიამ თავი თავაზიანად დაუქნია. ხატყვა “ჩვენ”, რომელიც მას, ემიგრანტს, დიპლომატის გვერდით აყენებდა, სიამოვნებას ჰგვრიდა.

– იქნებ უკან დაბრუნება მოვითხოვო, მოვიბოდიშო – მაპატიეთ სულელსა და შეუგნებელს-მეთქი.

ლოგინოვი ერთხანს ჩაფიქრდა, მერე გაიცინა და თქვა:

– პარტიება, მარია ფეოდოროვნა, უნდა დაიმსახუროთ...

მარუსია ადგა, კაბა ჩამოიფერთხა. კვინს-ბულვარიდან მანქანების გუგუნი იხმოდა. სახლის სახურავებზე ჩამავალი მზის სხივები ბრწყინავდა, პრესვიტერიანული ეკლესიის კოშკურების ჩრდილში ქინკლი დრუბულივით ირეოდა.

მეც წამოვდექი.

მაინც რით დამთავრდა ის ამბავი-მეთქი? – ვკითხე.

იმათ თვითონ დამირეკესო.

ვინ იმათ-მეთქი?

საბჭოთა საელჩოდან ვიღაც ორმა ტიპმაო.

წავიდეთ, გზადაგზა მომიყვები, სადმე იქნებ ყავაც დავლიოთ-მეთქი, – ვუთხარი.

მარუსია გაბრაზდა:

– კისელიც ხომ არ ვინდა შემომთავაზო?

თავი სამოცდამეათე ქუნაზე მდებარე ბარში ამოვყავით. მუსიკას გრიადლი ვაჰქონდა. გზის იქით შექსიკელებთან ფეხით მოგვიწია წახვლამ.

– მერე? მერე რა მოხდა-მეთქი? – ვკითხე.

ქართული

მუსია დოჯინოვს გამოემშვიდობა. ეკონა, გამაცვილებსო, თურმე მოემზადა კიდევაც სათანადო პასუხის გასაცემად, მაგრამ ოღუკ ვადიმოვისს უთქვამს, თუ გნებავთ, დაგირეკავთო.

მარუსიას უყვირია, ალბათ თავისი უფროსების ექმნის, ახლა ჩემი უხერხულ მდგომარეობაში ჩაყენება არ უნდაო.

შინ მიმავალი მთელი ერთი საათი თურმე საკუთარ თავს/ყოვლად უხარგებლო გულახდილობისთვის კიცხავდა. საქმეებში დაბრუნებაზე ფიქრი ახლა აბსურდულად ეჩვენებოდა. უფროსები უცხემში წამსვან, მონანიება ახლა ამერიკის ღანძლვა მაძიებდნო...

გავიდა სამი დღე. ის სულელური საუბარი მარუსიას უკვე დაავიწყდა კიდევაც როგორც ყოველთვის, კარგა დიდი ხნის შემდეგ რაფაც კმაყოფილი და ბედნიერი გამოეცხადა – საქმეზე ვიყავი კანადაში, ამას წინათ სიჩუმის შეგროვების კორპორაცია დაგვარსე, რომლის ხელმძღვანელიც, რა თქმა უნდა, მე ვარო.

– რაო, რაო? – ჰკითხა მარუსიამ, – რის კორპორაცია?

– სიჩუმის.

– ოო, ეს რაღაც ახალია!

რაფაელი უკვე ყვიროდა:

– მილიონებს ვიძიო, აი ჩახავ! მილიონებს!..

– შესანიშნავია... სწორედ ახლა გადასახადის ქვითრები მოიტანეს.

– მომისმინე, ჩვენს ცხოვრებაში პაერი დღეს ხმაურით არის გაჯერებული, ეს კი ჯანმრთელობისთვის ძალიან მავნეა, ფსიქიკაზე ძალიან მოქმედებს, ადამიანები სერვიულები და ბრაზიანები გახდნენ. ადამიანს სიჩუმე და სიმშვიდე სჭირდება. და აი, ჩვენც მოვაგროვებთ და შევუხახავთ სიჩუმეს, მერე კი გაუყიდით...

– წონით? – ჰკითხა მარუსიამ.

– რატომ წონით? კასეტებით... თან დაგნომრავთ, ვთქვათ, სიჩუმე ნომერი ერთი – “განთიადი შთაში”... სიჩუმე ნომერი ხუთი – “სასიყვარულო მთაუნება”... ნომერი ცხრა – “სიჩუმე გაფუჭებული მიწასაპიასი”... ნომერი ორმოცი – “სიჩუმე საავიაციო კატასტროფიდან ერთი წუთის შემდეგ”, ა.შ. და ა.შ.

– სასწრაფოდ ტელეფონის ფულია გადასახდელი, – უთხრა მარუსიამ.

რაფამ ბოლომდე არც კი მოუსმინა და ღუდის მოსატანად წავიდა.

სწორედ ამ დროს მუსიას ტელეფონზე დაურეკეს.

– საბჭოთა საელჩოდან გირეკავთ, – თქვა ეურმილში ვიღაცამ ჩაკუდული ხმით.

მერე ცოტა ხანს სიჩუმე ჩამოწვა.

– ალო! გინდათ შეგხვდეთ? – გაისმა იგივე ხმა.

– კი მაგრამ, სად?

– სადაც გნებავთ... სადმე ხალხმრავალ ადგილას, რესტორანი “მანხაი” გაწყობთ? ლექსინგტონზე, ხუთშაბათს, ზუსტად სამ საათზე.

– როგორ გიცნობთ?

– არც როგორ... ჩვენ თვითონ გიცნობთ. თქვენ შესახებ ოღუკ ვადიმოვიჩმა ზუსტი ინფორმაცია მოგვაწოდა. გთხოვთ, არ დაიგვიანოთ. იცოდეთ, ამისთვის საგანგებოდ ვაშინგტონიდან უნდა ჩამოვფრინდეთ.

– დიას, უსათუოდ მოვალ, – თქვა მარუსიამ.

და გაიფიქრა: “აქ თაყუანისმცემლებს მეტროში ერთი დოლარის დახარჯვა ენახებათ, ესენი კი საგანგებოდ ვაშინგტონიდან ჩამოვდიან. წვრილმანია, მაგრამ სასიამოვნო...”

ზუსტად სამ საათზე ის უკვე ლექსიზგონზე იყო. რესტორან-თან ორნი უკვე ელოდნენ: ერთი – საკმაოდ ახალგაზრდა, მაისურიანი, მეორე – პადსტუხიანი და მასზე ათიოდე წლით უფროსი.

- ბაღუევი, - გაეცნო პადსტუხიანი.
- ჟორა, - გაუწოდა ხელი ახალგაზრდამ.

რესტორანში სივიწროვე იყო, თუმცა ღანბი უკვე კარგა ხნის დამთავრებული გახლდათ. ისმობდა კონდიციონერების გუგუნო. ახალგაზრდა ხინელმა ქაღმა ისინი ფანჯრის წინ მაგიდასთან მიაცივლა და მოლოდინის იისფერ გარეკანზე დრაკონის გამოსახულებასანი მენიუ დაუტოვა. ჟორა კითხვაში გაერთო.

ბაღუევმა მენიუს დახედა და ხინელ ოფიციანტ ქაღს ცივად უთხრა:

- მე - როგორც ყოველთვის...
- მე არ მშია, - თქვა მარუსიამ.
- ნება თქვენია, - არ შეპატიუებია ბაღუევი.

ჟორა აღშფოთდა:

- გულს გვტყენ, დედიკო! კონსტრუქციისზე მიდიხარ! ესე იგი, საერთაშორისო დამაბრუნებლობის კერას ქმნი! რატომ?... მოდი, მოვიღლაპარაკოთ! კონსტრუქციული, საქმიანი გარემო შევიქმნათ...

უცებ ბაღუევმა გაღიზიანებულმა იყვირა:

- განუმდით!

მარუსიას თეატრის განცდა გაუხნდა, სანახაობის, ესტრადის ციებ-ციხელების განცდა. ჟორა მხიარული, თამამი და გულელია იყო, ბაღუევი - პირქუში, მკაცრი და სიტყვაძუნწი. ამასთან, მათ შორის, ისე, როგორც ცირკში, ერთსულოვნება სუფევდა.

ჟორა ამბობდა:

- სულთ ნუ დაეცემი, დედი! ყველაფერი ხინებულად იქნება! უღარიბესი ფენები დაგეხმარებიან! დასავლეთი განწირულია!..

ბაღუევმა შუბლი უქმყოფილოდ შეიკრა:

- არ ვიცი, როგორ მოვიქცე, მარია ფეოდოროვნა. ასეთ საქმეში გადაწყვეტილებას, რა თქმა უნდა, მოსკოვი იღებს. თუმცა ბევრი რამ სვენზე, ხვენს რეკომენდაციაზე არის დამოკიდებული...

ხინელმა ჩაი მოიტანა, თავი ოდნავ დაუკრათ და უხმაუროდ გაეცადათ. ჟორამ მიამახა:

- აბა შენ იცი!

ბოლოს ბაღუევმა, როგორც იქნა, თავი დააქნია:

- მოჰყევით.

- რა?

- ყველაფერი.

- რა უნდა მოვეყვე? მატერიალურად არაფერი მაკლდა. ჩემი აქ წამოსვლა სისულელე იყო. მიხდა გამოვასწორო ჩემი სულელური საქციელი, თუნდაც ეს თავისუფლების აღკვეთად დამიჯდეს...

ჟორა აღშფოთდა:

- მორჩი, დედი! ახლა ციხეში ვიღას სვამენ?! ახლა ციხეში რომ ჩავსვან, ან შპიონი უნდა იყო, ან რაღაც უარესი...

ბაღუევმა მკაცრად დაასუსტა:

- არსებობს გამონაკლისებიც.

- მხოლოდ პოლიციელებისათვის!.. მარია ფეოდოროვნას კი, უბრალოდ, შეუგნებლობით მოუვიდა.

- მოკლედ, ასეა! - თქვა უხალისოდ ბაღუევმა. - პატიება კი უნდა დაიმსახუროთ. თუ როგორ, ამაზე მერე ვილაპარაკოთ.

- ვაშინგტონში უნდა ჩამოვიდე?

- რაც მადე ჩამოხვალთ, უკეთესია, ორშაბათს გელოდებით, ასე, ექვს საათამდე, ოდნავ მისამართი ჩაიწერეთ.

- მოდი, ახლა სურათი გადავიღოთ, ცხადია, არა ოქმისათვის! - თქვა ჟორამ და ჯიბიდან ფოტოაპარატი ამოიღო.

ბაღუევი მარუხიასკენ თანავ მიიწია. თვითნებური რამდენიმე ნაბიჯზე თქმულარაგარდნილი ღანგრით ხელში გაიჩინდა.

“ნეტავი ეს ფაქტორით რაღაში სჭირდებათ? — ფიქრობდა მარუხია, — იქნებ სამხილად? წარმატებულად ჩატარებულ თქვენი დასტურად? რატომ? ან უნდა წავიდე კი იმ თხემ სადღისში?” — მაგრამ ბილდის მათზე გადაწყვიტა, რომ უსათუოდ წავიდოდა თუნდაც ინტერესისათვის.

ეროვნული
ზიზღირობა

მუსია ვაშინგტონში დიღის ექვს საათზე “ამტრაკეტი” გაემგზავრა. ფანჯრიდან დიღის პეისაჟი კრთოდა — მდინარეები... წარაყვები — გათვლვებდა წუთით ნახატოვით და გაქრებოდა. “ეს ბუნება კი არა, მოუღი ცივილიზაციაა...” — ფიქრობდა მარუხია.

მერე მოუღი ერთი საათი ვაშინგტონის ქუჩებში იხეტიალა: “განსაკუთრებული არაფერი, თუ რამ თვალში გეცემა, მხოლოდ სამშენებლო ხარახიებია...”

განცვლვეებით მდგარი საელხოს შენობა მწვანეში იყო ხაფლული.

მარუხია მოხურული კარის წინ შეჩერდა და დიდაც ხელი დააჭირა.

ვესტიბიული. ვესტიბიულში, მოპირდაპირე კედელზე — გერბი და ტელემოვიკობილია...

— დაელოდეთ.

მაგიდაზე — ქურჩაღ “თუხილვის” ნომრები, დივანი, ნაცხობი პორტრეტები, ხავერდის მტორები, მაცივარი...

ღოღინი დიდხანს არ დასჭირებია. სამიჯენი ერთად გამოვიდნენ — ჟორა, თავად ბაღუევი და კიდევ ვიღაც სათვალისანი აუტანელი ტიპი (სახე თუთრულზე დაკურებულ დიღს უგაგდაო, — იტინებდა შემდეგში მარუხია).

მერე რამდენიმე წუთმა უახრო ფორმადობაში ჩაიარა:

— დაიდაღეთ?... როგორ იშვსავრეთ?... გნებავთ პეისი-კოლა?...

ამის შემდეგ ბაღუევის ის ვიდაც სათვალისანი ტიპი გააცხნ:

— გორდვი ბორისოვის კოკორევი.

— სვენ მას გორდვი ბორისოვისს კი არა, კაგებეს ვეძახით, — დასძინა ჟორამ.

— მოდი, შევაჯამით ფაქტები. გთხოვთ, მომიხმონით: ვინმე მარია ტატაროვისი ჯერ სამშობლოს ტოვებს, მერე იგივე მარია ტატაროვისი უკან დაბრუნებას ითხოვს. იქნება განცდა, სოციურებისთვის სამშობლო თითქოს რაღაც ცვალებადი ხიდიდეს. მინდა — წავად, მინდა — დავბრუნდები. თითქოს სამშობლო კი არა, გასტრონომი ან ბაზარი იყოს. სინამდვილეში კი, ბოდიში მომიხდია და, ეს მხოლოდ დაღატია, დანაშაულია და, მაშასადამე, უნდა გამოისყიდო. მხოლოდ ამის შემდეგ გადაწყდება, მოქალაქე ტატაროვისი, დაგაბრუნებთ უკან თუ არა. გათვალისწინეთ, გადაწყვეტილების მიღებისას ამ შემთხვევაშიც უსახდვრო დემობიურების გამოხეხა მოგვიწევს. სოციალისტურ პემახი'სმსაც ხომ აქვს სახდვარი!...

— რა თქმა უნდა, აქვს! — კუერი დაეკრა ჟორამ.

ნამოდგა სიხუმე. სიხუმეს მხოლოდ კონდიციონერების ბუბუნა და მაციურის ხმა არღვევდა.

მარუხიამ მორიყებულად იკითხა:

— მაინც რას მირჩევთ?

კოკორევისა ერთხანს შეიცვალა და უთხრა:

— რას, მარია ფუადოროვიჩა, და უნდა დაწერთ.

— რა?

— სტატია, შენიშვნა ან რაღაც ამდაგვარი.

— მე? რაზე?

— ყველაფერზე! ყველაფერი დეტალურად აღწერეთ, როგორ კარგად და უსრუხველად ცხოვრობდით, როგორ იმოქმედა თქვენზე

ცეხნოვიცერის საუბრებმა და ამის შემდეგ მცდარი ნაბოჯი როგორ გადადგით... გასაგებია?... მოკლედ, გაგვიხიარეთ თქვენი აზრები.

- მერედა, სად არის?

- რა სად არის?

- რა და, აზრები.

- აზრებს მე მოგაწვდით, - ჩაერთო ჟორა.

- აზრები პრობლემა არ არის, - დაეთანხმა კოკორევი.

- ზოგს აზრები გააჩნია, ზოგს - თანამიმდევრებში შენიშნა მოულოდნელად ბაღუევი.

- კარგი, - თქვა მარუსიამ, - ვთქვათ, ყველაფერს მოვუყუვი, მერე?

მერე რა იქნება?
- მერე ჩვენ ამ ყველაფერს დავბუჭდავთ. თქვენი ამბავი სხვებისთვისაც გაკვეთილი იქნება.

- ვინ დაბუჭდავს? - იკითხა მუსიამ.

- გამოიხედება ვინმე. რა თქმა უნდა, ჩვენი რეკომენდაციით... თუნდაც "ლიტერატურული გაზეთი".

- ან "ნიუ-იორკ ტაიმსი", - თქვა ჟორამ.

- მე ხომ წერაც არ შემიძლია.

- ძალიანაც შეგიძლიათ. ეს ხომ ლექსი არ არის... აქ მთავარი ფაქტებია. თუ საჭირო გახდა, რედაქციას გაუყოფთ.

- მომიხმინე, დედი, - დაიწმავნა ჟორა, - კარგი, რა, დათანხმდი, სული ჩუ ამოგვხადე.

- მაშინ დოვლატოვს ვთხოვ, - თქვა მარუსიამ.

- ვის? - ჩაეკითხა კოკორევი.

- თქვენ რა, დოვლატოვს არ იცნობთ?! ჩამდვილი ტურგენევივით წერს, შეიძლება უკეთესადაც!

- თუ ტურგენევივით, ძალიან კარგი... - ეს ბაღუევი იყო.

- იმსაქმედეთ, - გ'ხა დაულოცა კოკორევი.

- ვეცდები... - თქვა მარუსიამ.

ბარში მე, მარუსია, ვიღაც მთვრალი თავის ფოქსტერიერთან ერთად და ფიქრებში წახული ან იქნებ ხარკოტიკებისაგან გაბრუნბილი შავი ქალიშვილი დაურჩით.

- მიდით, გაუმასპინძლდით ამ შავ ქალიშვილს შამპანურით, - მითხრა უცებ მარუსიამ.

- შამპანურს თუ იხებებთ? - ვკითხე ქალიშვილს.

ქალიშვილმა გაოცებულმა შემომხედა - მე ხომ მარტო არ ვიყავი! მერე მეტრიადდა და ზურგი შეგვაქცია.

ეტყობა, არ მოეწონა ჩემი საქციელი, უცნაურად ეხვეწა. ისიც კი შეამოწმა, იყო თუ არა ადგილზე მისი ყავისფერი ხანთა.

- რა სჭირს? - მკითხა მარუსიამ.

- თავი ლენინგრადში ხომ არ გგონია-მეთქი, - ვუბნებდი.

მერე გარეთ, წვიმაში გაყუდით. სველ ქუჩაზე მახქახები ძაბაშხუბით ისე ჩაგვისრიალებდნენ, როგორც წყალქვეშა ნავეები.

ავივდა. ტაქსის დაჭერა მხოლოდ სინავოგასთან მოვასხერხეთ. ძველ, დროგასულ "ჩეკურში" ნესტიანი ტახსაცმლის სუნი იდგა.

- წახვლა ჩამდვილად გადაწყვიტე?

უკითხები მარუსიას.

- ისე ჩაგუდებოდი თვითმფრინავში, წუთითაც არ დაგვიქრდებოდი. ოღონდ ახლავე, ყოველგვარი ამ სულელური საუბრების გარეშე.

- სტატიაზე რას ფიქრობ?

- რა თქმა უნდა, არაფერს. დედასაც კი წერილს წელიწადში ერთხელ ვწერ, ისიც შეცდომებით. აი შენ რომ დამხმარებოდი...

- სხვას რას მიბრძანებ?! რაში მჭირდება ხედმეტი თავსატეხი? ერთიც ვნახით, უცებ თავი ციხეში გიკრან, მაშინ?

- ჯანდაბას, მიკრავენ და მიკრან! - მოიწია ჩემკენ მარუსია.

და ჩვენ შორის ასეთი დიალოგი იმართება:

- სხვათა შორის, ხელი აიღე აქედან.

- დიდი ამბავი! - მკახუხობს მარუსია.
- ტაქსში სიყვარულობია, ბოდიში და, ჩემი საქმე არ არის.
- ისე, რუსული ცოტა-ცოტა მეც მესმის, - ჩაერთო ჩვენს საუბარში მძლოლი.
- ღმერთო ჩემო! აქ ყველა პირდაპირ ჭკუით არის გაქვნილი! - თქვა მუსიამ და გვერდზე გაიწია.
- უცებ თვალი მძლოლის მუხლებზე რუსულ გახუცებულ მუსიკას დაინახა. "დამწყვარია ღიბის ტანკერს" ... "მუღცის შეხვედრა უნდა იქნებოდეს ისტების დიდებულებთან" ... "ფეხბურთის მსოფლიო ჩემპიონატზე" ... "ბრონისდავ რა'ხუდალოვის მომავალი გასტროლები" ... - ვკითხულობ სათაურებს ანგარიშში უცემლად.
- "არა, ეს შეუძლებელია!" - ვამბობ გუნებაში და კიდევ ერთხელ ვკითხულობ:
- "ბრონისდავ რა'ხუდალოვის გასტროლები ანსამბლის თანხლებით. სიუ-იორკი, ჩიკაგო, ფილადელფია, დეტროიტი..."
- თუ შეიძლება, ერთი წუთით გახუთი მათხორეთ, - ვუბნები მძლოლს.
- რა წერია? რეიგანს დაეხსენ თავს? ბრძოლა გამოუცხადეს ბოლშევიკებს? - ამბობს მარუსია.
- ანა, წაიკითხე-მეთქი, - ვუბნები.
- და მესმის:
- ღმერთო ჩემო! ესა მაკლდა!..

ოპერაცია "სიმღერა"

რა'ხუდალოვის გასტროლები სამ კვირას უნდა გაგრძელებულიყო. გახრივის მიხედვით კონცერტები თექვსმეტში ბრუკლინისთან იწყებოდა და კვინსში გრძელდებოდა. მერე, ჩიკაგოში, ფილადელფიაში, დეტროიტსა და, მგონი, ტორონტოში.

აფიშაზე ეწერა:

"სიმღერა ადამიანთა გულებში რჩება".

წარწერის ქვეშით მწვანე ხავერდისპიჯაკიანი მამაკაცი იწონებდა თავს და რატომღაც ადრე მობერებულ ჭაბუკს ჰგავდა. ასეთი სახეები ამის შემდგომი ორწლიანების მიხედვით დამახსოვდა - უტიფარი, დაუდევარი და გაბედული. მამაკაცი დათაუთაუებული პურის ყანისა თუ ჭვავის, შეიძლება ქერის მიხედვების ფონზე იყო გადაღებული.

ჩვენს რაიონშიც რა'ხუდალოვის უამრავი აფიშა გაჩნდა. სიამა პიოვაროვის მარტო ერთ მაღაზიაზე სამი აფიშა იყო გაკრული - საღაროხთან, კარზე და საათის ქვეშ.

ჩვენი ემიგრანტები ძალიან დაინტერესდნენ. ყველამ მშვენივრად იცოდა, რომ მარუსიას ბავშვი რა'ხუდალოვისგან ჰყავდა, რომ ის ცნობილი საბჭოთა მომღერლის ყოფილი მეუღლე იყო... და რომ რა'ხუდალოვისა და მუსიას შეხვედრა დრამატიზმით იქნებოდა აღსაქმე.

რომ თავად ის დაურეატი, საბჭოთა ხელოვნების ვარსკვლავი, ცენტრალური კომიტეტის წევრია, მისი ყოფილი ცოლი კი - ველფერის ხედაცემული ქალი.

შეხვდებოდა კი პარტიის წევრი რა'ხუდალოვი მარუსიას? მოვიდოდა კი ის ჩვენთან რაიონში? ანდა რა გუნებაზე დააყენებდა ეს რაფაელს?

მოკლედ, ყველანი დრამატული ამბების მოლოდინში ვიყავით.

და აი, გახუთმა ერთი ასეთი სტატია დაბეჭდა: "დივერსანტი მიკროფონთან", სადაც ავტორი რა'ხუდალოვს - "კრემლის ტორილას", ხოლო მის გასტროლებს "პოლიტიკურ დესანტს" უწოდებდა.

"მაინც რაზე მღერის გავლით ჩამოსული გასტროლიორი, ამხანაგი რა'ხუდალოვი? - გარცეებული კითხულობდა სტატიის ავტორი,

– ებრაელი ხადხის ტრაგედიაზე? ციხეში გატანჯულ ირინა რატკუშინსკაიაზე? ბოლშევიკების მიერ განადგურებულ ეკონომიკაზე? იქნებ სადამსჯელო ფსიქიატრიაზე?

არა!

ის სხვა პიძნებს თხზავს, პიძნს სამშობლოს საკეთილდღეოდ შრომაზე... ებადალებულ მეგობრობაზე... ეგრეთ წოდებულ ნიუწარულზე... ყველაფერ ამას კი დირიჟორობას უშიშროებენ კონსერტები უწევს!

ვითომ რაში გვჭირდება ღუბიანკიდან მოვლენილი გასტროლიორი? ვინ ღვას ამის უკან? რა მიხსისთვის გამოიყენება მის მიერ გამომუშაებული ვალუტა? – ასე შემდეგ და ასე შემდეგ.

სტატიას საკმაოდ დიდი ხმაური მოჰყვა. ყოველდღე ახალ-ახალი მასალა იბეჭდებოდა, დისკუსიებს, რომლებშიც ყველაზე სახელოვანი ადამიანები იღებდნენ მონაწილეობას, ბოლო არ უჩანდა.

ერთნი კონსერტების ბოიკოტირებას მოითხოვდნენ მკაცრად, მეორენი ფიქრობდნენ – “რატომაც არა, ვისაც სურვილი აქვს, ჩამოვიდეს, ხომ მივირთმევთ რუსულ ხიხილადას? ხომ ვკითხულობთ რასპუტინსა და ბელსებს?...”

ყველაზე მკაცრი პუბლიცისტი ზარეცკი აღმოჩნდა. იგი რაზე დადოვის გატაცებას და სახაროეზე ან რატკუშინსკაიაზე გაცვლას ითხოვდა.

ზარეცკის მხარს ქორები უჭერდნენ, რომლებიც ბოლოს უმრავლესობაში აღმოჩნდნენ. ხმა დაირხა, საკონცერტო დარბაზში ბომბს დადებენ, შესასვლელში პატრული იმორიგევენ, შედარებით აქტიურ მაყურებელს პროგრამის მერვე ნაწილის მოხმენის საშუალებას არ მისცემენ, გასტროლების ორგანიზატორის დემორტირებას მოახდენენ.

ავდექი და მარუსიას დაუურეკე:

– მიდიხარ?

– ხად?

– რაზედადოვის სადამოზე.

– კო, წავად ყველა ამ დემოკრატიისათვის ჭკუაზე შემდილი მებრძოლის ჯინაზე! შენ?

– მართალი გითხრა, საბჭოეთში ესტრადის მიმართ გულგრილი ვიყავი.

– ისე ლაპარაკობ, თითქოს ფილარმონიიდან ცხვირი არ გამომიყვია...

მერე მომიყვა:

“კონცერტმა ნორმალურად ჩაიარა. დარბაზში სამი თუ ოთხი ხულიგანი გამოჩნდა. ზარეცკის ხელში ახეთწარწერიანი პლაკატი ეჭირა: “გაათავისუფლეთ ციმერმანი!” როცა პკითხეს, ციმერმანი ვინ იყო, ასე უპასუხა:

– ეს ის კაცია, ვინც ციხეში გაუპატიურების გამო ზის.

– ხად, მოსკოვში?

– არა, პარტფორდთან, ქაღაქის ციხეში...

დარბაზიდან რაზედადოუს უყვიროდნენ:

“რატომ არ მიდიხარ ემიგრანტად ისრაელში?”

რაზედადოვი პასუხობდა:

“მე, ძმებო, ებრაელი არა ვარ, რისთვისაც, მერწმუნეთ, დიდ ბოდიშს ვიხდი...”

– თვითონ ის ცოტა მატყხილი და მობერებული მენყენა, – ამბობდა მარუსია, – ისევ იმ ძველ ხიმღურებს მღერის, თუმცა ისევ ზარივით ხმა აქვს... მე ის ჯერ ისევ მიყვარს, ზენ ორივე კი რუსულ ბუნებას ვადმერთებთ...

მერე პოლიტიკაზე შეკითხვები დააყარეს. მაგალითად, ერთი ეკითხება:

– არის მარსზე სიცოცხლე?

ბრონკა პასუხობს:

– აბა რა!

– ესე იგი, იქ ჩვენნაირი ადამიანებიც არიან?

– რა თქმა უნდა.

– მაშინ ასე თავგზას რატომ გვიბნევენ? უცებ დაგვიბნევენ, აგვახმაურებს და ისევე თვალსა და ხელს შუა გაუჩინარდება... რატომ გაურბიან კონტაქტებს?

ბორია ამბობს:

– იმიტომ, რომ ძალიან ჭკვიანები არიან...

ბოდოს ეს ლექსი წაიკითხა, ასე თქვა, საკუთარით:

გმ, სურვილი აქვს მაშას,
გაიგოს მანქანის წყობა,
გმ, სურვილი აქვს საშას,
გაიგოს მაშას განწყობა.

მოკლედ, ყველაფერმა ხორმალურად ჩაიარა. ტაშს უკრავდნენ, შეკითხვებს აძლეოდნენ... ისიც კი აკითხეს, მალე აშენდება თუ არა რუსეთში კომუნისტთი.

ამაზე ბრონკამ უპასუხა:

– პარღონ, მაგრამ ძალიან ნუ ვინჯარებთ, მოდი, ჯერ იმაში გავუერკვეთ, რაც არის...

ასე შემდეგ და ასე შემდეგ.

მარუსია გაჩუმდა.

– შეხვდი-მეთქი? – ვკითხე.

– პო. შევხვდი.

– მერე-მეთქი?

– ისე, არაფერი... მაინც რას ელოდი რა უნდა ყოფილიყო?

კაცმა რომ თქვას, მართლაც რას ელოდი, რა უნდა ყოფილიყო?..

კონცერტი თორმეტ საათზე დამთავრდა. მუსია და ლევა ესტრადასთან ახლოს დადგნენ. რაფაელს თავი კორექტულად ეჭირა, ის კი არა, მაშინვე სასმლის მოსატანად გაიქცა.

ხალხი დარბაზს არ ტოვებდა. რაზუდალოვი გამოვიდოდა, ხალხს თავს დაუკრავდა და უკუსვლით სცენიდან გავიდოდა. ბოდოს, ეტყობა, დაიდალა. თეთრ ქრისხანთებებსა და გლადიათლუხებში სახე არ უჩანდა, მაყურებელი კი არ ცხრებოდა, ბიის, ბიის... გაიძახოდა და ტაშს უკრავდა და უკრავდა. აღელვებულმა მომღერალმა წონახლორობა დაკარგა, ის სიმღერა წამოიწყო, რომელიც საბჭოთა ცენსურისაგან, როგორც უხამსი, აკრძალული პქონდა: “შენი ბავიდან მიხდა შევსვა ტკბილი ნუქტარი...”

მუსიამ ბოდომდე არ მოუხმინა და ოთხად გაკეცილი ბარათით ხელში კიდევ უფრო წინ გაძვრა. “ნემი ნახვა თუ გინდა, დამირეკე. მარია”, – უწერა ბარათში.

მარუსიამ დაინახა, რაზუდალოვმა ბარათი მაურშივე როგორ აიტაცა და მიხმა მოძრაობამ იმ ოფიციალის მოძრაობა გაახსენა, რომელიც სტუმრისგან აღებული წერილმანი გასამრჯელოს დამადგას საგულდაგულად ცდილობს. თღონდ, სამწუხარო ის იყო, რომ რაზუდალოვმა ხალხში მარუსიას სახე ვერ გაარჩია.

ამით მომღერლის გამოსვლა დამთავრდა, მაგრამ ლევაუშკაზე ხელჩაყლებული მარუსია უკვე წვიმაში მიაბიჯებდა. ხედავს, რაფაელი მანქანაში ზის და ელოდება. მანქანასთან მივიდა და თუითონაც რაფას გუერდით დაჯდა.

ქართული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

დასახელებული

რაფა ეუბნება:

- გელთდებოდი და ღამის ეტიროდი.
- ეგდა მაკლდა.
- მეგონა, იმ რუსთას ერთად წახვიდოდი.
- რომ წავსულიყავი, თუთიყუშს ვის დაეუბნებდი?
- ისე, საუცხოოდ ძღერის...
- ვის, ღოღო?
- ღოღო კი არა, აი, ის - რუსი. მაგას შეეძლონაქმდებოდნენ

შეეცვალა, პრესლიც.

- კო, რა თქმა უნდა... თღონდ - მათთან ერთად რომ მომკვ-

დარიყო... ამ დროს შენობიდან რაზუდალოვი და თრეკსტრის წევრები გამოვიდნენ. ორი მანქანა მათ უკვე ელოდათ - ღურჯი ღიმუხინი და ცისფერი მიკროავტობუსი.

რაზუდალოვი შეცბუნებული და შეფიქრიანებული ხანდა. მარუსიას მოეჩვენა, რომ ვიღაცას ეძებდა. მერე თაყვანისმცემლებს რაღაც უაზროდ უპასუხა. თუმცა პასუხი მათ კი არა, თურმე საელჩოდან მოსულ ახალგაზრდებს ეკუთვნოდა. მარუსიამ ისიც კი გაიფიქრა, მიკროავტობუსში საჭესთან ნეტავი ჟორა ხომ არ ზისო? არ იცოდა, რამდენად ჭკვიანური შეიძლებოდა ყოფილიყო, ბავშვს ხელს თუ ჩააველებდა და ყველას თვალწინ საბჭოთა არტისტს მოურიდებლად მიეჭრებოდა. ბოლოს გადაწყვიტა, რომ არ ღირდა მისი უხერხულ ინდგომარეობაში ჩაყვება - თუ მოუხდება, თვითონ დარეკავსო, - გაიფიქრა.

- ხედავ იმ ჩაფიქრებულ ძიას ყვავიდებით ხელში? იცი, ვის არის? - ჰკითხა მარუსიამ ღევას.

მაგრამ რაფაელ ჩიკორელი გონხალეხის კაღთაში თავწარგულ ბავშვს უკვე ეძინა.

- წავედით შინ, - თქვა მარუსიამ.

რაზუდალოვმა ღამის პირველ საათზე სასტუმროდან დაურეკა. "მაშა!.. მაშა!.." - გაიმეორა ოცჯერ მაინც და მხოლოდ ამის შემდეგ დაიწყო ჩამქრალი, აკანკალებული ხმით:

- გაგვაფრთხილეს... თუ ვინმე დარჩენას დააპირებს, უკან ჩვეს თვითონ ვუკრავთ თავსო...

მარუსია გაოცდა:

- მერედა შენ დარჩენას აპირებ?

- არა, რას ამბობ, ღმერთმა დამიფაროს! - დაფრთხა რაზუდალოვი, - მე ხომ ცენტრალური კომიტეტის წევრი ვარ... რას შვრები, როგორ ხარ?

- ნორმალურად. ღვეუშკა ჯანმრთელი, მშვენიერი, საღ-საღამათი ბიჭია...

ცოტა ხანს სინემე ჩამოწვა. ერთი წამის შემდეგ კი:

- აჰ, ღევა!.. მახსოვს... ბავშვი, ხეში შვიდი... რა თქმა უნდა, მახსოვს... ქერა, პატარა ბიჭუნა... როგორ არის? - ამბობს რაზუდალოვი.

- კარგად...

- დადის სკოლაში?

- რა თქმა უნდა... საბავშვო ბაღში.

- შესანიშნავია... შენ?

- რა - მე?

- როგორა ხარ?

- ხან ისე, ხან ასე.

- არ გათხოვდი?

- არა.

- შშობლები ხომ ჯანმრთელად არიან?
- ეს შენ უკეთესად უნდა იცოდე.
- ჰო, რა თქმა უნდა... მგონი, კარგად უნდა იყვნენ... რატომაც არა! განსაკუთრებით მაშინ... მე ისინი წელიწად-ნახევარია არ მინახავს.
- დაახლოებით მეც ასე... შენ? შენ როგორღა ხარ?
- არა მიშავს, ეძღვრი... ლაურეატი ვარ... კუჭის წყლული ავიკიდე...
- რაში გჭირდებოდა?
- რა?
- ვისუმრე... ცოლი ხომ არ ითხოვე?
- ო, არა! მაპატიე და, ჰომენეს კავშირი ჩემი საქმე არ არის. მით უმეტეს, ქალებს მხოლოდ საღაროს წიგნაკი აინტერესებთ... ჰო, მართლა, აღიმებტის საქმე როგორაა?
- კეთილი... მთვინებებში გადაეკარდით... მიჯობს, ის მითხარი, შეეხვედებით თუ არა?
- და ისევე ხისუმე ჩამოწვა.
- ამასობაში რაფამ გაიღვიძა, ტუალეტისკენ ხმაამოუღებლად გასწია.
- რა ხუდადოვი ერთხანს დუძდა. მერე უხალისოდ წარმოთქვა:
- ისე, წინააღმდეგი არა ვარ. იცო, რა? აქ თტელ "რომში" კაფეა, "მარიასი"...
- ეს იმას ნიშნავს, რომ "მარიასთან" ანუ "მარუსიასთან" შეეხვედებით?
- ამაღუღვებელი დამთხვევაა... ხვალ აქ თერთმეტი საათისთვის მოდით, ფანჯრის წინ ჩაიარეთ, მე ფანჯარასთან ვიჯდები.
- კარგია... - თქვა მარუსიამ და გაიფიქრა:
- "დმერთო ჩემო, ლაურეატი, დამსახურებული არტისტი, თანაც, ქვეყნად თუ რამ ორგანიზაცია არსებობს, ყველა ორგანიზაციის წევრი და, ხომ წარმოგიდგენია, შვილის ნახვის ეშინია!"
- ხვალ თერთმეტ საათზე... ოცდამეთექვსმეტეა და ოცდამეჩვიდმეტეს კუთხეში...
- შევთანხმდით... მომისმინე!
- აბა?
- რომ მიცნო, ღურჯ ბაფთას გავიკეთებ.
- შევთანხმდით... რაო, რაო? მე შენ შესანიშნავად მახსოვხარ.
- არ შეიძლება, გავიხუმრო?
- გაითვალისწინე, შეკვლილი მეც ვარ.
- ანუ?
- კბილები ჩავისვი.

წიგნების
წიგნების
წიგნების

შუადღე ქალაქის ცენტრი. ჭრელი, ხმაურიანი მახა. კაფეებსა და მაღაზიების კარებთან ხალხის მორევი ტრიალებს. ისმის საყვირების გამკივანი ხმა, ვაჭრებისა და მოპარტიულების გულისგამაწვრილული ყვირილი. მაყლებს კვამლი ახდის. ორგვლივ კარამელის სუნი დგას...

აი, ოცდამეთექვსმეტე და ოცდამეჩვიდმეტე ქუჩების გასაყარი. ბრეხენიტის ფარდული. პარტარა სასტუმრო. კაფეტერიის გაფრიალული ფანჯარა. თანავი ნიავე უბურავს და მაგიდაზე ქაღალდის ხელსახოცებს ათრთილვებს.

მაგიდასთან ორმოცდაათიოდე წლის მამაკაცი ზის, აცვია საგულდაგულად დაუთოებელი შარვალი და დიღენსზე ნაყიდი მიხის მძივებით მოქარგული პერახვი. წინ კრემლისგამოსახულებიანი პორტსიგარი უდევს. შეჭაღარავებული ბაკეხბარდები დაწვებზე გრძლად აქვს დაშვებული.

მეჩიუ გვერდზე გასწია - ვაღუტას უნდა გაუფრთხილდეო, - გაიფიქრა, ევაჟა შეუკვეთა და ის იყო, საბჭოურ პაპიროსს მოუკიდა, რომ მასთან უნიფორმიანი ქალიშვილი მივიდა:

- უკაცრავად, აქ ბაღახის მოწვევა არ შეიძლება, აქაურობა პოლიციელებითაა სავსე.

- რა ბრძანებით?

- აქ ბაღახის მოწვევა არ შეიძლება, გესმით, ბაღახის!

მამაკაცი მაინცდამაინც კარგად არ ფლობს ინგლისურს, მაგრამ ხვდება, რომ მოწვევა აქ აკრძალულია, თუმცა ირგვლივ პირიდან ბოლოს ყველა ერთქმავადივით უშუებს. არც კი დაფიქრებულა, აპირობს მაშინვე ჩააქრო, რომ განგსტერისა თუ ლაქსის განსაცმელში გამოწყობილმა ხეობტკის მოცუკვავუ ზანგმა თქვა: - შეგობრულად ჩაუკრა:

- ძმაო, არ შეშინდე, მარბიუანა პროგრესის მამოძრავებელი ძრავაა!..

რაზუდალოვმა გაიღიმა და ფინჯახი აიღო...

საათის ისარი თერთმეტს უახლოვდება. უნივერსალ "გიმბლსის" მიწის უკან თეთრ, ძვირფას კაბაში გამოწყობილი ქალი და პატარა ღოყა-გამობერილი (პირში, ეტეობა, კანფეტი უღუეს) ბიჭუნა დგანან. ბიჭუნა დედას ეხვეწება, არ ჩერდება:

- დედა, წავიდეთ... წავიდეთ, რა, დედა... მწვეურია... წავიდეთ, დედიკო...

მარუსია კი რაზუდალოვს უყურებს და მშვიდად ფიქრობს:

"ხაყვარული ხეში! ნეტავი რაში მჭირდება ეს ყველაფერი! მესხომ წიაღისეული ხარ, თანაც უსარგებლო..."

მერე ლევეუშკაზე ხელნაკეთებული ფანჯარას თამამად ჩაუყლის. მათი მოძველები იქ არის, მოსახვევს იქით, ხეუ-იორკის ქუჩების ცივ, გულგრილ ფუსფუსში, წარსული კი უკნიდან გამოხცქყრის და თვითიანტს ანგარიშს უსწორებს. წარსული შეჩერდება, ყოყმანობს, მერე ნაბიჯს კარისკენ გადმოღვამს, უნდა წამოვიდეს, დაეწიოს, მაგრამ ვერ ბედავს, ადვილზე იტკეპნება.

ამ დრამაში მესამეცაა - ეს დამეხათევი, გამოუძინარი რაფაელია, ბავშვსა და მარუსიას იგი უკან მალულად, ჯიუტად დაჰყვება.

ღამით რაფაელს ტელეფონის ხარი აღვიძებს, აფორიაქებულია, ეძინია, ვაითუ იმ წყეულმა რუსმა მისი ხიყვარული მთიპაროს, და მარუსიას თვალს წუთითაც არ აშორებს. სახეზე "ტაიმსაფარებული", მეტროთი ხუმად მასთან ერთად მგზავრობს. სატვირთო მანქანის ძარაში იმალება. ახლაც უკან შურისმაძიებლის, პატრონის, ეჭვიანი კაცის ფრთხილი ნაბიჯებით მისდევს. შავი სათვალე მანქეტქის შუადღის პაპახაქებისაგან იცავს. შლაპა სახლის გახურებული სახურავივითაა და აცხუნებს. ხიცხისგან წითლად წამოხთებული დაწვები ავტომანქანის ბორტივით აქვს გამაგრებული.

აი, იგი კაფეს ფანჯრის ქვეშ მიაბიჯებს, მისი თვალები შემთხვევით რაზუდალოვის თვალებს შეხვდება და გაიფიქრებს:

"რევოლუცია სამუდამოდ მოუღებს ბოლოს ექიმების, ადვოკატების, ცნობილი ადამიანების პარპაშს..."

მის დანახვაზე რაზუდალოვიც თავის მხრივ გუნებაში ამბობს:

"ეს რა ხიფათი აქვს?"

და დასძენს:

"კაპიტალიზმის კბილის დრტენა..."

მუსიამ ლევეუშკასთან ერთად ბოსტნეულის რიგს ჩაეარა, მადონასა "სტეიშესერთან" ნაბიჯი თდნავ შეახელა და მეტროს სადგურისკენ გაუხვია.

მის უკან რაფაელი მოუცილებელი კომპარტივით გადარეული მიაბიჯებს. სათვალესა და შლაპაში ნამდვილი კინობოროტმოქმედი გვერნება. ახმაურებულ ბრბოს იდაყვებით უთოსავით აქეთ-იქით სწევს - მასში გორდა ხმლის სიციფე და პისტოლეტის ხიძხურვალე ერწმის ერთმანეთს.

ლევეუშკა სახაყინე ჯისურის წინ ჩერდება.

- არა, გუყოფა, საკმარისია, - ეუბნება მუსია.
 - დედიკო!
 - გუყოფა-მეთქი, გუუბნები! ხომ ჭამე დიღას.
 - ის დიდი ხანია უკვე გაღნა, - ამბობს ლევუშკა.
 მარუსიამ შვიდს ხელი გაუწოდა და ბიჭუნამ ხელი უხბლავოდ
 ჩაჰკიდა.
 უცებ მათ ხემოთ მკაცრად, დამაჯერებლად გახსმა
 - მარია, დამშვიდდი!.. ღეო, მოიწმინდე ცრემლები!
 და რაფაელმა (ეს, რა თქმა უნდა, რაფაელი იყო) ჯიბიდან ას-
 ლოდარიანი დაუდევრად დააძრო.
 ორი წუთის შემდეგ ტაქსის ის უკვე ხმადაღმა ეძახდა:
 - ტაქსი!.. ტაქსი!..

დაიპირვეთ თუთიყუში

გაუცდა დაახლოებით ათი წელი. პოლონეთში მოძრაობა
 "სოლიდარობას" საბოლოოდ მოუღეს ბოლო. სამხრეთ აფრიკაში
 შვედი დიპლომატი იეს ტორნჰოლმი შეჭამეს. ფილიპინებზე ვილა-
 ცამ პარტიული ოპოზიციის მეთაურს ესროლა. მედიტოპოლოთან
 "T9-129" დაიმტვრა. ჯერალდის ფერაროს ქმარი თადღისითობაში
 დაადანაშაულეს.

სვენთან, რაიონში კი ცხოვრება მშვიდად მიუდინებოდა.
 ფიშამ და ლორამ ბრაზილიაში იმოგზაურეს, ასე თქვეს, არ
 მოგვეწონათ. ფოტოატელიეს პატრონმა ევსეი რუბინჩიკმა, ნაცვლად
 ახალი ტექნიკისა, ყრდელტურიერი იყიდა. ლემკუსმა ბაპტისტების
 შეკრებაზე ხმის მიცემისას მხარი იღრო. ნათან სარეცკიმ ადგი-
 ლობრივი კლიმატი, დანკა როსას ტელეგადაცემა და საბჭოის ადმინ-
 ისტრაცია მკაცრად გააკრიტიკა. ზიამა პიკოვაროვმა მალაზია "დნეპრ-
 ში" ყავის აგრეგატი დააყენა. არკადი ლურნერის მიერ სეიდერზე
 სამ დოღარად შექმნილი რკინის ვენტლატორი მოდერნისტ კირ-
 იკოს დაკარგული შედევრი აღმოჩნდა. ეფიმ გ. დრუკერმა თავის
 გამომცემლობას სახელი შეუცვალა და "არახვეულებრივი წიგნი"
 დაარქვა. კარაგაევმა მანქანის მართვის უფლებამდორთმეული ტერ-
 ორისტისა და მძარცველის - ბუენდიას დახაცვად სტატია დაწერა.
 ბარანოვმა, ესელეესკიმ და პერცოვისმა ღანხონეტი თევზსაჭერ
 კატერში გაცვალეს.

მარუსიას ოქტომბრის შემდეგ აღარ დაურეკავს. ხმა დაირხა,
 რომელიღაც უხამს დაწესებულებაში მუშაობს, მგონი, პორნოგრაფი-
 ულ ფილმში იღებურო.

მე მას ერთი-ორჯერ დაურეკე, მაგრამ უშედეგოდ. გადაუხდე-
 ლობის გამო ტელეფონი გამორთული პქონდა. გაკვირვებული
 ვფიქრობდი, სად პორნოგრაფია და სად სიღარიბე-მეთქი?!

ამბობდნენ, რაფაელის გარდა მუსიას კიდევ ხუთი საყვარელი
 პყავს. მათ შორის ერთი უშიშროების პოლიკოენიკი ბრძახდებო.
 ყველაფერმა ამან ძაღლის დამაეჭვა. ტელეფონის გარეშე, დარწმუ-
 ნებული უიყავი, ამგვარი ცხოვრება წარმოუდგენელი იყო.

იმასაც ამბობდნენ, მარუსია სამშობლოში აპირებს დაბრუნებას,
 უფრო მეტიც - დიდი ხანია უკვე მოსკოვშია, ლუბიანკაში დაკითხ-
 ვაზე პყავთო.

სვენი ქაღები ამის გამო, როგორც წესი, ბრაზობდნენ. ასე ამ-
 ბობდნენ - ნეტავი ეგ ვის რაში სჭირდება, ლუბიანკა მისთვის
 დიდი პატივიცააო.

ლაპარაკობდნენ რაფაელსეც. ამტკიცებდნენ, რომ პეროინითა
 და მარიხუანათი ვაჭრობდა, რომ უკვე მერამდენე წელია პოლიცია
 დასაჭერად დასდევდა, რომ ის ერთდროულად წვრილმანი ხელი-
 განიც იყო, კაი მაგარი განგსტერიც და ცხოვრებას ისიც ციხეში, ანუ

აქაურ ღუბიანკაში, ესე იგი აღკატრასში (თუარ ვიცი, რას ეძახიან აქ მას) დაამთავრებდა.

იმ დროისთვის საქმეები მე არც ისე ცუდად მიმდიოდა. გამოვეცი “ზონა” ინგლისურ ენაზე, რადიო “თავისუფლებაში” გაიზარდა ჩემი ყოველდღიური გადაცემების დრო. ჩემი დამტკვრული “კრახილური” გაცილებით უკეთეს “იმპალუთი” შეგვკვალა/დავიწყო ფიქრი აგარაკის შეძენაზე. სხვათა ხელმოკლეობას, რა თქმა უნდა, განვიცადიდი, ოღონდ ადრინდელზე გაცილებით ნაკლებად. მას იხამ, ასეთი ყოფილა ადამიანის ბუნება.

სულ უფრო ხშირად ვიმეორებდი:

“ღირსეული ადამიანი ჩემს ახაკში საზოგადოებას კი არა, ღმერთს და ოჯახს უხდა ეკუთვნოდეს.”

და აი ერთ დღესაც ვხედავ, მარუსია რეკავს (როგორც ჩანს, გადაიხადა ტელეფონის ფული):

- ჩამდვილი კატასტროფაა!

- რა იყო, რა მოხდა?

- დაიდუკა, ყველაფერი დაიდუკა! ამას მე ვერ გადავიტან!

- რა იყო? რაფას დაემართა რამე? ღვეუშკას? მითხარი, რა იყო, რა მოხდა!

მარუსია რომ ატირდა, შეუშფოთდი:

- მუსია, დამშვიდდი! რა იყო, რა მოგივიდა! ნუ გეშინია, ყველაფერი კარგად იქნება!

- ღოღო!

- ო, ღმერთო! რა დაემართა!

მომხდარი უბედურებისაგან დამუნჯებულმა მარუსიამ თავს სძლია და დამარცვლით წარმოთქვა:

- გაა-ფრინდა!..

როგორც გაირკვა, იმ საძაგელმა თუთიყუშმა კიდევ ერთი გალია გატეხა, გლადიოდუხებით სავსე ღარხაკი წააქცია, მარუსიას კონსტრუქცია მიფანტ-მოფანტა და სამხარეულში ვახილიანი ჩამცხვარი შესახსნა.

ბოლოს საპირფარეოშიც შებრძანდა, სადაც ფანჯარა გაღებულ იყო და იმ დია ფანჯრიდან გაფრინდა.

რა უხდოდა, რამ აძულა? დანაშაულის გრძნობამ? თავისუფლების სიყვარულმა? თავგადასავლების წყურვილმა? ვინ იცი, აბა თუთიყუშს რას გაუგებ!

მარუსიას დამშვიდება დავეწყო:

- დაბრუნდება, გესმის?.. მომიხდება და მოვა. უფრო სწორად - მოფრინდება.

მუსია კი ტირის, არ ხერდება:

- არავითარ შემთხვევაში! ღოღო ისეთი ამაყია!.. ამას წინათ მე მას თავში გაზეთი ჩავარტყი...

და დასძენს:

- ფორესტ-ჰილში ის ერთადერთი მამაკაცი იყო... მასზე ახლობელი მე არავინ მყავდა...

ტირის, ქვითინებს.

ჩანს, მუსიას მოთმინების ფიალა ავესო. როგორც იტყვიან, ღოღო ბოლო წვეთი იყო.

მე ეს კარგად ვიცი, ჩემს თავზე მაქვს გამოცდილი. ზოგჯერ ცხოვრებას ვერა და ვერ ააწვობ - ვადები, გაუთავებელი სმა, მიში, მოულოდნელი ელდა, შემოქმედებითი წარუმატებლობა... შენი მორიგი ნაწარმოების ხელნაწერი მერამდენე წელია გამოცემლობაში უმოქმედოდ დევს... ჟურნალებში სულელური რეცენზიები იწერება... კბილები სასწრაფოდ არის მისახედი... შენი საუკეთესო მეგობარი ციხეში ზის, ცოლი განქორწინებით გემუქრება, შენი გოგონა ავადმყოფობს, მოკლედ, ყველაფერი თავდაყირაა.

და უცებ, ვთქვათ, შარვლის შესაკრავი ელვა გაიტყდება. ანდა, მაგალითად, საპარსისაგან სახეზე კანი გავიღიხიანდება და შენც ერთბაშად იფეთქებ, დარწმუნებული ხარ, ეს საზიზღარი შარვლის

ელვა მესაკრავი რომ არა, ეს გულისამრევი ჭრილობა რომ არა, იცხ-
ოვრებადი მუნთვის არხეინად!..

მუსია ისევ ყვირის:

- წყუღიძვ იყოს რუსეთი, ემიგრაცია, ამერიკა!

- საიდან რეკავ?

- სახლიდან?

- ახლავე ჩვენთან წამოდი.

- არა, ღვეუძკას უნდა ვაჭამო... საცაა რაფაც გამრჩენება... რა
ვუთხრა? დმერთო, თ, დმერთო, რა ვთქვა, რა ვუთხრა?

და მუსია ისევ აქვითინდა.

მერე ვი საქმის ვითარება ასეთი იყო: რაფა შინ ექვს საათზე
მოვიდა.

მუსიას ეკითხება:

- რა მოვივიდა, რა მოხდა?

მუსია ენას ძლივს აგებს, ძლივს პასუხობს:

- ღოღო!

- კარგი, დამელოდე! - ამბობს რაფა და გადის.

შვიდის ნახევარზე ის უკვე იამაიკაზეა. აქ მის ძმას რაულს კარ-
ხერვისი "წარმატების ზიგზაგი" აქვს.

ახალგაზრდა დისპეტჩერისაგან იგებს, რომ მისი ძმა თავის დან-
ტისტთან არის წასული, რომ ის ხვალამდე არ იქნება.

- სამწუხაროა... - ამბობს რაფაელი და დასძინა.

- აბა ერთი ადექი!

ახალგაზრდა დისპეტჩერი გაოცებული ასწევს წარბებს.

- ადექი! - აუწევს ხმას რაფაელი.

დისპეტჩერს გვერდზე გასწევს, პულტის მოციმციმე ნათურები-
საკენ ისრება და მიკროფონში ჩელა, გარკვევით, მკაფიოდ წარმოთქ-
ვამს:

- ყურადღება! ყურადღება! ყურადღება!

მერე ერთხანს შეიცდის და განაგრძობს:

- ძებო!.. მომისძინეთ! მიკროფონთან რაფაელ ხოსე ბელინდა
ჩიკორელა გონზალესია!

მის ხმაში ახლა პლანეტათა მორისი კოსმიური ნოტები ერერს:

- ყველას, ვინც ახლა ტრახაზეა! ყველას, მგზავრებით თუ მგზა-
ვრების გარეშე... ჯიბესაგსებს თუ ჯიბეგაფხეკიდს... გულდასვედი-
ანებულსა თუ მხიარულად სახეგაბრწყინებულს... მე თქვენ მოგმარ-
თავო, ხეძო მეგობრებო!

გორაკებს ხეძოთ სულ უფრო შორსა და შორს მიიწევს მისი
ხმა. ეთერში გასროლილი ტყვიებით მიფრინავს მის მიერ წარ-
მოთქმული სიტყვები:

- დაიკარგა მწვანე თუთიყუში! დაიჭირეთ... დაიჭირეთ მწვანე
თუთიყუში! გამოგეხმაურებათ მეტსახელებზე - "ბებური უკანადი",
"ტარტაროსი", "ნასურდლი"...

და რაფაელი ჯიუტად, შეუსერებლივ იმეორებს:

- დაიკარგა მწვანე თუთიყუში! დაიჭირეთ მწვანე თუთიყუში...

ჩვენს არახეულებრივ რაიონში რაფაც უცხაური ხდებოდა. ქუჩის
გახწვრივ ანთებული მოციმციმე ფარებით სამი ათეული მანქანა
მიქროდა. შეუჩერებლივ ღრიალებდა ხორენები.

რაფაელი პულტზე თავწახრილი იჯდა და ინფორმაციას იღებ-
და:

- ალო! ოცდარვა ვარ. ვუხვევ კონტინენტალისაკენ. კუთხეში,
სამ მეოთხედზე მწვანე ამოუცნობ ობიექტს ვხედავ... ბოდიშს ვიხდი,
ბოს, შექნიშანი ყოფილა...

- ბეი! მე დუ რამირეხი ვარ! სამოცდაათოთხმეტეს "აღექსანდერსი-საკენ" მივუყვები. კვადრატ "სიღ-ერთში" რადაც მწვანე, სწრაფად მფრინავს. გავედი გამოსადეგებლად... ვეწევი... ო, კარაბა! ეს ხომ "ბოინგი აღიტალიაა!"

- ეი, ბოს! მე ფრედი აღამო ვარ, თორმეტი-ორმოცდაექვსი/მივდივარ იელოუსტოუნით ჯუელ აუნიუსაკენ. კვადში ვუდგავარ ორ საუცხლო ფილიპიკს. გელოდებით, ბოს!.. რა?... თუთიყუში? მამინ წყურს დასავლეთისკენ ვიღებ...

ერთი საათის შემდეგ მოელი ფორესტ-ჰილის მაგისტრალი მხირვბით იყო ხავსე. მოდიოდა და მოდიოდა ცნობები:

- ბოს! რადაც მწვანეა და ყვეს! მე მგონი, შეღებილი ტაქსაა!..

- ბოს! დავიჭირე და საბარგულში ჩავსვი. დიდი, მოლაპარაკე თუთიყუშია. ამბობს, მორგულისი ვართ...

- ბოს! როგორაა ფარშავანგის საქმე? რა? საიდან ვრეკავ? მე დოუ-პარკში ვარ, ზოთ-სეკშიდან გირეკავთ!..

ამბავი ხომ ჩვენთან ელვის უსწრაფესად ვრცელდება! ცხრა საათისაკენ ტრასასე ბარანოვი, ესეღევსკი და პერცოვინიც გაკიდნენ. მალე მათ თავისი ოღდმობილით ევსეი რუბინიკი მიჰყვა. პიულვაროვი - თავისი რეფრიჟერატორ-თრაქით, არკაშა დურნერი - მწვანე "ვოლვოთი", ლემკუსი - ბაპტისტური თემის მიერ მისთვის გამოყოფილი დამტვრეული მოტოციკლით - "პარლუი დევიდსონით".

კარავაევი და ზარეცკი ქვეითად გავიდნენ. პუბლიცისტ ზარეცკის ხელში უხარმახარი ტრანსპარანტი ეჭირა:

"მეიპყართ თუთიყუში და ეფიმ დრუკერი!"

როცა ჰკითხეს, დრუკერი რაღა მუაშიაო, ასე უპასუხა:

- მას ჩემი ნაშრომი - "სექსი ტოტალიტარიზმის დროს" უნდა გამოეცა, მე კი აგურ მესამე წელია დავდევ და ვერხად ვპოულობ.

სანტერესო ის იყო, თავად ეფიმ გ. დრუკერიც ერთ-ერთ მაგისტრალზე პატრულირებდა, მაგრამ კარავაევისა და ზარეცკისაგან ძალიან შორს...

ფორესტ-ჰილის თავზე ერთი გზისი იდგა:

- დაიჭირეთ თუთიყუში!.. დაიჭირეთ მწვანე თუთიყუში!..

მარუსიამ დევეუშკა ასაუხმა და ტელევიზორი ჩართო. ტელევიზორში ქალისძვილიყით მართულ-მოკაზმული მაიკლ ჯექსონი წმინდა ხმით გაჰქოლდა:

დრუბლებში დაკფრინავ,
მივქრი წლებს შორის...
სხვა რა სჯობია უამინდობას -
წვიმიან ტაროსს?..

ქეხიდან ლათინურამერიკელი ბიჭუნების კივილ-ხივილი ისმოდა. დევეუშკას დედამისის მხის სათვალე წამოეცვა და სარკის წინ იდგა. სამხარეულთში ტოსტერს ტკაცატკუცი გაჰქონდა. საპირფარეოდან წყალმცენარეების სურნელი დიოდა.

მუსიამ მაცივრიდან რომის ბოთლი გამოიღო:

"დავთვრები და დილაძდე ვიტირებ, მერე კი დოგინში წინდებიანად ჩავწვები..."

- დავლევ და დავთვრები, - ახლა უკვე ხმაძაღდა წარმოთქვა მარუსიამ, - მორჩა, ყველაფერი დამთავრდა.

უცებ ვირაცამ ბრძანების კედლზე წარმოთქვა:

- სიცოცხლე!

მარუსიამ მიიხედ-მოიხედა - არავინაა.

- ფაქტია!

თქვა იმავე ხმამ კიდევ უფრო მკაცრად.

მარუსია მაგიდიდან წამოდგა.

და ისევ:

– ხიცოცხლე!

ხოლო ორიოდუ წამის შემდეგ:

– ფაქტია!

ბოლოს კი სხაპასხუპით:

– შიტ, შიტ, შიტ, ფაკ, ფაკ, ფაკ... შიტ, შიტ, შიტ, ფაკ, ფაკ, ფაკ...

– ღოღო!

მარუსია ფანჯარას ეცა.

ფარდა გადასწია.

ღოღო ფანჯრის რაფაზე ფრთებნამოშვეებული იდგა. მწვანე, წითურქოხრიანი, ხარინჯისფერი ბაკებითა და შავი, ქორისებრი ნისკარტით. მისი სემიტური პროფილი სინაზესა და სინანუდს გამოხატავდა. კუდსე ბუმბული საჩახევროდ გაცლილი ჰქონდა.

უცებ ტელეფონმა დარეკა. მარუსიამ მიიღებინა და ყურმილში რაფას იჭვნეული ხმა გაისმა:

– მარტო ხარ?

– არა, მარტო არა ვარ! – იყვირა მარუსიამ, – მოდი, ოღონდ მაღე... მაღე მოდი!..

პეპი პედი

მარუსია ტატაროვიჩის სახლს მსუბუქი მანქანების ჯერი მოადგა. სასიამოვნოდ ჩხაკუნობდა ტყვადი საბარგულების საკეტები. გადმოჰქონდათ და გადმოჰქონდათ კადათები თუ ფერად-ფერადი, ლენტებით შეკრული ფუთები...

ბარანოვს, ესელევსკისა და პერცოვიჩს პადსტუხებიც არ მოეხსნიათ. ჩაქუჩებით შეიარაღებულები ფართო ტროტუარზე უშველუბელი თეთრი საწოლის აწყობას შეუდგნენ. ევსეი რუბინჩიკი თუჯის მესამე კაღიას, რომელიც, მართალია, ღოღოსათვის იყო განკუთვნილი, მაგრამ შიგ რაფაელიც თავისუფლად დაეტკოდა, ძლივს, ბარბაც-ბარბაცით მოათრევა.

არკაშა ღერსერი მსუბუქად მოაბიჯებდა. მარუსიას მან მხოლოდ ერთ დოღარად ნაყიდი ნიუ-იორკის ლატარის ბილეთი აჩუქა – დღეს, არც მეტი, არც ნაკლებს, ოთხი მილიონი თამაშდებოდა, – უთხრა.

მელახია “დნეპრის” პატრონი ფანტაზიით მაინცდამაინც არ გამოირჩეოდა, მუსიას ახლაც ხაირ-ნაირი დელიკატესებით დატვირთული საზიდარა მოართვა, თუმცა, წინანდელისაგან განსხვავებით, საზიდარა ამჯერად მეღაჭორისა იყო.

დრუკერი “ფანტასტიკისა და სათავგადასავლო ლიტერატურის მსოფლიო ბიბლიოთეკის” ასოვრამეტ ტომს დასჯერდა.

გრიგორი ლემკუსმა საბარგულიდან ოთხკუთხა გაპრიალებული ფუტლარი გადმოიღო – ფუტლარში კიპარისის ინკრუსტირებული მუღნი იდა.

– სულს აკეთილშობილებს! – აუხსნა ლემკუსმა მარუსიას.

ქვითარი შეინახა და თან იდუმადი ხმით წარმოთქვა:

– ტაქსდიდაკტიბლ...

უფლებათა დამცველმა კარავაევმა ყველა გააოცა: გამოეცხადათ ნაბახუსევ-ცხვირნამოშვეებული და მარუსია ტატაროვიჩის პატივსაცემად თვითდაწვის პატარა სცენის გათამაშება მოინდომა. თან პირადაპირ მარუსიას ღიფტოან.

ნება მომეცი, გათხრა, რომ ჩემს იმპოტენციას ეღუენე, ნიკა და დედა ჰქვია. ვფიქრობ, ყველაფერი გასაგებია. დიახ, მე შებოჭილი ვარ, მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი ისაა, რომ მე მიყვარს ჩემი ბორკილები, ჩემი უღელი, ჩემი ცალუდი, ჩემი ხელნა თუ ჩემი დეზები. მოულო სულოთა და გულოთ მიყვარს...

შენ პერსონაჟი ხარ, მე - ავტორი. შენ ჩემი ახერხებულობა ყველაფერს, რაც გესმის, მე ვამბობ, ყველაფერი, რაც მოხდა, ჩემს გულში გატარებული და ჩემს მიერ განცდილია.

მე ვარ შურისმაძიებელი, დამცირებული, უნიჭო, ბრაზიანი ავტორი - მოკლეა, როგორც გენებოთ.

თითოეული, ვისაც კი ვიცნობდი, ჩემში ცხოვრობს. ისინი ჩემი ნევრასთენია, ჩემი ჯვარი, ჩემი აპლომბია.

ხოლო ყველაზე სისხლიანი თმი - ახრდილების თმია.

მე ავტორი ვარ, თქვენ - ჩემი გამირები. ცოცხლები ასე არ მიყვარებოდით.

არ ვიცი, გჯერა თუ არა, ხანდახან თითქმის ხამამაღლა გაუკვივი: "ო, ღმერთო! რა პატივია, რა დაუმსახურებელი საჩუქარია - მე ვფლობ რუსულ ანბანს!"

მოკლეა, ჩვენ ბარიბარსა ვართ. ღმერთმა ხელი მოგიმართოს! მაგრამ ღმერთი თუ ხელს არ მოგიმართავს, მუსია, მოგიწევს, შენით და შენ თვითონ იმოქმედო.

აქ მე ამით წერტილს ვსვამ.

ედილი დიკინსონი

ლ ე ძ ს ე ბ ი

ი ნ გ ლ ი ს უ რ ი დ ა ნ
თარგმნა ბიორბი ნიშნიანიძე

●
მე რომ მოკვდები, გულწითელები
თუკი დაბრუნდნენ კიდეც,
დაუგდე ფინხა ჩემს სამახსოვროდ
მათგან ყველაზე წითელს.

არ გაგიკვირდეს, თუ რომ მადლობა
ვერც გადავიხადო უცებ,
ოღონდ იცოდე რომ გულმოდგინედ
ვხსნი ჩემს გრანიტის ტუჩებს.

●
რაა ხალისი, თუ არა სულის
მიწიდან გამდიდრ ზღვაზე გადახველა –
გაივლი სახლებს და გაგიტყუებს
მარადისობის სივრცე გზადაგზა.

აღბათ, ჩვენსავით მთებში გაზრდილი
ვერც მეზღვაური დამემოწმება –
რა დიდი შვეება და სიხარული
ახლავს მიწიდან პირველ მოწყვეტას.

●
ღუთაებრივ ნექტარს ვსვამ არხეინად
ღაღის და ოქროს სამწვეურებით,
ამ ტყბიდ სასმელთან რაა რაინის
ღვინის გინდ გეზო, გინდა სურნელიც.

როცა ვარდების “ფუნდუკებიდან”
გარეთ გამოჩეყო მოზაღი ფაქრები
მე ისევ “ღუქნებს” ვებრუნდები და
უფრო მეტს ვსვამ და უფრო ვბრუნდები

ცვარია იგი ველზე ნაპკური,
სუნი უტკბესი და უმძაფრესი
და დღე და ღამე მთელი ზაფხული,
ვედივარ ვეწვილთა ძვირვას “კაფქში”.

და რის მხედვენი, თუ როგორ ვუძამ
სავსე სასმისებს მე გამწარებით,
სერაფიმები ისვრიან ქუდებს
და მეხვევიან გარს წმინდანები.

●
 მე ვარ არავინ — შენ,
 ნეტავ, ვინ ხარ? —
 ნეთუ შენც დღემდე არავინ იყავ?
 — კეთილი, მაგრამ
 ნურავის ვეცემით, —
 ყველა არავინ იმ ქვეყნად მიჰყავთ.

ვიყოთ მე და შენ
 ბედის ანაბრად,
 კიდევ კარგი, რომ
 არავინ არა ვართ —
 როგორ აღვივლოდ
 აურზაურს და დავიდარაბას...

●
 სხვები საყდარში მიდიან შაბათს,
 მე როგორც წესი, შინ მარტო ვრჩები,
 ჩიტია ჩემი პატარა ქორთი
 და ციცქნა ბაღი — ტადარი ჩემი.

აქ ხარს აროდეს არისხებს მხათუ
 მხოლოდ გლობს და გლობით ვიჭრები

სხვებს ძაწისფერი ამშვენებთ რიზა,
 მე კი — მარტოდენ ვეება ფრთები,

მოკლეს წირვა — ცხოვლილი მოკლული
 მღალაღი ღმერთი ქადაგებს თავად
 და სამოთხისკენ კი არ ვისწრაფვი
 ჩემთვის ჩემისად ბაღასხე დავად.

●
 სიკვდილ-სიცოცხლეს — ამ ძველ გიგანტებს —
 სძინავთ და მათი არ ისმის ჩქამიც,
 წერილფუხობას კი — ხარეკელას თუ
 ფარვანას, აღმა რომ შთახთქა ღამის —
 სწამთ, ბრმა შემთხვევა წარმართავს საგნებს
 და ყველაფერი მთავრდება აბით.

●
 მე არასოდეს მინახავს ჭანჭყვი
 და ზღვასაც აღბათ ოდესმე ვნახავ
 მაგრამ ვგრძობ, როგორ ბუჩუკის მხანა
 და ნაპირს როგორ ეხლეუბა ტაღლა.

მე არც ქვეყანა მინახავს ზენა,
 არც დუთისთვის მოქცამს სიჭყა მცორული,
 მაგრამ მწამს — არის ასეთი მხარე
 თითქოს მოჭირავს ხელში ბილეთიც

●
 ამ წერილის ახლა ვწერ მოუღ ქვეყნას
 მე რომ ვრთხელდაც არ მომიკითხა,
 ბუნების წერილმან და ღამას ამბებს
 ყველა შეიტყობს მაღლე იქიდან.

ის უნდა გახსნან, აღბათ, ხელეებმა,
 მე ვერასოდეს ვნახავ რომელითაც —
 ბუნებისადმი სიყვარულისთვის
 აღბათ სათუთად უნდა მომეპყროთ.

●
 მე სიღამაზემ მომკლა და მიწა
 ის იყო მეტკბო როგორც მშობელი,

რომ უცებ გვერდით დამარხეს ვიღაც,
სიმართლისათვის მოკვდა რომელიც.

“რამ მოგვკლა?” – მკითხა კედელს იქიდან,
მშვენიებამ-მეთქი, ვთქვი დავრდომილმა.
“მე კი – სიმართლემ, ეს იგივეა,
თურმე ორივე ძმები ვყოფილვართ”.

და მთელი ღამე, ვით გულისხწორნი,
აღარ ვაცვლიდით ერთუროს დაპარაკს,
ვიდრე ბაგემდე არ მოგვწვდა ხავსი
და სახელებიც არ გადაფარა.

თურმე ტკივილსაც აქვს ერთი ხავსი,
მან, მაგალითად, არ იცის, როლის
მოვიდა ქვეყნად, ან ვით ისწავლეს
წუთისოფელში, ვთქვათ, მისი კიდა,

ის არც მიმივჯას მიუღწვის, რადგან
არა აქვს თურმე თავი და ბოლო –
წარსული მისი – მრუმე ბურანი
და ფახები და ციკლები მხოლოდ.

ხვენ ტრფობის მთელი კურსი ვისწავლეო –
ჯერ გავიარეთ ახბანი, მერე
ზმნები, ფრაზები და ოქროს წიგნი
და ბოლოს თვითონ საკურსოც ვწერეთ.
მაგრამ ერთუროთს თვალებში ისევ
სრულ უვიცობას ვხედავდით მხოლოდ –
კვლავ ყრმებად დავრჩით – უცოდველობა
რადაცას ხომ სჯობს ბოლოს და ბოლოს.
ვცადეთ, ის მაინც შეგვეტყო ვინძდო,
რომელმა რა ვერ გავიგეთ, მაგრამ
ვაი, რომ სიბრძნის ფესვი გრძელია
და სხვადასხვა სიმართლევც, ვაგდახ!

ხად ნახავთ წიგნზე უკეთეს ფრეგატს,
ყველა ქვეყანას რომ მოგატარებს,
ან პოეზიის ზღაპრული რაშის
სხვა ვინ მოგაწვდის ოქროს სადავეს?!
არ უჭირს ზღვა და ხმელეთის მოვლა
არც დარიბ-დატაკს თუ ქვეყნის გლახას –
რა იაფი და მუქთაა ეტლი,
აღამიანის სული რომ დაჰყავს!

●
 ის გულგრილობა, მოკვდავი რითაც
 არარაობის უკუხეთს ერთვის,
 საწუთროს ყველა საოცრებაზე
 უდავოდ უფრო მეტია ხედივის –
 “შინ არ ვარ” – სხეულს წააწერს სული,
 კარს მოიხურავს – ეს დღე და ის დღე
 და ხაღხით სავსე ქუჩას გაჰყვება
 პაეროვანი ნაბიჯით ცისკენ.

●
 აი, საფხულზე უფრო ხანმოკლე
 რა უნდა იყოს ამქვეყნად, მაგრამ
 ცხოვრება უფრო სწრაფად გავიდა,
 ყურგახვრეტილი გროშოვით გაჰქრა,
 სევდა კი, როგორც ჭაბუკი ზრდილი,
 მარტოს არ მტოვებს ღამით თუ დღისით.
 ვჰ, სიხარულიც რომ მძულვებოდა,
 აქ იქნებოდა დღეს აღბათ ისიც.

●
 მე დრო არ მყოფნის სიძულვილისთვის,
 რადგან სიკვდილი, ვიცო, ანაზღად
 მომაშთობს სადღაც და მაშინ მტრობას
 ვეღარ მოვასწრებ მოელ ქვეყანასთან.

არც სიყვარულის დრო მყოფნის, მაგრამ
 რაკი ხიადაც უნდა შრომობდე,
 მე სიყვარულის ყველაზე მცირე
 გარჯაც ჩამითრევს, აღბათ ბოლომდე.

●
 დე, ითქვას მოელი სიმართლე, ოღონდ
 უნდა როგორღაც გვითხრან გადაკვრით –
 უხეხაესი სიმართლის ცეცხლი
 არ არის ჩვენი სულის სადაგი,
 რომ არ დავბრმავედეთ უცბად ყველანი,
 იგი თანდათან უნდა აენთოს –
 პატიარებს ეღვას გაკვრით უხსნიან
 და არიდებენ მის შუქს საერთოდ.

●
 თოჯინა გვერდზე გადახდო, საქმრო
 როცა მოვიდა, და მეყსეულად

მეუღლისა და ქალის საკმაოდ
რთულ და ღირსეულ საქმეს შეუდგა.

პირველ დამეს რომ შიშით და რიდით
და იმედებით არ შეხვედროდა,
გაგრძელდებოდა თამაში მშვიდი
და თოჯინების წყნარი დედობა.

ეძინებოდა უქმად ოქროსაც
მის სულში, როგორც მარგალიტს ზღვაში,
და სიყვარულის აზრს და ცოლქმრობას
მარტო მეუღლე იგრძნობდა მაშინ.

სიკვდილის შემდეგ პირველი დილა
თენდება ხოლმე ღიდის ზეიმით:
შენთვის სულ მარტო ფუსფუსებ ტკბილად,
სრულიად მშვიდი და არხეინი, –

ნელსინელ ბერტყავ, რაც გულში დარჩა
და სიყვარულიც განზე გადადე, –
აწ აღდგომამდე არაფერ გარჯას
არა აქვს აზრი და არც გადარდება.

როგორც წუხილი, შეუნიშნავად
ზაფხული უცებ გაქრა რატომღაც,
გამოგვეპარა, დაუფიქრებლად
თითქოს გაგვეწირა და მიგვატოვა.

მაღე დამდება, მზე გვიან დილით
ოღნავ შეღებავს ზევას ჭიფრად –
ეს ყურადღება უფრო რე სრდილი
კაცის ხანმოკლე ვიზიტს მიაგავს.

ორჯერ ნახადი დუმილი მწუხრზე
უკვე ედება მთებს იისფერად,
თითქოს დაღლილი დედაბუნება
ნაშუადღევს ღანდს ეხიზნება.

და ასე ხვენი ზაფხული უფროოდ,
ხომადღისა თუ გემის გარეშე
უცბად გაგვიქრა და მიიკარგა
მშვენიერების ზღაპრულ მხარეში.

მე მეავს უტყვი და მუნჯი მეუფე,
სულ ჩამოვცილდი და დავეუბრე
მისი გულისთვის დღეს და სინათლეს –
დადამდება და დღე ჩაგვირაზავს
პალატს, დავწვევებით ტახტზე პირადმა
და ერთ-ორ სიტყვას მეტყვის დილაამდე.

თუ მითხრა, დილით ჩემს ყურთბალიშთან
 მოესურვება ცეკვა ქარიშხალს
 და დაფდაფები წრეს გადადიან,
 ჩემს ზეცას ავსებს ხმები ფრთოსანთა
 და უხორცოთა დასთა ოსანა
 მოძესმის სულის ღურჯ გუმბათიდან.

მაგრამ თუ სიტყვაც კი არ მაღირსა,
 ფახუნიც აღარ მესმის ბადისა,
 იძღვრევა ჩემი აზრის სათავეც. –
 მაშაო, იყავნ ხებაი შენი,
 რამეთუ ჩემს თავს მე ვეღარ ვშველი
 და აღბათ უკვე სჯულსაც გადაველ.

●
 ვერს მგრიდა ფიიოჯლი ცხარე კახთა,
 რეცინენ ჯაგების მწყანე მოხნები –
 ბუნების ფხიზელ გუშაგებისგან
 თავი ვერაფრით ვერ დავიხსენი.

ვრუ და უღაბურ გამოქვაბულშიც
 ვერ დავრჩი ჩემი თავის ამარა,
 უმწეო იყო მთელი სამყარო,
 მე რომ ვერ იქნა და ვერ დამძალა.

●
 რა დიდებული აზრია მართლაც,
 სიაძოვნებით მოუხდი ქუდსაც –
 ვილაც მოძღვარი თუ სეფუ-კაცი
 თითქოს ქქაში შეხიფხილა უცბად.

მარადიული ბინა გაქვს ქვეყნად,
 მაშინ როდესაც უჩუმრად ირგვლივ
 ინგრევა დიდი პირამიდები
 და სამეფოთა იცვლება ციკლი.

●
 ელიზიუმი ძალზე ახლოა,
 გვერდით, მეორე ოთახში იცდის
 ყოველთვის, როცა გულით მოუღი
 ან ჩეჭარებას ან მხოლოდ სიჯდითს.

რა ძლიერია ადამის შვილი,
 ანდა ასეთ დროს რა გული უძლებს –
 კარებთან უკვე ფეხისხმა ისმის,
 კარები უნდა გაიღოს უცებ...

ჯორჯ გორდონ გაირონი

ლ ე მ ს ე ბ ი

ინგლისური დან
თარგმნა თამარ ერისთავმა

დღეს შეშინებულდა ოცდათექვსმეტი
მისოლონი, 22 იანვარი, 1824

დრო არის, გულო, დაიცხრო ვნება,
თუ სხვის გულს ვეღარ გაუჩენ დარდებს!
არვის ვუყვარვარ? – მომეცი ნება,
რომ მე მიყვარდეს.

გულმკერდს უშრეტი ცეცხლი მიდაღავს, –
გულის ვულკანი არ არის მცხრალი,
მაგრამ ვერ ვანთებ ვერვის ჩირაღდანს
ამ ცეცხლის ალით.

ტკბილი იმედი, სიმწარე აზრთა,
შიში და ეჭვი ვერავის ვანდე,
და სიყვარულის უსიტყვო განცდა
ბორკილად მადევს.

მაგრამ ამ ფიქრებს აქ რისთვის ვამხელ,
სადაც ბრძოლების გუგუნში ახლა
დიდება მოხავს გმირების სახელს,
ან გმირთა საფლავს.

ჰა, ხმალი, დროშა და ბრძოლის ველი,
აქ საბერძნეთის დიდება ელავს,
ვერ დაიტევდა გმირი სპარტელიც
უმეტეს ღელვას.

აღსდექი, სულო! როგორც ერთთავად
მოელი ელადა აღსდგა და იბრძვის,
აღსდექ! ძარღვებში გიდულს ძველთაგან
მეომრის სისხლი.

ნუღარ აჰყვები ვნებათა თამაშს,
კმარა ნადველი და სიმძიმელი,
ნუ შეგაშფოთებს დღეიდან... ღამაშ
თვალთა დიმილი.

თუ სიჭაბუკე წარსულს გადაჰყვა,
აწ სიცოცხლისგან რაღას მოელი!

თავგანწირვისთვის რახან მზადა ხარ, –
დასომე ყოველი!

შენ მხოლოდ გძირის საფლავი გინდა.
შენ სხვა დიდება უკვე აღარ გსურს;
მაშ, გაიბრძოლე ერთი და... მშვიდად
შეხვდი დახასრულს.

ჩემს სულში ბნელა

ჩემს სულში ბნელა, ჩამოჰკარ ნელა,
აულერე ნაზად არფის სიმები,
მოესაღბუნოს ეგების სმენას
ხმა, მაგ თითებით ნათილისმები.

იქნება კრთოდეს გულში იმედი,
გამოიტყუონ ჰანგებმა გარეთ,
ო, იქნებ შვეება ვიგრძნო მცირედი, –
როგორმე ცრემლი მოეწურო თვალებს.

პოი, მენესტრელო, ნუ უკრავ მდორედ,
დასძარი ჰანგი ველური ძაღის,
უნდა ვიტირო როგორმე, თორემ
გული სიმძიმით გამისკდეს ღამის;

მას მწუხარება გადიად ჰყავდა,
ტკივილს ითმენდა დღიდან ღამემდე,
დღეს უნდა გასკდეს ეს გული ნაღვლად,
ანდა სიმღერას უნდა დახებდეს.

ფრანგული პოეზია

შარლ ლეკონტ დე ლილი

ლ ე მ ს ე ბ ი

ფ რ ა ნ გ უ ლ ი დ ა ნ

თარგმნა ბადრი თაყაიძემ

დათვის ცრემლები

რუნების მეფე, ჩამოსული ველურ მთებიდან,
უსმენდა ბნელ ზღვას, შუოთიანს და შმაგად მღელვარეს,
დათვის ავ ბურტყუნს და არყის ხის მოთქმას სევდიანს
და მკაცრ ნისლოვანს ანათებდა თმები ეღვარე.

უკვდავმა სკალდმა გაკვირვებით იკითხა მაშინ:
რა მძვინვარება გარყევს, ზღვარო, ბნელო და მძლავრო,
რად ტირი, არყო, ან მთელი დღის განმავლობაში
დათვო, თოვლისფრად შემოსილო, რატომღა ჯავრობ?

– რუნების მეფე, – ფერძიხდილი უებნება ხე
და თან ატოკებს ცივი ქარის ავი ძგერება, –
ნატვრით ველი და ვერასოდეს ვერ დავინახე
ტურფა ქალწულის მომხიბლავი მშვენიერება.

– რუნების მეფე, – ზღვაც პასუხობს უხარმაზარი, –
ჩემს ცივ უბეში მხოლოდ ზამთრის მკაცრი ფერია,
ჩემი სიღრმიდან მიტომ ისმის გმინვა საზარი,
რომ მზის სითბოთი გაღაღებულს არ მიმღერია.

– რუნების მეფე, – ამბობს დათვი, ხშირბეწვა ტყავი
ვისაც ვერ იცავს შიმშილისაგან, უიღბლოს ასე, –
რატომ არა ვარ უღარდელი, უმანკო კრავი,
ბაღახს რომ ხმოვს და არის ყოყის სიტკბოთი ხავსე?

უკვდავმა სკალდმა მოიძარჯვა არფა თავისი,
ზამთრის ბუტკედი დაამსხვრია მანგმა ყოველი.
ხე აკანკაღდა ნეტარებით, ვარდით, აისით.
ზღვაზეც სიცილი ათამაშდა მანათობელი.

ტორებს დაეყრდნო დიდი დათვი, მოცული სიბლით,
თვალეზნასისხლულ ურნხულს ტრფობამ გაუთბო გული,
გადმოუვიდა მოწითალო ცრემლების წყვილი
და დაედინა ბეწვზე ნაზად, ვით ნაკადული.

ლეილას სიზმარი

არც ფრთის შერხევა და არც წყლის ხმა მელოდიური,
 მაღალ ბადახში ცურავს ფერფლი მხურვალე მზისა,
 მანგოს ნაყოფში მაღავს თითქოს ბახრ ხისკარტს თვისას
 და თქროსფერ ხისხდს სვამს სტვენია ბენგალიური.

ეროვნული
 ბიზლირთხა

სამეფო ბადში მოხდებია ხანძრის აღები
 მაღალ გაღავანს, თითქოს წვაგდეს ცა ფერმიხდილი.
 ლეილას, სიცხით დაწვალანძულს, მფარველი ჩრდილი
 უპოვია და მიუღწევად შვეებით თვალები.

ღალით შეძკულ შუბლს მკლავი ნაზი და მოძხიბვლელი
 ესახთუმლა და მარმარილოს ფეხი შიშველი
 მარგალიტიან ქოშის ტილოს სიტურფეს მატებს.

ქაღს ეზმანება სატრფო მხნე და პაეროვანი,
 ვით მწიფე ხილი, მხურვალე და სურნელოვანი,
 გუფს რომ აგრილებს და ბაგეებს წყურვილით ანთებს.

უღბანი

გზამ პორებიდან სირიისკენ მოთენთა რაკი,
 პაღმას მიაბა ბელუინმა გამხდარი ჭაკი
 და მტვრიან ჩრდილში, სადაც შრება და ხმება ხილი,
 წამოსახამში გამოხვეულს ეწვია ძილი.
 ისეუ თუ ხედავს ის, ვინც ასე გადადლილია,
 თვის შორ თახისს, სად ღელვები წითლად ღვივიან,
 ციცქნა ველს, სადაც მისი ტომი დასახლებულა,
 წყაროს, რომლითაც მისი ბაგე დარწყულებულა,
 ცხვარს აბღავლებულს ან მოღობილ სადგომს ხარების,
 ან ქაღთ, წყლისპირს რომ საუბრობენ ჩამომსხდარები,
 ან მეაქლემეთ, წრედ რომ სხედან ფეხმორთხმულები
 და ამბავთ ძველთა ყურს უგდებენ გაღურსულები.
 არა და არა – მისი სული მშფოთვარ ვნებებით
 აღგზნებულა და სტუმრობს მხარეს მოჩვენებების.
 ესიზმრება, რომ აღ ბორაკი, განთქმული რაში,
 მიაფრენს მაღლა კურთხეულ და დალოცვილ ცაში,
 ღამეთა ხიბლით გრძნეული და აღმოდებული
 ჯენეთის ტურფა ასულებს ჭკრეტს ათროთლებული.
 ო, მათი თმები ჯოჯოხეთის ღამეზე შავი,
 სურნელი მათი – დამდაგველი და დამთენთავი.
 ყვირის აღძრული, შეპერობილი სურვილით მწვაკით,
 შეეხოს, წელზე შემთავდოს მთროთლოვარე მკლავი.
 მაგრამ სადაც შორს დაიკივლა ტურამ ავბედად,
 მიწას სცა ფლოქვი ცხენმაცა და გაქრა ზმანება.
 გაქრა ჯენეთი, პა, სინუმე, ხვატი და მტვერი,
 სივრცეს უსახღვროს ცა დაპყრებს სპილენძისფერი.

პიალმარის ბუღი

ღამე ნათელი. ყინვა და ქარი. თოვლი ელვარე, აღმოდებული. ათასი გმირი ხელში მახვილით, იქ უსაფლავოდ ვედზე მძინარე ღიად შთენილი მკაცრი თვალებით, ათასი გმირი გარინდებული. ზემოდან გუნდი შავი ყორხების დასტრიალებს და დაქმნის არეს.

შინგლირთხვა

ირგვლივ იღვრება მკრთალი სხივები შორეული და ცივი მოვარისა. ჰა, პიალმარმა წამოიწია მკვდართა სისხლიან გორაკებიდან. ორივე ხელით ეყრდნობა ნატებს ომში დამსხვრეულ სატევარისა და მოჩქევს სისხლი, ვით ნაკადული, გადახეხილი მისი მხრებიდან.

“შეი, ნეტავი, ამდენ ვაჟკაცში თუნდ ერთი მაინც თუ სუნთქავს ახლა, დილით რომ იყვნენ მხიარულები, ბორგავდნენ რიხით და თავაშეკებით, რომ იკინოდნენ და თან მიუღი ხმით ბრძოლის სიმღერას მღეროდნენ ღაჯად, ისე ვით ტევრში არაკრაკებენ უდარდელ პანგებს ანცი შაშუები.

დამუნჯდა ყველა. დაღწილია ჩემი აბჯარი და მუხარადი. დაჯვრდა ყველა ღერსმხის სკელის ნაგებ დამსხვრეულს ცხარე ბრძოლისას და მუწ ირტება სისხლით თვალები და თან ჩურჩული მესმის მარადი, ვით ხევის დმუილი გაშმაგებული, ანდა ყმუილი მკვლთა ხროვისა.

ღუმის მჭამელი შავი ყორახო, არ დააყოვნო, მოფრინდი ჩემთან! გამბისენ მკერდი რკინის ხისკარტით, როგორც ვხეცია ომების აესულს. წვენ აქ ვიქებით ხეაღუც და მურეც, დახოციდნი და მიერთნი ერთად, ეს ჩემი გული, ასე მხურვალე, გასწი, მიართვი იღმერის ასულს.

ოქსაღამში, იქ სადაც წყურვილს იკლავენ ღუდით დამათრობელით, მღერიან ღაჯად და ოქროს ტოღხებს უჭახუნებენ ერთმანეთს რიხით, შენ იქ იპოვი საცოლეს ჩემსას, ბოლო სამსახურს შენგან მოყული. მიართვი ჩემი გული მხურვალე, ფრთა გაშალე და გაფრინდი იქით.

იქ კოშკის თავზე, სადაც ყვავები დაბუდებულან მისულნი ყოველით, შენ მას იხილავ ფერმკრთალს, შავიძახს მღვარს და მცქერავს განმარტებით. ღერებზე, ხაზად ჩამოქნილებზე, მას ვერცხდის ორი პკიღია რგოლი და აქვს თვალები ისე ნათელი, ვით მნათობთ ღამას საღამოების.

მას გასწი მსვენ პრქუმო მაცხეც უთხარ, რომ მყვარს ტრფობით ძლიერით. მა ჩემი გული იგი მას იცნობს, უდრეცს, ვნებით რომ გიზგიზებს წითლად, თვით სკვდილიმაც რომ ვერ აათრთიღა, რომ ვერ უცვავდა ძველი იერი და საფასურად ამ ძვირფას ძღვენის, შენ გაგიღიმებს ასული ტკბილად.

ვკვლები და ღია ჭრილობებიდან აწ ჩემი სული გაუდინება, მასმ, მესუთი, მგლებო, სისხლი წითელი, შეურყვნელია, მე ვარ თავდები. მხნეს, ჭაბუკს, მცინარს და თავისუფალს არ დამიკარგავს უინი და ვნება, და მე მხის წიად, მარად ნათელში, ჩემს ღმერთებს შორის დაგბინავლები!”

მ ლ უ მ ბ ი

ღამაზ მდელოზე გაუმართავთ ეღფებს ფერხული,
ცეკვავენ კოხტა გვირგვინებით თავებშემკული.

ტყის ბილიკს მისდევს ირმის ტყავით დამშვენებული
გულმხნე რაინდი. შავ მერანზე ამხედრებული, უბრალოდ
მოდის პირდაპირ, შეუცვლელად აღებულ გეზის
და სიბნელეში თქროსფერი ეღვარებს დეზი,
და როს მის სხეულს ეფინება სხივი მოვარისა,
ბზინავს, ციმციმებს ვერცხლი მისი მუხარადისა.

ღამაზ მდელოზე გაუმართავთ ეღფებს ფერხული,
ცეკვავენ კოხტა გვირგვინებით თავებშემკული.

ჰა, ეხვევიან ეღფნი რაინდს ფუტკრების მსგავსად
და მათი ნორსი დედოფალი მიძმართავს ნაზად:
– გულმხნე რაინდო, დავიდამდა გზაზე სრულებით,
ასე გულდაგულ ნეტავ საით მიეშურები?
აუი სულეტი ბინადრობენ სიღრმეში ტყეთა.
შესდექ, დარჩი და ამ მდელოზე იცეკვე სვეთთან.

ღამაზ მდელოზე გაუმართავთ ეღფებს ფერხული,
ცეკვავენ კოხტა გვირგვინებით თავებშემკული.

– არა, მე მეღის სატრფო ჩემი ნათელთვალეობა,
ხვალ შევუღლდებით და ქორწილი გაიძმართება.
მაშ, გამატარეთ და გამიშვით ჩემს სავალ გზაზე
და გააგრძელეთ თქვენი ცელქი ფერხული ხავსზე.
ნულარ მაყოვნებთ, მონატრებით გული მევსება,
გამიშვით დროზე, სადაცაა დაგვათენდება.

ღამაზ მდელოზე გაუმართავთ ეღფებს ფერხული,
ცეკვავენ კოხტა გვირგვინებით თავებშემკული.

– დარჩი რაინდო, ნუ მაწბილებ ეღფთა დედოფალს,
ვიძღვნი ამ ბეჭედს თქროსას და ჯადოსნურ ოპალს.
ჰა, ჩემი კაბაც მოვარის შუქით ნაქსოვი, ნაზი,
თვით იღბალზე და დიდებაზე უფრო ძვირფასი.
– არა! – მაშ წადი, შეგახურო, არ ვიცი, რითი, –
შეახო მკერდზე რაინდს თეთრი, ღამაზი თითი.

ღამაზ მდელოზე გაუმართავთ ეღფებს ფერხული,
ცეკვავენ კოხტა გვირგვინებით თავებშემკული.

ბასრი დეზებით აგზებულნი მიჰქრის მერანი,
მირბის და გრძელ გზას ამოკლებენ ფლოქეთა ცემანი,
მაგრამ მხედარი უხანგებზე შედგომით მკვეთრით

წინ გადახრება, გზაზე მოსჩანს ფიგურა თეთრი,
ჩუმად რომ მოდის რაინდისკენ მკლავებგაწვდილი.

– ვინა ხარ, ელფი, დემონი თუ ავი აჩრდილი?
ღამაზ მდელთზე გაუმართავთ ელფებს ფერხული,
ცეკვავენ კონტა გვირგვინებით თავებშემკული.

– არ შემახერო, სატრფო მელის ღამაზთგანდობა,
განვედი ჩემგან, საქორწინოდ მიმეჩქარება.

– ქმარო, ძვირფასო, სვენთვის შავი სამარე კრული
აწ საქორწინო საწოლია მარადიული,
მე მივიცვალე. – გაოგნებით უმხერს მხედარი
და ტრფობითა და დაღლილობით ეცემა მკვდარი.

ღამაზ მდელთზე გაუმართავთ ელფებს ფერხული,
ცეკვავენ კონტა გვირგვინებით თავებშემკული.

კ ო ლ ი ბ რ ი

მწვანე კოლიბრი ღამაზ სერთა მეფედ ხმობილი,
როს უმხერს ცვრის და მზიურ შუქის ერთობლივ ნთებას
ბუდეში, რაიც ბაღახებით აქვს მოქსოვილი,
ვით ცეღეჩი სხივი, აგზნებულნი ჰაერში სხლტება.

ჩქარობს, წყაროებს ესტუმრება გაფრენით მარდით,
სადაც ღერწმები ზღვას ბაძავენ შრიალა ენით,
წითელ ყვავილებს დვთაებრივი სურხელი ასდით,
იხსნებიან და გულს ივსებენ ნათელი ტენით.

ოქროსფერ ყვავილს პოულობს და ეფლობა მასში
და ტრფობის სასმელს ეწაფება ვარდისფერ თასში,
გაბრუებული სვამს უზომოდ, დაცლის და კვდება.

ო, ასე სურდა, სატრფოე ჩემო, ჩემს სულს სიკვდილი
შენს ნაზ ბაგეზე, როს იგემა ნექტარი ტკბილი
პირველი კოცნის და შეიგრძნო ნექტარი ვნება.

ჯანი როლარი (იტალია)

კატეპთან ყოფნა უკეთესია

(ზღაპარი მოხრდილთათვის)

პენსიონერი ანტონიო რკინიგზის სადგურის უფროსად ნამუშევარი კაცია. მის შვილიცა ჰყავს, რძალიცა და შვილიშვილებიც – თავისი მოსახელე ანტონიო და კუდრაჭა დანიელა, მაგრამ პაპა გინდ ყოფილა და გინდა არა, არაუარა არაფრად აღარ აგდებს.

– მახსოვს, წინათ, – დაიწეებს ანტონიო პაპა მოყოლას, – პოჯობონხის სადგურში რომ ვმუშაობდი...

– დაიცა, მამა, რა დროს ეგ არი, – შეაწვევებინებს შვილი, – ნუთუ ერთი წყნარად ვერ უნდა წავიკითხო გახუთი? ვენესუელის მთაყრობა შევ დღეშია, გადადგომაზე აქვს საქმე.

ანტონიო პაპა ასლა რძალს მიუბრუნდა:

– კარგად მახსოვს, ჯერ კიდევ გაღარატეს სადგურში...

– მამა, – ხიტყვას აწვევებინებს რძალი, – გადი, გარეთ არ გირხევნია? სუფთა პაერს მაინც ჩაყლაპავ. ხო მიყურებ, იატაკს ვაპრიადებ.

ანტონიო პაპა ვერც თავის მოსახელე შვილიშვილს უბამს ლაპარაკს. ის უკვე თექვსმეტი წლის ბიჭია და პაპისათვის სადა სცაღია, გამწარებული ხასცქერის ნათხოვარ წიგნს, რომლის წაკითხვაც თვრამეტ წლამდე მიზანშეწონილად არ ითვლება.

მაგრამ პაპა ფარ-ხმადს არა ჰყრის. პატარა შვილიშვილის იმედი აქვს, დანიელასი. გოგო უფრო მოსიყვარულეაო, ფიქრობს. ადრე, სადგურის უფროსად რომ მუშაობდა, თავის ქედს დაახურავდა ხოლმე, როცა დანიელა ბიჭებს მატარებლების დაჯახობანას ეთამაშებოდა. დანიელა ტელევიზორს თვალს არ აშორებს, ისე ეუბნება:

– რა მოგივიდა, პაპა, ვერ უყურებ, აღზრდის ამბებზეა გადმოცემა! ბოლომდე მაყურებინე!

დანიელა ჯერ ექვსი წლისაა, მაგრამ უკვე იცის აღზრდის ფასი. პაპა ანტონიო გულმოკლული ამოთხრებს.

– პაი, დედასა! კარგა გატყობთ, აღარაუარა არ გინდიყართ და, რა ექნა, ავღებები და სულაც კატებთან წავალ.

ერთხელაც, მართლა ადგა და წავიდა შინიდან. ლოტოს სათამაშოდ მივდივარო, დაიბარა, მაგრამ რის ლოტო, რა ლოტო, არჯენტინოს მოედნისაკენ გასწია. იქ, ძველი რომის ნანგრევებში, თვლა არა ჰქონდათ კატებს. ანტონიო პაპა კიბეებს ჩაჰყვა, გადაძვრა რკინის მთაჯირზე, საკატეთს ავტომობილებით გაჭედილი ქუჩისაგან რომ ჰყოფდა, და კატად გადაიქცა. ერთი გაიხედ-გამოიხედა, დაჯდა და თათების ღოკვა დაიწყო: ამ ახალ ცხოვრებაში ადამიანის შვილთა ფეხის ჭუჭყი და მტყერი არა შემყვეს რაო.

სწორედ ამ დროს იქვე ერთმა გაქუცულმა კატამ ჩამოიარა და თვალის თვალში გაუყარა, უცქირა, უცქირა და ჰკითხა:

– ბოდიში, სინიორ, მაგრამ თქვენ ანტონიო არა ბრძნდებით? მე ის პენსიონერი მასწავლებელი ვარ, თქვენი სახლის წინ რომ ვცხოვრობდი. მგონი, უნდა გახსოვდეთ. თუ არა და, ჩემი და მაინც აუცილებლად გეცოდინებათ.

– როგორ არა, ორივეს გიცნობთ. სულ ერთთავად რადონებზე ჩხუბობდით.

– მართალი ხარ, მართალი. სწორედ იმ ჩხუბს და დავადარბას გამოვექეცი. კატებთან ყოფნა ვამჯობინე.

ანტონიო პაპა დიდად განაცვიფრა ამ ამბავმა. იმას ეგონა, კატად გადაქცევის ბრწყინვალე ასრი ჩექმა მებტს არავის არ შეიძლება მოუვიდესო. ახლა კი თავისი თვალით ხედავდა, რომ არჯენტინოს მოედანზე მუტად ცოტანი იყვხენ ნამდვილი კატები, დედათა და მამით კატები. უმეტესობა ის ხალხი იყო, ვინც პენსიონერად გახდომის მერე გადაქცეულიყო კატად.

კატები პირდაპირდნენ შესცქეროდნენ ანტონიო პაპას. კატაქცეულ სადგურის უფროსს პირველად ხედავდნენ და ყველას ერთი სული ჰქონდა, გაეგო, რა იყო, რა ხდებოდა მატარებლებში, მეორე კლასის საპირფარეშოებში რატომ არახოდეს არა დევს საპინი და ა.შ.

როცა მოსაღამოვდა და ცახე ვარსკვლავები აკიაფდნენ, კატა-მასწავლებელი ლექციის კითხვას შეუდგა ანტონიომის ხაზით.

– აბა, აიხედეთ მაღლა, – მიმართა კატებს, – აგერ იმ თანავარსკვლავედს დიდი დათვის თანავარსკვლავედი ჰქვია. ახლა აქეთ შემობრუნდით და მარჯვნივ გაიხედეთ, ის თხის რქაა. მერე თევზი მოდის, თევზს კორხიბი და დრიანკალი მოსდევს.

– მოელი ზოოპარკი ყოფილა! – სიტყვა შეაშველა კატა-მეეხოვემ.

– აგერ ის კი ძაღლის თანავარსკვლავედია...

– კარგი, კარგი! – გაისმა აქეთ-იქიდან, – კატის თანავარსკვლავედი თუა, შენ ის გვითხარი.

– არა, კატისა არ არის, – უპასუხა მასწავლებელმა.

– უყურე ერთი, ძაღლისა და ღორისა არი და მაინცდამაინც კატისა გამოჩინებათ!

კატებმა პროტესტის ნიშნად კნავილი მორთეს და დემონსტრაციის მოწყობა გადაწყვიტეს. საგანგებო წერილები დაუგზავნეს რომის კატებს, ფორის უბნის კატებს, ხორციისა და თევზის დახლების კატებს, საავადმყოფოების ფანჯრებთან მოდარაჯე კატებს, რომელთაც იციათ, რომ ავადმყოფები აუცილებლად გარეთ გადმოშვრიან თავიანთ წილ უვარგის საჭმელს. შეხვედრის აღვიდად კოლიზეი დათქვეს.

მეორე დღით კატებმა ალყა შემოარტყეს კოლიზეის. ხელად პლაკატიც გახნდა: “კოლიზეი ჩვეს ხელთ არის! მოვითხოვთ კატის თანავარსკვლავედს!”

ტურისტები, მოგზაურები და ამველ-ჩამველნი გაოცებულნი იდგნენ და ტაშს უკრავდნენ. დღესასწაულმა ბრწყინვალედ ჩაიარა.

რომის კატები შემდგომი მოვლენების მოლოდინში თავიანთ ძველ კუთხე-კუნჭულთ დაუბრუნდნენ. ანტონიო პაპა და კატა-მასწავლებელი არჯენტინოს მოედნისაკენ გაეჩქარნენ და გზაში თან მოძავლის გეგმებს აწყობდნენ.

– რა კარგი რამ იქნებოდა, – წამოიკნავდა კატა-მასწავლებელმა, – წმიდა პეტრეს ტაძრის თაღი კუდაპრეხილი კატებით რომ მოეხატათ!

ის იყო, სინიორ ანტონიომ კუერის დაკვრა დააპირა, ცუდი არ იქნებოდათ, რომ საიდანაც ხმა შემოესმა:

– პაპა, პაპა!

პაპაო? ხუთუ მართლა დანიელაა? ის არი, ნამდვილად ის არი. სკოლიდან მოძავალმა იცნო პაპა და დაესმაურა. მაგრამ ანტონიო პაპა უკვე მიეწვია კატად ყოფნას და თავს ისე იტერს, ვითომ ვერც დაინახა თავისი კუდრაჭა შვილიშვილი.

– ცუდი კაცი ხარ, პაპუკა, ცუდი, ორი დღეა დაგეძებ, სად გაგვეპარე?
 – რა ღამაში გოგოა, – ამბობს კატა-მასწავლებელი, – რომელ კლასშია ნეტავი! კარგი ხელი თუ აქვს? ფრხილებს ხომ იწმენდს ხოლმე? მაგას აღბათ არ უყვარს საპირფარეშოს კარების ყვანა...

– ტყუილია, მაგისთანა გოგო მეორე არ დადის ქვეშაზე, – ეუბნება, ცოტა არ იყოს, შეშფოთებული ანტონიო პაპა, წავალ, სახლამდე მივაციდები, თორემ მეშინია, სადმე უადგილოდ დავიკარგავ არ გადავიდეს.

– გახაგებია, გახაგები, – კნავის კატა-მასწავლებელი, – მეც წამოვალ, ჩემს დას შევუყვლი, საწყაღს აღბათ ისევ სახსრების ანთება აქვს და თავისით ფეხზე ვერ იცვამს.

– წამო, მალე წავიდეთ, პაპა! – უბრძანებს დანიელა.

შინდაბრუნებულმა კატა სინთორ ანტონიომ თავის საყვარელ სავარძელში მოიკაღათა და მისაღმების ნიშნად ყურები გამოიბერტყა.

– პაპამ ყურები გამოიბერტყა, პაპამ ყურები გამოიბერტყა, – შეკვივრა გახარებულმა დანიელამ.

– კარგი, კარგი, გეყოფა, – დაუტიეს შეცბუნებულმა მშობლებმა, – მალე, მადი, მაგიდას მიუჯექი.

რაც კი რამ საუკეთესო იყო, ყველაფერი კატად ქცეულ პაპას ერგო – სუკიც, დამტკბარი რძეც, ბისკვიტიც, ზრუნვას და აღერსს ხომ ნულარ იტყვით. ხან – აბა, როგორ კრუტუნებსო, შესციცინებდნენ, ხან – თათის ჩამორთმევა თუ იცისო, ხელს ართმევდნენ, ხანაც ყურებსა ფხანდნენ, ანდა თაქქვემ ფუმფულა ბალიშს უდებდნენ და სახერხიც კი მოიტანეს, საჭირო ადგილი გაუმართეს.

ნახადილეუს პაპა აივანზე გავიდა, მოპირდაპირე სახლის აივანზე კატა-მასწავლებელი იდგა და იადონებს უთვალთვალებდა.

– როგორ არი საქმე? – აკითხა ანტონიო პაპამ.

– უკეთესს ვერ ინატრებ, – უპასუხა კატა-მასწავლებელმა, – ჩემი და ისე მექცევა, რაღა მე და რაღა რომის პაპის ცოლი.

– მერე უთხარი, ვინც ხარ?

– ეუთხრა რა, სულელი კი არა ვარ, რო გამოგოს, ეგრევე საგიჟეში გამაგ'სავხის. ეხლა კი საწყაღი დედაჩემის ნაქონი საბანი მახურავს, წინათ ხედაც არ მახედებდა. შენ რასა შერები? როგორ გიკითხო?

– ყოფნით, იცოცხლე, მეც არა მიჭირს რა, მაგრამ აღარ ვიცი, რა კქნა, დანიელა სულ იმას მეხვეწება, ისევ პაპა გახდით, თანაც სუყუღა კეთილად მექცევა.

– არ გაგიუღე და მართლა არ დაუჯერო! ეგ იგივეა, ნაპოვნი განძი წყაღში რო გადაყარო.

– რა ვიცი, – გაიმეორა ანტონიო პაპამ, – ეჰ, ერთი ტოსკანური სიგარა მომაწვეინა ეხლა, ნახევარი მაინც...

ახე იყო თუ ისე, ადგა ბოდოს ანტონიო პაპა და წავიდა არჯენტინოს მოედანზე. მივიდა ისევ იმ რკინის მოაჯირთან და ახლა იქიდან აქეთ გადმოძვრა. გადმოძვრა და კატა კვლავ ბერიკაცად გადაიქცა. ბერიკაცს ხელთ სიგარა ეჭირა და ცეცხლს უკიდებდა.

შის რომ მივიდა, ანტონიო პაპას გუღს სულ ბაგაბუგი გაჰქონდა. პაპის დანახვაზე დანიელა ღამის გადაირია სიხარულით. მოპირდაპირე სახლის აივანიდან კი კატა-მასწავლებელმა ცალი თვალით გამოხედა და დაიკრუტუნა:

– ვაი შე სულელი, შენა!

მიმწუხრი

საკი ინგლისური კომიკური ნოველის ბრწყინვალე ოსტატის პექტორ მანროს (1870-1916) ფსევდონიმია, რაც სპარსულად მერიქიფეს, მწდეს (საყი) ნიშნავს. აღმოსავლური პოეზიისა და კერძოდ, ომარ ხაიამის შემოქმედების სიყვარულის გამო აირჩია მწერალმა ეს ღვინის დამსხმელის სახელწოდება. საკი, როგორც საკუთარი კორესპონდენტი, რამდენიმე წელიწადი გაზეთ "მორნინგ პოსტს" წარმოადგენდა რუსეთში. ფიქრობენ, რომ იგი საქართველოშიც ნამყოფია.

ნორმან გორტსბი გრძელ სკამზე ჩამომჯდარიყო პარკში. სკამს უკან ზოლად გაყვანილი მთლი მწვანობდა. მერმე უკვე ბუჩქნარსა და ამ ბაღ-ხეხარის ღობე-ყორეს მოკრავდი თვალს, რომელი ღობე-ყორის წინაც, საეტლე შარავხის გვერდით, როტტენ-როუ* ჩანდა. გორტსბის მარჯვნივ, იქვე, ჰაიდ-პარკის კუთხე გამოიყურებოდა, სადაც ქუჩიდან მოძრაობის ხმაური და რიხინი ატანდა. მარტის დამდეგის საღამო ხანი იყო, შვიდის ნახევარი იქნებოდა, და უკვე ხშირდებოდა მიმწუხრი, რომელსაც ოდნავ აცრიატებდა, აბაცებდა მოვარისა და უამრავი ქუჩის ფარნის სუსტი შუქი. გზა ბილიკებსაც და ხეივნებსაც სრული უდაბურობა დასტყობოდათ, თუმცაღა ამ ნახევრად განათებულ სივრცეში ბევრი შეუმჩნეველი ღანდი ირეოდა. ერთნი უჩუმრად მოძრაობდნენ, მეორენი ცალცალკე წერტილებად ისხდნენ მერხებსა და სკამებზე. გორტსბის მოსწონდა, თვალში მოხდიოდა ეს ადგილი, ისეთ განწყობილებაზე იყო იმ საღამოს მაინც ძალიან ეხმატკბილებოდა აქაურობა. მიმწუხრი დამარცხებულთა ჟამად წარმოუდგებოდა. სუყველა კაცი თუ ქალი, ვისაც კი ებრძოდა და წაეგო ბრძოლა, ვისაც კი ცნობიმიყვარეთა ყოვლისმანხრეკელ თვალთაგან საგულდაგულოდ დაემაღლა თავის მიუღწეველი წარმატება და მკვდარი იმედები, აქ გამოდიოდა ამ მიმწუხრის ჟამს, როცა თითოეულის აბრანძული ტახისამოსი, მოკუხული მხრები და ვაგდახიანი თვალები შეიძლებოდა რომ ვერცვის შეემჩნია, ანდა თუნდაც ვერ ამოეცნო.

ეს ადამიანის მვიდნი მიმწუხრში დამურებსავით ეპატრონებოდნენ გაუდაბურებულ პარკს. თავის კანონიერ მფლობელთაგან ხელადებულს. ამ ბედრკულთაგან თავშესაფრად დაგულეებული ბუჩქებისა და ღობე-ყორის საფარველს იქით გაბრდღვიალებული შუქებისა და ხმაურიანი დაზურზურებულ-გამადებული მოძრაობის სამეფო გაშლილიყო. მიმწუხრს, რომელსაც თითქმის ფახტავდა თვალის მომჭრელად განახნახებული ფანჯრების მრავალსართულიანი ხომლი – იქ იმ სხვა ადამიანის მვიდთა სამყარო იწეებოდა. ვისაც ცხოვრების ომში გაეძლო, ანდა სულაც თავს დამარცხებუ-

* როტტენ-როუ – ვიწრო საცხენოსნო გზა-ბილიკი ჰაიდ-პარკში.

ლად არ მიიხნევედა. ამდაგვარი სურათები ეხატებოდა თვალწინ გორტსბის, თითქმის გაუკაცრიელებული გზა-ბილიკის პირას გრძელ სკამზე ჩამომჯდარს. ის თავისთავსაც დამარცხებულად თვლიდა. ფულის მხრივ გაჭირვება არ ჰქონდა, თუკი მოესურვებოდა, ადგებოდა და ისიც შეერთვოდა ქუჩას, ხინათლითა და ხმაერთი ხავსეს, და უმაღლ თავის ადგილს დაიჭერდა იმ ხალხის დეხდგოში, ვინც სავსე ოჯახში ყოფილებდა, ანდა სიმდიდრეს ეძიებოდა. გორტსბის ხელი სხვა უფრო დიდ-დიდ რამეებში მისწავსებოდა და ახლა გული ეკუმშებოდა, შეწუხებული იყო და თავის თავისთვის უარი ვეღარ ეთქვა რამდენადმე ცინიკურ სიამოვნებაზე, უკეთუ თვალს შეავლებდა იმ თავისნაირ მწირ-მაწანწალა ხალხს, ვისი გზაც ფარნებს შირის ბნელ სივრცეებში გადიოდა, და ყველას კარგეობად დაყოფდა.

გორტსბის გვერდით გრძელ სკამზე ხნიერი ჯენტლმენი იჯდა. ჯენტლმენს იმ თავპირსამომტირალი კაცის იერი ჰქონდა, ვისაც ჯერეთ კიდევ არად მიახნია გარემომცველი სამყარო, და ამგვარად საკუთარი ღირსების ნარჩენებსდა ინარჩუნებს, თუმცადა სინამვიდეში უკვე კარგა ხანია აღარც ვისმე და აღარც რისიმე აბუჩად აგდების თავი აქვს. ჯენტლმენის სამოსელს გაქუცულს ვერ ეტყოდა, ბინდ-ბუნდში მისც სავსებით უძლებდა გამოცდას, მაგრამ იმის წარმოდგენა კი შეუძლებელი იყო, რომ იმ ტანსაცმლის პატრონი ნახუარკრონად ერთი კოლოფი მოკოლადის ყიდვას გაბუდავდა. ანდა სადილეში ჩასაბნევი მიხაკისთვის ცხრა პენსს გაიმეტებდა. ის უდავოდ იმ მივიწყებულ ორკესტრს ეკუთვნოდა, რომლის დაკრულ მუსიკაზეც აღარავინ ცეკვავს. ამქვეყნად ის ერთი იმ მჭეუნვარუთაგანი იყო, ვისი ხივილიც საპასუხო ვაივიშს აღარ იწვევს. როცა ჯენტლმენი წახსდებოდად წამოდგა, გორტსბიმ გონების თვალთ წარმოიდგინა, როგორ მივიდოდა იგი შინ, სადაც თავსიციღს დააყრიდნენ და გაამასხარავებდნენ, ანდა როგორ შერგავდა თავს სადმე ცივ სოროში, სადაც გარკვეულ წილ პატივსაც იმისდა მიხედვით მიაგებდნენ, ყოველი კვირის ქირის გადახდის რა უნარიც ჰქონდა. წინმაგადლი ჯენტლმენის ღანდი ნელნელა შეერთა ბინდს. თითქმის მაშინვე, როგორც კი ის წავიდა, იმისი ადგილი ბადის გრძელ სკამზე ერთმა ყმაწვილმა კაცმა დაიჭირა. ყმაწვილ კაცს ცუდად სულაც არ ეცვა, სახით თავის წინამორბედზე უფრო დაღხენილი ჩანდა. თითქოსდა იმის ყურადღების მისაქცევად, რა შავ დღეში იყო ჩავარდნილი, სკამს ეგრევე მოწვევით დაუხრევა თუ არა, მოსულმა ერთი ბრაზიანად და ხმაძაღლა შეიკურთხა.

— ალაც ცუდ ხასიათზე ჩანხართ, — უთხრა გორტსბიმ, რადგან საჭიროდ ჩათვალა, რომ გაპასუხებოდა ამ გამომწვევი საქციელის გამო.

ყმაწვილი კაცი გაპასუხებდისკენ შეტრიალდა და თავგზადამბნევეად გულუბრყვილო მხერა მიაპყრო, რამაც გორტსბის მყის ყურადღება დააძაბინა.

— არც თქვენ იქნებოდით კარგ ხასიათზე, ხემიხთანად რომ გამძულიყავით ხათაბაღაში. ეს ყველაზე დიდი ხისულელება, რაც კი ხემს სიცოცხლეში ჩამიდენია.

— კო? — გულგრილად თქვა გორტსბიმ.

— დღეს ჩამოვედი, ბერქშირის მოედანზე სასტუმრო “პატაგონიაში” ვაპირებდი ვახერებას, — გასაგრძობდა ყმაწვილი კაცი, — იქ მოსულმა კი შევიტყვე, რომ ორი კვირის წინათ აუღიათ და იმის ადგილას კინოთეატრი წამოუჭიძავთ. ტაქსის მძღოლმა სხვა სასტუმროში წასვლა მირჩია, სადაც იქვე ახლოს, და მეც წავედი.

ჩვენებს მისამართიანი წერილი გაუუგზავნე და გარეთ საპნის საყიდლად გამოვედი, წამოღება დამავიწყდა, სასტუმროს საპნის ხმარებას კი ვერ ვიტან. მერე ქუჩა-ქუჩა ვიხეტიალე, ბარში ერთი-ორი ჭიქაც გადავეარი, ვიტრინებს აუარ-ჩაუარე და როცა უკან სასტუმროში მიბრუნება დავაპირე, უცებ დამცეცხლა, რომ სასტუმროდან გადამვარდნოდა და აღარც ქუჩა მახსოვდა სადაც ის სასტუმრო იყო. უკეთეს ვერ ინატრებ კაცისთვის, ვისაც რღობინდნენში არც ახლობლები ყვანავ, არც ნაცნობები! ცხადია, ჩვენს უბანში დეპეშის გაგზავნა და მისამართის თხოვნა შემეძლო, მაგრამ ისინი ჩემს ამბავს ხეაღამდე ვერ შეიტყობენ, მე კი სრულიად უფულო ვარ – გარეთ რომ გამოვედი, ჯიბეში ერთ შილინგამდე მეგდო, და ისიც საპონზე და ლუდზე დამეხარჯა. აღია-ბაღია, ორი პესოლა მიტყავის, აღარ ვიცი, რა ვქნა სად წავიდე ამ დამეში.

ამბის მბობა რომ მორჩა, მჭევრმეტყველური პაუზა ჩამოვარდა.

– ალბათ, ფიქრობ, ეს ზღაპარი მოჩმახათ, – თქვა ყმაწვილმა კაცმა, და ხმაში წყენა დაეცყო.

– არა, ზღაპარი რა მოსატანია, – მიუგო გორტსბიმ მშვიდად, – მახსოვს, მეც დამემართა ვგეთი რამ ერთ უცხო სატახტო ქალაქში, და რაც უფრო აღსანიშნავია მარტო კი არა ორნი ვიყავით. საბედნიეროდ, გავიხსენეთ, ჩვენი სასტუმრო რომელიდაც არსზე იდგა, და არხს რაკი მივაგეხით, მერე სასტუმროს გზის პოვნაც აღარ გაგვიძნელებია.

მოსაუბრემ თავისი ამბავი რომ მოათავა ყმაწვილ კაცს სახე გაეზადრა.

– სადმე უცხო სატახტო ქალაქში აგრერიგად არ შევწუხდებოდი, – თქვა მან. – იქ ადგები კაცი, შენი ქვეყნის კონსულს მიადგები, მიჭირს, დამეხმარეო, და ისიც ხელს გაგიმართავს. აქ კი, შენს საკუთარ ქვეყანაში რამე სათაბაღაში გაეხვევი თუ არა გაცილებით უფრო უმწყო ხარ. თუკი ღმერთი გამიწერა და ვინმე ღვთისნიერ კაცს ვერ გადავეყარე, ვინც ჩემს ამბავს გაიგებდა და ცოტაოდენ ფულს მასეხებდა, ნამდვილად სანაპიროზე მომიწევს დამის გათუვა. ისე კი, მოხარული ვარ, რომ ჩემი ამბავი მაინცდამაინც დაუჯერებლად არ გეჩვენება.

თავის ბოლო შენიშვნაში მან კარგა გვარიანი სიტბო ჩართო, თითქოს იმის მიხვედრება უნდოდა, რომ გორტსბი არც თუ ისეთ კაცად წარმოედგინა, ვისაც სხვისი ხელის აპყრობა არ სჩვეოდა.

– არ მეჩვენება, მაგრამ – ხელა წარმოხტევა გორტსბიმ – თქვენი ამბის სუსტი ადგილი ის არის, რომ საპნის ჩვენება არ შეგიძლიათ.

ყმაწვილი კაცი უცებ წელში გასწორდა, პაღტოს ჯიბეების ქექვა დაიწყო, კარგახანს იქექა და წამოხტა.

– ეტყობა დავკარგე, – წაიბუტბუტა მან გაჯავრებულმა.
– ერთ დღეში სასტუმროსა და საპნის დაკარგვა რაღაც განზრახულ გაუფროთხილებლობაზე დაპარაკობს, – მიუგო გორტსბიმ.

მაგრამ ყმაწვილკაცს ფრაზის დამთავრებისთვის აღარ დაუცდია. მაღლააბღუენილი თავითა და რამდენადმე ნაცოდვილარი კუნთნავარდობით სწრაფად მიეფარა თვალს ბაღის გზა-ბილიკზე.

– ისე, კაცმა რომ თქვას; – ფიქრობდა გორტსბი, – რატომ არ შეიძლებოდა, რომ საპნის საყიდლად გამოსულიყო, რაც მთელ ამ ამბავში ერთადერთ დამაჯერებელ მომენტად ჩანს. არადა, სწორედ ამ პატარა დეტალმა უმტყუნა. გვარიანი წინდახედულობა რომ აქონოდა და ის ერთი ცალი საპონი მართლა აღმოჩენოდა ისევე კონტად შეხვეული და შეფუთული, როგორც ეს აფთიაქში იცინან, თქმა

არ უნდა, თავისი გამორჩეული საქმიანობის გენიოსი იქნებოდა. ამ გამორჩეულ საქმიანობაში გენიალურობა კი ის არის, რომ კაცმა სიფრთხილის განუხაზღვრელი უნარი გამოიჩინოს.

ამის გაფიქრება იყო და გორტსბი წამოდგა, წახვდა პარტარა და უცებ შემცბარმა შეწყვიტა. მიწაზე, იქვე სკამთან რაღაც პარტარა თვალური ნაკრავლა ეგდო, ისევე კონტად გახვეული და შეფუთული, როგორც ეს აფთიაქში დახდის უკან მდგომი იცინავს. გორტსბი რამ, საპონი იყო, აღბათ ემაწვილკაცს პალტოს უკანაფარსხვა ამოუვარდა, როცა სკამზე მოწვევით დაეხევა. გორტსბი უძალ ვეხ-ახქარებული გაუყვა წყვლიადში ჩადირულ გზა-ბილიკს, რათა როგორმე დასწეოდა თხელპალტოიან ემაწვილკაცს. დაწვეით მალე დაეწია კიდეც, მაგრამ თითქმის უარი თქვა თავის განზრახვაზე, როდესაც თავისი დეკნის თბიექტს მოატანა თვალი; ემაწვილი კაცი საეტლე გზასთან იდგა და რაღაც ყოყმანი ეტყობოდა. როგორც ჩანს ვერ გადაეწყვიტა საით წახულიყო, პირდაპირ პარკი გადაეჭრა თუ ნაიტსბრიჯის ტროტუარებს შეჰკედლებოდა და იქაურ რომ-ტრიადში ამოეყო თავი. როცა მან გორტსბის ძახილს მოჰკრა ყური ცქვიტად შემოტრიალდა და ისეთი სახე პქონდა თითქოს მტრის ხმა შემოესმა და წინააღმდეგობის გაწევას აპირებო.

— ფრიად მნიშვნელოვანი მოწმე გაჩნდა, რომელიც თქვენი ამბის ჭეშმარიტებას ადასტურებს. — უთხრა გორტსბიმ და საპონი გაუწოდა, — აღბათ, ჯიბიდან დაჯდომისას ამოგივარდა. წამოხვედით თუ არა იმ წუთას თვალში მომხვდა, ძირს ეგდო. უნდა შემინდოთ, მაპატიოთ ჩემი უჯერობა — ურწმუნობა. მაგრამ ისე, მართალი თუ გინდათ ყველაფერი თქვენს წინააღმდეგ დაპარაკობდა. ახლა კი, ამ საპნის ხვესებებზე დაურღსობით, ვფიქრობ, განახეინც უნდა აღვასრულო, თუკი რასაკვირველია, ერთი სოვერენის* ოდენობის სესხი რამდენიმე ხელს გაძლეუთ...

ემაწვილმა კაცმა ოქროს ფული ცქაფად იკრა ჯიბეში, თითქოს ეშინია, ემახდ ისევ რამე ეჭვი არ გაუხხდეს და უკან არ გამომართვას.

— ბარემ ეს ბარათიც გამომართვით, ჩემი მისამართია, — განაგრძობდა გორტსბი, — ფულს რაც მალე გამომიგზავნით, მით უკეთესი, ამ საპნის კი ნულა დაჰკარგავთ, ამან კარგი სამსახური გაგიწიათ.

— რა კარგია, რომ იპოვეთ, — უთხრა ემაწვილმა კაცმა. მერე უღდანაკრავივით თან ხმა უწყდებოდა, რამდენიმე სამადლობელი ხიტყვა წარმოთქვა და თავქუდმოგლეჯილი ნაიტსბრიჯის მხარეს დაეშვა.

— საწვალე ბიჭი, როგორ დაიბნა, — ჩაილაპარაკა თავისთვის გორტსბიმ, — არც გასაკვირია: ეტყობა, ძალიან განიცდის გასაჭირისგან თავის დახსნას. ჩემთვის კი კარგი გაკვეთილია: კაცმა არც ძალიან უნდა დაატახო ჭკუას ძალა და არც მარტო გარეგნობამ უნდა მოგატყუოს.

გორტსბიმ ბადის გრძელ სკამს გვერდით რომ ჩაუარა, სადაც ეს პარტარა დრამა გათამაშდა, ხსიერ ჯენტლმენს შეასწრო თვალი, რაღაცას ეძებდა ხან სკამქვეშ, ხან იქავე გვერდით. გორტსბიმ თავისი ძველი მეზობელი იცნო.

— დაკარგეთ რამე, სურ? — პკითხა მან.

— დიას, სურ, საპონი დამეკარგა.

*სოვერენი — ინგლისური ოქროს ფული, ერთი გირვანქა სტერლინგის ღირებულებიხა.

მოთხრობები

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ი ს გ ლ ი ს უ რ ი დ ა ნ
თარგმნა ნათია ბობიაშვილმა

ალან სილიტოუ (ინგლისი)

ენოქის ორი წერილი

ენოქის მშობლები უეცრად დაშორდნენ ერთმანეთს. მაშინ ენოქი რვა წლისა იყო. ეს ამბავი ერთ დღეს მოხდა. ენოქი, ჩვეულებრივად, სკოლაში წავიდა და როცა დაბრუნდა, ასეთი ამბავი დახვდა.

ჯექ ბოლენი როგორც ყოველთვის, ახლაც შეიდ საათზე ადგა. ცოცხალი, ენოქის დედამ, საუბრისათვის ბეკონი და კვერცხი მოუმზადა. ისინი დიდხანს არასოდეს ესაუბრებოდნენ ერთმანეთს. იმ დღეს კი თითქმის არ ამოუღიათ ხმა; ორივე საკუთარ ფიქრებში ჩაძირულიყო. როგორც იქნა, ორივემ გადაწყვიტა ეს...

იმის მაგივრად, რომ ქარხანაში წასულიყო, ჯექი ქალაქის ცენტრისაკენ გაემშურა. ერთპენიან საპირფარეოში სამუშაო ფორმა გამოიცვალა და ყავისფერ ქაღალდში გაახვია. ქაღალდი სახლიდან გამოსვლისას ძალუღლად ჩაიღო ჯიბეში და ცოცხალი სამხარეულოდან გასდახა: "დროებით, საყვარელო, შეაღებდე."

ახლა უკვე მოხდენილ ტანსაცმელში გამოწყობილი ჯექი გაემართა რკინიგზის სადგურისაკენ, სადაც რენე ელოდებოდა ორი ჩემოდნით ხელში. რენეს ის ნივთებიც წამოეღო, ბოლო ორი კვირის განმავლობაში, მათი საიდუმლო შეხვედრების დროს ჯექმა რომ აჩუქა. ორივე ერთ ქარხანაში მუშაობდა. იქ ბევრი ამჩნევდა, რომ მათ ერთმანეთი უყვარდათ. რენე გასათხოვარი იყო, ასე რომ, არაფერი უშლიდა ხელს ჯექს გამყოფოდა. რენეს გაცნობის დღიდან ექვსი თვის განმავლობაში ჯექი იტანჯებოდა, სინდისი ქენჯნიდა და ბოლოს, როგორც იქნა, გადაწყვეტილებაც მიიღო.

ისინი ღონღონის მატარებელში ჩასხდნენ. ცოცხალი ადგილებზე იყვნენ საკუთარი გადაწყვეტილების გამო, თუმცა ამაზე საუბარს გაუბრუნდნენ, რათა ერთმანეთისთვის მერყეობა არ შეემჩნიათ და არ ეფიქრათ, უკან დაბრუნება აჯობებსო.

მთელი დღე თითქმის სიტყვა არ დაუძრავთ. რენეს აინტერესებდა, რას იტყვოდნენ მისი მშობლები, როცა გაიგებდნენ, რომ მათი ქალიშვილი სახლიდან წავიდა. ჯექი კი უფრო ენოქზე ფიქრობდა, თუმცა, იცოდა, რომ დედასთან არაფერი გაუჭირდებოდა. პოდა, გადაწყვიტა, ღონღონიდან გაეგზავნა ცოცხლისთვის წერილი და აეხსნა სახლიდან წასვლის მიზეზი, თუ, რა თქმა უნდა, ედნა თავად ვერ მიხვდებოდა ამ მიზეზს.

როგორც კი ჯექი ქარხანაში წავიდა, ედნამ ენოქს საუბრე მოუმზადა. მერე ბუხართან დადგა და დიდხანს უყურებდა შვილს, რომელიც მაგიდასთან იჯდა და საუბრობდა. ბიჭმა ნაძვინარევი თვალებით ახედა მომღიმარ დედას, მაგრამ დიმილითვე არ უპასუხა.

ედნამ შვილს აკოცა, ჯიბეში ექვსპენიანი ჩაუღო და სკოლაში გაუშვა. თვითონ ჩემოდნების ჩახალაგებლად ზემოთ ავიდა. ნივთების არჩევა არ გაუჭირდებოდა, რადგან შეძლებულად ცხოვრობდნენ, თუმცა არცთუ დიდი ქონების პატრონები იყვნენ. სულ ორი ჩემოდანი და ერთი ხელჩანთა გამოუვიდა.

დრო საკმაოდ ჰქონდა, ქვემოთ ჩავიდა სასაუზმოდ. ისინი ათი წლის ცოლ-ქმარი იყვნენ და აქედან შვიდი წელი მეტად დაძაბული ურთიერთობა ჰქონდათ. ჯეკის ხაკლი მისი უდარდელი ხახათი იყო, იმდენად უდარდელი, რომ ედნას ხერვებს უძლიდა. ქალებზეც არ გიჟდებოდა. მთელი უბედურება ის იყო, რომ იგი ვერ ამხნევდა, როდის გამოდიოდა ადამიანი წონასწორობიდან და როცა კი ამას შეამჩნევდა, იქით დასდებდა ბრალს, ხერვებს მიშლით.

ედნას იმდენი პრობლემა ჰქონდა, რომ ახლა, როცა ვეკლავარზე ამბობდა უარს, მათი განხეხებაც უჭირდა, ეს კი უბედურების ერთ-ერთს არწმუნებდა, რომ უნდა წასულიყო. ცოლიც და ქმარსაც ადამიან ცდილობდნენ მათ შორის არსებული უთანხმოება ადამიანური საუბრით მოეგვარებინათ, ერთმანეთის დახახვაზე საუბრის სურვილი უქრებოდათ. თორმეტი წლის წინ ერთი ნახვით შეუყვარდათ ერთმანეთი. ახლა კი აღარც ცდილობდნენ საკუთარ გრძნობებზე ესაუბრათ, თრივე ფიქრობდა, ეს შედეგს არ გამოიღებდა. რადგანაც საქმე აქამდე მივიდა, გამოსავალი ერთი იყო – რაიმე გადაწყვეტილება მიუღოთ. იმიტომ კი არა, რომ ერთფეროვნად ცხოვრობდნენ, არამედ საერთო უკვე აღარაფერი ჰქონდათ. სხვა შემთხვევაში ედნა იქნებ შეგუებოდა კიდევ ქმარს, რა აუტანელიც არ უნდა ყოფილიყო ეს მისთვის.

მთელი კვირა ცდილობდა წერილი დაეწერა, რომელსაც იქიდან გამოაგზავნიდა, სადაც მიემგზავრებოდა, მაგრამ ამაზე მეტი ვერაფერი მოახერხა: "მივდივარ სამუდამოდ. ხემზე ნუ იდარდებ. მხოლოდ ენოქს მიხედუ. მივდივარ, რადგან მეტიც მოთმენა აღარ შემიძლია." წერილი ხელმეორედ გადაიკითხა და ისევ ჩანთაში ჩაიდო.

ედნა წლების განმავლობაში ფიქრობდა განქორწინებაზე და ახლა, როცა უკვე გადაწყვიტა, ხუსტად არ იცოდა, რას გააკეთებდა. მისი და პალმი ცხოვრობდა, ასე რომ, ჯერ მასთან დარჩებოდა, ხანამ სამუშაოს და ბინას იშოვიდა. სულ ეს იყო, რისი იმედიც ჰქონდა, სხვაზე ჯერ არაფერზე ფიქრობდა. უბრალოდ, კიდევ ბევრი რამის მოგვარება მოუწევდა. მაგრამ რაკი უკვე გადაწყვიტა, აღარაფერი შეახერხებდა. თუმცა ეს ამბავი არც ისე ახარებდა.

ერთი საათის შემდეგ, ედნამ საათი კედლისკენ მიაბრუნა და სამუდამოდ გავიდა სახლიდან. დარწმუნებული იყო, რომ სკოლიდან დაბრუნებულ ენოქის მამა შინ დახვდებოდა და დააპურებდა. ორივეს ძალიან უყვარდა შვილი, თუმცა ედნამ ისიც იცოდა, ცოტათუნი სიყვარული ერთმანეთისთვისაც უნდა ეწილადებინათ. მაგრამ ასე არ მოხდა.

ენოქისთვის კარი ღია დატოვა. ჭკვიანი ბიჭი იყო და თუკი შესცივდებოდა, გახსაც ანთებდა. როცა ედნა სახლიდან გადიოდა, მეზობელმა მისის მაკლიმ თავისი სახლის უკანა კარიდან გამოსძახა, დასახვეწებლად ხომ არ მიდიხარო. ედნამ სიცილით უპასუხა, დედამთილის მოსახახულებლად მივდივარ ნეზერფილდში და მისთვის ძველმანები მიმაქვს ფარდაგის შესაკერადო.

– დედა, სად არის ხემი ჩაი?! – დაიძახა ენოქმა სახლის უკანა კარიდან. სახლამდე სირბილით მოადწია, ჯიბე მარმარილოს სათამაშოებით ჰქონდა სავსე. რაღაც უცნაურად გამოიყურებოდა: მრგვალი სახე გაფითრებოდა, მოწითალო თმა შებღზე ჩამოშლილია, პირიც წითელი კანფეტით მოთხუპხოდა.

სახლში რომ შევიდა და სამზარეულო ცარიელი დახვდა, არ ესიაშოვნა. სახელოებგადაგრეხილი პალტო დივანზე მიაგდო. ორგულივ უჩვეულო სიხუმე სუფევდა, თუმცა ვერ გაეგო, რატომ, კედლისკენ მიტრიალებული საათი მთა ბრუნა, სამზარეულოში შევიდა და ქურაზე ჩაიდანა დადგა.

1. ინგლისის დიდი საპორტო ქალაქი.

ნაი ისეთი კარგი ვერ გამოუვიდა, დედა რომ უმზადებდა, მაგრამ ცხელი იყო, შაქარი ბლღმად ჩაყარა და მაგიდას მიუჯდა.

გა'საფხული უკვე დამდგარიყო, როცა მოხალამოუდა, შუქი აახო და ფარდები ჩამოაყარა, მაგრამ კარგად ვერ გაასწორა და სანამ დაბნელებოდა, ნახევრად გადაწეული ფარდა დიდ, დადებულ პირს დაემსგავსა; მერე ტელევიზორი ჩართო.

ბიჭი ჯერ დედაზე ფიქრობდა, მერე — მამაზე. დედა აღბათ დეიდა ჯეინისთან წავიდა, ავტობუსმა გამოასწორა მამაწამალბათ რაიმე უბედურება შეემთხვა ქარხანაში. თუ ვინმე ყავდა, მამაწამალბათ იქიდან ცოცხალი ვერ ამოვიდოდა.

ვახშამი დაამთავრა. სამსარეულოს მაგიდაზე მიმოფანტული პურის ნამცეცებში საკარაქე, მურაბის ქილა და დანა იდო. სულაც არ ადარდებდა, რომ მამამისი შეიძლება ვინმეს მოეკლა, რადგან როცა რამდენიმე თვის წინ მშობლებმა ერთი საათით მარტო დატოვეს, ენოქი უკვე გვეგებს აწყობდა, რაც უნდა გაეკეთებინა, მშობლები რომ არ დაბრუნებულყვნენ. მაგრამ სანამ ამ ფიქრებში იყო გართული, მშობლები მოვიდნენ კიდევ და სუნდუნიც მოუტანეს. შემდეგ კი დასაძინებლად გაგზავნეს, რადგან მუორე დილით სკოლაში იყო წახასვლელი. ასე რომ, ენოქმა იცოდა, მშობლები იმაზე ადრე დაბრუნდებოდნენ, ვიდრე მოელოდა. მარშან, როცა ჯონ ბუთლის მამა მოკლეს სატვირთო მანქანაში, ენოქს შეშურდა ჯონისა, მაგრამ თვითონ ჯონ ბუთლიმ კი ძალიან გახიცადა მამის ამბავი.

ენოქს მოეწონა სახლში მარტო ყოფნა, აღარ ადარდებდა, დედა მამა დაბრუნდებოდა თუ არა. ახლა თავად იყო სახლის ბატონ-პატრონი, შექმნილი კიდევ დაუყენებინა ჩაი, თუკი მოუნდებოდა და გახი ახოებული დაეტოვებინა რამდენ ხანსაც მოისურვებდა. ტელევიზორის ეკრანი ციმციმებდა, მაგრამ გამორთვა არ უნდოდა, მიუხედავად იმისა, რომ გამოსახულებები იგრიხებოდნენ, თავები უგრძელდებოდათ. ნახევარი წუთით ეკრანს თვალი გა'ესწორა და მოეხვეწა, თითქოს თავებს ფერხული გაემართათ. ქილიდან კოდოს მურაბა გადმოიღო და ჩაის მიაყოლა.

ენოქი მამამისის სკამზე იჯდა ბუხართან, ფეხები ხაღინაზე გაემხლართა, მაგრამ მზად იყო კარის ხმაზე სწრაფად წამომხტარიყო და მერე სწრაფადვე მაგიდას მიხჯდომოდა, სანამ მშობლები ოთახში შემოვიდოდნენ. მამას არ მოეწონებოდა, ენოქი რომ მის სკამზე იჯდა. სიგარეტი მოინდომა, ჭურჭლის კარადის თავზე შეიხედა, მაგრამ ამაოდ. მერე რომ ვერაფერი მოიფიქრა, დიდი კაცივით დაიწყო ხტვნა. მართალია, ჯონ ბუთლის მამა მოუკვდა, მაგრამ იმაში მაინც გაუშართდა, რომ დაჰყავდა.

თუ მშობლები იმ დამით არ დაბრუნდებოდნენ, ენოქი მუორე დილით სკოლაში აღარ წავიდა. დედა და მამა რომ გაიგებდნენ, გაკვეთილები გააცდინათ, გაუბრაზდებოდნენ; მაგრამ თუ დაიხიციხენ, ამას რაღა მნიშვნელობა ჰქონდა. უკვე რვა საათი იყო და ვერ გაეგო, სად უნდა ყოფილიყვნენ მისი მშობლები. ენოქი უკვე ნახობდა, რატომ ვნატრობდი, აღარ დაბრუნდნენ-მეთქი, ხომ შეიძლება ღმერთმა დამსაჯოს და მართლაც აღარ დამიბრუნოსო.

დაამთქნარა და საათი აიღო დასაქოქად. ხალამოს რვა საათის შემდეგ, როცა მოქნარებას იწყებ, ჩვეულებისამებრ, საათს ქოქავ. თუ მალე არ დაბრუნდებიან, ზემით მოუწევს ასვლა დასაძინებლად, მაგრამ ურჩივს იქვე, დივანზე დაეძინა და პალტო გადაეფარა, გა'სის აღის კაშკაშა სინათლეზე ყოფილიყო, ვიდრე გაებედა და მარტოს დაეძინა თავის ოთახში. როგორც ჩანდა, ნამდვილად მოელი დამით იყვნენ წასულები: შეიძლება იმიტომ შეაკვიანდათ, რომ განქორწინების საქმეებს აგვარებენ. იგივე შეემთხვა ტომ ბრანტსაც, როცა დედამისი ბავშვის მოხაყვანად წავიდა, ტომი მუხობელთან დატოვა ცოტახნით. ენოქმა კვლავ თაროს გახედა, რათა კიდევ ერთხელ შეემოწმებინა სიგარეტი იყო თუ არა. უნდოდა სიგარეტი პირში ჩაეღო და ყთამაშა, ვითომ ეწყოდა. თვალი კარგად უჭრიდა, თაროსზე

მართლა არაფერი აღმოჩნდა. პური და მურაბა კი შეჭამა, მაგრამ მაინც შიოდა, ამიტომ სამხარეულოში გავიდა ყველისთვის.

როცა შუქი ჩაქრა და მოციმციმე ტელევიზორიც გამოირთო, ბიჭმა მაგიდის უჯრაში ხელი მოაფათურა და გახის საჩთებელი იპოვა, მერე შილინგის ძეხვაც დაიწყო, მრიცხველში რომ ჩაედო. საბედნიეროდ, გახის აღზე კარგად ხელავდა ოთახის ყველა კუთხე-კუთხულს. განსაკუთრებით კი მაშინ განათდა მთელი ოთახი, როცა საჩთებელი აანთო და ოთხივე კედელს ისე მოაველი დაეძლია, რომ მისი პროექტი იყო და მტრის თვითმფრინავებს ეძებდა.

“ტიპერამდე შორი გზა იყო”, – წაიდიღინა ენოქმა, როგორც მამამისი მღეროდა ხოლმე სიმთვრალეში, მაგრამ უკვე თვალები ეღუღებოდა. ყველის ნაჭერი ისევ ხელში ეჭირა, თუმცა უნდოდა მშობლების მოხვლამდე დაეძინა. დაძინებული რომ დახვდებოდა, თავს დამნაშავედ იგრძნობდნენ და აღარც გაუბრაზდებოდნენ, დივანზე რატომ დაიძინეო.

საკიდიდან პალტოს ჩამოსახსნელად წამოდგა, მაგრამ არც დედის და არც მამის პალტოები იქ არ დახვდა. მათი პალტოები მაშინაც კი ეკიდა საკიდზე, როცა მის არ იყვნენ ხოლმე. ვერაფერს მიაგნო, რომ ტახტზე გადაეხურა, მაგრამ საბნის ჩამოსატანად ზემოთ ასვლა მაინც არ უნდოდა. მისთვის ეს იგივე იქნებოდა, რაც ღამით ტყეში შესვლაა. ერთხელ გზაზე მიმავალ მანქანასაც გადაურბინა, ფრანკენშტაინიც ნახა ტელევიზორში, მაგრამ ღამე ტყეში მაინც ვერ შევიდოდა, თუნდაც მატყუარა ჯიში კემსაც დაეჭაფნა, მე შევედიო.

მაგიდის ერთ კუთხეს ფეხი პკრა და ტურჭლის კარადას მიადგა. ბუხრის თავზე სვალური სარკე იყო, ორივე იდაყვით დაეყრდნო ბუხრის თავს, რათა უკეთ დაენახა საკუთარი თავი გახის მოციმციმე ვარდისფერ აღზე – დაენახა თავისი ძრგვალი სახე, პატარა ყურები, დანრდილული ნიკაპი და დატყუტილი თვალები. თითებით პირი დაიმანჭა და ენა ცხვირამდე აიტანა, ცდილობდა როგორმე დაეთრგუნა ის შიშის გრძნობა, ვარიელი სახლი რომ ჰგვრიდა და სადაც იყო აატირებდა.

უკვე ვეღარ იხსენებდა, რა ხდებოდა იმ დღეს სკოლაში. შეეცადა წარმოედგინა, როგორ შემოვიდოდა მამა სახლში და როგორ აანთებდა სინათლეს, მაგრამ მისი სახე ნათლად ვერ გაიხსენა. ამიტომ იმ წუთას ისეთი სიძულვილი იგრძნო მისდამი, რომ აღბათ ცუდითაც კი გააფრთხობინებდა სულს. დედის სახეც ვერ გაიხსენა, მაგრამ მის მიმართ სიძულვილი არ უგრძნია. ანთებულ გახთან ახლოს დაჯდა, მაგრამ მუხლები დაეწვა და უკან დაიხია.

ბიჭმა ცეცხლის წინ დაფენილი ხაღიხა დაკეცა. უცებ სრულიად ნათლად წარმოუდგა თვალწინ მშობლების სახეები და ინატრა, ნეტა მალე მოვიდნენო. თუ მოვიდოდნენ და გაუწყობდნენ, რატომ აკეცე ხაღიხაო, უპასუხებდა, სხვას რას მოელოდით ჩემგანო. ენოქი უკვე მიხვეული იყო დივანზე ძილს, თანაც რაც მოეხელთებოდა, იმას გადაიფარებდა ხოლმე.

უხაროდა, რომ საათის ცნობა იცოდა. აღარ მოუწევდა შილინგი ჩაედო საათში, რომლის გაუთავებელი წიკწიკი თავს აბეზრებდა.

ისე მარჯვედ მიაჩინა დივანი ცეცხლთან, რომ საბოლოოდ დარწმუნდა, მამანემივით ძლიერი ვარო. ნამდვილად ვერ დატოვებდა გახს დილამდე ანთებულს, ამიტომაც აღს დაუწია, დივანზე დაწვა და ხაღიხა გადაიფარა, რომელსაც ქვის, პემზისა და საპნის უხიამოვნო სუნი ასდიოდა.

ცივი პაერი წაისუნთქა და მიხვდა, რომ უკვე თენდებოდა, თუმცა თვალები ისევ დახუჭული პქონდა. ხელი გახის გამათბობლისკენ გაიშვირა, მაგრამ გახი უკვე გათიშულიყო. ესე იგი, სამხარეულოს ქურასაც ვერ აანთებდა. ქუთუთოები თითქოს ერთმანეთზე მიწე-

ბებოდა. გაიფიქრა, სკამს დაეხეხავ და ცეცხლს დაეახთებო, მაგრამ ბუხარში გაზის გამათბობელი იდგა. ამას გუნება გაუფუჭა, რადგან უკვე წარმოედგინა, რა კარგი იქნებოდა ბუხართან რომ მიუყვებულყო და გამოთბარიყო, ჩაიდანსაც ხედ დადგამდა, ხელ-ხელა გაუმურებოდა ძირი და აღუდგებოდა.

თვალები რომ გაახილა, უკვე რვა საათი იყო. ახახითი ადარ პქონდა და რას აანთებდა? საათაზანოში შევიდა პირის დასაბანად. მერე ერთ ჭიქა ტკბილ რძეს, ყველსა და პურს დასჯერდა. ხალხი უკვე სამუშაოზე მიდიოდა. "თუ სამუდამოდ წავიდნენ სახლიდან, მე ბებიასთან წავალ, სკოლის გამოცვლა მომიწყვს, რადგან ბებია აქედან შორს, ნეხერფილდში ცხოვრობს", - ფიქრობდა ენოქი.

წინა დღით, დედამ ექვსპენსიანი მისცა ტკბილეულის საყიდლად. მხოლოდ ორი პენსილა პქონდა დარჩენილი. ასე რომ, ნეხერფილდამდე მგზავრობას ეყოფოდა.

"ხუდ ეს არის, რისი გაკეთებაც შემიძლია," - ფიქრობდა იგი. საათი კვლავ კედლისკენ შეატრიალა, იფიქრა, აგეჯს თავის აღვიდზე დაეღაგებო, რადგან შინ დაბრუნებული მშობლები რომ ნახავდნენ არეულ სახლს, ძალიან გაბრაზდებოდნენ, თუმცა მას შემდეგ, რაც მთელი დამე მარტო დატოვეს ბავშვი, თუ სადმე სამართალი იყო, ხმა არც უხდა ამოედოთ.

ენოქს არ უნდოდა დედის ნახუქარი ფული დაეხარჯა და ბებიასთან გამგზავრებულიყო, რადგან სკოლაში უფრო დაიტრიალებდა თანაკლასეულებთან, მთელი დამე მარტო ვიყავი სახლშიო.

ავტობუსში მეორე სართულზე ავიდა, რათა იქიდან კარგად დაენახა მანქანები და ორსართულიანი ავტობუსების მეორე სართულები. "ვინ იცის, შეიძლება ხემი მშობლები შინ მოსული დამხვდნენ," - ფიქრობდა ენოქი. კონდუქტორს ბილეთი და ფული მიაწოდა. ავტობუსს კარგა ხანი დასჭირდა, სახამ კანინგის ცირკთან გადაჭყდილ გზას დააღწევა თავს. ბიჭი ხანობდა, სახლიდან ყველი და პური რატომ არ წამოვიდეთ. მის გარშემო კაცები აყროდებულ სივარეტს ეწეოდნენ, კონდუქტორს მიმავალი ბავშვები ისე ხმაურობდნენ, რომ კონდუქტორი დაემუქრა, თუ არ გაჩუმდებით, ძირს ჩაგყრიათ.

ენოქმა იცოდა იმ ქუჩის სახელი, სადაც ბებია ცხოვრობდა, მაგრამ არ იცოდა, როგორ უნდა მისულიყო ავტობუსის გაჩერებიდან იმ ქუჩამდე. გზა პოლიციელმა მიასწავლა. ნეხერფილდი ნოტინგემის განაპირას მდებარეობდა და ქოლვიქის ტყიდან წამოსულ ქარს ყვავილოვანი კომბოსტოს ფორმის შავი ღრუბლები მოჰქონდა.

როცა ბებია კარი გააღო, ენოქი თეთრეულის გასაჭიმ ფიცარს აწვალებდა. ბებია უთხრა, ხელი გაუმშო და მერე გაკვირვებულმა პკითხა, ამ დილაადრიან აქ რას აკეთებო.

- დედა და მამა სახლიდან წავიდნენ, - უპასუხა ბიჭმა.

- წავიდნენ?! - ბებია ენოქი სამზარეულოში შეიყვანა. - რას ამბობ?

ენოქმა დაინახა ქვანახშირის აღი და ბეკონის სუნიც იგრძნო, რომელიც ბებიას აღბათ თავისი უმცროსი ვაჟისათვის, ტომისთვის მოემზადებინა. ტომი მასთან ცხოვრობდა. ბიჭს სახე დაემანჭა.

- არ იტირო, სატირელი რა გაქვს?

ბებია ცხელი, ტკბილი ჩაი დაუსხა. ბავშვი წუხდა, ეს როგორ მომივიდა, ბებიას თვალწინ ცრემლი რატომ ვერ შევიკავეო.

- აბა, ყველაფერი რიგზეა? - პკითხა ბებია, თან ცოტა უკან დასხია, ბიჭისთვის რომ კარგად შეეხედა. ენოქმა თავი დაუქნია.

- დივანზე მეძინა.

- მთელი დამე?! მაინც სად შეიძლება იყვნენ?

ბავშვმა შეამჩნია, რომ ბებია საგონებელში ჩავარდა.

არასოდეს ენახა ასე შეწუხებული. ამან ცოტა გუნება გამოუკეთა. ბებია სახლის წინა კარის შესამოწმებლად გავიდა და ენოქიც გაჰყვა.

– სახლი კარგი მოვლილი ხანს. – თქვა ბებიამ, როცა ფარდები და სკამის გადასაფარებელი შეათვალიერა, – მაგრამ მხოლოდ ამის თქმა შემიძლია, ეს კი ყველაფერი არ არის.

– დიახ, არ არის, – დაემოწმა ენოქი და კარის წინ, კილოფზე, ორი წერილი შეამჩნია. ბებია დაიხარა მათ ახალგაზრდას და უქმყოფოდ-მა გაიფიქრა, ნამდვილად ცოცხლები აღარ არიან.

ღორთი პარკერი (აშშ)

ბოლო შეხვედრა შინჯან ჩაიზე

ყავისფერ პიჯაკში გამოწყობილი ახალგაზრდა მამაკაცი იმ მაგიდას მიუჯდა, სადაც ორმოცი წუთი იყო უკვე ერთი ქალიშვილი ელოდებოდა ხელოვნური კამელიით ხელში.

– მგონი, დავიგვიანე. – უთხრა ვაჟმა, – მაპატიე რომ გალოდინე.

– დმერთო ხემო! – წამოიძახა გოგომ, – მეც სულ რაღაც ორი-ოდე წუთის წინ მოვედი, აღარ დაგელოდე და ჩაი შევუკვეთე. ძალიან მინდოდა ჩაის დაღვევა. გვიან მოვედი. სულ რაღაც ერთი წუთია, რაც აქ ვარ.

– ძალიან კარგი, – თქვა ვაჟმა, – ეი, ეი, ამდენი შაქარი არ გინდა. ერთი ნატეხიც საკმარისია. ეს ნამცხვრებიც მთაშორე. საშინელუბაა! ცუდად ვარ!

– მართლა? რა მოგივიდა?

– რაღაც ვერა ვარ კარგად.

– საწყალი ბიჭი. თავს ცუდად გრძნობდა და მაინც მოვიდა. ასე არ უნდა მოქცეულიყავი. როგორმე გაგიგებდი. წარმოვიდგებიათ. ასე ცუდად იყო და მაინც ჩვეს მუხვედრაზე ფიქრობდა!

– არა უშავს. აქაც ისევე უნდა მეგრძნო თავი, როგორც სხვაგან. დღეს ყველგან ერთნაირად ვგრძნობ თავს. ოჰ! რა ცუდად ვარ!

– რატომ? რა მოგივიდა, შე საბრალო. დმერთო ხემო, იმედი მაქვს, გრიპი არ შეგხვდა. ამბობენ მოდებულაით.

– გრიპი! ხეტა მართლა გრიპის ბრალი იყოს. ოჰ! მოვიწამლე. ხემო საქმე წასუღია. მორჩა, სამუდამოდ ვახებებ თავს აღკოპოლს. იცი, რომელ საათზე დავიძინე? დილის ექვსის ოც წუთზე. რა დამე იყო! რა სადამო!

– მეგონა, გვიანობამდე იმუშავებდი ოფისში. შენ არა თქვი, ამ კვირაში ყოველდამ სამუშაო მაქვსო?

– ჰო, ვიცი. მაგრამ ხერვები მოძეშალა, როცა წარმოვიდგინე, რომ ოფისში მომიწყვედა ჯდომა. მუისთან წავედი, წვეულებას მართავედა. ჰო, მართლა, იქ ერთმა შესხე თქვა ვიცნობო.

– მართლა? ქაღმა თუ კაცმა?

– ქაღმა. ქეროლ მაქოლი პკვია. ისე, მახამლე რატომ არ გამაცნეს ეს გოგო. სწორედ ისეთი გოგოა, მე როგორიც მომწონს. ღამა-ხია!

– მართლა? სახაციღოთა. აქამდე არავისგან გამოვიცა მასზე ეთქვას, ღამა-ხიაო. ამბობდნენ, ამდენ მაკიაეს რომ არ იკეთებდეს. უკეთესი შესახედავი იქნებოო. მაგრამ ღამა-ხიაო, არავის უთქვამს.

– სწორედაც რომ ღამა-ხია, რა თვალები აქვს!

– მართლა? არასოდეს შემძინხევია. მაგრამ დიდი ხანია არ მინახავს. სოგჯერ ადამიანები იცვლებიან.

– ამბობს, რომ შენთან ერთად სწავლობდა სკოლაში.

– ჰო, ერთ სკოლაში ვსწავლობდით. დედამ სახელმწიფო სკოლაში შემიყვანა, რადგან ჩვეს სახლთან ახლოს იყო. მაგრამ ქეროლი სამი თუ ოთხი კლასით წინ იყო ხემზე. რამდენიმე წლით უფროსია.

– ის ყველას უხსრებს სამი-ოთხი კლასით. როგორ ცეკვავს! “მეტი ცეცხლი, პატარავ!” – მოელი დამე ვუყვიროდი. აღბათ მაგარი მოერალი ვიყავი.

– მეც საცეკვაოდ ვიყავი წუხელ. ვალი დიღონი და მე გული გამოწყალა, შევხვდეთო. ყველაზე მაგარი მოცეკვავეა. დამერთო ჩემო! არ ვიცი, რა დრო იყო, მინ რომ დაებრუნდი. აღბათ, ცუდად გამოვიყურები, არა?

– მშვენივრად გამოვიყურები.

– ვალი ნამდვილი ვიქია, რაებს ამბობს! რატომღაც მისი მსახურია, რომ ღამაში თვალები მაქვს და სულ ამას მიმეორებდა, სახამ უხერხულ მდგომარეობაში არ ჩამავლო. ისე დავიბენი, არ ვიცოდი, საით გამეხედა. ჭარხალოვით გაეწითლდი და მეგონა, გარშემო ყველა მე მიყურებდა. ღამაში თვალებით! ვიქი არ არის?

– არა, რატომ? მისმინე, იმ პატარა გოგოს – მექილს, თურმე ბევრჯერ შეხთავახეს კინოში გადაღება. ვკითხე, რატომ არ დათანხმდები-მეთქი და მიპასუხა, მსახიობობის სურვილი სრულიადაც არა მაქვსო.

– ორი წლის წინ საფხულში ტბაზე ერთი კაცი გავიცანი. რეჟისორი იყო, მე მგონი. მართლაც გავლენიანი კაცი იყო! პოდა, ჩამაცვივდა, შენი ადგილი კინოშიაო. მეუბნებოდა, გრეტა გარბოს საკადრისი როლები გეკუთვნისო. მე კი მეცინებოდა მის სიტყვებზე. წარმოიდგინე!

– ქეროღს მიღიონი შემთავახება აქვს. ვუთხარი, დათანხმდი-მეთქი. მუდმივად სთავაზობენ როლებს.

– მართლა? მომიმინე, რაღაც უნდა მეკითხა შენთვის. შემთხვევით წუხელ შენ ხომ არ დამირეკე?

– მე? არა, არ დამირეკავს.

– დედამ მოთხრა, სახამ გასული იყავი, ვიღაც კაცი წამდაუწუმ გირეკავდაო. ვიფიქრე, შენ ხომ არ იყავი. ჩეტა ვინ იყო? აჰ, მგონი ვიცი, ვინც იყო. პო, ჩამდვილად ის იყო!

– არა მე არ დამირეკავს. წუხელ ტელეფონისთვის არ მეცალა. რა ცუდად ვიყავი ამ დილით! ქეროღს დავურეკე და თურმე თავს მშვენივრად გრძნობს. ამ გოგოს მართლა შეუძლია დიქიორის დაღევა.

– მე კი არ მსიამოვნებს, გოგო რომ აღკოპოღს ეტანება. კაცი რომ სვამს, კიდევ პო, მაგრამ გოგო? ჩამდვილი საშინელებაა! ყოველ შემთხვევაში, მე ასე ვფიქრობ!

– რა მაგრა იტანს! მეორე დღეს მშვენივრად გრძნობს თავს. აი გოგო! რას აკეთებ? აღარ მინდა ჩაი, გმადლობ. ჩაის მოყვარული ბიჭი არა ვარ. ეს ჩაის სახლები ხომ ხერვებზე მშლის. ხედავ იმ მოხუც ქაღბატონებს? ეს ყველაფერი მართლა მდგომარეობიდან გამოვიყვანს.

– რა თქმა უნდა, თუკი გირჩევნია სადმე სხვაგან სვამდე, არც კი ვიცი რა ხალხთან ერთად დამერთო ჩემო, რამდენი დამპატიუებდა სიამოვნებით ჩაის დასადევა. რამდენი მირეკავს და ჩაიზე მე პატიუება. ძალიან ბევრი!

– კარგი, კარგი! ხომ აქა ვარ? დაწახარდი.

– შემოდღია ყოველდღე შევხვდე მათ.

– კარგი. რატომ ბრაზობ?

– დამერთო ჩემო, რა ჩემი საქმეა, შენ რას აკეთებ. მაგრამ არ მომწონს, როცა შენთვის შეუფერებელ ხალხთან ფლანგავ დროს, სულ ეს არის.

– ჩემზე ნუ დარდობ, კარგად ვიქნები. რატომ ხერვიულობ?

– არ მსიამოვნებს, როცა ვხედავ, რა ფუჭად გაგყავს დრო. მოელი დამე არ გძინავს და მეორე დღეს ცუდად ხარ. შემეშინდა, ავად ხომ არ არის-მეთქი. სასტიკად გაძივე, არა? შენ ცუდად ხარ, მე კი საყვედურებით აგავსე. საწყელი ბიჭი, ახლა როგორ ხარ?

- კარგად ვარ, მშვენივრად. კიდევ გინდა რამე? ჩეკი მოვითხოვთ. ექვსამდე უნდა დაურეკო.
- აჰ. მართლა? ქერილს უნდა დაურეკო?
- მითხრა, სახლში ამ დროისთვის ვიქნებით.
- ხაღამოს უნდა შეხვდე?
- დაურეკავ და შევთანხმდებით. შეიძლება ბევრი შეხვედრა აქვს დანიშნული. რატომ შეკითხები?
- ისე, დავინტერესდი. ღმერთო ჩემო, უნდა გარეშდეს უმცლისთან ერთად უნდა ვისადილო. ისეთი გადარეულია, მშვენივრად უნდა შევლოდებო კიდევ. დღეს, მგონი, ასჯერ მაინც დამირეკა.
- მოიცადე, ფუფის გადავიხდი და ავტობუსამდე მივაცილებ.
- ნუ შეწუხდები, აქვე მივდივარ. უნდა გავიქცე. აღბათ აქედანვე დაურეკავ შენს მეგობარს, არა?
- კარგი ახრია. დარწმუნებული ხარ, რომ ყველაფერი რიგზე იქნება?
- რა თქმა უნდა.
- ქალიშვილმა სწრაფად აიღო თავისი ხელთათმანები და საფულე და წამოდგა. ვაჟიც წამოიწია, მაგრამ არ ამდგარა, რადგან გოგონა მის გვერდით შეხერდა.
- კიდევ როდის გნახავ? - ჰკითხა გოგონამ.
- დაგირეკავ. არ მცალია, ბევრი საქმე მაქვს ოფისში. დაგირეკავ.
- მე უფრო მეტი საქმე მაქვს. არც კი ვიცი, როდის მოვიცლი. მაგრამ დამირეკე, ხომ?
- კარგი, თავს გაუფრთხილდი.
- შენც ასევე. იმედი მაქვს კარგად იქნები.
- კარგად ვარ. ცხოვრებას ვუბრუნდები.
- შემატყობინე, როგორ იქნები, ხომ? კარგი? ნახვამდის. სასიამოვნო საღამოს გისურვებ.
- გმადლობ. იმედი მაქვს შენც კარგ დროს გაატარებ.
- ღმერთმა ქნას. უნდა გავიქცე. ოჰ, კინაღამ დამავეიწყდა, ჩაისთვის დიდი მადლობა. მშვენიერი იყო.
- თავს გაუფრთხილდი.
- კარგი, არ დაგავეიწყდეს, დამირეკე. აბა, კარგად.
- ნახვამდის.
- ქალიშვილი ღურჯ მავიდებს შორის მიემართებოდა გახასულელისკენ...

წევრსონ შარჯეონი

პოლიციის მოლოდინში

- ნეტა სად წავიდა მისტერ ვეინზრაითი? - იკითხა მისის მეოტინმა, თუმცა ამას მისთვის დიდი მნიშვნელობა არ ჰქონდა.
- მისტერ ვეინზრაითს მის პანსიონში შესამე სართულზე ეკავა ოთახი და მისის მეიტონისათვის მთავარი იყო მღვმურის კუთვნილი ქირა - კვირაში სამი გინეა გადაეხადა - ოთახის, აბაზანისა და საჭმლის საფასური. მაგრამ ცხოვრება მეტად მოსაწყენი იყო მის პანსიონში, განსაკუთრებით საღამოობით, ამიტომ ყველა ცდილობდა ეს მოსაწყენი გარემო, როგორმე გამოეცოცხლებინა.
- წავიდა? - იკითხა მონტი სმიტმა, არც მას არ აინტერესებდა მისტერ ვეინზრაითის ამბავი, მაგრამ მეტად თავაზიანი კაცი გახლდათ და ყოველთვის ცდილობდა საუბარი გაეხანგრძლივებინა.
- მგონი, წინა კარის ხმა იყო, - უპასუხა მისის მეიტონმა.
- შეიძლება წერილის გასაგზავნად გავიდა, - თავისი ვარაუდი გამოთქვა მის ვიქსმა ისე, რომ ქსოვა არ შეუწყვეტია. ის უკვე სამოცდაათი წელი იყო რაც ქსოვდა და, ეტყობა, კიდევ ერთი ამდენ ხანს გააგრძელებდა ქსოვას.

- შეიძლება მისტერ ვეინგრაითი სულაც არ გასულა გარეთ, - დაამატა ბელა რენდალმა. ბელა პახიონის ლამაზმანი იყო, თუმცა ეს ამბავი აქ არაფერს შეუძნებდა.

- შენი აზრით, სხვა გავიდა? - ჩაეძინა მისი მეიტონი.

- დიახ.

ყველამ თავისი ვარაუდი გამოთქვა. სკამზე ჩაძინებული მისტერ ქელთროფი უცებ გამოფხიზლდა და ისე ჩაერია საუბარში, არც კი იცოდა, რაზე იყო ლაპარაკი.

- შეიძლება მისტერ ფენბურგი გავიდა, - თქვა მისტერ მისის მეიტონმა, - ის სულ აქეთ-იქით დარბის.

სწორედ ამ დროს ოთახში მისტერ ფენბურგი შემოვიდა. მის გამოსახას ყოველთვის უხიამოვნოდ ხვდებოდნენ, რადგან ჭკვიანი იყო და ამიტომ ვერ ეგუებოდნენ და არ მოხწობდნენ, მაგრამ მისი მეიტონი სამ წუთზე მეტს ვერ ძლებდა განუმეებელი და როცა სიხუმრე ამ ზღვარს მიაღწია, მისტერ ფენბურგის მიუბრუნდა და პკითხა:

- თუ იცით, წვდან მისტერ ვეინგრაითი გავიდა გარეთ? ფენბურგიმ გაკვირვებით შეხედა:

- რატომ შეკითხვით?

- ისე, მაინტერესებს.

- გასაგებია, - თქვა ფენბურგიმ წყნარად.

მდგომარეობა იძაბებოდა. მაგრამ მის ვიქსი მაინც განაგრძობდა ქსოვას.

- ყველას გაინტერესებთ? - იკითხა ფენბურგიმ.

- ჩვენი აზრით, წერილის გასაგზავნად გავიდა, - წაიბუტბუტა ბელამ.

- არა, ვეინგრაითი არ გასულა გარეთ წერილის გასაგზავნად, - უპასუხა ფენბურგიმ, - იგი მკვდარია.

ამ ამბავმა ყველა გააოცა. ბელამ წამოიკივლა, მისი მეიტონმა თვალები დააჭყიტა, მონტი სმითს პირი ღია დარჩა. მისტერ ქელთროფი კი საბოლოოდ გამოფხიზლდა. მის ვიქსს აშკარად გაოცებული სახე პქონდა, მაგრამ ქსოვა მაინც არ შეუწყვეტია. მას ხომ პირობა პქონდა დადებული, სიკვდილამდე არ შეუწყვეტა ქსოვა.

- მკვდარია, - გაიმეორა ფენბურგიმ, - თავის ოთახში იატაკზე აგდია. საძინელი სახახავია.

მონტი სკამიდან წამოხტა, მაგრამ ისევ დაჯდა.

- შენ ამბობ, რომ იგი...

- სწორედ მაგას ეამბობ, - უპასუხა ფენბურგიმ.

ბევრჯერ ჩამოვარდნილა სიხუმრე მისი მეიტონის პახიონში, მაგრამ ასეთი სიხუმრე - არასოდეს.

- პოლიცია არ უნდა გამოვიძახოთ? - იკითხა ბელის მის ვიქსმა.

- უკვე გამოვიძახე. სახამ აქ შემოვიდოდით. პოლიციაში დავრეკე.

- დმერთო, შენ დამიფარე! - თქვა მისტერ ქელთროფმა.

- რამდენ ხანში... როდის მოვა პოლიცია? - ენა დაება მონტის.

- ალბათ ორ-სამ წუთში. - უპასუხა ფენბურგიმ უკვე ბუნებრივი ხმით. - გამოვიყენოთ ეს დრო და იქნებ რაღაც-რაღაც ფაქტები გამოვარკვიოთ, სახამ პოლიცია მოვა.

მისტერ ქელთროფმა თავი უცებ ასწია და წამოიძახა:

- კი მაგრამ, ჩვენ რა შეაში ვართ, სერ?!

- პოლიცია მარტო სიტყვაზე არ გვეხდობა. ამიტომ გთავაზობთ წინასწარ განვიხილოთ, ვის რა ადგილი გვაქვს. მე ექიმი არა ვარ, მაგრამ გვამის დათვალიერების შემდეგ მგონია, რომ ერთ საათზე მეტი ხნის მოკვლეული არ უნდა იყოს. რასაკვირველია, საათნახე ვარზე მეტი არ იქნება გასული, რადგან ახლა ათის ათი წუთია და რვას რომ ოცი აკლდა, ჩვენ ყველამ ვნახეთ, როგორ ავიდა იგი თავის ოთახში...

- რა იცით, რომ თავის ოთახში ავიდა? - შეაწყვეტინა მის ვიქსმა.

- თავი მტკიოდა და მეც ხეშოთ ავედი ასპირინის დახალევედ. ჩემი ოთახი მისი ოთახის პირდაპირაა და თუ ჩემი ვარაუდი სწორია, იგი ცხრის ათი წუთისა და ათის ათი წუთის შუალედში მოკლეს. ასე რომ, ვინც დაამტკიცებს, რომ ამ ხნის განმავლობაში ამ ოთახიდან არ გახუდა, სახერვიულოც არაფერი ექნება.

ფენბურემ ყველას გამოძვდელად გადახედა.

- ყველა ხვეწთაგანს მოგვიხდა გახვლა, - თქვა მის ვიქსმა.

- ეს ცუდია, - ჩაილაპარაკა ფენბურემ.

- მაგრამ ეს შენც გეხება! - წამოიძახა გახრჩხილებმა მონტი სმიტმა.

- დიახ, არც მე ვიყავი ამ ოთახში. ამიტომ ნება მიბოძეთ ჯერ ჩემი აღიბი მოგახსენოთ. რვას რომ ოცი წუთი აკლდა, ვეინვრაითს მესამე ხართულზე ავეყვი. სახამ თავის ოთახში შევიდოდა, უცნაური რამ მოთხრა, რაც ამ ვითარებაში მეტად საჭიროა, რომ გავიმეორო. ასე თქვა, ერთს ამ სახლში ძალიან ვუჯავრებოთ. მარტო ერთს თუ უჯავრები, მეს ჩემსზე ბედნიერი ყოფილხარ-მეთქი, ვუპასუხე მე. მერე თავის ოთახში შევიდა. ამის შემდეგ კი ცოცხალი აღარ მიხახავს. მე ჩემს ოთახში შევედი და ორი აბი ასპირინი ავიღე. წყლის დასაყოლებლად სააბაზანოში შევედი. სხვათაშორის, ჩემი წყლის ბოთლი ისევ ცარიელია, მისის მეიტონ. მერე, რადგახაც თავი ისევ მტკიოდა, გახეირნება გადავწყვიტე და გარეთ გავედი. სუსტად ცხრა საათამდე ვიყავი გარეთ. პახსიონში რომ შემოვედი, სწორედ მაშინ გაიგონეთ კარის დახურვის ხმა, მისის მეიტონს. ეს მე ვიყავი.

- ერთი წუთით! - წამოიძახა ბელამ.

- დიახ.

- ხაიდან იცით, რომ მისის მეიტონმა კარის ხმა გაიგონა? თქვენ ხომ აქ არ იყავით?

ფენბურემ მოწონებით ჩაილაპარაკა:

- რა ჭკვიანია.

- აბა, აბა, დიდხანს ნუ ფიქრობთ პასუხზე! - მრისხანედ შეხედა მას მისტერ ქელთროფმა.

- სულაც არ მჭირდება დრო, რომ პასუხი მოვიფიქრო. საიდან ვიცი და კარის უკან ვიდექი და ვისმეხდით. მაგრამ, შემძლია დაკამთავრო ჩემი სიტყვა? გმადლობთ! როგორც უკვე ვითხარით, დავბრუნდი და ჩემს ოთახში ავედი. - ფენბური ცოტა ხანს განერდა. - შესვლისას იატაკზე ცხვირსახოცი ვიპოვე, ჩემი არ იყო. ოთახიდან რომ გავედი, ძირს არ ეგდო. ვიფიქრე, შეიძლება ვეინვრაითის არის და ეძებს-მეთქი, ამიტომ მის ოთახში შევედი, რათა შეკითხა ცხვირსახოცი მისი იყო თუ არა. შევედი და დავინახე, რომ იატაკზე იწვა, თავის საწოლთან, რათქმა უნდა, ჩაცმული. სურგზე იწვა, თავით ფანჯრისკენ, ცალი ხელი ბუხრისკენ პქონდა გამკურნილი. გულში იყო დაჭრილი, მაგრამ რითი, ვერ გაიგებდი. ჩემი აზრით, ჭრილობა პატარაა, მაგრამ დრმა. თუმცა თავისი კი გააკეთა... ფანჯრები დაკეტილი იყო. მკვლეული კარიდან შევიდა. ოთახიდან გამოვედი და კარი დავეკეტე. ვიცოდი, რომ პოლიციისა და ექიმის მოსვლამდე ოთახში არავის არ უნდა შესულიყო. გადავწყვიტე ეს თავად მომეგვარებინა და ქვეშოთ ჩამოვედი. მოგეხსენებათ, ტელეფონი სასადილო ოთახშია, რაც მეტად მოუხერხებელია. მისადებ ოთახში უნდა იდგეს. სახტუმრო ოთახს რომ ჩავუარე ყური დავიგდეთ. გავიგონე, მისის მეიტონმა რომ თქვა, ნეტა სად წავიდა მისტერ ვეინვრაითით. შეს, სმიტ, კითხე. წავიდათ? და მისის მეიტონმა გიპასუხა, მგონი, წინა კარის ხმა იყო. მერე სასადილო ოთახში შევედი და პოლიციაში დავრეკე. შემდეგ კი თქვენთან წამოვედი.

- რატომ იჯექით აქ განუმეებელი საბი წუთი? - ჩაეძია სახკაღლეწილი და აღელვებული მეიტონი.

- გაკვირდებოდით, - უპასუხა ფენბურემ მშვიდად.

- რა უაზრო აღიბია! ვინ დაგემოწმებათ, რომ ამ ხნის განმავლობაში გარეთ იყავით?

- ცხრის ნახევარზე ყავა დაკლიე ჯახკერს სტრიტზე კაფეში, აქედან ერთი მიღის მოშორებით. ვაღიარებ, ეს არ არის დამამტკიცებელი საბუთი, მაგრამ იქ დამქმნოწმებიან, რომ ნამდვილად ყოყავი და ეს შეიძლება დამეხმაროს. კარგი, ვინ არის 'შემდეგი'?

- მე, - თქვა ბელამ. - მე ოთახიდან ცხვირის მოსახლოება გავუდო. ცხვირსახოცისთვის ოთახში შევედი. აი! - თქვა და ცხვირსახოცზე მიუთითა.

- რამდენი ხანი იყავით გასული ოთახიდან? ერეკნული
ნივლირთხვა

- ადრით ხუთი წუთი.

- დიდი დრო ხომ არ არის ცხვირსახოცის ასაღებად?

- შეიძლება, მაგრამ მერე პუდრიც წავისვი.

- ეს უკვე დამაჯერებლად უღერს, - აღიარა ფენბუერი.

- შემდეგი თქვენ იქნებით, მისტერ ქელთროფ! ყველამ ვიცით, რომ მოვარეული ბრძანდებით. ერთი კვირის წინ ხემს ოთახში შემოხვედით, ასე არ იყო? თქვენ დაკარგეთ ცხვირსახოცი?

მისტერ ქელთროფმა მრისხანედ შეხედა.

- რა ჯანდაბას გულისხმობთ?

- ეძინა თუ არა მისტერ ქელთროფს იმ ერთი საათის განმავლობაში? - თავისას არ იშლიდა ფენბუერი.

- გგონიათ, რომ მე მოვკალი?! ეძინა დაღახვროს, რაებს ჩმახაეთ. მაშასადამე, ოთახიდან ისე გავუდი, რომ არ მახსოვს და ვეინვრათი უშიხეხოდ მოვკალი?! - მისტერ ქელთროფმა წყალი დალია და ცოტა დამშეიდა: - სერ, სასადილო ოთახიდან დაახლოებით ოცი წუთის წინ გავუდი საღამოს გახეთის ამოსატანად, კროსფორდის შევსება მიხდოდა. აი ისიც! - თქვა და გაბრაზებულმა გახეთს დაჰკრა ხელი.

ფენბუერიმ მხრები აიხეხა:

- ნამდვილად ვერ უარყოფ ახეთ ემოციურ განცხადებას. მაგრამ, გირჩევთ პოლიციასთან უფრო მშვიდად ისაუბროთ, თქვენ რას იტყვით, მისტერ სმიტ?

მოულოდნელად ხნის განმავლობაში, მონტი სმიტი ყურადღებით უსმენდა საუბარს და კარგადაც მოიფიქრა, რა უნდა ეთქვა გონებაში სამჯერ გაიმეორა და არ აპირებდა მისტერ ქელთროფის მსგავსად შეცდომა დაეშვა. ხელა და დაკუსრვებით დაპარაკობდა, რადგან იცოდა, რომ თუ აჩქარდებოდა, ესა დაეშებოდა.

- აი მე რატომ გავუდი ოთახიდან: უცებ გამახსენდა, რომ მისტერ ვეინვრათისათვის თავისი გახადები უნდა დამებრუნებინა. ხემი გახადები დაკარგე და თავისი მათხოვა შეუადღისას. მაგრამ როცა მერე ხართულზე ავედი, მისის მეიტონმა მათხოვა ფარდის ჩამოკიდებაში დავხმარებოდი. დავამაგრეთ ფარდა კაუჭებით და ერთად დავბრუნდით სასტუმრო ოთახში. ყველას გახსოვთ, რომ ერთად შემოვედით.

- მართალია, - თავი დაუქნია მისის მეიტონმა, - მე სწორედ ფარდის დახამაგრებლად გავუდი ოთახიდან.

ფენბუერიმ მონტის შეხედა.

- მერე გახადები?

- იპ, ფარდის ამბავმა სულ გადამაყოწყა გახადები და ქვემოთ ჩამოვედი.

- ადრით ახლაც ჯიბეში გაქვთ?

- დიახ.

- და არ ასულხართ მის ოთახში?

- არა! მადლობა დმერთს! ხომ უკვე გითხარით.

ფენბუერიმ კიდევ აიხეხა მხრები. უკმაყოფილო ჩანდა, მაგრამ ახლა მის ვიქსს მიუბრუნდა, რომელიც გამადლებული ქსოვდა.

- ხემი რიგია? - იკითხა ქაღმა.

- თუკი პატივს დაგვადებთ, უბრალოდ, ფარმადლობისთვის.

– დიახ, მესმის. – უთხრა სიცილით. – ბოლიშის მოხდა რა საჭიროა. მე სასტუმრო ოთახიდან გავედი, რომ საქსოვი ჩხირები მომეტანა. აი ეს ფოლადის ჩხირები. რა თქმა უნდა, იცით, რომ ჩემი ოთახიც მესამე სართულზეა. როცა ჩხირები ავიღე და ჩამოსვლა დავაპირე, მისტერ ვეინვრაითის ხველება გავიგონე.

– რა?! მისი ხველება გაიგონეთ? – შეაწყვეტინა ფენბუერი. – რომელი საათი იყო?

– მგონი, ჯერ ცხრა არ იყო. – უპასუხა მისი ფენბუერი, რა გამაღიზიანებელი ხველება იყო! როგორ მოქმედებს ხოლმე ჩერკებზე. დილით, შუადღით, საღამოს... არადა, არ ჩერდებოდა. ღამის ჭკუიდან გადახვიდა.

მის ვიქსი გაჩუმდა. ისედაც დაძაბული ვითარება კიდევ უფრო დაიძაბა.

– განაგრძეთ... – წაიბუტბუტა ფენბუერი.

– ახლავუ, რატომაც არა? მისტერ ფენბუერი, თქვენი ოთახის კარი ღია იყო და შევედი, თქვენთვის რომ მეკითხა, რა მოვუხერხოთ მის ხველებას-თქო. მაგრამ თქვენ იქ არ ბრძანდებოდით. როგორც მოგვახსენეთ გარეთ იყავით გასული. დერეფანში ისევ გავიგონე ვეინვრაითის ხველება, რომელსაც გულის ამრევი ენის წკლაკუნით ამთავრებს ხოლმე. უკვე კვლავ მოვითმინე და ჩემდა უნებურად კარზე მივუკაკუნე. სწორედ ჩემი ცხვირსახოცი იპოვეთ თქვენს ოთახში, მისტერ ფენბუერი. აღბათ იქ დამივარდა.

მის ვიქსი ისევ გაჩუმდა და ფენბუერიმაც ისევ ჩაიბუტბუტა, განაგრძეთო. მის ვიქსი გააფთრებული მოუბრუნდა. მისტერ ქელთროფი კინალამ სკამიდან გადმოვარდა. მონტი გრძნობდა, როგორ ჩამოსდიოდა ოფლი კისურზე. ბელა თითებს უჭერდა ერთმანეთს, კანკალი რომ შეეჩერებინა. მისის მეიტონი უდრეკად იჯდა.

– ბოლოს და ბოლოს რამდენჯერ უნდა შემაწყვეტინოთ საუბარი?! – იყვირა ბოლოს მოხუცმა ქალმა. ფენბუერიმ ტუნები ჩაილოკა. რამდენიმე წუთის განმავლობაში მის ვიქსი აჩქარებული ქსოვდა. ოთახში მხოლოდ საქსოვი ჩხირების წკაკუნის ისმოდა. თითქოს საბედისწეროდ მოძრაობდნენ ეს ჩხირები. ბოლოს, მის ვიქსმა ისევ განაგრძო უცნაური, მტკიცე ხმით: – შემოდით, დამიძახა ვეინვრაითმა. შემოვდივარ-მეთქი, ვუპასუხე და შევედი. ოთახში იდგა და მიღიმოდა. იმიტომ ხომ არ მესტუმრეთ, რომ ისევ ხველების გამო მისაყვედუროთო, მკითხა მან. არა, მოვედი, რომ განგკურნოთ-მეთქი და ფოლადის ჩხირი შიგ გულში ჩავარჭე. აი ასე! – თქვა და გაძვალტყავებული ხელი საოცარი სიძლიერით ჩაარჭო ბაღიშში.

უცებ კარზე კაკუნის გაისმა.

– პოლიცია! – წაიღუღღუდა მისტერ ქელთროფმა. მაგრამ არავინ განძრეულა. ესმოდათ, როგორ ამოვიდა მოახლე სარდაფიდან, როგორ გაიღო წინა კარი და ვიდაც შემოვიდა...

ერთი წუთიც არ გასულა, რომ მისტერ ვეინვრაითის ხველება გაიგონეს.

– დიახ. მე გავიგონე მისი ხველება ათი წუთის წინ, როცა გარეთ გადიოდა. – გაიღიმა მის ვიქსმა, – მაგრამ ჩამდვილად დიდ მადლობას მოგახსენებთ, მისტერ ფენბუერი. მეც სხვებივით მოწყენილი ვიყავი.

მერი ტიტვინიძე

ორი იბერიის ერთი პრობლემისათვის “ინტრასტორია” და “შიდა-ცხოვრების ისტორია”

“ადამიანის გონებას ყველგან ერთისა და იმავე გზით უვლია თავის წარმატების გზაზედ, ერთნაირს შიშსა და საფრთხეს ერთნაირი წამალი მოჰყოლია და ერთნაირს მიზეზს ერთნაირად გადაუხრია, ერთნაირად გაუტაცნია გონება”.

ოლია ზაქვასაძე

“ადამიანის გონება უნივერსალურია, – მართალი ბრძანებაა, – ოღონდ ცოცხალი და ნაყოფიერი უნივერსალობა იგულისხმება, ეს კი იმდენადვეა ყოველი ცალკეული ადამიანის თვისება, რამდენადც იგი არის ხორცი ხორცთაგანი ერისა, ენისა, რელიგიისა და ფესვებიც მასში აქვს გადგმული”.

მიხეილ დე უნაშუნი

ეს ეპიგრაფი, თუ თავისებური მისტიკური დიალოგი ერთგვარი წინათქმა იმ ვრცელი დიალოგისა, რაც აშკარად იკითხება ამ ორი იბერიის ორი დიდი მოახროვნის შემოქმედებაში და ცხადად ჩანს მათ მოღვაწეობაში. მათი გეგმადიგეგმდ სხელება – ერთი შეხედვით უთუოდ გასაკვირი, – უპირველეს ყოვლისა, განაპირობა “ინტრასტორიისა” და “შიდა-ცხოვრების ისტორიის” კონცეფციამ, რაც თითქმის ერთდროულად ჩამოაყალიბეს საქართველოში ილია ჭავჭავაძემ და ესპანეთში მიგელ დე უნაშუნიმ, თავ-თავიანთი ქვეყნის ისტორიული გზის, აწმყობისა და მომავლის დრამად გააჩნების საფუძველზე. მაგრამ თუ ყურადღებით მივადევნებთ თვალს მათი მოღვაწეობის გზასა და სფეროს – ერის ისტორიის, ქვეყნის თვითმყოფობის, ტრადიციის, პატრიოტიზმის, პიროვნებისა და საზოგადოების, მამულისა და შვილების ერთიერთადმოკიდებულების, წყობისა და მოვალეობის, რწმენის, გრძნობისა და გონების, დროებითისა და მარადიულობის, საერთოდ ქვეყნის სასიცოცხლო პრობლემებს, შემოქმედების დიაპაზონს – პოეზია, პროზა, პუბლიცისტიკა, კრიტიკა, ხელოვნება, ხალხური შემოქმედება, ენისა და ლიტერატურის საკითხები, მწერლის მოვალეობა და სხვა მრავალს, დავინახავთ, რომ საქმით საფუძველი იქმნება დაიძებნოს ფრთად საყურადღებო ანალოგიები, რაც უდავოდ საინტერესო მსჯელობის საგანი გახდება. თუ კიდევ ამასთან გავითვალისწინებთ უნაშუნის მოახროვნებს, რომლის თანახმად ინდივიდში, ინდივიდუალურ აქტში ვლინდება საერთო ეროვნული ხიშან-თვისებები, რაც საუკუნეთა მანძილზეა შემუშავებული და გამოცდილი, თუ მოუძებნეს, ინდივიდი ჭეშმარიტად წარმოგვიდგება როგორც “ხორცი ხორცთაგანი ერისა, ენისა, რელიგიისა და ფესვებიც მასში აქვს გადგმული”, მათი შემოქმედების უნივერსალურ ხასიათს, რაც ეროვნული სპეციფიკითაა აღბეჭდილი, მათი ხელოური ნათესაობა შეიძლება ხარწმუნო გახდეს ამ მოახროვნის გასამაგრებლად მოვისმობთ ილიას ხიტყვებს:

“ყველა დროს თავისი ტკივილი აქვს და გავება ამ ტკივილისა ხვედრის მარტო ხინებული კაცებისა, ამიტომაც ჭეშმარიტი მესტორიე ვითარცა

გამკითხველი, ჯერ ამ დროების ქერქში უნდა ჩაჯდეს და მერე გახიკითხოს თავისი დროის "შვიდნიცა".

სწორედ ასეთი "ხიხუბული კაცები" გახლავთ დონ მოგველი და იღია მართალი, სწორედ მათ უნდა ვივლით ყოველივეს თავისი დროის მხი-ტორიკის, გამკითხველს და მისი ტკივილის მოხიბვლას. ხაზგასმით არ უნდა მათი სიციხის მანძილზე ისეთი მოვლენა ძველად თუ ჩა-ღებდა მნიშვნელოვანი, რომელსაც ისინი არ გამოიხატებდნენ და არ ეთქვათ თავიანთი მართალი სიტყვა ქვეყნის გასაგონებლად უნამუ-ნოც წარმოგვიდგება უნამუნის იდეალური გმირის - "ავანსტის" ცოცხ-ალ განსახიერებად, ვინც მოწვევ დადის სიკვდილ-სიციხის მოჯახზე, ბეწვის ხაზზე და ამავე დროს იღრვის მოუწვდომელსკენ, სისრულისკენ, რაკი მათი დეუსი და იმპერატორია" -

“სისრულე სისრულეთა და ყოველივე სრული”

მიხეილ დე უნამუნო

“ხუთე არ იცო, რას ვვამცნობდა დმერთი ჯვარცმული,
როს ბრძანა: ეთა მამა ზეცის, იყავნ, შენც სრული”...

იღია ჰაპზაჰაძე

ერთი ფრიად საინტერესო დაკვირვება აქვს ცხობილ ესპანელ ის-ტორიკოსსა და ლიტერატურათმცოდნეს რამონ დე მენენდეს პიდალს: ხე-ლოვნება ესპანეთში აღიქმება როგორც ცხოვრებისეული იმპულსი და არა როგორც პროფესია, რასაც საგანგებო მომხადება ჭირდება. მწერალი, რომელ-იც მხოლოდ ლიტერატურულ მოღვაწეობას ხეყრდება, ხაკმაოდ იშვიათი მოვლენაა სვეხში, ლიტერატორი უწის მოქმედების ადამიანია, თვით მწერ-ალი-მისტიკოსებიც კი თავიანთ მკვრეტელობით ცხოვრებას მშუენიერად უთავსებდნენ აქტიურ მოღვაწეობას და მაგალითისთვის წმინდა ტერესა და ხუან დე ლა კრუსიც კმარა: ხოლო ესპანეთში ხმალი და კაღამი ანტიოქსა რომ არახდროს ყოვიდა, ამას მრავალი მწერლის ცხოვრება და შემოქმედებაც მოწმობს. ესპანეთში ხმლისა და კაღმის ერთიანობას არაერთი მწერლის ცხოვრებაც ადასტურებს და მათი სახელები საყოველთაოდან ცხობილი - მოგელ დე სერვანტესი, ლოპე დე ვეგა, კალდერონი, დონ ხუან მანუელი, ხორხე მახრიკე, მარკოსი სახტილიანა და სხვა; მაგრამ ამ მეტად საინტერესო თვისებას არა მხოლოდ ესპანეთის თვითმყოფალი ხელოვნებ-ის აუკავების ეპოქაში "ოქროს საუკუნეში" ვხვდავთ, არამედ თითქმის ყვე-და ეტაპზეც და მათუშეტეს, მეორე "ოქროს საუკუნეში", როდესაც მოელ ქვეყნაზე გახშიანდა XX საუკუნეში გამორჩეული სახელები - მოგელ დე უნამუნო, ანტონიო მახადი ი რუისი, პით მართია, ასორისი, რამონ დელ ვალიე-ისკლანი, გარსია ლორკა და მრავალი სხვა, ვინც კი ცხოვრობდა ესპანეთისთვის ამ ერთ ყველაზე ძველ წლებში.

თუ რამ აკავშირებს თრ იბერიას, პირენეისა და კავკასიის იბერიას, ერთი "ხმლისა და კაღმის ერთიანობაცაა", ხვდაც "ხმაღის არახოდეს დაუქანებობა კაღამი და კაღამს - ხმაღი". თუ გვესხეხებთ ვაჟა-ფშაველას სიტყვებს - "მკითხველსა ვთხოვ, ამ გზით იფიქროს და თვითონაც მრავალი მაგალითი წარმოედგება თვალწის", ასეთი სახელებით კავკასიის იბერიაც მდიდარია - დავით აღმაშენებელი, თეიმურაზი, პრხილი, ვახტანგ VI, დავით გურამიშვილი, იღია ჭავჭავაძე და მისი თანამებრძოლები, ძველი დროიდან მოკიდებული, დამთავრებული სვენი დროით და ყველ არც დამთავრებული.

თრი იბერიის ნათესაობის დეგენდა შესაძლოა დეგენდადვე დარჩეს, იმის მოუხედავად, რომ იმთავითვე მკვლევარების განსაკუთრებული ყურა-დღების საგანი იყო და დღემდე არც განუღებულა ეს ინტერესი, მაგრამ ეს ნათესაობა ხშირად ხელაიერ ხვეროში უფრო თვალსაჩინოა, მით უფრო ისტორიული მოვლენებისა თუ ფაქტების ფონზე, რაც გულისხმობს პოლი-

ტიკურ და სოციალურ ვითარებას, კულტურული განვითარების გზებს, საუკუნეგამოვლილ ტრადიციებს და სხვა ისეთ ფაქტორებს, რაც განსაზღვრავს როგორც საერთო ეროვნულ, ისე ინდივიდუალური ცხოვრების გზასა და მოქმედების ხასიათს. საგანგებოდ არ დავიმოწმებთ ცნობილ მეცნიერთა და მკვლევართა თეორიებსა და დებულებებს, ვიხელმძღვანელებთ ისევ და ისევ იღია ჭაუჭავაძისა და მიგელ დე უნამუნოს მოსაზრებით და მოვიხმობთ მხოლოდ მათ სიტყვებს. იღია წერილებში "აი ისტორია", 1889წ. წერს:

"...ადამიანის გონებამ შიგნით ერთგვარს გზას კვლავს... მისი მტკიცე "შედარებითი მეთოდი" პქვიან. ამ მეთოდმა, სიფრთხილითა და ცოდნით ხმარებულმა, ისეთი უტყუარობა, ისეთი ხელშიწვდენილობა აღმოაჩინა, ისეთი სახელი დაიდა, რომ არ არის მეცნიერება, რომელიც საცა საჭიროა. ამ მეთოდს არ სძარბს. ამ მეთოდით ბევრს წყვიდასა და ბნელს ნათელი მოუფინა, ბევრი დაფარული გამომხევედა. ამიტომაც ამბობს ერთი მეცნიერი,* რომ "შედარებითი მეთოდი ერთი უდიდესი ძლევაა მოსილობაა გონებითად ხვეწის საუკუნისათ", მისი სიტყვით ამ მეთოდმა იმისათანა გზა გაგვიჭრა, რომლის შემწეობითაც დღეს შეხადლოა მოღად და უეჭოდ დავრწმუნდეთ იქ, საცა უწინ მარტო ამოცანებით და უკეთ დააპარაკი იყო. ამ მეთოდმა მოგვცაო, ამბობს იგი, დონე და სახსარი შინაგანის საბუთებით დავამტკიცეთ უფრო ცხადად და უტყუარად ის, რასაც გარეგანი საბუთები არ აქვსო..."

"... თითონ სიტყვა "შედარება", ცოტად თუ ბევრად გვამცნევს – რა უნდა ვიგულისხმოდ, როცა ვამბობთ "შედარებითი მეთოდი", შედარება იმ მოქმედებას გონებისას პქვიან, როცა ორს ანუ რამდენიმე საგანს ერთმანეთის წაუყენებს და უპირისპირებს, რომ აღმოჩნდეს, რაში აქვთ მსგავსება, ერთნაირობა, და რაში სხვაობა. შედარების საგნად შეხადლოა რამდენიმე სხვადასხვაგანაირი შემთხვევა; იყოს ერთისა და იმავე მოვლენისა, ხოლო იმისათანა შემთხვევანი – კი, რომელშიაც გამოხადიებელი მოვლენა თავს იხენს ასე თუ ისე" (ტ.4. გვ.31)

"...ერთ გზად ხვლას ადამიანის გონებისას ერთ-სახის დასკვნაც მოპყვებოდა და ამიტომაც ვხედავთ საოცარს მსგავსებას რჯულისას სხვადასხვა ერში, რომელნიც თავის დღეში ისტორიის გზაზედ ერთმანეთს არ შეხვედრიან, მსგავსება კი ისე განაოცარია, თითქო ერთმანეთისაგან მოუღიან, ერთმანეთისათვის მოუბაძავთ შაშინ, როდესაც როგორც სიურცით, ისევ ყოველისფრით ერთმანეთსვე მოუწდომლად დაშორებულნი ყოფილან და არიან. ხეიხი, რომელიც თითონ სახელგანთქმულს სპენსერსაც ამისთანებში მოწმედ მოპყავს, ამბობს, რომ სწორედ ეს გარემოება (დაშორებულად მსგავსება) ამტკიცებსო, რომ ბუნება ადამიანისას, სემიტია თუ არიელი, სანგია თუ თეთრი, დიდ-თავა თუ წვრილ-თავა, ყველგან ერთი და იგივეა, თუ გარემოებანი, რომელთა შორისაც ადამიანი ტრიალებს, ერთი და იგივეა, თითონ მათი შედეგიც ერთი და იგივე იქნებაო, ერთმანეთს ემგვანებაო" (გვ.117).

შედარებითი მეთოდი მართლაც საკმაოდ მაცდუნებელია. მაგრამ თვალნათლივ ვნახით "ერთმანეთს ემგვანება" თუ არა იღიასა და დონ მიგელის აზრი, ესპანელი მწერალი არა ერთხელ საუბრობს სულიერი ნათესაობის შესახებ თავის ნაწარმოებებში, მაგრამ ეს აზრი ყველაზე ცხადად გამოთქვა ერთ მეტად საინტერესო ფაქტთან დაკავშირებით.

1922წ. უნამუნოს რომანი "ბურუსი" იტალიურ ენაზე რომ ითარგმნა, ამავე დროს რომში, ვადეს თეატრში დაიდგა ცნობილი იტალიელი მწერლის ლუიჯი პირანდელოს პიესა "ავტორის მადიებელი ექვსი პერსონაჟი". სპექტაკლს დიდი ხმაური მოპყვა და ღამის სკახდადშიც ვადაიზარდა პიესის უნეველო ფორმის გამო, რასაც თავად ავტორი უწოდებდა "თეატრს თეატრში". პიესის გარშემო ცხარე კამათი ჯერ არ იყო განვლებული, რომ ახლა კრიტიკოსებმა და ლიტერატურათმცოდნეებმა წამოიწყეს დისკუსია

* იგულისხმება კემბრიჯის უნივერსიტეტის პროფესორი ედუარდ ფრიმანი

პიესისა და უნამუნის რომანის “ბურუსის” აშკარა მსგავსების შესახებ: ეს ამბავი ფართო მსჯელობის საგანი გახდა და როცა უკვე უნამუნის ყურამდეც მიაღწია და პლაგიატზეც დაიწვეს კამათი, უნამუნო ხახწრაფოდ გაუცხრო პირანდელოს შემოქმედებას და ამ მეტად საინტერესო ფაქტს საგანგებო ესეი მიუძღვნა “პირანდელი და მე”, სადაც წერდა:

“ლიტერატურის, ხელოვნების, მეცნიერებისა თუ ფილოსოფიის ისტორიაში არცთუ იშვიათია ერთი ფრიად უჩვეულო ფენომენი: ორ ადამიანს, რომელიც არც ერთმანეთს იცნობდა, არც ერთმეორის შემოქმედებას და არც რაიმე ურთიერთობა ჰქონია, ერთი გზით უვლია, ერთნაირი კონსტრუქციები ჩამოუყალიბებია და ერთნაირი დასკვნებიც გამოუტანია. შეიძლება ვთქვათ, რომ ასეთი რამ ერთნაირ გარემოშია და ერთნაირ ვითარებაში ხდება, ანდა ისტორიის სიდრემშია საძიებელი და ელოდება ვინ და როდის გამოიტანს დღის სინათლეზე...”

“...მახში ჩემი თავი ისე დავინახე, როგორც ხარკეში და სულ იმას ვიმეორებდი, აკი მეც ამას ვამბობდი-მეთქი... და თითქმის დარწმუნებული ვარ, რომ ისევე როგორც მე არ ვიცნობდი პირანდელოს შემოქმედებას, არც ის იცნობდა ჩემსას და თუ მე ვარ დარწმუნებული ჩემს თვითმყოფლობაში, სწორედ ასევე ვაღიარებ მის თვითმყოფობასაც.”

და მაინც ცხოვრებისა და შემოქმედების რა გზა უნდა გაეგლო ამ ორ პიროვნებას, ერთმანეთს მოღვაწეს, შემოქმედს (პოეტს, პროზაიკოსს, ესეისტს, პუბლიცისტს), რამ განაპირობა და რა გარემოებამ განსაზღვრა მათი შემოქმედება, როგორც საზოგადო მოღვაწეებისა და დიდი მოაზროვნეებისა, რომ ასე ერთნაირად გაეაზრებინათ თავთავიანთი ქვეყნის ისტორიული გზა, გამოუტანათ დასკვნები, წარსულის საფუძველზე შეეფასებინათ აწმყო და გეხი მომავლისაკენ ადრით, ხოლო რაც მოავარია, ჩამოუყალიბებინათ კონსტრუქცია, ანდა მოძღვრება, – რაც შესაძლოა საკამათოც და საგანგებო კვლევის საგანიც კი გახდეს.

პირენეის იბერიის ისტორია ურიცხვი შემთხვევების, დაპყრობების, დაცემისა და აღდგომის ერთი გაბმული ქრონიკაა – ფინიკიელთა, ბერძენთა, რომაელების, გერმანულ ტომთა, არაბთა, რომელთაც ღამის მთელი კუნძული დალაშქრეს, და ბოლოს რეკონკისტა – მრავალწლიანი ბრძოლა საკუთარი მიწის დასაბრუნებლად, უცხოელთაგან ქვეყნის გასახთავისუფლებლად, მაგრამ როდესაც იწურება მე-19 საუკუნე, ესპანეთი შედის ახალ ეპოქაში, სწორედ ამ ორი საუკუნის გადაკვეთაზე სრულდება ოთხი საუკუნე, ესპანეთის გემები პირველად რომ მიაღვანენ “ახალი სამყაროს” ნაპირებს; მაშინ მათი დევიზია “მონარქი, იმპერია და ხმალი!” იმპერიის მზე ამოდის, ქვეყანა იწვევს თავისი სამფლობელოების გაშლა-გაფართოებას, რეკონკისტა მთავრდება, აბსოლუტიზმი ეალიბდება, “უძლეველ არმადას” ჯერ მარცხი არ განუცდია, ესპანეთის მფლობელობაშია ამერიკის თვალუწვდენელი მიწები, აფრიკაში კოლონიები, ევროპაში – პორტუგალია, ნიდერლანდები, ნეაპოლი, სიცილია, რომის იმპერიის შემდეგ ევროპაში არ ყოფილა უფრო ძლიერი იმპერია. მაგრამ მე-19-20 საუკუნის მიჯნაზე დგება ეპოქა, როდესაც ანტონიო მანადო იტყვის, “საბრძოლო კასტილია, გუშინ მბრძანებელი, დღეს გულგატეხილობისა და უმეცრების ძონძებში გახვეული... იმ გოლიათისგან დღეს აღენ ჩონჩხი ძევს...”

მე-19 და მე-20 საუკუნეების გასაყარი განსაკუთრებით მძიმე აღმოჩნდა ესპანეთისათვის, როგორც სოციალურ-ეკონომიკური, ისე კულტურული ცხოვრებისათვის. კონკისტადორთა შთამომავლებმა სრულიად დაკარგეს

იღუპილები და საუკუნის დასასრულამდე ძლიერ მიძევით გარდასულ დროთა გამო სიამყარ უსახდლოდ დიდი იყო და მართლაც საამაყო პირველი "ოქროს საუკუნის" ბრწყინვალეობა, ქვეყნის ყოველმხრივი სიძლიერე, ძლიერება, მისი სასახლო შვილების საქვეყნო აღიარება, რომელთა შემოქმედებამ მსოფლიო კულტურის საგანძური კიდევ უფრო გააძლიერა, მაგრამ ამ დროისთვის ესპანელებს შემორჩათ მხოლოდ გარდასულ დროთა გამო ნოსტალგია, რაც კიდევ უფრო დაამძიმა შემდგომმა მოვლენებმა - 1898წ. ესპანეთ-ამერიკის ომში ესპანეთის დამარცხებამ და კოლონიების დაკარგვამ გამოაუფრთხ მუდმივობა მონარქიის სოციალურ-ეკონომიკური ჩამორჩენილობა და მისი რეორგანიზაცია კვლავ კვლავ მიძევდნა დროს; ამ დამარცხებას მიძვეა აფრიკაში ასევე კოლონიების დაკარგვა, რამაც გამოიწვია ხალხის უკიდურესი გაღარიბება, უმცირესი გლეხების მდგომარეობის დამძიმება და ლატიფუნდიებისა და კასიკების გაძლიერება, რაც გახდა გაფიცვების, ხალხის მღელვარების მიზეზი - ქალაქებში გახშირდა მუშების გამოსვლები, ამბოხებები, ბასკებისა და კატალონიელთა მოძრაობა ავტონომიისთვის, შეთარაფებული შერაკებები, ეკლესიების გადაწვა, მასიური დაპატიმრებები, ამას მიძვეა დიქტატურის დამყარება, მონარქიის დაცემა, კლასობრივი ბრძოლები, არაგონისა და ასტურის აჯანყებები, სახალხო ფრანტი, ვითარება კიდევ უფრო დაძაბა, როდესაც 1920წ. შეიქმნა კომუნისტური პარტია, ქვეყანა გაიყო ორ მტრულ ბანაკად, დიდი ხამოქალაქი ომში, გარდაუვალი იყო ტოტალიტარული რეჟიმის დამყარება, რამაც ქვეყანა მრავალი წლით ამთავლო ისტორიის მდინარეშიდან; ეს არის ის პერიოდი, როცა კონსტიტუცია ძალაში არ არის, კორტესები და სენატი დათხოვილია, დაწესებულია მკაცრი ცენზურა, გახეთქება და შურხალებში აკრძალულია ყოველგვარი მახალის ბეჭდვა, რაც ოდნავ მაინც ჩრდილს მაყუებებს არსებულ ხელისუფლებას, აკრძალულია კატალონურ ენაზე ლაპარაკი, მძვინვარების დაკანონებული უკანონობა, ინტელიგენციის აღშფოთება უსახდლოა, აღიქმული წესრიგის ნაცვლად ხალხმა მიიღო დეკრეტები, კანონები, პროექტები და ის თვისუფლებაც დაკარგა, რაც მანამდე მქონდა, სამაგიეროდ კი ევრაფური მიიღო. ფაშისტურმა ამბოხმა და ხამოქალაქი ომმა მიძვე განსაცდელში ხაავლო ქვეყანა, ხალხი, გახსაკუთრებით ინტელიგენცია; მქმარებები წერდნენ - აღარ დარსა აღარც ჯარი, აღარც ხალხი, აღარც ფული, აღარც ური და აღარც სირცხვილის გრძნობაო.

ესპანეთს ამკარად ემუქრებოდა დასავლეთის განაპირა პროვინციად გადაქცევის საშიშროება, ესპანეთის ცაზე შავი ღრუბლები შეიერება, ქვეყანას დიდი განსაცდელი დაემუქრება. ხწორედ ამ მდგომარეობას უწოდებს ხამშობლოს უპირველესი ჭირისუფალი უნამუნო "აგონიას" - სიკვდილსიცოცხლის მიჯნას და სასოწარკვეთილი აცხადებს: "დროა ხვეწ ეროვნულ ცნობიერებას ერთი კარგი გამოცდა მოუეწვიოს!"

ქვეყნის ეს კატასტროფული მდგომარეობა განსაკუთრებით მწვავედ აღიქვა მოახსოვნე ადამიანთა ერთმა ჯგუფმა, რომელთაც იკისრეს კიდევ ქვეყნის გამოფხისლება; მიგველ დე უნამუნომ პირველმა აღიძალა ხმა:

"საქმე ისაა, რომ ხვეწი ექსპანსიისა და გავლენათა გავრცელების ხანაში, როცა ხვეწი ოდინდელი ერი მოელ ქვეყნიერებაზე შლიდა კარვებს, იგი დია იყო ყოველი მხრიდან მონახური ქარისთვის..."

მაშინ კასტილიური ხელის ხელადე ის იყო, რომ იგი ოდგა ქართი გზავვარდისზე და ამიტომაც გავრცელდა მოელ დედაშიწახე, მერე კი ხამურა თავის ნატუქში და აქამდე სძინავს."

ეროვნული ღირსების გამძაფრებულმა გრძნობამ, პატრიოტიზმმა, მოქალაქეობრივი პასუხისმგებლობის გრძნობამ დონ მიგელი დააყენა მოელი ერის, ხალხის გვერდით, გააზიარებინა ეპოქის კრიზისული მდგომარეობა, ხალხის ხაერთო შეშფოთება, უიმედობა, დაბნეულობა, პატრიოტიზმმა მისცა გახაქანი მისი ახროვნების, მოღვაწეობისა და შემოქმედების მოელს სისტემას და დააკისრა თავისი დროის, ამ უკიდურესად რთული პერიოდის ყველაზე ძველ და მწვავე პრობლემებს შეხჭიდებოდა. იგი წერდა:

"ესპანეთის საზოგადოება დრმა კრიზისს განიცდის; ამ საზოგადოების წილში ხდება შიდა შეთანხმებები, თანამდებობის პირთა გადახაცვლება-გადმონაცვლება; ამას ემატება დაყოფა-დაქუცმაცებისაკენ ხვეწი მიდრეკილება და ბოლოს, ყოველივე ეს უიმედო მარაშიძითაა დაღდასძული; ასეთი კრიზისის

ვითრებაში მხოლოდ ჭეშმარიტ ეროვნულ ხასიათს შეეძლო დაძაბუნებულ ერში გაეძლია და კიდევ გამოეყენებინა, თუმცა არც თუ ცოტანი არიან უკვე ხრწნის სტადიაში.”

სწორედ ამ კრიზისის დროს უნამუნოს თითქოს სულის სიღრმიდან ადიხდა “მე მტკივა ესპანეთი!” – დაკნინებული, ძალაგამოცლილი სამშობლო! ამ დევიზისა თუ იმპერატივის გარშემო დაირახმა ქვედა, ვისაც უნამუნოს კვალად შეეძლო გაემეორებინა “მეც მტკივა ესპანეთი!”

(მოგვიანებით ორტეგა ი გასეტი უნამუნოს გარდაცვალების გამო იტყვის – “მე არ ვიცი რა მიზეზი ნაწერეს სამედიცინო დასკვნაში, მაგრამ რაც უნდა ჩაეწერათ, მე თავად დარწმუნებული ვარ, რომ უნამუნოს სიკვდილის მიზეზი იყო ესპანეთი, მას ხომ ესპანეთი სტკიოდა”)

ამ გაერთიანებას, ჯგუფსა თუ მიძღინარეობას პირობითად ეწოდა “1898 წლის თაობა”, ანდა “კატასტროფის თაობა”, რომელსაც ხათვე დაუდო უნამუნოს ესეიმ “წმინდა ჯიშისათვის” – 1895 წ. და ახელ განივეტის ესეიმ – “ესპანეთის იდეოლოგია” – 1896 წ. და კიდევ განსაზღვრა “თაობის” ორიენტაცია და იდეოლოგია. ორივე მწერალი სედიმიწევნით განიხილავდა ქვეყანაში შექმნილ ვითარებას, მკაცრად აკრიტიკებდა ამ ვითარების გამომწვევ მიზეზებს და დაასკვნდა, რომ ეს მიზეზები საძიებელი იყო ქვეყნის წარსულში, მის ისტორიაში და უწინარეს ყოვლისა, ხალხის წიადში. ორივეს ერთნაირად მსჭვალავდა ბურბონთა მონარქიის უუნარობა, ქვეყნის პოლიტიკური და სოციალური წყობა, სწიების, კულტურის, განათლების, პრესის, მამების დესპოტიზმისა და შვილების უგერგილობის გამო წუხილი. (მერე სულ მალე უნამუნომ და განივეტიმ დაიწვეს წერილების გამოქვეყნება პრესის ფურცლებზე, რომელსაც მქონდა თავისებური დადოვის ფორმა და რომელიც მოგვიანებით გაერთიანდა ეპისტოლარულ თხზულებაში “ესპანეთის მომავალი” – 1912 წ.) ერთ-ერთ წერილში განივეტი გადაჭრით აცხადებდა ესპანეთის განსაკუთრებული ისტორიული გზის თავის კონკეფციას, რომლის თანახმად ესპანეთს მქონდა ორი გზა მომავლისა – ან უნდა აბსოლუტურად მიეღო ევროპული ცხოვრების წესი და მოთხოვნილებები, ან აბსოლუტურად უარი ეთქვა ამაზე, ჩაკეტილიყო თავის ჩატუტში და ეღვაწა იმისათვის, რომ საკუთარ ნიადგზე ჩამოეყალიბებინა თავისი საკუთარი, განსხვავებული კონკეფცია, რაც ბიძგს მისცემდა ჩამოყალიბებულ ბრძოლაში განსხვავებულ იდეებთან, თვალსაზრისთან, რამეთუ მისი ასრით – “დღევანდელმა იდეებმა შესაძლოა დაეუპოს ქვეყანას”.

ამ დაბნეულობისა და გულგატეხილობის მდგომარეობამ განაპირობა კიდევ, რომ ამ ჯგუფში გაერთიანებულიყვნენ ამ დროისთვის ცნობილი მოღვაწეები, ფილოსოფოსები, მწერლები, პუბლიცისტები, ისტორიკოსები – ახელ განივეტი, ბაროხა ი ნესი პიო, ასორინი (ბენავენე ი მარტინესის ფსევდონიმი), რამირო დე მანსტუ, მოგვიანებით შეუერთდნენ ანტონიო მანადო, რამონ დელ ვალიე-იხკლახი, რამონ მენენდეს პიდალი, რაფაელ ალტამირა, ორტეგა ი გასეტი და სხვა, ვისც კი იზიარებდა “თაობის” პოზიციას.

თავდაპირველად ისინი გამოდიოდნენ ერთად, მართავდნენ ერთობლივ აქციებს, აქვეყნებდნენ მანიფესტებს, აკრიტიკებდნენ ყველაფერს – პოლიტიკას, სოციალურ წყობას, პრესას, განათლების სისტემას, კულტურას, მოხუცთა დესპოტიზმს, ახალგაზრდობის უმოქმედობას; ამას მოწმობს რამირო დე მანსტუს პუბლიკაციები – “პროგრესული დამბლა”, “თვითმკვლელობა”, ბაროხას – “ბებრები”, “სვენ ერთმანეთს ვერ გაგუგებთ”, უნამუნოს – “თანამედროვე ესპანეთის მარაზმისათვის”, ასორინის, მანადოს და სხვ. წერილები.

“თაობის” უპირველესი პრობლემა იყო ესპანეთი, მათ სამშობლო წარმოედგინათ, როგორც პრობლემა, რომელიც უნდა გადაეჭრათ, ამოცანა, რომელიც უნდა ამოეხსნათ, როგორ და რატომ დაკნინდა წარსულში ესოდენ ძლიერი, მდიდარი, გავლენიანი და დიდებული ქვეყანა, როდის და რატომ დადგა დაცემის გზაზე, როდის იქნა დაშვებული ისტორიული შეცდომა, ან თუ რამ გადარჩა ფასეული, ისტორიული ბედუკუდმართობის ტალღამ რომ არ წაღეკა.

უნამუნო წერდა:

“მართლაც რომ დამამცირებელ ხახახაობას წარმოადგენს ჩვენი ესპანური საზოგადოების გონებრივი და სხეობრივი მდგომარეობა, მითუმეტეს, თუ მის გულისგულში ჩავისხედოთ; ეს არის რაღაც საწყალობელი, ერთფეროვანი და უდიდამო კოლექტიური შეგნება, მაგრამ ყველაზე სავალალო არის, რომ ამ სულისშემხუთველ ატმოსფეროში ყიხნით; გარეგნული ცხოვრების, გაუხეშებული ქერქის ქვეშ იმყოფება სივარდიანი, უხიზო უფერულობა. — ჯერ კიდევ ძალაშია აღნიშნული მბრძანებლური სულისშემხუთველობა, ეს კია ჩვენი საზოგადოება დღესდღეობით ისე ცხოვრობს რაღაც უხიზო, უფერო ავი ვახარმაში”.

“თაობის” ყველა წევრი თუ თანამოაზრე მაღალი ინტელექტით კი გამოირჩეოდა, მიზანიცა და შეძარბობაც; ეპოქის ვითარებასა და სულისკვეთებას ეხმიანებოდა, ერთ აზრსა და გულისთქმას გამოხატავდა, ქვეყნის გადარჩენისა და მისი კრიზისიდან გამოყვანის გზებს ერთხანად ეძებდა, მაგრამ ყველას მაინც არ ჰქონდა ერთხანი აზრი და ორიენტაცია, ერთხანი იდეოლოგია, ყველა ერთხანად როდი ხელავდა ქვეყნის მომავალს. მართლაც, ისინი ერთხმად აკრიტიკებდნენ არსებულ სულიერებასაც, ოპორტიუნურ პარტიებსაც, გაბატონებულ კლასებსაც და მორჩილთა ფენებსაც, რომლებიც ნებას აძლევდნენ ემართათ ისინი, როგორც ჯიჯი და საერთოდ ამ კრიტიკაში ერთსულოვანი იყვნენ, ყველას კარგად ესმოდა, რომ ესპანეთი ევროპის სხვა ქვეყნებთან შედარებით პროგრესის თვალსაზრისით ჩამორჩენილი იყო, დროს ვერ მიჰყვებოდა, მაგრამ ამავე დროს ცდილობდნენ შეესწავლათ სინამდვილე და მიეხსნათ მისი პრაქტიკული გარდაქმნის გზები, ამასთან ისინი აღმოჩნდნენ დიდიწილად წინაშე — “ვისწავლით ევროპისგან? ვადიართო სვენი “შეცდომები” და ევროპისგან გადმოვიღოთ მეცნიერების მიღწევები და აზროვნების თანამედროვე ფორმები?”

ამ კითხვაზე ყველას სხვადასხვა პასუხი ჰქონდა; ახელე განიყვრი ორაზროვნად პასუხობდა: “სვენი უნდა აღვადგინოთ სვენი მატერიალური ძალები, რომ გადავწყვიტოთ ჩვენი მინაური პრობლემები.” იგი აღიარებდა მეცნიერული და ეკონომიკური პროგრესის აუცილებლობას, თუმცა ამასთან დახმუნდა, რომ ეს პროგრესი სუსტად არ უნდა იმეორებდეს ევროპული ქვეყნების მიღწევებს და რომ ესპანეთში უნდა შეინარჩუნოს თავისი განსაკუთრებული, განსხვავებული სახე, ტრადიციები, არ გაწყვიტოს კავშირი წარსულთან პროგრესის სახელით, ევროპელებისგან განსხვავებით და მათსავით არ დაივიწყოს ძველთაძველი სულიერი ფასეულობანი, რომ წარსულისაგან მიწყვეტა იქნებოდა ძალადობა ბუნებრივ კანონებსზე და ჩვენი მოვალეობის შესახათური დაღატიო. ამ დროს მათი ყურადღება მიიპყრო ცნობილი საზოგადო მოღვაწის, სოციალოგისა და პუბლიცისტის ხოაკინ კოსტას ფართო პროგრამამ “ესპანეთის აღორძინება”; მისი აზრით “პროვინციული ესპანეთის” ხსნა შეიძლებოდა ან მისი ევროპეიზაციის, ან ბურჟუაზიულ-დემოკრატიული რევოლუციის გზით.

ამ პროგრამით წაქეზებულმა “თაობის” წარმომადგენლებმაც წამოაყენეს თავიანთი წინადადებები — საგანმანათლებლო, ეკონომიკური, საერთოდ, რეფორმისტული პროგრამები, მითხივსხენ მეცნიერული მეთოდების დანერგვას ეკონომიკაში, სოციალური მშრომელობის გარდაქმნას, სახალხო განათლების სფეროს გადახადისებდასაც; და ერთიანად პოლიტიკური და კულტურული ცხოვრების განახლებას. ბაროხა ემხრობოდა “ინტელექტუალურ დიქტატურას”, ანდა “ტექნიკურ დიქტატურას” და თავისი ანარქისტული გამოხედობებით უპირისპირდებოდა ფედერალიზმსა და პუბლიცისტს, არისტოკრატსა და “კულტურული მასების” მოძედეს, ესპანეთში “ორგანიზებული კაპიტალიზმის” დანერგვის მომხრეს, ორტეგა-ი-გასკეტის, მესტრუმ და ასორინმაც “მესთავაზეს თავიანთი რეფორმისტული და საგანმანათლებლო ხახათის წინადადებები, მათი აზრითაც, საჭირო იყო მეცნიერული მეთოდების დანერგვა ეკონომიკის სოციალური მართვის სფეროში, მათ მიმართეს უნამუნოს მხარი დაეჭირა მათთვის, მაგრამ მან მხარი კი დაუჭირა, თუმცა თავის მხრივ განაცხადა, რომ ესპანეთის ჭეშმარიტი აღორძინებისათვის საჭირო იყო არა მხოლოდ კერძო,

პრაქტიკული ღონისძიებები, არამედ დრამა, საფუძვლიანი გადახადისება ქვეყნის სულიერი ცხოვრებისა, რისთვისაც ერთი მხად არ იყო, ესპანეთში არ ჩახდა ისეთი საზოგადოებრივი ძალა, რომელიც შეძლებდა ძირეული რეფორმების განხორციელებას... მაგრამ ამასთან გადაჭრით განაცხადა: "ჯეროა ჩვენს ეროვნულ ცნობიერებას ერთი კარგი გამოცდა მოეუწყონ და როგორც ჭეშმარიტ ესპანელებს შეპყვების, საკუთარ თავს ვკითხოთ, მაინც რა ასეთი სახიფათო მნიშვნელობა აქვს გარდაქმნის ამ იდეებს საერთო და კერძოდ, ჩვენთვის, სულ რომ ენახე აკერია დიდსა თუ პატარას, ერთად ორი სიტყვით კი შეიძლება იმის გადმოცემა, რასაც ჩვენი წაღწევისგან მოითხოვენ, ეს ორი სიტყვა გახლავთ "ევროპელობა" და "თანამედროვეობა", უნდა "გავეუროპოვდეთო", უნდა "გავთანამედროვედეთო"... ტერმინი "ევროპელი" ცარიელი იდეაა, მეტისმეტად ცარიელი, უაღრესად ცარიელი, მაგრამ ამასე უფრო ცარიელია ცნება "თანამედროვე", ხოლო თუ მათ შევყავართ, დავიხახავთ, როგორ აკონკრეტებს და განმარტავს ეს ორი სიტყვით ერთი მეორეს და გამოთქმაც "თანამედროვე ევროპელი" კიდევ უფრო ნათელი გახდება, ვიდრე მისი ორი შემადგენელი ნაწილი ცალკე-ცალკე, თუმცა, აღბათ, საფუძვლამდე უფრო ცარიელი... ვთქვათ, წმინდა ავგუსტინე! დიდი აფრიკელი ანტიკოსი! აი, მივიდეთ კიდევ გამოთქმა "აფრიკელი ანტიკოსი" და შეგვიძლია შევუპირისპიროთ "თანამედროვე ევროპელს", ყოველ შემთხვევაში მნიშვნელობით არც ისე შორსაა. დიას, აფრიკელი ანტიკოსი გახლდათ წმინდა ავგუსტინე და ასევე ტერტულიანეც! მაშინ რატომ არ შეგვიძლია ვთქვათ, საჭიროა "ანტიკერობის გააფრიკელება", ანდა "საჭიროა აფრიკელის გაანტიკერება"?

უნამუნო არჩევანის წინაშე დადგა, ეჭვმა და მერყეობამ შეიპყრო:

"ჩვენ ესპანელები ხომ სულის სიღრმეში ესპანელებად ვრჩებით და "ევროპელობისა" თუ "თანამედროვეობის" შემადგენელ ნაწილებად არ ვიშლებით! მაშასადამე, რაკი ასეთები ვართ აღარაფერი გვეშველება? მაშასადამე, თანამედროვეობისა და ევროპელობის გარდა სხვა ცხოვრება აღარ არსებობს? სხვა კულტურა, თუ რაც გხებავთ, ის დაარქვით, აღარა არის რა?"

ათასი კითხვა წამოიშლება და პასუხს მოითხოვს:

"იდეალის გრძნობასთან ერთად გაქრა რელიგიური გრძნობაც და აღბათ ხალხის წიაღშიდა თვლემს. ხეტავი ეროვნული სულის რომელ კუნტულში გაიტრუნა ის რელიგიური იდეალი, ასე რომ ჩქეფდა მისტიკაში და თავისუფლების საჩუქარ ღტოლვას აღვივებდა მაშინ, როცა ერს სიცოცხლე სწევროდა?"

არსებულ სინამდვილეში საჩუქარს ვერაფერს ხედავს:

"ჩვენი ინტელექტუალური თუ მორალური ცხოვრების წიაღში არ არის ცოცხალი ნაკადი, ეს უფრო ხავსმოდებულ გუბესა პგავს, ვიდრე მსქეფარე წყაროს. შიგ რომ ქვა ჩაავდო, თდნავ თუ წამოშლის ღამს და წყალს აამღვრევს; ასე რომ ძილისმოძვერელი ატმოსფეროს მიდმა გადაჭიმულია სულიერი უდაბნო, შემზარავი უხაყოფობა, არსად არ იგრძნობა სიგრილე და სიცოცხლის სხვა ნიშანწყალი, არ არის ახალგაზრდობა... აი, რა არის საშინელი სათქმელი, არა გვეავს ახალგაზრდობა; ახალგაზრდები კი გვეავს, როგორ არა, მაგრამ ახალგაზრდობა არა გვეავს იმიტომ, რომ ფარულმა ინკვიზიციამ გასრისა იგი... აღარც ახალგაზრდა ესპანეთია და აღარც სხვა რამ ამის მსგავსი, არსაიდან არ ისმის პროტესტის ხმაც კი... ხდაც ახალგაზრდობა არ არის, იქ არც ერთიანობის ჭეშმარიტი სული ტრიალებს, ცხოვრების უკიდურობა, ენერჯის უსახდვროება რომ ბადებს ხილმე, კალაპოტში რომ ევლარ ეტევა და ნაპირებზე გადმოდის..."

"ეგებ ყველაფერი იღუპება?..." – წამოხცდება სასოწარკვეთილებით შეპყრობილს, მაგრამ იმავე წამს პასუხს შეაგებს ამ საშიშ კითხვას:

"ცხოვრება ბრძოლია, ვინც ცხოვრებას აღიქვამს რაციონალურად და დოგიკურად, იმ დასკვნამდეც მივა, რომ ცხოვრება აგონიაა. ადამიანისთვის არ არსებობს სხვა ნუგეში იმის გარდა, რომ უნდა ვისწავლოთ ცხოვრება ჩვენს ტრაგიკულ ბრძოლაში და ეს არის სწორედ ჩვენი არსებობაც."

ამ დროს მიუბრუნდება იგი ესპანეთის სიმბოლოს, სულთერებისა და ტრაგიკული ბრძოლის იდეალს – დონ კხოტე ლამანხელს; სწორედ ის უჩვენებს ესპანეთის ხეის გზას, უკარნახებს, რომ ესპანეთის აღორძინების გზა უწინარეს ყოვლისა, პიროვნების, ინდივიდის, ხალხის სულთერი გადასახდისთვის ბრძოლის გზაა. მაშინ უნამუხომ მტკიცედ და მკვირვრად გამოითქვა აზრი, რომ ესპანეთმა და ეგვიპტემ შეიძლება კაცობრიობაში იდეალად უნდა დაისახოს დონ კხოტე უფრო სწორად, დონ კხოტე და ხანხო პანსა. ამ დროს კიდევ გამოთქმულია ვრცელი ესე “დონ კხოტე და ხანხო პანსა (ცხოვრება ხერვანტესი, ახსნა და განმარტება მისი უნამუხოს მიერ”, ეს მეტად თავისებურია, დრმა ფილოსოფიურ-ესიქოლოგიური ინტერპრეტაცია, რომელშიც “თავს მისცა უფლება” ეთქვა, რომ დონ კხოტე ხერვანტესზე უფრო რეალურია, მარადიულია, რამდენადაც იგი არის პიროვნება, რომელიც “ამოისარდა ხალხის ცხოვრების ზღვიდან” და ეს ხაზე საუკუნეებს შემორჩება, მარადიულ ცხოვრებაში დაიმკვიდრებს თავის ადგილს; ხოლო ხანხო პანსას ხანთ იგი ხელავეა მოაქარს “ხანხოს გაკისოტირებას”, რაკი ხანხო განსახიერებდა ხალხს, რომელიც ცხოვრობს უშეშოვლად, სჯერა ბაკადავრებისაც, მღვდლებისაც, დალაქებისაც, ხანამ დონ კხოტე არ “გადასდებს” მას თავის “ხოტიეს”. მაშასადამე, შეიძლება ხალხშიც განიცადოს “კისოტირება” და მათ “გაკისოტირებაში” გამოინდუბა ესპანეთის მომავალი, ხალხის ბედი, რამეთუ ხანხო ჩვენს მიწაზე დაამკვიდრებს სამარადქამთ დონ კხოტობას, იდეალისკენ მარადიულ სწრაფვას, სამართლიანობის, თავისუფლების რწმენას.

“როდესაც შენი ერთგული ხანხო, ია, კეთილშობილი რაინდო, შეკახავს შენს რაინდს, როდესაც იგი მიორგებს შენს აღჭურვილობას და ხელში აიღებს შენს მახვილს, მაშინ შენც აღსდგები მასში და აღსრულდება შენი ოცნებაც”.

ამ მოსახრებათან დაკავშირებით ცხარე კამათი გაიმართა უნამუხოსა და ორტეგა ი გახეტის შორის, რომელიც აღხადებდა რომ ესპანელი ხალხი უკვლახე ანიმალურია მოულ ევროპაში, რომ დონ კხოტეს ბიბლიოთეკაში არ მოიძუებოდა არცერთი მათემატიკის ტრაქტატი, ჯორდანი ბრუნოს არცერთი ხაშრომი, ხოლო თუ ზოგიერთები უპირატესობას ანიჭებენ დონ კხოტეს, მე გაცილებით უფრო მირჩევნია აღონხი კახანო მეცნიერთ. ამაზე უნამუხო პასუხობდა, რომ მეცნიერული თუ ეკონომიკური პროგრესი სულაც არ არის ერის, ხალხის განმსახდვრელი, ესპანელი ხალხისთვის მოავარია სულთერი, ეთიკური ჩორმა, ევროპელებს კი ემუქრება სწორედ სულთერი გადარიბება ბურჟუაზიული პროგრესის წყალობით და სწორედ ამიტომ სჭირდებათ სხეობრივ და სულთერ გაჯახსადებაზე სრუხვათ; რადგან მისი აზრით:

“რაც ხდება ეთიკის სუეროში, იგივე ხდება ესოტიკის სუეროში, რაც ხდება ინდივიდში, იგივე ხდება ხალხში.” და რომ “სიბრძნე, რელიგიურობა, სამართლიანობა, მთაშინება, სიკეთე ერთია, მათემატიკა – მეორე”, ესპანელებსათვის კი მოავარია პირველი, მეორესადმი გულგრილიაო. მისთვის სულთერი, არასულთერისაგან, ეროვნულს – კოსმოპოლიტიკურისაგან, პიროვნებას – გაუხახურებისაგან. ამიტომ იყო, რომ უნამუხოსთვის დონ კხოტე განიხიერებდა წმინდა შემეცნებას, პიროვნებას თავისი მღვდლი გამოვლინებით და უნივერსალური ადამიანურობით; ამდენად რაკი ხანხო პანსა უხიარებოდა ამდგლებულს, იდეალს, “გაკისოტირებოდა”, ესპანეთის მომავალიც ხალხისა უნდა ყოფილიყო, ანუ ხანხო – ხალხისა, ხოლო ორივე დონ კხოტეცა და ხანხოც ეროვნული ხანითის, ეროვნული სულის განსახიერებანი იყვნენ.

უნამუხოს ასევე ცხარე კამათი აქინდა ორტეგა ი გახეტისთან იმაზე, თუ რომელი უფრო მღვდლი დგას, დეკარტი, თუ სუბ დელა კრუსი, რადგან თუ დეკარტი განსახიერებდა რაციონალურ საწყისს, დასაბამს ადგევდა პროგრესს, ესპანელი პოეტი მისტიკოსი – სულთერ საწყისზე ამახვილებდა ევრადლებას, თუ დეკარტი სიმბოლურად გამოხატავდა ევროპული მეცნიერული აზრის

შემდგომ განვითარებას, დედა კრეხი განსახლებრავდა ესპანური აზრის მოძრაობებს და უპირატესობას ანიჭებდა ადამიანის შინაგან სრულყოფას. ხოლო რაც მოგერიან, უნამუნომ დეკარტის დევიზს “უაზროვნებ, მაშასადამე ვარსებობ!” დაუპირისპირა თავისი – “უგრძნობ, მაშასადამე ვარსებობ!”

უნამუნი მტკიცედ იტყობდა აზრს, რომ ხელის პაგებს პიროვნებას, რომ “სახეგადარება თავის თავში ატარებს თავისივე წევრების ყველა ნიშანთვისებას” და როგორც პიროვნება, ისე ხელის შექმნაზე უნამუნს უფრო მეტი ცხოვრებას, ფიქტურ არსებობას და შექმნაზე უფრო მეტად დაბრუნებას, სულისური ცხოვრებითაც, ეს აზრით გადმოცემული მის ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან ხაზრობაში “ტრაგიკული გრძნობისათვის ადამიანებსა და ხელსებში”, ხელის წერს, რომ ესპანელ ხელის აქვს განსაკუთრებული ტრაგიკული გრძნობა ცხოვრებისა, რაც აშკარადაა გამოვლენილი ესპანური კულტურის თითქმის ყველა ქმნილებაში, ხოლო ეს სული ყველაზე უფრო იგრძნობა ხელის წილში, მათი ცხოვრების ადამიანურებაში, ტრაგიკულობაში, ხელსურ შემოქმედებაში. ამიტომაც, რომ იგი “თავს უფლებას აძლევს” განაცხადოს:

“ღრმად ვარ დარწმუნებული, რომ ესპანეთის ჭეშმარიტი და საფუძვლური ევროპეობა, – ისე ვთქვათ, ევროპულობის წყნ სულად და ხორცად გარდაქმნა, – მანამდე არ დაიწყება, სანამ წყნ თვითონ არ უცვლელით და არ სავსებრგავთ მათ წყნსას, არ გაგახსნჯებთ წყნ გემოს, სანამ არ უცვლელით და არ გაყავსპანურებთ ევროპას!”

მაგრამ მას ემხროდა, რომ ევროპეობის პრობლემას გარდუვალად მიუყვებოდა კოსმოპოლიტიზმის პრობლემაც და ამიტომ თვალის ფხიხლად უხდა დაეჭირათ:

“მხოლოდ მაშინ გაუქვებთ ხარკმელს ევროპიდან მონაბერ ქარს, აღვივლებთ კონტინენტური სულის, თუკი შევინარსებებთ ამასთან რწმენას, რომ არ დაეკარგავთ წყნს პიროვნებობას...” თღობდ “უხდა ვირწმუნეთ, რომ დაერსებთ თავისთავადანი და მერე დაე, მოვარდეს გარედან შმაგი თქეში, გუესსურის მაცოცხლებელი წვიმა! თორემ სხვახორად “დაგვიფარე უფრო ევროპის გამოხატული ძინძებისაგან!”

კიდევ სხვა ხაზრობებაც ხელის უნამუნი: “რატომღაც წყნს მოვალეობად მიგვჩინია, – ბევრს მაინც – საკუთარი სული გავიმრუდით გარეშეთა მიბაძვით, წყნს ქომაგი და მისაბაძი რომ უვებნია და უცვლელით როგორმე მიუქმსგავსით, მაგრამ არაფერი გამოგუდას, ვერც მათ უქმსგავსებით, ვინაც ვბაძავთ და ვერც თავისთავადანი ვრწმუნით, აქედან კი იბადება სულის შემხარავი ხაჯვარი, თითქმის უნაყოფო პირობა: “დასაგმობი კია ყველა, ვინც თავის თავს სხვისი მიბაძვით ძურწავს, ვინც უარს ამბობს საკუთარ თავს, რომ გახდეს სხვა, ანუ ის, ვინც ხანიმუნოდ და მიხაბაძად მიჩნია, მაგრამ ვაი, რომ ასეთი კაცი აღარც თავისთავადი რწმუნა და ევდარც ის გახდება, ვინაც ბაძავს!”

ამიტომაც გაფრთხილებახვით აცხადებს: “... ვაგბ არცთუ მიუკერძოებელი შემოვსებელი კი გახლდეთ და ისიც კარგად მუხილდეს, რომ ეს შედარებაც შეიძლება უადგილოდ მოგვჩვენით, მაგრამ მაინც პირდაპირ ვიტყვი, მორწმუნია წყნს კოსტესთან დაერსე, წყნს ევლასკესთან, წყნს ელ გრეკოსთან და წყნს გოიასთან, ვერც ბურდოს დეინი მომხიბლავს, ვერც არკამონის ხაძანწყები, ვერც რახინი გადამიბირებს და ვერც დელაქრუა...”

და მტკიცედ აცხადებს ყველას განავრინად: “დაახ, სწორედ რომ ესპანელი ვარ, ესპანელი ვარ წარმოშობით, აღზრდით, ესპანელი ვარ სულისა და ხორცით, ენით, ხაქმიანობით, პროვქსიით, ესპანელი ვარ უპირველეს ყოვლისა და ყველაფრის მიუხედავად, ესპანეთია წყნს რელიგია, თვით ეს რაც, ასე რომ მიხდა ვირწმუნე, მარადიული და ვარსკვლავიანი, ესპანეთია, წყნს დმერთი ესპანელი დმერთია, წყნსცა და სენიორ დინ კოსტესიც, დმერთი რომელიც ესპანურად ფიქრობს და ესპანურადვე თქვა – იქმნენ ნათელი და მისი სიტყვაც იყო ესპანური სიტყვა!”

“სხვა, სხვისით კი ვამბობთ, მაგრამ მაინც შეიძლება ბევრი რომ მოიძებნას ევროპის სულშიც ისეთი, რაც მისაღები იქნება წყნისთვის, თღობდ უკ არის,

წყებს ხორცად უნდა გარდაექმნათ ისევე, როგორც გარდაექმნით ხელმეცხველისა თუ ფრინველის ხორცს, რითიც ვიკვებებით..." და დახმუნს "დავიქრდეთ, რა გვაქვს მათგან მისაღები, რას მიიღებს ჩვენი სული ევროპის სულისგან", ანდა "ეგებ ვცადით და ჩვენ გავაგებინებთ ევროპა!"

ამ უკეთესა და მურყუობის ეამს უნამუნოს ახსენებდა გახუბილი მკითხველი ფრაზა, რაც კარგა ხანს აწვალებდა: "ხაგასტამ გაუგო ესაჩულებს, მაგრამ ვერ გაუგო ესპანეთს! კანთესმა ვერასოდეს ამითხრო მათაც რა მახალისგან იყვნენ 'შექმნილნი მისი თანამომძეებს!' და თავის მხარეს მხარეს: "დაახ, ყველა კარგად უგებს თავის თანამომძეებს, მაგრამ მათ თანამომძეებს შობდღოს! ახეა ეს." და გადამწევვტი ბრძოლისთვის ემზადება:

"იყვებით თქვენ სრული, ყოთარცა მამაი თქუენი ხეცათაი სრულ არს! - გვიბრძაბა ქრისტემ და თუმცა ეს მიუწვდომელი იდეალია, სწორედ ამ მიუღწევლით დაუდო ხელარი ჩვენ შესაძლებლობებს და ასეცააო, იტყვიან თეოლოგები ჩვეული 'შემწყნარებლობით, მე კი მათაც ჩემსას ყუცადები და ვიბრძოდებ, ხანამ სული მიდგას და ძალა შემწვეს, გამარჯვებაზე არც ვიფიქრებ, მაგრამ განა არსებულა კი იდეისმე ჯარი, თუნდა ხელის, დამარცხებადვე რომ დაეყარა ფარხმალი? ახ თუ საქებარ-ხადიდებლად გაგვიხდია ვინმე სიცოცხლის ფახად რომ დახებებია მტერს. მაშინ ეს ყოფილა ჩემი რელიგია!"

მოელი "თათბა" ერთსულაოყხად უარყოფდა ქვეყნის "გარეგან" ისტორიას, ანუ იმ ისტორიას, რომელიც აღჩესხულია დოკუმენტებში და ერთხმად აღესადავებდა, რომ ესპანეთის პრობლემის გადაწყვეტი შესაძლებელია მხოლოდ მეფის კარს, კორტესებს, მონისტრთა კაბინეტებსა და არისტოკრატთა ხალხებს მიღმა. სწორედ ამ დროს უნამუნომ წამოჭრა და ჩამოაყალიბა თავისი ყველაზე მნიშვნელოვანი ისტორიის ცნობილი კონცეფცია, ანუ ისტორიის (შედაცხოვრების ისტორიის) ცნობილი კონცეფცია, ანუ მოძღვრება, რომლის თანახმად ისტორიული რეალობა შეიცავს ორ ფუნს - "გარეგანს", ანუ საკუთრივ ისტორიას და "შინაგანს", ანუ "ისტორიის ისტორიას". ამ მოძღვრების თანახმად პირველს განეკუთვნება შემეცნებისთვის მისაწვდომი, თვალსაჩინო, ცხადი, მაგრამ ხელაპირული, რაც არის თეოცენტრული დოკუმენტებსა და საზოგადოებრივ აზრში აღბეჭდილი, ე.ი. თეოცენტრული მატიალე, სახელმწიფოებრივი პიროვნებებისა და სახელმწიფოებრივი მნიშვნელობის მოვლენების აღჩესხვა, ხოლო ისტორიის ისტორიის წარმოადგენს ჭეშმარიტ ეგზისტენციურ არსებობას, ყოფიერებას, შეუცნობელსა და შეუმეცნებელს, ანუ ვთქვათ, "გარეგანი ისტორიის ხალექს", მის კონტექსტუალს; ადამიანებს კი აერთიანებს სწორედ ისტორიის ისტორიის ელემენტები - ენა, რწმენა, სულიერი ცხოვრება, ტრადიციები, კულტურა... ისტორიის ისტორიის შეცნობა შეიძლება მხოლოდ ხალხის წიაღში, მის ადამიანურებაში, ხე-ხვეულებებში, რელიგიაში, საუკუნეების მანძილზე დადგენილ ტრადიციებში, ხალხურ შემოქმედებაში, ყველაფერში, რაც კი შემოინახავს ხალხის სულს და რაც შემოინახავს ხალხის სულს. ისტორიის ისტორია არის ხალხის ცხოვრება, რომელიც "დემს, დოკუმენტებს, გადახადებს იხდის და არაფერი გაეგება არც სახელმწიფოებრივი საქმეებისა და არც მათი მიხეებისა, თუ ისტორიებისა, საუკუნეებიდან საუკუნეებამდე ცხოვრობს თავისი ადამიანური, ხე-ხვეულებებით, საკუთარი შეცნობითა და მამაპაპისეული ტრადიციებით..." - ანუ განმარტავდა უნამუნო თავის კონცეფციას და ამ კონცეფციას, ამ იდეას - "ესპანეთის საზოგადოების მომავალი თვლემს ჩვენი ისტორიული ხალხის წიაღში, მის ისტორიის ისტორიაში, შეუცნობელ ხალხში", - ავითარებდა თითქმის მოელ თავის შემოქმედებაში, (რომანებში "მშვიდობა იმის დროს", "წმინდა მახუელ სთხოვ, წამებული", ესეებში "პატრიოტიზმის კრიზისი", "წმინდა ჯიშისთვის", "სულის პეიზაჟები", "მოებში", "მოგზაურობა ესპანეთსა და პორტუგალიაში", "ხელთვნება და კონსერვაციის სხვა).

უნამუნო ტრადიციასაც ორი მნიშვნელობით განიხილავდა - ერთია "ერთითვის ხარჯი" და მეორე - "ერთთვის მავნე", ანუ ჭეშმარიტად ხალხური ტრადიცია, ცოცხალი, მყარი, მარადიული, რომელიც ხალხის წიაღშია ჩაქრული

ლი და ოფიციალური ტრადიცია, რაც ოფიციალურ დოკუმენტებშია განცხადებული.

ჯერ კიდევ 1895 წ. ესეიში "წმინდა ჯიშისათვის" უკვე გამოჩნდა ამ კონცეფციის კონტურები, მასში ავტორმა ერთმანეთს შეაღწრა და დაუპირისპირა ისტორია და ინტრისტორია, ანუ ისტორიაში დასველებული ცხოვრება პიროვნებები – მეფეები, სახელმწიფო მოღვაწეები, მხედრობითავე და უბრალო ხალხი, ისტორიაში უჩინარი, მაგრამ სამშობლოს ერთგული, ენის, ტრადიციის, რწმენის დამცველი და შემნახველი.

იგი წერდა:

"ყველაფერი ეს, რასაც ყოველდღიურად გვაძინობენ გაზეთები, დღევანდელი მთელი ეს ისტორია მხოლოდ და მხოლოდ ხელის შეუპირია... გაზეთებში არაფერს წერენ მდიდრობით ადამიანების წემი ცხოვრების შესახებ, ისტორიის მიღმა რომ რჩებიან; სწორედ ეს კია ინტრისტორიული ცხოვრება, მღუჭარე და უსახურულო ვითარება ხელის ხიდრმე, რაც არის სწორედ პროგრესის საფუძველი, ხამდვილი და მარადიული..."

უნამუნოს ინტრისტორიის ეს კონცეფცია იმდენად დრმა და ყოველისმომცველი იყო, რომ "თაობის" წარმომადგენლებიცა და თანამოაზრეებიც თავიანთ მოღვაწეობასა და შემოქმედებას მას უკავშირებდნენ, რადგან მასში ხელაგდნენ "სულის წყაროს", ამასთან მათი სიყვარულიცა და ნდობაც ხალხისადმი გულწრფელი იყო. ამავე დროს მიმართა უნამუნომ თავის თანამოაზრეებს: "ესპანეთი აღმოხახენია!" "საგადაღოა, რომ ესპანეთში ხალხი მხოლოდ ამომრჩეველთა და გადასახადის გადამხდელ მასად მიიჩნევა და რაკი არ უყვართ, არც სწავლობენ და რაკი არ სწავლობენ, არც იცნობენ რომ შეიყვარონ". "აქამდე არ ვიცით არც ჩვენი ხალხის ჩვევები, არც მისი ენა, გრძობები და საერთოდ მისი ცხოვრება..."

უნამუნო თავად ზედმიწევნით იცნობდა და ფეხდაფეხ ჰქონდა კიდევ შემოვლილი მთელი პირველი, საფუძვლიანად იცოდა ქვეყნის ისტორიაცა და ხალხის სულიერი ხიძიდრეც, ოღონდ ეს არ კმართდა, მას უნდოდა "ჩაეყვინთა" სწორედ "ისტრისტორიაში", რაკი იცოდა, რომ "ხალხი უფრო ერთგულია ტრადიციისა, ვიდრე ისინი, ვინც ისტორიაში მოიკიდა ფეხი, რომ ხალხის ტრადიცია მარადიულია, რადგან მისი იდეალი უფრო ხაგრძობია, ვინემ ჩაფიცრი და ჩააზრევი..."

და რაკი იგი ეძებდა სწორედ "შეუცნობელს", ამიტომ მიზნად დაისახა და თავის თანამოაზრეებსაც უკიჟინებდა ძირფეხვიანად შეესწავლათ ქვეყნის ყოველი რეგიონი, მისი ისტორია, ხალხი, ფოლკლორი, ხელთვნება, რწმენა და ამ ცოდნის საფუძველზე შეემუშაყვებინათ ესპანეთის ისტორიის ფილოზოფია, მითუმეტეს, რომ ინტრისტორია საყვადლებული პროგრამად სახაყდა ფოლკლორის საგანგებო შესწავლას, ხალხის აზროვნების, ფიქრის ჩაწვდომას და კვლევას. ესპანეთის მომავალი "თელემს ჩვენი ისტორიული საზოგადოების წიაღში, ინტრისტორიაში, შეუცნობელ ხალხში... იმ ინტრისტორიულ ხელში, რომელსაც ხიძინავს და ელოდება გაღვიძებას"... ხედო იმის თქმა, ვითომ "ხალხი დუმს, დოცულობს და გადასახადებს იხდის, მხოლოდ ღიტანი სიტყვებია მათი, ვინც ხშირად იმეორებს ამას. "ამ ხალხს ჩვენი მოღური ღიტერატურის შესახებ არაფერი ხმენია და უსახუროდ მდიდარი ცხოვრება კი აქვს. სწორედ ამ მოუქხელ ხალხში ბოგინობს კიდევ ის შეუცნობელი სული, შეუცნობლადვე რომ ხმული." საერთოდ კი "არაფერი ვიცით პლებეური ღიტერატურის არსებობის შესახებ..."

მთელი "თაობა" დიდი აღტაცებით გამოეხმაურა უნამუნოს მოწოდებას თითქმის ყველა წევრმა მართლაც დაამის ფეხით მოიარა თავისი მშობლიური მხარე; უნამუნო და ბართხა რახკები იყვნენ, ასორინი-დეკანტიელი, ვადიუ-ინკლანი-გადისიელი, ანტონიო მანადო-ახდალუხიელი... მათ, რა თქმა უნდა, კარგად იცოდნენ თავიანთი კუთხის ისტორიაც და თავისებურებებიც, მაგრამ მხოლოდ მას შემდეგ "გაბედეს" ემსჯელათ საერთო პროექტულ ხასიათსა და თავისებურებებზე, რაც საფუძვლიანად გამოიკვლიეს ხალხის ყოფა, სნე-ადრწესები, ფოლკლორი, მივიწევებული ძეგლები, კვლესიებსა დამზახტრებში შემორჩე-

ნიღო ხელნაწერები, სწორედ მათი დამახერხებელი ესპანური კულტურული ძეგლების ხელახალი აღმოჩენა, მივიწყებული გაცოცხლება, იქნებოდა ეს ხალხური ხიმღერა, კლასიკური მხატვრობა, მისტიკოსთა პოეზია, ქანდაკება, ხალხური ხელნაკეთობანი და სხვა, რითიც გახუხამული წვლილი შეიტანეს ესპანური კულტურის შემდგომი განვითარებისა და პოპულარული ხელოვნების განვითარებაში, ხოლო მათ მიერ "აღმოჩენილმა" პეიზაჟმა ერთგვარი კონცეპტუალური/თეოლოგიური ხასიათიც კი შეიძინა და დამკვიდრდა არა მარტო მხატვრობაში და ლიტერატურაში, არამედ ფილოსოფიაში და პედაგოგიაშიც კი, ამასთან ეს იყო ისტორიისა და ეროვნული სუბსტიტუცია გამოხატულება და არა მხოლოდ ემოციური, არამედ ეროვნული და ისტორიული სულის ნათელი ანარქელი.

ამ მოძრაობამ, რაც ეროვნული იდეებით იყო შთაგონებული, კერძოდ, ფერწერაში გამოხატულება პოუვა არა ერთი მხატვრის შემოქმედებაში (მათ შორის დარით რეგიოსის, იგნასიო სელსოაგას, ხოსე გუტიერეს სოლანას სერათებში), მათი ფერწერა თავისი "იდეოლოგიური" მხაარებით ისეთივე შთაბეჭდილებას ახდენდა, როგორც უნამუნოს, ბაროხას, ასორინის, მანადოს და სხვათა ნაწარმოებები. განსაკუთრებული ყურადღებით იკვლევდნენ კასტილიას, რადგან სწორედ კასტილიამ შემოიერთა და გააერთიანა სახელმწიფო, იბერიის ხალხი; იმდენად მდიდარი მახალა დაგროვდა, რომ კრიტიკოსები კასტილიის კულტურაც კი აღაპარაკდნენ. სწორედ ამ ხეტიალმა ათქმევინა უნამუნოს:

"მე რომ წიგნის ჭა ვყოფილიყავი, — როგორც ზოგიერთებს ჰგონია, — მე რომ ამდენი არ მეხეტიადა, ყოველ შემხვედრთან, გზადავ ხა ბაახი არ გამება, ათასჯერ მაინც არ გამრუჯადა ხაყ მხეხე, ნუთუ გგონიათ ასე ხელუხლეზლად შეყინარსუნებდი ამ დად სიყვარულს სამშობლოსადმი, რახაც როგორც ამბობენ სოლსე, ხიშმაგემდე მიყვავარ! არა, წიგნებმა კი არა, მიხსეველებმა კი არ მასწავლეს სამშობლოს სიყვარული, მე თავად ვუხდაოვქ შემოვიარე მოუღი ქვეყანა, მოკრძალებით შეკოჭვრიტე მის ყოველ კუთხეკუნჭულში... სწორედ ეს გახეირჩება-ღაშქრობა გუახწავლის სამშობლოს სიყვარულს!" სამშობლოსი, რომელსაც საკუთარი სხეულის ხაწილივით აღიქვამდა, ურამლისოდაც ხიცოცხლე არ შეიძლება.

"ხემში ვითარცა მშობლიური ცის ქვეშ ცხოვრობს ხემი ესპანეთი!"

პირველი მხატვრული ნაწარმოები, რომელშიც სრულად წარმოჩინდა უნამუნოს ინტრასტორიის კონცეფცია იყო "მშვიდობა ამის დროს" (1895), რომლის შესახებ მწერალი მოგვითხრობს: "როდესაც მე მოვიხდომე შემექმნა პოეზიით გამსჭვალული ხელოვნების ნაწარმოები, რომელსაც შევაღიე კადეც მთელი ათის წლის ფიქრი, დაკვირვება, სიყვარული, ხემი ბავშვობის მიწას, მშობლიურ ბახონიას მივმართე, მის მთებს მივუბრუნდი, კარლოსტებსა და ლიბერალებს შორის თმი გავისხენე, ხემი ბავშვობის ექოდ რომ ხმოახობს სულში და როცა გაიღვიძებს, მაშინვე მოგონებები წამოიშლება."

ეს თმი მიმდინარეობდა კატალონიის, ვალენსიისა და ბასკების ქვეყნის მიწებზე, რამაც კულმინაციას მიაღწია ბილბაოს ხანგრძლივი ადყის დროს (ამ ადყის პირობებში ცხოვრობდა უნამუნოს ოჯახიც); კარლოსტებს, ანუ კარლოს VII-ის, ტახტის პრეტენდენტის მომხრეებსა და მუვე ალფონსო XII-ს, ანუ საპარლამენტო მონარქიის მომხრეებს შორის თმის პირობებში ხალხის ცხოვრება ისევე მიუდინება, როგორც მშვიდობიანობის დროს, ისინი ისევე ხეუღლებრივად შრომობენ, ზრუნავენ ოჯახზე, უჭირთ კადეც და უღახინთ კადეც, თმშიც მონაწილეობენ, ეკლესიაშიც დადიან, თითქოს თმი მათ ყოველდღიურ ცხოვრებას არ ცვლის, აკრიბებიან გერნიკაში ბებერი მუხის ქვეშ, ბაახობენ, მხეყლობენ, ბასკების თავისუფლებით ამ ხიმბილოს მუხის ქვეშ თითქოს იქმნება ისტორიაც, ისინი არ ხივიან პოლიტიკაზე, ხელისუფლებაზე არც თავიანთ ვასაჭირს აბრადებენ, მათ სჯერათ, რომ გვადევა, ხეტევა, პირუტყვის დაცემა, განგებისგანაა და არა ხელისუფლებსგან, რაკი ხეჯერათ, რომ ქველა ბუნების შვილია, მორჩილად ეგუებიან თავიანთ ხეჯერს, ხანამ ცოცხლობენ მიწა ახაზრდობებს მათ, დახორცებიან და ისევე მიწას მიუბარებიან.

როდესაც მოხუცი გლეხი შვილი თმში აცილებს ამ სიტყვებით ემშვიდობება: “მძიმე დროება დაგვიდგა, თჯახში ბევრი ვართ, მაწა კი მცირე გვაქვს. ხარჯი – ბევრი, წაღი თმში, ისწავლე ცხოვრება!” რომანი გამოირჩევა სწორედ “ინტრაისტორიული” სიუჟეტითა და ფორმით, მასში არ არის ერთი გმირი, უფრო სწორად, გმირია მთელი ხალხი, ხალხი მღუმარედ, ეხმარება ქმნის ისტორიას, რომელსაც მარტინი არ აღწევს.

მეორე რომანი, რომელშიც კიდევ უფრო ემოციურადაა გამოხატული ინტრაისტორიის იდეა, არის რომანი “წმინდა მანუელ, ხანძარი წმინდა”, რომელშიც კვლავ მოქმედია ხალხი, მაგრამ გამოირჩევიან მანვან სოფლის მღვდელი, წმინდა მანუელი, რომელიც ცხოვრობს ხალხისთვის, იღვწის მათთვის, რომ შეუმსებუქოს ცხოვრება, ეხმარება, თანაუგრძნობს, მათთან არის ჭირშიც და ღხობშიც, ხალხიც ცხოვრობს საუკუნეებით დადგენილი წესის თანახმად, ხნავენ, თესავენ, მოხავედს იღებენ, ღოცულობენ სოფელ ვალვერდე დე ლუსერნას კვლავიაში და სახლებით უხმენენ თავიანთ მოძღვარს, რომელიც ყოველხანად ცდილობს განუმტკიცოს მათ რწმენა, შეუნარჩუნოს ცხოვრების ხალხი, სულიერი სიმშვიდე, განუმტკიცოს იმქვეყნიური ცხოვრების იდეა.

1930 წ. როდესაც უჩამუნო გადასახლებიდან დაბრუნდა, დახსვენებლად გაემგზავრა ხან მარტინ დე კასტანიედას სანაპიროზე, რომლის ფსიქრზე გაამოცემის თანახმად, ჩადირული იყო ქალაქი ვალვერდე დე ლუსერნა, ამ წყნარ, გლეხურ, მკუდრო სოფელში, სადაც იდგა ძველი ეკლესია და ბერნარდინელთა მონასტრის ნანგრევები, მოისმინა უჩამუნომ დეგენდა ჩადირული ქალაქისა და საკუთარი თვლით ნახა ის აღამიანები, ის ცხოვრება, ინტრაისტორიული ყოფა, სადაც ვერ აღწევდა ქალაქის ხმაური, მკითხველიც ეფლობა ამ სიმკუდროვეში, მაგრამ სულს კი უფორიაქებს და კარგა ხანს მოხვენებას უკარგავს.

უჩამუნო წერს: “მე არ შემიძლია არ გამოეხატო ჩემი საკუთარი პიროვნება ჩემს ნაწერებში და რამდენადაც ყოველი ჩვენი თავი წარმოადგენს საზოგადოების პროდუქტს, სადაც და რისთვისაც ცხოვრობს, რამდენადაც ჩვენ, ყველა ეპოქის სულის განსახიერებანი ვართ, ამდენად ნებისმიერი აღამიანი, ვისაც ბუდმა გაუღიმა და საკუთარი თავი გამოეხატა თავის ნაწარმოებში, მათში გამოეხატავს თავის სამშობლოსაც, დიდი იქნება, თუ პატარა.”

რადგან: “აქ, ქვემოთ საორკესტრო ორმოში მხოლოდ საკრავების შეუწყობელი ხმები გვესმის, მაგრამ იქ სვეით, ხელოვნების ხეცაზე მარმონიულ სიმფონიად აღწევს და მასში სწორედ ერებს, რელიგიებს, ენებსა და ქვეყნებს შეაქვთ თავიანთი სიტყვები, თითოეული თავის საკუთარ სიმს აქვს და ყოველ სიმს თავისი საკუთარი და განსაკუთრებული ელერალობა აქვს.”

უჩამუნოს მთელი შემოქმედება, რომელიც მოიცავს 831 ესეს, 25 წიგნად, 800 სტატიას, 5 დიდი მოცულობის და 8 მცირე მოცულობის რომანს, 72 მოთხრობას, 82 დიალოგიზებულ მოთხრობას, 8 პოეტურ კრებულს (111 ლექსი), 54 პროლოგს, 26 პიესას და სცენარს, 100 კონფერენციას თუ დისკუსიას, გამოეხატავს და ეძღვნება სამშობლოს, რაკი მისი კრება და იმპერატივიც:

“მაშ კაცმა რომ თქვას, რაღა რჯიდათ ყველა დროისა და ხალხების პოეტებს, თუ არა ერის, რელიგიისა და სამშობლოს საკითხებზე ზრუნვა? მაშ რა ასაზრდოებს, რა უკლავს წყურვილს, ან რა ამოხავს წარმოსახვას და გრძნობას?”

და ამასვე უკვირებს არა მარტო თავის თანამოდმეებს:

“უხასრულობასა და მარადიულობას მოუპოვებთ მხოლოდ ჩვენს ადგილას და ჩვენს საათში, ჩვენს ქვეყანასა და ჩვენს ეპოქაში, ვიყოთ “მარადისტები” და არა “მოღერნისტები!”

(მოღერნისტებში იგი გულისხმობს მედროეებს).

როცა დღევანდელი ახალგაზრდობა კვლავ და კვლავ უბრუნდება წარსულს და გზის მახვევებულს, მასწავლებელს მრავალ ქარტეხილგამოვლილი ქვეყნის ისტორიაში ეძებს, როცა აცხადებს, დღეს ჩვენ გვჭირდება არა მარტო მეტაფიზიკური, ან საერთოდ, განზოგადებულ-აბსტრაქტული პასუხები, არამედ გაკვეთილი, თუ როგორ ვიცხოვროთ და მოვეკდეთ დირსულად, ასეთ მაგალითად და მოძღვრად კრიტიკოსთა და ისტორიკოსთა უმრავლესობა ასახელებს ორ პიროვნებას – ანტონიო მახადოს, თავისი ცხოვრებითა და შემოქმედებით და მიგელ დე უჩამუნოს თავისი მოღვაწეო-

ბით და პიროვნებით. დღევანდელ ახალგაზრდობას, მომავალ თაობებს მიმართავდა, მათთვის წერდა:

“დამერთმა იხეობს, ნამდვილმა ახალგაზრდობამ, თამამმა და თავისუფალმა, გაგლიჯოს ყულფი, ყელში რომ გვაქვს წაჭერილი და გვახრჩობს, ბოლო მოუღოს ამ უდიდესობას, ამ გამაუსახურებელ ერთფეროვნებას, გულთ მოკვიდოს ხალხის შესწავლის საქმეს, ხალხისა, რომელიც არის სუფი, ყელს საყრდენი...”

“მუდამ თვალი გეჭირით მომავლისაკენ, არ დაივიწყოთ, რომ მარტოდენ მომავალია თავისუფლების სამეფო... შეიძლება მოხდეს წარსულის, თღობდ რწმენა კი თდენ მომავლისა გქონდეს, თდენ თავისუფლებისა. თავი თავისუფლება იდეალია და მხოლოდ იდეალი, მიუღი მისი ძალაც ესაა”... ერთი რამ სულ უნდა გახსოვდეთ, ეს ძველი ფილოსოფიური ანდაზაა: “ამქვეყნად მიიღებ იმდენს, რასაც შენ თვითონ შესძენ მას და მეტს ვერაფერს! იზრუნე სულთა ზრდაზე, თითოეული სულითა, თუნდაც ერთადერთი სულითა და ესეც კმარა. ერთია იცხოვრო ისტორიაში, მეორე – მარადისობაში!”

თავად უნამუნომ რჩეულთა შორის დიდების სამკვიდრებელში პიოვა სამუდამო განსახყენებელი, რადგან “სწორედ ხალხს ელაპარაკებოდა ჭეშმარიტად ადამიანურ ენაზე” (ანტონიო მანადო), სწორედ მკითხველს მიიხნევდა იგი თავის “თანა-ავტორად, თანამშრომლად, თანა-შემოქმედად, იქნებოდა იგი მორწმუნე თუ ურწმუნო, ესპანელი თუ სხვა ეროვნებისა და რჯულისა და ასეც მიმართავდა მათ:

“მე რომ არ გუებნებოდეთ იმას, რაც უკვე თქვენი სულის სიღრმეშია ჩაბეჭდილი, თუმცა კი შეიძლება ეს თქვენ თვითონაც არ იცოდეთ, განა მე წამიკითხავდით? ერთი სიტყვით, ვცდილობ თქვენი სულის ბნელი თუ ბუნდოვანი ნააზრევი რადაც ფორმაში მოვაქციო და თუ სემი ნათქვამი ზოგჯერ კიდევ გაგაბრაზებთ და აღგაშფოთებთ, ეს იმას ნიშნავს, რომ მართლაც შევხებივარ თქვენი ცხოვრების ნაოჭებსა და ხეულებში ღრმად მიმალული ტანჯვის მიზეზს”.

ამას მოწმობს ანტონიო მანადოს სიტყვები მისი გარდაცვალების გამო შეძრწუნებული რომ წერდა: “დადუმდა უნამუნოს ხმა და მათ, ვისაც ვერ გაუგია, რომ მისი სიკვდილი მასშტაბურად ეროვნულ კატასტროფას უტოლდება, ესდა შეგვიძლია ვუთხრათ: მიუტევე მათ, უფალო, რამეთუ არა უწყიან, ვინ დაკარგეს!”

ახევე შეძრწუნებული იყო ორტეგა ი გახეტი: “მეოთხედი საუკუნის მანძილზე ესპანეთში გამუდმებით ისმოდა უნამუნოს ხმა, ახლა იგი დადუმდა და მეშინია, რომ სვენ ქვეყანაში დაისადგურებს სახტიკი დემილის ხანა!”

უნამუნოს სახელი საქართველოში პირველად ახსენა გრიგოლ რობაქიძემ ჯერ კიდევ ესპანელი მწერლისა და დიდი ეროვნული მოღვაწის სიცოცხლეში, 1928 წ., როდესაც მწერალთა სასახლეში წაიკითხა მოხსენება მისი ცხოვრებისა და შემოქმედების შესახებ; იგი არაერთხელ ახსენებს მის სახელს თავის ნაწარმოებებშიც. უნამუნოს ნაწარმოებების თარგმანები კი გამოჩნდა უკვე 1970 წლიდან, რომანები, ნოველები და ესეები.

როგორც მისი ინგლისელი მთარგმნელი წერს – “მისი გაცნობა აუცილებელია, რადგან ამას ღამის საციცოხლო მნიშვნელობა აქვს!”

“თერგდალულები” და “შიდა-ცხოვრების ისტორია”

“ერის წელული მანდეს წელულად,
მეწოდეს მის ტანჯვით სული,
მის ბედით და უბედობით
დამედაგოს მტკიცე გული...”

მეტად რთული და მძიმე დრო იდგა კავკასიის იბერიაშიც XIX ს. მეორე ნახევარში და XX საუკუნის დასაწყისში; “დრო მიძინებისა და ხვენი გონებრივი და ეროვნულობის მიძინარებისა, მოქანცულობისა,” – ასეთს ხედავდა თავის სამშობლოს ქვეყნის უპირველესი მემკვიდრე ილია ჭავჭავაძე. წმინდა ილია მართალი, ვინც თავისი ცხოვრება და მოღვაწეობა, ნიჭი, ცოდნა, თავისი დროისთვის გასაკვირი განათლება და პიროვნული ბედიც კი ერთიანად

მოუძღვრა და დაუქვემდებარა ამ ძიებისგან, ამ გარინდებისაგან ქვეყნის, ხალხის გამოფხიხლებას, მის აწმყოსა და მომავალზე ფიქრსა და სრულვას. მისი მსოფლადქმა, შორსმჭვრეტელობა, ორიენტაციის უტყუარი აღდგო, შემოქმედების დიაპაზონი — პოეზია, პროზა, პუბლიცისტიკა, კრიტიკა, ისტორიკა ხელმოკლება — სცილდება ერთი ადამიანის შესაძლებლობის საზღვრებს. თითქმის ნახევარი საუკუნე იგი ფხიხლად აღუყენებდა თავის ქვეყნის ცხოვრებას, ცხადად ხელაველა ვითარებას და კეთილად საკუთარ თავს: “ამისთვის ქვეყანაში, სადა ცხოვრება ხავსმოკიდებულ გუბებს ჰგავს, ესე იქნება, ქვეყნის და ქვემძრომების საყუდარს, იქ მწერალმა რა უნდა ქნას?” — თანაც კარგად ხელაველა “რას ითხოვდა ეამი” და ეძებდა პასუხს კითხვებზე — “რისთვის ვართ? რა მიკეთებია? რით მომიგონოს ჩემმა შემდეგმა?” ამ კითხვების გარშემო დაჯგუფდა ყველა პრობლემა, ხელმოკერი თუ მატერიალური, ქვეყნისთვის ყველა ის ხასივროცხლო მნიშვნელობის პრობლემა, რომელიც სათავეს იღებდა წარსულში, მოიცავდა აწმყოს და მომართული იყო მომავლისკენ; ეს უწყვეტი ჯაჭვი “აწმყო შობილი წარსულისაგან არის მშობელი მომავლისა” — ილიამ ეპიგრაფადაც წაუძღვარა “ქართულის დედას”, ამიტომ იყო, რომ იგი ჯერ წარსულს, ისტორიას მოუბრუნდა, ამის საფუძველზე განსაჯა აწმყო და შერეა ილია გუბის მომავლისკენ, ჩაიფიქრა ამ ფესვებზე აეგო და ჩამოეყალიბებინა ისტორიის კონცეფცია. წარსული კი ასეთი იყო:

“რა არ გადაგვხდენია თავს, რა მტრები არ მოგვხვეციან, რა ვაი-ვაგლახი, რა სისხლის ღვრა, რა დრტყნა კბილთა არ გამოგვიყლია, რა წისქვილის ქვა არ დატრიალებულა ჩვენს თავსედ და ყველას გავუძელით, ყველას გავუძაგრდით, შეყინახეთ ჩვენი თავი, შევირჩინეთ ჩვენი ქვეყანა, ჩვენი მიწა-წყალი, ღაჩგ-თუმურებმა ჩვენს საკუთარ სისხლში გვაბანავეს და მაინც დავრჩით და გამოეცოცხლდით, შაჰ-აბაშებმა ჩვენს კბილთ გვაგლეჯიხეს ჩვენი წვრილ-შვილნი და მაინც გამოებრუნდით, მოვსულიერდით. ალა-მაჰმად-ხანებმა პირქვე დაგვმარხეს, ქვა ქვაზედ არ დაგვიყენეს, მოგვსრეს, მოგველიტეს და მაინც ფეხსზედ წამოვდექით, მოვშენდით, წელში გავსწორდით, გავუძელით საბერძნეთს, რომს, მონღოლებს, არაბებს, ოსმალ-თურქებს, სპარსელებს, რჯულთაჲს და ურჯულთს და დრომა ქართულობისა, შუბის წვერით, ისრით და ტყვიით დაფლეთილი, ჩვენს სისხლში ამოვღებულნი, ხელში შევირჩინეთ, არავის დაუ-ანებეთ, არავის შევაგინებინეთ, ცოცხა არა არის ეს დრომა ეხლა ჩრჩილია შესტამოს, თავგმა დაგვიტრას...”

მაგრამ ვერც აწმყოში ხელაველა ნუგეშს:

“პატარა დალაგებით რომ დაუფიქრდე იმ ხავსმოკიდებულ გუბებს, რომელ-საც ჩვენ, ქვეყნის სამსახარად, ცხოვრებას ვეძახით, რომელშიაც ჩვენ, რაღაც დაუდევარის კმაყოფილებით ვაქცემდებით, და რომლიდანაც ათასი სხვა-დასხვა ფერი ნაკადული იწრებება ცაღ-ცაღკე და სხვადასხვა გზით მიდის, და “როდესაც ერთმანეთს შეხვდებიან, ეგონებ დაუძლიერდებიან,” — ამ გუბებს რომ თვალთა და აუქსარებლივ დააკვირდე, მაშინ შენც ჩემთან ერთად ამოიკვნივებ და იტყვი: “ვართ-და!”

ამ მდგომარეობის მიხედვით კი ასე გვიხსნის:

“რაკი წარსულსა და მაშინდელ აწმყოს შუა დედამიწა გაიხრევა, წარსულ ახდერძებთან ერთად ყველაფერი დაგვარგეთ, ისიც კი დავივიწყეთ, ვინა ვართ და რახი ვართ, ამ გარემოებამ ხომ სრულიად გავვიუქმა ჭკუა-გონება, ამოგვიშრო ტვინი, იმიტომ რომ საგანი ცხოვრებისა დაგვარგეთ ამაებთ დავიწყების გამო, და ჭკუა-გონებას, სულსა და გულსა აღარა აქონდა მიხეხი ფრთა გაეშალა, და რა თქმა უნდა, მთაწრე ცხოვრება ვეღარ დაიდროდა ადგილიდამ და შედგა, თითქო ერთ ადგილს შეიკრა და გაიყინათ.”

“ამ ამბავს, რა თქმა უნდა, ასრი უნდა დაეძრა ასე თუ ისე სამოქმედოდ და ის უპასუხოდ დარჩენილი საკითხი “ვინა ვართ და რახი ვართ” — ხელახლა უნდა გამოსულიყო მოუდანზე.”

ამ დროიდან ილიას მოქმედების, შემოქმედების, პირადი თუ საზოგადოებრივი ცხოვრების ყველა პრობლემა ერთი დიდი იდეალის, ხასივროცხლო კითხვის გარშემო ტრიალებს — “ჩვენის დაცემულის ვინაობის აღდგენა, ფეხსზედ დაყენება და დაცვა ყოველის მოსალოდნელის ფათურაკისგან.” —

ამ გზით მიემართება მისი აზრი და მოქმედება და ასე ყალიბდება მისი ეროვნული კონცეფცია.

ჯერ კიდევ პეტერბურგში სწავლის დროს, 1860 წ. იტალიის ეროვნულ-გამათავისუფლებელი, ქვეყნის დამოუკიდებლობისა და გაერთიანებისათვის ბრძოლით აღფრთოვანებული წერდა:

“ღმერთო, ღმერთო! ეს ხმა ტკბილი
გამაგონე ჩემს მამულში!”

უკვე 1861 წ. სამშობლოში რომ ბრუნდებოდა, ამ გრძელ გზაზე ერთი ფიქრი არ აძლევდა მოსვენებას:

“როგორ შევეყრები მე ჩემს ქვეყანას და როგორ შეხვედრება იგი მე?.. შევძლებ კი, რომ მას დვიდლი ხიტყვა ვუთხრა და ამ სიტყვით გულისტკივილი მოვუჩინო, დაურდომილი ადვადვინო, უნუგეშოს ნუგეში მოვუფინო, მტირალს ცრემლი მოვწმინდო, მუშაკს შრომა გავუადვილო?..”

ციცი და მოღუშული პეტერბურგიდან დაბრუნებულს “ციცი, გადარეული და დაუმონავე მღვრიე თერგი” შთააგონებს, რომ “მოდრაობა და მარტო მოძრაობა არის (ჩემო თერგო) ქვეყნის ღონისა და ხიცოცხლის მომცემი” და კიდევ “გადვიძებული ადამიანი! მაგრამ ამაზე უკეთესია ადამიანი, რომელსაც ძიღშიც არ ხინავს, ქვეყნის უბედურებით გულადრეინებულსა...” ასეთ “გადვიძებულსა და ფხიხელს” ადამიანს – ღელთ ღუნიას გადაეყრება ბედად, ფახანურამდე შეგზურად რომ გააყიდებენ, რადგან მთებში “ცოტა დაბრკოლება იყო ფოშტით მიმავალთათვის;” ღელთ ღუნია კარგი თანამგზავრი და კიდევ უფრო უკეთესი თანამოსახლებრე აღმოჩნდება, ეგ არის კიდევ უფრო ღრმად წააფიქრებს იღიას.

“ადრიდა ავად თუ კარვად ჩვენ ჩვენი თაქნი ჩვენადვე გვეყდნის, მით იყვის უკედ, ერი ერთბაის, გული გულობდას, ვაქაი ვაქობდას, ქაღაი ქაღაბდას. ადრიდა?! ერთ-ერთს დავეყდნით... აწინა არ არხ კაცნი და თუ არხ – პირად და გულად ჯუღურ არხ. ერი დავარდნილ, გაღაბულ არხ, ვრდომილ-კრიომილ, წარხდა ქართუელთა ხახელი, ქართუელთა წესი-წყობაი. ადრიდა ჩვენობა იყვის, წარხდა, მოხრხა ქვეყანაი, რათა აწინა ჩვენი დარჩენა? ჭამად-ხმად ხახვიღვად, ტყეი ხახვიღვად, გზაი ხახვიღვად, ღოცვა-კურთხევაი ხახვიღვად, ხამართად ხახვიღვად...”

იღიას აეკვიარა ღელთ ღუნიას სიტყვები და კიდევ უფრო დაუძიძდა გული. “ჩვენი თავი ჩვენადვე გვეყდნის,” – სიტყვი შეხ და მე გავიგონე. მაგრამ გავიგონე თუ არა, რადაც უცნაურმა ტკივილმა ტვინიდან გულამდე ჩამირბინა, იქ, გულში გათხარა ხამარე და დაიმარხა, როდემდის დარჩეს ეს ტკივილი გულში, როდემდის? ოხ, როდემდის, როდემდის? ჩემო საყვარელო მიწა-წყალო, მოძეცი ამის პასუხი!”

პასუხმაც არ დააყოვნა, ისევ საკუთარმა გულმა და გონებამ უკარნახა: “ჩემში მათცდამაინც ჩემის ქვეყნის დერიტაა დაღვრული... იმისი ხისხლი და ხორცი ვარ, იმის სიტყვასაც და ენასაც ვიგებ, იმიტომ, რომ მამულის სიტყვას მამულისშვილი ეურხ უგლებს განა მარტო ეურითა, გულთთაცა, რომლისთვისაც ღემილიც გახავონია, ჩემს სიტყვასაც გავაგებინებ, იმიტომ, რომ შვილის სიტყვა მშობელს ყოველთვის ესმის...”

ამ იმედით გულგამაგრებულ იღიას უკვე სამშობლოში დაბრუნებულს, ისეთი ადამიანები უნდა შემოეკრება გარს, რომელთაც “ძიღშიც არ ხინავთ ქვეყნის უბედურებით გულადრეინებულსა,” ვინც გაიხიარებდა მის ფიქრსა და აზრს, გზად ფიქრი არ ასვენებდა, ამ აზრის გახიარება და მით უფრო მოქმედების დაწყება ადვილი არ იქნებოდა, მაგრამ უმოქმედობა უარეს ძიღქეშში ხაავდებდა ქვეყანას.

“ხეტავი შენ თერგო! იმითი ხარ კარგი, რომ მოუსვენარი ხარ. აბა პატარა ხანს დადევ, თუ მერად გუბედ არ გადაიქცე და ეგ შენი საშიშარი ხმაურობა ბაყაყების ყოყინად არ შეგეცვალოს. მოძრაობა და მარტო მოძრაობა არის, ჩემო თერგო, ქვეყნის ღონისა და ხიცოცხლის მომცემი.”

1861 წ. მათში იღია უკვე თბილისში იყო და დაუყოვნებლივ შეუდგა მოქმედებას, მას მხარი დაუჭირეს ნ. ხიკოლაძემ, გ. წერეთელმა, ნ. დოდობერიძემ, კ. ღორთქიფანიძემ, პ. ნაკაშიძემ, დ. ყიფიანმა, გ. ყიფიანმა, გ. ჩიქოვანმა,

ი. წინამძღვროშვილმა, ა. უმიკაშვილმა, დ. ჯანდიერმა და დაიწვეს ახალი ქუჩის დაარსებისთვის მხადება. 1863 წ. უკვე გამოვიდა ქუჩის ახალი "საქართველოს მოამბე," რომლის თავმჯდომარეც მარკოზის სახარებოდაც ეს სიტყვები იყო წამძღვარებული: "ხილოთ დღევანდელი ისწავეთ იგავი ეს რა კამს იგი რტონი მისხი დარჩვიან და გამოვადონ უურცელნი, უწყდეთ, რამეთუ ახლო არის გახადხული."

ნ. ნიკოლაძე წერდა: "საქართველოს მოამბეს" უნდა ჩაეკეთებინა ახალი გაზრდობისათვის ახალი დროების სული, ენებებისა და ახალი მსახურებისა ახალი სახიყვარულო მიზანი - ძამულის, საზოგადოების სიკეთე და ღირსება... რაც კი რამ იყო წყნში ახალგაზრდა, მხნე, ახალი წესის და ცხოვრების მოყვარე, ყველამ იცნო ამ პატიოსანი მოძველის დროშა, რომელიც მხნედ ეკავო ი. ჭავჭავაძეს...

ილიას ლექსი "ხემო კვლამო" გახდა ქუჩის გარშემო შემოკრებილი "თაობის", "თერგდალეულთა დახის" იდეური მრწამსის გამომხატველიც და ქუჩის დევიზიც:

"ავციოლია სიყრმიდანვე ჩვენ ქართულის ბემა და დაე გვძრახონ ჩვენ მის ძებნით დავლით დღენი."

რაკი ილია აღიარეს "თერგდალეულთა" საზოგადოებრივ-პოლიტიკური მოძრაობის თავკაცად და საქართველოს ეროვნულ-გამათავისუფლებელი მოძრაობის წინამძღოლად, აქედანვე დაიწყო ეროვნული თვითშეგნების ამდგენილობის გამძღვრული ზრუნვა. მათ მიზნად დაისახეს ღრმად შეესწავლათ, გამოეკვლიათ და სწორ გზაზე დაეყენებინათ ისტორიის, მწერლობის, ენის, სწავლა-განათლების, საერთოდ, კულტურის განვითარების საქმე. უზრუნათ ეთნოგრაფიული თუ არქეოლოგიური, მივიწყებული ძეგლების, ხელნაწერების, სამუხეუმო მასალების მოვლა-დამუშავებაზე და რაც მოეპოვებოდა, დროზე გამოეცხიებინათ ხალხი; საგანგებო ყურადღება გაამახვილეს პუბლიცისტიკასა და ისტორიოგრაფიის განვითარებაზე. ილია ამის თაობაზე წერდა:

"... თანდათან ძლიერდება საკუთარის წარსულისა და აწმყოს შესწავლა, რომლის მნიშვნელობას ვერაფერს ვერ უარყოფს, რადგანაც ის მწერლობა უქმი და მკვდრად მობილია, რომელსაც საუკუნოდ საკუთარის ვითარების შესწავლა არ დაუდვია..."

თავად ილიას ამ ეტაპზე ყველაზე მნიშვნელოვან სფეროდ ისტორია მიაჩნდა, ღრმად უნდა შეესწავლათ ქვეყნის წარსული, გაეაზრებინათ შეცდომები და მოძველისთვის გაეთვალისწინებინათ. "ისტორია სხვა რაა, თუ არ გამოტყვევა, თუ არ ახსნა აწმყოსი წარსულისაგან."

"თერგდალეულთა" მოღვაწეობამ საქართველოს ისტორიაში შექმნა მთელი ეპოქა. განსახდურა მისი მოძველი, პოლიტიკური, სოციალური, თუ კულტურული განვითარების გზა და მიზანი. რაკი მათი მიზანი უპირველეს ყოვლისა, იყო ეროვნული საკითხი, ამდენად მათი მოღვაწეობა და საზოგადოებრივ-კულტურული მოძრაობა ყურადღებას ამხვიდებდა ხალხის ცხოვრებაზე და მათი შემოქმედების თემაც ხალხის ყოფა-ცხოვრება გახდა.

"სადი დვითაებრივი საუნჯე დაგვრჩა ჩვენ მამ-პაპათაგან, ძამული, ენა და ხარწმუნობა, თუ ამათაც არ უპატრონეთ, რა კაცნი ვიქნებით, რა პასუხს გავცემთ მოამომავლობას?" თუმცა ამჟამად დროს დასძინდა - "სადაც აზრი არ არის, იქ ენა, რაც უნდა კარგი იყოს, სულ უქმია... აზრი და მხოლოდ აზრი აძლევს ენას ენის მნიშვნელობას..."

და იგი ახე მსჯელობს:

"ყოველი ერი თავისის ისტორიით სულდგმულობს, იგია საგანძე. საცა ერი პოულობს თავისის სულის დონეს, თავისის სულის ბგერას, თავისის სხეობითს და გონებითს აღმატებულებას, თავის ვინაობას, თავის თვისებას. წყნის ფიქრით, არც ერთობა ენისა, არც ერთობა ხარწმუნობისა და გვარტომობისა ისე არ შემსკვადლებს ხოლმე ადამიანს ერთმანეთთან, როგორც ერთობა ისტორიისა. ერი, ერთის დვაწლის დამდები, ერთს ისტორიულ უდელში შებმული, ერთად მებრძოლი, ერთსა და იმავე ჭირსა და დხინში გამოტარებული - ერთსულობით, ერთგულობით, ძლიერია. თუნდ დროთა ბრუნვას ერი განეყოს, დაერდეთოს, მაგრამ მაინც რღვეულთა შორის იდუმადი შემსკვადლება, იდუმადი მიმხიდველობა იმოდენად სუფევს, რომ საძყოფია

ხელმე ერთი რაიმე შემთხვევა, რათა იფეთქოს, იტყუოს დაძინებულმა ისტორი-
ამ და ერთსულობამ, ერთსულობამ თავისი ძლიერი ფრთა გაშალოს.”

ისტორიაზე მსჯელობა კი იმ შემთხვევაში იქნებოდა მართებული და
შეხადლებელი, თუ ქვეყანა იქნებოდა თავისუფალი, ეკონომიკურად ძლიერი
და პოლიტიკურად თავისი ქვეყნის გამგებელი, მხოლოდ მაშინ შეიძლება
ერთი ისტორიაზე მსჯელობას და თავის მომავალზე, ბედ-იქცეობაზე ფიქრსა
და ზრუნვას.

“არ ვიცით, სხვა როგორ პოუქრობს და ხვებ კი ასე გვეჩვენა, რომ ერთი
დაცემა და გათახხირება მაშინ აწყობა, როცა ერთი, თავის საუბრედროდ,
თავის ისტორიას იფიქრებს. როგორც კაცად არ იხსენება ის მაწანწალო
ბოგანა, ვინაც აღარ ახსოვს – ვინ არის, საიდან მოდის და ხად მოდის, ისეც
ერთად ხახხებელი არ არის იგი, რომელსაც დმერთი გასწვრივია და თავი-
სი ისტორია არ ახსოვს. რა არის ისტორია? იგია მოხრობელი მისი თუ –
რანი ვიყავით, რანი ვართ და რად შეიძლება ვიყვნეთ კვლავადაც, ისტორია
თავის გულისფიცარზე იტყუებს მართი სულისა და გულის მოძრაობას
ერთისა და ამ დატყუითა, როგორც ხარკი, გვძიკვებებს იმ დონეს და ხაზ-
ხადს, რომელიც მომადლებელი აქვს ამ თუ იმ ერსა დღევრდელი-
ხათვის და გაძლიერებისთვის...”

ისტორიის ასეთმა მნიშვნელობამ, ქვეყნის წარსულისა და ქვეყნისთვის
თავდადებულ გმირთა ცხოვრების ცოდნის აუცილებლობამ, ილიას შეხედ-
ულებებმა და ხაერთოდ, “თურგდადუელთა” აზრმა, აშკარა გავლენა იქონია
თანამედროვეობაზე და უკვე ამ დროიდან ცხადი გახდა გარდატეხა ქართულ
ისტორიოგრაფიულ აზროვნებაში; აქედან დაიწყო დოკუმენტური, ეპოგრაფიკუ-
ლი უცხოური წყაროების მოძიების და შესწავლა-დამუშავებისათვის გაძა-
ლებული მუშაობა.

ილიამ პირდაპირ მოუწოდა მათ:

“აქედამ დიდი ხანტომი არ არის იქამდე, რომ კაცმა თვალა შეგნით
საიბრუნეს და თავის გულში დაიწყო იმის პასუხის ძებნა, თუ რისთვისა
ვარ? რა გამოიქვითია? რით მომიგონოს სემსა შემდეგმა?”

ამ წლების ისტორიის ცხადად წარმოგვიდგენს ილია “წერილებში XIX
საუკუნის ქართულ ლიტერატურაზე”:

“სამოციან წლებში ყველაზე უწინარეს გამოიბრწყინდა დავიწყებული
სიტყვა “მამული” მოუღას თავისი გულთმომჩილველი და დადებული მნიშ-
ვნელობით, ვინაც კი რაიმე ნიშან-წყალი აქონდა დმრთის მიერ მინიჭებუ-
ლი მადლისა და კვლამი ხელთ ეყრა, თითქმის ყველანი იმ გზას დაადგნენ,
რომ ქართველს გულში ჩაუხახონ მამული, რომელიც კამთა ვითარებამ
უძრავ ქონების ხახელამდე და დააქვეითა და დაამდაბლა. აღრე გაუბატო-
ვრებულმა სიტყვამ სამოციანი წლების მოღვაწეთა მუხებით და დვაწლ-
ით კვლავ დაიჭირა სუენში კუთხილი აგვილი, ვითარცა მხემ, და თავისი
სხივისანი შექა მოძუენა მოუღს ხვირცეს სუენი ცხოვრებისას, რაკი “მამ-
ულს” ბინა დაეღვა ქართველს გულში, მისმა ცხოველყოფელმა სიბომ
და ხათულმა მოელი მრავალგვარობა სუენის ცხოვრებისა გაუთვალხიწინა
თითოეულს მოღვაწეს ცალკე და ყველას ერთად, არ დარჩა არც ერთი
მცირეოდენი კუნტული ეგრეთ წოდებული მოსაქმე ცხოვრებისა, რომ ან
ერთს, ან მეორე მწერალს, ძველსა თუ ახალს, თავისი კადმის წვერი არ
მოეწვდინა და დდი ხნოდამ დადუმებული სიცილი დანაგრული ადამიანო-
ბისა, მოაზრობა უსწორმასწორო ცხოვრებისა არ გაეხადნა თავისის
დაკვირვებისა და გულისთქმის ხაზად და უოველითე ეს ცალკე თავის
კადმის წვერზე არ წამოეგო.

აღდგენილმა მამულმა დაიბოდა მამულის ხუცვარული, მამულის შვილობა,
და საკვირველი არ არის, რომ მისი წარსული, მისი აწყო და მერმისი
კვლევისა და გამოძიების ხაზად შეიქმნა, “ვისა ვართ და რანი ვართ” – ამ
ზღვაებრ ფართო საკითხს შემოუჯარა გარს სუენი მწერლობა, გვერდ ამოუღვა
სხვადასხვა მხრიდამ და ერთიანის ძალ-დონით ფესზე წამოაყენა გონების
თვლით გულისფიცარამდე გასაბნეულ, ზოგი წარსულით გვიხათებდა ამ საკ-
ითსს, ზოგი აწყოთს განკითხვით, ზოგი მერმისის გამოსახვითა, პროზით
თუ ლექსით, ყველა ძლიადებდა ადამიანობის დარღვეულ უფლების ხაზ-

ელით და თვით მონაქმე ცხოვრების განკარგების წყურვილითა. ამ ეგრეთ-
წოდებულ "რეალურმა მიმართულებამ" ხვევის აზროვნებისამ ხვენი გონება
დააკვირვა ხვეის მიწიერ ავკარგობას და ხამოცაან წლებიდან დღევან-
დელამდე, ამ ოცდაათის წლის მანძილზე, ბევრი საყურადღებო დეპლო
დახლო, ბევრი ნაყოფიერი თხელი დაპყარა ჩამერძისთა.

ამ იდეებითაა განსმჯვალული ამ ეპოქის ქართული ლიტერატურის
ხაღხურობა, აქედან იწყება ხაღხის სულიერი და ეროვნული შეგნების
გამოდვიძება, ეროვნული ცხოვრების ახალი ეტაპი და ეროვნული განხილვა, რომ
ქვეყნის ისტორიული წარსულის გზაზე მოავარი და განმხანდვრელი იყო
ეროვნული თვითმყოფობის შეგნება და პატრიოტიზმი. ილიასა და მოელი
"თაობის" მხოვლმხედველობა დადგინდა ეროვნული ისტორიის ნიადაგზე,
რომ ისტორიის მნიშვნელობა უფრო დიდი იყო, ვიდრე ის, რომ იგი "გვინყნებს
წინაპართა ცთომილებას", არამედ იმითაც, რომ "ამახთანავე გვასწავლის
ჭკვასა, როგორ უნდა მოვიქცეთ!" ამ იდეებმა განხანდვრა "თაობის" მო-
ქმედება და მიხნად დაუხანა ჯერ ეროვნული და სოციალური ცხოვრების,
"მხანგანი" ცხოვრების, წყობის მხიდეება და კრიტიკა.

ჯერ კიდევ 1854 წ. დიმიტრი ყიფიანი აღნიშნავდა, რომ "ქართლის
ცხოვრება" ზოგადი ხანიათისაა, მასში მხოლოდ მეყუთა ცხოვრებაა აღწ-
ერილი და ხაღხის ცხოვრება მასში ასახული არ არისო. ცოტა მოგვი-
ანებთ, 1866 წ. დიმიტრი ბაქრაძეც ამხვე წერდა, "ქართლის ცხოვრება"
ზოგადი ხანიათისაა და მასში მხოლოდ დიხანტიებისა და ომების აღწერაა,
ხაღხის ცხოვრება კი არხად ნანსო. ამის შემდეგ უკვე ხხვა ქართულმა
მოღვაწეებმაც, მათ შორის ანტონ ფურცელაძემ, გ. წერეთელმა, ს. მესხიმ
დაიწყეს მხედლობა "ქართლის ცხოვრების" "მეხედულობასა და ნაკლო-
ვანებებზე." ხოლო ილიამ უკვე დავით ერისთავისადმი წერილში პირდაპირ
და ხათლად ჩამოაყალიბა თავისი აზრი:

"ხვენი ისტორია მარტო ომებისა და მეყუების ისტორიაა, ერი არხად
ნანს, მე კი ისეთის აგებულების ადამიანი ვარ, რომ მეყუებისა და ომების
საქმე არ მიხიდავს ხოლმე, საქმე ხაღხია და ხაღხი კი ხვეის ისტორიაში
არ ნანს."

ხოლო უკვე 1880 წ. ილიამ თავისი მეხედულებები ისტორიაზე დახ-
რულებულნი ხანით წარმოადგინა ნაშრომში "მეელი საქართველოს
ეკონომიკური წყობილების შესახებ."

"ხვენი ხაღხისა და ქვეყნის ისტორია მეტად ბნელია და შეუძუმავებუ-
ლი, ხვეის ისტორიაში ან სულ არ არის ფაქტები ხვეის ხაღხის ცხოვრ-
ბის შესახებ და, თუ არის კანტი-კუნტად ხადმე, ისიც მეტად ხეჭვია. ხვენი
ვამბობთ მარტო იმისთანა ფაქტების თაობაზედ, რომელშიაც ერთობ ხაღხი
ინენს თავის თავსა, თავის თვისებასა, თავის მონაწილეობასა ისტორიაში.

ერთის სიტყვით, ხვეის შიდა ცხოვრების ისტორია ჯერ ფარდა-აუხედუ-
ლია და უცნობი ხვეისგან. ხვენი "ქართლის ცხოვრება" ხაღხის ისტორია კი
არ არის, მეყუთა ისტორიაა, და ხაღხი კი, როგორც მომქმედი პირი ისტორი-
ისა, წრდილშია მიყენებულნი. თითქო ხაღხის ისტორიის შესამეცნებლად
ხაკმათა კაცმა იცოდეს მარტო მეყუთა ისტორია. თითონ მეყუთა მოქმედუ-
ბაც ნახვენებია საგარეო საქმეთა შესახებ და არა შესახებ შიდა საქმეთა.

ამის გამო არც ერთი უეჭველი საბუთი არ უდევს ხარხულად არც
ერთს ისტორიულს ფაქტს ხვეის ხაღხის ცხოვრებისას.

თუმცა ასეა, მაგრამ არის ერთი იმისთანა ისტორიული მოვლენა, რომელ-
საც ვერავის უარს ვერა ჰყოფს და რომელიც დღესაც უკვირს ყველას,
ვისაც კი ამ მოვლენისთვის თვალი დაუკვირვებია.

უეჭველია რომ ხვეის ხაღხის ორი ათახი წელიწადი უცხოვრია თავი-
სის ცხოვრებითა და თვითმოქმედებითა. უეჭველია, რომ ამ ორი ათახ
წელს იმისთანა ხანა ისტორიისა არ დახდვინია, რომ მტრისგან მოხვენებ-
ული ყოფილიყოს ზედ-მოყოფებით და გაწვევებლავ ახი წელიწადი მახი
ერთად.

საქართველო დღე-ღამ იარადით ხელში იღვა, მტერი ყოველი მხრიდან
მოწოდული იყო, ხვენი ხაღხი თითქმის ორი ათახი წელიწადი იბრძოდა,
ომობდა, ხისხის დეროდა, და ბოლოს მეთვრამეტე ხუკუნის დახანრულს

თვითმყოფლობითი სული ისე დაღლია, რომ ჩვენს ქვეყანას არავისი ვალი და ვახში არ დასდებია.

ესთქვამთ, მკლავმა და გულმა შესძლო ეს გოლიათობა, საკვირველი ეს არის — რა ქონებამ გაუძლო ამისთანა ყოფას? რა მკვებავდა ხალხსა, რა ქონებით უძღვებოდა ამოღება თმებსა და სისხლის ღვრას? ეს ერთი მუცა ხალხი თითქმის ქედზედ კაცად უხდა მდგარიყო იარაღით ხელში, რომ მტრისაგან მტვრად არ აღგვიღოყო — და სახრდოებას ვინ აძლევდა და რა აძლევდა?”

“აი, ხაგანი დირს შესანიშნავი და მეტად საინტერესო გამოხატულებად, ეს ხაგანი რომ თვალწინ აქონდეს ჩვენს ეხლანდელს მებისტორიეს, ამ ხაგანზედ რომ უეჭველი პასუხი მოგვცეს ვინმემ, ბევრს ნათელს მოძვენდა აწმყოხა და მიძავადსაღვ გზას გაუხათებდა?”

იღიას და “თაობის” “ქართლის ცხოვრების” კრიტიკა უკვე გულისხმობდა ისტორიის საგანგებო და საფუძვლიან შესწავლას, ახალი გზების ძიებას, ახლებურ დამუშავებას, წყაროთმცოდნეობაზე განსაკუთრებით ყურადღების გამახვილებასა და რიფს, ხალხის ცხოვრების, მისი როლის სხვა თვადსაზრისით შეფასებას და თვით ცნება “ხალხის” განსაზღვრას, ხალხის ისტორიის ახალი მეთოდით კვლევას და შესწავლას.

იღიამ და მისმა თანამებრძოლებმა და თანამოაზრეებმა სწორედ იმ როულ და მიძე ისტორიულ ეტაპზე დასახეს მიზნად “მიძინებული ერის გამოფიხლება”, ხალხის სულიერი და სნეობრივი ცხოვრების შესწავლა, როცა ქვეყანა ღამის გადაგვარების გზაზე იდგა და ყველაზე უწინ მისი შემობრუნება და გაჯახნაღება უნდა გამხდარიყო მათი საზრუნავი.

იღიას ეროვნული კონცეფცია პირდაპირ ეხმიანებოდა მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებს, მაგრამ იღიასა და მთელი “თაობის” ბრძოლა ყვეძნებოდა საკუთარი ქვეყნის, საკუთარი ხალხის ისტორიულ გზას, მის გამოცდილებას, ყურადღებას ამახვილებდა ქვეყნის, ერის თავისებურებაზე, მის ტრადიციებზე და არსებულ პოლიტიკურ და სოციალურ ვითარებაზე. რაკ ისტორიის მამოძრავებელ ძალად აღიარებდნენ ხალხს, აძღენად, უპირველეს ყოვლისა, ისტორიული მეცნიერების ვალი იყო შესწავლა ხალხის ისტორია, ხალხის შიდა-ცხოვრების ისტორია, მათი ადამ-წესები, სნეხეულებანი, ცხოვრების წესი, რწმენა, ხალხის შემოქმედება და საერთოდ ყოფა-ცხოვრება.

“სადაც მდებოდა ხალხის ცხოვრების შესწავლა ნამდვილ გზაზედ არის დაყენებული. სადაც შეგნებული აქვთ, თუ რა საუხუჯე დარჩენილი სხვადასხვა ჩვეულებებში, იქ მდებოდა ხალხის ყოველგვარ ჩვეულებას, ცხოვრების ყოველგვარ ხაგანს ჯეროვანს ყურადღებას აქცევენ და გამოუკვლევლად არაფერს სტოვებენ. სწორედ ამგვარს შესწავლას და გამოკვლევას მოაქვს სახარგებლო და კეთილი ნაყოფი, მხოლოდ ამნაირის შესწავლით და გამოკვლევით შეიძლება ყოველ-მხრივ შევიგნოთ ხალხის წარსული და აწმყო, მისი ავი და კარგი, იმისი წადილი, საჭიროება, სადაც ეს არ არის, იქ ყოველთვის შესაძლოა შევცდეთ და ვერ შევიტყოთ, — რა სურს ხალხს და რას აქცევს სურგს იგი.”

1881 წ. მისის “ივერიის” შინაურ მიმოხილვაში უკვე ჩამოყალიბებული სახით გამოხნდა “თაობის” მოღვაწეობის აზრი და მიზანი.

პირველი: “ჩვენის დაცემული ვინაობის აღდგენა, ფეხზედ დაყენება და დაცვა ყოვლის მოხალოდნელის ფათურაკისაგან.”

მეორე: “ყველამ, ვისაც რამ შეუძლიან, ამ მიმართულების ქვეშ უნდა მოიყაროს თავი და ერთად ძმურად იმოქმედოს, ყოველივე საქმე, ყოველივე საგანი, რაც ჩვენის ცხოვრების მომავლობაში თავისით თუ სხვისით აღმოჩნდება, სულ ყველაფერი ჩვენს ვინაობის საქმეს უნდა შევურჩიოთ, ქვეშ დავეუყენოთ. სკოლაა, ბანკია თუ თეატრი, ყველაფერს სულ მაგისკენ უნდა მივუბრუნოთ თავი, თუ სადმე სხვა რამ მიმართულების სასწორზედ უნდა ავწონოთ.”

მესამე: “ყმაწვილობა უნდა მომზადდეს ბეჯითის და ხედმიწევნილ

ცოდნითა, უნდა რამდენადაც შესაძლოა, ძირეულად შეისწავლოს ევროპული მეცნიერება, წინ გაიმძღვაროს ევროპის გამოცდილება და ამ თოფ-იარაღით შეუდგეს ჩვენის ქვეყნის საქმეს. უამისოდ ამ მოედანზედ, რომელიც ჩვენ ზემოთ ვიგულისხმეთ, კაცო ერთ ბიჯსაც რიგიანად და სამკვიდროდ ვერ წარდგამს და ამ საგანს და გზას, რომელიც ჩვენ აღვნიშნეთ, ვერაფერს საბოლოოდ ვერ დაამჩნევს. ჩვენს მხრით, ამაზედ უკეთესს საგანს, ამაზედ უკეთეს გზას, უკეთეს სხვაგან გამოცდილს და გამოყენებულს, სხვას ვერას ვუხვევებთ ჩვენს საიმედო ყმაწვილკაცობას.”

ილიას ისტორიის კონცეფციის თანახმად, საერთოდ ისტორიაში დიდი მნიშვნელობა ენიჭება გარემოს, ვითარებას, მაგრამ არსებობენ კიდევ გამოირჩეული პირობებიც, თუმცა მათ მოქმედებასაც განაპირობებს გარემო და შექმნილი ვითარება, და მაინც გასათვალისწინებელია პიროვნების როლიც.

“დიდბუნებოვან კაცთა და სახელოვან გამირთა მაგალითებით ისტორია სწურთნის ერსა, ზრდის, და დადებულნი საქმენი კიდევ გულს უკეთებენ მოქმედებისათვის, აქესებენ, ამხნევენ, თუ სამეტნავად ის მაგალითები ერის საკეთარის ისტორიისანი არიან. ერი თავის გამირების ცხოვრებითა და მაგალითებით უნდა მსუღღგმულობდეს, თუ მართლა ერობა მსურს და აგრეც არის, საცა ერი ერობს, აბა შეხედეთ სხვა ქვეყნებს, ერთი იმისთახა სახელოვანი კაცო არა მყოლიათ, რომ მის სახელოვან ძეგლი არა მქონდეთ აღმართული! რისთვის? სულ იმისთვის, რომ დიდმა თუ პატარამ დასხომოს თავისი სახელოვანი კაცო, სულ მუდამ თვალიწინ იყოლიოს და მის მიბაძვას ეცადოს.”

ოღონდ აუცილებელ პირობად მაინც ეროვნულ გრძნობას მიიჩნევს, და ეს “დიდი პიროვნებებიც” აუცილებლად უნდა იყვნენ “ერის გულისხნადებისა და წყურვილის გამომხატველნი და განმახორციელებელნი, რომელნიც ამის გამო თითქო შემოქმედობენ, თითქო მქმნიან ისტორიასა.”

და მაინც პიროვნებისა და საზოგადოების, ხალხის ურთიერთდამოკიდებულებისა და საერთოდ ისტორიის მთავარი შემოქმედი ხალხია.

“ისტორია იმითია დიდი, რომ გუანხევენს სვენ წინაპართა ცდომილებას, ამასთანავე გვასწავლის ჭკვასა, როგორ უნდა მოვიქცეთ. წინა კაცს უკან მიმდევარი იმისთვის უყურებს, რომ ვინაცობაა, წინამ ფეხი წამოაკრას და ყირაზე გადაიაროს, უკანამ ხახოს და იმ გზას შორს მოუაროს. მთელი კაცობრიობის უწინდელი ცხოვრება სულ უხარგებლო იქნება, თუ იმათ ცხოვრებდამ ჩვენ ხასარგებლოს არას გამოვიტანო.”

ილია ამით ცდილობდა “ჩატყხილი ხიდის, მამებისა და შვილების ურთიერთობის აღდგენას.

“შვილმა უნდა იცოდეს, სად და რაზედ გახერდა მამა, რომ იქილამ დაიწყოს ცხოვრების უღელის წევა. შვილს უნდა გამოტკევეული მქონდეს, რაში იყო მართალი და კარგი მისი მამა, რაში იყო შემცდარი, რა ავი მიხნია კეთილად, და რა კეთილი – ავად, რა უმართაყვას ხელს, რა აბრკოლებდა, რისთვის ირჯებოდა და მხნეობდა, და რისთვის და რაში უქმობდა. უამისოდ თვითონ შვილი, რაც გინდა მხნე და გამრჯელი იყოს, უხორთუმო სპილოს ემგვანება და ვით გურამიშვილისა არ იყოს და ამ წუთისთვის უნდა ვერას გახედება.”

ისტორიულ გამირთა სახეების გაცოცხლებით ილიას უნდოდა პატრიოტული გრძნობები გაეღვივებინა თანამედროვეთა და მომდევნო თაობებში.

“ცხოვრების ტადლა მეტად ძლიერია და სვეულებრივი კაცო მეტად სუსტია, რომ თან არ წაიღოს იმ ტადლამ. მარტო გენიოსის ძეგრი თუ გააპობს და შემუხრავს მას, თორემ სხვისთვის მხელია. შორსმხედველობა, დროებაზედ უფლება მარტო გენიოსის საქმეა. ის თავის თამამს ხელაში შემოიბურტყავს ხელმე დროების მტკერს, რომელიც ხეხისთანა კაცსა უყვარავს საგნის მნიშვნელობას, გულ-უმიშრად მიდის წინ, როგორც ბელადი წინ მოუძღვის ხალხსა და უნათებს თავისი ჭკუის სხივებით გზასა.”

“ეს მრავალგვარი მნიშვნელობა ისტორიისა ერის გამოცოცხლებისათვის კარგად იცოდნენ თავისი ერის გულშემატკივართა სხვა ქვეყნებში. იგი სახელთაინი მამულიშვილნი ყველახედა უწინარეს. ერის გამოკეთებისათვის დავიწყებულის ისტორიის აღდგენას შეეცადნენ. გამოღვიძებამ ერისამ უკუშერის ძაღლისაგან, ყველამ აქედამ დაიწყო თავისი დახაწისი, და ამ უხიმ გამოცხიხლებული ერის კეთილდღეობას და ხელახლად აღორძინებას დაესბევრგან ხეების თვალთ ვხედავთ.”

ილიას ისტორიოგრაფიული კონცეფცია თავისთავად გუფასქმობდა და ყვემხებოდა მის მხედულებებს კულტურის მნიშვნელობაზე. რადგან ისტორიის ერთ-ერთი გარეგანი საკითხი უნდა ყოფილიყო, რადგან მისი რწმენით, ისტორია კულტურის განვითარებაში უფრო ვლინდება, მაგრამ ამავე დროს მოიცავს მეცნიერებასაც, სოციალურ წყობასაც, ეკონომიკასაც და რაღა თქმა უნდა, პოლიტიკასაც.

“ყველას, ვისაც კი უცხოვრია მდებოთ ხალხში, ეცოდინება, რომ ხალხს თავისი საკუთარი ეკონომიკური წესწყობილება და იურიდიული ხვეულებანი აქვს, რომელთაც ხელმძღვანელობს, როცა საჭიროება ამას მოითხოვს. ხალხმა დაწერილის კანონისა არა იცის რა და სახოფლო სახამაროლო რომ მოხვიდეთ, შეიტყობთ, რომ ხოფლის მსაჯულები ადათითა და ხვეულებით ხელმძღვანელობენ საქმის გადაწვევებს დროს.”

ილიას ისტორიის ძროფეხუთახად მესახწავლად ერთ-ერთ მოაგარ წყაროდ მიახნდა ხეპირგადმოცემები, თუმცა კი, ხეპირი, როც ხალხს დაუხსომებია - ხარუეი ამბები, თქმულებანი “მოწმედ და საბუთად მოსატანი არ არიან რომელიმე ყოფილს საქმისა, ამ მხრით იგი ძაღლიან ცოტად დასაჯერნი და სახლონი არიან, მაგრამ ხშირად ამითაჩა ამბებში ეპოუფლობთ ბევრს მართაღს აღწერას ხე-ხვეულებისას.”

რაც ისტორიის მამომრავებელ ძაღად აღიარებული იყო ხალხი, ამდუნად საისტორიო მეცნიერების კვლევის საგნად უნდა გაეხადა ხალხის “მღა-ცხოვრება,” მათი აღათ-წესები, ხე-ხვეულებანი, ხეპირიცივეიერების ნიმუშები, საერთოდ მითოლოგია, ხარწმუნობა, დაწყო არქეოლოგიური და ეთნოლოგიური კვლევა.

“მდებოთ ხალხის გონებით თუ ხევაგარი ხოუხჯე მარტო იმის ღუქსებში ახუ პოუხიაში რაღი გამოთხატება, არა, ეს ხოუხჯე უხვად ჩათეხილი და დარხეხილია იხეთ ხაწარმოებებში, რომელნიც ხრულებით არ კეუთეხიან პოუხიის სუვრას, ამ გყარია, მაგალითად, ხალხის ხვეულებანი, რომელნიც შეეხებიან ეკონომიურს და იურიდიულ ცხოვრებას.”

“ამ ძოღოთ დროს სვეს განათლებულ სახოგადოებამში განხდა ერთი ხაუერადღობო მოფლეხა, რომელსაც დიღი გავლეხა უნდა კქონდეს ხალხის ვონებისა და ცხობიერების განვითარებაზე, ერთუნულ წარმატებაზე. ეს მოფლეხა სახაღბო ღუქსების შეკრება და ბუჭლევა გურხაღ-გახეოებში.”

“ვის არ იცის, რომ სვეს მონახტრებსა და ძველის-ძველს კვლეხებში მრავალი საინტერესო განხო მოთხახება, რომ გული გულობდეს, სვენი ისტორია, აერ კრიტიკის ცეცხლში არ გატარებული და არგადახაღისებული, ბევრს საბუთს და მოწმობას მოთპოუებდა, მრავლის ბხელის ადგილების შექმოსაფეხად, რომ ცხობილი და გამოქვეყნებული იყოს ყოველი იგი ხაშთი სვენის განვლიღის ცხოვრებისა, რომელიც დღეს კიდევ ხედ ახეუია სვენთა მამა-პაპათა ხელთნაქმნართა და ჭკუით ნამოქმედართა.”

ილია დაბუჯითობით იმეორებდა, რომ დიღი სრუნვა სტორლებოდა ქართული წერილობითი ძველების მოძიებას, დაცვა-შესწავლას და მაგალითად ასახელებდა დავით გარეჯის მონახტრის ხელნაწერებს, გავანტული ძველი ქართული ხელნაწერების მოძიებას, აღნუხხვას და დამუშავებას - “თქოთოუელად აღნუხხუღ იქნას, რა წიგნია, ვისგან არის შექმნილი, რა დროს კეუთეხის, რა ხედნაწერნი აქვს და ბევრი სხვა...”

საკვლეხიო ხომეულებს, ხელნაწერების, საბუჭლო წიგნების, საეკლეხიო აუქის, ჭურჭლის, გურჯრების შეხიკრებად დიდ მნიშვნელობას აძლევა თბიღისის საეკლეხიო მუხეუების დაარსებას, რომელიც განხორციელდა

1888 წ. ისტორიკოსმა და საზოგადო მოღვაწის დიმიტრი ბაქრაძის დიდი ღვაწლით, თბილისის სოხის ტაძრის ეზოში, რაც იღიამ აღნიშნა "ივერიის" მოწინავე სტატიაში "სასტორიო მუხეუმის დაარსების გამო."

"თუ ამ მუხეუმის გამგებელთა ხელმძღვანელები გამოიხიენ, არ გავაოთხო-ხეთი წელიწადი, რომ ეს ახლად დაწყებული ხელმძღვანელები და ისეთი რამ არ შეიქმნას, რომ სხვისი ურადლებაც დაიხდეს, თორემ ნივთთა და ხაწურთა ხმრადლობა, ეგრეც ღირსებითა და გამოხადებითა, სხვისი ქვეყანა სახსია ყოველგვარის ძველის ხაშთითა და ყველაფერს არ ვხედავთ, იმის ბრალია, რომ არ ვიცით, სად რა არის და ვინაა და ვინაა ვინაა ეს რომ შედეგობაში ერთ ადგილს, თვითონში მოგვიკრძალოს, თორემ ახრად აქვს მუხეუმსა, მაშინ იმედია, დაეინახავთ, რა განბი დებულა სხვის ქვეყანაში უქმად და ვმოუყენებლად."

იღიამ რწმენით ერთი მოავარი კულტურული აღორძინების გზით იყო შეხადლებული ერთგული თვითმოყოფის დასაბუთება და ქვეყნის მომავლის განსახლვრა ხელის შექმნა და მოუკიდებლობისა და თავისუფლებისათვის – "თავისუფლებაც, შენ ხარ კაცთა ხელხელადარი!", ხოლო "კულტურა და მასთან განუყოფელი ინტენსიური ცხოვრება კაცობრიობის ღირსება და სიმკვიდრის დედადობა და ქვაკუთხედი, იგია თვითონ დაუშრობელი სათავე ღირსება, იგი ღირსის ღირსება ერთი, თუ ასე ითქმის, იგი ფართი და ხმალი არსებობისათვის ჭედილეში..."

ქართველი ხალხის დიდი ხელთერი კულტურის, საამაყო წარსულის შესწავლისა და მართებული შეფასების წყალობით იღიამ უნდოდა წარმოეხსენა ხალხის კულტურული სახე და თავისუფლებისა და დამოუკიდებლობისათვის მათი ბრძოლით დაემტკიცებინა ქვეყნისა და ხალხის არსებობის უფლება. ამიტომ უპირველეს ამოცანად დასახია ქვეყნისა და ხალხის კულტურის, მწერლობის, დიდი ტრადიციების აღორძინება. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი იყო ძველი და ახალი მწერლების წიგნების გამოცემა. ურადლება გაამახვილა დაეით გურამიშვილის შემოქმედებაზე, ვინც ერთ-ერთმა პირველმა დააღწია თავი აღმოსავლეთის გავლენას და ეუროპისკენ გახსნა გზა; ასევე დიდი ურადლება ეძიებოდა რუსთაველის, ბარათაშვილის შემოქმედებას სოგადსაკაცობრიო იდეების თვალსაზრისით. განსაკუთრებული ურადლება ექცეოდა ვოლკოვს, ხერთოდ ხალხურ შემოქმედებას, თავად იღიამ აგროუება "გლეხურ სიმღერებს", "სახალხო ლექსებს", ახდასებს; ხ. ხიკელაძის ურადლში "კრებული" კიდევ გამოქვეყნდა იღიამის მიერ შეკრებილი ეს მასალა; ხოლო 1873 წ. ცალკე წიგნადაც გამოიცა რაფიელ ერისთავისა და იღიამს წიგნი, იღიამ დიდი ურადლებით აღუყენებდა თვალს ასევე ეუროპაში მიმდინარე ლიტერატურულ პროცესებს, ახალი დროისთვის აუცილებელი იყო ახალი იდეებით მოავრინებული ნაწარმოებების გაცნობა და შექმნა.

"კულტურა და მასთან განუყოფელი ინტენსიური ცხოვრება კაცობრიობის ღირსება და სიმკვიდრის დედადობა და ქვაკუთხედი, იგია თვითონ დაუშრობელი სათავე ღირსება, იგი ღირსის ღირსება ერთი, თუ ასე ითქმის, იგი ფართი და ხმალი არსებობისათვის ჭედილეში..." დასკვნის იღიამ და სჯერა, რომ – "... საცა ეგ მადლიანი ძალია შემოქმედობისა აღორძინა, ადამიანი გრძნობს, რომ იგი შვილია გუშინდელისა, მოჭირნახულეა დღევანდელისა და დაძმადებელია ხვალისა. წარსული, აწმყო და მომავალი – ერთ რთულ დაურღვეველ ჯაჭვად მიდინა და იმ ჯაჭვში თავისი თავი – რგოლად, წინახა და უკანახედ მტკიცედ გადაბმულად, მაშინ ადამიანი თავის – თავს მართლად და ადამიანად სცნობს, ეგ ცნობა საკუთარი თავისა ღირსებას უღვიძებს, საკუთარი თავის ღირსება საგრულ ვიფას ვერ ათმენინებს და დამკლავებული გამოაქვს ცხოვრების მოედანზედ საიმრად და საბრძოლველად... გმირებს, სახელთვან კაცებს, დადებულ მოღვაწეებს ქვეყნისას – ეგ შემოქმედებითი ძალი ცხოვრებისა პბადავს, რაკი ადამიანის ცხოვრებაში ერთხელ დაიძრა შემოქმედებითი ძალი, ერთს ხამოქმედარს სხვა ხამოქმედარ საგანი მოძვეება, ერთი მუირეს კმობს, მუირე მუხამეს და ეგრე გაებმის ხოლმე ის ფურადი გრეხილი ცხოვრების მობრადობა, რომელსაც ისტორიას ეძახიან, ეგ შემოქმედებითი ძალი ცხოვრებისა შექმნის ისტორიას, უმბავსოდ ჩურა ერი ჩუ დაიქადნებს, ისტორიის ღირსი ერი ვარი".

იმ დროისათვის იღიას ეროვნული კონცეფცია აშკარად ეხმებოდა მსოფლიოში მიმდინარე პროცესებს, მაგრამ ეფუძნებოდა საკუთარი ქვეყნის ისტორიული ცხოვრების გამოცდილებას, თუმცა ხშირად იზიარებდა მსოფლიოს მთავროვნებას გამოცდილებასაც; სრულიად უყოყმანოდ შეიძლება მივიჩნიოთ უნივერსალურად მისი აზრი ადამიანის გონების ხიდობის და პიროვნების რწმენისა, მაგრამ აქაც კვლავ საკუთარი ქვეყნისა და ხალხის სპეციფიკას, განსაკუთრებულ თვისებებს და გარემოებას ითვალისწინებდა.

“ყოველ ერს თავისი კილო, თავისი კანგი აქვს ამ სხვადასხვაობის... ეს კვება, ეს ძახილი ქართველობა სულ სხვაა, სხვა ურთიერებას სხვა, როგორც სხვადასხვა ენა – მეტყულება, ქართველი როცა კვების, სხვათაგან, სხვა ხმით, სხვა კილოთი კვების, ყოველ ფრანგი, ანუ გერმანელი, ქართველი როცა მხარობს, სულ სხვა რიგადა მხარობს და სხვათაგანის გამოთქმაც სულ სხვა რიგია...”

სწორედ ამ საუკუნეში მცირე ერების ისტორია ბევრ ახელოვებულ ბადავს, რისი ტიპოლოგიური თვალსაზრისით შესწავლა მეტად საინტერესო მოგზაობაზე მიგვიყვანდა, თუნდაც მზავსი ეროვნული თუ ისტორიული კონცეფციების ასახვად.

“როგორც კაცად არ იხელება ის მაწახწავლა ბოგანა, ვისაც აღარ ახსოვს – ვინ არის, საიდან მოდის და სად მიდის, ისეც ერად სახელებული არ არის იგი, რომელსაც დმერთი გასწერომა და თავისი ისტორია არ ახსოვს. რა არის ისტორია? იგია მიხრობული მისი თუ – რანი ვიყავით, რანი ვართ და რად შეხადლოა ვიყვნეთ კვლავაც, ისტორია თავის გულისხმიცარსულ იტყუება და მარტო სულისა და გულის მოძრაობას ერისას და ამ ჩატყუება, როგორც ხარკვ. გვისვენებს იმ დონეს და საგზავს, რომელიც მომადლებული აქვს ამ თუ იმ ერსა დღევრდყოობისათვის და გაძლიერებისათვის.”

“გვეყოს, ბატონებო, ჩვენის აწმყობის და მომავლის ბედის სხვაზედ მიგდება, ჩვენის გაჭირვებისა, გულისტკივილისა და წადილის პატრონისი ჩვენვე უნდა ვიყავით. მძიმეა ეს უღელი, მაგრამ მით უფრო სახელოვანია მისი ერთგულად გამწევი. მძიმეა, მაგრამ უმაგისოდ ვერ შთებულა ამ ქვეყნიერებაზედ სიკეთე და ძალ-ღონე ხალხისა. სხვა გზა არ არის, ჩვენის ცხოვრების შარა-გზა ჩვენვე უნდა გავიკაფოთ, ბედი და უბედობა ხელთ უნდა ვიგდოთ.”

იღიამ კარგად იცოდა თავისი დროისთვის ხელმისაწვდომი ცნობა საზღვარგარეთის ქვეყნების ისტორიისა და მიმდინარე პროცესების შესახებ და ამ პროცესების მნიშვნელობაც, მისთვის ცნობილი იყო ინგლისისა და ირლანდიის შირის პოლიტიკური ბრძოლა, ინგლისის სოციალ-ეკონომიკური მდგომარეობა, იტალიის ეროვნულ-გამათავისუფლებელი ბრძოლა, საფრანგეთის ისტორია, ყურადღებას ამახვილებდა სოფლის მეურნეობის საკითხებზე, თვალს ადევნებდა რელიგიურ და კულტურულ პრობლემებს; ეს პროცესები კი იმდენად აინტერესებდა, რომ თავისი ქვეყნის სასარგებლოდ გამოეყენებინა. საქართველოს იგი მსოფლიო ისტორიის მთლიანობაში წარმოიდგენდა. მისთვის ცნობილი იყო ასევე პოლიტიკის თვალთახევა ისტორიოგრაფიის საკითხებთან დაკავშირებით, მისი აზრი ხალხის რიგის შესახებ, განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევდა წყაროთმცოდნეობის განვითარებას, შედარებითი მეთოდის ხიხლუებს და საერთოდ, კაცობრიობის განვითარების ისტორიას და კულტურის პროგრესს, რადგან კულტურული განვითარება ეროვნულ თვითმყოფობის ერთ-ერთ მთავარ პირობად მიაჩნდა.

“რაც უნდა ერთმანეთს დაშორებული ქვეყნები აიღონ და სულ სხვადასხვა თვისებანი, – ამბობს გამოხეხილი მეცნიერი ემილე დე ლაველისე – ნახაეთ, რომ ეკონომიური მხედველობა და განვითარება ეკვლვან ერთგვარი და ერთხაირი ყოფილათ.” ამასვე ეთანხმება საფრანგეთის მეცნიერი ტოკვილი. ფილოსოფიამ და მითოლოგიამ ამ ბოლო დროს ბევრი საკვირველი ტყუილმართება აღმოაჩინა იმით, რომ სხვადასხვა ხალხთა ისტორიები შეადარა და ამ შედარებით გამოიკვლია ბევრი საგანი, რომელთაც ეძიოთ სიბხედეში არც

თავი უჩანდა, არც ბოლო. ინგლისის გამონეხილი მეცნიერი კენრი მუხი ამბობს, რომ მაგავე მეთაურით მიუძღარიო მართლმადიდებლის (правос) ახსნახათ, – სულ ახალს ნათელს მოგვეხდით პირველქამურ ბოქს ცივილიზაციის მსუ-
 ლელობისათ. მაშინ ცხადად აღმოჩნდებოდა, რომ კახონები თავდაცხილნი
 არიან ქვეყნიერებასეუ იმიტომ კი არა, რომ ეს ხედავდა ადამიქსა, არამედ
 იმიტომ, რომ მაგახ ითხოვდა უკონომიური საჭიროება ერთის მხრით და მეორე
 მხრით სიძაროდე, წარმოძღვარი ხნეობითის და ხარწმუნებობის გრძნობათა-
 განათ. ეს საჭიროება, ეს გრძნობა და იდეები ყველგან ერთგვარად მსგავს-
 ნი იყვნენ, ყველგან მოქმედებდნენ განუთარებასეუ და მსგავსად მსგავსე-
 ბაც შემოიტანეს ყველგანაცაო.”

“ხუენ არა ერთხელ გეოთქვამს, რომ ერის პირველ დამხობა, გათახხირება,
 გაწყველება იქილამ იწყება, როცა იგი თავის ისტორიას ივიწყებს, როცა მას
 ხსოვნა ეკარგება თავისის წარსულისა, თავისის ყოფილის ცხივრებისა, დავი-
 წყება ისტორიისა, თავისის წარსულისა და ყოფილის ცხივრების აღმოცხერა
 ხსოვნისაგან – მიმასწავებელია ერის სულთ და ხორციით მოძღვისა, დარღვე-
 ვისა და მოღად წაწმენდისაგა. წარსული – მკვიდრი ხაძირკველია აწმყისა,
 როგორც აწმყი – მომადისა. ეს ხაძი სხვადასხვა ხანა, სხვადასხვა ეძი ერის
 ცხივრებისა იხეა ერთმანეუსეუ გადაბმული, რომ ერთი უმეორედ წარმოუდ-
 გებელი, გაუგებარი და გამოუცხიობია იმიტომაც არის ხაძიქვანი ერთის ბრძნისაგან,
 რომ აწმყი მიბილია წარსულისაგან, არის მშობელი მერძისისათ. ეს ხაძი
 ეძიოა ერთმანეუსეუ დამოკიდებულება კახონია ისეთივე მუერეყველი და გარდაუ-
 ვალი, როგორც ყოველი ბუნებური კახონი.

ბუერს ერს ქვეყანასეუ სულაც არა მქონია წარსული, სულაც არა მქონია
 ისტორია, ესე იგი იმისათხა ცხიბიური ცხივრება, რომელიც გამოხახავს
 ხილამე სულთერს და ხორციულს ვინაობას ერთიანის კრებულისას, მის მი-
 იდეულობას, მის ასრს და საგანს არსებობისას, მის წმიდათა-წმიდას, და
 რომელიცა მკის თავის დროებისათვის და ამხათანავე ხოესს მერძისისათვის.
 ამისათხა ხელსნი დღესაც ბუერნი არიან ქვეყანასეუ. ამისათხა ხელსი უბი-
 ხათ კაცხა მკავს, რომელმაც არ იცის ვიხ არის, რისთვის არის, ხაილამ მოდის
 და ხად მოდის. იმიტომაც ესეთი ხელსი ბუერით არ გამოითხევა პირუტყვთა-
 გან და იქნება ბუერში უკანაც ხაძირუქნება. უდმიბელი კახონი ისტორიისა
 ამისათხა ხელსს ვერ დაინდობს ეხლანდელს დროში, და სხვა უფრო ძლიერის
 ისტორიის მქონე ერი დაუბგერა თუ არა, თახაც გაიტანს და შეაწინაესს ხილამე
 ამისათხა ხელსსა...” (“ერი და ისტორია”)

რახაკვირველია ამ ერთი საკურხადღო წერილით, რომელშიც დიდის რიფ-
 ითა და ამხათან მუნწად მიმთვინილეთ ამ ორი იბერიის ორი ბუმბერახი
 მოღვაწისა და მოაწროვნის ერთი პრობლემა, – არ ამოიწურება მათი შედარ-
 ება-შეპირისპირების საკითხი, რაზეც ცხადად მოგვანიშნებს მათი აწროვნე-
 ბის დიაპაზონი. ერთია, “გადაცხილეთ თარიღებს” – როგორც ამბობს აღბერ-
 ტი მორავია და კიდევ გაეისხენით ვაქა-ფშაველას მწარედ ნათქვამი:

“ქართველები ისეთი ხელსი ვართ, რომ ბუერს შემთხვევაში თავის გრძნობას,
 თავის თვადებს და ეურებს რიდი ეყნობით, უსათუოდ სხვამ უნდა გვიკარ-
 ხახოს ის, რაც ეურით გვესმის, სხვამ უნდა მოგვითითოს იმაზე, რახაც ხვები
 თვადითა ვხედავთ, მხოლოდ მაშინ დავიჯერებთ, მაშინ ვიძახით: ბიქოს, ეს
 ხომ მართალი ყოფილა და არ ვიცოდით? გვიკვირს და ვივადებით იმის გამო,
 რომ ცეცხლი მწეავე ყოფილა, უხული ცივი და მკელს ცხერის ჭამა სვოდ-
 ნია, ამისათხა უბრადო ჭეშმარიტებასაც ხევისგანა ესწავლობთ. ტყველია? არ
 არის ასე?” (“გიკვირი?” 1909).

აქვე გავისხენებთ კალისტრატე სილიას ნათქვამს გრიგოლ რობაქიძის
 შემოქმედებასთან დაკავშირებით, რაც კიდევ უფრო მოეხადავება დიდ ილიას:
 “...მან ვახაფხია მკოსხური ხილვით ხაქართველოს გეხიის ხაიდუმდლოებაი,
 გადაშალა მისი მხოფლ-სახე მოელა მისი კიდე-განით და დაგვანახა, რომ
 ხაქართველოს მხოფლ-სახე არამკათუ ხაძირუქარდება სხვებისას, არამედ ხშირ-
 ად კიდევ უსწრებს მათ ხილრძით ხაიდუმდლოთა გამოვლინებისა და ხაოცარი
 განუყნილობით ხილულისა...” მაგრამ ილიას ეგებ “ვერობა აკლდა” – როგორც
 თქვა აკაკიმ.

“ერს მუხვდება ხილამე დრო, როცა თუხდ მიხასტრებისა და ტაძრების
 შეხებით წყურვიდის სულისას იკლავს ხილამე, ეს საპატიო წყურვილია იმიტ-
 იმ, რომ ხათავე წარმატებისა ეს წყურვილია და სხვა არა რა...” (ილია)

“ღიას, არცა ტადრებსა და სამლოცველოებში დავლივართ მუდამუჟამს, არცა საქმეებს ვეჭიდებით დღენიადავ, რაგინდ საშური იყოს; დგება ხოლმე საათი, ხელახლა ქმნისა თუ ხეტარებისა, როცა მოდლილი სული იხვეწებს; სწორედ ასეთ უამს ჭრიან ხოლმე ხეივნებს, ეძებენ წყაროებს, მოასწორებენ ბორცვებსა და აშენებენ საოცარ პაღებს.” (უნამუნო)

მეცნიერულ დასკვნებს ვგებ უკეთ შეენაცვლებოდეს უნამუნოს ქრონიკური, ადამიანური სიტყვები: “... როდესაც ვკითხულობ ხოლმე რამდენიმე ადამიანის ნაშრომს, ფიქრობოვარს კი არა, მოახროვინებს კი ვინაღმანა? ადამიანის ნაწერს, ჩემთვის მითქვამს – აკი ეს მე თვითონ ვიყავი! აკი მე პასკალთან ერთად ვცხოვრობდი მის ეპოქაში, მე თვითონ ვცხოვრობდი კირკვირთან ერთად კოპენჰაგენში, ან თუნდაც სხუებთან. ამ ქვეყნად იმდენი პასკალია, რამდენიც ის ადამიანი, ვინც მათ კითხულობს და არა მარტო ესმის მათი, არამედ გრძნობენ კიდევ მათ...”

“თურმე შესაძლებელი ყოფილა, რომ “უშველებელ მახდილზე კაცო კაცს გამოელაპარაკოს”, – წერდა ილია. ნამდვილად გამოელაპარაკებთან ისინი ერთმანეთს, იღონდ შემოქმედებით. ისტორიისტორია და შიდა-ცხოვრების ისტორია მხოლოდ წინათქმაა, სხვა ბევრი პრობლემა ანათესავებს მათ, პოლიტიკური, სოციალური, შემოქმედებითი, რომ არაფერი უთქვამთ მათ ბიოგრაფიაზე. ორი იბერიის ეს ორი დიდი მოახროვნე და მოღვაწე საკუთარ სამშობლოს შეეწირა, ორივეს სტკიოდა თავისი ქვეყანა. ილიას ტყვიამ გაუგმორა შებლი და მისი სიკვდილიც ეროვნულ კატასტროფას შეადარეს აკაკი წერეთელმა და ვაჟა-ფშაველამ:

ხუთუ მართლა დღეს გაღაწყდა
საქართველოს ბუდის წერა?”

“ილიას მკვლელებს რომ შეეძლოთ, საქართველოს მოჰკლავენ... და თუ საქართველოს სიკვდილი არ უწერია, მაშინ იმასთან ერთად შენც უკვდავი იქნები.”

უნამუნო დიქტატორული რეჟიმისაგან დევნილი, შინა პარტიზრობაში გარდაიცვალა, როცა მასთან ყოფილი კოლეგა, უკვე ფაშისტო ესტუმრა, ცხარე კამათის დროს გულმა უმტყუნა. შთაბოძავლობას კი ანდერძივით დარჩა მისი ნათქვამი: “იკაროსივით სიკვდილი გიჯობს, იმისთანა სიცოცხლეს, ერთხელაც რომ არ სცადო აფრენა, თუნდაც ცვილის ფრთებით.”

“აჰა, გწირავთ ყველაფერს, რაც გამახნია!” – იტყვის გულუხვი. “აჰა, გწირავთ ყველაფერს, რაღაც ვღირვარ!” – იტყვის თავდადებული. “აჰა, გწირავთ ყველაფერს, რაც ვარ!” – იტყვის გმირი. “აჰა, გწირავთ ჩემ საკუთარ თავს!” – იტყვის წმინდანი, დაასკვნის უნამუნო.

“ავთანდილის ანდერძი”, 2001

შინიშნები კერძან კემს ბროშურაზე

ეროვნული

“მსოფლიო ლიტერატურის მემორიალი”

გერმანელი მწერლის ამ მცირე ნაშრომს ვაკავშირებთ მის ეპოქალურ რომანთან Das Glasperlenspiel (“ითამაშე რიოში მარგალიტებით”), თუმცა ისინი თავისი მნიშვნელობით ერთმანეთის შეუწონადია. ბროშურა პრაქტიკულ მოზანს ემსახურება, ხოლო რომანი, მძიმე პრობლემატიკით დატვირთული, მოგვითხრობს ადამიანის შემოქმედებით უნართა და სულიერ დირებულებათა მიმავალ ტრაგიკულ ბედზე.

რომანში აღწერილი პროვინცია, კასტალიად სახელდებული, სადაც თავშესაფარი სხვადასხვა გამოვლენებანი¹, შეიქმნა ძველი ევროპის შუაგულში ე.წ. “ფელეტონური” (სხვათაშორის “გაზეთური”) ეპოქის შემდეგ. მაგრამ რომანში რეტროსპექტიულად წარმოადგენილი ეპოქა სწორედ ის დროა, რომლის მკვიდი თავადვე იყო პ. პესე, ოღონდ მასზე მადლა მდგომი, როგორც ყოველი დიდი შემოქმედი ვითარცა ხედროულ კულტურულ დირებულებათა ორგანულად ამოვისებელი და მატარებელი პიროვნება.

ერთმა თანამედროვე ფრანგმა სოციოლოგმა იმ ეპოქას, სადაც ახლა კაცობრიობას უხდება ცხოვრება და გერმანელი მწერლის მხატვრულმა გუმანმა დიდი ხნის წინათ განვლილ პერიოდად და კაცობრიობის უკეთესი ხაწილისთვის გადადახუდად წარმოსახა, “მოზაიკური” (ორგანულის საპირისპიროდ) კულტურის ხახა უწოდა გერმანელი რომანის გამოქვეყნებიდან მუთხედი ხაუკების შემდეგ დაწერილ წიგნში (ა. მილი, კულტურის სოციოლოგია, პარიზი, 1967, მოსკოვი, 1973).

მხატვრული განჭვრეტა და მეცნიერულ-სტატისტიკური ანალიზი თანადროული მსოფლიო კულტურის ტენდენციების ერთსა და იმავე სურათს გვიძღის თვალწინ. საკმარისია მოვიტახხოთ ცალკეოდ მეცნიერისეული განსახდერებანი ამ კულტურისა, რომელსაც ერთი “ფელეტონურს” არქმევს, ხოლო მეორე – “მოზაიკურს”.

“გულახდილად რომ ვთქვათ, შეუძლებელია ცალსახა დეფინიცია იმ პროდუქტისა, – წერს პესე, – რომლის მიხედვითაც ჩვენ სახელს ვარქმევთ მთელს ეპოქას. იქმნება შთაბეჭდილება, რომ “ფელეტონი”, ვითარცა განსაკუთრებულად მოპულარული სახე პუბლიკაციებისა ყოველდღიურ გაზეთებში, მიდიონობით იწარმოებოდა და წარმოადგებდა განათლებას მოწვეურებული საზოგადოების სულიერ საზრდას...”

ხოლო სოციოლოგი წერს: “რიგითი ადამიანის გონებრივ კვებაში დღეს გაცილებით დიდი როლი უჭირავს იმას, რასაც იგი აფიშაზე კითხულობს, ან რადიოთი ისმენს, კინოში ან ტელევიზორში ნახულობს, რასაც გაზეთში კითხულობს სამსახურისკენ მიმავალი ან რასაც თანამშრომლებთან და მეზობლებთან საუბარში შეიტყობს...”

“აუცილებელია შევეხებით იმ აზრს, რომ ჩვენ მოზაიკური კულტურის გარემოცვაში ვცხოვრობთ, რომ სწორედ ეს კულტურა განსახდერავს ჩვენს ძივებს და რომ კარგად ორგანიზებული და უხივერსადღურ დოგიკაზე დაფუძნებული აზროვნება ამიერიდან მხოლოდ და მხოლოდ ის დაკარგული იდეალია, რომლის გამო მხოლოდ სინახული თუ გვმართებს...”

მაინც როგორია ეს კულტურა? სოციოლოგი ირინიხა და თითქოს სინახულის გარეშე აღნიშნავს სავადალო ფაქტს: “კულტურის ის სახე, როგორიც შეიძლება წარმოვიდგინოთ კბილის ექიმის მისაღებში დახვედრული ეურხად-გაზეთების მიხედვით, საბოლოო ჯამში უფრო ხარწმუნო პირ-

¹ Hermann Hesse. Eine Bibliothek der Weltliteratur. Reslam. Leipzig.

ტრეტი იქნება დღევანდელი კულტურისადმი, ყოფიერ თანამედროვე ხელოვნებათა მუხეუმი ან პოლვაღურის თხზულებათა სრული კრებული.”

ასეთია სოციალიზაციის განახენი, მაგრამ ადამიანის სულიერი ძალა და მისი ინტელექტუალური მოწრაფებანი იმ თვისებისა (და ამასთა შიხი გამარტლება), რომ იგი მუდამ მიმართულია უხეში ფაქტებისა და ტენსიონების წინააღმდეგ და მათი დაძლევის ძალიც შესწევს და პესემაც თავის რომანში ხორცი შეახსნა იდიალურ კასტალიას, როგორც რეაქციას დეგრადირებული კულტურის წინააღმდეგ იხსნიდა თუ არა გარე სამყაროსაგან მიწვეული კასტალია – ინტელექტუალური ელიტის სამშობლო – ორგანიულ და სინთეზურ კულტურას, სხვა საკითხია, მაგრამ აქ მოავარი ისაა, სადაც თავად ავტორი აღიარებს “ბევრს პოეზი იმგვარი ყაიფის ადამიანთ, რომელთათვისაც კასტალია იხუთივე რეალობაა, როგორც ჩემთვის”. ან კასტალია “არის არა მომავალში ნაკუდვები, არამედ მარადიული, პლატონისეული, სხვადასხვა ხარისხით უკვე ამ ქვეყნად დიდი ხნის წინათ აღმოჩენილი და ხილული იდეა”. ამგვარად, კასტალია – მითურ მუხათა წყაროს თვალი – ყოველი ადამიანის ბუნებაში ძვეს პოტენციურად, იგია “წყარო დაბეჭდული”, რომლის მხოლოდ-და გახსნაა საჭირო. ეს ფაქტი კი, უპირველეს ყოვლისა, ინდივიდუალური ხასიათისაა და კულტურის ხსნაც გაღვიძებულ ინდივიდთა ხვედრია.

აქ ცხადდება არსებითი განსხვავება მეცნიერის ცივ, მხოლოდ ფაქტებზე დამყარებულ განსჯასა და მწერლის იმედთან განცდას შორის.

“მხოვლით დიტერატურის ბიბლიოთეკაში”, ბუნებრივია, ეს პრობლემატიკა მოელი ხისახით არ დგას, მაგრამ ის კი იგრძნობა, რომ მისი სული კასტალიითა არის მონაქროლი. ბროშურა პოპულარულ ასპექტში გვისახავს ორგანიულად განვითარებული ფორმირების ერთ-ერთ საშუალებას.

“იმ გზათაგან, – წერს მესე, – რითაც ადამიანის სამღვილი ფორმირება (Bildung) მიდწევა, ყველაზე მნიშვნელოვანია მხოვლით მწერლობის შესწავლა. თანდათანობით ათვისება იმ უსახვლო ხაუხუხისა, გარდასულმა დრომ მრავალი ხალხის მოაწროვებთა და მწერალითა ხაშრომების სახით რომ დაგვიტოვა. ეს გზა უსახრულოა, ვერავის შეძლებს იღესმე ბოლომდე შეიცნოს თუხდაც ერთი რომელიმე დიდი კულტურული ხალხის მოელი მწერლობა, რომ აღარაფერი ვთქვათ მოელი კაცობრიობის მონაგარზე. მაგრამ თუ კი ერთხელ მაინც მოვახერხეთ და ბოლომდე ჩაწვდით რომელიმე დიდი მოაწროვნის ან პოეტის თხზულებას, მიხანი ერთგვარად უკვე მიდწეული იქნება – ხეც შევიძენთ არა მკვდარ ცოდნას, არამედ დაგვიფუფლება ამ სულიერ სამყაროსთან თანახმარობის ცოცხალი განცდა. მოავარი ის კი არ არის, რომ რაც შეიძლება მეტი წავიკითხოთ, არამედ მხოვლით მწერლობის შედევრთა საშუალებით რომელთა კითხვაშიც გავატარებთ ხეცს თავისეულად დროს, სრული წარმოადგენა შევიქმნათ კაცობრიულ ფაქტებსა და მოწრაფებებზე გავიმსჯელოთ კაცობრიობის სულიერი ცხოვრებითა და ვიგრძნოთ მისი გულისცემა. ამასში მდგომარეობს ბოლოს და ბოლოს ცხოვრების აზრი. რამდენადაც იგი არ იქნება ჩაყენებული მხოლოდ ყოველდღიურ, უხეშ საჭიროებათა სამსახურში. არავითარ შემთხვევაში არ უნდა გაგვფახტოს, დაგვაბნოს კითხვამ: პირიქით, უნდა დაგვაჯეროს, გზა კი არ უნდა აგვირიოს და უსარგებლო იცნებებში კი არ უნდა ჩაგვიძიროს, არამედ უფრო სრულყოფილი და უფრო მაღალი აზრი უნდა მიანიჭოს ხეცს წარმოვალ ცხოვრებას.”

მწერალი ანგარიშს უწევს მისი თანადროული ცხოვრების ტენდეციებს და ეპოქის სულს, მის მიერ “ფულეტონურის” სახელით მონათლულს. და ამიტომაც გულის ტკივილით დახმენს: “თანადროული მხოვლით წიგნებისადმი ერთგვარ გულგრილობას იხენს. ბევრ ახალგაზრდას ნახეთ, სასაცილოდ და არასაჭიროდაც რომ მიანია წიგნების სიყვარული და ყოველდღიური ცხოვრებით ცხოვრებას რომ ამჯობინებს მას. მათი ფაქტით, კაცის ხიცოცხლე იმდენად ხანმოკლეა, რომ არ ღირს წიგნების კითხვას შეეწიროს ძირფახსი ხასიციოცხლო დრო. ისინი ამჯობინებენ, მრავალი საათი გაატარონ კაფეებში და საცეკვაო მოედნებზე და კიდევაც პოულობენ საამისო დროს. შესაძლებელია დღეს უმადღეს სასწავლებლებსა და წარმოებებში, ბირუებზე და გახართობ ადგილებში “რეალური” ცხოვრება დუდღეს, მაგრამ სამღვილ ცხოვრებასთან უფრო ახლოს მასთან ვიქნებით, როცა მოვახერხებთ და

ყოველდღიურად თრიალეთის საათის განმავლობაში რომელიმე უძველეს ბრძენთან ან პოეტთან დაერსებით პირისპირ. იქნებ, ბევრი კითხვა ხაზიანოვ იყოს და, შესაძლოა, წიგნები უპარტოსხი კონკურენტობის უწყვეტენ ცხოვრებას, მაგრამ, მრეხელადეად ამისა, მე არავის დაუქმლითი წიგნებისადმი ერთგულებას”.

ადამიანის ჰუმანიტარული განვითარება და ფორმირება, რაც ჰიტიტურად სერიოზული და გააზრებული კითხვით მიიღწევა, მესხ ახრით უსაზრულო პროცესია თავისთავად, ერთხა და იმავე დროს იგი მიხნის აღსრულებაც არის და გაუთავებელი სწრაფვაც, მიხნის ყოველთვის ახლურად უსრულად ამოწერება. შეცნობა წარსული კულტურის მიხამოვარეუბ უსრულად ნაწილობრივ წიგნებშია დაუხელებული, ეხმარება ადამიანს, რომ ამით ცხოვრებას მნიშვნელოვანი ახრი მიანიჭოს, ახნის წარსული, ხოლო მიმავალს უშიძარი მხადყოფნით წარუდგეს. ადამიანი უნდა შეეცადოს, შეკრას წრე დახაბამიდან თანადროულობამდე, რათა კაცობრიული კულტურა, რომელხადაც შესაძლებელია, ხედროულობაში წარმოადგინოს და ხაკუთარი ცხოვრების არხად განიკადოს.

ამ მკითრე ბროშურის ავტორის, მწერლისა და თავად დაუდალოვი მკითხველის პათოსი მიმართულია გააზრებული და არხეუთი კითხვისაკენ, როგორც ხამდეილი განვითარების ხაწინდრისკენ. “კითხვა მადალი ახრით, – წერს იგი, – მხოლოდ და მხოლოდ მხოვლითი მწერლობის შედეგებითაი ისწავლება და არა გააზრებითაი ან ყოველდღიური შემთხვევითი ლიტერატურითაი”.

როდესაც მესხ მხოვლითი ლიტერატურის რხეულს ხიავაწიბს გერმანულ ახადგაზრდობას, თავისთავად იტულისხმება, რომ ამ ენაზე არსებობს თარგმნილი ლიტერატურის გარკვეული მარაგი, ხიავაწიბ იგი შედეგებს გამოარჩევს, ხიავაწიბ რაც უფრო სრული იქნება ეს მარაგი, ცხადია, მით უფრო თავისუფალი და სუბიექტური თვადსაწრისხევა დახდეული იქნება არხეუანი, თავისთავად მდიდარ გერმანულ თრიგინადურ მწერლობას გვერდში უდვას კიდევ უფრო მდიდარი თარგმნილი ლიტერატურა, რასაც ადასტურებს ბროშურაში მიხსენებული სხვადახსევა ხელხის მწერლობანი და მათი შედეგები, მწერლობის ხახახვიდან მოყოლებული ავტორის თანადროულ ხანამდე ხვენც მივევებით ბროშურის გვერდს და ამ თვადსაწრისით გადავხედავთ ხვენც მწერლობას – ადმიხნდება თუ არა იქ ის მარაგი, რაც თავისუფალი არხეუანის ხაშუადლებას მოგვეცემს, ეამბობთ – ზოგადად ხვენც მწერლობას, რადგან ვკუდისხმობთ, რომ რომელიმე ხელხის თავისუფალი არხეუანის ხაშუადლებას მოგვეცემს, ეამბობთ – ზოგადად ხვენც მწერლობას, რადგან ვკუდისხმობთ, რომ რომელიმე ხელხის სიტყვიერი შემოქმედება – ახე იყო განსაკუთრებით ძველად და ახლაც ახე – არ შემოიფარგლება მხოლოდ თრიგინადური, ერთხეული მარაგით; თავის მშობლიურ ენაზე ეველა ერს უნდა მოეპოვებოდეს ეველაფერი ღირებული (და არა მხოლოდ ხაკუთავლობად ცხობილი შედეგები), რაც კი თდესზე შექმნილია კაცობრიობის ცხობიერი ისტორიის მახიდურზე ხადათ არ უნდა იყოს ის გარემოება, რომ სიტყვა უცხელ, ხმარებული სხვა ხელხის მწერლობის მიმართ, მხოლოდ შედარებითია და მისი მიხვენებითი აბსოლუტური მნიშვნელობა მაშინვე უქმდება, როგორც კი რომელიმე ნაწარმოენი იმ “უცხელ” მწერლობისა ხვენც” ენაზე იწეებს ახად არსებობას, ამის მავალითები ძალზე ბევრია.

მესხეული “მხოვლითი მწერლობის ბიბლიოთეკა” იმ აუცილებელ მინიმუმს შეიცავს, რომელიც ავტორმა შეარჩია გერმანულ ენაზე შპპპ არხმბულში ხათარგმნი ლიტერატურითაი, როგორც დავისახეთ, ეს მინიმუმიც არ არის ხავსებით წარმოადგენილი ქართულ ენაზე, ჯერ კიდევ მოლიახად არ გამშობლიურებულა ხვენთვის, რამაც არ შეიძლება თავისი დალი არ დაატყოს არათუ მწერლობას, არამედ სალიტერატურო მხატვრულ ენაზეც.

მესხ ძველითგან იწეებს, ან ივი, როგორც იტყვიან: ზვენ ვიწეებთ კაცობრიული სულის უძველესი და უწმინდესი ქმნილებებით, რელიგიური და მითოსური წიგნებით, გარდა ეველა ხვენთავანისათვის ცხობილი ბიბლიისა, ხვენი ბიბლიოთეკის დასაწეისში ადვილს ვუთმობ ძველინდური სიბრძნის იმ ნაწილს, რომელხაც მშდნტას ანუ “ვედების ბოლოს” უწოდებენ. შპპპიშპაღებშიდან გამოკრევილი ადვილების სხით, აქვე უნდა მოვიხხენით ბშდს სიტყვანი და

არანაკლებ მნიშვნელოვანი ბილბამში, დიდებული სიმღერა დიდ გმირზე, რომელმაც სიკვდილს გამოუცხადა ბრძოლა. ძველი წინეთიდან გამოვარჩევთ კონსტანტინე სპირიდის, დაო-დუ-ძინს და დიდებული ჯუან-პის იბაპეზს. ყოველივე ეს ქმნის საკაცობრივ მწერლობის მთავარ აკორდებს. მათში საცნაურია, კახონისა და ნორმისაკენ სწრაფვა. როგორც ეს სამაგალითოდ არის გამოხატული ძველ აღთქმასა და კონფუციუსის ნააზრევში; წინათგრძნობის უწყვეტობისაგან თავის დასახსნელად, როგორც ეს გაცხადებულია ინდურ ქობრძნესა და ახალ აღთქმაში; იდუმალი ცოდნა მშფოთვარე, მრავალფერად გამოვლენილი სამყაროს მიღმური პარმონიისა, ღმერთების სახით წარმოდგენილი ბუნებისა და სულიერ ძალთა წინაშე მოწიწება და, თითქოს უკვე ჩვენი თანადროული შეგნება იმისა, რომ ღმერთები მხოლოდ სიმბოლოებია და რომ ადამიანის ძალა და უძლურება, სიხარული და ტანჯვა ადამიანისვე ხელთაა; განყენებული აზრის ყველა მიმოხრა, პოეტური აღმაფრენა, წუხილი წუთისოფლის წარმავლობის გამო, ნუგეშინი და იუმორი – ეს ყველაფერი ამ რამდენიმე წიგნშია უკვე გამოხატული. მათ რიცხვს მიეთვლება აგრეთვე “ჩინური ღირიკის რჩეული”.

ამ ჩამოთვლაში უკვე ჩანს თავად ქვეს ინტერესები, როგორც მკითხველისა და მწერლისა. მისი მიკერძოება კაცობრიული კულტურის გარკვეული რეგიონებისადმი. ინდური, ძველჩინური და ქრისტიანული – სხვაგვარად რომ ვთქვათ, განსხვავებულ ეპოქებსა და ქვეყნებში ჩახახული კულტურების ხინთუხის მაგალითი მოცემულია თუნდაც ხემახსენებულ რომანში “თამაში რიოში მარგალიტებით”. ამგვარი მიკერძოება ობიექტურადაც გამართლებულია. ვინ უარყოფს, რომ ბიბლიის წიგნები, ეს მართლაც “უძველესი და უწმინდესი დადასტურება კაცობრიული სულისა”, დახვეწილი ცივილიზაციის ერთ-ერთი საფუძველია. არ არსებობს ერი, რომლის წარსული და აწმყო დაკავშირებული არ ყოფილიყოს ქრისტიანობასთან და ეს გრანდიოზული “ეპოსი” არ მქონდა მშობლიურ ენაზე. ქართველისთვის საამაყოა, რომ ახალი ერის გარიჟრაჟზე იგი ეზიარა ამ წიგნების სიბრძნეს და საუკუნეების განმავლობაში ახალახალი თარგმანები გამოდიოდა ქართულ სწავლულთა ხელიდან. ბიბლია ჩვენთვის, ისე როგორც ყოველი ქრისტიანული ერისათვის, მშობლიური წიგნი იყო და არახოდეს ხათვლიდა უცხო ლიტერატურად, როგორც დღეს ვუწოდებთ ხელმე სხვა ხალხის მწერლობის ნიმუშებს. თუ პომპროსის პოემების გამო ძველთაგანვე იყო ნათქვამი, რომ ისინი იმდენსავე აძლევენ მოზარდს, ჭარბაგსა და მოხუცებულს, რამდენს ათვისებაც თითოეულ მათგანს შეუძლიათ, – ეს სიტყვები არანაკლები უფლებით ბიბლიასაც მიესადაგება რომ არაფერი ვთქვათ მის მხატვრულ ღირებულებებსა და შემქმნებით მნიშვნელობაზე საზოგადოდ. ბიბლიური წიგნების არცოდნა ხელს უშლის თანამედროვე ქართველ მკითხველს თუნდაც მიახლოებით ჩასწავდეს ძველი მწერლობის შინაარსს. არათუ პავთოგრაფია და პომპროსოფია, რომელთა პოეტურ-სიმბოლური მეტყველება უშუალოდ ბიბლიიდან იღებს სათავეს, არამედ ვეფხისტყაოსნის, გურამიშვილისა და თვით ბართაშვილის პოეზია ბევრწილად გაუგებარი იქნება, თუ ძველი და ახალი აღთქმის წიგნები “დაბეჭდილ წყაროდ” დარჩა.

თუ ბიბლია უშუალოდ ძვეს დახვეწილი კულტურის საფუძველში, ამას ვერ ვიტყვით შპანთაშაშხანში, თუმცა ვი ფიქრობენ, რომ საზოგადოდ ინდურმა სიბრძნემ გაუღიხა მოახდინა პითაგორაზე და პლატონზეც კი, მაგრამ კულტურის ინგრედიენტად მოგვიანო ჩანს მას შემდეგ, რაც ინდოეთი “აღმთხნილ იქნა”. ყველასათვის ცხნობილია “ბაღავარაში”, სადაც ერთმანეთს შეხვდა და ორგანულად შეეთვისა ბუდიზმი და ქრისტიანობა. ის ჩაწილი ძველინდური სიტყვიერი შემოქმედებისა, სადაც გაცხადებულია საკუთრივ სიბრძნე, სრულიად უცხოება ქართულ ენაზე. თუ მხედველობაში არ მივიღებთ მხატვრულ კომპოზიციაში გამოვლენილს, როგორიცაა “ბაგავარტიკა”, რომლის თარგმანი (თ. სხეჩკელი) დაბეჭდა გამომცემლობამ “ნაკადულმა”. გაცილებით ადრე

რაც შეეხება ხინურ ღირსიკას (რომელსაც მესე “ბიბლიოთეკისათვის” საჭიროდ თვლის), მის გამო ვერ ვიტყვი, რომ იგი უცხოში იყო ქართველი მკითხველისათვის. ქართულ “მსოფლიო ბიბლიოთეკაში” უკვე მკვიდრად მყავს ამ იგი წლის წინათ გამოცემული მცირე კრებული ბიბლიის დამკვირვებლისა. რომელსაც ხინური პოეზია, კერძოდ, ტანის ეპოქის, ვინც და შეაყვარა ქართველ მკითხველს.

მესე რატომღაც გვერდს უვლის ძველ იაპონიას, მაგრამ ჩვენს უხედავ ხინურ ნოთ ეს თავისებური სამყარო, რომელიც დიდხანს უცხოში იყო უცხოელისათვის, – პირველ რიგში, პოეზიის გრანდიოზული ანთოლოგია – “მანიონიუ”, სადაც თავმოყრილია XI ს-მდე შექმნილი პოეტური შემკვიდრება, იაპონელი ხალხის ეროვნული სიამაყე, პოეზია, რომლის თარგმნა უდიდესი ხშირად გადაუცლახავი ხიბვლები წინაშე აუქნებს სიტყვის ოსტატს, თუმცა ხვენში დამკვიდრებულია მისი თარგმნის ტრადიცია, რასაც ვერ ვიტყვი კლასიკურ პროზაზე, სადაც გამოცხადდა ხინურ ეპოქის (IX-XII სს) ღირსიკა მთხრობათა კრებულებს (მაგ. “სიუ – მონოგრაფი”) ან რეალისტურ რომანს (“გენი – მონოგრაფი”), ან უახრუდად უჩიკალურ “ძილისპირულ ნახაწერებს” ხინურ სენსიტივისა, XII-XIV სს-ის უყოდალურ ეპოქას, სადაც გამოვლენილია იაპონელი ხალხის რაინდული სული და ვადისადმი მისი ასკეტური ერთგულება.

“აღმოსავლეთის მოგვიანო ქმნილებათა შორის – განაგრძობს მესე, – ხვენს ბიბლიოთეკაში აუცილებლად უნდა შევიტანოთ ზღაპართა უზარმაზარი კრებული – “ათას ერთი ღამე”. სიამეთა დაუწრებელი წყარო, უხეყურადოვანი სამყაროს მომცველი წიგნი, თუმცა მსოფლიოს ყველა ხალხს აქვს მომხიბლავი ზღაპრები, ჯერჯერობით ვაკმართ ხვენს ბიბლიოთეკას ეს კლასიკური კრებული, ოღონდ გამოჩაკლისის ხაზით შევიძინოთ ძმები გრიმების ზღაპრები”.

თუმცა დაგვიანებით, მაგრამ საბედნიეროდ დღეს უკვე ხორციელდება არამულოდანი თარგმნილი რვატომიანი “ათას ერთი ღამის” გამოცემა, საკვირველია ეს დაგვიანება და მოუტყუებელიც, თუ გავითვალისწინებთ იმ გარემოებას, რომ ქართლის ცხოვრების გარკვეულ პერიოდში ხვენი კულტურა მჭიდროდ დაუკავშირდა არაბობას. ხვენი არაბისტების ვადია ამ კვადის ძიება და ამასთანავე არაბობისდროინდელი არაბული მწერლობის ხიბუშათა თარგმნა, უფრო ძველისაც. მხედველობაში მაცქვს ისლამამდელი პოეზია, უადრესად საინტერესო და უცხაური, რომელიც თავისი უსვეულობით და ხალხის ცხოვრებაში თავისი რილით მხოლოდ იხლახდიელი სკალდების პოეტურ შემოქმედებას თუ შეედრება. ხვენთვის უცხო უდაბნოს პოეზია, ცხადია, ძველი ხათარგმნილია და უკომენტაროდ გაუგებარი, მაგრამ იგი გააფიროთოვებდა ხვენს წარმოდგენას პოეზიაზე.

რაც შეეხება ზღაპრებს, ამოუწურავია მსოფლიოს ხალხთა ზღაპრების ფონდი. ქართულ ენაზე მრავალი კრებული გამოიცა და კვლავ გამოდის ამ უკახასკნულ ხანს მათ შორის, შეხადლია, ბევრი ზედმეტაც იყოს, მათ უმეტეს რომ დღემდე არ არსებობს ქართული ზღაპრების სრული ხანიშქმო გამოცემა.

“დიდად სასურველი იქნებოდა ერთი კარგი ანთოლოგია სპარსული ღირსიკისა, მაგრამ, სამწუხაროდ, ამგვარი რამ არ მოგვეპოვება, მხოლოდ პაფეზი და ომარ ხაიამი თუ ითარგმნება ხშირად”.

ქართულ ენაზე არსებობს შესხაშნავი თარგმანები ხინურულ პოეტთა და კიდევ სხვათა (რუდაქი, ხიხამი, საადი, ჯაღალედის რუმი, ჯამი, ნახერე ხოხროვი); მაგრამ მესეს ოქმის არ იყოს, ერთი კრებული მაინც აუცილებელია, სადაც თავმოყრილი იქნებოდა ერთად სპარსული პოეზიის შედევრები. უნდა ითქვას ვი, რომ ხვენმა ირანისტებმა სავსებით გამოიყენეს ენის ცოდნა და ამის წყალობით ქართველი მკითხველისათვის თითქმის მშობლიურია ეს პოეზია, თუმცა მისი ათვისების დიდი ხნის ტრადიციაც არსებობს ხვენში. მაგრამ რატომღაც ეპოსის ნაკლები უურადლება ექცევა (ძველ საქართველოში კი პირუკუ იყო), თუმცა შაჰ-ხამეს თარგმნა უფრო მრთიმატეველი ხქმე ვერ იქნება, ყადრე ხიუახსური ღირსიკისა.

აქ უნდა გადავუხვიოთ ბროშურის გვერდს და ვახსენოთ ძველი სპარსული პოეზია, რომელიც წარმოდგენილია მახლავანთი სარწმუნოების საღეთი წიგნში.

ავესტას სახელწოდებით რომ არის ცნობილი – ღვგებების, პიმნებისა და ლოცვების კრებულში. განსაკუთრებით საინტერესოა ის ნაწილი, რომელსაც გაოები ეწოდება და სადაც წყობილი სიტყვა მაგიური ძალის მქონედ არის გამოცხადებული (სიტყვა გაოების რელიგიაში, სამების – ახრი, სიტყვა, საქმე – ცენტრალური წევრია და თვით უმაღლესი ღვთაების, აპურამაზას პროორიტეტად ითვლება) ავესტა, გარდა ამისა, რომ იგი თავისებური პოეტური ძეგლია, წყნოვის განსაკუთრებულ მნიშვნელობას იძენს, ცნობილია, რომ ქრისტიანობამდე და ქრისტიანობის ხანაშიც ერთხანს მსხვერპლური რელიგია საკმაოდ ფუნქციონირებულა იყო ქართლში და დღემდე შემორჩენილია მისი კვალი ხევს ენაში. დღესდღეობით თარგმნილია ავესტას 17 კათა აკად. პ. ახვლედიანის მიერ და ერთიც ვრცელი საგალობელი ქალღმერთ არდვისურა ანაპიტასადმი მიძღვნილი ირახისტ მზია ახდრინიკაშვილის მიერ (იხ. 'არმაღანი', 1977).

დღეად მნიშვნელოვანია ფადაური ხანის (III-VIII სს) მწერლობა, რომელიც წყნოვის განსაკუთრებული ინტერესის საგანი უნდა იყოს, რადგან "ქართლის ცხოვრების" სოგიერთი ადრეული ამბავი თავის პირველწყაროდ გულისხმობს მას ("ესევეთარი წერილ არს ცხოვრებასა სპარსთასა"). ქართულად თარგმნილია ირახისტ თუო სხუძის მიერ "არდაშირ პაპიკის ძის საქმეთა წიგნი" (გამომც. "მეცნიერება", 1975), ელინისტური რომაის ტიპის ნაწარმოები, რომელიც საფუძვლად დასდებია "მაჰ-ნამეს" სოგიერთ თავს; მანვე თარგმნა დღეად საინტერესო ძეგლი "არდა ვირაფას წიგნი" (იხ. "არმაღანი", 1977წ), სადაც აღწერილია წმიდა კაცის, ქურუმ ვირაფას, მოვსაურთა საიქითში, ჯოჯახეთის სატახჯველითა ხილუები, რაც დანტეს "ჯოჯახეთის" გვაგონებს. ირახელი პოეზიის ტომში "მხოველით ბიბლიოთიკის" სერით (1877) დაიბეჭდა "სარერის იადგარი", საგმირი პოემა (თარგმ. თუო სხუძისა და ვახუშტი კოტეტიშვილის მიერ), ამავე სერიის პირველ ტომში ("ძველი აღმოსავლეთის მწერლობა") გამოქვეყნდება ფადაური მწერლობის სხვა ნიმუშებიც.

სპარსული ღირთიქთან მესე უშუალოდ გადადის ევროპულ მწერლობაზე, კერძოდ, მის საწყისზე – ელინურ მწერლობაზე, მაგრამ ვიდრე მივეყბოდეთ ამ ხანს, გავბრუნდეთ მრავალი საუკუნით უკან და ვახსენოთ ძველი ეგვიპტური მწერლობა, თავის თავში ჩაკეტილი ფარაონული ცივილიზაციის წიადში ნახახული სიტყვიერი შემოქმედება. "პირამიდების კედლებზე წარწერილი იეროგლიფების მწვანე ფერი – წერს გამძახილი ეგვიპტოლოგი ბ. ტურაევი. რომელიც თავის მხრივ ამუორებს ვლ. სილოვიოვის მიერ ადრე გამოთქმულ აზრს, – უკვე გარეგნული მხრით მოწმობს, რომ ეს უძველესი ლიტერატურული ძეგლები ამავე დროს წარმოადგენს უძველეს სიტყვიერ პროტესტს სიკვდილის მიმართ. აქ უხედავთ სიკვდილთან და დაიწყებასთან გამართულ სიტყვის ბრძოლას. იმ მონუმენტური ბრძოლის მამუელად შექმნილს, რაც მანამდე უწარწერო და კედლებმოუხატავი, უსარმაზარი პირამიდების შენებაში ელინდებოდა".

მრავალფეროვანია ეგვიპტური მწერლობა: თუმცა აქ ვერ შეახვლებით, შუამდინარეთისგან განსხვავებით, ეპიურ პოეზიას, მაგრამ ეგვიპტურმა უნამ დღემდე შემოგვისნახა მითები, პიმნები, შეგახებახი, დოკუმენტური პროზის ნიმუშები, სატრფიალო და ტრაგიკული პოეზია. "მრავალი წლის წინათ, – წერს მესე ამ ბრიშურის სხვა ადგილას, – მე დიდის გულისყურით წავიკითხე ერთი ნაშრომი ეგვიპტურ რელიგიაზე, რომელიც შეიცავს აგრეთვე ნაწილს ეგვიპტური ტექსტებისას – კახინებს, პირამიდების წარწერებს, პიმნებსა და ლოცვებს, მაგრამ თუმცა ევლადიერმა ამან მოღიანობაში დღეად დამაინტერესა, მაინც მცირე რამ შემომჩნია მესხიერებაში; წიგნი თუმცა კარგი იყო და კუთიღსინდისიერად შედგენილი, მაგრამ კლახიკური არ იყო და ამიტომაც ავლია ხევს ბიბლიოთიკას ეგვიპტური მწერლობა "ამას წერს მესე, რომლის ქვეყანა ეგვიპტოლოგიის უმნიშვნელოვანესი ცენტრია, ხილო ხევს რა უნდა ვთქვათ, რა გვაქვს ქართულ ენაზე ეგვიპტური მწერლობის ნიმუშებიდან?"

ერთადერთი წიგნი “ძველგვიბტური ლირიკა”, რომელიც სამწიგნობროდ, ანდოლოგიური რუსული გამოცემის ხელსი აქვია (როგორც გაფორმების მხრივ ისე შინაარსობრივად). ქართული თარგმანი შეიძლება შესრულდებოდეს არა რუსული პოეტური თარგმანიდან, არამედ იმ პოეტებისგან, რომლებიც სარგებლობდნენ ახმატოვა და პოტაპოვა (ხოლო პოეტების მითითება არ იქნებოდა ძველი). ძველი ეგვიპტური ენისა და კულტურის მკვლევარი ამჟამად საქართველოში არ გვყავს, მაგრამ, იმედია, მომავალში მანც შეეცდები

“ხვენ მივაღქვით, – განაგრძობს ჰესე, – ევროპულ-აფრიკულურ რას. ანტიკური პოეზიის მდიდარი და დიდებული სამყაროდან ძველი საბერძნეთის სულიერი ატმოსფეროა და განწყობილებათა განსაცდელად პომპროსის ორივე პოემის გარდა უნდა გამოვარჩიოთ სამი დიდი ტრაგიკოსი – ესქილუ, სოფოკლე და ევრიპიდე, მათვე უნდა მივათვალოთ ლირიკოს პოეტთა ხანიშუშო ანთოლოგია”.

ელისური მწერლობა უძირო ხაუხუჯა, მის ცალკეულ ნიმუშთა ჩამოთვლა კი გაძნელებულია, მაგრამ ხემათხეხებელი მიხიშვილი კი – თხსულუ-ბანი, რომელთა სადარი მკირე რამ შექმნიდა ადამიანურ ენაზე, – უკრ კიდევ არ თარგმნიდა სრულად. მათ რიცხვს უნდა მივათვალოთ პომპროსული პომპროსი, რომელთა რამდენიმე ნიმუშს ქართველი მკითხველი “ხაუხუჯისა” (1, 1974) და “ცისკრის” (1, 1976) საშუალებით გაეცხი: აგრეთვე მესილეს “თელეონია” და “სამუშაოები და დღესი”, ელისიტური ხანის პროზა და პოეზია: ამ ხარეებს აღბათ ამოავსეებს დროთა ვითარებაში თბილისის უნივერსიტეტში დაარსებული “ბერძნულ-ლათინური ბიბლიოთეკა” – ხაიმედო და ადამურ-თოყანებელი წამოწეება, რომელიც გარს შესიიტებს სვენს ახალგაზრდა სპეციალისტებს.

შემდეგ ჰესე წეხისა გამოთქვამს, რომ ბერძნულ ენაზე ცაკე წიგნად არ გამოცემულია სიკრატეს შემოქმედებისა და ცხიურების ამხახველი ეველა წეარი, ბერძენ ავტორთა ნაწერებში რომაა გავანტული, მაგრამ რატომღაც არ ახეხებს ხანიშუშოდ პლატონის დიალოგებს, ამ უკახახველთა მხოლოდ ემნიშვნელი ნაწილი მოგუპოეება ქართულად, ნახევარი სიკრატეს წინ ითარგმნა პირველად ორი დიალოგი – “კრიტინი” და “სიკრატეს აბილოგია”, დღესდღეობით კი მათ მიემატა მხოლოდ “ხადიმი”, “ფელონი”, “მენონი”, “იონი” და “მკირე პიპია” – თუმცაღა მნიშვნელოვანი დიალოგებია და ბრწყინვალედაც თარგმნილი, მაგრამ ეს მხოლოდ მკირედი ნაწილია ამ დიდი ბერძენის შემოქმედებისა, ისიც უნდა ითქვას, რომ ხეხებელი დიალოგები ყოველად უხისტემოდ და უგემოვნოდ გამოიცა სხვადასხვა გამოცემლობებში, ეს მაშინ, როცა სოფიერთი მდარე ხარისხის ლიტერატურა სიკრატესი ქადაღდზე და დილის გულმოდგინებით იბეჯელია.

შემდეგ ჰესე ახეხებს არისტოფანეს, “რომლის კომედიები ღარსეულად უძლეს წინ ევროპული იუმორისტების გრძელ წეებან”, და შემდეგ პლუტარქეს, რომლის “პარადელურ ბიოგრაფიათა” – “სრულ კრებულს გვიბრდება ხემათხეხებელი ‘ბერძნულ-ლათინური ბიბლიოთეკა’”.

“ერთი მეტად მნიშვნელოვანი რამ გვაკლია დღეს, – წერს ჰესე, – გვაკლია წიგნი ბერძენთა დმერთებსა და გმირებსე: აუცილებელია გვიბრდეს ელისური მითების კრებული, რაკი სხვა უკეთესი არ მოგუპოეება, ეკმაყოფილდებით გუსტავ შეაბის წიგნით (Sagen des klassischen Altertums), რომელსაც თუმცა სიღრმე აკლია, მაგრამ მანც რიგითად მოგვითხრობს ბევრ წარმტაც მითს... ბოლო ხანს შეაბს ბეჯითი მიმდევარი გამოუჩნდა: ალბერტ შაეფერმა წამოიწყო ელისური მითების წიგნის შედგენა, რომლის პირველი ნაწილი უკვე გამოვიდა და დიდ იმედებს იძლევა”.

ხეხნში ამგვარი მიმდევარი არ გამოხიენია აღ, მიქაბერიძეს, რომლის “ელისურმა მითებმა”, თუმცა, შეაბის წიგნის არ იყოს, მახაც აკლია სიღრმე და მხოლოდ ემცროსი ახაკის ენაწვიდლოთავის იყო გამოხიული, მანც შეასრულა თავისი რილი დღესდღეობის უკეთესი (თუნდაც ენობრივი თვალსაზრისით) წიგნია ხეჯირთ: აუცილებელია დაიწეროს ქართულად (და არა ითარგმნოს

რომელიმე ცხოვრება წიგნიდან) ელიზური მთებია. წინასწარ შემუშავებული თვალსაზრისით და კომპოზიციურად შეკრული წიგნი, მაგალითად, იბგვანო, როგორცაა თ. ზელოსის „ანტიკური სამყარო“ (АНТИЧНЫЙ МИР).

ახეთი ხახიათის წიგნის არსებობა მთი უფრო აუცილებელია, რომ ხვეწს საშუალო სკოლებში არავითარი ყურადღება არ ეთმობა და უკიდურეს მძიმე მუშაობა დაევახილი ანტიკური შემკვიდრების სწავლება. ბერძნული მათემატიკის დადი და თავისუფალი ცოდნის გარეშე (რამაც მშვენიერად ახაქიდანვე უნდა იწყებოდეს) შეუძლებელია ძველი და ახ. წმინდა მწერლობათა და ხელოვნებათა სწორი გაგება. რადგან ეს შემკვიდრება მუდამ იყო და დღესაც რჩება მოამბოვებელ წყაროდ. აქ თ. ზელოსი უკეთ იტყვის სათქმელს: „საკაცობრივ ისტორიის ბრძოლაში გავლილმა ამ სახეებმა (ლაპარაკია მათესურ სახეებზე ხ.კ.) დაკარგეს ის პირობითობა და მიწიერება, რაც დახაწვისში მათი თვისება იყო. ახლა ისინი იდეის წმინდა განხორციელების წარმოდგენენ, მოახროვნი შექმნილსათვის დაუფასებელ საზრდოს და არა მხოლოდ მხოვს. ახალი დროის ქმნილებებს შესრდიდნი, ეს სახენი განაგრძობენ სიცოცხლეს, იდინა სხვა სახელებით. ბედურული თრეხტე შურისგების სახტიკი ვაღით დათრეხნული. დღესამომდე ცოცხლობს ხვეწს სცენაზე დანიული პრიტის, კამდეტის სახელებით; რამდენი ქველი ქელი დაბაღა ანტიკონემ, რამდენი პირქუმი იტეთ შეპერობილი დაცვი წარმოშვა მედეამ. ამას თავად მათი შემქმნელი პოეტებიც კი ვერ გრძნობენ: მათ პგონიით, საკუთარი სულის ხმას უხმენენ, მაგრამ ის კი არ უწყინან, რომ ხმა იგი კვლავ იგივე შრიადია ბერძნულ თქმულებათა მარადმწკანე მუხისა, პელაზგური ხვეწის ჭაღაში რომ ხარობდა...“

ბერძნულ მწერლობაზე არასაკმარისი წარმოდგენა გვექნება, თუ უყურადღებოდ დავტოვებთ ისტორიკოსთა და გეოგრაფოსთა – პეროდოტეს, ქსენოფონტეს, სტრაბონისა და სხვათა თხზულებებს. ბევრ მათგანს განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს იბერიისა და კიდესეთის ძველი ისტორიის შესწავლისათვის, და კიდევ იბეჭდება ხოლმე ცალ-ცალკე პახეები, ქართლის ცხოვრებას რომ უხება. იდინა ეს საკმარისი არაა, აუცილებელია მთელი თხზულების თარგმნა, რომ იბერიის ამბები წავიკითხოთ საერთო ისტორიულ კონტექსტში და არა მისგან მოწყვეტილად. ამავ დროს თარგმნის ხარისხიც სათანადო დონეზე უნდა იდგეს (რაც იშვიათია ხოლმე). რათა დაღად იკითხებოდეს, როგორც შემწენის ბერძენ ისტორიკოსთა სათელ თხრობას და მხოლოდ სამეცხიერო ნაშრომებში ციტირებისათვის არ იყოს გამოსადეგი.

ბიზანტიური ხახის ბერძნული მწერლობიდან ხვეწთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა უხდა აქინდეს ანა კომნენეს „აღუქხიადას“, რომლის უთარგმნელობა ხვეწი ისტორიოგრაფიის აშკარა ნაკლია (ეს საისტორიო თხზულება არც ძველად თარგმნილა. ხოლო რაც შეეხება ბიზანტიურ ფილოსოფიურ და რელიგიურ ლიტერატურას, არ დარსენილა არცერთი მნიშვნელოვანი ძეგლი, ქართულად რომ არ ეთვიდისეთს თარგმნილი ძველ დროში). ამავ ხახის ბერძნული საერთო მწერლობის ნიმუშად უხდა მოეიხსენიოთ ბიზანტიური ნაციონალური ხეჭმირი ეპოსი „დიკენის აკრიტახი“.

დათისური მწერლობის გამო აქვე აღნიშნავს:

“რომაელ მწერლებში უპირატესობას მე ყოველთვის ისტორიკოსებს ვანიჭებდი. მაგრამ მათც გემართებს პორაციუსის, ვირგილიუსისა და თვიდიუსის მიღება; მათ გვერდში ამოუყუენებდი ტაციტუსსა და სვეტონიუსს და დავუმატებდი პეტრონიუსის „ხატირიკონს“, მახვილგონივრულ საყოფაცხოვრებო რომანს ნერონის ხახისას და მასთან ერთად აპულეუსის „ოქროს ვირს“. ეს თრი თხზულება ანტიკურობის დაცემას ასახავს კვისრების ხანაში“.

აქ სამთოვლადით, რა თქმა უნდა, არ აღნიშნება მთელი დათისურენიანი მწერლობა, რომელსაც ამწენებს იხეთი სახელები, როგორცაა – პლაუტუსი,

ვევლასათვის ცნობილი ციკლონი, იულოუს კეისარი (უდიდესი მხედართმო-
ვარი და ამავე რანგის დიდოსტატი მწერალი). დახვეწილი პოეტები ტიბულუ-
სი და კატულუსი, ნაღვლიანი ფილოსოფოსი და დრამატურგი სენეკა და
კიდევ სხვანი. არცერთი მათგანის თხზულება ჯერ არ თარგმნილა ქართუ-
ლად. ბარდა აპულეუსის “ოქროს ვირისა” ანუ “მეტამორფოზებისა” (ვევლა ეს
მწერალი აღბათ თავის ადგილს კპოეებს ბერძნულ-ლათინურ ბიბლიოთეკა-
ში“).

“ხატორიკონისა” და “ოქროს ვირის” სხვების შემდეგ კვლავ მნიშვნელო-
ვან როლს დაიკავებს ხანის ამ საერო და რამდენადმე მხატვრული წესების
გვერდით ადგილს დაუთმობ მათგან უკიდურესად გახსხვავებულ ერთ დიდ
თხზულებას, ახვევ ლათინურად დაწერილს, მაგრამ სრულიად სხვა სამყაროში.
ადრეული ქრისტიანობის წიაღში შექმნილს, – ეს გახლავთ სეტარი ავგუსტ-
ინეს აღსარებაანი. თანავ ციკ ტემპერატურას რომაული ანტიკისას ენაცვლე-
ბა შუახავეულების სულიერი სამყარო, რომელსაც ხყენში ხვეულებრივ “ბნელს”
უწოდებდნენ. სრულიად უგულვებელყოფილი იყო ხყენი მამებისა და პაპების
მიერ; ამიტომაც ამ ხანის ლათინური მწერლობიდან ძალზე მცირე თარგ-
მანები და გამოცემები მოგვეპოვება. დანტეს ლვთანპროვ კომპილიაციი გა-
ნაგრძობს სიცოცხლეს შუახავეულების ძლევაში სული, თუმცა თავად
იტალიელთა და სწავლულთა ვიწრო წრის გარდა მცირედნი თუ კითხუ-
ლობენ ამ წიგნს. მაგრამ იგი კვლავ და კვლავ განუხრამელ გაუღებას ახს-
იყებს, ვითარცა ხყენი ვრის მუორე ათასწლეულის ერთ-ერთი უდიდესი თხზუ-
ლებათაგანი“.

ხედმეტი იქნება დანტეს მნიშვნელობაზე სიტყვის გაგრძელება, თღონ
უნდა ითქვას, რომ ხყენში, რუსთაველის სამშობლოში, სათანადო ყურადღება
არ ექცევა ამ დიდი იტალიელის შემოქმედების შესწავლასა და პროპაგანდის
საქმეს. თუმცა ქართულად თარგმნილია “ღვთაებრივი კომედია” და “ახალი
ცხოვრება”, მაგრამ აუცილებელია კიდევ სოცეტური რამ (მაგ “ნადიმი”) მის
“მცირე თხზულებათაგან” (ე.წ. Opera minora). დანტეს გვერდით უნდა ვახსუ-
ნათ წმ. ფრანსესკო ასისელის, რუსთაველის თანამედროვის (1182-1226) პიმუ-
ბი, რომელნიც იტალიური მწერლობის უძველეს ძეგლებად ითვლება (მათ
შორის პიმნი მძამხეს) და XIV საუკუნის დახაწვისში შექმნილი ამ წმინდა-
ნის “ცხოვრება”. განსაცვიფრებელი “ფიორეტი” (Fioretti) – უმბრიაში, მის
სამშობლო მიწაზე მართლაც ევაილებითი დაკრეფილი ლეგენდები.

რაც შეეხება სეტარ ავგუსტინეს, რომელსაც მესე ქრისტიანული მწერლო-
ბის დახაწვისში მიუჩენს ადგილს, მისი “აღსარებანი” აუცილებელი წიგნი
უნდა იყოს “ბიბლიოთეკისათვის”, ვითარცა უნიკალური დოკუმენტი ახალ
ცნობიერებაში ვადვიძებელი პირიყენის სასტიკი და გულახდილი თვითან-
აღიზისა, დმერთის ძიებისა და მისის პოეხებისა არა ხადმე გარესამყაროში,
არამედ თვით ადამიანის გულში.

დანტეს შემდეგ იტალიური მწერლობიდან მესე აუცილებელ წიგნებად
წამოთვლის ბოკაჩოს “დეკამერონს”, “ვეროპული თხრობითი ხელოვნების პირველ
დიდ შედეგს, ვევლა კულტურულ ენაზე რომ არის მრავალგზის თარგმნილი“
(მათ შორის ქართულადაც, დაკმენა ხვენ, და თუმცა დიდი ხნის წინათ არის
შესრულებული, მაგრამ მასინც დღემდე ინარჩუნებს ენობრივ აქტუალობას);
არიოსტოს “მძვინვარე რიდაინდს”, პეტრარკას სონეტებს, რომელნიც თუმცა
ჯერ არ თარგმნილა ქართულად, მაგრამ მათთან ერთად ვისურვებდით მის-
ხვევ მცირე აეტობიოგრაფიულ თხზულებას სახელწოდებით “მოამომავალ-
თადში”; მიქელანჯელოს პოეხიას, “მცირე, მაგრამ მოამბუჭდაუ წიგნს, განმარ-
ტობით და ამაყად რომ დგას თავისი დროის შუაგულში”. ბეხვენუტო ხელი-
ნის აეტობიოგრაფიას, “იტალიური რენესანსის განწვობილებათა და ცხოვრუ-
ბისეულ ვნებათა განაცხობად“.

შემდგომი დროის იტალიური მწერლობიდან მესე ამოარჩევს ორიოდე
კომედიას ვიდლიზისას და გაცის რომანტიულ ხელოვნულ პოეხებს, ხოლო მუ-
19ს-დან “დიდებულ დირიკონებს” დეოპარდისა და კარდუჩის. ამათგან
ხვენთვის განსაკუთრებული ყურადღების საგანი უნდა იყოს ბარათაშვილის
უფროსი თანამედროვე რომანტიკონი ჯაკომო დეოპარდი (1798-1837), როგორც

უწოდებენ, “მხოლოდ სვედის მეოხანი” ამ ორი ჭაბუკის პოეზიის ძირია ადამიანის სულიერი თბილობისა და საწუთროს ამოყობის მძაფრი განცდა; ამასვე დროს მათ ანათესავენთ პირად-ოჯახური და სამშობლოს ბედი. მაგრამ სვენი თანამემამულისაგან განსხვავებით დუოპარდიმ ბევრი რამის შექმნა მოასწრო და მისი აღსასრულიც არ ყოფილა ისეთი ტრაგიკული, როგორც ბარათაშვილისა. იტალიელი რომანტიკოსის მხოლოდ რამდენიმე / ლექსია დაბეჭდილი ქართულად.

ეროვნული

“უმშევნიერეს ქმნილებათა რიცხეს, რაც კი შუასაუკუნეებიდან გადმოგვეცა, – განაგრძობს ჰესე, – ეკუთვნის ფრანგული, ინგლისური და გერმანული ქრისტიანული საგმირო საგები, ხოლო პირველ რიგში არტურ მეფისეული მრგვალი მაგიდის თქმულებები”.

ყველა ეს საერთოევროპული თქმულება კულტების უძველეს წარსულშია ნაფეხვილი. მათ შორის მართლაც ყველაზე მნიშვნელოვანია მეფე არტურის ლეგენდა, რომელმაც დროთა უთარებაში თავისკენ მოიზიდა კიდევ უფრო წარმტაცი თქმულებები – წმინდა გრაალის თახისა და პარსიფალის თქმულება, ან ყველახათვის ცნობილი ტრისტან და იზოლდას ტრაგიკული სიყვარულის ამბავი. შუასაუკუნეების მწერალთა შორის, რომელნიც ამ თქმულებებს ამუშავებდნენ, უხდა მოვიხსენიოთ ფრანგი კრეტიენ დე ტრუას, გერმანელი მარტინ ფონ აუეს და ვოლფრამ ფონ ეშენბახის სახელები (მათ დროს იწერებოდა სვენიში “ამირანდარეჯანიანის” რომანი). მაგრამ ყველა თქმულებამ მოკვიანებით თავი მოიყარა ინგლისელი თომას მელორის თხზულებაში “არტურის სიკვდილი”. სწორედ ეს ითვლება კლასიკურ წიგნად და ამდენად ხასურველია მისი თარგმნა.

***

“ნიბელუნგებისა” და “გუდრუნის სიმღერის” ხსენების შემდეგ (რომელნიც წარმოადგენენ გერმანული მოღვმის ხალხების ძირეული მითების კრებულს), ჰესე გვთავაზობს პროვანსადური ტრუბადურისა და მათი გერმანული მიმღვერების პოეზიას, რომლის მოტივებს ტიპოლოგიურად ანათესავენ რუსთველური მიჯნურობის იდეალებთან.

“აქ ჩვენ მივადექით შუასაუკუნეების დასასრულს. ქრისტიანულ-ლათინური ლიტერატურისა და საგების დიდი წყაროს დაშრეტის შემდეგ ევროპაში წარმოიშვა რაღაც ახალი – ცალკეულმა ეროვნულმა ენებმა შეცვალეს ლათინური და მონა'ხვნურ-ანონიმური მწერლობა, დასაბამი მიეცა საერო და ინდივიდუალურ შემოქმედებას. ამ ხანის საფრანგეთში მარტოსულად და ველურად გამოჩნდა არანვეულებრივი პოეტი ფრანსუა ვიიონი, რომლის ბორგნეულ და შემაშფოთებულ პოეზიას ძნელად თუ მოეძებნებოდა ტოლი”.

(ამ უკანასკნელ ხანს გამოჩნდა ვიიონის “მცირე ახდერძის” დ. წერეთლიანისეული ბრწეიხვადე თარგმანი, რომლის ბადალი, ხემოთქმულისა არ იყოს, ძნელად თუ მოიძებნება მთარგმნელობით ლიტერატურაში. იმედი უნდა ვიქონიოთ, რომ ასევე წარმატებით შესრულდება “დიდი ახდერძის” თარგმანიც).

“რაც უფრო შორს შევალთ ფრანგული ლიტერატურის წიაღში, მით უფრო ბევრ აუცილებელ რასმე ვნახავთ იქ ჩვენთვის, თუნდაც ერთი ტომი მონტანის მსმობისა უნდა გაგვანდეს და მერე ბარბანტში და პანტაბრში რაბლესი, ფილისტერობის მოძულე და თუმორის მოციხარე ოსტატისა, შემდეგ მარტოსული დუთისმოძავისა და ასკეტი მონ'სროვნის პასკალის “ჟომრები”.

ესეისტიკის მამამთავრის მიშელ მონტენის (1533-1592) არც ერთი ნაწარმოები არ თარგმნიდა ქართულად (რუსულ ენაზე სამი მო'ხრდილი ტომია გამოქვეყნებული). რაც ჩვენი მთარგმნელობითი, და არა მხოლოდ მთარგმნელობითი ლიტერატურის, მნიშვნელოვან ხარვეზად უნდა ჩაითვალოს. რაც შეეხება ფრანსუა რაბლესა და ბლეზ პასკალს, ერთს დიდებულ მწერალს და მეორეს ღრმა და ტრაგიკულ მონ'სროვნეს, რომელთაც ჰესე შემთხვევით როდი

ისხეხიებს ერთმანეთის გვერდით, – ამ უკანასკნელ ხანს მათაც გამოუხდნენ ბრწყინვალე მთარგმნელები. “გარგანტუა და პახტაგრუელის“ გ. გოგიაშვილისუფალი თარგმანი იბეჭდება “მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის“ სერიით (ერთი ნაწილი გამოქვეყნდა “საუნჯეში“ 1977. №2); ბ. ბრეგვაძემ/თარგმნა პახკადის “ასრების“ რჩეული (იხ. “საუნჯე“, 1976 №№1-2) და მადე ცალკე წიგნადაც გამოვა კრცველი გამოკვლევისა და კომენტარებითურთ.

უმდიდრესი ფრანგული ლიტერატურიდან პესე ჩამოთვლის მესხეთა ერთი ყველაზე მნიშვნელოვანს. სადაც ცხადდება ნამდვილი ურთიერთობის თითოეული მწერლის რამდენიმე შედეგო თუ საკმარისია მის მიერ შემოთავაზებული პრივატიული ბიბლიოთეკისათვის, მოელს მთარგმნელობითს ლიტერატურას უფრო მეტი მოეთხოვება. სწორედ აქ ხანს ჩვენი ჩამორჩენილობა, არ მოგვეპოვება ქართულად არათუ ცალკე წიგნები დრამატურგების – კორხელის, რასინისა და მოლიერის თხზულებათა, არამედ მათი საერთო კრებულიც; კი (ამგვარი რამ დაგეგმილია “მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკაში“) არაფერს ვამბობ დაფინანსება (“ფაქ-არაკები“) და ფენელონის (“ტელმაქე“) შესახებ. რომელთა შემოქმედება დღეს შეიძლება არ აღძრავს რაიმე ინტერესს, ასევე ითქმის აღბათ ვოლტერის გასო, რომლის თხზულებათა უმრავლესობას აქტუალობა შეიძლება მხოლოდ დედანში შემორჩა, მაგრამ, როგორც პესე წერს, თრი ტომი მისი ბრწყინვალე პროზისა უნდა გვქონდეს, უბირველეს ყოვლისა, “კანდიდი“ და “ხადიგი“ (სხაეთა შორის სწორედ ეს თრი ნაწარმოებია თარგმნილი ქართულად და კიდევ რამდენიმე, მაგრამ ეს ცოტაა, თუ გავითვალისწინებთ, რომ ჩვენში ადრევე შემოაღწია თავის დროზე მოდურმა ვოლტერიანობამ).

შემდეგ პესე ერთად მოიხსენიებს ბოშარშეს “ფიგაროს“, ყველახათვის ცნობილს, თუმცა უფრო მოცარტის წყალობით ხახელოგანთქმულს და ჟან-ჟაკ რუსოს “აღსარებას“, რომელიც განმარტებით იღვა ფრანგული რაციონალიზმის ეპოქაში და შემდგომი პერიოდის ლიტერატურას ახალ იმპულსებს აძლევდა. აქვე უნდა ვახსენოთ მისი “ახალი ელოისა“ და მასთან ერთად ის ძველი ავტორი, მისი შორეული თანამემამულე, რომლის შთაგონებითაც დაწერა მან ეს თხზულება – პიერ აბელიარი, თეოლოგი და მიჯნურობის მოწაირე – მისი “ისტორია ჩემთა საღმობათა“, ეპისტოლეთა კრებული, სადაც გაცხადებულია ელოისასთან მისი ტრაგიკული სიტყვარულის ამბავი. ჩვენის მხრივ ეს წიგნი უნდა შევიტანოთ მსოფლიო ბიბლიოთეკაში, როგორც უბიკალური დოკუმენტი, შეასაუკუნებებში მისქმადულ პიროვნულ განწყობილებათა ამსახველი.

ქართველი მკითხველისათვის კარგად არის ცნობილი აბატ პრევოს “მანონ დესკო“, მაგრამ უცნობია დესკოს “კიდ ბლაზი“, ავანტურული რომანი. ამათ აწევილებს პესე და განაგრძობს:

“შემდეგ მოდის ფრანგული რომანტიზმი და მისი შემკვიდრე დიდ რომანისტთა მთელი წყება: ასობით წიგნის სათაური შეიძლება დაასახელოს კაცმა! მაგრამ ვიკმართ მათ შორის ჭეშმარიტად განუმეორებელი და შეუცვლელი“.

მოდეს, ვითიება და მიურეეს (Murger) გარდა, XIX საუკუნის ყველა დიდი რომანისტი თავისი შედეგებით არის წარმოდგენილი ქართულად. სწორედ იმ თხზულებებით, რომელთაც პესე განუმეორებლად თვლის ესაა – სტენდალის “პარმის სავახე“, ბალზაკის “მამა გორიო“, “მაგრენის ტყავი“ და “ოცდაათი წლის ქალი“ (ეს უკანასკნელი ჯერ არ თარგმნილია), მერიმეს ჩოველები, ფლობერის “მადამ ბოვარი“ და “გრძნობათა აღზრდა“, ზოლას “ხაფანგი“ და “აბატ მიურეს შეცოდება“, მოპასანის რამდენიმე, “თუნდაც ავადმყოფური, მაგრამ მშვენიერი ჩოველა“.

თითოეული ამათგანის შემოქმედება ორიგინალის რამდენიმე ათეულ ტომს რომ მოიცავს, ქართულ ენაზე მხოლოდ თითო-ორიღა ტომით არის წარმოდგენილი, ასე რომ ქართველ მკითხველს არსევანის მხიბვალური შესაძლებლობა აქვს (მაგალითისათვის, ბალზაკის ერთადერთი ტომი, ახლახან

რომ გამოსცა “მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკამ”. იტყვის თითქმის ყველაფერს, რაც კი ოდესმე თარგმნილა ქართულად მაშინ, როცა ამ მწერლის თხზულებები რუსულ ენაზე 24 ტომად არის გამოცემული. იგივე თქმის სხვა მწერლების მიმართაც).

ჰესე აღარ ეხება ახალი დროის, ანუ XX საუკუნის ფრანგულ მწერლობას თორემ, როგორც ამბობს, “ბევრი დირხეული ნაწარმოების დასახელება მიუხედავად, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ, — განაგრძობს იგი, — პირლ ვერლენის ლექსები, ეს უცინცხადესი და უნატიფესი ლექსები ფრანგულ “პრესიაში”. ვერლენი, ფრანგული პოეზია და საზოგადოდ პოეზია, მთრუნველესი უნატიფესი, შემოქმედების ისეთი სფეროა, სადაც იშვიათად თუ მოიპოვებს კანონის უფლებას ერთი ხელიდან გამომავალი თარგმანი. ამ ასპარეზზე ბევრმა ოსტატმა უნდა სცადოს ბედი, რათა ერთხელან შეუმჩნეველი ან გამოუხატველი ნიუანსი მეორემ გამოაჩინოს ქართული ლექსის დახვეწილობის დღევანდელი დონე ამის საშუალებას იძლევა, მაგრამ აუცილებელი პირობაა წარმატებისათვის პოეტთან სულიერი სიახლოვე (როგორსაც გრძნობდა გალაკტიონი — “ხშირად ვიგონებ ვერლენს, როგორც დაღუპულ მაძას” — და ამიტომაც მას ეკუთვნის, ჩემის ფიქრით, ამ პოეტის საუკეთესო თარგმანები, თუმცა, როგორც აღნიშნავენ, არა დედნიდან შესრულებული, თორმეტი მათგანი დაბეჭდილია გალაკტიონის თხზულებათა აკადემიური გამოცემის მე-7 ტომში).

ინგლისური მწერლობის სათავეში ჰესე ჩოსერს აყენებს (თუმცა შეგვიძლია მასზე აღრუ მოგვეხსენებინა ანგლოსაქსური ხაგშირო “ბეოვულფი”), “პირველ ნამდვილ ინგლისელ პოეტს, რომელიც წილობრივ ბოლანოსგან იყო დავალებული, მაგრამ ახლებური ტონი მიანიჭა სათქმელს. ჩოსერის “კენტურბერიული მოთხრობების” საუცხოო თარგმანი (გ. ჩიშნიანიძე) დაბეჭდა აღმანახსმა “ხომლმა”, შემდეგ “საუხჯემ” და ცალკე წიგნადაც გამოაქვეყნა “მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკამ” 1977 წელს.

უშუალოდ ჩოსერის შემდეგ ჰესე ახსენებს შექსპირს, რომლის მიმართ ერთადერთ გამოხატვისს უშვებს და მისი თხზულებათა სრული კრებული შეაქვს “ბიბლიოთეკაში”. თუმცა ხეყნ არც თუ უხაფუძვლო პრეტენზიები გვაქვს შექსპირის თარგმანისა (მანიაბელმა ურყევ ნიადაგზე დააყენა ეს საქმე) და შესწავლის სფეროში (დროდადრო გამოდის მეტად სასარგებლო კრებული “ქართული შექსპირიანა”), მაგრამ ხეყნ ბიბლიოთეკას ჯერჯერობით აკლია სრული შექსპირი (თითქმის ნახევარი მისი შემოქმედებისა უთარგმნელია), თუმცა ზოგიერთი მისი თხზულების რამდენიმე განსხვავებული თარგმანი არსებობს (სახელდობრ, “მეფე ღირისა” და სონეტებისა).

“დიდის მოწიწებით დაპარაკობდნენ ჩვენი მასწავლებლები, — განაგრძობს ჰესე, — მიღტონის დაპარბულ სამოთხეზე, მაგრამ თუ წაუკითხავს ოდესმე ვინმე ჩვენგანს იგი? არა, გაუმართლებელია აღბათ ჩვენი უგულისყურობა მის მიმართ”.

ქართველ მკითხველს ვერ დავწამებთ უგულისყურობას: ეს გრანდიოზული ეპოსი ორჯერ გამოვიდა ქართულად (ვ. ჭყელიძე) და ერთხელაც არ “ნაწოდლიდა”.

“ნესტერფილდის წერილები ვაჟიშვილისადმი თუმცა ვერ არის კეთილხეობრივი წიგნი, მაგრამ მაინც უნდა მივიღოთ იგი. “ბულომ-მრის ავტორის, გენიალური ირლანდიელი მწერლის, სვიფტის თხზულებათაგან ყველაფერი უნდა ავიღოთ, რასაც კი ვიშოვით. მისი დიდი გული, მისი მწარე, გამონატანჯი იუმორი, მისი ყველასაგან გამორჩეული გენიალობა უხვად ანაზღაურებს ავტორის ახირებული ბუნების ყველა კაპრიზს”.

ქართველი მკითხველი ჯერჯერობით იშოვის მხოლოდ გახიქმულ “ბულომ-მრის მოზნაპრობას”, ბავშვობის ახაკიდანვე ყველასათვის საყვარელ წიგნს. არანაკლებ მნიშვნელოვანია “ხლაპარი კასრზე” (რომლის გამოცემა “გულიეროვრთან” ერთად დაგეგმილია “მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკაში”).

“დანიელ დეფოს მრავალ თხზულებათა შორის ჩვენთან მნიშვნელოვანია **რობინზონ კრუსო** და აგრეთვე — **მოლ ფლანდერის**

ისტორია, რომელიც სათავეში უდგას ინგლისური კლასიკური რომანების დიდებულ წყებას“.

დახველ დეუო წყენში საბავშვო მწერლად არის უპირატესად ცნობილი (“რობისონ კრუზის“ ხახიათის გამოს), მაგრამ სრულად სხვაა “მოდ/ულოანდერსი“.

შემდეგ მესე ასხენებს ფილდინგის “ტიმ ჯონსს“ (შეტახილია ორ წიგნად “მხოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის“ პროსპექტში) და ხმელეთის “პერეგრინ პიკლის თავგადასავლადს“, შემდეგ სტერნის ორ წიგნად “სტრისტრამ შენდის“ (აგრეთვე შეტახილია “ბიბლიოთეკაში“) და სენტიმენტალურ მოგზაურობას“, ნამდვილ ინგლისური ყაიფის რომანებს, სადაც სენტიმენტალურობა შესავეებულია დახვეწილ თქმართას.

“რომანტიკული ბარდის, ოსაინის (იგივე მაკვერსონი) სიმღერებიდან, – განავრძობს მესე, – საკმარისია ის, რაც გოეთეს “ვეროერში“ გვხვდება (მაგრამ ქართული მკითხველისათვის ეს საკმარისი არ უნდა იყოს). არ უნდა დავივიწყოთ შედისა და კიტხის ლექსები, ღირიკის უმშვენიერესი შედევრები, რაც კი იდებზე შექმნილა“. მაგრამ მესე ითქვებს ვიდხეორთისა და კოლრიჯის ღრმა მედიტაციურ პოეზიას (რომლის თითო-ორიღა ნიმუში თუ დაბეჭდილა ქართულად); კოლრიჯის შემოქმედებიდან განსაკუთრებით უნდა გამოვარხიოთ კლასიკური პოემა “ძველი მეზღვაური“ (The Ancient Mariner) და “ლიტერატურული ბიოგრაფია“ (Biographia Literaria), რომელსაც მეტერლინკი ერთგან პლასტინისა და დიონისე არეოპაგელის თხზულებათა გვერდით ასხენებს, როგორც ერთ-ერთ ღრმა და ძხელად გასაგებ წიგნს.

“ბაირონის შემოქმედებიდან, თუმცა მე ვეთაყვანები ამ რომანტიკულ ზეკაცს, უნდა ვიკმაროთ ერთი რომელიმე დიდი პოემა, უმჯობესი იქნება თუ ავიღებთ ჩაილდ-კაროლდს“.

(ქართულად სწორედ ეს პოემა არ არის თარგმნილი სრულად, თუმცა იგი შეტახილია “მხოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის“ პროსპექტში). ვალტერ სკოტის რომანებიდან მესე გამოარხევს “აივენისს“. სწორედ იმ რომანს, რომლისთაც ცნობილია წყენში ეს ავტორი (“მხოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკაში“ შეტახილია რომ რთი) შემდეგ მესე ასხენებს “ბედკრული“ დეკენსის “ინგლისელი იპოუმის მწვეულის აღსარებას“, ავტობიოგრაფიულ წიგნს, რომლისთაც თავის დროზე დაინტერესებული იყო დობტოვესკი.

“არ უნდა გამოვტოვოთ მაკოლეს მსმსსი, ხოლო კარლაიდის ნაწერებიდან უნდა ავიღოთ მმირმბის გარდა კიდევ სარტორ რმსარტმს, როგორც ინგლისური მახვილხიტყაობის ნიმუში“.

(ეს ავტორები სრულიად უცნობხი არიან ქართულ მწერლობაში).

“შემდეგ მოდიან რომანის დიდი ვარსკვლავები: თეკერი “ამაოების ბაზრობითა“ და “ხნობების წიბნით“ და დიკენსი, თუმცა გულჩვილობისაკენ მიდრეკილი, მაგრამ ბრწყინვალე მთხრობელი, გულკეთილი და სახეიმო განწყობილების მწერალი, რომლის თხზულებებიდან “პიკვიკის კლუბი“ და “კოკერფილი“ მაინც უნდა გვქონდეს, მის მიმდევართაგან განსაკუთრებულ მნიშვნელთყნად მენვენება მერედითი, სახელდობრ, მისი “მბრისტი“ და აგრეთვე “რინარდ შმპერლი“.

აქაც იგივე უნდა გავიმეოროთ, რაც ფრანგი რომანისტების გამო ვთქვით ხემით: ქართულ მკითხველს არხევანის მინიმალური შესამდებლობა აქვს დიკენსის უმდიდრესი შემოქმედებიდან (რუსულად გამოცემულია 30 ტომი) მხოლოდ სამოდე რომანია თარგმნილი, თეკერი (რუსულად გამოდის თითხმეტომეული) ერთადერთი რომანით არის წარმოდგენილი.

ინგლისურ მწერლობას მესე ასრულებს, მისი ფიქრით, უთარგმნალი ხეობორხით და წყენში კარგად ცნობილი ოსკარ უაილდით (“ღირიან გრეის პორტრეტი“ და სოგიერთი ესე). ხოლო ამერიკული ლიტერატურიდან გამოარხევს ედგარ პოს (რომლის არათუ ლექსთა, არამედ ჩოველების მცირე კრებულიც არ მოგვეპოვება) და უოტ უიტმენს, “ვაკაცურ და მღელვარე

პოეტს“. ხვეწის მხრივ უნდა დავეუქმებოდეთ რაღაც უაღრესად ემპირიონის ესეების წიგნი და პეჩრი თორის “უიღდენი ანუ ცხოვრება ტყეში“.

ესპანურ ლიტერატურას მესე სერვანტესით იწყებს, რომლის თხზულებათა ოთხი ტომია გამოცემული ქართულად, მაგრამ აღბათ, დასაბამიდან უნდა დავიწყეთ, – ვკულისხმობ “ხიმღერას ჩემს ხიდზე“, ესპანურ ხაჯიონალურ ეპოსს რეკონკისტის გმირზე. ეს მით უფრო აუცილებელია, რომ ამ ეპოსში იგივე სული ტრიალებს, რაც არაბობის ხანის საქართველოში უნდა ვიგულოვით, თუმცა მსგავსი ძველი ხვეწ არ მოგვეპოვება მოუხედავად განუთრებული რეკონკისტისა და ისლამის მიმართ მედგარი წინააღმდეგობისა. ესპანურ კულტურაზე ძლიერი დადი დაახნია არაბობამ, რამაც სხვა მიზეზებთან ერთად გახაპირობა აღბათ ამ უეროპული ქვეყნის თავისებური სახე. ამავ დროს იბერიის ნახევარკუნძულზე შეიქმნა ე.წ. არაბულ-ესპანური (ანდალუსური) პოეზია, რომელმაც დიდი გავლენა მოახდინა ტრუბადურების პოეზიაზე და იგი სწორედ აქ უნდა მოვიხსენიოთ, როგორც ნიმუში ნამყენი ნერვისა, ბრწყინვალედ რომ გაიხარა ესპანეთის მიწაზე. აქ დავასახელებ მის უდიდეს წარმომადგენელს ანდალუსიელ იბნ-საიდუნს და მოახურობის თეორეტიკოსს იბნ-ხა'სმს, სახელდობრ მის ცნობილ წიგნს “მტრედის ყელსაბამი“.

“განთქმულ ესპანურ ავანტურისტულ რომანთაგან, გულადი ეილ ბლაზის წინაპრად რომ ითვლებიან, ერთი რომელიმე მაინც უნდა გვექონდეს, ძნელია არჩევანი, მაგრამ მე ჩემდა თავად ავირჩევდი კვედო-ი-ვილიეგასის **თმალთმამც პაპლო სემოვიას**. ესპანელი დრამატურგებიდან, დიდებულ და კეთილშობილ წყებას რომ ქმნიან, ერთადერთი აუცილებელი კალდერონი უნდა იყოს; ბაროკოს ხანის უდიდესი პოეტი, ნახევრად საერთ-პომპეზური და ნახევრად სულიერ-დამრიგებლური სცენების ჯადოქარი“.

ხვეწ უნდა დავეუქმებოდეთ არანაკლებ მნიშვნელოვანი ღოპე დე ვეგა და მისი მეგობარი და მოწაფე ტირსო დე მოლინა (“მხოვლით ლიტერატურის ბიბლიოთეკაში” დაგეგმილია ესპანური დრამა, სადაც, აღბათ, წარმოდგენილი იქნება ამ სამი დრამატურგის შემთქმედება) მაგრამ ეს ხომ ძალზე მცირე, თუმცა მნიშვნელოვანი, ნაწილია ესპანური მწერლობისა, რომელიც ხვეწში არახაკმარისად არის ცნობილი. მესე ამ ბროშურაში განხრახ არ ეხება XX საუკუნის მწერლობას, მაგრამ ხვეწ მაინც უნდა ვახსენოთ მეტად ორიგინალური მწერალი და მოახროვნე მოველ დე უნამუხი, წარმოშობით ბასკი, და ბლასკო იბანიეხი, რომლის თხზულებანი 16 ტომად გამოვიდა რევოლუციამდელ რუსეთში.

რაც შეეხება პორტუგალიას, ქართული მთარგმნელობითი ლიტერატურისათვის იგი ნამდვილი ტერრა იხკოგიტაა. აქ უნდა დავასახელოთ ეროვნული ეპოსი რენესანსის ხანისა, კამოენსის ცნობილი “ლუსიადა“.

– აღბათ იმის გამო, რომ ერთ დროს ხიდერლანდების მხარე ესპანეთს ეჭირა, მესე ქვეყნების ლიტერატურაზე გადადის უშუალოდ და პირველ რიგში ასახელებს მარლ დე კოსტერის “ულენშპიგელს“, დონ კიხოტის გვიანდელ ძმას ფლანდრიელთა ეროვნულ ეპოსს (რომელიც ქართულად უკვე თარგმნილია სრულიად და ბრწყინვალედ) და მულტატრედის მთავარ წიგნს “მაქს პაველიარს“, თუმცა ქართულად ეს მთავარი წიგნიც არ არის თარგმნილი, მაგრამ ამ მწერალზე სრული წარმოდგენის შესაქმნელად უნდა დავეუქმებოდეთ არარსებული საინტერესო ავტობიოგრაფიული რომანი “ვალტერ პეტერსენის თავგადასავალი“.

აქვე უნდა მოვიხსენიოთ დიდი ფლანდრიელი, თუმცა ფრანგ მწერლად ცნობილი მირის მეტერლინიკი, რომლის თხზულებათა უთარგმნელობა ყოველად გაუქმართლებელია. რამდენადაც ვიცი, მისი დრამებიდან მხოლოდ “ღურჯი ფრინველია“ თარგმნილია, მაგრამ არც ერთ მხატვრულ შედეგს არ ჩამოუვარდება მისი საოცარი წიგნი, პროფესიული ცოდნით დაწერილი “ფუტკრების ცხოვრება“, სადაც ნაღვლიანი პარადულებია გატარებული კაცობრიულ საზოგადოებასთან, და ბრწყინვალე ესეების კრებული “თვინიერთა საუნჯე“ (Le trésor des humbles).

კვლავ აღბათ იმის გამო, რომ ნიდერლანდებთან, ასევე ესპანეთთან განსაკუთრებით იყო დაკავშირებული ამ ხალხის ბედი. მესხე შუასაუკუნეების ებრაელ პოეტებზე გადადის, რომელთა უმრავლესობა სწორედ ესპანეთში მოღვაწეობდა.

“ებრაელებმა, ამ ფართოდ გაფანტულმა ხალხმა, მრავალ ადგილას და მსოფლიოს მრავალ ენაზე დატოვა თავისი მხატვრული ნაღვაწი, რომელთაგან ზოგიერთი მაინც არ უნდა იქნეს დაგვიწყნებული. მათ რიცხვს უნდა მივაკუთვნოთ ესპანელი პოეტის, ისრაელის, მალევის ლექსები და პიმნები. ხასიდისტ ებრაელთა მშვენიერ ლექსებს ვიპოვით მარტინ ბუბერისეულ კლასიკურ თარგმანებში “ბაალშემ და დიდი მაგვიდა” (Maggidah).

ამ უკანასკნელზე ვერაფერს ვიტყვით, მაგრამ იკუთვითაა პაღლევითან ერთად მოვისხეხებით სხეებსაც, აგრეთვე ესპანელთ – იბნ გაბიროლს, როგორც მას უწოდებენ: “ებრაელთა პოეზიის მეფეს”. პოეტსა და ნეოპლატონიკოს ფილოსოფოსს: მოჰყ იბნ-ეზრახ, რომელსაც თითქოს რუსთაველი ასხეებს ცხობილ ხტროფში (“ბრძენი ესროს”) და იტალიელ იმანუელ რომაელს (პა-რომი), რომელსაც ებრაელ პოეზიაში სონეტი შემოუღია და დანტეს მაგალითით (ფიქრობენ, თითქოს კიდევ მეგობრობდა მასთან) შეუთხზავს წარმოსახვითი მოგზაურობა საიქიოში, მაგრამ დანტესაგან განსხვავებით სამოთხე ყველა ხალხის ღირსეული ადამიანებით დაუსახლებია. არაბების მსგავსად ებრაელებმაც კპოვეს ესპანეთში მეორე სამშობლო. ბიბლიიდან ამოზრდილმა მათმა პოეზიამ შესანიშნავად იხარა ახელ მერიდიანზე და ახლებურად აქედრდა. თხივე შემონამოთვლილი პოეტის ლექსთა ნიმუშების თაყისუფალ თარგმანებს (ჯ. აფიაშვილი) უკვე გაეცნო ქართველი მკითხველი და, იმედია ცალკე წიგნადაც დაიბეჭდება.

“ნორდული სამყაროდან უნდა ავიდოთ უზროსი ელა, ძმები გრიმების მიერ ნათარგმნი და ერთ-ერთი ისლანდიური საგათაგანი, თუნდაც ებილის საბა; ახალი სკანდინავიური ლიტერატურიდან შევარჩევთ ანდერსენის ზღაპრებს და იაკ იბსენის მოთრობებს, იბსენის მოთვარ დრამებს და სტრინდბერგის რამდენიმე ტომს, თუმცა, შესაძლოა, ამ თრმა უკანასკნელმა ვერ შეინარჩუნოს მომავალში ის მნიშვნელობა, ადრე რომ პქონდათ”.

მესხეს ეს განცხადება, იბსენის მიმართ მაინც, არ უნდა მივიჩნიოთ მართებულად. იბსენი თავის დრამებში ადამიანის სულის იმგვარ ხიდრმეებსა და კავშირებს ამხედს, რომელთა აქტუალობა შეუძლებელია თდესმე გაუქმდეს. თუ არ ვიფიქრეთ, რომ მომავალში ადამიანის შიდა ბუნებას რაიმე რადიკალური ცვლილება მოეღის. ამავე დროს, ძნელია ითქვას, რომელია მოთვარი მის დრამათაგან, უნდა გქონდეს სრული იბსენი, “ბრანდიდან” დრამატულ ეპილოგამდე “რიცა ჩვენ, მკვდრები, ვავიდვიდებთ”.

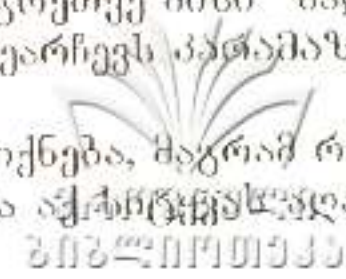
მესემ აქ წარმოგვიდგინა თხივე სკანდინავიური ქვეყანა – ისლანდია, დანია, ნორვეგია და შვედეთი, რომელთაც საერთო წარსული აქვთ და ამიტომაც მათი სიტყვიერი შემოქმედების ფესვიც ერთია. შვედური ლიტერატურიდან უნდა დაგუებატოთ ისაია ტეგხერის “ფრიტიოფის საგა”, თუმცა ისლანდიური საგების საფუძველზე შექმნილი, მაგრამ აწ უკვე შვედური ეროვნული სულით გამსჭვალული, შემდეგ უნდა მოვისხეხიოთ სკანდინავიური რომანის ვარსკვლავები – შვედი ქალი მწერალი სელმა ლაგერლეფსი, ნორვეგიელი კნუდ ჰამსუნი და დანიელი პენრიკ პონტოპიდანი (სამივე ნობელის პრემიის ლაურეატი).

– ამის შემდეგ მესხე რუსულ მწერლობაზე გადადის რაკი, მისი თქმით, პუშკინი “რუსული ენის დიდი კლასიკოსი, უთარგმნად პოეტთა რიცხვს ეკუთნის”. იგი გოგოლით იწყებს (“შვედარი სულები” და მცირე მოთხრობები), მას მოჰყვება ტურგენევი (“მამები და შვილები”), გონჩაროვი (“ობლომოვი”), ტოლსტოის შემოქმედებიდან, რომლის დიდი ხელსეხება სოგჯერ მისი

ქადაგებებისა და რეფორმისტულ ძიებათა პრობლემატიკით იზრდილება ხოლმე, აუცილებელია ჩვენთვის "ომი და მშვიდობა" (ალბათ საუკეთესო რუსული რომანი) და "ანა კარენინა". არ უნდა დავივიწყოთ აგრეთვე მისი "ხალხური მოთხოვნები". დოსტოევსკის თხზულებებიდან ჰესე შეარჩევს კარამაზოვებს, რასკოლნიკოვს და ილიოტს.

ჩვენთვის რუსი ავტორების სია უფრო ვრცელი იქნება, მაგრამ რუსული ლიტერატურა საგანგებო მიმოხილვას მოითხოვს და ამიტომ ვაშკინძისგან გავაგრძელებთ.

შემდეგ ჰესე განაგრძობს:
"ჩვენ უკვე გადავავედეთ თვალი ბევრი ხალხის მწერლობას, მოყოლებულს ჩინეთიდან ვიდრე რუსეთამდე, ადრეული შუასაუკუნეებიდან ვიდრე თანადროულობამდე და ბევრი მნიშვნელოვანი რამ ვპოვეთ, მაგრამ ჯერ არ გვიხსენებია საკუთრივ ჩვენი უდიდესი განძი, ჩვენი მშობლიური გერმანული მწერლობა. მხოლოდ ნიბელურნგებსა და გვიანი შუასაუკუნეების თხზულებებს შევხეთ გაკვრივით, ახლა კი ჩვენი სურვილია, სიყვარულით მივუბრუნდეთ ამ სამყაროს, ჩვენს გერმანულ ლიტერატურას, დიახ. 1500 წლიდან დაწყებულს და ის გამოვარჩიოთ მისგან, რაც ყველაზე ძვირფასია ჩვენთვის და ღვიძლად მიგვჩანია".

ჰესე მარტინ ლუთერთი იწყებს თავისი მშობლიური ლიტერატურის მიმოხილვას და პირველ რიგში ამ დიდი რელიგიური მოღვაწის მოავარ შრომას, ბერძანულ ბიბლიას ახსენებს, სწორედ გერმანულს, რადგან გერმანიაში, ისევე როგორც ბევრ სხვა ქვეყანაში, მათ შორის ჩვენშიც, ამ წიგნმა დახაბამი დაუდო სამწერლო ენას, იმპულსი მისცა ორიგინალურ მწერლობას და მშობლიურ წიგნად იქცა. აქ უნდა ითქვას, რომ მიუხედავად ლუთერისეული ბიბლიის ენობრივი ძალმოსილებისა და მისი ფუნდამენტური მნიშვნელობისა წარსულში, გერმანელებმა საჭიროდ ჩათვალეს ხელახლა ეთარგმნათ ბიბლია, ამჯერად არა ბერძნულ-ლათინურიდან, არამედ უშუალოდ დედნიდან. ამის თაობაზე ბროშურის სხვა ადგილას ჰესე ამგვარ რასმე წერს: "ნამდვილად კლასიკურ თარგმანთა რიცხვი არც ისე დიდია; ამ რიცხვს ეკუთვნის ისეთი შრომები, როგორიცაა მარტინ ლუთერის გერმანული ბიბლია ან შლეგელისა და ტიკსეულის გერმანული შექსპირი; ამ დიდოსტატური თარგმანების წყალობით ჩვენმა ერმა შეითვისა უცხო ენის ღირებულებანი დიდი ხნის განძავლობაში, მაგრამ არა მარადიულად! ეს "დიდ ხანი". ერთხელაც იქნება, ხომ დასრულდება და, მაგალითისთვის, ლუთერის ბიბლია უმეტესწილად გაუგებარი გახდება ჩვენთვის, თუ რომ კვლავ და კვლავ არ გადახადოს და ენობრივად და დროს არ მიესადაგა. უკანასკნელ დროს გამოჩნდა სრულიად ახალი ბიბლია, მარტინ ბუბერის ხელმძღვანელობით ნათარგმნი, მაგრამ მათში ჩვენ უკვე ვეღარ ვცნობილობთ ჩვენი ბავშვობისდროინდელ წიგნს, იმდენად შეცვლილია მისი სახე. ლუთერისეული ბიბლიის გერმანული უშუალოდ ებჯინება ხიძველის იმ საზღვარს, სადამდისაც შეუძლო მიედწია ჩვენს ენას. გერმანული ენა 1500 წლის ხანისა, დღევანდელი გერმანულის მიმართ უცხო შეიქმნა".

ამ მხრივ გერმანული ენა გამოჩაკლისი არაა; ასევე დროდადრო ხადისდებოდა მე-16-ში ნათარგმნი შვედური ბიბლიის ტექსტი, ხოლო ინგლისურ ენაზე დღესდღეობით ორი ახალი, ერთმანეთისგან სრულიად განსხვავებული თარგმანი არსებობს. გამოჩაკლისი არც ქართული ენა უნდა იყოს, რომლის ხიძველის მოჯნა კიდევ უფრო შორს დაუკუნეებში ძეგს. ამიტომ აუცილებელია ბიბლიის წიგნების ხელახლა თარგმნა ქართულად, ამჯერად არა ბერძნულიდან, როგორც ჩვენი ძველები იქცეოდნენ, არამედ უშუალოდ ებრაულიდან, ბიბლიოლოგიისა და ებრაისტიკის უახლეს მიღწევათა გათვალისწინებით (ბიბლიის რამდენიმე წიგნის ახალი რუსული თარგმანი დაიბეჭდა ორასტომიანი "მსოფლიო ლიტერატურის ბიბლიოთეკის" პირველ ტომში "ძველი აღმოსავლეთის პოეზია და პროზა", სახელდობრ - წარღვხის ეპიხოდი, რუთის წიგნი, იობის წიგნი, ქებათა ქება, ეკლესიასტე).

ლუთერის მრავალრიცხოვან ორიგინალურ თხზულებათაგან პესეს “ბიბლიოთეკასათვის” ხასურველად მიანიჭა ხახილი პროკლამაციები (Flugschriften) და ხატრამუხი ქადაგებანი (Tischreden). სადაც გაცხადებულია რეფორმაციის სული და გერმანელი კაცობათვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ არც სხვა ერთი მკითხველსათვის უნდა იყოს ინტერესში დატოვებული.

“კონტრეფორმაციის ხანაში, – განაგრძობს პესე, უჩიბრუხელაქში გამოხნდა დირსშესანიშნაი კაცი და პოეტი, რომელმაც “ქიბრუხელაქში ბიდან მხოლოდ ლექსების ერთი მომცრო წიგნით დაკმაყოფილდებით, მაგრამ იგი ეკუთვნის გერმანული რელიგიური პოეზიის გაფურჩქუნის ხანას, – ეს არის ანგელუს სილესიუსის (Silesius) ძირუბიშული მოგზაური”.

მე-17 ს. ამ პოეტის ერთი ლექსი, რომლის მოტივი რიდეკეს შემოქმედებაში გასიძის, ორმოცდაათი წლის წინათ დაიბეჭდა ჟურნალ “კაკასიონში” (1924, №3-4, კ. გამსახურდიას თარგმანი) უკახასქელ ხანებში აქ განსვენებული ოთარ ჯინორია წარმატებით თარგმნიდა ანგელუს სილესიუსს, მცირე ნაწილი გამოქვეყნდა კიდეც (იხ. თბილისის უნივერსიტეტის შრომები, 177, ლიტერატურათმცოდნეობა, 1976).

რაკი გერმანულ მიხტიკამდე მივედით, მისი დასაბამისკენ გავბრუნდეთ უკან და ვხახოთ, რას წერს პესე ამის თაობაზე: “შუახიუკუნებში ხემა სულიერი მოგზაურობისას რამდენიმე წიგნი ეპოვე, რომელნიც ვერ შევიდნენ ხევის იდეალურ ბიბლიოთეკაში, თუმცა ძალზე ძვირფასად კი მიმაჩნია ისინი, მაგრამ იმგვარნიც ვპოვე, რომელთა ხარიცხეა ხევის ხიაში დირხად მიმაჩნია; ესენია “ტაულერის ქადაგებანი”, “ხეხის ცხოვრება და ეკატრის ქადაგებანი” სამივენი მე-14 ს-ს ეკუთვნიან და აგრეთვე დიდი რიდი შეუსრულებული გერმანული ასრულებიხა და ენის ფორმირებაში.

ბუნებრივია, რომ თავის მშობლიური ლიტერატურის მიმოხილვისას პესე გაცილებით მეტ ხახელებს ხამოთვლის, რომელთაგან სოგი შეიძლება მხოლოდ გერმანისტებისთვის იყოს ცხობილი და არ მქონდეთ ის საკაცობრიო მნიშვნელობა, როგორიც მწერლობას განუთქვამენ ხახელს. შესაძლოა, ბევრი მათგანის თარგმნა ხევის პირობებში (თუ გავითვალისწინებთ მთარგმნელობის ტემპებს ხევისში) ფუფუნებაც იყოს, მაგრამ არ შეიძლება არ დავახახელოთ ბრიმელ-პაუზენის სატირული რომანი XVII საუკუნის გერმანულ ყოფაზე – “ხიმპლიცის ხამუხი”. ძრისტინან რიტიმრის პარადიული თხზულება “მეკმ უესკი”. ბარის მოუნახუხენის წინაპარი, რომ არაფერი ვთქვათ ეან-პილის, ხოველისის, მოფმანისა და კლახტის თხზულებებზე, რომელნიც სრულიად ხელუხელებელია ქართულ მთარგმნელობაგან, ხევის არ მოგვეპოვება ვითოეს “ფაუსტის” ოდნავ მახილ დამაკმაყოფილებელი თარგმანი (“მხოვლით ლიტერატურის ბიბლიოთეკაში” შეტახილია “ფაუსტი”, მაგრამ დიდი შეცდომა იქნება, თუ დღემდე არსებული თარგმანი დაიბეჭდება, რომელიც შორეულ წარმოდგენასაც ვერ ქმნის ამ გენიალურ პოემასზე). ხახიხურდოა, რომ გამოხნდა ახალი თარგმანები, რომელნიც “მნათობა” და “ცისკარში” დაიბეჭდა ამ უკახასქელ წლებში, ხოლო რაც შეეხება ვითოეს პროზულ ნაწერებს, განსაკუთრებით ვიღველმ მახიტერის ეპიკას, პოეზიას და ხინამდვილეს, აგრეთვე ეკერმანის ხაუბრებს, სულიერი ბიოგრაფიის მნიშვნელობას დოკუმენტს, – მათი არსებობა ქართულ ენაზე სრულიად მიუტყვებელი ხარვეხია, ხევის კულტურაში შედარებით უკეთ იცნობს ქართული მკითხველი “მიღერისა (უფრო მის დრამებს, ხოლო სრულიად უცნობია ფილოზოფიური და ესოტიკური შრომები) და მათეს შემოქმედებს.

უკახასქელი მწერალი, რომლის ხახეებითაც პესე დაასრულებს გერმანული ლიტერატურის მიმოხილვას, ვიღველმ რააბეა (“აბუ ტელფან” და “მაგი ჭირის ფორახი”), მაგრამ არამც და არამც, – დასძენს იგი, – ამით არ უნდა დავასრულოთ, არ უნდა გამოვრიცხოთ ხევის თანამედროვე მწერლობა, ადგილი უნდა მივუჩინოთ მას ხევის ფიქრებსა და ბიბლიოთეკაში, თუმცა ეს უკვე აღარ ეხება ხევის თემას. ეველაფერ იმას, რაც დღევანდელ მწერლობას

შეადგეს, ჩვენი დრო ვერ განხვავდება იგი მომავალმა თაობებმა უნდა განსაზღვროს“.

თანადროულ დიტიტორატურას თუმცა უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ჩვენს ხელისუფლებას, მაგრამ სწორედ არის საცთური, რომ მისი მნიშვნელობა აბსოლუტურად იქნეს მისხეული. ჩვენს გონებაში “ახლის” ხაზებისპიროდ წნდება ცნებები “მომავლებული”, “დრომოტყუელი”, თვით ისეთი მქობველია მიმართაც, რომელთა თხზულებებმა საუკუნეებს გაუძღეს. ეს იმის გამოც ხდება, რომ ისინი არ გვესაუბრებიათ ჩვენს ყოფით უნახველ ცხოვრებად ვცდილობთ სიმბოლური მნიშვნელობა მივახიზოთ მათემატიკურად განსხვავებული გამოუცნაოთ არა მხოლოდ წარსულს, არამედ ჩვენს თანადროულობასაც. თუკი მას წარმავალი ყოფითობის ჯაჭვზე დავაბამთ და წარსულიდან მომავალ უწყვეტ ნაკადს გზას ჩავუკარგავთ, ამგვარი თვალსაზრისი ან განწყობილება სრულიად უწინააღმდეგება ხელოვნების დანიშნულებას, წარმავლობის დახადლებად რომ არის მოხმობილი. თუ ხელოვნება მაცოცხლებელი ფაქტორია, მისი ჭეშმარიტი გამოვლინებანიც მარადიული სიცოცხლის ნიშნით უნდა იყოს აღბეჭდილი. ადამიანი უფრო მეტია, ვიდრე მისი აწმყო, როგორც გონიერი და მუხსიერი არსება, ადამიანი პოტენციურად ყველა ეპოქაში ცხოვრობს. ეს მისი არსებითი თვისებაა და ამით იგი ადასტურებს კაცობრიული კულტურის ერთიანობას. ამასთან დაკავშირებით აქ უნდა მოვიტანოთ გამოხეხილი ამერიკელი პოეტის, თ.ს. ულიოტის სიტყვები, და მათში უფრო ფართო აზრი ჩავდეთ, ვიდრე თავად ავტორი გულისხმობს: “ისტორიის შეგრძნება გულისხმობს წარსულის აღქმას არა მხოლოდ წარსულად, არამედ აწმყოდაც; ისტორიის შეგრძნების მქონე ადამიანი წერს არა მხოლოდ საკუთარი თაობის პოზიციებიდან გამომდინარე, არამედ ისე, თითქოს მოელოდეს ყველაზე დიტიტორატურა პომეროლიდან დღემდე და მისი ქვეყნის დიტიტორატურა ერთდროულად არსებობდეს. ეს ისტორიის შეგრძნება, რომელიც იმდენად უკანასკნელია უკანასკნელის შეგრძნება, რამდენადაც გამოიყვანება, ანიჭებს მწერალს ტრადიციულობას. იგი აძლევს მწერალს უნარს, რათა უკიდურესად სუსტად განსახედროს თავისი ადგილი დროში, თავის საკუთარ თანადროულობაში“.

მწერლის მიმართ ნათქვამი ეს სიტყვები თანაბრად მიეწერება როგორც წიგნის მკითხველს (ჩვენს კერძო შემთხვევაში), ასევე საერთოდ ადამიანს, მესხს გაგებით ჩამოყვანილებულს, ვისაც კი სურს “განსახედროს თავისი ადგილი დროში, თავის საკუთარ თანადროულობაში”. იგივე ითქმის უფრო ფართო მასშტაბით ყოველი თანადროული მწერლის მიმართ.

ამავე დროს აქ წნდება სხვა ასპექტიც იმისათვის, რომ რომელიმე მწერლობამ თავი დააღწიოს პროვინციული სის და მსოფლიო ასპარეზზე გავიდეს, – მან თავის უნახე უნდა ათვისის ის უდიდესი მონაპოვარი, რასაც კლასიკური სახელი აქვს დამკვიდრებული. თუ რომელიმე მწერლობა მსოფლიო მწერლობის საერთო ცნებაში ერთიანდება, ეს იმის წყალობითაც ხდება, რომ მას გამშობლიურებული აქვს უცხო მწერლობათა ნიშნები. შეხადლოა მას მეტოქეობა გაუწიოს არიგინადს და თავზე მოახვიოს თავისი გავლენა, მაგრამ ეს არ უნდა იყოს საშიში. მხოლოდ მეტოქეობა და ცხოველმყოფელი გავლენა დაბადებს სურვილს და მერე, რაც მთავარია, უნარსაც უკეთესის შექმნისა. ერთადერთი გზა მსოფლიო მწერლობის ათვისებისა მისი მაღალმხატვრული თარგმნაა (დუდანიში კითხვა კერძო კაცის პირადი საქმეა); მნიშვნელოვან თხზულებათა თარგმნა ქართული ენის ან სრულიად ახალ, ან დღესდღეობით დაუფარულ შეხადლებლობებს გამოავლენს.

1974-1977

1999 წლის მინაწერი

ამ წერილის დაწერის შემდეგ გავიდა იგი წელი და მთარგმნელობით ასპარეზზე მდგომარეობა შეიცვალა, ქართულად ითარგმნა და გამოქვეყნდა მსოფლიო მწერლობის ბევრი შედეგი, რომელთაც კ. მესხ “მსოფლიო დიტიტორა-

ტურის ბიბლიოთეკაში“ მიუხედავად მკვიდრ ადგილს, ჩვენ კი გულისტკივილით აღვნიშნავდით მათ არარსებობას ქართულ ენაზე.

ვახსენოთ მათ შორის უმნიშვნელოვანესი: “უპანიშადების” რუსული (მთარგმნელი ლერი აღიძონაძე) 1995; ლათინური “დაი-დე-დი-ნი” (დ. აღიძონაძე), 1983; ისლამამდელი არაბული კლასიკური პოეზიის კრებული “მუღალაკები” (მთარგმნელი ნანა ფურცველაძე); ესქილეს ტრაგედიები (გოგუა ჩერაშვილი), 1978; ესქილეს, სოფოკლესა და ევრიპიდეს დრამების (სამ-სამი-ფრთხი) ერთობეული, 1996. “თბილისის უნივერსიტეტის ბერძნულ-ლათინურმა ბიბლიოთეკამ” ამ ხანებში სხვა პუბლიკაციებთან ერთად გამოსცა ხაფის “ღირიკა” (ნანა ტონია); ახაკრეონის “ღირიკა”, “ახაკრეონტეა” (თამარ კალატოზი), 1988; “პომპროსის პიმები” (ლიანა კვიციანიშვილი), 1982; თვითიუხნაშინის “ტრფობანი” (მანანა დარიბაშვილი), 1987; პორაციუსის “დიოგოსმა” (თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, კლასიკური ფილოლოგიის, ბიზანტინისტიკისა და სოფოკლესტიკის ინსტიტუტი) წამოიწყო “ბერძნული მოთქმის სამყაროს” მრავალტომეულის გამოცემა (დაიბეჭდა ხუთი წიგნი); 1994 წელს გამოცემულია “ირმისამ” გამოსცა პლატონის ფუნდამენტური დიალოგი “ტიმეოსი” (ბახანა ბრეგვაძის თარგმანი), ხოლო “ნეკერი” (თბილისის დამოუკიდებელი უნივერსიტეტი) შეუდგა პლატონის “დიალოგების” თარგმანების ბეჭდვას; 1997 წელს დაიბეჭდა პირველი წიგნი, ამავე გამოცემლობამ გამოსცა ნეტარი ავგუსტინეს “აღსარებანი” (ბ. ბრეგვაძე), 1994-1995 წლებში დაიბეჭდა პენრიკ იბსეხის დრამების ორტომეული (მთარგმნელი ბ. ბრეგვაძე). 1995 გამოიცა ლორენს სტერნის “ტრისტრამ შენდი”, “სენტიმენტალური მოგზაურობა”, “მეშუარეობა” (ბ. ჯაბაშვილი), 1990. ფრანსუა ყუიონის “მცირე ანდერძი”, “დიდი ანდერძი”, “ლექსები” (დავით წერეთიანი), 1986. მ. მუტერლინკის “განხი თვინიერთა” (დ. აგრიანი), 1999.

ლუკიანე სამოსატელი (125-190წ.წ.)

თ ა რ გ მ ნ ა
ბ შ რ ა მ ბ ო ბ ი ა შ შ ი ლ მ ა

ქებათა ქება სამშობლოს

(წარსული – მომავლისთვის ანუ მარადიული გრძნობა)

ეს მცირე პირველსათქმელიც და ქვემოთ თარგმნანიც, ჩემო კარგო მკითხველო, შენთვის ერთმა არცთუ დიდმნიშვნელოვანმა ამბავმა შემომართვა სიბებიანა. სულ ახლახან რუსულ ლიტერატურნაია გაზეტაში, რომელიც ამჟამად კანტიკუნტად აღწევს თბილისამდე, ფრიად სახელგანთქმული ტელეფურნალისტის ვლადიმერ პოზნერის ინტერვიუ წავიკითხე (“რას კითხულობენ ტელეფურსკვლავები”), ეს აგრეთვე “საჯარო ფიგურა”, როგორც თავისთავს თვითონ უწოდებს (ტერმინ “ტელეფურსკვლავს” იუმორითა და სკეფსისით ეუყურებო), კორესპონდენტის კითხვას, რომელ მწერაღს კითხულობო, ჯერ უპასუბეს, გოგოღსო, და მერე იქვე დასძენს, რაბღეს ვადმერთებო, თავაუღუბღად შემოიღსო, რომ დიდიღან საღამოღდე ვიკითხოო.

ახეთ შემთხვევაში, როცა მოსაუბრე იმისთანა რასმე ამბობს და თანაც ისე, რომ შენს გულისთქმას სიტყვასიტყვით იმეორებს, ვიტყვით ხოლმე, ეს კაცო ისე დაპარაკობს, თითქოს ჩემს გულში იჯდესო...

“წიგნის მწერაღად ყოფნის” ამ მძიმე ვაშს სწორედ ასე დამემართა: ერთ-ერთი მართლა კარგი მკითხველი კაცისაგან გოგოღისა და რაბღეს ერთად კეთილად ხსენებისას სასიამოვნოდ აშლიღმა ფიქრმა კვადად მიმახუდა ცის ქვეშეთში ყველაზე ფილოსოფიურად მხიარული “გარგანტუასა და პანტაგრუელისკენ”, რომლის ქართულად გადმოყებასაც არა ერთი და ორი წელიწადი მივათვადე. ვინც საქმეში ჩახედულია, იცის, რომ გოგოღის სიყვარული იგივე რაბღეს სიყვარულია, რადგან გოგოღის სათავე (მწერღებს მდინარეებთით არიან) რაბღეა და არა მარტო გოგოღისა, ჩვენი იღია ჭაუჭავაძეც კარგა გვარისი რაბღეულია (კაციაო? ადმიანიაო? – დიახაც რაბღურად თიხში იღებს საწყად ღუკიანებს). თვითონ რაბღე კი თუ ვისმესგან არის “შექმნიღი”, ერთ-ერთი ძველი ბრძეკაცი ღუკიანეა. ხირიაში დაბადებული, ქდაქ სამოხატაში, მერმე ფრიად სახელგანთქმული ბრძენი მწერაღი გახდა, ხატირისა და სარკაზმის დიდოსტატი (თუ საჭიროება მოიტანდა, თავად ოღიძის დმერთებსაც არ ინდობდა, სუყველას განურჩევლად სიხელს უშრობდა), თითქმის სამოცდაათი წლისა ელისისტურ ეგვიპტეში აღესრულა პირველი ათასწლეულის დაახლოებით 190 წელს.

ეს ყველაფერი კი იმად მოგახსენე, კარგო მკითხველო, რომ თვითონ ფრანგი რაბღეც, რუსი გოგოღიც, ჩვენი ქართული ჭაუჭავაძეც და ძველი ბერძენი ღუკიანეც თავიანთ დიდ სათქმელს ისეთნაირად ამბობენ, თითქოს ერთიც, მეორეც, მესამეც, მეოთხეც, მართლაც ჩემს გულში იჯდეს. ჩემს გულს რომ ვაშობ, ცხადია, შენს გულსაც ვგულისხმობ, ჩემო მკითხველო, და დიტონი სიტყვა რომ არ გამომივიდეს, ამჯერად ღუკიანეს მოვიშველიებ, უფრო სწორად კი, ღუკიანეს ერთ მომცრო თხზულებას (“ქებათა ქება სამშობლოს”) და თავად დარწმუნდები ჩემი ნათქვამის სიმართლეში.

“გარგანტუასა და პანტაგრუელის” გადმოყებისას ხშირად მიხედობოდა ღუკიანეში ჩახედვა და ყოველთვის ვგრძნობდი, რომ რაბღესთან ერთად

ის თითქოს წემს გულში იჯდა. ქვემოთ ხეშუელ თარგმანსაც ამიტომ ვთავაზობ. გულდაგულ წაიკითხე და ის შენს გულშიც აღმოჩნდება. თუ ვტყუი, გამამტყუნე.

თანაც კიდევ, როცა ჩვენი მრავალტანჯული სამშობლო ასეთ შავ დღეში საგდეს შინაურმა და გარეულმა ძტერმა, ღუკიანებს სიტყვადღეს მართლაც მრავლისმოქმედად გაიხმის.

გურამ გუგუშვილი.

1. ძველი ჭკმშიარტებაა, რომ “არცრია მამულსელ უტკბესი”. მართლაც, განა არის სადმე რამე არა მარტოღუნ უფრორე ტკბილი, არამედ უფრორე უწმინდესი, უფრორე ამაღლებული. ვინემ სამშობლოა? რაც კი რამ ადამიანიშვილთ წმიდათაწმიდად და უმთავრეს დედააზრად უჩანთ, ყველაყი დასტურ სამშობლოსგან უსწავლიათ, რამეთუ ყოველ კაცთაგანს სამშობლო სიღუნის სიცოცხლეს, სამშობლო ახაზრდოებს და ზრდის. რა ვუყოთ, თუ ბევრნი დასტრფიან უცხო ქალაქთა შემძლებლობასა და დიდშვენიერებას, შეხებულობა-ჩაგებობათა სახინოებას, სამაგიეროდ სუყველას გულსედ ახატია მამულის ხატება. ბევრი დამტკბარა – და ძაღიან ხშირადაც – უცხო მხარეთა შინა ურიცხვი ხასწაულისა ჭვრეტით, მაგრამ არცვის ისეგვარად არ მოუხიბლავს იმ ხასწაულთა უხეებას რომ სამშობლო გადაევიწყებინოს.

2. წემის ფიქრით, ვინცავინ იმით ამაყობს, მდიდარი ქალაქის მოქალაქე ვარო, მამულის სიყვარულისა ჭკმშიარტი აზრი არა უწყის: აშკარაა ესეგვარი კაცი ფრიად იმტმუნვარებდა, უკეთუ წილად უფრორე ნაკლებად უჭირველი სამშობლო ერგებოდა. მე კი თავად სიტყვა “მამულის” პატივდება მგვრის სიამოვნებას. ვინაც ადგება და სხვადასხვა ქალაქსა ერთმანეთს შეადრის, საზომად სიდიდესა და სიღამაზეს უნდა მიმართოს, აგრეთვე ამა ქალაქსა შინა საქონლისა სიუხეებაც უნდა გაუწიოს ანგარიში. ქალაქთა ერთმანეთისათვის შემდარებული კაცი იგი დმერთებს უმაღლ იმას შეყვედრება, წემი სამშობლო სიმდიდრით იმა ქალაქთ გამითახაბრეო. არნევით კი თდუნ თავის სამშობლოს აირწყეს, სულერთია, რანაირიც არ უნდა იყოს ის სამშობლო.

3. ესეგვარიადვე იქცევიან კეთილნი ძენი და გულმართაღნი, პირუთვნელ-მოუფერებელნი მამანი, ხატკეთილი და აზნა, ანუ კეთილშობილი ჭაბუკი შემქმნელ მამასა არცროდის დაამბჯობინებს, სხვა ვინმე კაცსა; სწორედ მართაღი, ანუ ჭკმშიარტი მამა კი არცროდის იმხომ არ შეიყვარებს სხვა ვინიმე ერმასა, თავისი ღვიძლი შვილი რომ დაივიწყოს. რომელი მამანიც თავიანთი შვილების სიყვარულთ არიან გულსავსენი, ისინი სხვა მრავალთა შორის მიწყივ გამორჩეულად ხედავენ საკუთარ სისხლსა და ხორცსა, და უხეუნებათ, ძეთა სვენთა ხახვასა, არა სჯობია რათ, ყოველის უფრორე ღამაზნი და ღომგულნი არიანო, ყოველის უფრორე უხინჯონით. ვგონებ, ვინაც სხვარიგად სჯის თავისი ძისა გამო, ის საკუთარ ხაშიერს მამის თვადით არ უყურებს.

4. არცრია სიტყვაა უფრორე ახლობელი და ძვირფასი, ვინემ სიტყვა “მამულია”, როგორაც არცრია სვენთვის მამაზედ მეტად ძვირფასი. უკეთუ ჭაბუკი მამისა მიმართ ჯეროვანი პატივდებით გულსავსეა (ესეგვარია კანონისა და ბუნების ნება), განა ის ამით სამშობლოსაც არ მიაგებს პატივსა? მერედა, მამამისიც ხომ ხაწიღია სამშობლოსი. აგრეთვე მამისა მამიც, იგივე პაპა, და ყოველი წინაპარი, პეპერად ხმობილი, და მამა-პაპათა სვენთა დმერთნიც, რომელთ სახელთაც თანდათან მივიტახთ, თაობიდან თაობამდე აღმასვლით.

5. თავად დმერთებსაც უყვართ თავიანთი სამშობლო; ვითარ შეკვერით, ისერიგად აღევნებენ ისინი თვადუერს ძეხორციელთა საქმეთ, რამეთუ ყოველი მიწა და სღვა თავიანთ საბრძანებლად უჩანთ, მაგრამ თითოეული უკვდავთაგანი ყოველთა ქალაქთა შორის ყოველის უმეტესად იმას მიაგებს პატივსა, სადაც ამა ქვეყანას მოეფლია.

ცხადია, სუყოველი ქალაქი, სადაც დმერთნი შობილან, საკუთრად და განსხვავებით წმინდა ადგილია, კურთხეულია აგრეთვე სუყოველი კუნძული,

ხადაც ღმერთების დაბადებას დღესასწაულობენ. ის კი არა, ღმერთის სამშობლოში მისული კაცის მიერ შეწირული მსხვერპლიც სახურველად მიითვლება ზეცისა მკვიდრთაგან, და უკეთუ მამულისა სახელი თავად ღმერთებისთვისაც ძვირფასია, კაცნი რა, ვითომ უფრორე მეტად არ უნდა უფროხილდებოდნენ სამშობლოდ სახელდებულ მიწა-წყალსა?

6. მხეც ხომ სუყოველმა კაცმა პირველად სამშობლოში დაინახა, და თუძვალა მხე ყოველთა კაცთა საერთო ღმერთია, მაგრამ სუყოველმა თავის მამაპაპისეულად მიანხია, რადგანაც პირველად თავისი მშობლიური წყაღვლიდან აკიდა თვალი და ენაც აკი სუყოველმა მამაპაპისეულ მხარეში ამოიდგა; ყოველის უადრე მშობლიურ ენაზედ იქ აღუდუნდა და იქვე შეიცხო ღმერთნიც.

უკეთუ კაცსა წილად ისეთი სამშობლო ხვდა, საიდანაც დიდ ცოდნისა შესაძენად სხვაგან, უცხო მხარეში უხდება წახვლა, მაინც მადლიერი უნდა იყოს თავისი მამულისა, თუნდაც სულ მცირე რამის სწავლებისთვის: სხვას თავი დავანებოთ, სიტყვა "ქალაქიც" კი არ ეცოდინებოდა, უკეთუ სამშობლოში არ შეიტყობდა, რომ ქვეყნად ქალაქები არსებობენ.

7. ვგონებ, სუყოველ სვევას, სუყოველ ცოდნას, კაცნი იმად მოინაგრებენ, რათა მეტი არგონ სამშობლო ქვეყანას. სიმდიდრესაც მოკვდავთ პატივმოყვარეობა ახეუჭინებს, რა არი მერმე მამულისა კეთილდღეობას დაახარჯონ. ხემის ფიქრით, მართაღნიც არიან: თდეს დიდ სიკეთეს მოუყრი თავს, უმადურობა არღა ეგების. უკეთუ ჟამისად ერთი კაცის მადლიერნი ვართ, ვინაც კეთილსა გვწია (სამართლიანობა აგრე ითხოვს), სამშობლოს მით უფრორე მეტი უნდა გადაუყხადოთ, საკადრისი სიყვარულით შევიძინოთ.

– თითქმის არ არის ქალაქი, კანონი რამ რომ არა ჰქონდეს, რომელიც დაუხეჯელსა არცვის უშეებს, დედ-მამასა ვინაც უღირხად, უკეთურად ეპყრობა. სამშობლო კი სვენთა საყოველთაოდ დედად უნდა გვინდეს და ეველაგვარ სიკეთესა ვუძღვნიდეთ იმისდა მადლიერების ნიშნად, რომ მან, მაწოვებელმან სვენმა, დაგვხარდა, დაგვაფრთიანა, არცრა დაუკლია რა, და რჯულ-კანონთ თუ ვიცნობთ, ესეც იმისი ნახწავლია.

8. ჯერჯერობით არცვის არ უნახავს სამშობლოზედ ისეგვარად გულაყრილი კაცი, უცხო მხარეში თავისი საგაზრდილოზედ ერთხელ მაინც არ აშლოდეს ფიქრი. სხვათა ქვეყანაში გადახეუწილთაგან, ვისაც საქმე მაინცვადამაინც დამში ვერ მოუყვანია და ხელი არ ემართება, სუველანი ერთხმად გაიძახიან, სამშობლო ყოველს უფრორე დიდი მადლიაო. ის კი არა, რომელნიც წარმატებულან და ფეხზედ წელდამართულად დგანან, ისინიც ჩივიან, ფუფუნებას რა ხელსა ვყრიოთ. მოავარი რამ გვაკლიაო. უცხო ქვეყანა ვერ გვხამშობლობსო. შენი მიწა-წყლის გარეთ ცხოვრება, სხვა არა იყოს რა, ცოტა შეურაცხყოფელსუ კია, და აკი ხშირადაც ესეებით იმის მოწმენი, რომ მრავალთაგან, ვინაც სხვათა ქვეყანაში ცხოვრობს, რარიგ გაითქვა მავანმა და მავანმა სახელი, რარიგ გამდიდრდა და გაპარპაშდა, ანდა რარიგ დიდი პატივი და საყოველთაოდ აღიარება მოიხვეჭა თავისი უტყუარი ვაჟკაცობისა თუ დიდი განსწავლულობისა გამო, მაგრამ ის მაინც სამშობლოსკენ იღტვის, იმის ხული და გული სამშობლოშია, თითქოსდა უცხო მხარეში ღირსეული შემფასებელი და დამფასებელი ვერ ეპოვნოს და რაც მეტ სახელ-დიდებას აღწევს კაცი სხვა ქვეყანაში, მით უფრორე ძლიერად მიიწევს სამშობლოს გულში ჩახახუტებლად.

9. – სამშობლო სანუკვარი რამ არის ყმაწვილკაცთათვის, მაგრამ ბერიკაცთ იმხომ მადლუმ მიუწევთ სამშობლოსკენ გული, რა'სომაც ისინი ახალგაზრდებზედ მეტად ბრძენკაცნი არიან. სუყოველი ხანმრაველი კაცი იქ იღტვის და იქ ცდილობს სიკოცხლის დასრულებას, ხადაც არსებობა დაიწყო, რათა ხემტად ქვეული მშობლიურ მიწას მიეზაროს და თავისი ადვილი მიიჩნიოს მამა-პაპათა ძვალითშესაღვში.

10. — კაცსა ოდენ მკვიდრ მსახლობელთა კვალობაზეც შეგიძლია განსჯა, რა მოწიწებითაც ექცევიან სამშობლოს ნამდვილნი შვილნი, ვინაც კი იქ დაბადებულა, ხოლო გამრიელნი და გარძიანელნი, ანუ უცხონი, ჩამოხენცილნი, როგორაც უკანონო-უხსნიერნი თუ ნაბუშარ-ნაბიჭვარნი, გულარხეინად მიღი-მოდინ, როცა უნდათ, მაშინ აიყრებიან, სიტყვა „მამული“ ან სულ არ უწვიან, ანდა სულაც არ ეძვირფასებათ, პასუხიც აკი მიწვიე მზადა აქვთ, ჩვენი წილ სარჩოს მზის ქვეშე ყოველგან მოვიშოვებთო. ისინი კეთილდღეობას კუჭის მხიარულებით ზომივენ, ვისთვისაც მამული იგივე დედაა, ძვირფასია ის მიწა-წყალიც, სადაც ისინი შობილან და დაეპყრებულან. მერე — რა, თუ მიწა-წყალი ისე არ არის ვრცელი, „ხირხატია და არ ეთქმის მოსავლიანი“ და თუგინდ საქებარი მიხეხი ამა მიწა-წყლისა ძნელი საპოვნელიც იყოს, ერთ-გულნი ძენი მაინც იპოვიან და სამშობლო ქვეყნის ახმა-ქებით არღა დაშურუ-ბიან. ხოლო ყურში თუ ჩასწვდებათ სხვაგნებურთა კვეხნა, ჩვენი ველძინდ-ვრებიც თვალუწვდენელია და ხოდაბუნებიცაო, მთა უხვად ტყიანი გვაქვს, ბარი ხეხილიანი, ისინი არც მაშინ დააყოვნებენ თავიანთი სამშობლოს ახმაიფარს, ანუ საქებარ სიტყვას, სულაც არად ჩააგდებენ ბედაურთა მხარეს, კვლად „კარგ მოყმეთა აღმხრდელ“ ქვეყანას ეტყვიან ქება-დიდებას.

11. — სუყოველი კაცი სამშობლოს მიელტვის: თუნდაც ის კუნძულელი იყოს, და უკეთუ უცხო მხარე მარადიულ ნეტარებას ჰპირდება, ის არც დაფიქრდება, ხელსა მკრავს სხვაგან შეძლეულ ამ უკვდავებას, რადგანაც მშობლიურ მიწაში დამარხვას ამჯობინებს. და შინ მიბრუნებულს სამშობ-ლოს კვაძლი უცხო ცეცხლზედ უფრორე ნათელი მოეჩვენება.

12. — ჩანს, მამული სუყოველი კაცისთვის ისერიგად ძვირფასია, რომ კანონ-მდებელთაგან უდიდესი დანაშაულთათვის სასჯელის უმაღლეს საწყაულად ყოველგან მოკვეთა, თუმიდან განდევნა დაწესებული, და არა მარტო სჯულ-მდებელნი, ამავე აზრისანი არიან მხედართუფროსნიც, ვისაც ღაშქრის გაგუ-ლოვნება ევალებათ: ბრძოლის ველზე მწყობრში მდგომთათვის ყოვლის მკტად გულის შემძვრელი ხომ მამულისთვის თავდადების მოწოდებაა და ვინაც ამ მოწოდება-საძახელს ყურთ შეატყობინებს, არცვინ არ ისურვებს უღირსებო კაცად გამოჩენას, რამეთუ სიტყვა „სამშობლო“ მხდალსაც აჩაუ-ქებს.

ზოგი მცირე რამ განმარტება

“არცრაა მამულზედ უტკბესი“. „ოდისეა“ (სე-9.34);

“—ხირხატია და არ ეთქმის მოსავლიანი“. „ოდისეა“ (მე-4.605);

—თუნდაც ის კუნძულელი იყოს... იგულისხმება ოდისევსი, კუნძულ ითაკეს მეფე, გზად იყო გადებული, ძველ მსოფლიოში ქვეყანა არ დარჩენია მოუვლელი.

საქართველოს უკველესი კუთხის სამებროლოს მკვიდრი

ქრისტესმიერ საყვარელნო სულიერნო შვილნო, მრავალ-
გზის ყოფილა საქართველო განსაცდელში, მაგრამ ღვთის
მადლით და ძალით ბოლოს მაინც გამარჯვებული გამოსუ-
ლა გაჭირვებიდან.

მსგავს შემთხვევებში ჩვენი ქვეყნის ძირძველი კუთხე,
სამეგრელო, განსაკუთრებით იცავდა საქართველოს
მთლიანობასა და დამოუკიდებლობას.

გავისვენოთ ერისთვის თავდადებული მიტროპოლიტი
გიორგი ჭყონდიდელი, სულმნათი ცოტნე დადიანი, მაღალი
სულიერობით გამორჩეული ალექსი ბერი (შუშანია),
საქართველოს დამოუკიდებლობისათვის წამებული უწმინდ-
ესი და უნეტარესი, სრულიად საქართველოს კათოლიკოს-
პატრიარქი ამბროსი ხელაია, მათ და მრავალმა სხვამ თავი-
ანთი სიცოცხლე შეაღიეს ჩვენი ქვეყნის მომავლისთვის
ზრუნვას, მის სამსახურს.

დღეს, როცა საქართველო ღვთის წყალობით დამდგარია
სრული დამოუკიდებლობის გზაზე, საჭიროა ჩვენი ერის
ერთსულთეხება, საქართველოს მთლიანობა, ურთიერთმიმტვე-
ბლობა, ჩვენ ყველამ კიდევ ერთხელ დავინახეთ და საკუთარ
თავზე გამოვცადეთ, რომ არ არსებობს სხვა გზა გარდა შენ-
დობისა და მიტევებისა; ბოროტება აძლიერებს და ამრავ-
ლებს ბოროტებას, მისი მკურნალი მხოლოდ სიყვარული და
ურთიერთპატიებაა, ესაა ქრისტიანობა. ასეთი უნდა იყოს
მაღალი ზნეობის ადამიანთა ურთიერთობა.

ჯერ კიდევ ანტიკურ ხანაში ფილოსოფოსი სოკრატე ამ-
ბობდა: სამშობლოს სიყვარული იმდენად დიდია, რომ დედ-
მამის სიყვარულსაც კი უნდა აღემატებოდესო.

მაღლობა ღმერთს, დღესაც სამეგრელოში, ისევე როგორც
საქართველოს სხვა კუთხეებში, მრავალია საქართველოსთვის
ასეთი თავდადებული პირი.

უნდა გვახსოვდეს, რომ ერისთვის გადამწყვეტ ისტორი-
ულ პერიოდში მუდამ მძაფრდებოდა ბრძოლა კეთილსა და
ბოროტს შორის, ახლაც ასეთი ეამი უდგას საქართველოს.
ამან არ უნდა შეგვაშინოს, არ უნდა დაგვაბრკოლოს. მე
მჯერა, სიკეთე აუცილებლად გაიმარჯვებს და მშიდობა, რწ-
მენა და სიყვარული კვლავ დაისადგურებს ჩვენს გულებსა
და მთელს საქართველოში. ნიშანი ამისა არის თუნდაც ის,
რომ დღეს, გაჭირვების ეამს ქალაქ სენაკში საფუძველი ეყ-
რება ახალი ეკლესიის მშენებლობას სადიდებლად ღვთისა
და საკეთილდღეოდ ჩვენი ერისა.

ეს ღირსშესანიშნავი მოვლენაა სრულიად საქართველოსთვის.
დალოცვილი და გახარებული გამყოფოთ მამა ზეციერმა.
ღმერთმა ინებოს ჩვენი ერის მშვიდობა და სულიერი
ამაღლება; გეწამს, რომ ეს ასეც იქნება, რადგან ჩვენთან არს
ღმერთი.

მამაშვილური სიყვარულით ყველას გეხვევით და გლოცავთ.

ილია II

1 სექტემბერი, 1992 წ.

ფასი 5 ლარი

F 749
2008

ქართული
ნაციონალური
ბიბლიოთეკა